I
Colecţia teatru

LUIGI PIRANDELLO

Luigi Pira

ONSIMTL ITÎDRTEAN CLUJ
1 D ,O OOGA" i vNÂJVı k Str lLAÎU UI Nr. 18
"199559*

Teatru

Studiu introductiv de FLORIAN POTRA

BIBLIOTECA REGIONALĂ
CLUJ
Bucureşti, 1967
Editura pentru Literatură Universală
Coperta de I, MQLNAR

ELEMENTE ALE POETICII TEATRALE P1RANDELL1ENB

Din volumele
Luigi Pirandello
MASCHERE NUDE I—II
© Arnoldo Mondadori Ediiorc : 1962
şi
Luigi Pirandello
SAGGI, POESIE E SCRITTI VARII
(5) Arnoldo Mondadori Editore : 1960

Faplul că nici pînă azi nu s-a rostit un cuvînt cuprinzător, larg definitoriu — nu definitiv, ceea ce ar fi cu neputinţă în istoria literară — asupra operei dramatice a lui Pirandello derivă atît din parţialitatea, din caracterul aproape dinadins limitat al criteriilor şi metodelor de cercetare, cît şi din aparenta imposibilitate de a găsi o „cheie" unică, de a fixa un unghi de observaţie general, care să aducă dintr-o dată sub ochiul criticului imaginea complexă, panoramică a acestei opere, aşa cum anumite lentile şi procedee fotografice moderne reuşesc să surprindă, rotund, ansamblul unui întreg cadru, cu elemente de prim plan, dar şi cu detalii mai ascunse. Plecînd de la o declaraţie uşor ambiguă a dramaturgului, o serie de cercetători — începînd cu Adriano Tilgher — l-a definit filozof, „poet al problemei centrale", dialectician al antitezei viaţă-formă. „Mă număr printre acei scriitori — spusese Pirandello — care nu se mulţumesc cu gustul de a povesti o întîmplare sau de a descrie un personaj, ci, pe lîngă acest gust, simt şi o nevoie spirituală mai profundă, datorită căreia nu admit figuri, întîmplări, peisaje care să nu se îmbine, ca să zic aşa, cu un anumit sens al vieţii şi care să nu dobîndească totodată o valoare universală. Sînt scriitori de natură mai curînd filozofică. Am nenorocul de-a aparţine acestora din urmă." Dar, vădit speriat de speculaţiile făcute pe marginea acestor cuvinte (şi care aveau să ducă la răspîndirea, mereu confuză, a conceptului de „pirandellism", ca viziune filozofică aparte), Pirandello însuşi a căutat, în repetate rînduri, să pună lucrurile la punct; în ciorna pregătită pentru o discuţie publică despre teatrul său, nota: „Iată-mă aici, gata să răspund la întrebările pe care veţi binevoi să mi le adresaţi... în legătură cu teatrul sau chiar şi în jurul a caca ce, din păcate, unii obişnuiesc să numească gîndirea mea filozofică, deşi eu nu mi-am asumat nici o responsabilitate filozofică, înţelegînd întotdeauna să fac artă, după

puterile mele, iar nu filozofie" *(Foglietti)*[1]. Despre filozofi avea, încă din tinereţe, o părere proastă şi-i ironiza în butade uneori facile: „Ah, filozofii au fost, sînt şi vor fi în toate timpurile nişte poltroni. Bucuros le-aş adresa acel *motto* brutal, pe care un împărat al Austriei îl repeta cu privire la poeţi: «Poeţii sînt o familie de bolnavi, a cărei meserie e de-a răspîndi mîhnirea printre oameni». Fără doar şi poate aş fi început prin a-l exclude pe Platon însuşi din republica sa ideală." *(Arta şi conştiinţa de azi,* II, 1893). Pirandello se simte esenţialmente artist, mînat să cunoască viaţa, să ardă la căldura vetrei sale fierbinţi, mai curînd decît să reflecteze asupra ei: „Arta o, în sfîrşit, viaţă, nu raţionament. Or, toţi întemeietorii de sisteme filozofice îl condamnă pe artist să cugete în loc să trăiască" *(Foglietti)*.

O altă direcție în care critica italiană, mai ales, a îndreptat discuția a fost aceea menită să stabilească raportul tematic şi de valori dintre opera narativă şi opera dramatică a lui Pirandello. Problema e, indiscutabil, reală şi critici ca Arnaldo Frateili, Alberto Spaini şi îndeosebi Vito Pandolfi, sau scriitori ca Guido Piovene, i-au trasat cu acuitate făgaşul analitic. Bineînțeles că „fără naratorul Pirandello, n-ar fi existat niciodată dramaturgul Pirandello" (Frateili)[2]; bineînțeles că „geneza teatrului lui Pirandello trebuie căutată în opera sa narativă" (Pandolfi)[3], dar are dreptate Piovene cînd atrage atenția asupra modului tendențios al unor istorici şi exegeți de a-l micşora pe autorul dramatic, în favoarea prozatorului: „Iată o altă teză, poate mai vicleană, dintre tezele reductive cu care s-ar dori să se demonstreze că partea mai puțin importantă a operei lui Pirandello [teatrul] a avut o rezonanță mai mare în lume; ar reieşi, astfel, dovada că o asemenea rezonanță are ceva echivoc sau cel puțin ceva exagerat, că măsura amplă a judecății mondiale e falsă, că trebuie să ne ținem la măsura strînsă a criticii de la noi de-acasă. B, desigur, adevărat că în prozatorul Pirandello se găseşte întreaga substanță a tot ceea ce Pirandello avea de spus; dar nu e legitim să se tragă concluzia că, în teatru, Pirandello n-a fost decît un soi de popularizator al lui însuşi, al lucrurilor rostite mai bine în altă parte."[4]

[1] *Foile:* fragmente, însemnări, publicate de Corrado Alvaro In „Nuova Antologia", 1934.
[1] V. Râul Rădice, *Pirandello e ii teatro (Pirandelloşi teatrul);* în „La Biennale di Venezia 43", aprilie-iunie, 1961.
• Vito Pandolfi, *Racconto e dramma in Pirandello (Povestire şi dramă la Pirandello),* în „TI Dramma" nr. 304, ianuarie 1962.
[1] Cuvîntare ținută de Guido Piovene cu prilejul celei de-a 25-a comemorări a morții lui Pirandello, Teatro Valle, Roma 1962.

Alții au vrut să explice opera prin biografia scriitorului — mai ales prin vicisitudinile căsniciei cu Antonietta Portulano, care şi-a sfîrşit zilele într-o casă de sănătate — şi au crezut că descoperă „fermenții din care s-au născut cele mai deconcertante lucrări dramatice în misterioasa solitudine, în suferințele de nespus ale lui Pirandello şi ale fiilor săi". Greşeala provine, în acest caz — aşa cum arată Alberto Spaini[1] — din părerea că înseşi *faptele* narate de Pirandello ar fi autobiografice, şi nu „modul chinuit cu care privea lumea".

Dintre exegeții cei mai iluştri ai teatrului pirandellian, cel care a reuşit să pătrundă în esență — chiar dacă uneori numai prin ipoteze sau sugestii, — a fost, fără-ndoială, Antonio Gramsci[2]. Ga nimeni altul, gînditorul marxist a scos în relief valoarea şi bogăția artistică a „rației de piese siciliene", dialectale, considerînd *Liolă* drept o adevărată capodoperă. Dar Gramsci a cunoscut numai o parte din teatrul lui Pirandello, n-a apucat să se rostească în legătură cu semnificația celor *Şase personaje In căutarea unui autor* şi, firește, n-a mai ajuns să citească *Uriaşii munților,* ultima creație de vîrf a scriitorului din Girgenti, care e totodată şi o explicitare finală a *poeticii* piran-delliene.

N-au lipsit nici cercetătorii care să încerce desprinderea unei poetici, a unei viziuni coerente din punct de vedere dramaturgie. Dintre aceştia, Mario Baratto îşi pune tocmai întrebarea dacă se poate vorbi azi despre teatrul lui Pirandello ca despre un tot închegat, unde să fie uşor ca, plecînd de la oricare dintre piese, să reconstitui „sistemul intelectual şi artistic al autorului"[3]. Răspunsul lui Baratto e negativ, criticul rămîne perplex în fața „unui ansamblu teatral derutant, care, de la o piesă la alta, îneîntă prin îndrăzneală sau irită prin banalitate". Solicitînd, unul după altul, textele pirandelliene, Baratto ajunge la concluzia că se pot repera mai multe „teatre" la Pirandello, dar nu în sensul observației lui Gramsci (tripla ipostază a scriitorului: sicilian-italian-european), ci bazîndu-se pe succesiunea şi suprapunerea de procedee ale dramaturgului (de la naturalism la un teatru de idei, la un teatru intelectualist şi apoi la mituri). In ceea ce, de fapt, constituie fazele, etapele firești sau imprevizibile

[1] în *Pirandello o della castită (Pirandello sau despre castitate),* „II Dramma" nr. 362—363, noiembrie-decembrie 1966.
[1] în *II teatro di Pirandello (Teatrul lui Pirandello)* din voi. *Letteratura e vita nazionale (Literatură şi viață națională),* ed. Einaudl, Torino 1964.
•Mario Baratto, *Le thiatre de Pirandello (Teatrul lui Pirandello),* în voi. *RialUme etpoisieau theatre (Realism şi poezie* în feafru,),Editions du Centre National de recerche scientifique, Paris, MCMLX.

în progresia autorului, Baratto surprinde un motiv al lipsei de unitate şi de coerență. Lăsînd la o parte ineficacitatea metodei de a încerca identificarea întregului cu partea, adică a ansamblului unei opere cu piesa considerată izolat (metodă, credem, greu de aplicat oricărui scriitor), sîntem de părere că Baratto a greşit neglijînd, în căutarea „sistemului unitar", scrierile teoretice ale lui Pirandello. Fiindcă Pirandello a fost unul din acei autori care au şi meditat asupra artei lor: elementele *poeticii* sale sînt răsfirate de-a lungul întregii activități de prozator şi dramaturg, cu anumite principii care revin uneori ca nişte „leit-motive" într-o serie de eseuri, iar alteori acestea din urmă se continuă unul pe altul, pînă la rotunjirea unei problematici. „Sistemul intelectual şi artistic" al lui Pirandello nu trebuie căutat şi reconstituit doar din paginile prefeței la *Şase personaje,* în ceea ce priveşte dramaturgia, sau din replicile doctorului Hinkfuss din *Astă seară se improvizează,* în ceea ce priveşte arta spectacolului, ci în egală măsură din multiplele luări şi limpeziri de poziție, pe care Pirandello le făptuieşte încă de la începutul carierei sale de literat, în vremea cînd încă nu scria teatru, într-o suită de articole, eseuri, studii, conferințe şi însemnări, apte să ne ofere imaginea unui *credo* artistic suficient de conturat, a unei *ars poetica* articulate cu suficientă rigoare în punctele ei nodale, ca şi în numeroase detalii de finețe. Ele constituie un aspect de care critica şi istoria literară au ținut mai puțin cont sau le-au considerat întîmplător, de la caz la caz. Dimpotrivă, însumarea lor în examenul critic, ca şi în judecățile de valoare, poate lumina mai decis anumite colțuri obscure, irație nale, anumite tendințe şi caracteristici ale operelor de artă

concrete. Cu alte cuvinte, e vorba de a-l readuce pe Pirandello cît mai aproape de Pirandello, opera sa teatrală, dramele şi comediile sale — cît mai aproape de gîndirea estetică a celui care
le-a conceput.
In ciuda caracterului lor fragmentar şi de multe ori ocazional (cu excepţia studiului despre umorism), reflexiile lui Pirandello despre literatură şi artă au o anumită unitate şi coerenţă, ele gravitează în jurul cîtorva motive-pilot constante, chiar dacă în lucrările dramatice unele vor deveni precumpănitoare, iar altele se vor estompa. Unul din aceste motive, de inspiraţie desanctisiană, e al dublei linii de evoluţie a literaturii italiene: „De-a lungul întregului drum al literaturii noastre se desfăşoară — net distincte şi aproape paralele — următoarele categorii de scriitori, pe care le putem urmări, alăturate sau opuse, de la origini pînă în zilele noastre: Dante şi Petrarca; Machia-velli şi Guicciardini; Ariosto şi Tasso; Manzoni şi Monti; Verga şi D'Annunzio" *(Discursul despre Verga la Academia Italiei,* 1931).
8
Ideea fusese enunţată, de fapt, mai înainte, cu referire la teatru şi la modalitatea construcţiei dramatice: „Două linii foarte distincte şi aproape paralele se desfăşoară de-a lungul întregului drum al istoriei noastre literare; două stiluri: unul al cuvintelor şi celălalt — al lucrurilor; putem să le urmărim pas cu pas, alăturate şi opuse, pînă în zilele noastre; Dante şi Petrarca, Machiavelli şi Guicciardini, Ariosto şi Tasso, Manzoni şi Monti, Verga şi D'Annunzio. La unii, cuvîntul propune lucrul, un cuvînt ce nu sevreavalabil decîtexprimînd lucrul, astfel ca între lucru şi cititor sau spectator, cuvîntul să dispară şi să rămînă acolo, nu în calitate de cuvînt, ci de lucru propriu-zis. La ceilalţi, lucrul nu are o valoare în sine, ci prin felul cum e rostit; apare mereu literatul care vrea să ne arate cît e de iscusit în a-l rosti, chiar şi atunci cînd nu ni se dezvăluie. La cei dintîi, o construcţie pe dinăuntru...; la-cei de al doilea, o construcţie pe din afară..." *(Dialectalitate,* 1921). Este, în linii mari, distincţia pe care o va opera Gramsci între „conţinutişti" şi „caligrafi"[1]. Pirandello se alătură întru totul primei categorii, considerîndu-se un continuator al ei. Pentru el, ceea ce are precădere în literatură şi în teatru, e „lucrul", faptul, conţinutul, adică viaţa. Referindu-se la opera dramatică a lui D'Annunzio, Pirandello arăta, încă în 1899, că aceasta e „făcută", iar nu „născută", „un lucru scris, iar nu viu" *(Acţiunea vorbită).* In concepţia autorului nostru, arta e menită să exprime viaţa: „Că arta e, ca să zicem aşa, pulsul vieţii, că arta urmăreşte şi reflectă viaţa în fiecare mişcare şi în fiecare emanaţie a ei, este o observaţie evidentă şi indiscutabilă" *(Arta şi conştiinţa de azi,* III, 1893). Dar, deşi francă şi răspicată, afirmaţia aceasta rămîne generică şi abstractă, dacă n-o raportăm la o realitate istoric determinată. Care e, pentru Pirandello, de la bun început, această realitate? „Mie, conştiinţa modernă îmi oferă imaginea unui coşmar străbătut de vedenii rapide, cînd triste, cînd ameninţătoare, imaginea unei bătălii nocturne, a unui vălmăşag disperat, în care se agită o clipă şi apoi dispar, ca să apară apoi altele, mii de flamuri, în care taberele vrăjmaşe s-au amestecat şi s-au contopit, şi fiecare ins luptă pentru sine, pentru apărarea sa, împotriva prietenului şi împotriva duşmanului. Există în această imagine o continuă ciocnire de voci discordante, o agitaţie continuă. Mi se pare că totul tremură şi se clatină. Nu cred în liniştea încrezătoare a anumitor oameni. Ce o să se întîmple mîine? Sîntem desigur în ajunul unui eveniment uriaş. Şi poate că se va naşte geniul care — îndreptîndu-şi sufletul spre furtuna ce se apropie, spre marea ce se Y3
[1] **Voi. cit., nota** *„Contenulisli" e „calligrafi",* p. 79.

revărsa spărgînd toate stavilele şi înghiţind ruinele — va plăsmui cartea unică, seculară, aşa cum s-a întîmplat în alte vremuri" *(Arta şi conştiinţa de azi,* III). Sînt cuvintele unui artist răscolit de realitatea timpului său, întreţesute — în prag de nou secol — într-o viziune anticipatoare a zbuciumului şi neliniştilor „omului modern". Dar dacă în proză, şi mai ales în nuvele, Pirandello s-a apropiat, pe un front de lucru larg, de aceste frămîntări, reuşind chiar — aşa cum subliniază Vito Pandolfi[1] — să închege „portretul unei epoci", să compună „o frescă din cele mai elocvente, cu valoare de diagnostic pus maladiei grave de care suferă corpul social", în teatru scriitorul nu mai obţine aceeaşi privire cuprinzătoare, acelaşi tablou panoramic al realităţii italiene în trăsăturile ei tipice. Cu trecerea anilor, pesimismul pirandellian se accentuează şi, am putea spune, se particularizează: problemele convieţuirii socialo sînt observate tot mai mult din unghiul unui individualism exasperat, dramaturgul restrîngîndu-şi acţiunea la sondarea insului izolat, care „luptă pentru sine, pentru apărarea sa" într-o inutilă, pentru el, „căutare de certitudini, mereu strivit de forţe care-i sînt superioare şi pe care nu le poate cunoaşte". Individul pirandellian e nevoit să-şi înăbuşe impulsurile de afirmare a personalităţii, îi e cu neputinţă să controleze viaţa şi natura, ofe-rindu-ne astfel spectacolul unei triste zbateri de „paiaţă", ce frizează adeseori ridicolul. într-o „scrisoare autobiografică" din 1924 — adică după publicarea celor *Şase personaje* şi a lui *Henric al IV-lea* — dramaturgul face următoarea mărturisire, ecou întărit al celei din 1893: „Eu cred că viaţa e o foarte tristă bufonadă, deoarece simţim în noi — fără să putem şti nici cum, nici de ce, nici de unde — nevoia de a ne amăgi mereu pe noi înşine, prin crearea spontană a unei realităţi (cîte una pentru fiecare şi niciodată aceeaşi pentru toţi), care se dezvăluie, rînd pe rînd, zadarnică şi iluzorie. Cine a înţeles jocul nu mai reuşeşte să se amăgească; dar cine nu mai reuşeşte să se amăgească, nu mai poate să aibă gustul şi nici plăcerea de-a trăi. Aşa e. Arta mea e plină de compătimire pentru toţi aceia care se amăgesc; dar această compătimire nu poate să nu fie însoţită de cumplita derîdere a destinului, care-l osîndeşto pe om la amăgire. Iată, pe scurt, motivul amărăciunii artei şi vieţii mele." Intre constatarea situaţiei confuze de la sfîrşitul de veac, unde „totul tremură şi se clatină",

dar în care mai e implicat, încă, presentimentul unei posibile salvări, pe de o parte, şi pesimismul total, fără cale de ieşire, afirmat în 1924, pe de altă parte — se poate măsura, credem, evoluția — sau involuția,
[1] Art. Cit.
tn raport cu proza narativă, în sensul arătat do Pandolfi — a dramaturgiei şi gîndirii teatrale a lui Pirandello. Pe măsură ce în Pirandello se adînceşte conştiința contradicției dintre idealurile abandonate ale societății italiene de după unirea din 1860 şi imobilismul ce domină existența ei concretă, între ceea ce este de fapt omul şi ceea ce ar vrea să fie, neizbutind decît cel mult să pară — are loc un laborios proces de abstragere şi de interpretare *sui generis* a fenomenelor de viață. Individul social devine pentru scriitor obiectul unei analize de mecanism psihologic, singularizat, izolat, cu rădăcini nu atît în *humusul* realității, al unei istorii concret analizabile, cît în zonele abisale ale conştiinței. în nuvelistică, „desenul psihologic e adesea neglijat, din gustul de a povesti fără ocoluri sau de a căuta un adevăr inedit şi deconcertant", cum arată Pandolfi; în teatru, dimpotrivă, efortul expresiv se concentrează tocmai pe acest desen psihologic: dai[1] nu ca rezultat al unei operații de reflectare, ci al uneia de refracție, adică de frîngere şi descompunere a imaginii. Avînd ca punct de plecare dualismul pirandellian exprimat în formula antitetică Viață-Formă — unde viața are semnificația unui flux continuu, tulbure şi nestatornic, care se înnoieşte în fiece clipă, iar forma reprezintă un sistem de construcții mentale, care, dimpotrivă, tind să stăvilească, să oprească şi să cristalizeze acest flux al vieții — Adriano Tilgher a codificat, cel dintîi, *pirandellismul:* „Dualism al Vieții şi al Formei sau Construcției; necesitatea Vieții de a se turna într-o Formă şi imposibilitatea de a se epuiza în această Formă; iată motivul fundamental care subsistă în toată opera lui Pirandello şi-i conferă o unitate de fier şi o viziune organică". Pentru Tilgher — în numele lui Pirandello — într-o asemenea viziune nu mai are loc caracterul dramatic, în accepția tradițională a termenului. Individul nu mai dispune de *o singură* personalitate, fiindcă aceasta nu e decît o ipostază dintr-un număr de ipostaza, o Formă efemeră în care Viața încearcă, rînd pe rînd, şi fără succes, să se statornicească; ci, individul — care se consideră a fi *unul* pentru sine — e de fapt *o sută de mii* pentru cei din jur, fiecare construindu-şi o imagine diferită despre fiecare (exemplu tipic, *Doamna Morii, una şi două).* Astfel, individul — personajul — devine în dramele şi comediile pirandelliene o entitate multiplă şi contradictorie, el există doar aşa cum *pare* în ochii şi în conştiința celorlalți. Unde e adevărul? în opiniile unora, în opiniile altora? De aici, concluzia în cheie de *scherzo:* este aşa cum vi se pare sau, ca în titlul binecunoscut, *Aşa e (dacă vi se pare).* Asistăm la un ascuțit proces de destrămare a caracterului dramatic, destrămare ce se va adînci pînă la anulare, în actuala literatură a absurdului.

11

(Ceea ce i-a determinat pe unii cercetători să vorbească de „anti-drama", dacă nu chiar de „anti-toatrul" lui Pirandello.) Să nu uităm, însă, că îndepărtarea de intuiția tradițională a personajului şi a dramei s-a produs încă mai înainte, prin scepticismul zbuciumat alluiStrind-berg şi prin Cehov, cu care — după opinia noastră — Pirandello are mai multe afinități decît e dispusă critica literară să accepte. în acest cadru, scriitorul italian se înscrie printr-o procedare proprie, originală, la baza căreia stă exploatarea teatrală a antinomiei rezumate în rîndurile de mai sus.

Toate acestea îşi găsesc ecoul şi în gîndirea teoretică a lui Pirandello. „Nu e vorba de-a imita sau de-a reproduce viața — arăta scriitorul în articolul *Teatru şi literatură* din 1918 — asta din simplul motiv că nu există o viață care să fie o realitate în sine, de reprodus cu caracterele ei proprii: viața e un flux continuu şi indistinct, şi nu are altă formă decît aceea pe care i-o dăm rînd pe rînd noi, variabilă la infinit şi mereu schimbătoare. {In realitate, fiecare om îşi creează pentru sine propria sa viață: dar această creație, din păcate, nu e niciodată liberă, nu numai pentru că se supune tuturor nevoilor naturale şi sociale care limitează lucrurile, oamenii şi acțiunile lor, îi deformează, îi situează în contradicții menite să-i ducă la faliment şi la o cădere mizeră; nu e niciodată liberă şi pentru că, în crearea propriei vieți, voința noastră tinde aproape totdeauna, ca să nu spun chiar totdeauna, din motive de utilitate practică, la dobîndirea unei condiții sociale etc, care determină acțiuni interesate şi constrînge la renunțări sau la îndatoriri ce constituie în mod firesc limitări ale libertății." Aceste „acțiuni interesate", aceste „motive de utilitate practică", aceste „renunțări" şi „limitări ale libertății" duc la cristalizarea unui conformism artificial, fictiv, produs în mod superficial pentru interesele unui mic grup sau ale unei clici, un conformism „esențialmente iezuit", cum spunea Gramsci. împotriva unui asemenea conformism — dominant în societatea italiană a timpului — se răzvrăteşte Pirandello şi nu e de mirare că s-au găsit exponenți ai burgheziei şi ai bisericii catolice, care n-au văzut cu ochi buni teatrul pirandellian (de la *Liolă* — scos de pe afiş în urma demonstrațiilor dușmănoase ale tinerilor catolici din Torino — la „scandalul" celor *Şase personaje).* Dar, o dată cu incisivitatea gîndirii pirandelliene, cu motivele ei de critică mai mult sau mai puțin directă, se vădesc aici şi limitele acestei gîndiri. Pentru că acelaşi Gramsci — contemporan cu Pirandello — atrage atenția asupra unui alt fel de conformism, *rațional,* răspunzînd necesității şi însemnînd, de fapt, socialitate, adică „un dat obiectiv şi universal, aşa cum nu poate să nu fie obiectivă
si universală «necesitatea» pe care Se înalță edificiul libertății"[1]. Un asemenea înțeles îi scapă, însă, lui Pirandello şi de aceea piesele sale (sau *eseurile* sale dramaturgice, cum au mai fost numite) se opresc la un prim gest de revoltă, de indignare morală, ce nu dobîndeşte un caracter de socialitate, tocmai pentru că o ignoră, transferîndu-se în planul unui psihologism metafizic. Critica formulată la adresa societății contemporane do

teatrul pirandellian îşi pierde astfel tensiunea istorică, obiectivă, se fragmentează, acționînd mai mult prin luminarea în adîncime a unor motive psihologice, prin „vîrfuri explozive". Astfel se justifică atît observația lui Gramsci, care vede în unele piese pirandelliene (cum ar fi *Voluptatea onoarei),* „tot atîtea grenade de mînă care explodează în minţile spectatorilor şi produc prăbuşirea banalităților, ruinarea unor sentimente, a unor gînduri"[2]; cît şi aceea a lui Adriano Tilgher, care consideră că „trecerea lui Luigi Pirandello prin teatrul italian a produs efectele unui bombardament de artilerie grea"[3].

-Față de imposibilitatea unei alte aşezări umane şi sociale, pentru Pirandello nu există reacții solidare, nu se încheagă acțiuni comune de clasă; asistăm doar la „acomodări" individuale, omul fiind părăsit şi părăsindu-se în voia propriului său destin. Şi totuşi, oamenii continuă să trăiască în comun, viața îi pune în contact pe unii cu ceilalți; dar în asemenea împrejurări ei nu se înfățişează cu adevăratul lor chip, în entitatea lor autentică; ieşind în lume, oamenii îşi pun măşti, îşi disimulează permanent gîndurile şi sentimentele, „din motive de utilitate practică". Or, teatrul lui Pirandello —cu titlul general de *Măşti nude* — tinde spre smulgerea acestor „obraze" postise, spre denunțarea veleitarismului iluzoriu al personajelor şi a marasmului lor intelectual şi moral. Nu pentru a le pune, însă, în legătură cu cauzele fundamentale — istorice, politice, economice, sociale — care le-au determinat, ci doar pentru a rîde amar de ele şi pentru a plînge totodată la căpătîiul lor. Deşi pleacă întotdeauna de la fapte concrete de viață, uneori chiar de la fapte de cronică măruntă, teatrul şi poetica piran-delliană urmăresc conturarea unui *climat,* adică nu atît reflectarea şi interpretarea obiectivă a unei realități, cît condensarea unei *stări de spirit,* fără o linie deslușită de cauzalitate, ci pe o linie în

[1] Voi. cit., nota *Sincerită (o spontaneilă) e disciplina (Sinceritate Isauspon-tnneilatel şi disciplină.)*

■ Voi. cit., cronica teatrali Ia *11 piacere dell'oneslă* (29 noiembrie 1917).

[1] Adriano Tilgher, In studiul *Umanită e disumanită nell'arle di Pirandello (Omenie şi neomenie in aria lui Luigi Pirandello),* ***Studi*** *sul teatro contempomneo (Studii despre teatrul contemporan),* Roma, 1928.

zig-zag, frîntă, obținută printr-un joc special de oglinzi. Acest joc de oglinzi poartă, în concepția lui Pirandello, numele de *umorism*.

încă înainte de a scrie studiul intitulat, tocmai, *Umorismul* (1908), Pirandello îşi anunță viitoarea, faimoasa teorie a dedublării în introducerea la romanul *L'illusirissimo* de Alberto Cantoni[1], un scriitor pe care-l socoteşte propriul său maestru, numindu-l „un critic fantastic", adică un umorist adevărat, care e întotdeauna criticul propriului său sentiment. Analizînd opera lui Cantoni şi oprindu-se îndeosebi la povestirea *Demonul stilului* şi la capodopera scriitorului, *Un rege umorist,* Pirandello formulează următoarea definiție: „Umorismul e un fenomen de dedublare în însuşi actul concepției; e ca o Hermă bicefală, care rîde cu o față de plînsul celeilalte fețe. Reflexia devine un fel de spiriduş care demontează mecanismul imaginii, al fantoşei înjghebate de sentiment; îl demontează ca să vadă cum e făcut pe dinăuntru; descarcă arcul şi întreg mecanismul scîrțîie din cauza aceasta, spasmodic". Ideea e reluată şi dezvoltată în *Umorismul,* unde, după un preambul cu caracter istoric, autorul adînceşte — pe baza analizei unor opere clasice, în special a lui Cervantes — problema reflectării specifice în scrisul *umoristic.* Am ajuns, astfel, la sîmburele viziunii pirandelliene despre artă şi, de aceea, pentru o mai complexă înțelegere a ei, socotim oportună citarea unor fragmente mai ample: „Diferitele tendințe ce caracterizează personalitatea ne fac să ne gîndim în mod serios că sufletul individual nu e *unul* singur. Cum să susținem, într-adevăr, că e *unul,* dacă pasiunea şi rațiunea, instinctul şi voința, tendințele şi idealurile, constituie, într-un fel, tot atîtea sisteme distincte şi mobile, care fac ca individul — trăind cînd unul, cînd altul din ele, cînd un compromis între două sau mai multe orientări psihice — apare ca şi cum în el există mai multe suflete deosebite şi chiar opuse, mai multe şi opuse personalității înseşi?

Nu există om, observa Pascal, care să se deosebească mai mult de un alt om, decît de sine însuşi în succesiunea timpului. Simplitatea sufletului contrazice conceptul istoric al sufletului uman. Viața sa e echilibru instabil; e o continuă deşteptare şi ațipire de afecte, de tendințe, de idei; o fluctuație neîncetată între termeni contradictorii, o oscilație între poluri opuse, ca speranța, frica, adevărul şi falsul, frumosul şi urîtul, dreptatea şi nedreptatea şi aşa mai departe. Dacă în imaginea întunecată a viitorului se desenează dintr-odată un luminos plan de acțiune sau licăreşte nedeslușit floarea bucuriei, nu întîrzie să apară — răzbunînd drepturile experienței — gîndul trecutului, nu arareori mohorît şi trist; sau intervine, pentru a înfrîna zglobia fantezie, simțul ursuz al prezentului. Această luptă de amintiri, de spe-

[1] Studiul *Un critico fantastico (Un critic fantastic),* apărut inițial în „Nuova Antologia", 1905.

ranțe, de presimțiri, de percepții, de idealuri, poate fi închipuită ca o luptă între suflete care-şi dispută stăpînirea definitivă şi deplină asupra personalității.

Iată un înalt funcționar, care se crede şi sărmanul, este chiar, un gentilom. Domină, în el, sufletul moral. Dar într-o bună zi, sufletul instinctiv, care e ca o fiară primară cuibărită în străfundurile fiecăruia din noi, dă cu piciorul sufletului moral şi acest gentilom fură. Oh, el însuşi, sărmanul, imediat după aceea, e cel dintîi care rămîne uimit, plînge, se întreabă pe sine, disperat: — *Cum, cum de-am putut să fac aşa ceva?*

— Da, domnilor, a furat. Şi celălalt, de colo? Om cumsecade, chiar foarte cumsecade: da, domnilor, a ucis. Idealul moral constituia, în personalitatea sa, un suflet în contradicție cu sufletul instinctiv şi, în parte, cu cel afectiv sau pasional; constituia un suflet dobîndit în luptă cu sufletul moştenit, care, lăsat o clipă în voia lui, a

ajuns dintr-odată la furt, la crimă.
Viața e un flux continuu pe care noi încercăm să-l oprim, să-l fixăm în forme statornice şi determinate, înăuntrul şi în afara noastră, deoarece noi înşine sîntem deja forme care se mişcă în mijlocul altor forme imobile şi care, totuşi, pot urma fluxul vieții pînă cînd, încremenind puțin cîte puțin, mişcarea
— treptat încetinită şi ea — încetează. Formele în'care căutăm să oprim, să fixăm în noi înşine acest flux continuu, sînt conceptele, sînt idealurile față de care vrem să ne păstrăm consecvenți, toate ficțiunile pe care ni le creiem, condițiile, starea în care tindem să ne statornicim. Dar înăuntrul nostru, în ceea ce numim suflet şi care e viața în noi, fluxul continuă, indistinct, pe sub zăgazuri, dincolo de țărmurile pe care ni le impunem, alcătuindu-ne o conştiință, construindu-ne o personalitate, în anumite momente furtunoase, cotropite de flux, toate aceste forme fictive se prăbuşesc într-un mod mizer; şi chiar ceea ce nu curge pe sub zăgazuri şi dincolo de țărmuri, ci ni se dezvăluie desluşit şi a fost analizat cu grijă în afectele noastre, în îndatoririle pe care ni le-am impus, în deprinderile pe care ni le-am trasat, în anumite momente se revarsă şi răstoarnă totul.
Există suflete neliniştite, aproape într-o stare de continuă topire, care refuză să se închege la loc, să încremenească în cutare sau cutare formă de personalitate. Dar chiar şi pentru cele mai liniştite, care s-au tolănit într-o formă sau alta, topirea e mereu posibilă: fluxul vieții există în toți.
Şi, iarăşi pentru toți, poate să reprezinte uneori un chin, față de sufletul care se mişcă şi se topeşte — însuşi corpul nostru, fixat pentru totdeauna în trăsături imuabile. Oh, de ce trebuie să fim tocmai aşa? — ne întrebăm uneori, privindu-ne în oglindă — cu fața asta, cu trupul ăsta? Ridicăm o mînă, inconştient; iar gestul ne rămîne suspendat. Ni se pare straniu că l-am făcut chiar noi. *Ne vedem trăind.*
în anumite clipe de linişte lăuntrică, în care sufletul ni se despoaie de toate prefăcătoriile obişnuite, iar privirile noastre devin mai ascuțite şi mai pătrunzătoare, ne vedem pe

14

15

noi înşine în viață — şi viața în ea însăşi — aproape într-o goliciune aridă, neliniştitoare; ne simțim cuprinşi de o impresie ciudată, de parcă, într-o singură clipită, ni s-ar limpezi o realitate diferită de cea pe care o percepem deobicei, o realitate care trăieşte dincolo de vederea umană, în afara formelor rațiunii umane. Cu o mare luciditate, contextul existenței cotidiene, aproape suspendat în golul liniştii noastre lăuntrice, ne apare lipsit de sens, lipsit de scop; şi această realitate diferită ne apare groaznică în cruzimea ei nepăsătoare şi misterioasă, pentru că toate obişnuitele şi fictivele noastre legături de sentimente şi de imagini s-au separat şi s-au dezagregat în ea. Golul lăuntric se lărgeşte, depăşeşte limitele corpului nostru, devine un gol din jurul nostru, un gol ciudat, ca o oprire a timpului şi a vieții, ca şi cum liniştea noastră lăuntrică s-ar scufunda în abisurile misterului. Printr-un efort suprem încercăm atunci să redo-bîndim conştiința normală a lucrurilor, să reînnodăm cu ele legăturile obişnuite, să reconectăm ideile, să ne simțim din nou vii ca mâi înainte, ca deobicei. Dar nu mai putem avea încredere în această conştiință normală, în aceste idei reînnodate, în acest sentiment obişnuit al vieții, pentru că ştim că sînt o amăgire a noastră, ca să trăim şi că dedesubtul lor e altceva, pe care omul nu poate să-l privească fără să moară sau să înnebunească. A fost doar o clipă; dar mai dăinuie multă vreme impresia unui vîrtej, în contrast cu stabilitatea, atît de zadarnică, a lucrurilor; aparențe ambițioase sau mizere. Atunci, viața, care se învîrteşte, măruntă, obişnuită, printre aceste aparențe, ni se pare că nici nu mai există cu adevărat, că e un fel de fantasmagorie mecanică. Cum să-i mai dăm importanță? Cum să-i mai purtăm respect?
Dar omul? Chiar şi la bătrînețe, poartă mereu *febra* în el: delirează şi nu-şi dă seama; nu poate să nu-şi confecționeze o atitudine, chiar față de sine însuşi, într-un fel sau altul, şi îşi închipuie o mulțime de lucruri pe care simte nevoia să le creadă adevărate şi să le ia în serios.
îl ajută, în acest sens, o anume maşinuță infernală, pe care natura a ținut să i-o dăruiască, potrivind-o înăuntrul lui, pentru a-i da o dovadă palpabilă de bunăvoință. Pentru salvarea lor, oamenii ar fi trebuit s-o lase să rugineasc㠄, să n-o clintească din loc, să nu se atingă niciodată de ea. Ți-ai găsit! Unii s-au arătat atît de trufaşi şi de fericiți că o posedă, încît s-au pus de îndată s-o perfecționeze, cu un zel înverşunat. Iar Aristotcl a şi scris o carte despre ea, un mic şi grațios tratat, folosit şi azi în şcoli, pentru ca fragedele vlăstare să învețe repede şi temeinic să se zbenguie cu ea. E un fel de pompă cu filtru, care face legătura între creier şi inimă.
Domnii filozofi o numesc LOGICA.
Creierul pompează, cu ajutorul ei, sentimente din inimă şi extrage idei. Trecînd prin filtru, sentimentul pierde tot ce are cald şi tulbure: se răceşte, se purifică, se i-de-a-li-zea-ză. Un biet sentiment, trezit de o întîmplare particulară, de o
împrejurare oarecare, deseori dureroasă, pompat şi filtrat de creier cu ajutorul acestei maşinuțe, devine idee abstractă generală; şi ce urmează? Urmează că nu trebuie să ne mîhnească doar întîmplarea aceea particulară, împrejurarea aceea trecătoare; ci trebuie să ne otrăvim viața şi cu extractul concentrat, cu sublimatul coroziv al deducției logice.
Omul nu are o idee, o noțiune absolută despre viață, ci un sentiment schimbător şi variat, după timpuri, după caz, după noroc. Or, abstrăgînd ideile din sentimente, logica tinde să fixeze tocmai ceea ce e mobil, schimbător, fluid; tinde să dea o valoare absolută celor ce nu sînt decît relative. Şi agravează o maladie, dinainte gravă prin ea însăşi. Pentru că prima rădăcină a maladiei noastre stă tocmai în acest sentiment pe care-l avem despre viață.

Arborele trăieşte şi nu simte: pentru el, pămîntul, soarele, aerul, lumina, vîntul, ploaia, nu sînt lucruri care să fie în afara substanţei sale. In schimb, omului i-a fost hărăzit, încă de la naştere,'acest trist privilegiu de a se simţi trăind, cu frumoasa iluzie ce reiese de aici: aceea de a lua drept realitate din afara lui, sentimentul său lăuntric al vieţii, schimbător şi variat.
Şi arta, ca toate celelalte construcţii ideale sau iluzorii, tinde să fixeze viaţa: o fixează într-un moment sau în anumite momente: statua într-un gest, peisajul într-un aspect temporar, neschimbat. Dar perpetua mobilitate a aspectelor succesive? Dar starea de topire continuă în care se află sufletele?
Arta, în general, abstrage şi concentrează, adică surprinde şi reprezintă idealitatea esenţială şi caracteristică atît a indivizilor, cît şi a lucrurilor. Dar, umoristului i se pare că toate acestea simplifică prea mult natura şi tind să facă viaţa prea rezonabilă sau cel puţin prea coerentă... Pentru umorist, cauzele, în viaţă, nu sînt niciodată atît de logice, de ordonate, ca în operele de artă comune, unde totsl e, în fond, combinat, ticluit, ordonat, conform scopurilor pe care şi le-a propus scriitorul. Ordinea? coerenţa? Dar dacă avem înăuntrul nostru cîte patru, cinci suflete luptînd între ele: sufletul instinctiv, sufletul moral, sufletul afectiv, sufletul social? Conştiinţa noastră îşi dă o atitudine după cum domină unul sau'celălalt; iar noi socotim ca valabilă şi sinceră acea interpretare fictivă despre noi înşine, despre fiinţa noastră lăuntrică pe care o ignorăm, deoarece nu se manifestă niciodată pe de-a întregul, ci cînd într-un fel, cînd într-altul, după cum se desfăşoară întîmplările vieţii.
Da, un poet epic sau dramatic poate să reprezinte un erou ai său, în care să se arate lupta dintre elemente opuse şi respingătoare; dar el va *compune* un caracter cu aceste elemente şi va ţine să ni-l prezinte coerent în fiecare act al său. Ei bine, umoristul face exact invers: el *descompune* caracterul în elementele sale; şi în timp ce poetul epic sau dramatic va căuta să-l prezinte coerent în fiecare act, umoristul se amuză reprezentîndu-l în incongruentele sale.

16

7

Umoristul nu recunoaşte eroi; sau, mai bine zis, lasă ca ei să fie reprezentaţi de alţii; în ceea ce-l priveşte, el ştie ce anume e legenda şi cum se plăsmuieşte ea, ce anume e istoria şi cum se plăsmuieşte aceasta: nişte compoziţii, mai mult sau mai puţin ideale, cu atît mai ideale, poate, cu'cît au mai multe pretenţii de realitate; compoziţii pe care el se amuză să le descompună; dar nu se poate spune că e un amuzament plăcut.
«Omul e un animal îmbrăcat — zice Carlyle în *Sartor Resartus* — societatea are la bază garderoba.» Iar garderoba *compune* şi ea, compune şi *ascunde:* două lucruri pe care umoristul nu le poate suferi.
Rezumînd: umorismul constă în sentimentul contrariului, provocat de o activitate socială a reflexiei care nu se ascunde, care nu devine — aşa cum se petrece deobicei în artă — o formă a sentimentului, ci contrariul său, deşi urmăreşte pas cu pas sentimentul, aşa cum umbra urmăreşte corpul. Artistul obişnuit ia în seamă numai corpul: umoristul ia în seamă corpul şi umbra, şi uneori mai mult umbra decît corpul; notează toate giumbuşlucurile acestei umbre, cum se alungeşte sau cum se teşeşte, parcă dînd cu tifla corpului, care de altfel nu o măsoară şi nici nu o ia în considerare.
In reprezentările comice medievale ale diavolului, întîlnim un şcolar care, pentru a-şi bate joc de acesta, îl îndeamnă să-şi prindă umbra pe un zid. Cel ce a reprezentat un asemenea diavol nu era desigur un umorist. Cît valorează o umbră, umoristul ştie foarte bine: *Peter Schlemihl* de Chamisso ne-o dovedeşte".
(Din *Umorismul,* părţile V şi VI)[1]
Aceste ample extrase din studiul de bază al lui Pirandello, ca şi celelalte din scrierile teoretice minore, au darul să arunce o lumină mai intensă asupra formaţiei filozofice, ca şi asupra tendinţelor urmărite în proza şi, mai ales, în dramaturgia pirandelliană. Apar evidente efectele întîlnirii scriitorului—în anii studenţiei de la Bonn amRhein — cu filozofia germană, „în aspectele ei cu deosebire romantice şi tragice". E vorba, ca să fim expliciţi, de asimilarea poziţiei metafizice a unui Schelling, după care „ideile se comportă ca sufletele lucrurilor"; de încrucişarea cu pesimismul unui Schopenhauer, pentru care „natura e extrinsecarea nu a ideii, ci a voinţei de a trăi, deci luptă şi sfîşiere continuă, fără nici un scop", ceea ce duce la tensiune permanentă între spirit şi viaţă, bazată pe teoria „voinţei inconştiente şi a impulsului orb"; în sfîrşit, e vorba de „metafizica inductivă" a lui Eduard von Hartmann, care tinde să încorporeze filozofiei anumite cuceriri ale ştiinţei moderne şi ale metodologiei acesteia. Pe un asemenea fond al

[1] In volumul *Saggi, poesie e scritti varii (Eseuri, poezii şi alte scrieri),* îngrijit de Manlio Lo Vecchio-Musti, ed. Mondadori, Milano 1960.

idealismului postkantian, văzut în aspectele sale cele mai dramatice — ca şi pe fondul unei vocaţii pesimiste congenitale — Pirandello grefează ulterior studii de psihologie (de la pragmatismul lui William James la experimentalismul lui Wundt), dînd curs şi organicei sale aplecări spre analiza psihologică. Lecturile tînărului Pirandello se orientează cu predilecţie spre cercetările — frecvente şi oarecum la modă în cumpăna dintre secolele XIX şi XX — de psihologie socială şi a artei. Aşa se explică voluptatea cu care scriitorul nostru îl citează pe Pellissier, care în *Le mouvement litteraire contemporain (Mişcarea literară contemporană,* 1901), îl acuză pe Taine de o viziune cam simplistă a sufletului uman, asupra căruia „logica şi spiritul de geometrie n-au priză; ar fi fost nevoie, aici, de spiritul de finețe, care-i lipsea cu desăvîrşire lui Taine"; semnificative sînt, de asemenea, referirile abundente la cartea lui Giovanni Marchesini, *Le finzioni dell'anima (Prefăcătoriile sufletului,* 1905), pe marginea căreia Pirandello face următoarea reflexie: „Ce sînt, în fond, raporturile sociale ale aşa-numitei

convenienţe? Consideraţii de calcul, unde moralitatea e aproape întotdeauna sacrificată", în timp ce oamenii iau de multe ori drept sentiment moral, ceea ce de fapt nu e decît un sentiment de convenienţă, adică de calcul, în aceeaşi ordine de idei se înscriu speculaţiile psiho-fiziologice pe care Pirandello le extrage din *Les alterations de la personnalite (Alterările personalităţii)* de Alfred Binet: „Ceea ce cunoaştem despre noi înşine, nu e decît o parte, poate o foarte mică parte din ceea ce sîntem". Nu ne e prea greu astăzi să constatăm că, în majoritatea lor, raţionamentele spiritualiste ale lui Pirandello în legătură cu multiplicitatea „sufletelor", ca şi teoria vieţii ce refuză să se lase fixată în forme încremenite, sînt private de un suport ştiinţific riguros. Reţinînd, însă, termenul cel mai viu, pozitiv, din aceste scrieri — viziunea unei existenţe în mişcare, potrivnică mentalităţii inerte şi convenţionale — e bine să nu pierdem din vedere că Pirandello nu strînge toată această zestre pentru a-şi crea un sistem filozofic propriu-zis, ci pentru a-şi fundamenta cel mult o concepţie despre artă, crezul artistic al unui *umorist,* cum s-a considerat mereu a fi. Scriitorul îşi organizează datele studiilor sale de psihologie în favoarea modalităţii de a construi dramatic. Ele îi servesc ca metodologie a analizei abisale, operate în conştiinţa personajelor, pe care le descompune în elemente contradictorii. O asemenea descompunere poartă, în ea însăşi, o grea încărcătură dramatică: individul îşi dezvăluie faţete nebănuite şi contrastante, iar ciocnirea lor îl descumpăneşte şi-l aruncă într-o adîncă nelinişte spirituală şi morală. El încearcă să acopere, să disimuleze aceste contradicţii, apelînd — în relaţiile cu semenii — la „logică".

18

2*

Dar logica — aşa cum reiese şi din butada pirandelliană — nu e disciplina filozofică (deşi e citat şi Aristotel), ci acel văl mai străveziu sau mai opac do convenienţe sau, mai limpede spus, de ipocrizii, în calitatea sa proclamată de umorist, Pirandello smulge acest văl şi-şi obligă personajele, cum spune el însuşi, *să se vadă trăind.* Dar finalitatea acestei operaţii o mai puţin ontologică şi mai mult etică, morală. Există, la Pirandello, aşa cum sublinia cu finеţe Natalino Sapegno, „un obscur ferment libertar"; scriitorul încearcă, prin analiza dramaturgică, să-l elibereze pe om de marasmul său moral, dezvăluin-du-i-l. Desigur, limitele teatrului lui Pirandello — ca şi ale poeticii sale — rezidă tocmai în faptul de a nu viza — şi chiar de a o nega — libertatea concretă a omului în societate: locul acestei eliberări e *arta,* singura în care poate să se împlinească — după el — „răscumpărarea morală" a individului, singura cu adevărat „liberă". Această poziţie explică, în realitate, şi soluţia de „teatru în teatru" la care recurge dramaturgul în „trilogia" *Şase personaje, Fiecare în felul său, Astă seară se improvizează.* Văzînd în teatru mijlocul ideal pentru a dezbate probleme morale ale contemporaneităţii, Pirandello îl diversifică în „trepte", pentru a obţine o mai eficace şi mai complexă comunicare a raţionamentelor sale. Nu e vorba, aşadar, de un procedeu pur tehnic, iar titlul *Questa sera si recita a soggetto* nu trebuie să deruteze. Departe de Pirandello, gîndul de a reînvia spectacolul „improvizat" de tipul *commedia dell'arte,* despre care scriitorul a emis următoarea judecată: *„Commedia dell'arte,* jucată — ce-i drept — la improvizaţie, dar incapabilă să se avînte în şuvoiul unei improvizaţii autentice, nu era altceva, în fond, decît cvintesenţa locului comun, însăilată pe teme generice şi pe scheme făcute anume pentru a ne încadra în acelaşi repertoriu de fraze stereotipe, de giumbuşlucuri şi vorbe de duh tipice şi tradiţionale, de întrebări şi răspunsuri sacramentale, proto-colate ca într-un manual de maniere elegante" *(Teatru vechi şi teatru nou).*

Bazate pe ceea ce însuşi autorul lornumea„ironie transcendentală", piesele cele mai semnificative din ansamblul *Măştilor nude* poartă întotdeauna pecetea unei exigenţe etice, tendinţa de a restabili un echilibru, pe care viaţa nu-l poate oferi. In ciuda complicaţiilor analitice, multe din piesele lui Pirandello au la temelie o morală foarte simplă. Pornind de la fapte comune de viaţă, autorul lasă ca personajele: să-şi dezlănţuie impulsurile cele mai pătimaşe, menite, după bunul simţ curent, să ducă la un anumit deznodămînt, la o anumită rezolvare; se interpune, însă, de obicei un personaj care refuză să făptuiască acţiunea sau gestul „firesc", „logic", pentru a le transmite altui perso-

naj, pus — la rînduî lui — în aceeaşi situaţie, dar creata artificial, la rece". S-a remarcat, în acest sens, gustul sadic al personajelor pirandelliene de a compensa situaţiile dramatice provocate do sentimente şi de pasiuni exacerbate, prin situaţii analoge sau chiar identice, construite pe suportul raţiunii, al judecăţii lucide. (Aşa se întîmplâ în *Liolă,* în *Voluptatea onoarei,* ca şi în *Henric al IV-lea,* începînd cu *Balanţa,* unde morala e aceea a talionului: *„Occhiu ppi ocehiu e dente ppi denti",* ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte, dar transcrisă într-o înlănţuire de fapte feroce, de o luciditate vecină cu nebunia.)

De aceea, pe bună dreptate Ruggero Jacobbi (în *Actualitatea şi inactualitatea lui Pirandello)*[1] poate să afirme că — spre deosebire de Beckett, care e „un nihilist respingînd umanismul" — Pirandello e „un pesimist înăuntrul umanismului". Scriitorul italian destramă unitatea personajului de teatru, aşa cum ni l-a transmis o întreagă ■ tradiţie, îl scoate din matca socială şi istorică, pentru a-i scruta dimensiunile psihologice, sub un impuls spiritualist. Dar spiritualismul ateu al lui Pirandello devine într-adevăr istorism *malgresoi,* cum arată Jacobbi, deoarece propune ipoteza unei libertăţi al cărei secret rezidă într-o victorie, socotită imposibilă, asupra naturii. Deşi teatrul nu mai reconstituie, ca şi proza, o imagine realistă a epocii sale istorice, el exprimă totuşi climatul acestei epoci, contradicţiile şi zbuciumul ei ascuns, printr-un proces de abstragere caracteristic.

Din acest punct de vedere, poetica pirandelliană îşi găseşte în mare parte acoperire în opera dramatică propriu-zisă, şi, mai ales, în piesele neviciate de „pirandellism", adică de repetarea sterilă, în gol, a unor procese

intelectualiste, a unui raţionament sofisticat (s-a scris că nu degeaba Pirandello s-a născut în „Sicilia sofiştilor"!), ilustrare obosită a unor scheme fără vitalitate, pe care selecţia cuprinsă în volumul de faţă s-a străduit, fireşte, să le evite.

Pe lîngă cele nouă piese reprezentative, din diferitele faze ale creaţiei dramaturgice pirandelliene, apar aici, pentru prima oară în traducere românească, cîteva scrieri teoretice, în intenţia de a oferi cititorului posibilitatea unei confruntări a teatrului propriu-zis cu ideile, cu meditaţiile scriitorului asupra viziunii sale estetice. Aceste scrieri sînt desigur mai numeroase în opera lui Pirandello şi au fost omise — din evidente motive de spaţiu — studii ca *Umorismul* sau ca *Artă şi ştiinţă,* eseuri ca *Teatru vechi şi teatru nou,* ca *Ilustratori, actori şi traducători.* Dar chiar şi aşa, relativ reduse ca număr, ele pot să

[1] In *Pirandello, ieri e oggi (Pirandello, ieri şi azi),* Quaderni del Piccolo Teatro, 1, Milano 1961.

20

21

înlesnească — printr-Un contact direct cu textul — formarea unei imagini vii şi mai complexe a autorului dramatic şi a gînditorului despre teatru. Sînt, în majoritate, articole polemice, din care reiese poziţia scriitorului în probleme de estetică teatrală, de construcţie dramatică, de limbă, de interpretare actoricească. N-am ezitat să includem şi *Dacă filmul va desfiinţa teatrul,* deşi unele opinii par astăzi naive, cu totul depăşite, tocmai pentru că ne-a interesat pledoaria patetică în favoarea teatrului, cu preţul unui tribut plătit unor prejudecăţi ale epocii în legătură cu filmul. Pe de altă parte, în activitatea sa practică, Pirandello şi-a revăzut atitudinea, colaborînd la realizarea filmului *Oţel,* regizat de Walter Ruttmann.

Oricum, însoţind lectura pieselor, articolele din *Addenda* vor întregi portretul acestui scriitor care a exprimat cu eficacitate şi cu probitate de netăgăduit simptomele unui moment istoric din cele mai dramatice, pulverizînd alibiurile şi ipocriziile unei societăţi care făcea tot mai iluzorie căutarea oricărei siguranţe morale. Pornind de la observarea atentă a vieţii burgheze, Pirandello i-a denunţat viciul fundamental — răspîndit de sus în jos — al alienării omului. în fantezia sa contorsionată, în ţipetele disperate ale personajelor sale, sesizăm atmosfera şi rezonanţa aberantă a unei anumite perioade a secolului nostru, condiţia tragică şi grotescă deopotrivă a unei lumi cu dilemele şi contradicţiile ei, care continuă de fapt să se reproducă şi astăzi, sub alte „măşti". în această direcţie, cuvintele lui Massimo Bontempelli, care, dintre scriitorii italieni a asimilat poate cu cea mai mare acuitate „lecţia" pirandelliană, sînt revelatoare: „Teatrul lui Pirandello e tragicul şi înaltul document şi monument al fatalităţii care, la începuturile timpurilor noi, a părut că ruinează civilizaţia umană şi toate cuceririle sale de douăzeci şi cinci de secole,prefăcînd omul într-un iepure ce se învîrteşte ameţitor în mica sa închisoare. Viaţa personajelor pirandelliene e grotescă şi teribilă: ele nu sînt victimele, ca la Sofocle, ale cruzimii unui Olimp ce le săgetează printre nori; nu mai sînt, ca la Shakespeare, victime ale neîmblînzirii propriilor lor patimi; nu mai sînt, ca la Ibsen, victime ale unei legi morale, pe care nu mai ştiu s-o considere decît ca o convenţie socială: sînt victime ale convingerii tulburi şi lucide în legătură cu un înspăi-mîntător gol din jurul omului, centru şi totodată cerc extrem al unui univers cu rază infinită, victime ale înlocuirii deprinderii şi acceptării virile a unei construcţii de legi, cu un «aşa e, dacă vi se pare»."

FLORIAN POTRA

Şase personaje în căutarea unui autor

In româneşte de *Alexqndrq, Bărcâcila*

PREFAŢĂ

Sint atlţia ani (şi parc-ar fi ieri) de clnd in slujba artei mele sa află o sprintenă slujnicuţă, care nu e totuşi atit de nouă in meseria ci.

O cheamă Fantezia.

Te priveşte cam de sus, in zeflemea, iar dacă-i plac veşmintele negre, nimeni n-ar zice că nu le poartă destul de fantezist, cum nimeni n-ar crede că, oricind şi oricum, ia orice In serios, sau că vede lucrurile pe-o singură faţă a lor. Bagă mina in buzunar; trage-afară o tichie cu clopoţei, şi-o trinteşte pe virful capului — creastă roşie — şi o zbugheşte. Azi pe-aici; mîine pe-aiurea. Şi o amuză să-mi aducă acasă — să-mi slujească la nuvele, romane şi drame — pe cei mai dezamăgiţi oameni din lume, bărbaţi, femei, copii, împotmoliţi in situaţii stranii, din care nu mai văd nici o ieşire; cu planurile lor de viaţă neîmplinite; prădaţi de nădejdile lor; şi cu care, inevitabil, e deseori foarte trist să ai de-a face.

Şi iată că această slujnicuţă a mea, Fantezia, avu, acum cine mai ştie citi ani in urmă, proasta inspiraţie, blestematul capriciu, să-mi aducă în casă o întreagă familie, pescuită habar n-am de unde şi-n ce fel, dai care, credea ea, mi-ar fi putut servi subiectul unui roman grozav.

Mă aflai faţă în faţă cu un bărbat pe la cincizeci de ani, în sacou negru la pantaloni de culoare deschisă, cu aerul întunecat şi ochii ne-prietenoşi ai omului pus intr-o situaţie înjositoare; apoi, o femeie sul vălul ei de văduvă, care ţinea de mină, d.:-o parte, o fetiţă de patru anişori, iar de cealaltă, un băiat trecut de zece ani; o tînără impertinentă, provocatoare, tot în doliu, dar de un lux bătător la ochi, ieftin şi echivoc, tremurînd de ncslăpînită mînie contra bătrînului umilit şi a unui tină' de vreo douăzeci de ani, rămas mai încolo, închis în sine, ca şi cum n-ar fi putut suferi pe nimeni. In sfirşit, cele Şase Personaje, aşa cum apar acum pe scenă, la începutul piesei. Şi, cînd unul, cînd altul, dar mai cu seaniti fiecare retezînd vorba celuilalt, s-au pornit să-mi debiteze jalnicele lor

24

cazuri, să-şi strige fiecare dreptatea, să mă. copleşească aşa cu pasiunile lor învălmăşite, cum fac şi acum, in plin rol, cu Directorul teatrului. Ce autor ar putea spune vreodată cum şi de ce în fantezia lui s-a născut unpersonaj? Misterul creaţiei

artistice repetă misterul creaţiei naturale.[P femeie-şi poate dori maternitatea, din dragoste; dar singură dorinţa, oricît de fierbinte, nu-i de-ajuns. Intr-o bună zi, femeia ştie r.ă devine mamă, dar care a fost clipa kotărltoare. nu. La fel şi artistul, la sine mulţi germeni de viaţă, dar nu poatp opun» niciodată e, la un moment dat, fantezia lui a surprins tocmai unul dintre, aceşti germeni, destinat să ajungă făptură adevărată pe un plan det-kaă deasupra liinecoaseLexistnţe zilnice.
Pot zice doar că fără să le fi căutat dinainte m-am trezit cu ele, faţă-n faţă, vii să le pot atinge, vii să le pot asculta pînă şi răsuflarea acestor Şase Personaje prezente acum pe scenă. Şi erau acolo, fiecare cu frămintarea sa ascunsă, uniţi prin naşterea şi desfăşurarea întimplărilor în caresîrUjimestecaţi, şi aşteptînd să le fac eu intrarea în lumea artei, să compun eu din persoanele lor, din pasiunile şi cazul fiecăruia, un roman, o dramă ori măcar o nuvelă.
Născuţi vii, îşi cereau dreptul la viaţa.
Mărturisesc însă că mie nu-mi spune mare lucru redarea unei figuri de bărbat ori de femeie, oricît de interesantă şi caracteristică, numai de dragul de a o reda: să povestesc o anumită acţiune, veselă sau tristă, numai de dragul de a o povesti; să descriu o privelişte numai de dragul de a o descrie.
J Sint unii scriitori (şi nu puţini) care au această predilecţie şi — ferice de ei — nu mai caută şi altceva! Sînt scriitori structural atraşi de istoria faptică.. j
iDar mai sînt şi alţii care, fără asemenea gusturi, simt o nevoie spirituală mai profundă, pentru care nu există figură, întimplare, privelişte, neîmbibată, ca să zic aşa, de o anumită semnificaţie a vieţii, prin care să ajungă la o valoare universală: sînt scriitori de o factură cu deosebire filozoficăT
Eu, din păcate, fac parte dintre cei din urmă.
jDetcst arta simbolică în care reprezentarea îşi pierde mişcarea spontana şi devine un mecanism, o alegoriejtefort inutil şi greşit înţeles, fiindcă singur faptul de a da sens alegoric unei reprezentări lasă să se înţeleagă perfect că nu ni se serveşte decît o fabulaţie, lipsită prin ea însăşi de orice adevăr, fantastic ori real, şi că nu are alt rost decît să ilustreze o idee moralizatoare oarecare. Nevoia spirituală despre care vorbesc eu nu se lasă ispitită decît rareori, şi atunci pe treapta superioară a ironiei (ca la Ariosto, de pildă), de acest simbolism alegoric. Acesta

25

din urmă porneşte de la o idee, care devine, ori încearcă să devină, imagine; iar de partea cealaltă se caută imaginea care trebuie să rămînă vie şi independentă în toată expresia ei, cu semnificaţia ce-i dă valoare.
Dar oriclt m-am străduit, n-am ajuns să descopăr nici o semnificaţie deosebită celor Şase Personaje. Şi consideram, deci, că n-ar avea rost să le dau viaţă.
Îmi ziceam în sinea mea: destul rni-am indispus cititorii cu zeci şi sute de istorii — de ce să-i mai indispun încă o dată cu înşirarea tristelor situaţii ale acestor şase nefericiţi?
Şi, gîndindu-mă aşa, îi alungam de la mine. Sau, mai curînd, făceam
tot posibilul să-i alung.----------
ffJar Ţiujlegeaha se naşte un personaj
Creaturi ale spiritului meu, cele Şase Personaje şi începuseră să-şi ducă piaţa lor proprie, independentă de mine, o viaţă pe care nu mai aveam căderea să le-o refuz.
Adevărul este că, in timp ce mă încăpăţlnam să-i gonesc din minte, ei, aproape cu totul desprinşi de orice suport narativ, personaje ale unui roman, evadate ca prin minune din paginile respective, îşi duceau mai departe viaţa, aşa, de capul lor; plndeau cîte un moment propice din existenţa mea cotidiană şi răsăreau deodată în izolarea camerei mele de lucru. Şi aşa, cînd unul, cînd altul, cînd doi deodată, veneau să mă ispitească, să-mi propună cutare ori cutare scenă de reprezentat ori de scris. Spuneau ce efect ar face, ce viu interes ar putea trezi o asemenea situaţie puţin comună, şi aşa mai departe.
Luat prin surprindere, mă dădeam bătut o clipă şi, de fiecare dată, era de ajuns clipa mea de slăbiciune, să plec cit de cit urechea, ca ei să cîştige şi mai multă vitalitate, şi mai mult relief în evidenţa lor, şi, astfel, şi mai mare putere de convingere asupră-mi. Aşa că, încet, încet, ajunsese să-mi fie din ce în ce mai greu să-mi menţin hotărîrea fermă de a scăpa de ele, iar lor în aceeaşi măsură, din ce în ce mai uşor să mă atace; şi au devenit cu vremea o adevărată obsesiei Pînă cînd, în sfîrşit, mi-a venit o idee, cum aş putea scăpa...
„în definitiv, mi-am zis, de ce n-aş reprezenta ineditul caz al unui autor care refuză să dea viaţă unor personaje ale sale, născute vii în fantezia sa, şi cazul lor, al acestor personaje care, după ce li s-a insuflat viaţa, nu se resemnează să rămînă în afara artei? Ele s-au şi desprins de mine; trăiesc independent; vorbesc şi se mişcă; au devenit aşadar de sine stătătoare în această luptă pe care a trebuit s-o ducă împotriva mea, pentru viaţa lor; personaje dramatice, personaje care se pot mişca şi vorbi singure; şi se recunosc ca atare; au învăţat să se apere de mine; vor şti să se apere şi de alţii 1 Atunci, poftim: să le lăsăm să ajungă acolo,

26

ta locul destinat personajelor dramatice, unde pot să prindă viaţă: pe scenă! Şi să vedem ce-o să iasă...
Aşa, am şi făcut. Şi a ieşit ceea ce era firesc să iasă: un amalgam de tragic şi de comic, de fantastic şi de realJintr-o situaţie umoristică, cu totul nouă şi foarte complexă: o dramă care, de la sine, prin personajele ei — respirînd, vorbind, mîşcîndu-se automat şi purtîndu-şi, suferindu-şi drama în toată fiinţa lor — cere şi ea, imperios, să fie reprezentată — spectacolul inutilei tentative a unei reprezentaţii teatrale prin surpriză. Mai Intli, uimirea bieţilor Actori dintr-o trupă de teatru — care repetă ziua o piesă, pe o scenă cu decorurile ridicate — mirarea, uluiala lor cînd se trezesc faţă în faţă cu cele Şase Personaje, prezenlîndu-se ca atare, în căutarea unui autor; pe urmă, repede, stîrnit de leşinul brusc al Mamei cu văl de doliu, spontanul lor interes faţă de drama ei, pe care o-ntrezăresc, şi de drama celorlalţi membri aistraniH familii, dramă obscură, ambiguă, abătută vijelios pe o scenă goală, nepregătită pentru ea; şi treptat, treptat, tn crescendo, curiozitatea la izbucnirea pasiunilor în ciocnire, cînd la Tată, cînd la Fata Vitregă, cînd la Fiu, cînd la acea biată Mamă; pasiuni care încearcă, aşa cum am spus, să se întreacă una pe alta, cu o tragică furie calomniatoare. Şi iată cum cele Şase Personaje ajunse pe scenă izbutesc să arate ele însele care le este semnificaţia, zadarnic căutată de mine mai înainte, cum o dezvăluie In lupta înverşunată unul contra altuia şi a tuturor contra Directorului ori a Actorilor care nu le înţeleg.
Fără să vrea, fără să ştie, în clocotul spiritelor tulburate, fiecare, căutînd să se apere de acuzaţiile celuilalt, exprimă, cu pătimaşi zbuciumul său, tocmai ceea ce ani de-a rîndul mi-a chinuit mie mintea: minciuna înţelegerii de la om la om,

decurgînd inevitabil din goliciunea cuvîntului convenţional; multipla personalitate a fiecăruia, ca urmare a tuturor posibilităţilor de a fi ale fiecăruia şi, în sfîrşit, tragicul, imanentul conflict între viaţa în continuă mişcare şi preschimbare şi forma ce o fixează cu rigiditate.
Dintre cei şase, mai ales Tatăl şi Fata Vîtregă vorbesc despre această cumplită, inatacabilă fixitate a formei lor, în care, şi unul, şi altul, văd exprimată definitiv, de neclintit, raţiunea lor de a fi, care pentru el înseamnă pedeapsă *iar pentru ea* răzbunare: *şi-o apără înverşunaţi contra pozelor teatrale, contra verbozităţii superficiale a Actorilor, şi încearcă să şi-o impună vulgarului Director, care e gata să o altereze, să o adapteze aşa-ziselor exigenţe scenice.*
Nu toate cele Şase Personaje se prezintă pe acelaşi plan de realizare, dar nu că ar fi printre ei figuri de prim şi de al doilea plan, „protagonişti" ori „roluri de brio" — ar fi vorba atunci de o perspectivă' elementară' proprie oricărei realizări scenice sau narative — nici că n-ar fi toate,

27,

pentru ceea ce au ele de exprimat, pe deplin realizate: toate şase au atins acelaşi grad de realizare artistică, toate şase se află pe acelaşi plan al realităţii, care este totodată şi fantasticul operei dramatice. Doar că Tatăl, Fata Vitregă, ca şi Fiul, de altfel, slnt realizaţi ca raţiune, iar ca natură instinctivă — Mama; ca „prezenţă" — Băiatul, care priveşte şi face un singur gest, şi Fetiţa, cu totul lipsită de mişcare. Această situaţie creează intre ei un nou gen de perspectivă. Fără să mă gîndesc, am avut intuiţia că ar trebui să-i fac să apară pe unii mai bine definiţi (artistic), pe alţii mai puţin, pe alţii abia schiţaţi, ca elemente ale unei întlmplări ce urmează să se povestească ori să se reprezinte scenic; cei mai vii, cei mai conturaţi, TatălşiFata Vîtregă, care ies de lasine In evidenţă, care conduc, trag după ei povara, parcă neînsufleţită, a celorlalte personaje: unul — Fiul refractar; altul — Mama, victimă resemnată, Intre cei doi copii aproape lipsiţi de consistenţă, reduşi la aparenţa lor, care au nevoie să fie luaţi de mină.
Da, chiar aşa! Chiar aşa aveau să apară fiecare, in stadiul de realizare artistică atinsă de fantezia autorului, tocmai cind dorea să-i alunge de la sine.
Dacă mă glndesc că am intuit această necesitate, că am găsit-o spontan, cum am rezolvat-o printr-o nouă perspectivă ori prin ce mijloace am obţinut-o, totu-mi pare miraculos. Este adevărat că drama a fost concepută într-o scăpărare de moment a fanteziei, cind, ca prin minune, toţi factorii cerebrali işi răspund şi acţionează intr-o divină armonie. jLa rece, nici o minte omenească, oricît şi-ar solicita forţele, n-ar izbuti să sesizeze şi să satisfacă întrutotul necesitatea formei de închegare a drameitDe aceea să nu se creadă că explicaţiile mele, urmărind să clarifice diferitele valori, sînt premeditate, ţin de momentul creaţiei deliberate, pentru care aş pleda acum, ci slnt doar concluziile la care am ajuns ulterior, cu mintea potolită.
Am vrut să reprezint Şase Personaje în căutarea unui autor. Drama nu izbuteşte să se reprezinte, tocmai pentru că autorul pecare-l caută ele lipseşte; în schimb se reprezintă tocmai această zadarnică tentativă, cu tot tragicul ei, izvorit din faptul că cele Şase Personaje sînt respinse. Dar poţi reprezenta un personaj, neacceptîndu-l? Fireşte, ca să-l reprezinţi, trebuie ca fantezia să-l accepte şi, aşa, să-l exprime. De fapt, eu le-am primit şi le-am realizat pe aceste Şase Personaje, dar le-am primii şi le-am realizat în calitatea lor de personaje respinse — să-şi caute alt autor!
Să precizăm ce anume le refuzam eu; nu pe ele însele, evident; le refuzam drama, tocmai ceea ce le interesa mai presus de orice pe ele, dar pe mine nu, pentru motivele menţionate.
în definitiv, ce este drama sa pentru un personaj? Casă existe,
nriee asemenea nălucă, orice plăsmuire artistică trebuie să-şi aibă drama
a adică o dramă al cărei personaj să fie şi in numele căreia a devenit
personaj. Drama este raţiunea de a fi a personajului; este funcţiunea sa
vitală: necesitatea esenţială a existenţei sale.
Iar eu, am acceptat doar fiinţa celor Şase Personaje şi le-am refuzat raţiunea de a fi; am luat de la ele organismul, atribuindu-i nu propria funcţiune, ci altă funcţiune mult mai complexă, in care propria funcţiune intra doar ca una dintre dale. Situaţie cumplită, disperată mai ales pentru două dintre personaje — Tatăl şi Fata Vitregă, care, mai mult decît celelalte, ţin neapărat să trăiască şi, mai mult declt celelalte, au conştiinţa existenţei lor de personaje şi cer imperios să trăiască o dramă, propria dramă, singura pe care şi-o pot închipui pentru ei, dar tocmai aceasta li se refuză; situaţie „imposibilă", din care personajele simt că trebuie să iasă cu orice preţ, problemă de viaţă şi de moarte. E drept că eu le-am dat altă raţiune de a fi, altă funcţiune, şi anume tocmai acea situaţie „imposibilă": drama căutării unui autor şi a refuzului de care se lovesc; dar că aşa ceva ar putea constitui raţiunea lor de a fi, că ar putea deveni pentru ei, care-şi aveau dinainte o viaţă personală, adevărata funcţiune necesară, suficientă existenţei lor, nici nu le trece prin minte, şi dacă le-ai spune-o nici nu te-ar crede; pentru că nu este posibil să crezi că unica raţiune a vieţii tale se poate reduce la o tortură atît de nedreaptă şi ilogică.
Nu pot afirma, aşadar, că personajul Tatălui n-ar fi cel care ar trebui să fie, cînd îşi depăşeşte calitatea şi locul său de personaj, invadind domeniul autorului, preluînd activitatea acestuia. Deprins să înţeleg şi pe cine nu mă înţelege, pricep că ideea se sprijină pe faptul că acest personaj exprimă drept frămînlare a minţii ***lui*** *ceea ce mise cuvine mie; dar consider că e natural şi că nu înseamnă mare lucru; adăogînd şi observaţia că frămintarea inteligentei Tatălui decurge şi e suferită, trăită de el, din motive, din raţiuni care nu au nimic comun cu drama experienţei mele personale; observaţie suficientă ca să lase critica fără suport; dar afirmînd că una este frămîntarea necesară a gîndirii mele, frămîntare pe care am dezlegarea să o atribui unui personaj, spre a-i deveni organică; şi alta este activitatea mea spirituală desfăşurată în realizarea lucrării, adică actul de creaţie a dramei celor Şase Personaje In căutarea unui autor. Dacă Tatăl ar participa la acest act, dacă ar contribui la crearea dramei unor personaje lipsite de autor, atunci da Şi numai atunci, ar sta in picioare afirmaţia că uneori el face pe autorul ?i, deci, nu mai este ceea ce ar trebui să fie. Dar Tatăl e condamnat tocmai la existenţa „personajului în căutarea unui autor", o suferă, nu o creează,*

28

29

o suferă ca pe o fatalitate implacabilă, ca pe o situaţie faţă de care se *il,„plate: că nu ştie nimic şi nu-şi poate explica nimic. în sfirşit, ea este revoltă cu furie, incercînd să scape de ea; asta este el — „personaj i„ „atură". Natură fixată in apariţia*

unei mame.
căutarea unui autor", şi nimic mai mult, chiar dacă exprimă drept a sg *Personajul acesta mi-a oferit alt gen de mulţumire pe care nu-l pot*
frămintarea glndirii mele. Dacă el ar participa la activitatea autorului, trece vederea. Aproape toţi criticii mei, în loc să-l definească drept această fatalitate s-ar explica perfect; Tatăl s-ar putea vedea acceptat, jnuman", ca de obicei — ceea ce, se pare, e specificul, incorigibilul fie şi numai ca personaj respins, definitiv acceptat in această calitate de caracter al tuturor creaturilor mele, fără osebire — au avut gentileţea fantezia fecundă a poetului, şi n-ar mai avea motiv de disperare că nu să remarce „cu reală satisfacţie" că, în sfirşit, fantezia mea a născocit găseşte cinesă-i afirme, să-i compună viaţa de personaj; vreau să spun ci şi o figură perfect umană. Lauda mi-o explic In felul următor: această ar consimţi la raţiunea de a fi pe care i-o oferă autorul, şi fără regrete biată Mamă, creată de mine, fiind prinsă cu toată fiinţa ei In atitudinea ar renunţa la cea proprie, că n-ar mai apela la Director şi la Actori, naturală de Mamă, fără posibilitatea liberării prin jocul raţiunii, ca la unica speranţă încă posibilă. un fel de trunchi viu, numai carne, cu toate atributele proprii: procreare,
Există însă un personaj, acela al Mamei, pe care nu-l interesează alăptare, grijă şi dragoste pentru progenituri — ceea ce nu-i cere vreo de loc că trăieşte, sub aspectul vieţii ca scop în sine. Ea nu se îndoieşte activitate cerebrală — realizează în. sine adevăratul şi perfectul „tip nici o clipă de existenţa ei; nici nu i-a trecut prin minte să se întrebe uman". Da, aşa şi este, fiindcă, pare-se, în alcătuirea omului nimic nu cum şi de ce, in ce fel există. Nu are conştiinţa existenţei sale de personaj, este mai puţin necesar ca raţiunea.
de aceea nu se desprinde nici o secundă de „rol". Nici măcar nu ştie că Dar criticii, cu toate laudele, au trecut iute peste figura Mamei, joacă un „rol". E organic creată aşa. De fapt, rolul ei, al Mamei, nu nu i-a atras ideea să cerceteze nucleul de valori poetice pe care le reprezintă implică, de la sine, fiind „natural", mişcarea raţiunii; Mama nu exista personajul în dramă. Figură cit se poate de umană, da, pentru că se prin raţiune; ea trăieşte numai prin fluxul neîntrerupt al sentimentului lipseşte de factorul raţiune, nu e conştientă de a fi ceea ce este şi nu se matern, pur şi simplu, deci personajul nu poate ajunge la conştiinţa preocupa sa şi-o explice. Dar faptul de a-şi ignora existenţa ca personaj propriei existenţe ca personaj. Cu toate acestea şi ea caută, în felul ei, nu realitatea de a fi personaj: iată drama ei, în piesa mea. Şi expresia şi din motivele ei, un autor; la un moment dat pare chiar mulţumită că ceea mai puternică a acestui personaj izbucneşte în acel strigăt de răspuns au adus-o în faţa Directorului. Pentru că ar spera să-i dea viaţă şi ei? către Director, care observă că totul s-a intimplat mai de mult şi că, Nu; pentru că speră ca Directorul să reprezinte scena cu Fiul, in care ar decl n "O-r trebui să-i trezească aceeaşi suferinţă: - „Nu, acum se întîmplă, pune atît de mult din viaţa ei; dar scena e inexistentă, n-a putut şi nici se ™tîmplă într-una, îmi sfîşie inima la fel, mereu, domnule! Văd şi n-ar putea să aibă vreodată loc; Mama fiind cu totul inconştientă ăi Pornesc fără sfirşit aceeaşi lovitură, trăiesc mereu aceeaşi clipă, acelaşi situaţia de personaj şi, deci, de viaţa pe care ar putea s-o ciştige, fixată, c ™zeloşi, mereu." Asta simte ea, fără s-o ştie, deci, ca pe ceva inexpîi-bine determinată în tot ansamblul ei, clipă de clipă, în orice gest şi cat" f dar o simte atît de grozav, încît nici nu se gîndeşte că ar fi ceva de cuvînt. explicat, nici ei, nici altora. O simte şi-atîta tot. O simte ca durere,
Mama vine pe scenă o dată cu celelalte personaje dar nu pricepe călrt şl urer ea, stîrnită, strigă! Aşa se reflectă în ea fixitatea vieţii într-o ce anume o împing celelalte personaje. îşi închipuie desigur că acec. '™'ceea ce u torturează şi pe Tată şi pe Fata Vitregă, dar într-altfel, nerăbdare de a trăi o viaţă de care sînt stăpiniţi soţul şi fiica ei, şi care t ' a ™. ne;. ea mstl nct; raţiunea se revoltă, sau încearcă să profite cum tîrăşte şi pe ea pe scenă, nu e altceva decit una din neînţelesele ciudăţenii P ! ™ stmctul natura, dacă simţurile nu sînt stimulate, plinge. ale'acelui om veşnic chinuit şi chinuindu-i pe ceilalţi, şi - groaznic! on t Uctul imanent între curgerea vieţii şi fixitatea formei este o*
*- o nouă, ruşinoasă pornire necugetată din partea bietei fete pierdute. *le l ™xorabdă nu numai a ordinei raţionale, dar şi a celei naturale. Mama nu ia parte activă la acţiune. întîmplările vieţii sale, valoare*iJf °ai e se fixează, ca să existe, în forma noastră corporală, încet, pe care o constituie ele pentru ea, însuşi caracterul ei, toate acestea stnt" lsi ucide forma. PUnsul acestei naturi constrînse la o formă fixă formulate de alţii, de cei pe care o singură dată îi contrazice din impulsul "eparabila, continua îmbătrînire a corpului nostru. Plînsul Mamei instinctului matern, din revolta fiinţei ei, din dorinţa de a spune că nu. eeeaşi măsură pasiv şi perpetuu. Sub trei înfăţişări, valorificat prin ea doreşte să-şi părăsească nici fiul, nici soţul, că pe fiu i l-au luat,'ia' de tea ™e dl Ţ te sl simultane, acest conflict imanent îşi găseşte în piesa soţul a constrîns-o să-l părăsească. Atîta are de spus Mama din cele în- ' ae plina expresie. Mai mult încă, prin strigătul către Director,*

30

31

Mama exprimă si valoarea particulară a formei artistice: formă ce nu se schimbă şi se preschimbă această viaţă informă, chinuită de nostalgia închide, nu ucide viaţa şi pe care viaţa nu o consumă. Dacă de o sută de une i forme proprii, izbuteşte sase schimbe tot organic. Cind mintea mea a mii de ori Talălşi Fata Vilregăşi-ar relua scena, aricind, la momentul dat conceput ideea că Madama Pace se va naşte aşa, ca din nimic, acolo, pe in clipa cind viaţa operei de artă trebuie să fie exprimată prin acel strigăt scenă, am simţit că puteam s-o fac şi am şi făcut-o: dacă m-aş fi glndit oriclnd, el va răsuna la fel: nealterat şi inalterabil Informa lui, şi nu câ dinainte că naşterea ei îmi va schimba direcţia acţiunii şi mi-o va regrupa o repetare învăţată, nu ca un rol reluat obligatoriu, din cerinţe exterioare altfel, pe nesimţite, Intorclndu-mi pe dos într-o clipită planul de realitate ci dimpotrivă, de fiecare dată, la fel de viu ca şi prima oară, izbucnind al scenei, n-aş mai fi realizat-o, desigur, oprit de aparentul ei ilogism, neaşteptat, acelaşi totdeauna: îmbălsămat de viu, într-o formă nemacc Prost inspirat, aş fi răpit astfel din farmecul piesei; dar m-a salvat efer-rabilă. La fel, oricînd, deschizînd cartea la întîmplare, o regăseşti „e vescenţa clipei: pentru că, împotriva aparenţelor mincinoase, împotriva Francesca vie, mărturisindu-i lui Danie dulcele ei păcat, iar dacă de „ logicii aparente, acea naştere fantastică se bizuie pe o cerinţă reală, sută de mii de ori am relua lectura acelui pasaj, de o sută de mii de anorganică, în misterioasa corelaţie cu viaţa întregii opere. Francesca îşi va repeta cuvintele, si nu pe de rost, ci spunindu-le, de Dacă mi-ar spune cineva, acum, că lucrarea mea n-ar avea acea fiecare dată, ca pentru prima oară, cu o pasiune atit de vie, de surprinză- valoare pe care ar putea s-o aibă, dm motivul că nu este o piesă de teatru toare,încîtDante, de fiecare dată, îşi va repeta leşinul.
compusă, ci haotică, şi că păcătuieşte-prin romantism- aş zîmbi.
Tot ceea ce trăieşte, prin faptul că trăieşte, ia o formă, si tocmai prin iriţeleg de ce mi s-ar adresa asemenea observaţii; pentru că în lucrarea ea va muri: în afară de opera de artă, care trăieşte mereu tocmai pnn mea reprezentarea dramei ce antrenează personajele este năvalnică şinuevo-forma luată. luează ordonat: nu există desfăşurare

logică, nici concentrare a evenimen-
Nasterea unei plăsmuiri a fanteziei umane, naştere ce reprezinU)telor. Foarte adevărat. Să fi căutat cu luminarea şi n-aş fi găsit un mijloc pasul pe pragul dintre nimic si eternitate, poate să survină şi pe neaştep- de exprimare mai dezordonată, mai ciudată, mai arbitrară şi mai cornтate, dacă gestaţia ei a fost necesară. într-o dramă închipuită, serveşte««. deci mai romantică, de a reprezenta „drama care le antrenează acel personaj care face si spune ceea ce este necesar; asa s-a născut per'so-Pe cele Sase Penaje". Foarte adevărat, dar n-am reprezentat de loc najul, şi este exact cel care trebuie să fie. Aşa se naşte Madama Pace acea dramă: am reprezentat alta - nu mai repet care. - Şi-apoi, printre printre cele Şase Personaje, şi-ţi pare un miracol, ori mai degrabă un alte surprize la îndemîna oricui, după gustul fiecăruia, se numără şi o truc izbutit cu realism. Dar nu e un truc, naşterea ei este reală, noul discreta satiră a procedeelor romantice; la aceste personaje ale mele, personaj este viu, nu pentru că ar fi trăind 'dinainte, ci pentru că s-.aatît de avide să-şi impună numai propriul lor rol, pe care fiecare dintre ele născut în chip fericit, cum o cere natura sa de personaj, să-i zicem „obli- " Jpacă intr-o an«mită dramă in UmP ce eu U PrezlM ca P™onaje gatoriu". S-a creat deci o spărtură, o neaşteptată schimbare a planulm ale altei drame de care ei habar *-«»** nicl ™r Pea-o bănui - năvala de realitate al scenei, pentru că un personaj se poate naşte astfel lor Vriaşă, proprie procedeelor romantice, este umoristic concepută, numai în fantezia poetului, dar nu şi pe scena unui teatru. Fără să s(™FP™dată «» g°l- Iar drama Personajelor, reprezentată nu cum s-ar fi observe, am schimbat brusc condiţia scenică: am readus in fantezia mc, °rgamzat în fantezia mea, dacă aş fi acceptat-o, ci pur şi simplu ca dramă scena din acea clipă, dar fără s-o sustrag ochilor din sală: si astfel le-am resPinsă' ™ P"** *»*« *» lucrarea mea decn ca „o situaţie", numai arătat spectatorilor, pe această scenă, în condiţiile unei reprezentaţii intl"-°l relatw dezvoltare, şi nu s-ar fi putut exprima decît prin aluzii, efective, cum se petrece actul creaţiei în fantezia mea. Mutarea neaşteptaţi tU™itU0S ?l dordonat, cu ieşiri violente, haotic: mereu întreruptă, şi incontrolabilă a unei apariţii scenice dintr-un plan al realităţii i. abatUtă dm drumul ei c™trazisă mereu, iar din partea unuia dintre*
altul este un miracol amintindu-ţi de sfînlul care face să prindă mişcări statuia ce-l reprezintă, ea nemaiftiind în acel moment nici de lemn, nici
personajele sale chiar nerecunoscută, în timp ce altele două nici măcar n-o trăiesc.
Există într-adevăr un personaj care „nu recunoaşte" drama ce-l
de piatră; dar nu e un miracol la întîmplare: Această scenă, tocmai pentru ,
,. » • „ , r, „ ■ • „ „ lace personal, şi anume Fiul, al cărui relief şi valoare rezultă numai dm
ca primeşte realitatea fantastică a celor Şase Personaje, nu există prin ei , , „ J ff . ' 'f
,. „„„•■ , , ■„„ . . ,. • Jf . „„ l'ptul ca este un personaj — nu al dramei ce-ar fi să se joace, în care
însuşi, ca o realitate fixaşi imutabila, cum nimic dm piesa mea de teatru , . e . , , .
«".«,*
.,•,.. ,• ;j 7 i ■ aproape ca nici nu apare, ci al dramei in care l-am pus eu. Este in fond
*nu este stabilit şi premeditat: totul se face pe loc, totul e în mişcare ■ , . r ' . **
•
*. . i .'. - . ,. m. „ • , , ,• .,•• , , ■ , *lngurul care trăieşte numai ca „personaj în căutarea unui autor"; cu*
*totul este o tentativa neaşteptata. Pina şi planul realităţii locului unm • »r J * ""■" "■"■■" ,*

32

3 — Luigi Pirandello — Teatru

33

atît mai mult cu cit autorul ce-i lipseşte nu e un dramaturg. Nici m, putea fi altfel: atitudinea ***personajului*** *este la fel de necesar organic., in concepţia mea., pe cit este du logic, in situaţia* ***dată, ca*** *ci să* ***atîrneasr,*** *mare confuzie şi dezordine şi alt prilej de contrast romantic.*
Tocmai acest haos, organic şi natural, trebuia neapărat să-l reprezin eu; dar a reprezenta un haos nu înseamnă cîtuşi de puţin să-l reprezint, haotic, adică pe gustul romanticilor. Că reprezentaţia mea este în realilai, cu totul altceva decît o mărturiseşte, că este foarte clară, simplă şi ordonată o arată faptul că în ochii oricărui public din lume sînt evidente şi firu acţiunii, şi caracterele, şi planurile fantastice ori reale, dramatice or comice din această lucrare, iar cine examinează mai adine vede şi valorii puţin obişnuite pe care le conţine drama.
Mare babilonie între oameni, dacă se găsesc totuşi cuvinte prin car, să se exprime asemenea consideraţii! La fel de mare este confuzia de p scenă, pe cit de perfectă e legea intimă a ordinei care, respectată punct a punct, face din lucrarea mea o operă clasică şi tipică, îi interzice oria cuvînt ce-ar zădărnici-o. Cînd — în sfîrşit de acord cu toată lumea că dom printr-un artificiu nu se creează viaţă şi că drama celor Şase Personajt suferind de lipsa unui autor care să le-o pună în valoare prin efervescenţi minţii sale, nu s-ar putea reprezenta — iată că deodată, stîrnit de curiozi tatea vulgară a Directorului ahtiat să afle amănuntele, Fiul spune ce s-t petrecut, în succesiunea crudă a momentelor, iar drama, fără sens, fărt să mai ceară vreo exprimare verbală, se dezlănţuie brutal, cu un foc di armă în plină scenă, doboară şi spulberă sterila tentativă a Personajele şi Actorilor, şi totul parcă fără asistenţa poetului.
Poetul, fără ştirea lor, ca şi cum le-ar fi privit de departe mişcarea a urmărit între timp, numai cu ceea ce-i aparţine, creaţia operei sale

Personajele

Piesei de teatru ce-ar fi să şe joace
TATĂL - MAMA - FATA VITREGĂ - FIUL — BĂIATUL — FETIŢA *(ultimele două nu vorbesc) — (Apoi, evocată)* MADAMA PACE
ACTORII TRUPEI DE TEATRU DIRECT ORUL-REGIZOR- PRIMA INTERPRETĂ - PRIMUL INTERPRET - DUENA -INGENUA - JUNELE PRIM - ALŢI ACTORI ŞI ACTRIŢE - REGIZORUL DE CULISE -SUFLEORUL - RECUZITIERUL - MAŞINISTUL - SECRETARUL DIRECTORULUI -UŞIERUL - TEHNICIENI ŞI PERSONAL AUXILIAR AL TEATRULUI
pe scena unui teatru
N.I
u are njfitacie—nwiscens Reprezentaţia se întrerupe pruna dală, fără coborîrea cortinei, atunci cînd Directorul-Regizor şi Tatăl se retrag să discute scenariul, iar actorii părăsesc scena; a doua oară, atunci cînd, din neatenţia Maşinistului, cade brusc cortina.
Cînd spectatorii vor intra în sala de spectacol, vor găstcortina ridicatăicena — ca în timpul zilei, nici decor, nici

portante, aproape în întuneric şi goală, ca ei să aibă din primul moment impresia unui spectacol cu totul nepregătit.-----
Două scărițe, una la dreapta şi alta la stînga, asigură circulația între scenă şi sală. Pe scenă, capacul boltit al cuştii sufleorului, lîngă deschizătură. De cealaltă parte, în față, o măsuță şi un fotoliu, cu spatele la public, pentru Director. Alte două măsuțe, una mai mică, alta mai mare, cu scaune înşirate la îndemînă pentru repetiție. Alte scaune ici-colo, la dreapta şi la stînga, pentru Actori, şi un pian în fund, tras lateral, aproape ascuns.
Lumina fiind s tinsă in sală, se vede prin uşa de acces la scenă cum intră Maşinistul în halat albastru şi cu geanta de ustensile agățată la centură; ia dintr-un colț, în fund, nişte piese de montaj; le înşiră pe jos, în față, se lasă In genunchi şi începe să le fixeze în cuie. La ciocănituri, intră brusc, ***prin*** *uşa dinspre cabine, Regizorul de culise.*
REGIZORUL DE CULISE: Hei! Ce faci acolo?
MAŞINISTUL: Ce să fac? Bat cuie.
REGIZORUL DE CULISE: La ora asta? *(Se uită la ceas.)* E zece jumătate. Acum pică Directorul, pentru repetiție!
37
MAŞINISTUL: N-am încotro, trebuie să-mi văd şi eu de IUCI.DECTORUL: Scrisori?
nu? qpGRETARUL: Nici una. Asta e toată poşta.
REGIZORUL DE CULISE: Să-ți vezi, dar nu acum. mRBCTORUL *(Inlinzlndu-i textul sub banderolă):* Du-mi-l
MAŞINISTUL: Atunci, cînd? ' in cabină. *(Apoi, privind jur-împrejur şi adresîndu-se*
REGIZORUL DE CULISE: Altădată, nu în orele de repetițiț *Regizorului de culise.)* Aici e întuneric ca noaptea!
Haide, ia-ți repede calabalîcul şi lasă-mă să pregăt'es, Spune, te rog, să se facă lumină.
scena pentru Actul al Doilea din *Jocul rolurilor*[1]
Maşinistul, îmbufnat, bodogănind, strîngc sculele ți se retrage. Actorii trupei au şi început să apară pe scenă, bărbați şi femei, înlii unul, apoi altul, doi clte doi, la intîinplare: nouă sau zece, citi se presupune că ar lua parte la repetiția piesei lui Piran-dello, Jocul rolurilor, *prevăzută pentru acea zi. Intrînd, îl salută pe Regizorul de culise şi se salută intre ei cu cîte un „bună ziua". Unii se îndreaptă către cabine, alții — printre care Sufleorul, cu textul piesei făcut sul sub braț —* se *opresc pe scenă in aşteptarea Directorului,pentru începerea repetiției, şi, în picioare, ori aşezați în mici grupuri, mai schimbă intre ei cîte o vorbă; unul îşi aprinde țigara, altul e nemulțumit de rolul ce i s-a dat, altul, într-un grup, citeşte cu voce tare o notiță dinlr-o gazetă teatrală. Ar fi bine ca Actrițele şi Actorii să fie îmbrăcați în culori deschise, vesele, şi ca această, primă scenă improvizată să pară cit mai vie, mai naturală. La un moment dat, unul dintre Actori s-a,r putea aşeza la pian să cînte o melodie de dans, iar tineri Actori şi Actrițe să înceapă să danseze perechi-perechi.*
REGIZORUL DE CULISE *(bătînd din palme, să restabilească ordinea):* Gata, gata, ordine, vine domnul Director
Muzica şi dansul vor înceta brusc. Actorii se vor întoarce să privească spre sală: se vede inlrind, pe uşa sălii de teatru, Directorul-Regizor, care, cu melonul pe cap, bastonul sub braț şi trabucul în gură, va înainta printre fotolii, apoi, salutînd Actorii, va urca pe scenă pe una din scărițe. Secretarul îi va prezenta corespondenta,: citeva ziare, un text sub banderolă.
liKGr01UJL DE CULISE: Imediat.
Iese să dea ordinul, şi in curînd jumătatea din dreaptft a scenei, unde s-au grupat Actorii, e scăldată într-o lumină albă, puternică. între timp, Sufleorul a coborîl in cuşca sa, şi-a aprins lanterna, şi a deschis textul în fală.
DIRKCTORUL *(bătînd din palme):* Gata, gata, începem!
(Regizorului de culise.) Lipseşte cineva? REGIZORUL DE CULISE: Prima interpretă!
DIRECTORUL: Ca de obicei! *(Se uită la ceas.)* Am şi întîrziat
zece minute. Trece-o, te rog, absentă. S-o învăța minte
să fie mai punctuală la repetiții!
N-a sfirşit bine fraza, cînd se aude din fundul sălii vocea Primei Interprete.
PRIMA INTERPRETĂ: A, nu, va rog! Am sosit! Iată-mă!
E îmbrăcată în alb din cap pină-n picioare, poartă o
pălărie excentrică şi ține un cățeluş în brațe; aleargă
pe coridorul dintre fotolii şi suie în fugă una din
scărițe.
DIRECTORUL: Ai jurat să te laşi totdeauna aşteptată?! .PRIMA INTERPRETĂ: Scuză-mă. Eu am aşteptat enorm pînă să treacă o maşină de piață. Dar văd că nici n-ați început; or, eu mi intru în scenă imediat. *(Apoi, chemln-du-l pe nume pe Regizorul de culise şi dîndu-i cățeluşul.)* Te rog, închide-l în cabină.
DIRECTORUL *(printre dinți):* Cățeluşul mai lipsea! Ca şi cum n-am fi destui cîini pe-aici! *(Bate iarăşi din palme şi se adresează Sufleorului.)* Gata, începem: Actul al Doilea din *Jocul rolurilor.*

(Aşezîndu-se în fotoliu.) Atenţie, domnilor! Cine e în scena?
[1] Piesa lui Pirandello *Il gioco delle parii.*
Actorii şi Actriţele eliberează spaţiul central al scenei, se retrag de-o parte şi de alta, în afară de cei
38
39
trei care încep repetiţia şi de Prima Interpretă, care, neluind In seamă indicaţiile Directorului, s-a aşezat In faţă, lingă una dintre măsuţe.
DIRECTORUL *(către Prima Interpretă):* Dumneata, eşti l$_r$,
scenă?
PRIMA INTERPRETĂ: Nu, domnule, nu sînt! DIRECTORUL *(enervat):* Atunci, liberează locul, ce Duni nezeu!
Prima Interpretă se ridică şi merge să se aşeze lingă ceilalţi Actori care stau deoparte.
DIRECTORUL *(Sufleorului):* începe, începe! SUFLEORUL *(urmărind textul):* „In casa lui Leone Gala,
O neobişnuită sufragerie-bibliotecă". DIRECTORUL *(adresîndu-se Regizorului de culise):* Se va pune salonul roşu. REGIZORUL DE CULISE *(nottndu-şi pe o foiţă):* Salonul
roşu. Bine.
SUFLEORUL *(continuind să urmărească textul):* „Masa este întinsă, pe birou multe cărţi şi hîrtii. Dulapuri cu cărţi şi vitrine cu preţioase porţelanuri şi cristale, servicii de masă. în fund o uşă, dînd spre dormitorul lui Leone. Uşă laterală, la stînga, spre bucătărie. Vestibulul e la dreapta."
DIRECTORUL *(ridicîndu-se şi dînd indicaţii de regie):* Deci, fiţi foarte atenţi: Aici, vestibulul. Dincolo, bucătăria." *(Adresîndu-se Actorului care va juca rolul lui Socrate.)* Dumneata intri şi ieşi pe aici. *(Regizorului de culise.)* Pui o uşă, acolo, în fund; să aibă perdele.
Se reaşază în fotoliu.
REGIZORUL DE CULISE *(luînd notiţe):* Am înţeles. SUFLEORUL *(citind, ca mai sus):* „Scena întîi. Leone Gala.
Guido Venanzi, Filippo, zis Socrate." *(Directorului.)*
Să citesc şi indicaţiile de regie? DIRECTORUL: Sigur că da, bineînţeles! Ţi-am spus-o de o sută de ori! SUFLEORUL *(citind, ca mai sus):* „La ridicarea cortinei,
Leone Gala, cu boneta de bucătar şi şorţul dinainte,
bate, cu o lingură de lemn, un ou într-un castronaş.
40
FilipP^0 bate altul, tot în costum de bucătar. Guido Venanzi ascultă, stînd jos."
PRIMUL INTERPRET *(Directorului):* In definitiv, trebuie să-mi pun neapărat tichia de bucătar?
DIRECTORUL *(neplăcut impresionat de întrebare):* îmi închipui că da! Dacă aşa eîn text! *Arată textul.*
PRIMUL INTERPRET: Dar mi se pare ridicol! DIRECTORUL *(sărind furibund în picioare):* „Ridicol! Ridicol 1" Ce vină am eu dacă din Franţa nu ne mai soseşte nici o comedie ca lumea? Dacă sîntem siliţi să jucăm comedii de Pirandello, pe care nu le înţelege decît cine ştie ce mare isteţ! Comedii făcute cu schepsis... să nu fie mulţumiţi nici criticii, nici publicul, nici actorii! *(Actorii rid; iar Directorul, ridicîndu-se şi apropiindu-se de Primul Interpret, strigă:)* Tichia de bucătar, da domnule! Şi bate bine ouăle! Şi crezi că ai scăpat numai cu bătutul ouălelor? Te înşeli! Trebuie să reprezinţi şi găoacea ouălelor pe care le baţi! *(Actorii încep să rîdă iarăşi şi să comenteze între ei cu mare haz.)* Tăcere! Şi fiţi atenţi la explicaţiile mele! *(întorcîndu-se din nou către Primul Interpret.)* Da, domnule, găoacea: adică forma goală a raţiunii, fără conţinutul instinctual, care este orb! Dumneata eşti raţiunea, iar soţia dumitale este instinctul: în acest *joc al celor două roluri,*
------fii care dumneata, care-ţi joci rolul primit, consimţi
să fii fantoşa propriei persoane. PRIMUL INTERPRET *(deschizînd braţele):* Eu, nu! DIRECTORUL *(revenind la fotoliu):* Nici eu! Să mergem mai departe, o să mă felicitaţi voi la urmă! *(Pe un ton confidenţial.)* Te rog, aşază-te cu faţa mai spre sală, că altfel, cu încîlceala dialogului şi dumneata care nu te auzi bine de loc, adio spectacol! *(Bâtînd iarăşi din palme.)* Atenţie, atenţie! începem!
SUFLEORUL: Scuzaţi-mă, domnule Director, îmi daţi voie
să trag capacul? E curent! DIRECTORUL: Bine, bine, poftim
Intre timp în sală a intrat Uşierul, cu bereta galonată în cap şi, traversînd pasajul dintre fotolii, s-a apro-
41
piat de scenă, să-l anunţe pe Director că au sosit cele Şase Personaje, care, intrate şi ele In sală., ii urinează la oarecare distanţă, privind jur-imprejur,

stingherite.
Cine are de glnd să pună în scenă această piesă, trebuie să facă tot ce se poate ca să obțină cu maximum de efect diferențierea intre cele Şase Personaje şi .Actorii trupei. Felul in care se vor mişca la indicațiile suplimentare, după ce au urcat pe scenă, va ajuta mult, ca şi lumina diferită, dată de reflectoare. Dar mijlocul cel mai eficace, mai indicat, pe care II sugerăm, ar fi folosirea unor măşti proprii Personajelor, măşti confecționate înadins dinlr-o materie care să nu se umezească la transpirație şi actorii să le poată purta cu uşurință, croite şi lucrate în aşa fel încît să lase liberi ochii, nările şi gura. In felul acesta se dă şi o interpretare sensului adine al piesei. Personajele nu trebuie să apară ca nişte năluci, ci ca, nişte realități create, construcții imutabile ale fanteziei: deci şi mai reale şi mai consistente chiar decît Actorii, cu nestatornicia proprie naturii lor. Măştile vor sublinia expresivitatea figurii construite artistic şi fixate pe totdeauna, cu exprimarea sentimentului de fond, care la Tată este remuşcarea, la Fata Vitregă răzbunarea, la, Fiu dezgustul, iar durerea, la, Mama cu lacrimile de ceară prinse pe cearcănele şi pomeții ei livizi, cum vezi in imaginile sculptate sau pictate ale Maiâti f Ungerii din biserici. Se poate specula şi îmbrăcămintea, dintr-o stofă şi un croi aparte; simplă, căzînd în cute rigide, ca să dea volumul aproape statuar şi, în sfirşil, in aşa fel incit să lase impresia, că stofa aceea nu se poate cumpăra in orice prăvălie din oraş, croi şi confecționa la orice croitorie.
Tatăl va fi cain.de vreo cincizeci de ani: cu lîmplele atinse de calviție, ilar nu clici, cu părul roşcat şi mustăți stufoase, puțin răsucite la colțurile gurii încă, tinere şi întredeschise adesea într-un suris nesigur şi van. Palid, cu fruntea largă, ochii albaştri, migdalați, strălucitori şi pătrunzători; poartă panta-
loni de culoare deschisă la sacou de culoare închisă; uneori va vorbi mieros, alteori cu ieşiri violente şi dure.
Mania va, fi zdrobită, sufleteşte, copleşită de o povară intolerabilă, de ruşine şi umilință. Cu fața acoperită de un văl des de văduvă, e îmbrăcată modest in negru, iar cînd îşi ridică vălul, fața ii apare netedă, dar parcă de ceară, şi va ține mereu ochii în pămînt. Fata Vitregă, de optsprezece ani, va fi îndrăzneață pînă la neruşinare. Foarte frumoasă, va, fi îmbrăcată şi ea in negru, dar cu o eleganță stridentă. îşi va arăta nemulțumirea față de atitudinea timidă, mihnită, aproape rătăcită a fratelui mai mic, firavul Băiat de paisprezece ani, îmbrăcat şi el in negru; o vie afecțiune pentru surioară, pentru Fetița de patru ani, îmbrăcată în alb, cu o centură de mătase
neagră.
Fiul, de douăzeci şi doi de ani, înalt, pare încremenit în reținutul său dispreț pentru Tată şi o sumbră indiferență față de Mamă, va purta un pardesiu liliachiu şi eşarfă verde înfăşurată la gît.
UŞIERUL *(înaintlnd cu chipiul în mină):* Iertați-mă, domnule...
DIRECTORUL *(brusc, nepoliticos):* Ce s-a întîmplat?
UŞIERUL *(timid):* Aşteaptă nişte domni, care întreabă de dumneavoastră.
Directorul şi Actorii se întorc mirați, privind de pe scenă in sală.
DIRECTORUL *(tot iritat):* Dar am repetiție! Şi ştii foarte bine că în timpul repetițiilor nu trebuie să laşi pe nimeni să intre! *(Către cei din fundul* ***sălii):*** Cine sînt domnii? Ce doresc?
TATĂL *(înaintînd, urmat de celelalte Personaje, pînă la una dintre cele două scărițe):* Am venit aici să căutăm un autor.
DIRECTORUL *(între surprindere şi enervare):* Un autor? Ce autor?
ʳATAL: Un autor oarecare, domnule.
42
43
DIRECTORUL: N-avem nici un autor, nu repetam o piesj
nouă. FATA VITREGĂ *(cu vioiciune juvenilă, urclnd In goană scărița)*
Cu atît mai bine, cu atît mai bine, domnule! Vom j
noua dumneavoastră piesă! UNUL DINTRE ACTORI *(printre comentariile pline de surprin dere şi rîsetele celorlalți):* Auzi, auzi! TATĂL *(urmînd pe scenă pe Fata Vitregă):* Da, dar dacă există un autor!... *(Directorului.)* Poate, dac-ați vrei
dumneavoastră să fiți autorul...
Marna, cu Fetița şi Băiatul de mină, suie primele trepte ale scăriței şi se opreşte acolo, în aşteptare.
Fiul a rămas în sală, morocănos.
DIRECTORUL: Vă arde de glumă, domnilor?
TATĂL: Nu, vai de mine, cîtuşi de puțin, domnule! Dim potrivă, vă aducem o dramă zguduitoare.
FATA VITREGĂ: Şi care ar putea fi succesul dumneavoastră
DIRECTORUL: Vă rog, faceți-mi plăcerea şi retrageți-vâ n-avem vreme de pierdut cu nebunii!
TATĂL *(atins în amorul propriu, dar cu glas mieros): o* domnule! Ştiți foarte bine că viața e plină de infiniți absurdități, care, fără jenă, nici măcar nu au nevoi să pară verosimile; pentru că sînt adevărate.
DIRECTORUL: Ce tot spui dumneata acolo?
TATĂL: Spun că poți considera într-adevăr o nebunie, da domnule, să te străduieşti să realizezi exact contrariul adică să creezi situații atît de verosimile, încît să pari adevărate. Şi permiteți-mi să observ,

pentru că e vorbi de nebunie, că ea este singura raţiune a meseriei dum neavoastră.
Actorii au un gest de indignare.
DIRECTORUL *(ridicîndu-se şi sfidindu-l):* Aha! Vi se pare ci
meseria noastră e meserie de nebuni?! TATĂL: Ei, da, ca să dai iluzia că e adevărat ceea ce ni este; fără să fie nevoie neapărat, numai în joacă... Ni
e ocupaţia dumneavoastră să daţi pe scenă viaţă uno
personaje închipuite? DIRECTORUL *(brusc, devenind glasul indignării crescinde* i *Actorilor):* Vă rog să credeţi că profesiunea de actor
jrarâ domnule, 6 o profesiune foarte nobilă. Daca tăzi cum c la modă, domnii dramaturgi ne silesc să
adducem pe scenă nişte lucrări stupide şi nişte fantoşe ?n jocul unor fiinţe omeneşti, aflaţi că putem să ne lăudăm că am dat totuşi viaţă—aici pe scena aceasta — unor opere nemuritoare!
Actorii, satisfăcuţi, îl aprobă ţi aplaudă pe Director.
TATĂL *(lntrerupindu-l, cu elan):* Exact! Foarte bine! Să fie vii, mai vii decît oamenii care respiră şi poartă haine ca toată lumea! Mai puţini reali, poate, dar mai adevăraţi! Sîntem absolut de aceeaşi părere.
Actorii se vor privi surprinşi.
DIRECTORUL: Dar cum! Dacă înainte spuneaţi...
TATĂL: Nu, scuzaţi-mă, pentru dumneavoastră spuneam asta, domnule,' fiindcă aţi strigat că nu aveţi timp de pierdut cu nebunii, în timp ce nimeni mai bine ca dumneavoastră nu poate şti că natura se serveşte de instrumentul fanteziei umane pentru a continua, pe o treaptă mai înaltă, opera ei creatoare.
DIRECTORUL: Bine, bine... Dar la ce concluzie vreţi să ajungeţi, în definitiv?
TATĂL: La'nimic, domnule. Vreau să vă demonstrez că poţi intra în viaţă în atîtea feluri, în atîtea forme j pom sau piatră, apă sau fluture, bărbat sau femeie; că tejioţi naşte chiar şi J?ersgnajl
DIRECTORUL *(cuprefăcută mirare, ironic):* Şi dumneavoastră, cu toate persoanele ce vă însoţesc, v-aţi născut personaje?
TATĂL: Chiar aşa, domnule. Personaje vii, precum ne vedeţi.
Directorul şi Actorii izbucnesc în rîs, ca la o glumă.
TATĂL *(rănit In suflet):* Îmi pare rău că rîdeţi, pentru că ducem cu noi, vă repet, o dramă dureroasă, cum domnii pot să-şi dea seama privind la această femeie cu vălul ei negru.
Spunînd aceasta, va întinde mina Mamei, ajutînd-o să urce ultimele trepte şi, continuînd să o ţină de mină, o va conduce, cu o tragică solemnitate, în

44

45

partea opusă a scenei, care se va scălda brusc inir-o lumină fantastică. Fetiţa şi Băiatul işi vor urma Manta; apoi Fiul, care va răminc izolai, mai in fundul scenei, apoi Fata Vitregă, care se va izola şi ea, dar în prim plan, rezemată de perete, la rampă. Actorii mai iutii uluiţi, apoi admirind această ***defilate,*** *vor izbucni in aplauze, ca la un spectacol ce li se oferă.*
rTĂL- Vrem să trăim, domnule! nmECTORUL *(ironic):* Etern? ....
TĂL- Nu, domnule: cel puţin pentru o clipa, in persoanele
dumnealor. TTN ACTOR: Oh! Auzi, auzi!
« INTERPRETĂ: Să trăiască în persoanele noastre! QiJE PRIM *(ou un Sest s Pre Fata Vitregă):* Ei, cît despre "mine, bucuros, dacă ar fi vorba de dînsa! DIRECTORUL *(întîi uimit, apoi indignat):* Terminaţi! Face
TAATĂL: Iată ce este: piesa trebuie făcută *(către Director)* linişte! *(Apoi, întorcîndu-se către Personaje.)* Şi, dun iar dacă vreţi, şi dumneavoastră, şi actorii dumnea-neavoastră, scutiţi-ne! Liberaţi locul! *(Către Regizori* voastră, o vom aranja repede între noi! *de culise.)* Pentru Dumnezeu, expediază-i! DIRECTORUL *(plictisit):* Ce să aranjăm? Noi nu facem nici
REGIZORUL DE CULISE *(înaintează, apoi ezită, ca reţinu* un fel de aranjamente! Noi reprezentăm drame şi
de o teamă inexplicabilă): Retrageţi-vă! Retrageţ'i-vâ comedii.
TATĂL *(către Director):* Ah, nu! Vedeţi, noi... TATĂL: Asta e foarte bine! Tocmai de aceea am venit la
DIRECTORUL *(striglnd):* In definitiv noi avem de lucru aici dumneavoastră. PRIMUL INTERPRET: Asemenea farse nu sînt permise. DIRECTORUL: Şi unde e textul?
TATĂL *(Inaintînd cu hotărire):* Mă uimeşte neîncredere; TATĂL: E înnoi, domnule. *(Actorii încep să rida.)* Drama dumneavoastră! Poate domnii nu sînt obişnuiţi si este în noi; noi sîntemjdxamjL; şi sîntem nerăbdători vadă apărîndu-le aşa, vii, drept în faţă, personaj
Va arăta către Tată, se va preface că-l îmbrăţişează, dar va izbucni îndată într-un ris strident.
obişnuiţi si" este în noi: noi sintemjnflPia-; ş

vadă apărîndu-le aşa, vii, drept în faţă, personajeli să o reprezentăm, aşa cum ne împing pasiunile.
create de un autor? Poate pentru că nu aveţi aici *(arătîni* FATA VITREGĂ *(batjocoritoare, cu o graţie perfida, plina ae*
spre cuşca Sufleorului) textul în care ne-am afla? *obrăznicie):* Pasiunea mea, daca aţi şti, ciomnuJe.
FATA VITREGĂ *(înaintează către Director, surîzînd ispiti* Pasiunea mea... pentru el!
toare): Gredeţi-ne, domnule, sîntem într-adevăr şasi
personaje foarte interesante! Deşi pierdute... TATĂL *(înlăturînd-o):* Da, .pierdute, într-adevăr!
(Către „ . c.
Director, repede.) Da, în sensul că autorul care ne-i TATĂL *(cu mînie):* Tu, stai la locul tau, acum! bi, te rog,
creat, vii, nu a mai vrut apoi, sau nu a mai putut si nu mai rîde aşa!
„ .
ne aducă în lumea artei. Şi s-a comis, aşa, un adevărai FATA VITREGĂ: Nu? Atunci, daţi-mi voie: deşi ori ana abia
delict, domnule, pentru că cine are norocul să se nască de două luni, domnii pot sa vadă ce-aş mai cinta şi
personaj viu, poate să rîdă şi de moarte! Nu mai moare
Va muri omul, scriitorul, instrumentul creaţiei; creaturi
lui nu mai moare! Şi pentru a trăi etern, nu are nici
măcar nevoie de daruri extraordinare, ori de vrec
minune. Cine a fost Sancho Pânza? Cine a fost Don Abbondio? Şi totuşi trăiesc veşnic, pentru că germenii vieţii lor au avut norocul să afle un teren fecund, o fantezie care a ştiut să-i crească, să-i alimenteze, să-i facă să trăiască etern.
ce-aş mai dansa!
Începe să cinte cu maliţiozitate o şansonetă de la Paris, acompaniindu-se cu paşi de fox-trot sau one-step,
şi se va opri după prima strofă. Actorii, mai ales tinerii, în timp ce ea citită şi dansează, se vor apropia ca sub puterea unui farmec şi vor întinde mîinile gata s-o atingă. Atunci fata va fugi; iar cînd Actorii vor izbucni în aplauze, se va opri distrată, absentă la mustrarea Directorului.
DIRECTORUL: Foarte frumos tot ce spuneţi, dar, în definitiv, ACTORII şi ACTRIŢELE *(rîzînd şi aplaudînd):* Bine ! Bravo ! ce vreţi dumneavoastră de la noi? Foarte bine!
46
47

DIRECTORUL *(furios):* Linişte! Vă credeţi într-un music-liaj] *(Trâgîndu-l deoparte pe Tată, aproape consternat* Spuneţi-mi, e nebună?
TATĂL: Nu, ce nebună! Şi mai rău!
FATA VITREGĂ *(alergînd spre Director):* Şi mai rău! s mai rău! E altceva, domnule ! Şi mai rău! Vă rog, ascu' taţi-mă: reprezentaţi cît mai repede această piesă, veţi vedea că la un anumit punct, eu — cînd ace înger *(o ia de mină pe Fetiţă, care stă Ungă Mamă, o duce în faţa Directorului)* — vedeţi ce drăgălaşă es *(o ridică in braţe, sărutînd-o, o lasă din nou jos şi adaug, aproape fără voie, mişcată)* — ei da, cînd pe îngeraşi acesta o va lua Dumnezeu la el, de lîngă biata Mam; dintr-o dată! Iar prostănacul de acolo *(îl trage mai i faţă pe Băiat, apucîndu-l brutal de mînecă)* va fac cea mai mare prostie, pe măsura prostiei lui! *(îl îmbrh ceste către Mamă)* — atunci veţi vedea cum îmi ia eu zborul! Da, domnule, îmi iau zborul! Am zbural Şi de-abia aştept clipa, credeţi-mă, de-abia aştept Că, după cele ce s-au întîmplat, şi-atît de intimi între mine şi el *(arată pe Tată, cu o ocheadă)* — n mai rabd să rămîn printre ei, să asist la chinul acestf Mame din cauza unui încurcă-lume ca el *(arată căti Fiu)* — uitaţi-vă la el, priviţi-l! Indiferent! De gheaţa Pentru că este fiul legitim! Plin de dispreţ pentru mint pentru cestlalt *(arată pe Băiat),* pentru această biat creatură; noi, bastarzii — aţi înţeles? Bastarzii! *(S apropie de Mamă şi o îmbrăţişează.)* Şi pe această biat; Mamă — care e a noastră, a tuturor — dumnealui ni vrea să o recunoască de mamă! Şi o priveşte de sus, ci şi cum ar fi numai a noastră, a celor trei bastarzi — tică losul 1
Va ***spune*** *toate acestea repede, in culmea agitaţiei, fi ajungind la „ticălosul" final, după ce a rotunjit sonor cuvinlul „bastarzi", îl va pronunţa încet, parcă scuipîndu-l.*
MAMA *(cu nesfirşitâ durere, către Director):* Domnule, î' numele acestor doi copii, vă implor...

(Simte că st pierde şi se clatină.) O, Doamne...
ĂL *(alergînd să o susţină o dată cu aproape toţi Actorii, surprinşi, consternaţi):* Doamne! Un scaun, pentru biata văduvă!
ACTORII *(alergînd):* E adevărat? Chiar leşină?
DIRECTORUL: Repede, un scaun!
Unul dintre Actori apropie un scaun; ceilalţi se agită In jurul ei, prevenitori. Mama, acum şezlnd pe scaun, încearcă să-l împiedice pe Tată să-i ridice vălul ce-i acoperă faţa.
TATĂL: Priviţi-o, domnule, priviţi-o... MAMA: Ah, nu! Doamne! Nu face asta! TATĂL: Lasă-i să te vadă!
li ridică vălul.
MAMA *(sculîndu-se, îşi duce mîinile la faţă cu desperare):* Oh, domnule, vă implor! Impiedicaţi-l pe omul acesta să-şi ducă planul la îndeplinire, pentru mine e ceva groaznic!
DIRECTORUL *(exasperat, năuc):* Nici nu mai ştiu unde ne aflăm şi despre ce e vorba! *(Către Tată.)* Dînsa e soţia dumitale?
TATĂL *(repede):* Da, domnule, soţia mea!
DIRECTORUL: Atunci, cum e văduvă, dacă dumneata eşti în viaţă?
Actorii, uluiţi, izbucnesc într-un ris zgomotos.
TATĂL *(rănit, cu reproş adînc în glas):* Nu rîdeţi! Nu rîdeţi aşa, pentru Dumnezeu! Tocmai aci este drama ei, domnule. A mai avut un bărbat. Un alt bărbat care ar trebui să fie şi el aici!
MAMA *(cu un strigăt):* Nu! Nu!
tATA VITREGĂ: Spre norocul lui, e mort: de două luni, v-am spus-o. îi purtăm încă doliul, după cum vedeţi.
TATĂL: Dar ştiţi, nu pentru că a murit nu e aici. Nu este aici pentru că — priviţi-o, domnule, vă rog, şi veţi înţelege îndată! — Drama ei n-ar putea fi dragostea pentru doi bărbaţi: incapabilă de mai mult, n-ar putea simţi decît oarecare recunoştinţă (nu pentru mine, pentru celălalt!). Nu e o femeie: e o mamă! Iar drama ei (puternică, domnule, puternică!) se rezumă, de fapt,

la existenţa acestor patru copii, de la cei doi bărbaţi pe care i-a avut.
MAMA: I-am avut? Ai curajul să spui că i-am avut, ca şi cînd i-aş fi dorit eu? El a vrut-o, domnule! El mi l-a dat pe celălalt, cu sila! M-a silit, m-a silit să plec cu
celălalt!
FATA VITREGĂ *(sărind indignată):* Nu e adevărat! MAMA *(uimită):* Cum, nu e adevărat? FATA VITREGĂ: Nu e adevărat! Nu e adevărat!
MAMA: Ce ştii tu?
FATA VITREGĂ: Nu e adevărat! *(Către Director.)* Să n-o credeţi! Ştiţi de ce spune aşa? Pentru cel de-acolo *(arată pe Fiu)* o spune; pentru că se topeşte, piere de nepăsarea fiului ăla, căruia ar vrea să-i spună că I-a părăsit, la doi ani, numai pentru că el *(arată pe Tată)* ar fi constrîns-o.
MAMA *(cu foc):* M-a silit, m-a silit, mi-e martor Dumnezeu! *(Către Director.)* întrebaţi-l *(arată pe soţ)* dacă nu e adevărat! Cereţi-i să spună şi el!... Ea *(arată la Fată)* nu poate şti nimic despre toate astea. FATA VITREGĂ': Ştiu că lîngă tatăl meu, cît a trăit el, ai fost totdeauna liniştită şi mulţumită. Spune că nu. dacă poţi!
MAMA: Nu zic că nu...
FATA VITREGĂ: Totdeauna numai dragoste şi grijă pentru tine! *(către Băiat, înverşunată)* Nu e adevărat? Spune! De ce nu vorbeşti, prostule!
MAMA: Oh, lasă-l pe bietul băiat! De ce vrei samă arăţi ca pe o ingrată, fata mea? Nu vreau nicidecum să calc peste amintirea tatălui tău! I-am răspuns lui că mi din vina mea, nici de plăcerea mea mi-am părăsit casa
şi fiul! TATĂL: E adevărat, domnule. Eu sînt de vină.
Pauză.
PRIMUL INTERPRET *(către colegii săi):* Ia priviţi, ce spectacol !
PRIMA INTERPRETĂ: Ni-l dau ei, nouă!
JUNELE PRIM: Să fie o dată măcar şi aşa!
DIRECTORUL *(din ce în ce mai viu interesat):* Staţi să-i ascultăm! Staţi să-i ascultăm!
Şi ziclud astfel, va coborî una din scărite pină in sală, şi va ***rămîne în*** *picioare* ***cu faţa*** *la Actori, ca*

pentru 11, gusta scena, ca spectator.
FIUL *(ţârâ să se mişte din locul său, cu răceală, încet, ironic):* Da, acum să ascultăm filozoficalele lor! Vă vor vorbi despre Demonul Experimentării.
TATĂL: Eşti imbecil şi cinic, ţi-am spus-o de o sută de ori! *(Către Directorul, acum în sală.)* Mă ironizează, domnule, pentru o frază pe care am găsit-o ca scuză.
FIUL *(disprețuitor):* Fraze!
TATĂL: „Fraze!" Vorbe goale! Parcă nu ar fi refugiul tuturor în fața unui fapt de neexplicat, în fața unui rău consumat: să se agate de o vorbă ce nu spune nimic dar ar putea să-i liniştească!
FATA VITREGĂ: Chiar şi remuşcarea! Mai cu seamă!
TATĂL: Remuşcarea? Nu e adevărat; nu mi-am potolit-o doar cu vorbe goale!
FATA VITREGĂ: Şi cu ceva bani, da, da; şi cu ceva bani! Cu cele o sută de lire pe care era gata să mi le ofere, ca plată, domnilor!
Reacție de oroare printre Actori.
FIUL *(cu dispreț către sora vitregă):* Asta e mîrşăvie!
FATA VITREGĂ! Mîrşăvie? Erau acolo, într-un "plic albastru, pe măsuța de mahon, acolo, în cămăruța din dos, la prăvălia Madamei Pace. Ştiți, domnule? Una dintre acele madame, care sub firma de *„Robes et manteaux"* ne momesc în „atelierele" lor, pe noi, fete sărace, de familie bună.
FIUL: Aşa şi-a cumpărat ea dreptul de a ne tiraniza pe toți, cu acele o sută de lire pe care el era gata să i le plătească, dar, din fericire, nu a avut pentru ce — notați asta — să i le plătească!
FATA VITREGĂ: Ei, dar a fost cît pe-aci, cît pe-aci, ştii!
Rlde în hohote.
MAMA *(revoltată):* Ruşine, fata mea! Ce ruşine!
FATA VITREGĂ *(izbucnind):* Ruşine? Dar răzbunarea mea? Tremur, domnule, tremur de nerăbdare să trăiesc scena aceea. Cămăruța... aici vitrina cu mantouri; mai
50
51
încolo, patul, divanul; oglinda; un paravan şi, la fereastră, măsuța aceea de mahon şi plicul albastru cu o sută de lire. îl văd şi acum! Aş putea să-l iau în mînă, Dar, domnilor, ar trebui să întoarceți capul în alta parte: sînt aproape goală! Nu mai roşesc, pentru ca acum roşeşte el! *(Arată pe Tată.)* Şi vă asigur că era foarte palid, foarte palid în acel moment! *(Către Director.)* Credeți-mă pe mine, domnule!
DIRECTORUL: Eu nici nu mai ştiu pe ce lume sînt!
TATĂL: Cred şi eu! Luat, aşa, cu asalt! Impuneți puțină ordine, domnule, şi lăsați-mă să vorbesc eu, nu dați ascultare calomniei pe care o aruncă ea asupra mea, cu răutate, fără nici o explicație prealabilă.
FATA VITREGĂ: Aici nu se povesteşte! Nu se povesteşte!
TATĂL: Dar eu nu povestesc! Vreau să explic.
FATA VITREGĂ: Aşa, bravo! Versiunea ta!
In acest moment, Directorul va urca din nou pe scenă să restabilească ordinea.
TATĂL: Dar dacă de aci vine tot răul! De la cuvinte! Cu toții avem în noi o lume de cîte şi mai cîte; fiecare cu lumea sa de cîte şi mai cîte! Dar cum putem să ne înțelegem, domnule, dacă în vorbele spuse eu pun sensul şi valoarea lucrurilor aşa cum sînt ele pentru mine, iar cel care mă ascultă le dă inevitabil sensul şi valoarea pe care o au la el, în lumea lui lăuntrică. Credem că ne înțelegem; nu ne vom înțelege niciodată! Priviți aici: mila mea, toată mila mea pentru această femeie *(arată spre Mamă)* este înțeleasă de ea drept cea mai feroce cruzime!
MAMA: Dar dacă m-ai gonit!
TATĂL: Iată, o auziți? Am gonit-o! I s-a părut că am gonit-o
eu! MAMA: Tu ştii să vorbeşti; eu nu ştiu... Dar credeți-mă,
domnule, că după ce m-a luat de nevastă... cine ştie
de ce! (Eram o biată, umilă femeie)... TATĂL: Dar tocmai pentru asta, pentru că erai o biată femeie umilă te-am luat, asta am iubit eu la tine, credeam...
(Se întrerupe la gestul ei de negație; deschide brațele cu
un gest de desperare față de imposibilitatea de a se tact
înțeles de ea, şi se întoarce către Director:) Poftim, ați
52
văzut? Spune că nu! Spăimîntătoare, domnule, spăi-mîntătoare! *(îşi loveşte fruntea cu palma)* surzenia ei, surzenia ei mintală! Inimă da, pentru copii! Dar surdă, surdă la minte, surdă, domnule, pînă la desperare!

FATA VITREGĂ: Da, dar spune, mă rog, ce fericire ne-a adus nouă inteligența dumitale?!
TATĂL: Dacă am putea prevedea tot răul ce se poate naşte din binele pe care ne închipuim că îl facem!
In acest moment Prima Interpretă, enervată de a-l vedea pe Junele Prim cochetind cu Fata Vitregă, va înainta lntrebîndu-l pe Director:
PRIMA INTERPRETĂ: Scuzați-mă, domnule Director, nu începem repetiția?
DIRECTORUL: Desigur! desigur! Dar lasă-mă să-i ascult! JUNELE PRIM: E un caz atît de nou!
INGENUA: Foarte interesant! PRIMA INTERPRETĂ: Pentru cine se lasă interesat!
Şi aruncă o privire ucigătoare Junelui Prim.
DIRECTORUL *(către Tată):* Dar e nevoie să vă explicați mai clar.
Se aşazăpe scaun.
TATĂL: Da, aşa este. Vedeți, domnule, aveam la mine acasă un biet om, subalternul, secretarul meu, plin de devotament, care se înțelegea de minune cu ea, şi în toate *(ca arăta pe Mamă)* — fără umbră de păcat, să nu se confunde! — bun, umil ca şi ea; incapabil, şi unul şi altul, nu să facă, dar nici măcar să gîndească la rău!
FATA VITREGĂ: în schimb s-a gîndit el pentru amîndoi — şi a făcut tot răul!
TATĂL: Nu e adevărat! Am vrut să le fac binele — şi binele lor şi pe al meu; da, mărturisesc, domnule! Ajunsesem să nu-i pot spune o vorbă, lui sau ei, că-i şi vedeai cum îşi strecoară cîte o ocheadă de înțelegere, cum caută unul în ochii celuilalt un sfat, să ştie cum să răspundă la acel cuvînt al meu fără să-mi stîrnească mînia... Era destul, înțelegeți prea bine, ca situația asta să mă țină într-o continuă mînie, într-o continuă stare de exasperare insuportabilă!
53
DIRECTORUL: Dar, iartă-mă, de ce nu-l dădeai afară pe-ace]
secretar al dumitale? TATĂL: Chiar aşa! L-am dat afară, da, domnule! Dar am văzut-o atunci, pe această biată femeie, rătăcită în casă, ca pierdută, ca un biet animal rămas fără stăpîn
pe care îl ții de milă. MAMA: Păi cum! TATĂL *(repede, intorcîndu-se spre ea, ca pentru a preîntimpina):*
Fiul, nu e aşa?
MAMA: Mi-a luat, mai întîi, de la piept, fiul, domnule! TATĂL: Nu din cruzime! Ca să crească sănătos şi voinic, în contact cu pămîntul! FATA VITREGĂ *(arătlndu-l cu degetul, ironică):* Ia priviți la el!
TATĂL *(repede):* Ah, e tot vina mea dacă arată aşa? îl dădusem, domnule, la țară, unei țărănci, fiindcă ea *(arată spre Mamă)* nu-mi părea prea voinică, deşi dintr-o familie de oameni simpli. Tot cu gîndul acesta o luasem de nevastă. Idei preconcepute, poate; dar, ce să-i faci! Am avut totdeauna această blestemată aspirație la o sănătate morală solidă! *(Aici, Fata Vitregă izbucneşte iar într-un hohot de rls.)* Dar, închideți-i gura! E de nesuferit!
DIRECTORUL: Destul! Lăsați-mă să ascult, pentru Dumnezeu!
Deodată, la cuvintele Directorului, Fata Vitregă va , rămine iarăşi absorbită şi îndepărtată, cu risul întrerupt la jumătate. .Directorul va cobori din nou de pe scenă pentru a realiza viziunea de ansamblu a scenei.
TATĂL: Nu mai puteam suferi viața lîngă această femeie. *(Arată spre Mamă.)* Dar nu atît, credeți-mă, din plictiseala — ce plictiseală! — de care sufeream, cît a mîhnirii chinuitoare că o vedeam pe ea suferind.
MAMA: Şi m-a îndepărtat!
TATĂL: Dar înzestrată cu tot ce-i trebuia, la bărbatul acela, da, domnule, pentru a o dezlega de mine!
MAMA: Şi pentru a se dezlega pe el!
TATĂL: Da, domnule, şi pe mine — admit! Şi de aci s-a tras tot răul. Dar am făcut-o cu bune intenții... şi mai
54
mult gîndindu-mă la ea, decît la mine, pot s-o jur! *(îşi încrucişează brațele la piept; apoi, brusc, întorcîn-du'-se către Mamă.)* Te-am pierdut vreodată din ochi, spune, te-am pierdut vreodată din ochi, pînă în ziua cînd omul acela mi te-a dus departe, pe neaşteptate, fără s-o ştiu, pe alte meleaguri, prosteşte îngrijorat de interesul meu atît de curat, domnule, credeți-mă, fără nici o altă intenție? Mă

interesam cu o dragoste de necrezut de mica familie care se mărea. S-o spună chiar ea!

Arată spre Fata Vitregă.

FATA VITREGĂ: Eh, vorba vine! Eram micuță, de-o şchioapă — ştiți? — cu codițele pe spate şi pantalonaşii mai lungi decît fustița — şi aşa, micuță, îl tot vedeam la ieşire, în fața porții, la şcoală. Venea să vadă cum cresc...

TATĂL: Asta e perfidie! E o infamie!

FATA VITREGĂ: Nu, de ce?

TATĂL: Infamie, infamie! *(Apoi, schimbtnd tonul, cu emoție, către Director, ca o mărturisire.)* Casa mea, domnule, după plecarea ei *(arată spre Mamă),* mi-a părut goală, dintr-o dată. Ea era coşmarul meu, dar îmi umplea casa! Singur, mă simțeam prin odăi ca o muscă iarna, stingher, fără căpătîi. Cel de-acolo, *(arată pe Fiu) a.* crescut pe-aiurea şi nu ştiu cum, dar cînd s-a reîntors acasă, parcă nu mai era al meu. Lipsea, între mine şi .el, Mama, şi a rămas de unul singur, izolat, fără nici o legătură, nici sufletească nici intelectuală cu mine. Şi atunci (pare ciudat, domnule, dar aşa e), la început împins de curiozitate, încet, încet mă simțeam tot mai atras de familia ei, care era opera mea: gîndul la această familie a început să-mi umple golul căscat în jurul meu. Simțeam nevoia, adevărată nevoie, de a-i şti în pace, prinşi de grijile simple ale vieții, norocoşi prin faptul că erau în afară şi departe de chinurile minții mele. Şi, ca să mă conving, mă duceam s-o văd pe fetiță, cînd ieşea de la şcoală!

l'ATA VITREGĂ: Da! Se ținea după mine; îmi zîmbea şi cînd ajungeam acasă îmi făcea cu mîna „la revedere" — aşa!

ÎI priveam cu ochii mari, neprietenoasă. Nu ştiam cine e. I-am spus Mamei. Şi ea cred că a priceput imediat

că el era. *(Mama dă din cap că da.)* La început m-5 oprit să mai merg la şcoală, pentru cîteva zile. Cîni] m-am dus iarăşi, l-am revăzut la ieşire — ce caraghioşi — cu o cutie de carton în mînă. A venit la mine, m- mîngîiat; şi a scos din cutie o frumoasă pălărie de pai, o florentină cu boruri mari şi ghirlandă de trandafiraşi roz — pentru mine!

DIRECTORUL: Dar toate acestea sînt poveşti, domnilor! FIUL *(dispreţuitor):* Bineînțeles, literatură, literatură! TATĂL: Ce literatură! Viață, domnule! Pasiune! DIRECTORUL: O fi, dar imposibil de reprezentat!... TATĂL: De acord, domnule, pentru că toate acestea s-au petrecut mai-nainte, şi eu nu spun să reprezentați scena aceasta. După cum vedeți, ea *(arată spre Fata Vitregă)* nu mai e fetița cu codițele pe spate... FATA VITREGĂ: ..'.şi pantalonaşii ieşind din fustiță! TATĂL: Drama vine abia acum, domnule! Nouă, complexă., FATA VITREGĂ *(întunecată, înaintînd cu mîndrie):* ...Îs puțin timp după moartea tatălui meu... TATĂL *(brusc, lulndu-i vorba din gură):* ...mizeria, domnule[1] Şi se întorc aci, fără ştirea mea. Din lipsa ei de inteligență. *(Arată spre Mamă.)* Abia ştie să scrie, dai putea să o puie pe fată să-mi scrie, sau pe băiat, că i duc greu! MAMA: Spuneți şi dumneavoastră, domnule, cum puteau ghici eu ce era în inima lui? TATĂL: Tocmai asta e vina ta, că nu ai ghicit niciodati nimic din ce se petrece în inima mea! MAMA: După atîția ani de despărțire, şi cu toate cele întîm plate...

TATĂL: Şi ce vină am eu dacă omul acela v-a dus aşa dt departe? *(Adresîndu-se Directorului:)* Vă repet, aşa într-o bună zi... şi-a găsit alt rost, în altă localitate Mi-a fost imposibil să le dau de urmă; şi atunci, bine înțeles, interesul meu a scăzut de-a lungul anilor. Dram izbucneşte, domnule, neprevăzută şi violentă, la întoai cerea lor; atunci cînd eu, din nefericire, din mizeri trupului încă plin de viață... Ah, mizerie, mizerie într-adevăr... pentru un bărbat singur, nedeprins d legături josnice, nu destul de bătrîn ca să se lipseasc de femeie, şi nici destul de tînăr ca s-o poată găsi pu

si simplu, fără nici o ruşine! Mizerie? ce spun? Oroare, oroare! Pentru că nici o femeie nu-i mai poate oferi dragostea. Şi cînd îți dai seama de asta, ar trebui mai curînd să te laşi păgubaş... Dar, domnule Joricine, în lume, în fața celorlalți, îşi poartă ca pe-o haină demni- . tatea; dar în sinea sa ştie prea bine tot ce se petrece în intimitatea lui de nemărturisit. Cade, cade în ispită; pentru a se ridica iarăşi, cum poate, grăbindu-se să-şil recompună, solidă şi întreagă,ca pe o piatră de mormînt, demnitatea sa, sub care să îngroape, să ascundă chiar! şi de ochii săi, orice urmă, amintirea însăşi a faptului ruşinos. Aşa sîntem cu toții! Lipseşte numai curajuJ să spui lucrurilor pe numety f

FATA VITREGĂ: Dar curajul de a le face îl au toți!
TATĂL: Toți! Dar pe ascuns! De aceea îți trebuie şi mai mult curaj să le spui! Pentru că e de ajuns ca unul să recunoască şi — s-a terminat! I se şi pune pecetea de cinic! Şi totuşi nu este aşa domnule, el este ca toți ceilalți; mai bun, mai bun chiar, pentru că nu se sfieste să-şi dezvăluie în lumina rațiunii propria sa ruşine; în mijlocul bestialității umane, care închide totdeauna ochii, să n-o vadă! Femeia — iată —femeia, cum e ea, în definitiv? Te priveşte provocatoare, te ațîță s-o prinzi! Şi cum ai prins-o, închide iute ochii. E semnul că s-a predat. Semnul prin care spune bărbatului: „închide ochii. Orbeşte-te, eu sînt oarbă!"7"
FATA VITREGĂ: Dar cînd nu-i mai închide? Cînd nu mai are nevoie să-şi ascundă ei, închizînd ochii, propria ei ruşine, ba, dimpotrivă, vede, cu ochii deschişi, acuma seci şi indiferenți, degradarea bărbatului, care fără să iubească se orbeşte? Ah, ce scîrbă, atunci, ce scîrbă de toate aceste complicații intelectuale, de toată această filozofie care ascunde bestia şi ține apoi s-o şi mîntuiască, să o scuze... Nu pot suferi aşa ceva, domnule! Pentru că, după ce te-ai silit să-ți „simplifici" bestial viața, aşa — zvîrlind în lături povara „umană", orice năzuință curată, orice sentiment pur, idealuri, datorie, pudoare, ruşine, nimic nu-ți stîrneşte mai mult dispreț, mai multă scîrbă decît asemenea remuşcări: lacrimi de crocodil!
57
DIRECTORUL: Să venim la fapte, să venim la fapte, domniloii pATA VITREGĂ: Ce caraghios! Dar e posibil domnule sn Acestea sînt discuții! —: °" TM°;
TM°;;« m;;, . ..,,.-" „i .*l[1]
TATĂL: Da, chiar aşa, domnule! Dar **faptă singură** este cy un sac gol, nu stă în picioare. Pentru ca să stea în picioare, trebuie să faci să se umple cu rațiunea şi sentimentele care au determinat-o. Eu nu puteam şti ca, după ce bărbatul acela a murit şi ei au căzut în mizerie, *na* sS-si întrețină coniii, ea *(arată spre Mamă)* se va
ca să-şi întrețină **copiii,** ea *(arată spre*
apuca de croitorie, şi va merge să ceară de lucru chiar
acelei... acelei Madame Pace!
PATA VITREGĂ: Croitorie fină, domnilor, dacă vreți să ştiți! Serveşte, de paravan, pe nişte doamne foarte bine, dar a aranjat în aşa fel lucrurile ca aceste doamne foarte bine să o servească, în schimb, tocmai ele pe ea... şi fără ca cealaltă negustorie să sufere!
MAMA: Credeți-mă, domnule, vă spun că nici pe departe n-am putut bănui că scorpia aia îmi dădea de lucru pentru că pusese ochii pe fiica mea...
FATA VITREGĂ: Biata mama! Ştiți, domnule, ce făcea femeia aceea cînd îi aduceam comanda lucrată de mama? îmi înşira o listă lungă de materiale stricate, zicea ea, de mama; şi îngroşa, îngroşa paguba, aşa că, înțelegeți, eu eram aceea care plătea, în timp ce biata mama credea că se sacrifică pentru mine şi pentru ceilalți doi, cosind şi noaptea la comenzile Madamei Pace!
Gesturi şi exclamații de indignare printre Actori.
DIRECTORUL *(grăbit):* Şi acolo, dumneata, într-o bună zi,
l-ai întîlnit... FATA VITREGĂ *(arătind spre Tată):* ...Pe el, pe el, da,
domnule! Client vechi! Veți vedea ce scenă de efect!
Grozavă! TATĂL: Cu sosirea inopinată a mamei
mi se mai pretindă mie — ț,după" — să mă port ca o domnişoară modestă, bine crescută şi virtuoasă, aprobîndu-i blestematele lui aspirații la „o solidă sănătate morală?"
[•ĂL: Drama pentru mine e toată aici, domnule: sînt convins că fiecare dintre noi — vedeți — se crede „unul", dar nu este aşa: sînt „atîția" în el, domnule, „atîția", după cîte posibilități are fiecare în el însuşi: „unul" cu acesta, „unul" cu celălalt — şi foarte diverşi! Şi totodată cu iluzia că eşti doar „unul singur pentru toți" şi mereu „acelaşi unul singur", cum ne credem în fiecare act al nostru. Nu e adevărat! Nu! îți dai bine seama de aceasta doar printr-unul din actele tale izolate, în cazuri nenorocite, cînd te trezeşti deodată atîrnînd numai de o faptă, agățat de o singură faptă; îți dai seama, vreau să spun, că nu eşti în acea faptă în întregime tu, şi că o deci o crudă nedreptate să fii judecat numai după acea faptă, să rămîi agățat de ea, atîrnînd de funia condamnaților, pentru toată viața, ca şi cînd viața ta s-ar reduce toată la acea faptă! Acum, dumneavoastră înțelegeți perfidia acestei fete? M-a surprins într-un loc, asupra unei fapte, acolo unde şi cum nu trebuia să mă cunoască, aşa cum eu nu puteam fi față de ea; şi ține acum să-mi dea înfățişarea la care nu m-aş fi aşteptat s-o am pentru ea, momentul acela trecător, ruşinos al vieții mele! Asta, asta, simt eu, domnule, mai presus de

orice! Şi veţi vedea că de aici drama îşi va cîştiga o foarte mare valoare. Dar, pe urmă, mai este şi situaţia celorlalţi. A lui...
Arată spre Fiu.
(scuturindu-se, cu dispreţ): Dar lăsaţi-mă în pace pe mine! Eu n-am ce căuta în povestea asta!
TATĂL: Cu sosirea inopinata a mamei... mine! Eu n-am ce caut.
FATA VITREGĂ *(repede, insinulnd):* ...aproape la timp. **TATĂL:** Cum n-ai ce căuta?
TATĂL *(striglnd):* Nu! La timp, la timp! Pentru că, duPiUL: Nu am şi nici nu vreau să am, pentru că ştii bine că fericire, am recunoscut-o la timp! Şi i-am luat pe to nu glnt fă(jufc gă f- re
acasă la mine, domnule! Va imaginaţi aoumsituat VITREGĂ: Oameni de rînd, noi ăştia! El, persoană mea şi a ei: unul în faţa celuilalt — ea, aşa cum vedeţi, şi eu care nu mai îndrăznesc să ridic ochii di' pămînt!
58
, ,,,,. „şuai IM, p
subţire! Dar puteţi vedea, domnule, că de cîte ori îl pironesc eu cu dispreţul unei priviri, de atîtea ori lasă
59
el ochii In jos pentru că ştie bine tot răul pe care mi matic; mă simt nelalocul meu, foarte rău pus în compa-
l-a făcut nia Ior! Lăsaţi-mă în pace!
FIUL *(abia privind-o):* Eu? TATĂL: Dar cum? De loc! Tocmai pentru că eşti aşa...
FATA VITREGĂ-Tu! Tul Ţie îţi datorez, dragule, trotuarul, FIUL *(CU exasperare, violent):* Şi ce ştii tu cum sînt eu?
tiel *(Gest de oroare printre'Actori.)* Ai făcut imposibilă, Cînd te-ai îngrijit vreodată de mine?
da sau nu, prin atitudinea ta, nu zic căldura căminului, TATĂL: Aşa e! Ai dreptate! Dar nu este şi asta o situaţie?
L dar măcar acea îngăduinţă care face pe oaspeţi să nu Izolarea ta, atît de crudă pentru mine, pentru mama
se simtă prost? Am fost intruşii care ţi-am invadat ta, care, reîntoarsă acasă, te vede ca pentru prima
regatul legitimităţii" tale! Domnule, aş vrea să puteţi oară, aşa, băiat mare, şi nu te cunoaşte, dar ştie că eşti
asista la anumite mici scene, între patru ochi, între fiul ei... *(Cu degetul întins către Mamă, Directorului.)*
el şi mine! Zice că i-am tiranizat pe toţi. Ştiţi de ce? Iată, priviţi-o: plînge!
Tocmai din cauza atitudinii lui m-am servit de ace] FATA VITREGA *(furioasă, dtnd din picior):* Ga o proastă!
argument pe care el îl consideră „mîrşav", argumentul TATĂL *(brusc, arâtînd-o pe ea Directorului):* Şi ea nu-l poate
prin care'am intrat în casa lui, cu mama mea, care e suferi, ştiu bine! *(Referindu-se din nou la Fiu.)* Spune
{;; ™omQ ini na n stănînă! că nu are ce căuta aici şi totuşi am putea smme că el
FIUL
uumiiBiivuaia «» n -, ...-------- . - uau?cl mi! roate ca situaţia cea mai dureroasă e a lui:
stă acasă liniştit vede venind la el o domnişoară, care, se simte mai străin ca oricare; simte, sărmanul, umilinţa cu obrăznicie, privindu-l aşa, de sus, îl întreabă de dureroasă de a fi primit în casă, aşa, de milă... *(Con*-tatăl său căruia are să-i spună nu ştiu ce; şi-apoi o *fidenţial.)* Seamănă leit cu tatăl lui! Umil, tăcut... vede revenind tot cu aceleaşi aere, însoţită de micuţa DIRECTORUL: Nu e prea frumuşel! Şi nu ştiţi cît pot să aceasta- si în sfîrşit, tratîndu-l pe tatăl său — cine încurce copiii pe scenă!
toate înalt
că are această obligaţie sa-i uea. uani. ,,a. iiia. mnCimc«M, mo. muerbseaza iu cei m;
TATĂL-Dar firește, am această obligaţie, pentru mama ta grad. Intuiesc, acum intuiesc într-adevăr că avem FIUL- De unde să ştiu eu? Am văzut-o eu vreodată, domnule: aici materialul pentru o piesă straşnică!

Am auzit eu vreodată vorbindu-se de ea? O văd într-o FATA VITREGĂ *(vrînd să se remarce):* Cu un personaj ca
zi sosind cu ea *(arată spre Fata Vitregă)* cuBăiatd mmel
acesta cu Fetița aceasta, şi mi se spune: „Oh, ştii, * *AIAL *(dmd-o la o parte, nerăbdător să ştie ce ca hotărî Direc-*
si mama ta!" Reuşesc să întrevăd din felul ei de a sf *Jorul):* Tu, taci din gură!
îmrta *(arată iarăşi spre Fata Vitregă)* din ce cauza, wttJSCTORUL *(continuînd, fără să ia în seamă întreruperea):*
aşa, de pe o zi pe" alta, au intrat în casă... Domnule Ceva nou, într-adevăr...
îmi zic, să veniți să mi-o
nyi ajo. *m* iată....
înțelegeți, domnule, născuți cum sîntem pentru Sînteți actori diletanți?
dar nu-mi place s-o fac nici față de mine singur, puteți dar, după cum vedeți, să determinați nici o ac
TAI: InțeL țiune din partea mea. Credeți-mă, credeți-mă, domnulf scenă..', sînt un personaj „nerealizat" din punct de vedere dra RECTORUL:
60
61
TATĂL: Nu, spuneam născuți pentru scenă, fiindcă...
DIRECTORUL: Haide, haide! Nu se poate să nu fi jucat!
TATĂL: De loc, domnule, doar atît cît îşi joacă oricare rolu] pe care şi l-a luat, ori i l-au dat alții în viață. Iar la mine, apoi, însăşi pasiunea, ştiți, devine, de la sine, cum o stîrneşti, ca la toți ceilalți de altfel, puțin teatrală...
DIRECTORUL: Totuşi, dragă domnule, înțelegeți că fără un autor... eu aş putea să te recomand cuiva.
TATĂL: A, nu, dumneavoastră să fiți autorul!
DIRECTORUL: Eu? Ce spui?
TATĂL: Da, dumneavoastră! De ce nu?
DIRECTORUL: Pentru că nu am fost niciodată autor!
TATĂL: Şi de ce nu ați fi acum, de ce nu? Nu se cere mare lucru. Atîția o fac! Sarcina dumneavoastră o înlesnită de faptul că ne aflăm aici, cu toții, vii, în fața dumneavoastră.
DIRECTORUL: Asta nu e destul.
TATĂL: Cum nu e destul? Văzîndu-ne cum ne trăim drama..,
DIRECTORUL: Da, dar totuşi e nevoie de cineva care s-o
scrie!
TATĂL: Nu, cel mult să o transcrie, văzînd-o cu ochii lui, în desfăşurare, scenă cu scenă. Ar fi suficient să aşter-neți pe hîrtie cîte o însemnare ici-colo şi apoi să repetăm! DIRECTORUL *(suind din nou pe scenă, tentat):* Eh... aproape că mă ispiteşte... Aşa, un fel de joc... S-ar putea într-adevăr încerca... TATĂL: Dar desigur, domnule! Veți vedea ce scene or să
iasă! Vi le pot indica îndată.
DIRECTORUL: Mă tentează... mă tentează. Să încercăm puțin... Veniți cu mine în biroul meu. *(întorcîndu-si către Actori.)* Sînteți liberi pentru moment; dar nu vă îndepărtați prea mult. într-un sfert de oră, douăzeci de minute, ne întrunim din nou aici. *(Către Tată.)* Să vedem, să încercăm... Poate o să iasă într-adevăi ceva deosebit...
TATĂL: Dar, fără îndoială! Ar fi mai bine — nu credeți: — să vină şi ei...
Indică celelalte Personaje.
ECTOKUL.: Da, să vină, să vină! *(Se îndepărtează dar, tntoreîndu-se către Actori:)* La revedere, eh! Şi fiți punctuali! Peste un sfert de oră!
*Directorul şi cele Şase Personaje traversează scena şi dispar. Actorii **rămln** cu totul nedumeriți, uitindu-se unul la altul.*
PRIMUL INTERPRET: O ia în serios! Ce-o vrea să facă?
jUNELE PRIM: Asta e nebunie curată!
4L TREILEA ACTOR: Vor să improvizeze o piesă, aşa cit ai
bate din palme?
JUNELE PRIM: Da! Ca în Comedia dell'Arte! PRIMA INTERPRETĂ: Ah, dacă îşi închipuie că am să mă
pretez la asemenea farse... INGENUA: Nici eu nu mă pretez!

AL PATRULEA ACTOR: Aş vrea să ştiu ce-or fi indivizii ăştia... *Face aluzie la Personaje.*
AL TREILEA ACTOR: Ce vrei să fie? Nebuni sau încurcă-lume!
JUNELE PRIM: Şi el se Iasă dus de nas?
INGENUA: Vanitatea! Vanitatea de a fi autor...
PRIMUL INTERPRET: Ceva de necrezut! Dacă teatrul, domnii mei, ajunge în halul ăsta...
AL CINCILEA ACTOR: Pe mine mă amuză!
AL TREILEA ACTOR: Eh! în definitiv să vedem ce-o să iasă din toate astea...
Conversind astfel intre ei, Actorii părăsesc scena, unii ies prin uşa din fund, alţii intră în cabinele lor.
Cortina rămine ridicată.
Reprezentaţia se va întrerupe timp de douăzeci de minute.
62
Soneria va anunţa reînceperea reprezentaţiei. Din cabine, pe uşa centrală şi din sală, Actorii vor reveni pe scenă, o dată cu Regizorul de culise, Maşinistul, Sufleorul, Recuzitierul şi, simultan, dinspre cabina sa, Directorul şi cele Şase Personaje, în sală se stinge lumina şi se aprinde pe scenă, ca mai-nainte.
VITREGĂ: Cum să n-aibă nici o importanţă? Faimoasa
sofa, în care te pierzi, a Madamei Pace! DIRECTORUL: E doar la repetiţie! Vă rog, nu vă amestecaţi.
(Către Regizorul de culise.) Căutaţi şi o vitrină, de
preferinţă lungă şi joasă.
FA.TA VITREGĂ: Măsuţa de mahon pentru plicul albastru! REGIZORUL DE CULISE *(către Director):* O avem pe aceea
mică, aurită.
DIRECTORUL: Bine, luaţi-o pe-aceea! TATĂL: O oglindă. lATA VITREGĂ: Şi paravanul! Un paravan, vă rog: dacă
nu, cum fac eu? REGIZORUL DE CULISE: Bine domnişoară, avem destule
paravane, nici o grijă.
DIRECTORUL *(către Fata Vitregă):* Şi cîteva cuiere, bine? FATA VITREGĂ: Da, chiar multe, multe.
DIRECTORUL *(către Regizorul de culise):* Vedeţi cîte avem
să le aducă pe toate. **DIKECTO$_{RU}$,: Haide,, inilor!** State* **c toţi» Ate, «™ D. CUU.E: D, domole mă ,,,grije.e eu.**
um£jU t . Mociniet I *Regizorul de culise se duce grăbit să execute ordinul:*
ţiune. începem! Maşmisi. *Direebmil continuă să dismte ((· cu*
MAŞINISTUL: AlCl. Sălita. Destu! *Sufleorul, apoi cu Personajele şi Actorii, el supra-*
DIRECTORUL: Pregăteşte imediat SCena. *t,* Imediat *veghează transportul mobilelor indicate, aduse de*
Să avem doi pereţi Şl fundalul CU O bliigu , • *oamenii teatrului, ŞL le va dispune cum va crede mai*
te rog!
Maşinistul se grăbeşte să execute ordinul, şi, în timp ce Directorul mai discută cu Regizorul de culise, Recuzitierul, Sufleorul şi cu ceilalţi Actori, asupra reprezentaţiei ce va începe, el va improviza simulacrul de încăpere, după indicaţii: doi pereţi şi un mic fundal cu o singură uşă, în dungi roz şi aurii.
bine.
DIRECTORUL *(către Sufleor):* Dumneata, între timp, ia loc. Uite: asta este schiţa scenelor, act cu act. *(îi va da cîteva pagini scrise.)* Dar va trebui să faci un adevărat tur de forţă!
■SUFLEORUL: Să stenografiez?
DIRECTORUL *(plăcut surprins):* Ah, perfect! Ştii să stenograf iezi?
DIRECTORUL *(către Recuzitier):* Dumneata vezi dacă aw«SUF[iE(1{f]j: N o[f· ş(jind eu sft gufl stenografjez , în depozit o canapea. DIRECTORUL: Atunci, din ce în ce mai bine! *(întoreîndu-se* în depozit o canapea.
RECUZITIERUL: Da domnule, canapeaua verde. FATA VITREGĂ: Nu, nu, nu e verde! E galbenă, cu flori de pluş. Poarte mare! Foarte comodă. RECUZITIERUL: De, aşa ceva nu avem! riTR-RCTORUL: Nu are nici o importanţă! Punem ce aven
către un om de ajutor.) Caută hîrtie în cabina mea- adu multă, multă — cită găseşti!
Omul dă fuga şi se întoarce repede cu un teanc de hirtii pe ***care-l di*** *Sufleorului.*
64
— Luigj Pirandello — Teatru
65
DIRECTORUL *(continuind către Sufleor):* Urmăreşti scenel$_{(}$, pe măsură ce se reprezintă, şi încerci să definitive?; replicele, cel puţin pe cele mai importante! *(întorcln. duse apoi către Actori.)* Daţi-vă la o

parte, domnilor; Uite, staţi în partea asta *(indică la stingă sa)* şi fiţi foarte atenţi.
PRIMA INTERPRETĂ: Dar, scuză-mă, noi... DIRECTORUL *(ca s-o liniştească):* Nu va fi de improvizai
fiţi liniştită!
PRIMUL INTERPRET: Şi ce-o să trebuiască să facem? DIRECTORUL: Nimicl'Să staţi să ascultaţi şi să priviţi deocamdată. Fiecare va primi, apoi, rolul său transcris Acum să facem cum vom putea mai bine o repetiţie Repetă ei.
Indică Personajele.
TATĂL *(căzut din nori, în mijlocul confuziei generale de ţi*
scenă): Noi? Cum adică, scuzaţi-mă, o repetiţie? DIRECTORUL: O repetiţie, da, o repetiţie pentru ei!
Va arăta către Actori.
TATĂL: Dar dacă personajele sîntem noi...
DIRECTORUL: Foarte bine: „personajele"; dar aici, dragi
domnule, nu recită personajele. Aici recită actorii
Personajele stau de-o parte, în text *(arată spre cuşa*
Sufleorului) cînd există un text! TATĂL: Tocmai, de vreme ce nu e un text şi domnii au norocii
să aibă aceste personaje, vii, aici, dinaintea ochiloi DIRECTORUL: Ei, bravo! Aţi vrea să faceţi singuri absolu
totul? Să declamaţi, să vă prezentaţi în faţa publicului TATĂL: Sigur, aşa cum sîntem.
DIRECTORUL: Aha! Frumos spectacol aţi oferi publicului
vă asigur! PRIMUL INTERPRET: Atunci ce ne-ar mai rămîne nouă d
făcut?
DIRECTORUL: Acum să nu vă închipuiţi că vă pricepeţi' la declamaţie! Stîrniţi rîsul... *(Actorii, într-adevă încep să rida.)* Poftim! Aţi văzut? Rîd! *(Aduănda-aminte.)* **Dfc — *ă-propos* — va** trebui să împărţi' **solurile..** Oh, e uşor: se împart de la sine: *(Duend*
doamna are rolul Mamei. *(Către Tată.)* Trebuie să-i găsim un nume.
TTĂL: Amalia, domnule.
DIRECTORUL: Dar acesta este numele soţiei dumneavoastră. Nu-i putem da chiar acelaşi nume !
ĂL: Şi de ce nu, mă rog? Dacă aşa o cheamă... Dar, în fine, fiindcă este vorba de doamna... *(face un gest arătînd la Duenă.)* Pentru mine ea *(arată pe Mamă)* este Amalia, domnule .Dar, cum credeţi dumneavoastră... *(Este din ce în ce mai tulburat.)* Nu mai ştiu ce să spun. încep, nu ştiu cum, să-mi simt false, străine, propriile mele cuvinte.
DIRECTORUL: Nu e cazul să vă neliniştiţi, nici o grijă in această privinţă. E treaba noastră să găsim tonul just! Cît despre nume, dacă dumneavoastră ţineţi să fie Amalia, Amalia va fi; sau găsim noi altul. Deocamdată vom distribui personajele astfel: *(către Junele Prim)* dumneata, Fiul; *(către Prima Interpretă)* dumneata, domnişoară, bineînţeles, Fata Vitregă.
FATA VITREGĂ *(amuzată):* Cum, cum? Eu, cea de-acolo?
Izbucneşte In ris.
DIRECTORUL *(furios):* Ce găseşti de rîs?
PRIMA INTERPRETĂ *(indignată):* Nimeni nu a îndrăznit pînă acum să rîdă de mine! Pretind respectul cuvenit, sau „la revedere"!
FATA VITREGĂ: De ce? Scuzaţi-mă, nu rfdeam de dumneavoastră.
DIRECTORUL *(către Fata Vitregă):* Ar trebui să vă simţiţi onorată că vă reprezintă...
PRIMA INTERPRETĂ *(brusc, cu dispreţ):* ...„cea de-acolo!"
FATA VITREGĂ: Dar nu vorbeam de dumneavoastră, cre-deţi-mă! Vorbeam de mine, că nu mă văd de loc în dumneavoastră, asta e. Nu ştiu cum... nu semănaţi de loc cu mine!
TATĂL: Aşa e, asta este; vedeţi, domnule: expresia noastră...
DIRECTORUL: Dar ce-nseamnă expresia dumneavoastră? Credeţi că aveţi chiar domniile-voastre expresia asta? Pa ,de unde!
FATAL; Cum! Nu avem expresia noastră?
66,
DIRECTORUL: Nicidecum. Expresia dumneavoastră se cuţ cretizează aici, actorii sînt aceia care vă dau trup , chip, voce şi gest, actorii, care, nu uitaţi, au ştiut ş dea expresie unui material mult superior: al dumiie$_t$ voastră e atît de rudimentar, încît, dacă se va susţin pe scenă, meritul, credeţi-mă, va fi numai al actori]$_t$ mei.

TATĂL: Nu îndrăznesc să vă contrazic, domnule. Dar cn
deți-mă că este o suferință cumplită pentru noi «ai
sîntem aşa cum ne vedeți, cu acest trup, cu acest chip,
DIRECTORUL *(tâindu-i vorba, nerăbdător):* Dar chim
dragă domnule, se aranjează prin trucaj. TATĂL: Bine, dar vocea, gestul... DIRECTORUL: Oh, în sfîrşit! Aici, dumneavoastră, aşa cui
sînteți, nu puteți fi! Aici joacă actorul; şi basta! TATĂL: Am înțeles, domnule. Cred că acum ghicesc, poati de ce autorul nostru, care ne vede astfel, vii, nu vrt să ne compună pentru scenă. N-aş vrea să-i jignesc [actorii dumneavoastră, Doamne păzeşte!... Dar cin mă gîndesc să mă văd reprezentat aşa, ştiu şieut cine...
PRIMUL INTERPRET *(cu orgoliu, ridiclndu-se şi venindi înainte, urmat de Actrițele tinere, care rid amuzați* De mine, dacă nu vă supărați.
TATĂL *(umil şi mieros):* Sînt foarte onorat, domnule. *(. înclină.)* Dar mă gîndesc că oricît îşi va da ostenea domnul, cu toată străduința şi tot talentul, arta sa, mă întrupeze...
Se tulbura.
PRIMUL INTERPRET: Spuneți pînă la urmă! Concluzi
Actrițele rid.
TATĂL: Spun că reprezentarea pe care mi-o va da, oricît s-servi de trucuri ca să-mi semene... mă gîndesc, cu ai menea statură... *(Toți Actorii rid.)* Cu greu va put fi o reprezentare a mea, aşa cum sînt eu în realita' Va fi, mai degrabă, afară de figură, aşa cum interp teazâ dînsul că aş fi eu, cum mă va simți dînt — dacă mă va simți cumva şi nu cum mă simt eu
fapt. Şi mi se pare că de acest „de fapt", cei ce sînt chemați să ne judece ar trebui să țină cont.
.ACTORUL: Acum vă mai preocupă şi judecata criticii! Şi eu care mai stau să vă ascult! Dar lăsați critica să spună ce-i place! Iar noi să ne gîndim mai curînd să punem piesa pe picioare, dacă-om izbuti! *(Trâgîndu-se de-o parte şi privind Injurulsău.)* Haidem, haidem !Sce-na e aranjată? *(Către Actori şi Personaje.)* Dați-vă la o parte! La o parte! Lăsați-mă să văd. *(Va cobori de pe scenă.)* Să nu mai pierdem timp! *(Către Fata Vitregă.)* Vi se pare că scena e bine aşa?
KATA VITREGĂ: Nu! De loc, nu mă regăsesc aci.
DIRECTORUL: Ei, lăsați! N-o să pretindeți să vi se construiască aici exact cămăruța din dosul magazinului Madamei Pace! *(Către Tată.)* Ziceați, o sălită veselă?
TATĂL: Da domnule, albă.
DIRECTORUL: Nu e albă, e în dungi, dar ce importanță are! în privința mobilelor, una peste alta, cred că sînt alese bine! Măsuța de colo, trageți-o puțin mai în față! *(Personalul de scenă execută. Apoi către Recuzitier.)* Dumneata găseşte între timp un plic, dacă se poate albastru, şi dați-l domnului. *(Arată către Tată.)*
RECUZITIERUL: De scrisori?
DIRECTORUL şi TATĂL: De scrisori, de scrisori.
RECUZITIERUL: îndată!
lese.
DIRECTORUL: Haidem, haidem! Prima scenă e a domnişoarei. *(Prima Interpretă vine în față.)* Nu, nu, aşteptați! Spuneam de domnişoara. *(Arată pe Fata Vitregă.)* Deocamdată stați şi priviți...
FATA VITREGĂ *(repede, compl'etînd):* ...cum o s-o trăiesc eu scena asta!
PRIMA INTERPRETĂ *(ofensată):* Dar ştiu să o trăiesc şi eu, nu vă îndoiți, îndată ce intru în rol!
DIRECTORUL *(luindu-se cu mlinile de cap):* Domnilor! Destulă polologhie! Deci, prima scenă e aceasta, a domnişoarei cu Madama Pace... Oh! *(E încurcat, priveşte în jur şi urcă din nou pe scenă.)* Dar unde e această Madamă Pace?
69
TATĂL: Nu e cu noi, domnule.
DIRECTORUL: Atunci cum facem?
TATĂL: Dar e vie, e vie şi ea!
DIRECTORUL: Da, dar unde-i?
TATĂL: Stați, lăsați-mă să vă explic... *(întorăndu-se cătr$_f$*
Actrițe.) Dacă doamnele mi-ar face favoarea să-mi de;
pentru cîteva minute pălăriile lor. ACTRIȚELE *(între surprindere şi amuzament, în cor):* — Cum
— Pălăriile?

— Ce vrea?
— De ce?
— Ei, comedie!
DIRECTORUL: Ce vreți să faceți cu pălăriile doamnelor;
Actorii rid.
TATĂL: Nimic, doar să le pun pentru cîteva minute pt aceste cuiere. Şi o doamnă ar trebui să fie atît de ama bilă să-şi scoată şi mantoul.
ACTORII *(ca mai sus):* — Şi mantoul?
— De ce?
— Trebuie să fie cam nebun!
MAI MULTE ACTRIȚE *(ca mai sus):* — Dar de ce?
— Numai mantoul...?
TATĂL: Ca să-l agățăm în cuier, pentru moment... Făceți-m
această favoare, da? ACTRIȚELE *(scoțlndu-şi pălăriile, cîte una şi mantoul, con tînuind să rida, şi mergînd să le atîrne ici-colo pe cuiere)*
— Şi de ce nu?
— Poftim!
— Nu vi se pare caraghios...?
— Le prezentăm la expoziție? TATĂL: Exact, doamnă: aşa expuse! DIRECTORUL: Dar aş putea şti pentru ce faceți asta? TATĂL: Iată, domnule: poate, pregătindu-i mai bine sceni
atrasă de obiectele comerțului ei, cine ştie dacă nu t veni şi ea printre noi... *(Invitîndu-i să privească sp uşa din fundul scenei:)* Priviți! Priviți!
Uşa din fund se deschide şi se vede, tnaintind clțiva paşi, Madama Pace: o matroană foarte grasă, cu o perucă pompoasă dintr-o lină de culoare morcovie şi
Un trandafir roşu-aprins înfipt într-o parte, spanio Ieste; vopsită violent, îmbrăcată cu un lux de prost gust, în roşu țipător, ținînd într-o mînă un evantai de pene iar în cealaltă, ridicată, țigareta aprinsă între două degete. La apariția ei, Actorii şi Directorul fug speriați de pe podium, scoțînd strigăte, îmbul-zindu-se pe scăriță şi căutînd să se retragă printre scaunele din sală. In schimb, Fala Vitregă se grăbeşte către Madama Pace, umilă, ca în întîmpinarea unei stupine.*
FATA VITREGĂ *(alergind la ea):* Iat-o! Iat-o!
TATĂL *(radios):* Ea este! Nu v-am spus eu? Iat-o aici!
DIRECTORUL *(învingindu-şi prima stupoare, indignat):* Dar ce sînt trucurile acestea?
PRIMUL INTERPRET *(aproape simultan):* Unde vă treziți, în definitiv?
JUNELE PRIM *(ca mai sus):* De unde a mai ieşit şi ea?
INGENUA *(ca mai sus):* O țineau de rezervă.
PRIMA INTERPRETĂ *(ca mai sus):* Astea sînt scamatorii!
TATĂL *(dominind protestele):* Vă rog, dați-mi voie! De ce defăimați, în numele unui adevăr curent, întîmplarea minunată a realității care se naşte, evocată, atrasă, determinată ca formă de o scenă anume, şi care are mai mult dreptul la viață, aici, chiar decît dumneavoastră, pentru că este mai autentică decît dumneavoastră?! Care dintre actrițele aflate printre dumneavoastră va interpreta pe Madama Pace ? Ei bine: Madama Pace, ea este! Nu puteți nega, desigur, că actrița care îi va prelua rolul va fi mai puțin adevărată decît ea însăşi, care este, indiscutabil, ea în persoană! Priviți: fiica mea a şi recunoscut-o şi s-a dus imediat la ea! Stați să vedeți, stați să vedeți scena!
Cu paşi nesiguri, Directorul şi Actorii, suie din nou pe scenă. Dar momentul scenic între Fala Vitregă şi Madama Pace, în timp ce Actorii protestau şi răspundea Tatăl, începuse în şoaptă, foarte discret şi cit se poate de natural, cum nu s-ar intîmpla la teatru. Aşa că atunci cînd Actorii, făcuți atenți de Tată, se întorc să privească şi o văd pe Madama Pace, care şi pusese o mînă sub bărbia Fetei Vitrege,,

ca să-i ridice capul, şi o aud vorbind atît de stricai,
rămîn desigur, pentru moment, cu ochii la ea, ca apoi,
foarte repede să se arate dezamăgiți.
DIRECTORUL: Ei bine?
PRIMUL INTERPRET: Ce spune, ce spune?
PRIMA INTERPRETĂ: Nu-nțelegi o vorbă.
PRIMUL INTERPRET: Mai tare ! Mai tare !
FATA VITREGĂ *(lâsînd-o pe Madama Pace, al cărui zlmh, face toate paralele, şi venind în mijlocul Actorilor):* M; tare! Ei bravo! Sînt lucruri care nu se pot spune c voce tare! Le-am putut spune eu cu voce tare, ca să umilesc pe el *(arată către Tată)* pentru că asta est răzbunarea mea! Dar pentru doamna înseamnă

alțcevj domnilor: înseamnă puşcăria!
DIRECTORUL: Aha, asta era? Dar aici este necesar să fii auzite, draga mea! Nu auzim nici măcar noi, de p scenă! închipuiți-vă că publicul aşteaptă în sală. Trebuie să jucăm scena. încolo, puteți vorbi cît de Ui amîndouă, pentru că noi nu vom mai fi aici, ca acun să vă auzim: dumneavoastră vă prefaceți că sînte singure, într-o odaie, în dosul prăvăliei şi că nu i aude nimeni.
Fata Vitfegă, cochetă, cu un surîs şiret, dă dm deget că n u.
DIRECTORUL: De ce nu?
FATA VITREGĂ *(cu voce coborîtâ, în taină):* E cineva cai
ne aude, domnule, dacă dînsa *(arată pe Madama Paa*
vorbeşte tare! DIRECTORUL *(în culmea consternării):* Trebuie să mai apa:
încă cineva?
Actorii dau semne că sint iarăşi gata să fugă de pe scenă.
TATĂL: Nu, nu, domnule. Face aluzie la mine. Eu voi acolo, acolo în dosul uşii; aştept; şi Madama ştie ast Chiar, dați-mi voie, mă duc, să fiu gata la moment dat.
Dă să se ducă.
plRECTORUL *(oprindu-l):* Nu, nu, aşteaptă! Aici este absolut necesar să respectăm legile teatrului! Înainte ca dumneavoastră să fiți gata...
FATA VITREGĂ *(întrerupîndu-l):* Da, repede, repede! Ard, v-o spun, ard de dorința de a trăi, de a trăi această scenă! Dacă el va fi cît de repede gata, apăi eu sînt de o mie de ori gata înaintea lui!
plRECTORUL *(strigînd):* Dar întîi şi-ntîi trebuie să se joace, foarte clară, scena între dumneavoastră şi cea de-acolo! *(Arată către Madama Pace.)* Nu vreți să înțelegeți?
FATA VITREGĂ: Pentru numele lui Dumnezeu, domnule! Mi-a spus ceea ce ştiți dinainte: că lucrul mamei mele, şi de data asta, e prost făcut, prăpădit, că trebuie să fiu eu fată bună, dacă vreau să ne mai sprijine în mizeria noastră.
MADAMA PACE *(înaintînd cu un aer de mare importanță):* Ei, da, senor, porque eu nu ceream arangiciar... avan-taciar...
DIRECTORUL *(înspâimîntat):* Cum, cum? Aşa vorbeşte?
Toți Actorii vor izbucni îutr-un ris zgomotos. .
FATA VITREGĂ *(rîzînd şi ea):* Da, domnule, vorbeşte aşa, jumătate spanioleşte, jumătate pe limba noastră, şi foarte caraghios!
MADAMA PACE: Oh! No frumusețo ridar de mi se forțate palabrar cum poto limbi de italian, domnu!
DIRECTORUL: De loc! Mai departe! Aşa să vorbiți, doamnă! Efect sigur! Nici că se putea găsi ceva mai nimerit ca să tăiem din cînd în cînd, cu elementul farsă, cruditatea situației. Vorbiți! Vorbiți mai departe tot asa! E perfect ! *J*
PATA VITREGA: Perfect! Mai e vorbă? Să auzi cum ți se fac, în frumusețea asta de vorbire, anumite propuneri: efect sigur! Parc-ar fi într-adevăr o farsă, domnule. Te umflă rîsul s-o auzi zicîndu-ți că „patrine senor" are chef „distrat con migo"... Nu-i aşa, Madama?
MADAMA PACE: Patrine, aşe; Patrine, amor! Binefer por tu, se no date placer, facer cuminseniă!
MAMA *(intervenind impetuos, spre stupoarea, consternarea Actorilor, care o uitaseră şi tresar acum la țipătul ei, şi rid cînd văd că a smuls peruca Madamei Pace, trîntin-du-î-o pe jos):* Zgripțuroaico. Scorpie! Fata mea!
71
73
FATA VITREGĂ *(repezindu-se să o rețină pe Mamă):* Nu, t mamă! Te implor!
TATĂL *(repezindu-se şi el simultan):* Fii cuminte! Fii cuminte Stai la locul tău!
MAMA: Aşa? Atunci luați-mi-o de dinaintea ochilor!
FATA VITREGĂ *(către Director, care s-a repezit şi el):* Nu s, poate, e imposibil ca Mama să fie de față!
TATĂL *(tot către Director):* Amîndouă la un loc, e o imposj bilitate... De aceea nu era cea de-acolo cu noi, cînd an sosit. Dacă le laşi laolaltă, pricepeți, se anticipeaz; acțiunea.
DIRECTORUL: Nu are nici o importanță, nici o importanța Acum doar ce schițăm reprezentația! Orice poate servi pentru că pînă şi din harababura asta eu îmi strîng cev; material. *(întorclndu-se către Mamă, conducînd-o să-ş reia locul pe scaun.)* Lăsați, retrăgeți-vă, doamnă, liniş tiți-vă; luați loc pe scaunul dumneavoastră.
între timp Fata Vitregă a revenit în centrul scenei şi se adresează Madamei Pace.

FATA VITREGĂ: Haidem, haidem, repede, doamnă!
MADAMA PACE *(ofensată):* No, no, grasias multo! Marti; faţa de faţa, nemica faciar!
FATA VITREGĂ* Ba haidem! Poftiţi înăuntru pe-acel „patrim senor" să se-amuze cu mine! *(întoarsă către toţi ceilalţi imperioasă.)* In fine! Trebuie să încep scena asta Haidem o dată! *(Către Madama Pace:)* Dumneavoastri retrageţi-vă!
MADAMA PACE: Oh, si! Retragem, retragem râpido!
După ce şi-a ridicat de pe jos peruca, va părăsi furioasă scena, aruncind o privire sfidătoare Actorilor, care o aplaudă in batjocură.
FATA VITREGĂ *(către Tată):* Şi dumneata fă-ţi intrarea Ce atîta codeală! Poftim încoace! Fă-te că ai şi intrat Aşa: eu stau aici cu ochii în pămînt — sfioasă! Hai i dată! Dă-ţi drumul glasului! Spune-mi cu vocea juve nilă, ca unul care abia a trecut pragul pentru prima oară „Bună ziua, duduie!"...
DIRECTORUL *(care a coborit în sală):* Ei comedie! Ci» dirijează aici, dumneata, ori eu? *(Către Tatăl, car priveşte surprins, perplex.)* Bine, intră în roi: mergi acolo, în fund, fără să pleci de pe scenă, şi apoi, revii.
Tatăl execută jocul de scenă aproape cu spaimă. Foarte palid, dar intrat In haina vieţii sale create, va veni din fundul scenei, surizător, străin parcă de drama ce stă să se abată asupra-i. Actorii vor fi numai ochişi urechi lascena care începe.
DIRECTORUL *(repede, In şoaptă, către Sufleor):* Dumneata fii atent, foarte atent: notează textul!
SCEN A
TATĂL *(înaintînd, cu voce juvenilă):* Bună ziua, duduie!
FATA VITREGĂ *(cu ochii in pămînt, câutînd sâ-şi ascundă repulsia):* Bună ziua.
TATĂL *(cercetînd-o furiş, pe sub borurile pălăriei care-i ascunde faţa, e surprins de tinereţea ei şi, exclamă, şi de plăcere şi de teama de a nu intra într-o aventură riscată):* Ah... dar... îmi închipui că nu eşti pentru prima oară aici, aşa e...?
FATA VITREGĂ *(ca mai sus):* Nu, domnule.
TATĂL: Ai mai fost şi altă dată? *(Şi cum Fata Vitregă face un gest afirmativ din cap.)* Chiar de mai multe ori? *(Aşteaptă răspunsul; continuă să o cerceteze furiş, pe sub borurile pălăriei; zîmbeşte; apoi spune:)* Ei, acuma, hai... nu e cazul să fii chiar atît de... Lasă-mă să-ţi scot pălăria, vrei?
FATA VITREGĂ *(brusc, oprindu-l, nemaistăpînindu-şi dezgustul):* Nu, domnule, mi-o scot şi singură!
îşi smulge cu nervozitate pălăria din cap. Alama, asistînd la scenă, din partea opusă, locului ocupat de Actori, cu Fiul şi ceilalţi doi mai mici, şi mai ai ei, e ca pe spini, urmărind cu o întreagă gamă de expresii durere, dispreţ, frică, oroare — cuvintele şi gesturile perechii in dialog; din cînd în cînd îşi va ascunde faţa în palme, ori va scăpa un geamăt.
MAMA: O, Doamne, Doamne!
74
75
TATĂL *(care încremeneşte la geamătul* ei, *un lung moment işi va reveni, reluînd cuvlntul pejonul dinainte):* Aşg dă-mi-o mie, o agăţ eu acolo. *(îi ia pălăria.)* Dar p, un căpşor drăgălaş, frumos, ca al tău, mi-ar plăcea gj văd o pălărioară mai demnă de el. O să mă ajuţi la urmă, să aleg unul dintre modelele astea ale Madarne Pace? Bine?
INGENUA *(intrerupîndu-l):* O! Atenţie! Sînt pălării], noastre!
DIRECTORUL *(intervenind furios):* Tăcere! N-avem timp d spirite proaste! Asta e scena! *(Adresindu-seFetei Vitrege..,* Reia-ţi rolul, domnişoară, mai departe!
FATA VITREGĂ *(iarăşi In rol):* Nu, mulţumesc, domnul,.
TATĂL: Lasă, lasă, nu zice nu! Trebuie să primeşti. M-ai necăji... Sînt cîteva foarte drăguţe, ia vezi-le. Se vi bucura şi patroana. Pentru asta le expune aici.
FATA VITREGĂ: Nu, nu, domnule — nu vedeţi? — nici n-aş putea s-o port.
TATĂL: Poate cu gîndul la ce-ar zice cei de-acasă cind te-ai întoarce cu pălărioara nouă? Ei, lasă, lasă! Ştii CUB faci, ce spui familiei, acasă...? »
FATA VITREGĂ *(cu minie, părăsind smerenia):* Nu de asta domnule! N-aş putea s-o port, pentru că sînt... cum s« vede prea bine: nu era greu de observat!
Arată că e îmhrăcată în negru.
TATĂL: în doliu, ah! Aşa e — acuma observ. Iartă-mă Grede-mă că mă întristează...
FATA. VITREGĂ *(fâclnd efortul să prindă curajul de a-şi bin dezgustul):* Destul, gata, acuma, domnule! Se cade si vă mulţumesc eu, nu să vă simţiţi prost, ori să vă-ntris taţi. Uitaţi, vă rog, tot ce-am spus. Chiar şi pentn mine, înţelegeţi... *(Silindu-se să zîmbească, adaugă..'* Trebuie neapărat să uit că port rochia asta.

DIRECTORUL *(intrerupînd, către Sufleorul care stă la posU său, şi urcind iarăşi pe scenă):* Stai o clipă, aşteaptă! Ni scrie, şterge ultima frază! *(Către Tată şi Fata Vitregii* Foarte bine! Foarte bine! *(Apoi numai către Tată.,* Aici, puteţi trece la cele stabilite între noi. *(Căit Actori.)* Foarte reuşită scena cu pălăria, ce ziceţi?
k VITREGĂ: Da* partea cea mai bună abia acuma vine.
De ce nu mergem mai departe? plRECTORUL: O clipă de răbdare! *(Iarăşi către Actori.)*
Bine-nţeles, trebuie tratată mai degajat... PRIMUL INTERPRET: ...cu mai multă vioiciune, fireşte.
PRIMA INTERPRETĂ: Da, da, ştiu ce avem de făcut. *(Către Primul Interpret.)* Putem repeta imediat, nu? PRIMUL INTERPRET: Gata, din partea mea... Uite, m-am
şi dus să-mi fac intrarea.
Se grăbeşte să iasă, ca să reapară prin uşa din fund, la momentul dat.
DIRECTORUL *(către Prima Interpretă):* Atunci, atenţie, tocmai s-a terminat scena între dumneata şi Madama Pace — o scriu eu la urmă — dumneata stai... Nu, unde te duci...?
PRIMA 1NTRRPRETĂ: Aşteptaţi să-mi pun pălăria...
Merge la cuier să-şi ia pălăria.
DIRECTORUL: A, da, foarte bine! Deci, dumneata stai aici
cu ochii în pămînt.
FATA VITREGĂ *(amuzată):* Dar dacă nu e-n haine negre! PRIMA INTERPRETĂ: O să fiu eu îmbrăcată în negru şi mult
mai decent decît dumneata! DIRECTORUL *(către Fata Vitregă):* Stai de-o parte, te rog,
şi priveşte: ai ce învăţa! *(Bătlnd din palme.)* Sîntem
gata, începem! Intrarea!
Coboară de pe podium, să urmărească din sală efectul scenei. Uşa din fund se deschide, intră Primul Interpret, care înaintează cu aerul degajat şi siguranţa bătrinului galant. Scena, interpretată acum de Interpreţi, va deveni, de la primele replici, cu totul altceva, dar fără şarja unei parodii; ba chiar va părea înfrumuseţată. Bineînţeles că Fata Vitregă şi Tatăl vor căuta tot timpul să se recunoască in persoanele Primei Interprete şi Primului Interpret, dar de la primele cuvinte ale actorilor, la repetarea propriilor lor cuvinte, vor exprima cînd prin gesturi, cînd prin zîmbete şi protestări vehemente, reacţia lor

76

77

Spontană — surpriză, uimire, suferinţă etc, după cum se va vedea mai departe. Din cuşca Sufleorului se va auzi distinctă vocea acestuia.

PRIMUL INTERPRET: „Bună ziua, duduie!" TATĂL *(deodată, neizbutind să se reţină):* Nu e aşa!
Fata Vitregă a izbucnit in rls la intrarea Primului Interpret.
DIRECTORUL *(supărat):* Linişte! Şi, dumneata, înceteaz; o dată cu rîsul ăsta! Aşa nu putem continua.
FATA VITREGĂ *(inaintînd pe scenă, în faţă):* Dar — să an iertare ! — e foarte natural, domnule! Domnişoara *(arat, către Prima Interpretă)* stă foarte liniştită la locul ei dar dacă aş fi chiar eu, vă asigur că atunci cînd a auzi spunîndu-mi-se „bună ziua", în aşa fel şi pe asemene;, ton, aş izbucni în rîs, exact aşa cum am şi izbucnit:
TATĂL *(fâcînd şi el cîţiva paşi înainte):* Da, desigur, aerul., tonul...
DIRECTORUL: Ce aer! Ce ton! Treceţi de-o parte acuma lăsaţi-mă să urmăresc repetiţia!
PRIMUL INTERPRET *(inaintînd):* Dacă trebuie să joc rolul unui bătrîn frecventînd o anumită casă...
DIRECTORUL: Sigur, sigur, nu vă impresionaţi, vă implor Reluaţi, reluaţi scena, mergea perfect! *(Aşteptînd ci Primul Interpret sâ-şi reia rolul.)* Deci...
PRIMUL INTERPRET: „Bună ziua, duduie" —
PRIMA INTERPRETĂ: „Bună ziua."
PRIMUL ACTOR *(repetînd atitudinea Tatălui, privind furi: pe sub borurile pălăriei, apoi vădind foarte distinct mm întiiplăcerea apoi teama):* „Ah... Dar... îmi închipui că., nu eşti aici pentru prima oară, sper?"
TATĂL *(neputind rezista, corectînd):* Nu „sper" — „aşa e?" „aşa e?"
DIRECTORUL: Spune „aşa e" — întrebare.
PRIMUL INTERPRET *(arătînd către Sufleor):* Eu am auzi „sper"!
DIRECTORUL: Bine, bine, e acelaşi lucru: „aşa e", sa» „sper"! Continuaţi, continuaţi... Uite, poate ceva nw puţin şarjat... Staţi să joc eu, uitaţi-vă la mine. *(V**

urca iarăşi pe scenă, apoi, reluind momentul intrării:) Bună ziua duduie"... 41MA INTERPRETĂ: „Bună ziua".
DIRECTORUL: Ah, dar... îmi închipui că... *(înlorcîndu-sc către Primul Interpret, pentru a-i arăta cum ar trebui să privească pe sub borurile pălăriei, pe Prima Interpretă.)* Surpriză, teamă şi plăcere... *(Apoi, reluîndu-şi rolul, întors către Prima Interpretă.)* „Nu eşti aici pentru prima oară, e aşa?..." *(întorcîndu-se iarăşi cu o privire de înţelegere către Primul Interpret.)* E clar? *(Către Prima Interpretă.)* Iar, dumneata, atunci: „Nu, domnule"... *(Din nou către Primul Interpret.)* în sfîrşit, cum să-ţi explic? Mai multă supleţă!
Şi coboară de pe scenă.
PRIMA INTERPRETĂ: „Nu, domnule..."
PRIMUL INTERPRET: „Ai mai fost şi altă dată? Chiar de mai multe ori?" DIRECTORUL: Nu, stai puţin! Las-o mai întîi pe ea *(va indica pe Prima Interpretă)* să facă semn că da. „Ai mai fost şi altă dată?"
Prima Interpretă va ridica puţin capul, închizlnd ochii obosită, cu dezgust, apoi, la un „în jos" al Directorului, va lăsa să-i cadă bărbia in piept, de două ori consecutiv.
FATA VITREGĂ *(nemaiputînd răbda):* O, Doamne!
Punindu-şi iute mina, la gură să-şi stăvilească rîsul...
DIRECTORUL *(întorcîndu-se):* Ce s-a întîmplat?
FATA VITREGĂ *(repede):* Nimic, nimic!
DIRECTORUL *(către Primul Interpret):* Dumneata, acum, dumneata, continuarea! PRIMUL INTERPRET: „Chiar de mai multe ori? Ei, acuma,. hai... nu e cazul să fii atît de... Lasă-mă să-ţi scot pălăria, vrei?"
Primul Interpret va spune această replică pe un anumit ton, si cu o grimasă în faţa cărora, Fata Vitregă — care rămăsese cu mina la gură, făcînd efortul de

a-fi ***stăvili ritul - nu*** se ■« ***mai*** *putea reţine, iar hohotul va izbucni printre degete, irezistibil, zgomotos.*
PRIMA INTERPRETĂ *(întorăndu-sc indignată la locul „ dinainte):* Aşa?! Eu refuz să fiu paiaţa dumneaei!
PRIMUL INTERPRET: Şi eu, la fel! Să terminăm!
DIRECTORUL *(către Fata Vitregă, zbierînd):* Destul! Destul;
FATA VITREGĂ: Bine, iertaţi-mă... regret...
DIRECTORUL: Asta e proastă creştere! O prost crescută o înfumurată, asta eşti dumneata!
TATĂL *(Incercînd să intervină):* Da, domnule, e intr-ttdevă] aşa; dar iertaţi-o...
DIRECTORUL *(tircînd din nou pe scenă):* Ce să iert! E (neruşinare!
TATĂL: Da, domnii In, dar credeţi-ne, credeţi-nc, că ne fa«(o impresie alît de ciudată...
DIRECTORUL: ...ciudată? Cum adică, ciudată? De ce ciudată?
TATĂL: Eu am admiraţie, domnule, vă admir actorii: pe domnul *(arată către Primul Interpret)...* pe domnişoara *(arată către Prima Interpretă),* dar, fără îndoială., asta e buba — nu sîntem noi...
DIRECTORUL: Şi puţin îmi pasă mie! Cum vreţi să fie chiat dumneata şi dumneaei, cînd ei sînt actori!?
TATĂL: Tocmai, sînt actori! Joacă bine, amîndoi, în rolurile noastre. Dar, credeţi-ne, că nouă ni se pare cu totul altceva—ar vrea să fie acelaşi lucru, şi iată că nu este!
DIRECTORUL: Cum să nu fie? Atunci ce este?
TATĂL: Ceva ce... a devenit al lor, şi nu mai e al nostru
DIRECTORUL: Dar nici nu se poate altfel! V-am ma spus-o dinainte!
TATĂL: înţeleg, înţeleg...
DIRECTORUL: Aşa că, ajunge! *(înloreîndu-se din nou cătn Actori.)* Asta înseamnă că trebuie să reluăm repetiţiilf numai între noi, cum o să şi facem. Pentru mine a fosl totdeauna un blestem să repet în faţa autorilor! Nu si"' niciodată mulţumiţi! *(Reinlorclndu-se către Tată ? Fata Vitregă.)* Acum reîncepem tot cu dumneavoastră să vedem dacă va fi posibil să nu mai rîdă dumneaei
FATA VITREGĂ: Ah, nu mai rîd, nu mai rîd! Acuma vine, pentru mine, partea cea frumoasă; vă asigur!

80

[RECTORUL: Deci: cînd dumneata spui: „Uitați, vă rog,
tot ce-am spus... Chiar şi pentru mine — înțelegeți..." *(către Tată)* dumneata răspunzi imediat: „înțeleg, ah, înțeleg..." şi tot imediat întrebi... VITREGĂ *(întrerupîndu-l):* Cum? Ce spuneți?
DIRECTORUL: „După cine purtați doliu?"
KATA VITREGĂ: Ba de loc, domnule! Vedeți: cînd i-am spus să nu se mai gîndească la rochia mea, ştiți ce mi-a răspunsei? „Ah, foarte bine! Atunci hai să scoatem rochița asta, s-o scoatem repede!"
DIRECTORUL: Ei, bravo! Asta mai lipsea! Vreți să aruncăm teatrul în aer?
]'A'i'A VITREGĂ: Dar e adevărul!
DIRECTORUL: Care adevăr, mă rog! Aici sîntem la teatru! Adevărul, pînă la un anumit punct!
FATA VITREGĂ: Dar, scuzați-rnă, dumneavoastră ce gîndiți să faceți?
DIRECTORUL: Vei vedea, vei vedea! Lasă-mă acum pe mine!
FATA VITREGĂ: Nu, domnule! Din sila mea, din toate situațiile, una mai crudă şi mai ticăloasă decît alta, şi de pe urma cărora sînt „cea care sînt" şi „aşa cum sînt", âți vrea — ştiu şi eu? — să faceți... o dulcegărie romantică, sentimentală, cu el care să mă întrebe de ce sînt în doliu, şi eu care să răspund cu lacrimile în ochi că de două luni mi-a murit tata? Nu, nu, dragă domnule! Trebuie ca el să-mi spună exact ce mi-a spus: „Hai să scoatem repede rochița asta!" Şi eu, cu tot doliul din inimă, recent, de două luni, mă duc — vedeți? — acolo, după paravan, şi cu degetele astea, care-mi tremură de silă, de ruşine, îmi smulg corsajul, tot ce e pe mine...
DIRECTORUL *(luîndu-se cu mîînile de cap):* Pentru numele lui Dumnezeu! Ce vreți...?!
FATA VITREGĂ *(strigînd frenetic):* Adevărul, adevărul, domnule!
DIRECTORUL: Desigur, vă cred, aşa o fi, adevărul... şi înțeleg, înțeleg cît este de oribil pentru cine l-a trăit, domnişoară; dar, înțelegeți-mă şi pe mine: aşa ceva nu este posibil pe scenă!
FATA VITREGĂ: Nu este posibil? Ei atunci, foarte mulțumesc! Eu nu mai am ce căuta aici!
81
DIRECTORUL: Ba da, dar vedeți...
FATA VITREGĂ: Nu mai am ce căuta! Nu, nu! Ce este posibjj pe scenă ați aranjat voi amîndoi, foarte mulțumeşti înțeleg perfect! Vreți să ajungeți cît mai repede l reprezentarea *(ingroşind cuvintele)* preocupărilor lui teoriilor lui; dar eu vreau să se reprezinte drama mea, a mea!
DIRECTORUL *(plictisit, cu superioritate):* O, în sfîrşit, a durnj. tale! Nu e numai a dumitale, scuză-mă! Este şi a celor-lalți! A lui *(arată către Tată),* a Mamei! *(Arată cătn Mamă.)* Nu e permis ca un personaj să iasă el singu în relief, să-i covîrşească pe ceilalți, să invadeze toatj scena. Trebuie să fie cu toții cuprinşi într-un cadru armonios şi să se reprezinte ceea ce este reprezentați]; Ştiu prea bine că oricine are o viață lăuntrică pe cart ar vrea să şi-o exteriorizeze. Dar greutatea e tocmai asta: să reuşeşti să exteriorizezi doar atît cît este nece sar, în echilibru cu ceilalți; şi tocmai din acel puțin să se deducă toată viața lăuntrică, personală! Ah, ar Ii comod... dacă fiecare personaj ar putea într-un mare monolog... ba chiar într-o adevărată conferință, să-şi reverse în fața publicului tot ce-i clocoteşte în oalele lui! *(Cu blindețe, împăciuitor.)* Trebuie să vă stăpîniți, domnişoară. Şi credeți-mă, în propriul dumneavoastră interes; face o proastă impresie, vă atrag atenția, toată această furie dezlănțuită, disprețul acesta nestăvilit, cînd chiar dumneata, scuză-mă, ai mărturisit că ai mai fost şi cu alții, înaintea lui, tot la Madama Pace, şi nu o singură dată!
FATA VITREGĂ *(pleclnd capul, cu voce gravă, după o pauzi de reculegere):* Aşa este! Dar cum nu înțelegeți că toți ceilalți sînt tot el, pentru mine?!
DIRECTORUL *(neințelegind):* Cum toți ceilalți? Ce vreți si spuneți?
FATA VITREGĂ: Pentru cine se pierde căzînd, domnule, nu răspunde de tot şirul de căderi numai cel prin care 8 căzut întîi şi-ntîi? Iar pentru mine el este acela, chiar înainte de a mă naşte! Uitați-vă la el şi spuneți dacă n-am dreptate!
82
niRECTORUL: înțeleg acum! Dar vi se pare puțin lucni greutatea unei atît de mari remuşcări pe umerii săi? Dați-i posibilitatea să se explice în reprezentație.
VITREGĂ: Şi ce credeți, cum ar putea să se reprezinte toată „nobila" sa remuşcare, toate suferințele lui „morale", dacă vreți să-l cruțați de grozăvia că s-a trezit într-o bună zi în brațe — după ce a invitat-o să-şi scoată rochia nouă de doliu, femeie, femeie căzută — cu acea copilă, domnule, cu acea copilă pe care mergea s-o vadă la poarta şcolii?
Rosteşte ultimele cuvinte cu voce tremurătoare,

emoționată. La cuvintele ei, Mama, copleşită de o durere intolerabilă, exprimată la început prin suspine înăbuşite, va izbucni într-un ***pllns*** *zguduitor. Emoția li învinge pe toți.*
Lungă tăcere.
FATA VITREGĂ *(de îndată ce Mama va da semne de liniştire, va adăuga întunecată, hotărîtă):* Aici sîntem deocamdată numai între noi, necunoscuți de public. Puteți da mîine cum doriți spectacolul despre noi, aranjat după bunul plac. Dar nu vreți să asistați Ia drama adevărată? Să vedeți cum a fost într-adevăr?
DIRECTORUL: Ba da, altceva nici nu cer, ca să iau din ea cît este posibil!
FATA VITREGĂ: Ei bine, cereți să apară Mama.
MAMA *(ridicîndu-se, din plînsul ei, cu un strigăt):* Nu, nu! Să nu permiteți una ca asta, domnule! Să nu permiteți!
DIRECTORUL: Dar e numai un spectacol, doamnă!
MAMA: Eu nu pot! nu pot!
DIRECTORUL: Dar dacă totul s-a întîmplat mai de mult! Nu vă înțeleg!
MAMA: Nu, acum se întîmplă, se întîmplă, se întîmplă într-una. Chinul meu nu e prefăcut, domnule! Eu sînt vie şi prezentă mereu, în orice moment al chinului meu, care se reînnoieşte într-una, e mereu viu şi prezent. Pe cei doi micuți de-aici, i-ați auzit vorbind? Nici nu nnai pot vorbi, domnule! Stau încă agățați de mine, ca să-mi întrețină viu şi prezent chinul meu: dar ei, ei nu

mai sînt, nu mai sînt! îar ea *(arată către Fata Vitregi* a fugit, domnule; a fugit departe de mine şi s-a pierd s-a pierdut... Dacă o mai văd aici, acum, e tot penth asta, numai pentru asta, mereu, mereu, ca să-mi reînn$_0$ iască mereu, viu şi prezent, chinul pe care-l sufăr $_s$ pentru ea!
TATĂL *(solemn):* Momentul etern, cum v-am spus, domnule *(Arată către Fata Vitregă.)* Ea este aici ca să mă prindă să mă fixeze, să mă țină legat, atîrnat pentru eternități de lanțul osîndiților, în acel unic moment trecător ş ruşinos al vieții mele. Nu poate să renunțe, şi dumnej. voastră, domnule, nu puteți într-adevăr să mă cruțați.
DIRECTORUL: Dar bine, eu nu zic să nu reprezentăm asta; va constitui tocmai nucleul întregului prim act, pînă st ajunge la momentul cînd ea *(arată către Mamă)* vj surprinde.
TATĂL: Aşa! Aceasta este osînda mea, domnule: toată pali ma noastră, care trebuie să culmineze în strigătul ei final!
Arată şi el către Marnă.
FATA VITREGĂ: li am încă in urechi! M-a înnebunit strigătul acela! Puteți să mă reprezentați cum doriți, domnule, n-are nici o importanță! Chiar şi îmbrăcată; totuşi să am cel puțin brațele, măcar brațele goale, pentru că, vedeți, stînd aşa *(se apropie de Tată şi-şi lasă capul pe pieptul lut),* cu capul căzut aşa, şi brațele aşa, pe după gîtul lui, vedeam cum îmi pulsează aici, pe braț, aici, o vinişoară; şi atunci, ca şi cum numai acea vinişoară palpitîndă îmi făcea silă, am strîns ochii, aşa, aşa, şi mi-am ascuns capul la pieptul lui! *(întorcîn-du-se către Mamă.)* Strigă, strigă, Mamă! *(îşi ascundt capul la pieptul Tatălui, şi cu umerii ridicați, ca pentru a nu auzi strigătul, continuă cu vocea înecată de suferință.)* Strigă, cum ai strigat atunci!
MAMA *(repezindu-se sâ-i despartă):* Nu! Fata mea, fata mea! *(Iar după ce a smuls-o de Ungă el.)* Brută, brută, e fata mea! Nu vezi că e fata mea?!
DIRECTORUL *(dind înapoi, la strigăt, pînă la rampă, U spaima Actorilor):* Admirabil, da, admirabil! Şi-acum -cortina, cortina!
1J (alergînd la el, răvăşit): Aşa, da: pentru că, într-adevăr, aşa a fost, domnule! plBECTORUL *(admirativ, cucerit):* Desigur, aşa este, fără îndoială! Cortina! Cortina!
La strigătul repetat al Directorului, Maşinistul coboară cortina, lăsîndu-i pe dinafară, In proscenă, pe Director şi pe Tată.
DIRECTORUL *(cu ochii în sus, ridicînd brațele):* Ce dobitoc! Am spus „cortina" în sensul că Actul întîi trebuie să se termine aci, iar el îmi lasă cortina peste mine! *(Către Tată, ridicînd un colț de cortină, pentru a reapare pe scenă.)* Da, da, foarte bine! Foarte bine! Efect sigur! Aşa trebuie să terminăm. Garantez pentru Actul întîi, garantez!
Dispare cu Tatăl după cortină.

I

Cină cortina se ridică iarăşi, vom vedea că Tehnicienii teatrului au demontat acel prim decor schematic şi au pus, în loc, un mic bazin de grădină.
De o parte ascenei vor sta înşiraţi, pe scaune, Actorii, iar de partea cealaltă, Personajele. Directorul este in picioare, în mijlocul scenei, cu mina pe gură, într-o atitudine meditativă.

DIRECTORUL *(scuturlndu-se, după o scurtă pauză):* Deci: să ajungem la Actul al doilea! Lăsaţi-mă, lăsaţi-mi pe mine să fac aşa cum am stabilit la început şi va mergi totul perfect!
FATA VITREGĂ: Cum intrăm noi în casa lui *(arată cătn Tată),* în ciuda celui de-acolo!
Arată către Fiu.
DIRECTORUL *(nerăbdător):* Bine; dar lăsaţi-mă pe mine, vi rog! FATA VITREGĂ: Trebuie să se vadă limpede cît este de în ciudat! MAMA *(clătinind din cap cu tristeţe):* Pentru binele caro ni s-a Lras... FATA VITREGĂ *(Intordndu-se brusc către ea):* Ce-are-a face Cu cît e mai mare paguba noastră, cu atîL mai mari'[1] şi remuşcarea lui! DIRECTORUL *(nerăbdător):* Am înţeles, am înţeles! Von tine seama de aceasta înainte de toate! Nu vă îndoiţi

,iMA *(implorind):* Dar faceţi să se înţeleagă bine; vă rog, domnule, pentru conştiinţa mea, că eu am făcut tot ce mi-a stat în putere...
[.TA VITREGĂ *(intrerupînd-o, sfidătoare, continulnd ea):* ...să mă liniştească, să mă sfătuiască să nu-i facem necazul ăsta. *(Către Director.)* Faceţi-i plăcerâa, faceţi-i plăcerea, pentru că e adevărat! Pentru că, între timp, după cum puteţi vedea, eu mă bucur foarte tare: cu cît insistă ea mai mult, cu cît încearcă să-i cîştige inima, cu atîta cel de-acolo se ţine mai departe: „absent!" Ce plăcere!
DIRECTORUL: în sfîrşit, începem o dată şi acest al Doilea Act?!
FATA VITREGĂ: Nu mai scot o vorbă! Dar băgaţi de seamă că nu se poate să se desfăşoare acţiunea numai în grădină, cum doriţi dumneavoastră.
DIRECTORUL: De ce nu s-ar putea?
FATA VITREGĂ: Pentru că el *[arată către Fiu)* stă mereu închis în camera sa, la distanţă! Şi-apoi, în casă trebuie să se desfăşoare scena cu bietul Băiat de-acolo, buimăcit, înnebunit, cum v-am spus.
DIRECTORUL: Da, da! Pe de altă parte, veţi înţelege, nu putem suprima decorul, sau să-l schimbăm, în scenă deschisă, de trei-patru ori pe act!
PRIMUL INTERPRET: Se practica odată...
DIRECTORUL: Da, poate cînd publicul era ca fetiţa asta!
PRIMA INTERPRETĂ: Şi iluzia mai simplă.
TATĂL *(ridiclndu-se brusc):* Iluzia? Vă rog nu spuneţi „iluzia"! Nu întrebuinţaţi acest cuvînt care pentru noi este atît de crud!
DIRECTORUL *(uimit):* Şi de ce, nu-nţeleg?
TATĂL: Da, da, este crud, crud! Ar trebui să înţelegeţi!
DIRECTORUL: Şi cum să spunem atunci? Iluzia care trebuie creată aci, pentru spectatori...
PRIMUL INTERPRET: ...prin reprezentaţia noastră...
DIRECTORUL: ■ ■■iluziaunei-jfialită.ţLL '
[r]ATĂL: înţeleg, domnule. Poate pentru că dumneavoastră nu ne puteţi înţelege pe noi. Scuzaţi-mă! Pentru că, vedeţi, aici pentru dumneavoastră şi pentru actorii dumneavoastră, e vorba, şi pe bună dreptate, de un joc de-al lor.

r,

PRIMA INTERPRETĂ *(inlrerupindu-l indignată):* Un j$_{()C;}$

de-al nostru! Ce, sîntem copii?! Aici se joacă serios
domnule! TATĂL: Nu zic că nu. Şi înţeleg, aşa e jocul, aria dumneg.
voastră, care trebuie să dea tocmai, cum spunea domnul
o perfectă iluzie a realităţii. DIRECTORUL: Chiar aşa! TATĂL: Gîndiţi-vă însă că noi, aşa cum sîntem noi *(arat,,*
circular, de la sine la celelalte cinci Personaje): nu avert
altă realitate decît această iluzie! DIRECTORUL *(uimii, privindu-şi Actorii care au rămas* jj
ei *cu suflarea tăiată de uimire):* Adică, ce vreţi sj
spuneţi? TATĂL *(după ce i-a privit o clipă, cu un slab surîs):* Dar,
desigur, domnilor! Ce altceva? Ceea ce pentru dumnea
voastră este o iluzie care trebuie creată, este pentru noi
singura noastră realitate! *(Scurtă pauză. Face aţin*
paşi către Director şi adaugă:) Dar, de altfel, nu numai
pe noi ne interesează, băgaţi de scamă! Gîndiţi-vj
bine! *(îl priveşte drept In ochi.)* Aţi putea să-mi spu
neţi cine sînteţi dumneavoastră?
(Şi râmîne cu arătătorul îndreptat spre Director.) DIRECTORUL *(tulburat, cu un slab surls):* Cum, cine sîntl
Sînt eu! TATĂL: Şi dacă v-aş spune că nu e adevărat, pentru că dunt
neavoastră sînteţi eu? DIRECTORUL: Ţi-aş răspunde că eşti nebun!
Actorii rid.
TATĂL: Au dreptate să rîdă: aici doar se joacă *(către Diret lor),* şi aţi putea să-mi replicaţi că numai pentru jocu! său domnul acela *(indică pe Primul Interpret),* care eşti „el", devine „eu", şi viceversa, că „cu" sînt „el". Vedeţ că v-am încuiat.
Actorii rid iarăşi.
D1R.UCTORUL *(plictisit):* Dar asta s-a mai spus nu de mult O luărnâr«de la-nceput?
TATĂL: Nu, nu. **]Sfrej,nu** intenţionam să repet asta. Vă in vi chiar să ieşiţi din acest joc *(privind pe Prima InU[preta, ca pentru a-i preveni replica)* — de artă, de artă
da! — pe care sînteţi obişnuiţi să-l practicaţi aici, cu actorii dumneavoastră; şi vă întreb din nou, serios: **„eiae** sînteţi dumneavoastră?
,BCTORUL *(întorcîndu-se uluit şi totodată iritat, către Actori):* E nemaipomenit! L-aţi auzit? Unul care se dă drept personaj, să vină să mă întrebe, pe mine, cine sînt!
(cu demnitate, dar fără înglmfare): Un personaj, domnule, poate oricînd să întrebe pe un om: „cine eşti?" Pentru că un personaj are într-adevăr o viaţă a sa, hotărîtă în toate trăsăturile ei, prin care e totdeauna „cineva". Pe cînd un om — n-o spun pentru dumneavoastră în special — un om, în genere, poate să fie „nimeni".
DIRECTORUL: Bine, bine! Dar dumneata mă întrebi pe mine, care sînt, aici, Directorul! Regizorul! înţelegi?
TATĂL *(ca în surdină, cu mieroasă umilinţă):* Numai ca să ştiu, domnule, dacă într-adevăr dumneavoastră, aşa cum sînteţi acum, vă vedeţi... cum vedeţi de exemplu, după o lungă vreme, pe acela care eraţi altădată, cu toate iluziile pe care vi le făceaţi atunci; cu toată viaţa lăuntrică şi din jurul dumneavoastră, aşa cum vă părea atunci — şi era, era într-adevăr aşa, pentru dumneavoastră! Ei bine, domnule; gîndiţi-vă, revenind înapoi la acele iluzii pe care acum nu vi le mai faceţi; la toate acele lucruri care acum nu vă mai „par" aşa cum „au fost" pentru dumneavoastră o vreme; nu simţiţi cum vă fuge de sub picioare, nu numai scîndura aceasta pe care călcaţi, ci chiar pămîntul, pămîntul de sub picioare, cînd vă gîndiţi că şi „acest om", aşa cum vă ştiţi acuma, toată realitatea dumneavoastră de astăzi, aşa cum este ea, o să vă pară mîine, inevitabil, pură iluzie?
DIRECTORUL *(fără să fi înţeles prea bine, derutat, de argumentaţia meticuloasă):* Ei bine? Şi la ce concluzie vrei să ajungi?
AL: Oh, la nimic, domnule, am vrut doar să vă arăt că dacă *(arată iarăşi circular, de la el la celelalte Personaje)* noi nu avem altă realitate decît iluzia, ar fi cazul ca şi dumneavoastră să vă îndoiţi de realitatea dumneavoastră, de realitatea pe care e respiraţi şi o

atingeţi astăzi, pentru că — la fel cu cea de ieri — estţ fatal să vi se pară mîine pură iluzie.
DIRECTORUL *(luînd-o pe partea glumei):* Aha! Perfect! Şj pretindeţi pe deasupra că domniile-

voastre, cu această piesă pe care veniți să mi-o reprezentați aici, sînteţj mai adevărați, mai reali ca mine!
TATĂL *(cu maximum de seriozitate):* Dar fără îndoială domnule!
DIRECTORUL: Chiar aşa?
TATĂL: Credeam că ați înțeles-o de la început.
DIRECTORUL: Mai reali ca mine?
TATĂL: Dacă realitatea dumneavoastră se schimbă de azi pe mîine...
DIRECTORUL: Dar e ştiut că se schimbă, cum altfel! Se schimbă fără încetare, ca la toată lumea.
TATĂL *(cu un strigăt):* Dar a noastră nu, domnule! Vedeți? Diferența e aici! Nu se schimbă, nu se poate schimba, nici să fie alta, niciodată, pentru că e fixată, aşa, „una" pentru totdeauna (e cumplit, domnule!), o realitate de neclintit, care ar trebui să vă înfioare, văzîndu-ne de-aproape!
DIRECTORUL *(izbucnind, la o idee care i-a fulgerat prin minte):* Aş vrea să ştiu, totuşi, cînd s-a mai văzut un personaj care să iasă din rolul său şi să înceapă să peroreze cum faci dumneata, să vină cu propuneri, să-şi explice cazul... Poți să-mi răspunzi? Eu n-am mai pomenit una ca asta!
TATĂL: N-ați mai pomenit, domnule, pentru că autorii ascund de obicei mijloacele lor de creație. Cînd personajele sînt vii, vii într-adevăr în fața autorului lor, acesta nu face altceva decît să urmeze cuvînt de cuyînt, gest cu gest, tot ce îi propun ele; trebuie ca el să le vrea aşa cum se vor ele însele, şi vai de el dacă nu se supuno! Cînd un personaj s-a născut, îşi dobîndeşte totodată o asemenea independență, chiar şi față de propriul său autor, îneît poate fi imaginat de alții în multe şi diverse posturi la care autorul nici nu s-a gîndit; poate sa dobîndească uneori chiar şi o semnificație pe care auto rul nici n-a visat să i-o dea!
DIRECTORUL: Fireşte, asta o ştiu prea bine!
90
AL: Şi-atunci ce vă miră la noi? Imaginați-vă ce înseamnă pentru un personaj nefericirea de care v-am vorbit: să se nască viu în fantezia unui autor, iaf acesta sa-i refuze dreptul la viață; spuneți-mi dacă acest personaj lăsat aşa, viu, dar fără viața lui, nu este îndreptățit să facă- ceea ce facem noi, acum, aici, în fața dumneavoastră, după ce a făcut-o multă vreme, cre-deți-mă, față de el, ca să-l convingă, să-l silească, apărîndu-i dinainte, cînd eu, cînd ea *(va arăta către Fata Vitregă),* cînd această biată Mamă...
FATA VITREGĂ *(venind în față ca rătăcită, transfigurată):* Aşa e, şi eu, domnule, ca să-l ispitesc, în nenumărate rînduri, în melancolia cabinetului său de lucru, seara, cînd el, răsturnat într-un fotoliu, nu se hotăra încă să întoarcă butonul electric, cînd lăsa umbra să-i invadeze odaia, iar umbra aceea să se umple de noi, care veneam să-l ispitim... *(Ca şi cum s-ar fi revăzut în acel cabinet de lucru şi ar fi stingherită de prezența Actorilor.)* Dacă dumneavoastră, toți ceilalți, ați pleca! Dacă ne-ați lăsa singuri! Mama aici, cu Fiul acela — eu, cu Fetița aceea, — Băiatul de-acolo, stingher — apoi eu cu el *(arată vag către Tată)* — apoi eu singură, eu singură... în umbră *(Zvîcneşte deodată, ca şi cum la viziunea propriei imagini lucind acolo, în umbră, vie, ar vrea să se agate de ea.)* Ah, viața mea! Ce scene, ce scene îi propuneam! Eu, eu îl ispiteam mai mult decît oricare!
TATĂL: Da, da! Dar poate numai din pricina ta; tocmai din pricina insistențelor tale, din cauza nestăpînirii tale!
FATA VITREGĂ: Dar dacă el însuşi m-a vrut aşa! *(Se apropie de Director pentru a-i spune, ca o confidență:)* Cred, domnilor, că a fost mai curînd o sfidare la adresa teatrului, aşa cum şi-l închipuie şi îl cere de obicei publicul...
DIRECTORUL: Destul! Să mergem mai departe, pentru Dumnezeu! Să revenim la fapte, domnilor!
FATA VITREGĂ: Eh, mie mi se pare că aveți prea destule cu intrarea noastră în casa lui! *(Arată către Tată.)* Spuneați că nu puteți suprima decorurile, sau să le schimbați în scenă deschisă, din cinci în cinci minute!
DIRECTORUL: Ei, da! întocmai! Să combin faptele, să le grupez într-o acțiune strînsă, concomitentă; nu cum
91
pretindeți dumneavoastră, care vreți să vedeți mai întj pe frățior: întorcîndu-se de la şcoală, rătăcind ca (umbră prin camere, ascunzîndu-se în spatele uşilor, c]ɔ •cind ceva în capul lui, şi, aşa — cum ați spus?...
FATA*VlTREGĂ: ...se deschipă, domnule...
DIRECTORUL: N-am mai auzit niciodată vorba asta! Şi, *biîi"e zs „rămîne fără chip", numai

ochi, aşa este
FATA VITREGĂ: Da, domnule: iată-l acolo!
zis „r REGĂ:
ti va arăta pe Băiat lingă Marnă.
DIRECTORUL: Bravo! Şi aşa, simultan, aţi vrea să aparăş Fetiţa care se joacă neştiutoare, în grădină. El în cas'i şi ea în grădină, e posibil?
FATA VITREGĂ: Ah, în plin soare, domnule! Fericită! *[* singura mea răsplată — veselia ei, sărbătoarea ei grădina aceea; scăpată de mizerie, de urîtul odăii d nesuferit unde dormeam grămadă, toţi patru, eu în pa: cu ea, gîndiţi-vă! Îngrozită de trupul meu pătat, lingea care mă strîngea tare, tare, cu mînuţele ei drăgăstoasţ şi curate. în grădină, de cum mă vedea, venea în fugi la mine să mă tragă de mină. Florile mari n-o interesau era mereu cu ochii după cele „mituţe — mitutele şi se bucura să mi le arate, asta era sărbătoarea ei!
La aceste cuvinte, torturată de amintiri, izbucneşte într-un plîns deznădăjduit, cu capul pe braţele părăsite pe măsuţă. Cu toţii sînl învinşi de emoţie. Directorul se apropie părinteşte de ea, cu vorbe de consolare.
DIRECTORUL: Vom pune şi grădina, şi grădina, fără îndo ială, şi sînt sigur că o să vă placă: acolo vom grup scenele. *(Strigînd la Maşinist.)* Ei! Coboară-mi nişti copaci! Doi chiparoşi mai mici, aici, în faţa bazinului
***Se** văd **cobortrid** de sus doi mici chiparoşi. Maşinistul va alerga să-i fixeze in cuie.*
D1RUCTORUL *(către Fata Vitregă):* Asta, aşa, să ne face» doar o idee... *(Striglndu-l pe nume pe Decorator.)* Dă-m şi tu puţin cer!
DECORATORUL *(de sus):* Ce-aţi cerut?
iRfiCTORUL: Puţin cer! Un fundal care să cadă aici, în spatele bazinului!
Se vede coborind de sus, o pînză albă.
DIRECTORUL: Nu albă! Am zis „cer". Nu-i nimic, lasă aşa, corectez eu. *(Strigind.)* Electrician, stinge peste tot şi fă-mi puţină atmosferă... o atmosferă lunară... albastră, pe arbori, şi tot albastră pe pînză, cu reflectorul... Aşa! Destul!
S-a realizat, la comandă, o misterioasă ambiantă
lunară, făcîndu-ipe actorisă vorbească între eişisăse
plimbe ca într-o grădină, seara, la lumina lunii.
DIRECTORUL *(către Fata Vitregă):* Priveşte şi dumneata! Iar acum Băiatul nu se va mai ascunde pe după uşi, în casă; poate să colinde prin grădină, să dispară pe după copaci. Totuşi, trebuie să înţelegeţi că ar fi foarte greu să găsim o fetiţă care să joace bine scena în care vă arată floricelele. *(Către Băiat.)* Poftim, poftim în faţă şi dumneata, mai repede! Să încercăm să strîngem puţin acţiunea. *(Şi cum Băiatul nu se mişcă.)* Vino, vino! *(Apoi, trăgîndu-l spre locul indicat şi încereînd sâ-l facă să ridice capul, care la fiecare încercare îi recade în piept.)* Of! Mare bătaie de cap şi cu Băiatul ăsta!... Cum să facem? Ar trebui să scoată şi el o vorbă... *(Se ocupă iarăşi de Băiat şi, cu mina pe umărul lui, îl conduce în spatele unui copac.)* Poftim încoace... haidem... stai să văd... Ascunde-te niţel aici... Aşa... încearcă să-ţi arăţi niţel doar capul, priveşte pe furiş. *(Se depărtează să aprecieze efectul şi, îndată ce Băiatul şi-a jucat pantomima, spre emoţia Actorilor.)* Ah, foarte bine... foarte bine. *(Către Fata Vitregă.)* Ce ziceţi, dacă Fetiţa, surprinzîndu-l la pîndă, ar alerga la el şi l-ar face să spună măcar cîteva cuvinte...?
"ATA VITREGĂ *(îndîrjită):* Nici o nădejde să vorbească, dacă e aici şi cellalt. *(Arată către Fiu.)* Mai întîi ar trebui să-l poftiţi să iasă.
(îndrepttndu-se hotârît către una dintre scăriţe): Imediat, îmi convine. Nici nu cer altceva!
92
93

11

DIRECTORUL *(reţinîndu-l, repede):* Stai! Unde te dujl Aşteaptă 1
Mama se ridică speriată, neliniştită că Fiul ar putea pleca într-adevăr, şi ridică braţele instinctiv, ca pentru a-l opri, dar fără să înainteze un pas.
FIUL *(ajuns la rampă, către Directorul care îl reţine): [],*
n-am ce căuta aici! Vă rog să mă lăsaţi să plec! Lăsat;
mă să plec!
DIRECTORUL: Cum nu ai ce căuta...? FATA VITREGĂ *(ironică şi liniştită):* Nu e nevoie să-l reţj, neţi: nu pleacă! TATĂL: Trebuie să reprezinte scena teribilă, din grădină

scena cu Mama! FIUL *(brusc, hotărît, mindru):* Eu nu reprezint nimic! An spus-o limpede de la început! *(Către Director.)* Lăsați mă să plec! FATA VITREGĂ *(repezindu-se către Director):* Dați-mi voie domnule! *(îl sileşte să lase jos brațele ce-l reține pe Fiu,* Dați-i drumul! *(Apoi, către Piu, scăpat din mi inii Directorului:)* Bine, pleacă!

Fiul în fața scăriței, nu poate totuşi să coboare treptele, reținut parcă de o putere ascunsă; apoi, spre surprinderea şi spaima Actorilor, porneşte lent către cealaltă scăriță, de-a lungul rampei; ajuns acolo, rămîne iarăşi în atitudinea cuiva care vrea să coboare, dar fără- să se poată mişca mai departe. Fata Vitregă, care l-a urmărit tot timpul, sfidătoare, începe să rîdă.

FATA VITREGĂ: Nu poate! li vedeți? Nu poate! Trebui neapărat să rămînă aici, cu sila, ținut in lanț, inseps rabil. Iar dacă eu, care îmi iau zborul, domnule, dup ce se va petrece ceea ce trebuie să se petreacă, şi țocnu pentru că nu-l pot suferi, tocmai pentru că nu-i mi pot vedea mutra — ei bine, dacă eu şînt încă aici, dacă mai rabd prezența şi epmpania, cum vă închipui' că ar putea pleca eți, care va rămîne aici într-adevâ cu scumpul său tată şi cu mama aceea, singurul f^ care rămîne... *{Către Mamă.)* Haide, mamă, haid[1] vino... *(Către Director, arătindu-i-o pe Mamă.)* P' viți, [se] Şi ridicase, se ridicase să-î reține... *(Către Mamă, parcă atrăglnd-o printr-o forță magnetică.)* Vino, vino... *(Apoi, către Director.)* Vă închipuiți ce e în inima [e]i, să spună ce simte ea, în prezența Actorilor dumneavoastră! Dar atît de tare e dorința de a şi-l apropia, înelt, iată — o vedeți? — e gata să-şi trăiască scena!

Într-adevăr, Mama s-a apropiat şi, cum a rostit Fata Vitregă ultimele ei cuvinte, deschide larg brațele în semn de asentiment.

FIUL *(brusc):* Ah, eu nu, nu! Nu eu! Dacă nu pot pleca, să rămîn aici, dar, vă repet: eu nu reprezint absolut nimic!

TATĂL *(către Director, tremurlnd):* Dar îl puteți constrînge dumneavoastră, domnule!

FIUL: Nimeni nu mă poate constrînge!

TATĂL: Ba da, te voi constrînge eu!

FATA VITREGĂ: Stați, aşteptați! întîi şi-ntîi, Fetița la bazin! *(Aleargă să ia Fetița, se lasă jos în fața ei şi-i ia căpşorul în palmă.)* Bietul meu îngeraş! Tu priveşti uimită, cu ochişorii ăştia frumoşi: cine ştie unde-ți închipui că te afli! Sîntem pe o scenă, drăguța mea! Ce e o scenă? Uite-aşa: e un loc unde lumea se joacă de-a spuselea că ce e-n joacă e adevărat. Se joacă o piesă, iar noi facem piesa asta. De-adevărat, ştii! Chiar şi tu... *(O îmbrățişează strîngînd-o la piept şi legânînd-o.)* Oh, îngeraşule, îngeraşule! In ce piesă urîtă şi rea ai să joci tu! Ce lucru îngrozitor s-a pregătit pentru tine! Grădina, bazinul... Dar nimic nu este adevărat, sigur că nu! Nenorocirea tocmai asta este, drăguțo, că aici totul e prefăcătorie! Ah, dar ție poate, chiar îți place mai mult un bazin închipuit decît unul adevărat! Să te joci acolo, în bazin, ce zici! Dar nu, pentru ceilalți va fi poate numai un joc, totuşi pentru tine, care eşti adevărată, nu; tu te joci de-adevărat tntwWbazin adevărat, mare, frumos, înverzit, cu bambuşii ăştia în jurul lui — vezi cum îşi lasă umbra şi se oglindesc în. apă? Şi cîte rățuşte mai înoată pe oglinda ei,, şi sfîşie umbrele... Ah, tu vrei să prinzi una, una dintre rățuşte... *(Cu un țipăt care-i umple de groază pe toți.)* N,u, Rosetta, sufletul meu! Nul... Mama te-a pierdut

din ochi, din cauza canaliei de Fiu! Eu, cu diavol, *aM direcție către Buenâ):* Ah! Iată că sînteți şi din capul meu...! Iar el... *(Lasmd pe Fetița, se intoa[h]'* neaV0astră aici! Pentru rolul ei. *cu atitudinea obişnuită către Baiat.J* Iu, ce i[a], de cerşetor?! O să fii vinnv. *Arată către Mamă* acolo, cu veşnicul tău aer de cerşetor?! O să fii vinov[6], *Arată către Mamă.* şi tu dacă se înecă Fetița! Vinovat, cu amorțeala a[st] cT0RUL: chiar aşa! Chiar aşa! Şi cred că ar trebui să a ta, ca şi cînd n-aş fi plătit eu pentru toți cind v-[a],, plRJ£ încîntați de a ? tența lor adus în casa asta! *(Apucîndu-l de brat,sa-i tragă cu* W(h desigur, mulțumiri... Dar nu ați înțeles încă impo- *mina din buzunar.)* Ge-ai acolo? Ce ascunzi? bcout, Fiu gibilitatea d[e] a reprezenta piesa aceasta? Noi nu ne din buzunar mîna, scoate mîna! *(li trage mina* dj, lăm de loc în iesă iar actorii dumneavoastră ne *buzunar şi, spre spaima Actorilor, m pumnul Băiatule* [a] -• - ■■ - ..... - *este un revolver. Privindu-l cu un țel de satisfacție, l* [Sl] *adresează încruntată.)* Aha! De unde-l ai? Cum ți l-jj procurat? *(Iar cum. Băiatul, sperios, cu ochii goi,* «, " , • • y 1 H„„t„ll TTn în Irrill făli 1. privesc din afară. Credeți că poți trăi în fața unei o-glinzi care nu se mulțumeşte să te înghețe cu imaginea expresiei tale, dar ți-o mai şi preface în propria carica- r---------- ,. . . A f[ur]ă? imposibil să te mai recunoşti. *va da nici un răspuns.)* Prostule! ku, in locul taii, , L- Asta e foarte adevărat foarte adevărat! Vă asiguri

loc să mă împuşc, eu aş fi puşcat pe unul din doi, o(. » CT0RUL *(jUneiui prim şi Duenei):* Bine, bine, daţi-vă chiar pe amîndoi, şi pe Tată, şi pe Fitil deo parte]

îl ascunde iarăşi in spatele chiparosului, de unde sta FIUL: "E inutil. Eu tot n-am să fac nimic!
el lapindă, conduce Fetiţa pină la bazinul in care o DIRECTORUL: Linişteşte-te şi lasă-mă S-0 ascult pe Mamă.

lasă să lunece, va face gestul de a o aşeza întinsă pe *(Către Mamă.)* Ei bine? Aţi intrat...?
fundul bazinului, ascunsă vederii, şi, in sflrşit, MAMA: E adevărul! Aşa e, aşa e!
se *va prăbuşi acolo, cu braţele pe buza bazinului.* DIRECTORUL: Bine, şi acum trebuie să repetaţi scena

. „ aceasta, între dumneata şi el. Este absolut necesar!
DIRECTORUL: Admirabil!... *(Către tiu.) h* in vrem"MAMA: Eu... iată-mă, sînt aici'. Măcar de m-aţi învăţa cum asta, dumneata... as pUtea să-i vorbesc şi eu, să-i spun tot ce am pe

FIUL *(vorbindu-i de sus):* In vremea asta nu s-a mai petrecu inimă!
nimic, domnule! Nu există nici o scenă între mine ş TATAL *(apr0piindu-se de Fiu, foarte violent):* O vei face!
ea. *(Arată spre Mamă.)* Vă poate spune singură cumi pentru Mama, pentru mama ta!
fost. FIUL *(mai ferm ca oriclnd):* N-am să fac nimic!
TATĂL *(apucîndu-l de piept şi zgtlţîindu-l):* Ascultă-ne, pentru numele lui Dumnezeu! Ascult-o: n-o auzi cum îţi vorbeşte? Nu ai inimă de fiu? FIUL *(luîndu-l şi el de piept):* Nu! Şi isprăveşte o dată!

între timp, Duena şi Junele Prim s-au detaşat din grupul Actorilor; Duena urmărind cu atenţie pe Mamă, fală-n faţă cu ea, iar Junele Prim, pe Fiu —
pentru a-şi pregăti aceste două roluri.
Agitaţie generală. Speriată, Mama încearcă să intervină să-i despartă.

DIRECTORUL: Amănuntul nu prezintă importanţă, trebuii MAMA *(ca mai sus):* Ai milă! Aveţi milă!
să grupăm acţiunea, v-am mai spus-o! rATĂL *(fără sâ-l lase pe Fiu din strînsoare):* Ascultă!
Supu-
FIUL *(observînd că Junele Prim îl examinează cu atenei nytel* „
-l
' . « doriţi? *(luptind cu latal şi in sfîrşit, tnntindu-l la pammt,*
umnea ′ *Ungă scăriţă, spre oroarea asistentei):* Ce e nebunia asta
JUNELE PRIM: Nimic, va urmăresc. furioasă stăpîneşte? Nu £e nişine să dai ÎQ
MAMA: Aşa e, domnule! Eu intrasem în camera lui. FIUL: In camera mea, aţi auzit? Nu în grădină.

vileag fată de **toţi** ocara de pe capul ei şi de pe al nostj j {""" *V Urfg carf* * "T* P"" "" *P peote* al tuturora? Eu nu vă fac jocul! Nu vi-l fac! Şi astfl ; *hazin "* ascunda Pţ tetf' ras Pu"de* TM *un ecou* interpretez doar voinţa celui care refuză să apară , *tnâţpărtatguÂuitădi hohotele e plin».*
scenă! ' *Lu"*ă lăccre_*

DIRECTORUL: Atunci de ce ai mai venit? *h:* Ani dai să mă apropii... atunci...
FIUL *(arâtînd către Tată):* El, nu eu! , . ,,-,,
DIRECTORUL: Totuşi, eşti si dumneata aici! *lh" s Paldn arhordo tmde rămăsese ascuns Bă-*
FIUL: El a ţinut să'vină, el ne-a tîrît pe toţi după el!];; ; *tatul; s* descarcă un foc dc volvcr.*
încă s-a pretat la aranjamente cu dumneavoasliniA *(cu im strigăt cumplit, alergînd, cu Fiul şi cu toţi*
Nu numai cu faptele petrecute! Dar, ca şi cînd n-ar *Actorii, in spaima generală):* Copilul meu ! Copilul meu !
fost de-ajuns şi aşa, să se mai adauge şi fapte caic i *(Apoi, în confuzia şi ţipetele din jur.)* Ajutori Ajutor!
s-au petrecut! plRECTORUL *(in mijlocul strigătelor, încereînd sâ-şi croiască*
DIRECTORUL: Dar spune-mi, spune-mi mie numai, ce s *drum, pe cirul tăiatul va fi ridicat de cap şi de picioare*
mai întîmplat, în definitiv? Spune-mi-o numai mie
Ai părăsit camera fără să scoţi o vorbă? FIUL *(după o clipă de ezitare):* Nici o vorbă. Tocmai ca si
nu izbucnească o scenă. DIRECTORUL *(stîrnindu-l):* Bine, bine... şi pe urmă ce-a
făcut? FIUL *(în atenţia încordată a tuturor, făcind cîţiva paşi*
rampă): Nimic, traversam grădina...
şi transportat afară, in spatele pînzei albe): E rănit? S-a rănit într-adevăr?

' *Toţi, afară de Director şi de Tatăl care a rămas trintit jos, lingă scăriţă, au dispărut în spatele fundalului ce reprezintă cerul; zăbovesc acolo puţin timp, schimbînd Intre ei scurte cuvinte şi exclamaţii de spaimă. Apoi, de-o parte şi de alta a fundalului, reapi, : in scenă Actorii.*

PRIMA INTERPRETĂ *(reintrînd, din dreapta, îndurerată):*
DIRECTORUL *(incitîndu-lsă vorbească, impresionat de atiti* E mort! Sărmanul Băiat! E mort! Oh, ce

nenorocire! *dinea lui închisă):* Aşadar... Traversînd grădina...PRIMUL INTERPRET *(reintrînd, din stînga, rîzînd):* Ba nu e FIUL *(exasperat, ascunzîndu-şi în braţul îndoit faţa):* Oh,c mort! E ficţiune! Ficţiune! Nu credeţi!
vreţi să mă siliţi să vă spun, domnule?! EîngrozitorALŢI ACTORI *(din dreapta):* Ficţiune...? Realitate, realitate! E mort!
Mama nu este decll tremur şi semeţe înecate, cu u TT »-imi-M-.i ,- ** i M un i' ı' !• . • i
' *t tită la b in* ACTORI *(din stmga):* Nu! *h* ficţiune, ficţiune!
privirea ajn ia a azm. TATĂL *(ridicîndu-se şi acoperindu-le strigătele):* Nici o fic-
DIRECTORUL *(încet, prinzînd acea privire, întoreîndu* ţiune! Realitate, realitate, domnilor. Realitate!.....
apoi spre Fiu cu anxiozitate creseîndă): ...Fetiţa.. r. , . ,..-.■------.
„.„„ ■•••77 . A • . «, î " A i " i 'V *dispare şi el, aeznadamiut, in spatele fundalului.*
FIUL *(privind drept înainte, către sala):* Acolo, in bazin. ■ r T ' ■' ' ' '
TATĂL *(zăcîndpejos,ridicîndomînăsâarate către ManiiirmtORUL (la capătul răbdării):* Ficţiune—realitate...! Şi ea venea în urma lui, domnule! DIRECTORUL *(cu teamă):* Şi atunci, dumneata...? FIUL *(încet, continuînd să privească înainte):* Am alerga[1]
M-am repezit să o scot afară... M-am oprit deodată.
văzusem în spatele copacilor ceva care m-a îngheţa'
Băiatul, Băiatul era acolo, cu nişte ochi de neb»"
privea în bazin la surioara înecată.
Duceţi-vă dracului cu toţii! Lumina! Lumina! Lumina!
Brusc, întreaga scenă şi toată sala teatrului sînt scăldate într-o lamina vie. Directorul respiră adine, ieşit parcă dintr-un coşmar, iar ceilalţi privesc cu ochi nedumeriţi, încă tulburaţi, nesiguri în mişcări.
DIRECTORUL: Uf! Aşa ceva n-am mai păţit de cînd şî, Mi-au mîncat friptă o zi-ntreagă! *(Uitîndu-se la* cea, Puteţi pleca! Ge-am mai putea face de-acum i Prea tîrziu să reluăm repetiţia noastră. Pe d *(Şi îndată ce Actorii salutîndu-l, au părăsit* „ Hei, Electrician! Stinge peste tot! *(Abia a sfîrşit' spus, şi teatrul se cufundă, pentru o clipă, In întur, deplin.)* Ce-i asta! Lasă măcar o lampă aprinsă, să vi unde pun piciorul 1
Dintr-o dată, din spatele fundalului, ca din greşeală, se va aprinde un reflector verde, proiectind, înalte şi detaşate, umbrele Personajelor, dar fără Băiat şi Fetiţă. Directorul, la vederea lor, fuge de pe scenă, îngrozit. In acelaşi timp se va stinge reflectorul din spatele fundalului, iar scena va fi iarăşi luminată într-un albaslru-nocturn. înaintînd lent, de la dreapta cortinei, va apare înlli Fiul, urmat de Mama cu braţele întinse către el; apoi, din stingă, Tatăl. Se vor opri în mijlocul scenei, rămînînd aci ca nişte apariţii rătăcite. Ultima, vine, din stînga, Fata Vitregă, alerglnd către una din scărişe; se va opri pe prima treaptă să privească la celelalte trei Personaje, va izbucni într-un hohot de rîs, apoi va coborî repede în sală, străbătînd în fugă coridorul dintre fotolii; se va mai opri o dată cu un rîs strident şi cu ochii la cele trei Personaje rămase pe scenă; apoi va dispare brusc pe uşă — din foaier va răsuna pentru ultima oară hohotul ei. Puţin după aceea cade
CORTINA

Astă seară se improvizează

în româneşte de *R. A. Locusteanu*

INTRODUCERE

Alît în ziare cit şi prin afişe, piesa ***aceasta trebuie*** *să fie anunţată fără numele autorului, în fulul următor:*

TEATRUL N. N.

ASTĂ SEARĂ SE IMPROVIZEAZĂ

Sub conducerea DOCTORULUI HINKFUSS

Cu concursul publicului, care va fi atît de amabil să participe, al doamnelor .....

U *al domnilor .....*

In locul punctelor vor fi trecute numele actriţelor şi actorilor principali. E cam mult, insă aşa este ***necesar.***

Sala teatrului este plină în seara aceasta de spectatorii obişnuiţi ai premierelor.
Vestea despre un spectacol neobişnuit, cu dialoguri improvizate, anunţată de ziare şi afişe a stîrnit multă curiozitate. Numai domnii critici dramatici de la ziarele din oraş par indiferenţi, convinşi că vor putea declara foarte uşor a doua zi că, de fapt, combinaţia a fost cu totul nefericită. (Vezi Doamne, ceva cam ca bătrîna *commedia dell'arte:* dar unde sînt actorii capabili să improvizeze dialogul aşa cum făceau la vremea lor îndrăciţii comici ai comediei *dell'arte,* cărora, de altfel, şi vechile intrigi, şi masca tradiţională, şi repertoriul le uşurau destul de mult sarcina?!) Sînt mai degrabă iritaţi pentru că pe afiş nu figurează, şi din altă parte n-au reuşit să afle numele scriitorului care trebuie să fi dat, totuşi, actorilor şi directorului un scenariu oarecare; lipsiţi de orice indicaţie care să-i ducă uşor la o judecată deja formulată, le e teamă ca nu care cumva să se contrazică. Exact la ora indicată pentru începerea reprezentaţiei, lumina din sală se stinge şi se aprind luminile rampei.
în semiobscuritatea neaşteptată publicul devine atent; apoi, pentru că nu aude gongul care anunţă de obicei ridicarea cortinei, începe să se cam agite; şi aceasta cu atit mai mult cu cit de pe scenă, prin cortina închisă, ajungpînă la el voci confuze şi iritate, protestele unor actori şi reproşurile cuiva care ar vrea să se impună, reducîndu-le la tăcere.

UN DOMN DIN STAL *(priveşte in jur şi ne întreabă cu voce tare):* Ce se intlmplă aici?
ATUL DE LA GALERIE: S-ar zice că se ceartă pe scenă. AL TREILEA DINTR-UN FOTOLIU DE ORCHESTRĂ: Poate cu
aşa e piesa.
Cineva ride.
105
UN DOMN ÎN VlRSTĂ DINTR-0 LOJĂ *(ca şi cum toate „A zgomote ar fi fost o jignire adusă seriozităţii sale de* sj *taior demn şi onorabil):* Dar ce-i cu scandalul [ace« **Cind** s-a mai auzit aşa-ceva?
O DOAMNĂ BĂTRÎNĂ *(sărind de pe scaunul său aflat in* «j *mele rînduri din stal, cu o faţă de găină speriat,,* Doamne păzeşte, că doar n-o fi luat foc?
SOŢUL *(oprind-o brusc):* Ai înnebunit? Ce-ţi veni cu foc(Stai jos şi potoleşte-te!
UN TlNĂR SPECTATOR DE ALĂTURI *(cu un surîs melanct, de compătimire):* Să nu spuneţi aşa ceva nici măi în glumă! Ar fi lăsat cortina de protecţie, domn dragă!
J'r scciui bute goflgal.
GlŢIVA DIN SALĂ: In sfîrşit, a dat Dumnezeu! ALŢII: Linişte! Linişte! '
Dar cortina nu se deschide. Se aude, in schimb, din nou gongul; din fundul sălii ii răspunde vocea irascibilă a directorului, Doctorul Hinkfuss, care a deschis cu violenţă uşa şi înaintează furios pe culoarul iare desparte In două aripi stalul şi fotoliile de orchestră.
DOCTORUL HINKFUSS: Ce gong! Care gong! Cine a d ordin să bată gongul! Ordinul am să-l dau eu, cii o să cred de cuviinţă!
Doctorul Hinkfuss va striga aceste cuvinte in timp ce străbate culoarul şi sala şi urcă cele trei trepte, pe unde se poate ajunge pe scenă. Apoi, se întoarce spre public, stăpinindu-şi cu o uşurinţă uimitoare
nervii.
In frac, cu un sul de hirtie sub braţ, Doctorul Hinkfuss suferă cumplita şi nedreapta oslndă de a fi un omuleţ ceva mai mare de un cot. Se răzbună insă, purtlnd pe cap ditai claia de păr. Îşi priveşte intii minutele, care poate că li fac silă şi lui, aşa sînt de plăplnde, cu nişte degeţele palide şi păroase ca nişte omizi; apoi fără să dea prea multă greutate cuvintelor:
106
Sînt niîhnit din cauza dezordinii de moment, care s-a produs în spatele cortinei, înainte de începerea reprezentaţiei şi de care publicul a putut să-şi dea seama, asa că vă cer scuze; deşi, dacă aţi vrea să consideraţi toate astea ca un prolog neprevăzut...
n0]ViNUL DIN FOTOLIUL DE ORCHESTRĂ *(întrerupindu-l foarte mulţumit):* Ei, poftim, vedeţi? V-am spus eul
DOCTORUL HINKFUSS *(cu duritate, rece):* Ce observaţii are de făcut domnul?
nOMNUL DIN FOTOLIUL DE ORCHESTRĂ: Nici una. Sînt mulţumit că am ghicit.
DOCTORUL HINKFUSS: Aţi ghicit, ce anume?
„OMNUL DIN FOTOLIUL DE ORCHESTRĂ: Că zgomotele acelea făceau parte din spectacol.
P0GTORUL HINKFUSS: A, da?! într-adevăr?! Vi s-a părut că a fost un truc? ! Chiar în seara asta cînd mi-am propus să joc cu cărţile pe faţă ! Nu vă faceţi iluzii, dragă domnule. Spuneam prolog neprevăzut şi adaug, poate nu chiar impropriu pentru spectacolul neobişnuit la care veţi asista în curînd. Vă rog să nu mă întrerupeţi. Doamnelor şi domnilor priviţi! *(Scoate sulul de sub braţ.)* în aceste cîteva pagini am tot ce-mi trebuie. Adică mai nimic. O povestioară, poate ceva mai mult, presărată ici-colo cu nişte dialoguri, de un scriitor care nu vă este de loc necunoscut.
GlŢIVA DIN SALĂ: Numele! Numele!
CINEVA DE LA GALERIE: Cine e?
DOCTORUL HINKFUSS: Vă rog, domnilor, vă rog. Nu v-am chemat aici la o adunare. Sînt de acord să răspund pentru ce am făcut, însă nu pot admite să-mi cereţi socoteală în timpul reprezentaţiei.
DOMNUL DIN FOTOLIUL DE ORCHESTRĂ: încă nu a început 1
DOCTORUL HINKFUSS: Ba da, domnule, a început. Şi dumneavoastră sînteţi cel mai puţin îndreptăţit să nu credeţi, pentru că exact dumneavoastră aţi luat zgomotele dinainte drept începutul spectacolului. Din moment ce eu mă aflu în faţa dumneavoastră, spectacolul a început.
D0MNUL IN VÎRSTĂ DIN LOJĂ *(congestionat):* Eu credeam °'fi vreţi să ne cereţi scuze pentru scandalul nemaipo-
107
menit de adineauri. Şi, de altfel, vă fac cunoscut J nu am venit aici ca să ascult o conferinţă.
DOCTORUL HINKFUSS: La naiba conferinţă! Ce vă face 8, credeţi şi să mai şi strigaţi aşa de tare că eu sînt ai(" ca să vă ţin o conferinţă? *(Foarte indignat de aceai apostrofare, Domnul In Vîrstă sare în picioare şi* j *bombănind din lojă.)* N-aveţi decît să plecaţi, daţ ' vreţi! Nu vă opreşte nimeni. Eu,

domnilor, mă afl! i aici ca să vă pregătesc puțin pentru spectacolul ne$_s$ bişnuit la care veți asista în seara aceasta. Cred că merj toată atenția dumneavoastră. Vreți să ştiți cine, autorul povestioarei noastre? Aş putea să vi-l spvn
ClȚIVA DIN SALĂ: Sigur că da, spuneți-l! Numele!
DOCTORUL HINKFUSS: Poftim, vi-l spun: Pirandello.
EXCLAMAȚII DIN SALĂ: Ufff!
GEL DE LA GALERIE *(tare, dominînd exclamațiile):* Şi, adică cine e ăsta?
In fotolii, loji şi stal mai mulți rid.
DOCTORUL HINKFUSS *(după ce a rls şi el cîteva clipe):* [mereu acelaşi, incorijibil! Dar dacă le-a făcut-o dej, de două ori pînă acum la doi colegi de ai mei, de dați asta nu-i nici un pericol să o pățesc şi eu. Unuia i-i trimis şase personaje rătăcite în căutarea unui auto care au produs o adevărată revoluție pe scenă şi i-ai făcut pe toți să-şi piardă capul. Altă dată a prezenta prin înşelăciune o comedie cu cifru şi alt coleg şi-a văzu[1] spectacolul dat peste cap de publicul care se sculas în picioare. în ce mă priveşte, fiți liniştiți. Am indi părtat orice primejdie. Numele lui nu figurează pe afişe printre altele şi fiindcă ar fi fost nedrept din parte mea să-l fac cît de cît răspunzător de spectacolul dii seara aceasta.
Singurul răspunzător sînt eu.
Am luat o povestire a sa, dar aş fi putut la fel k bine s-o iau şi pe-a altuia. Am preferat-o.pe-a lui pe» tru că este, poate, singurul dintre toți dramaturgi care a arătat că înțelege faptul că opera scriitorul» s-a terminat în momentul în care a terminat de ser' ultimul cuvînt. De această operă va da socoteală H fața publicului cititor şi a criticii literare. Nu poate
108
po
nici nu trebuie sâ răspundă în fața spectatorilor, sau
domnilor critici dramatici, care-l judecă din sală.
)IN SALĂ: Chiar nu trebuie? Ei, asta-i bunăl TORTJL HINKFUSS: Nu, domnilor. Pentru că o dată ajunsă pe scenă, opera scriitorului nu mai există. pE LA GALERIE: Şi atunci, ce există, mă rog?
TORUL HINKFUSS: Creația scenică pe care o fac eu, şi care e numai a mea.
Rog din nou publicul să nu mă întrerupă, şi atrag atenția (deoarece i-am văzut pe cîțiva domni critici zîmbind) că aceasta-i convingerea mea. De altfel, $_n$-aveți decît să n-o respectați şi să continuați să-l criticați pe nedrept pe scriitor, care, trebuie să admiteți, are şi el tot dreptul să zîmbească la o adică, aşa cum zîmbiți dumneavoastră acum de convingerea mea; bineînțeles, în cazul in care criticile vor fi nefavorabile; fiindcă în celălalt caz ar fi nedrept ca scriitorul să aibă parte de laudele care mi se cuvin mie. Convingerea mea se întemeiază pe raționamente
solide.
Iată aici opera scriitorului. *(Arată sulul de hîrtie.)* Ce fac cu ea? O consider drept fondul material al creației mele scenice şi mă servesc de ea, tot aşa cum mă servesc de bravura actorilor, chemați să joace rolurile în funcție de interpretarea pe care le-o voi da eu; şi de pictorii scenografi cărora le ordon să picteze sau să facă planul scenelor, şi de decoratorii care le construiesc, şi de electricienii care le luminează; toți după sfaturile, sugestiile şi indicațiile mele.
într-un alt teatru, cu alți actori şi alte decoruri, cu altă dispoziție scenică şi de lumini, veți admite că şi creația scenică va fi alta. Oare am reuşit să vă demonstrez că ceea ce se vede şi se judecă la teatru nu este opera scriitorului (care există numai în textul său), ci una sau alta din creațiile scenice realizate după ea, fiecare complet deosebită de cealaltă; multe, în timp ce aceea e una singură? Ca să judeci textul, trebuie să-l cunoşti; şi, în teatru, lucrul acesta nu se poate, deoarece interpretarea pe care i-o vor da unii actori va îi una, iar cea pe care i-o vor da alții, va fi prin forța lucrurilor alta. Ar exista numai una, dacă opera s-ar putea
109
reprezenta prin ea însăşi, nu de către actori, ci de pj priile personaje, care, printr-un miracol, ar căpg. trup şi glas. In acest caz, într-adevăr ar putea fi ju cată direct la teatru. Dar, e oare posibilă o aseme minune? Pînă acum n-a văzut-o nimeni. Şi atim,. domnilor, există doar aceea pe care regizorul se stJ duieşte, în fiecare seară, cu mai mult sau mai puț] zel, să o înfăptuiască prin actorii săi. Singura posibijj
Ca să nu vă pară de loc paradoxal ceea ce vă spu$_{ri}$ vă rog să vă gîndiți că opera artistică e fixată pentn totdeauna într-o formă care rămîne neschimbată reprezintă eliberarea poetului de

truda sa creatoare liniştea desăvîrşită la care a ajuns după frămîntăril unei asemenea trude. Bun!
Vi se pare, oare, domnilor, că mai poate exista viat acolo unde nu mai mişcă nimic? Unde totul se odihneşti într-o linişte desăvîrşită?
Viaţa trebuie să asculte de două necesităţi, care nu-i permit nici să existe într-o formă fixă, nici să fie In continuă mişcare, deoarece se opun una alteia. Daci viaţa ar fi în continuă mişcare nu ar avea niciodatl o formă a ei. Dacă ar avea această formă, nu ar mai Ii în mişcare. Şi viaţa are nevoie atît de una, cît şi di alta.
Poetul îşi face iluzii cînd crede că şi-a găsit eliberarea şi liniştea, fixindu-şi pentru totdeauna open artistică într-o formă încremenită. El a terminat numai de trăit această operă. Nu poţi ajunge la eliberare şi linişte decît atunci cînd ai încetat să mai trăieşti
Cei care le-au descoperit, care au ajuns aici, îşi fac o jalnică iluzie; cred că sînt încă vii, cînd, de fapt, sînt atît de morţi, încît nu mai simt nici măcar duhoarea propriului lor cadavru.
Dacă o operă artistică supraviețuieşte, este numai pentru că noi mai putem s-o mişcăm din forma asta încremenită, să o topim în noi într-o mişcare vitală' Atunci, însă, viaţa i-o dăm noi; şi ea se schimbă o daţi cu timpul şi cu fiecare din noi; aşadar nu e una, ci sînt multe vieţi; cum se poate deduce, de altfel, şi din discii' ţiile interminabile provenite din refuzul de a cred[e]
110
tocmai acest lucru: că noi sltitem cei care-i dăm această viaţă; că cea pe care i-o dau eu, nu poate fi asemănătoare cu cea pe care i-o dă altul. Domnilor, vă rog să jjiă iertaţi că am făcut un ocol atît de mare ca să ajung [a]ici, fiindcă la acest punct voiam să ajung. S-ar putea să fiu întrebat:
„Dar cine v-a spus dumneavoastră că arta trebuie să fie viaţă? Tocmai pentru că viaţa trebuie să se supună celor două necesităţi de care vorbiţi, nu-i artă; după cum arta nu-i viaţă, tocmai pentru că reuşeşte să se elibereze de aceste două necesităţi contrarii şi persistă la nesfîrşit în această formă încremenită. Exact din această cauză arta e regatul creaţiei desăvîrşite, în timp ce viaţa este, cum trebuie să fie de altfel, într-o continuă schimbare şi infinit de variată. Fiecare din noi caută să se creeze pe sine însuşi şi propria sa viaţă cu ajutorul aceloraşi însuşiri ale spiritului cu care creează poetul opera artistică. Şi, de fapt, cine e mai dotat şi ştie să le folosească mai bine, reuşeşte să ajungă pe o treaptă mai înaltă şi mai durabilă, în orice caz, aceasta nu va îi niciodată o adevărată creaţie, întîi şi întîi pentru că e menită să se istovească şi să piară o dată cu noi în timp; pe urmă, pentru că nu va fi niciodată liberă, deoarece urmăreşte să atingă un anumit scop ; şi, în sfîrşit, pentru că, în voia tuturor întîmplărilor neprevăzute şi cu neputinţă de prevăzut, a tuturor piedicilor ridicate în calea ei de unii şi de alţii, riscă permanent să fie contrazisă, deviată,deformată, într-un anumit sens, arta răzbună viaţa, pentru că viaţa sa e o adevărată creaţie în măsura în care, eliberată de timp, de întîmplări şi de obstacole n-are alt scop decît în ea însăşi." Am să vă răspund: da, domnilor, aşa e. Ba chiar de multe ori m-am gîndit, cu teamă chinuitoare, la eternitatea operei artistice, ca la o solitudine divină şi de neatins, de unde însuşi poetul e exclus, îndată ce a creat-o: el muritor, de ea — nemuritoare.
Cumplită în nemişcarea sa ca o statuie. Cumplită această solitudine eternă a formelor încremenite în afara timpului.
UI
Nu ştiu, dar presupun că orice sculptor, după [J(i] creat o statuie, dacă crede într-adevăr că i-a dat» viaţă veşnică, trebuie să dorească ca ea să se po smulge din atitudinea sa, ca orice obiect însufleţj, să se mişte şi să vorbească.
Nu ar mai fi statuie, ar deveni o fiinţă vie.
Dar, domnilor, ceea ce arta a fixat într-o formă îric[ñ(menită poate redeveni viaţă, se poate mişca din [ni] numai cu o condiţie: cu condiţia ca mişcarea, vi aceasta, variată, schimbătoare şi momentană să *{*. dăm noi; bineînţeles, aşa cum va fi în stare fiecar.

Astăzi operele artistice sînt lăsate bucuros îndivij lor solitudine dinafară timpului. După o zi de preocu pari grave, de ocupaţii obositoare, supărări şi frăini,, ţări de tot felul, spectatorii vor ca seara, la teatru, se distreze.
DOMNUL DIN FOTOLIUL DE ORCHESTRĂ: Foarte mulţi mese! Cu Pirandello?
Se rlde.
DOCTORUL HINKFUSS: Nu-i nici o primejdie. Fiţi liniştiţi *(Arată din nou sulul de klrtie.)* Ăsta-i numai aşa, ui flecuşteţ! Eu şi numai eu am făcut totul!
Şi vă mărturisesc că am creat pentru dumneavoastri un spectacol plăcut, dacă tablourile şi actele se voi desfăşura cu grija cu care le-am pregătit, atît în ansam blu cît şi în amănunt, şi dacă actorii mei vor răspunds întru totul speranţei pe care mi-am pus-o în ei. De alt fel, eu voi fi aici, printre dumneavoastră, gata să inter vin la nevoie, să îndepărtez orice piedici din calei reprezentaţiei, sau să suplinesc unele lipsuri prin *ei* plicaţii şi precizări; vreau să sper că aceasta va faci mai plăcută noutatea încercării noastre. Am împărţit spectacolul în multe acte, cu scurte pauze între ele-' Adesea o să fie numai o clipă de întuneric şi o să vedeţi apărînd pe neaşteptate un tablou nou, fie pe scenă, fie printre dumneavoastră; da, da! aici în sală! (Spf cial am lăsat loja de colo liberă; la timpul potrivit o să fie ocupată de actori, şi atunci dumneavoastră' toţi, veţi participa la acţiune.) O să aveţi şi o pauză ceva mai mare, ca să puteţi părăsi sala, însă, vă avei"
tizez de pe acum, nu ca să respiraţi în voie, fiindcă v-am pregătit o surpriză pînă şi în foaier. Vă mai spun cîteva cuvinte, ca să vă puteţi orienta imediat.
Acţiunea se desfăşoară într-un oraş din interiorul Siciliei unde (după cum ştiţi) pasiunile sînt puternice, mocnesc ascunse şi izbucnesc apoi cu violenţă; cea mai sălbatică dintre toate e gelozia. Povestirea vă prezintă una din aceste întîmplări provocate de gelozie, şi încă din cele mai cumplite, pentru ca e iremediabilă gelozia din cauza trecutului. Mai mult încă, totul s-a petrecut într-o familie de care ar fi trebuit să rămînă foarte departe, deoarece, în mijlocul celorlalte, închise aproape ermetic, e singura din oraş deschisă străinilor, excesiv de ospitalieră, ca pentru a sfida clevetirile şi a brava scandalul pe care-l provoacă.
Familia La Croce.
Se compune, după cum veţi vedea, din tatăl, domnul Palmiro, inginer de mine: Sampognetta (Fluierici) cum îi spun toţi, pentru că e cam distrat şi fluieră tot timpul; mama, doamna Ignazia, născută la Neapole, cunoscută în orăşel sub numele de Generăleasa; şi din patru fete frumoase, plinuţe, sentimentale, vioaie şi pline de pasiune: Mommina, Totina, Dorina, Nene. Şi acum, cu permisiunea dumneavoastră. *(Bate din palme ca o chemare, şi dînd puţin cortina la o parte, ordonă cuiva din fundul scenei):* Gongul! *(Se aude o bătaie de gong.)* Să vină actorii pentru prezentarea personajelor.
CORTINA *se deschide.*
112
In spate se vede o ***cortină*** *verde, uşoară, care se poate deschide la mijloc.*
DOCTORUL HINKFUSS *(dînd puţin la o parte cortina):* rog, domnule... *(Va pronunţa numele Actorului Prk cipal, care va juca rolul lui Rico Veni. însă acesta,* dq *se află In spatele cortinei, nu vrea să apară. Atunci,* doi *torul Hinkfuss va repeta.)* Te rog, te rog să vii încoat domnule *(ca mai sus).* Sper că nu vei merge pînă acolt îneît să protestezi şi în faţa publicului.
ACTORUL PRINCIPAL *(îmbrăcat şi machiat pentru rolul* Ii *Rico Verri, în uniformă de ofiţer aviator, ieşind deduj cortină foarte agitat):* Ba da, domnule, protestez cu atît mai mult cu cit îndrăzniţi să mă chemaţi f nume în faţa publicului.
DOCTORUL HINKFUSS: Te-am jignit cumva?
ACTORUL PRINCIPAL: Da! Şi continuaţi să mă jigniţi far să vă daţi seama, ţinîndu-mă aici ca să discut cu dus neavoastră, după ce m-aţi obligat să apar.
DOCTORUL HINKFUSS: Şi cine, mă rog, ţi-a cerut să discuţi Dumneata eşti cel care discută! Eu te-am chemat să-i faci datoria.
ACTORUL PRINCIPAL: Sînt gata. Am să mi-o fac, cînd să-mi vină rîndul!
Se retrage, dlnd la o parte ca furie cortina.

DOCTORUL HINKFUSS *(neplăcut impresionat):* Voiam sa[1] prezint...
PRINCIPAL *(apârînd din nou):* A nu, domnule! J-o să mă prezentați dumneavoastră unui public care mă cunoaşte. Eu nu sînt de loc o marionetă, ca să mă puteți arăta publicului — ca pe o lojă goală sau pe un scaun mutat dintr-un loc în altul prin cine ştie ce efect magic de-al dumneavoastră !
nOCTORUL HINKFUSS *(furios, printre dinți):* Dumneata profiți în clipa aceasta de faptul că trebuie să am răbdare.
CTORUL PRINCIPAL *(întrerupîndu-l prompt):* Eu? de loc, domnule. Nu-i vorba de răbdare. De ce nu vreți să pricepeți că aici, în hainele acestea, domnul *(îşi va spune numele)* nu mai există, pentru că s-a înțeles cu dumneavoastră să joace în seara aceasta într-o piesă improvizată? Or, ca să poată avea gata replicile, ce trebuie să se nască, sa *se nască* din personajul pe care-l reprezint, ca acțiunea să fie spontană şi fiecare gest firesc, domnul... *(ca mai sus)* trebuie *să trăiască* personajul Rico Verri, *să fie* Rico Verri: şi este, a şi început să fie; ba chiar atît de mult, înеît, cum vă spuneam mai înainte, nu ştiu dacă se va mai putea adapta la toate combinațiile, surprizele şi jocurile de lumini şi umbre, pregătite de dumneavoastră pentru distracția publicului. Ați înțeles acum?
în acest moment se aude din spatele cortinei zgomotul unei palme răsunătoare şi, imediat după aceea, protestul Bătrinului Actor Comic, care va juca rolul lui Fluierici.
BĂTRÎNUL ACTOR COMIC: Aoleo! Ce-a fost asta? Să nu îndrăzneşti să-mi mai dai asemenea palme, că... pe toți sfinții...
Protestul este primit cu risete In spatele cortinei.
DOCTORUL HINKFUSS *(privind de pe scenă în spatele cor- tinei):* Ce dracu faceți acolo? Ce mai e?
"ATRInul ACTOR COMIC *(iese afară, ținîndu-se cu mina de obraz, îmbrăcat şi machiat pentru a juca rolul lui Fluie-rici):* Este că nu tolerez ca doamna *(va spune numele Actriței de Caracter),* cu scuza că improvizează, să-mi
114
8«
.115

tragă palme (ați auzit, nu?), care pe deasupra mi-J stricat şi machiajul.
fi arată obrazul pălmuit.

ACTRIȚA DE CARACTER *(apărînd îmbrăcată şi machiat pentru rolul doamnei Ignazia):* Dar apără-te, ce Dni, nezeu! E doar aşa de uşor să te aperi 1 E pur şi simpl,, un gest instinctiv şi firesc.
BĂTRINUL ACTOR COMIC: Şi cum să mă apăr, cînd mi 1, dai pe nepusă masă?
ACTRIȚA DE CARACTER: Numai cînd le meriți, draga domnule!
BĂTRINUL ACTOR COMIC: O fi! Numai că vezi, dragă doamnă) eu nu ştiu cînd le merit.
ACTRIȚA DE CARACTER: Atunci apără-te întotdeauna, [j. indcă după mine le meriți întotdeauna. Iar eu, dacă st improvizează, nu pot să ți le trag numai, şi precis]] un moment dat!
BĂTRÎNUL ACTOR COMIC: Dar nu-i de loc nevoie să mi 1(tragi de-a binelea!
ACTRIȚA DE CARACTER: Şi cum, mă rog, adică să mă prefac? A, nu! eu nu joc după un rol învățat pe dinafară: totul trebuie să iasă de aici *(arată de la stomac în sus]* şi să meargă strună, înțelegi? Dumneata le ceri şi eu ți le dau. DOCTORUL HINKFUSS; Domnilor, domnilor, vă rog, în fați publicului?! ACTRIȚA DE CARACTER: Dar sîntem deja în roluri, dommilf
director! BĂTRÎNUL ACTOR COMIC *(ducîndu-şi din nou mina la obraz]*
Oho ! Nu se vede? !
DOCTORUL HINKFUSS: Deci dumneata aşa îl înțelegi ACTRIȚA DE CARACTER: Oh, iertați-mă! Voiați să ne face!
prezentarea, nu? Ei bine, ne prezentăm singuri!'
palmă şi nâtîngul meu soț e prezentat cum nu '
poate mai bine.
liătrinul Actor Comic începe să fluiere ca Fluierici.
Priviți-l, vedeți? Fluieră. Exact în rol.
116
fORUL HÎNKFU8S: Şi cum, vi se pare posibil în felul acesta, adică aşa, în fața cortinei, fără decor, fără nici
0 ordine?

TRIȚA DE CARACTER: N-are importanță! Absolut nici
A o importanță!
OGTORTJL HINKFUSS: Cum adică n-are importanță? Şi atunci cum vrei dumneata să înțeleagă publicul?
CTORU[L] PRINCIPAL: Dar bineînțeles că va înțelege! Va înțelege chiar mult mai bine aşa! Lăsați în seama noastră, doar toți ne trăim rolurile.
ACTRIȚA DE CARACTER: O să vedeți că pentru noi va fi mult mai uşor şi mai firesc aşa. N-o să mai fim împiedicați de un loc precis sau de o acțiune stabilită dinainte, care să ne taie elanul. Insă vom face, se înțelege de la sine, şi tot ce ați pregătit dumneavoastră ! Pînă atunci, dați-mi voie să-mi prezint fiicele. *(Dă puțin la o parte cortina şi strigă:)* Fetelor, veniți încoace! *(O apucă pe prima de braț şi o trage afară.)* Mommina, *(apoi pe a doua)* Totina, *(pe urmă pe a treia)* Dorina, *(apoi pe a patra)* Nene. *(Toate fetele, cu excepția primei, fac la intrarea în scenă o reverență frumoasă.)* O mîndrețe de fete, mulțumesc lui Dumnezeu, care ar merita să devină toate patru regine ! Cine ar spune că tatăl lor e individul de colo ! *(Văzîndu-se arătat, domnul Palmiro îşi întoarce brusc capul şi începe să fluiere.)* Fluieră, aşa, fluieră! Ah, dragule, numai puțin grizu, cam cît o priză de-a mea de râpe[1]! De ce nu te face mina aia de sulf să tragi măcar o dată în piept puțin grizu! Da, scumpule, şi să rămîi acolo mort, să piei o dată din fața ochilor mei!
TOTINA *(alergînd împreună cu Dorina s-o rețină):* Pentru Dumnezeu, mamă, nu începe iar!
DORINA *(în acelaşi timp):* Lasă-l mamă, lasă-l în pace!
ACTRIȚA DE CARACTER: Ce-i pasă lui. El fluieră! *(Pe urmă, ieşind din rol, doctorului Hinkfuss):* Aşa-i că merge strună ?
"OCTORUL HINKFUSS *(cu o strălulgerare de ironie răutăcioasă, găsind pe loc cum să-şi salveze prestigiul):* După cum publicul a înțeles probabil, rebeliunea actorilor
[1] Un anumit soi de tutun de prizat.

in fața ordinelor mele e prefăcută, urzită intre dinainte, ca să facă prezentarea mai spontană şi ru8 vie. *(în fața acestei ieşiri neaşteptate, actorii rămu dintr-o dată ca nişte marionete, cu gurile căscate. Doctore Hinkfuss îşi dă seama imediat. Se întoarce să-i priveasq şi îi arată publicului.)* Şi uluirea asta e tot prefăcut;} ACTORUL PRINCIPAL *(scuturîndu-se indignat):* Bufonerii' Rog publicul să fie convins că protestul meu nu a fost de loc prefăcut.
Dă la o parte cortina şi pleacă furios.
DOCTORUL HINKFUSS *(imediat către public, confidențial)* Şi ieşirea asta e tot prefăcută! Prefăcută! Trebuie si dau, totuşi, o oarecare satisfacție amorului propriu a, unui actor, ca domnul... *(îi pronunță numele),* dinlt(cei mai buni pe care-i avem. însă dumneavoastră înțelegeți că tot ce se întîmplă aici nujpoate fi decît prefă cătorie. *(întorcîndu-se spre Actrița de Caracter):* Con tinuă, doamnă. *(Ca mai sus.)* Merge de minune. Dt altfel, de la dumneata nici nu mă puteam aştepta]; mai puțin.
ACTRIȚA DE CARACTER *(descumpănită, înmărmurită, i. atîta neruşinare, nu mai ştie ce să facă):* Ah! Vreți., Vreți să continui? Şi... Şi ce să fac, mă rog?
DOCTORUL HINKFUSS: Ei, Doamne, prezentarea pe care ai început-oatit de bine, după cum ne-a fost învoiala
ACTRIȚA DE CARACTER: A, nu! Vă rog, domnule director, nu pronunțați cuvîntul învoială, dacă nu vreți să ni mai pot scoate o vorbă.
DOCTORUL HINKFUSS *(din nou, confidențial către public]* Magnifică!
ACTRIȚA DE CARACTER: Dar dumneavoastră, iertați-mâ vreți să lăsați chiar serios să se înțeleagă că a exista o învoială între noi pentru scena asta?
DOCTORUL HINKFUSS: Întreabă publicul dacă nu are ii clipa aceasta impresia că noi improvizăm in cadru piesei.
Domnul din fotoliul de orchestră, cei patru din stal, cel de la galerie încep să bată din palme; insă vor înceta imediat, dacă adevăratul public nu va fi molipsit de exemplu.

RIȚA DE CARACTER: Da! de data asta da! Aşa e! Într-adevăr improvizăm. Am ieşit pe scenă şi acum improvizăm, dar atît eu, cît şi dumneavoastră...
DOCTORUL HINKFUSS: Prin urmare continuă, continuă, cheamă-i pe scenă şi pe ceilalți actori ca să-i prezinți!
■ CTRIȚA DE CARACTER: Îndată! *(Chemîndu-i din spatele cortinei.)* Băieți, unde sînteți? Veniți

toţi încoace!
DOCTORUL HINKFUSS: Bineînţeles, intrînd din nou în rolul dumitalc.
VCTRIŢA DE CARACTER: De asta să nu vă îndoiţi. Sînt în rol. Aici, aici, dragi prieteni.
Intră zgomotos cinci tineri ofiţeri aviatori îmbrăcaţi în uniforme. Salută mai întîi cu emfază pe doamna Ignazia.
— Doamnă, scumpă doamnă, ce plăcere!
— Trăiască marea noastră Generăleasă !
— Şi sfînta noastră protectoare!
Şi alte exclamaţii de acest fel. Apoi le salută pe cele patru fete, care răspund cu bucurie. Unul se duce să-l salute chiar şi pe domnul Palmiro. Doamna Ignazia încearcă să pună capăt acestor saluturi zgomotoase, într-adevăr improvizate.
ACTRIŢA DE CARACTER: încet, dragii mei, mai încet! Nu faceţi atîta zarvă! Aşteptaţi, aşteptaţi puţin! Pomâ-rici, dumneata vino încoace, oh, visul meu pentru Totina! Aşa, ia-o de braţ — bun! Acum dumneata, Sa-relli, vino aici cu Dorina!1
AL TREILEA OFIŢER: Asta nu! Dorina e cu mine! *(O ia de braţ.)* Nu ne jucăm!
SARELLI *(trâgînd-o de celălalt braţ):* Ai putea totuşi să mi-o cedezi mie, de vreme ce mama ei mi-o încredinţează!
AL TREILEA OFIŢER: Nici nu mă gîndesc! Domnişoara şi cu mine sîntem deja înţeleşi.
SARELLI *(Dorinei):* Aha! Deci dumneavoastră sînteţi de acord? Felicitări! *(Denunţîndu-i.)* li auziţi, doamnă Ignazia?
AGTRIŢA DE CARACTER: Cum adică, de acord?
°ORiNA *(plictisită):* Ei, ştiţi, doamnă... *(Numele Actriţei de Caracter.)* De acord să ne jucăm rolurile.
119
AL TREILEA OFIŢER: Doamnă, vă rog să nu stricaţi ce s.J hotărît.
ACTRIŢA DE CARACTER: Ah, da! Da! Iertaţi-mă, acum îrtl amintesc! Dumneata, Sarelli, eşti cu Nene.
NENE *(lui Sarelli, deschizlnd braţele):* Cu mine! Nu-ţi nj aminteşti că aşa s-a stabilit?
SARELLI: Mai ales că noi sîntem aici numai ca să faceu niţel zgomot.
DOCTORUL HINKFUSS *(Actriţei de Caracter):* Atenţi,, doamnă! Vă rog, atenţie!
ACTRIŢA DE CARACTER: Da, da! Iertaţi-mă, aveţi fcuţinj răbdare. Sînt atîţia, că i-am cam încurcat. *(Câutlni in jur.)* Dar Verri? Unde e Verri? Ar trebui să fie aici cu camarazii lui.
ACTORUL PRINCIPAL *(prompt, scoţînd capul de după cor. tină):* Cum să nu? Cu bravii camarazi care le învaţă pe scumpele dumneavoastră fiice ce-i modestia!
ACTRIŢA DE CARACTER: Şi ce ai vrea, dumneata, mă rog"; Să le ţin la călugăriţe ca să înveţe catehismul şi broderia! A trecut vremea aceea Eneas... *(Se duce la* el *şi apucîndu-l de mină îl trage afară.)* Fii cuminte, hai vino încoace! Uită-te la ele; nu şi le etalează, însă afli dumneata, care vorbeşti de modestie, că au virtuţi dt soţii gospodine, ca puţine în ziua de azi! Mommina ştii să facă bucătărie.
MOMMINA *(cu un ton de dojana, ca şi cum, mama sa ar ţi dezvăluit un secret de care sâ-i fie ruşine):* Mamă!
DOAMNA IGNAZIA: Şi Totina coase...
TOTINA *(ca mai sus):* Ce tot spui?!
DOAMNA IGNAZIA: Iar Nene...
NENE *(imediat, agresivă, amenînţînd-o câ-i astupă gura)*-Vrei să taci o dată, mamă?
DOAMNA IGNAZIA: ...să tot cauţi şi nu găseşti dumneata alta care să transforme o haină veche într-una nouă..
NENE *(ca mai sus):* Hai, gata o dată! Ajunge!
DOAMNA IGNAZIA: ...să le scoată petele...
NENE *(îi astupă gura):* Ajunge, mamă!
DOAMNA IGNAZIA *(dîndu-i la o parte mina):* Să le întoarcă -sau ca Dorina, să ştie să ţină socotelile casei!
DORINA: Gata? Ţi-ai golit sacul?
DOAMNA IGNAZIA: ...iată unde am ajuns! Le e ruşine.
-•I tjiEKiCi': ...ca de nişte vicii ascunse! -iMNA IGNAZIA: Pe urmă, nu sînt de loc pretenţioase, se mulţumesc şi cu puţin; ca să se ducă la teatru, rămîn chiar f lămînde! Bătrîna noastră melodramă: ah Doamne! Ce-mi mai place şi mie! ENfi *(care a intrat cu un trandafir în mînă):* Şi *Carmen,*

mamă, nu-i aşa?
îşi pune trandafirul in gură şi rintă inişcindu-şi şoldurile provocator.
Dragostea e ca o pasăre ciudată Pe care n-o poţi îmblînzi...
ACTRIŢA DE CARACTER: Da, şi *Carmen;* însă nu simţi că-ţi Clocoteşte inima ca la focul bătrînei noastre melodrame, cind vezi cum nevinovăţia strigă şi nu e crezută, cînd vezi disperarea îndrăgostitei „ah, infamul, cinstea şi-a vîndut-o..." Intreab-o pe Mommina! Şi cu asta, gata! Ajunge! *(Intorcîndu-se spre Verri.)* Dumneata ai venit în casa noastră pentru prima dată, prezentat de tinerii aceştia.
AL TREILEA OFIŢER: N-am mai fi făcut-o!
ACTRIŢA DE CARACTER: Ofiţer de garnizoană la tabăra de aviaţie de aici.
ACTORUL PRINCIPAL: Ofiţer provizoriu, vă rog — numai pentru şase luni — pe urmă, basta. Dacă o să vrea Domnul, se va sfîrşi cu traiul lor fără griji pe socoteala mea!
POMÂRICI: Noi? Pe socoteala ta?
SARELLI: Ia te uită la el!
ACTRIŢA DE CARACTER: Asta n-are nici o importanţă. Voiam să zic că nici eu, nici fiicele mele, nici ăla de colo...
Din nou domnul Palmiro, imediat ce e indicat, întoarce capul ţi începe să fluiere.
Mai termină o dată, sau îţi dau cu geanta în cap!
E o geantă cam mare. Domnul Palmiro încetează brusc.
■ ..nimeni din noi nu şi-a dat seama de la început că în vinele dumitale curge sîngele negru, cu ura de **moarte** a **sicilienilor.**
120
121
ACTORUL PRINCIPAL: ...şi mă mindresc cu asta!
ACTRIŢA DE CARACTER: Ştiu, acum ştiu! (Şi ce bine o ştiu.) I
DOCTORUL HINKFUSS: Doamnă, vă'rog, să nu anticipăm)
Să nu anticipăm!
ACTRIŢA DE CARACTER: Nu vă fie teamă, nu anticipez nimic. DOCTORUL HINKFUSS: Faceţi numai prezentarea. Să n(
clară ! clară şi atît!
ACTRIŢA DE CARACTER: Clară, clară, nu vă îngrijiţi de asia. Vreau să spun numai cum a fost, că la început nu se raîndrea cu asta; dimpotrivă, împreună cu noi toţi ţinea piept sălbaticilor de aici, care socotesc parcă o dezonoare faptul că noi trăim ca pe continent, că pri-mim în casă cîţiva tineri şi permitem unele mici glume,. aşa, cum se fac în tinereţe, fără răutate. Glumea şi el cu Mommina mea. *(O caută în jur.)* Unde e? — a, uite-o. Haide, haide, vino încoace, biata mea fetiţă; nu-i încă timpul să fii aşa. *(Actriţa Principală care va juca rolul Momminei, e trasă de mînecă, dar [se împotriveşte.)* Ei, haide, vino!
ACTRIŢA PRINCIPALĂ: Nu, nu! Lăsaţi-mă, doamnă, lăsa-ţi-mă... *(Va spune numele Actriţei de Caracter; apoi înaintind cu hotărîre spre Doctorul Hinkfuss.)* Domnule director, eu în felul acesta nu pot să joc! V-o spun dinainte. Nu pot! Dumneavoastră aţi schiţat planul, aţi stabilit ordinea tablourilor, ei bine, să ne ţinem de ele! Eu trebuie să cînt. Trebuie să mă simt singură, în largul meu, în rolul meu. Aşa, în vint, n-am nici un chef să joc.
ACTORUL PRINCIPAL: Sigur! Poate că domnişoara, după această schemă, şi-a scris deja replicile şi le-a învăţat chiar pe dinafară.
ACTRIŢA PRINCIPALĂ: Bineînţeles că m-am pregătit. Dumneata nu?
ACTORUL PRINCIPAL: Ba şi eu! Şi eu! Cum să nu! Dar nu şi vorbele pe care trebuie să le spun. Să fie clar, domni; şoară, să ne înţelegem de la început: să nu te aştept' să mă auzi vorbind după replicile pe care ţi le-ai pregătit dumneata. Eu am să spun ceea ce trebuie să spun.
Ţhipă acest schimb de replici urmează o bombăneală simultană de comentarii intre actori:
Ar fi chiar frumos!
Unul să-l oblige pe celălalt să spună ce-i convine
lui!
- Adio piesă improvizată, atunci! De ce n-a scris şi rolurile celorlalţi?! nOCTORUL HINKFUSS *(tăind brusc comentariile):* Domnii jnei, domnilor, vorbiţi cît mai puţin posibil, v-am mai spus-o. Vorbiţi cît mai puţin posibil! Gata. Prezentarea s-a terminat. Mai multă mişcare, mai multă mişcare şi mai puţine vorbe, ascultaţi-mă pe mine. Vă asigur că vorbele vor veni de la sine, spontan, din gesturile pe care o să le faceţi, în funcţie de acţiunea pe care v-am schiţat-o. Faceţi aşa şi n-o să greşiţi. Lăsaţi-vă conduşi

şi îndrumaţi de mine, aşa cum s-a stabilit. Haideţi, curaj! Şi acum, retrăgeţi-vă. Să lăsăm cortina. *(Se lasă cortina. Doctorul Hinkfuss, răminînd Ungă rampă, adaugă, întoreîndu-se spre public:)*
Doamnelor şi domnilor, vă cer scuze. De-abia acum începe cu adevărat spectacolul. Cinci minute, numai cinci minute, cu bunăvoinţa dumneavoastră, ca să văd dacă totul e în ordine.
Se retrage dînd la o parte CORTINA. ***Cinei*** *minute pauză.*
122

11

Cortina se deschide din nou.
Doctorul Hinkfuss în loc să-i lase pe actori sa apară, începe să tărăgăneze lucrurile.
S-a gîndit el că „ar fi bine dacă la început v-aş oferi un spectacol sintetic despre Sicilia, cu ajutorul unei mici procesiuni religioase. Aşa ceva ar da multă culoare locală".
Şi a luat toate măsurile pentru ca mica procesiune să se îndrepte de la intrarea în sală spre scenă, străbătînd culoarul care desparte în două aripi stalul şi fotoliile de orchestră, în următoarea ordine:
1. patru copii din cor, în sutană neagră şi cărnaşe albă împodobită cu dantele; doi înainte şi doi în urmă; vor purta patru luminări aprinse;
2. patru fete, aşa-numitele „Verginelle", îmbrăcate în alb, cu văluri albe şi mănuşi tot albe de atică, în mod special alese prea mari pentru mîinile lor, ca să pară stîngace; şi ele vin tot două înainte şi două în urmă, purtînd un mic baldachin de mătase albastră;
3. sub baldachin va sta „Sfînta Familie", adică un bătrîn îmbrăcat şi machiat ca să semene cu sfîntul Iosif, aşa cum se poate vedea în icoanele cu Naşterea Domnului; are o aureolă de purpurină **în jurul** capului şi ţine în mînă lunga cîrje înflorită la un capăt; lîngă el stă o fată blondă, deosebit de frumoasă, cu ochii plecaţi, un surîs dulce şi umil pe buze, îmbrăcată şi pieptănată
124
ca Sfînla Fecioară Măria, cu o aureolă în jurul capului şi ţinînd în braţe un copilaş dolofan de ceară, care-l reprezintă pe Copilul Isus. Scena se mai poate vedea şi astăzi în Sicilia, de Crăciun, în unele reprezentaţii sacre, populare, care folosesc corul şi acompaniamentul instrumental;
4. un păstor mai bătrîn, cu căciulă de oaie şi tundră de aba, cu picioarele înfăşurate în piele de capră, şi unul mai tînăr; vor cînta, unul din cimpoi şi celălalt din fluier;
5. urmează un întreg cortegiu de femei şi bărbaţi din popor, de toate vîrstele, femeile cu fuste hmgi, în cute mici şi vălul de mătase tradiţional pe cap, bărbaţii au haine scurte şi pantaloni în formă de clopot, brîuri de mătase în culori vii, iar în mînă, cu beretele negre tricotate, cu moţ în vîrf; vor intra în sală, cîntînd în sunetele cimpoiului şi fluierului-:
Astăzi şi de-a pururi, Domnul
lăudat să fie;
lăudată-n veci să fie
Sfînta Fecioară Mărie.
în acest timp scena va reprezenta o stradă din oraş cu zidul alb şi grosolan al unei case, ce ocupă, de la dreapta la stînga, peste trei sferturi din scenă, pînă cînd coteşte spre fund. La colţ, un felinar; după colţ, în cealaltă parte a zidului, cea întunecată, se vede uşa unui cabaret, luminată de becuri colorate; peste drum, puţin mai în fund, oblic, portalul unei vechi biserici spre care duc trei trepte.
Cu puţin înainte de ridicarea cortinei, şi de apariţia procesiunii, pe scenă se vor auzi clopotele bisericii şi, abia perceptibilă, orga. Cînd cortina se va ridica şi va intra procesiunea, femeile şi bărbaţii, care vor trece atunci pe stradă (opt sau nouă), vor îngenunchea pe scenă, la dreapta, de-a lungul zidului; femeile îşi vor face semnul crucii iar bărbaţii se vor descoperi. După ce procesiunea va ajunge pe scenă şi va intra în biserică, aceştia o vor urma. O dată cu ultimul intrat va înceta şi
125
dangătul clopotelor; în liniştea care s-a făcut, se mai aude un timp orga, al cărei sunet, pe măsură ce luminile de pe scenă se sting, e tot mai pierdut.
Brusc, de îndată ce glasul sacru al orgii se va stinge, va ţîşni în contrast violent muzica de jaz din cabaret şi, în acelaşi timp, zidul alb care ocupă peste trei sferturi din scenă va deveni transparent. Se vede interiorul cabaretului scinteind in zeci de lumini colorate;. La dreapta, **pînă** la uşă, este aşezat barul, în spatele căruia stau troi fete decoltate şi vopsite ţipător. Pe peretele din fund, lingă bar, alîrnă o perdea lungă do catifea do un roşu aprins, în faţa căreia, ca un basorelief, o stranie *chunteuse,* acoperită de văluri negre, palidă, cu capul dat pi! spate şi tui ochii închişi chită cu o voce lugubră un cîntec de jaz. în puţinul spaţiu care mai rămîne între bar şi primul rînd de măsuţe rotunde, la care stau cei cîţiva consumatori, cu băuturile în faţă, îşi mişcă în cadenţă braţele şi picioarele, cu spatele la bar, trei mici balerine blonde.
Printre consumatori este şi Fluierici, cu o pălărie turtită ca o ciupercă pe cap şi o ţigară lungă de foi în gură.

Consumatorul care stă în spatele lui, la o măsuță din rîndul al doilea, văzîndu-l aşa de absorbit de mişcările celor trei balerine, se pregăteşte să facă pe socoteala lui o glumă feroce: taie două coarne lungi, din cartonul pe care e tipărită, alături do program, lista vinurilor şi a celorlalte băuturi din cabaret.
Ceilalți consumatori, care şi-au dat seama, se distrează grozav, îi fac cu ochiul şi îl îndeamnă să se grăbească. Cînd cele două coarne sînt gata tăiate, lungi, drepte, de toată frumusețea, consumatorul se ridică şi, cu multă grijă, le aşază pe pălăria lui Fluierici.
Toți încep să rîdă şi să bată din palme.
Fluierici, crezînd că rîsetele şi aplauzele sînt pentru cele trei balerine, începe să rîdă şi să bată din palme şi el, făcîndu-i pe ceilalți să rîdă cu şi mai mare poftă şi să aplaude nebuneşte. Insă nu reuşeşte să priceapă de ce se uită toți la el, şi femeile de la bar, şi micile balerine care sînt gata să se tăvălească pe jos de atîta rîs. Se pierde; rîsul i se sleieşte pe buze, mîinile îi cad moi de-a lungul trupului.
Atunci, ciudata *chanteuse,* într-un elan de indignare, se desprinde de perdeaua de catifea şi se îndreaptă spre Fluierici, ca să-i smulgă de pe cap podoaba de batjocură, strigînd:
clNTĂREAȚA: Sărman bătrîn! Să vă fie ruşine!
Consumatorii o opresc, strigînd toți o dată, într-o hărmălaie de nedescris.

CONSUMATORII: —- Stai la locul tău, proasto!
— Taci din gură şi vezi-ți de treabă!
— Ce bătrîn sărman!
— Cine te-a rugat să te amesteci?
— Lasă-ne-n pace!
— Le merită!
— Le merită!
în mijlocul acestor strigăte, clntăreața va continua să protesteze, zbătindu-se să scape din mîinile lor.
ClNTĂREAȚA: Laşilor, dați-mi drumul! De ce le merită? Ce rău v-a făcut?
FLUIERICI *(ridieîndu-se In picioare, mai năucit ca oricînd):* Ce merit? Ce merit?
CEL CARE A FĂCUT GLUMA: Nimic, domnule Palmiro, n-o ascultați!
AL DOILEA CONSUMATOR: E beată, ca de obicei!
CEL CARE A FĂCUT GLUMA.: Duceți-vă acasă! Plecați de aici, domnule Palmiro. Ăsta nu-i un loc potrivit pentru dumneavoastră !
împreună cu ceilalți, ii împinge spre uşă.
TREILEA CONSUMATOR: Ştim noi foarte bine ce meritați dumneavoastră, domnule Palmiro!
126
127
Pluierici e condus afară cu podoaba sa de coarne pe cap. Transparența zidului se stinge. Se aud incă strigătele celor care o rețin pe cintăreață; pe urmă, un hohot de rls şi muzica de jaz reîncepe.
CONSUMATOR: Aşa-i cere meseria, domnule î al-A j. Să nu credeți niciodată în asemenea lacrimi!
ICI *(negînd, cu multă seriozitate):* Nu! Nu! Nu-i aşa! *Ce* meserie? Vă dau cuvîntul meu de onoare că femeia ppa suferă: suferă cu adevărat. Şi pe urmă, are aceeaşi FLUIERICI *(celor doi sau trei consumatori, care l-auscos af* ac j 9.
şi acum se distrează vazmdu-l ce frumoşii sta lncornor mărturisit că si ea e de familie bună...
îtalatT TRECEA CONSUMATOR: Nu, zău? Ia te uită! O fi şi ea
AL DOILEA CONSUMATOR: Nu s-a întîmplat nimic! Şi- fațade inginer?!
adus aminte de povestea de alaltăieri seară. UIER Ş că oricui 1 se poate
AL TREILEA CONSUMATOR: Toți ştim că țineți la aceasts cîntăreață... AL DOILEA CONSUMATOR: Voiau, aşa, în glumă, ca ea sj vă mai tragă o palmă, ca alaltăieri seară. AL TREILEA CONSUMATOR: Chiar aşa! — spunînd c-o mo. ritați!
FLUIERICI: Aha! Acum am înțeles! Asta era! INTÎIUL CONSUMATOR: Ia priviți! Sus pe cer! Vedeți stelele?
AL DOILEA CONSUMATOR: Stelele? AL TREILEA CONSUMATOR: Cum, stelele? ÎNTÎIUL CONSUMATOR: Stelele! Se mişcă, domnilor! St mişcă!
AL DOILEA CONSUMATOR: Scuteşte-ne! FLUIERICI: Crezi că se poate? INTÎIUL CONSUMATOR: Sigur că da! priviți! Ca şi cum le-ai atinge cineva CU două prăjini! *Grupul merge la teatru. Cele patru fete şi doamna Ignazia slnt îmbrăcate în rochii de seară strălucitoare şi extravagan le. Şi ridică mîinile, în formă de coarne.*

AL DOILEA CONSUMATOR: Mai tacă-ti gura! De unde pîm[T0TINA] *(văzîndu-şi tatăl cu cele două coarne pe cap):* Dum-
[un()e]? nezeule, papa, ce ţi-au făcut?
AL TREILEA CONSUMATOR: Te pomeneşti că stelele ţi se p[0MÂ]RIGI: Scîrbele! Laşii!
felinare? FLUIERICI: Mie? Mi-au făcut ceva? Ce mi-au făcut?
AL DOILEA CONSUMATOR: Spuneaţi ceva, domnule Pal[N]ENfi: Dăţi-le o dată jos de pe pălărie!
miro? [D]OAMNA IGNAZIA *(in timp ce soţul bîjbîie cu mîinile pe de-*
FLUIERICI: Da, da! spuneam că eu, în seara asta, nu şt'[11] *asupra pălăriei):* Ţi-au pus'coarne?!
dacă aţi băgat de seamă, dinadins am privit numai 1»DORINA: Ticăloşii! Cine-a făcut asta?
balerine. Nici măcar n-am întors capul spre ea. M'TOTINA: Uitaţi-vă la ei!
impresionează aşa de mult, asa de mult, sărăcuţa *[p]LUiERTn *(AIA I ■ i A*-*
ea! Cînd o văd cum cîntă cu ochii închişi şi cum li'en* Jg™ £££*ffi*[y:] Mi11U pUS
lacrimile pe obraji!
o nenorocire. Şi de fiecare dată cînd o aud oîntînd, simt... simt aşa o nelinişte, o tristeţe...
în acest moment vin din stingă, în pas de marş, Totina la braţ cu Pomărici, Nene la braţ cu Sarelli, Dorina la braţ cu Al treilea ofiţer, Mommina Ungă Rico Verri şi doamna Ignazia la braţ cu ceilalţi doi tineri ofiţeri. Încă înainte ca grupul să intre în scenă, se aude Pomărici comandînd cadenţa. Cei trei consumatori, care între timp au devenit patru sau mai mulţi, auzindu-i glasul, se retrag spre uşa cabaretului, lăsîndu-l pe domnul Palmiro singur sub felinar, cu coarnele pe cap.
POMĂRICI: Un, doi, un, doi, un, doi...
! De asta rî-
128
129

DOAMNA IGNAZIA: Şi mai stai acum şi cu ele în nij,,, [pO]jjARI[cl:] Aţi insultat nişte doamne care trec pe stradă
Aruncă-le o dată, idiotule! Eşti bun numai să fii]'. [r] ' însoţite de noi, aşa că e de datoria noastră să le luăm
tăia de joc a tuturor nemernicilor! [a]părarea!
MOMMINA *(mamei):* Asta ne mai lipsea acum, să-l iei şj, , [pA]TRULEA CONSUMATOR: Nimeni nu le-a insultat!
în primire... TREILEA CONSUMATOR: Sigur că nu! Doamna ne-a in-
TOTINA: ...cînd de vină sînt numai nespălaţii ăştia. guiţat pe noi!
VERRI *(indreptîndu-se spre uşa cabaretului unde consumate,* nOAMNA IGNAZIA: Eu? Nu! Eu doar v-am spus în faţă ce
privesc scena şi rid): Cine a îndrăznit! Cine a îndrăznii ' sînteţi: nişte pungaşi! ticăloşi! netrebnici! buni să
(îl apucă pe unul de piept.) Dumneata? staţi in cuşti ca fiarele! asta sînteţi! *(Şi cum toţi con-*
NENE: Stau şi rîd... *sumatorii rid cu neruşinare.)* Rîdeţi voi, rîdeţi, nemer-
CONSUMATORUL *(incercind să scape):* Dă-mi drumul! fl. nicilor! Sălbaticilor ce sînteţi!
sînt eu de vină! Şi să nu îndrăzneşti să pui mîna t poMARIGI *(împreună cu fetele şi ceilalţi ofiţeri, Incercind s-o*
[mme] j *liniştească):* Haideţi, doamnă, veniţi!
VERRI: Spune-mi cine a făcut asta! sARELLI: Gata, acum!
POMÂRICI: Gata, Verri! Lasă-l în pace! Haide! L TREILEA OFIŢER: Să mergem la teatru!
SARELLI: E inutil să mai facem şi noi scandal! NENE: Nu te înjosi să le răspunzi ăstora!
DOAMNA IGNAZIA: Nu, domnilor, vreau ca patronul cloaci AL PATRULEA OFIŢER: Să mergem, să mergem! E tîrziu!
ăsteia de pungaşi să-mi dea satisfacţie! TOTINA: Precis că primul act s-a şi terminat!
TOŢINA: Lasă mamă, lasă! MOMMINA: Sigur, haide mamă, vino! Lasă-i în plata Dom-
AL DOILEA CONSUMATOR *(inaintînd):* Fiţi atentă cum vo: nului!
biţi, doamnă! Mai sînt şi oameni de onoare pe aici POMÂRICI: Nu veniţi şi dumneavoastră cu noi la teatru,
MOMMINA: Aşa se poartă oamenii de onoare? domnule Palmiro?
DORINA: Pungaşi şi ticăloşi ce sînteţi! DOAMNA IGNAZIA: La teatru, el? Acasă! Du-te imediat
AL TREILEA OFIŢER: Gata, domnişoară, haide, lasă-i acasă! Mîine trebuie să se scoale devreme ca să meargă
plata lor! [a mm]ă- Acasă! Ai înţeles?!
AL PATRULEA CONSUMATOR: Ei, băieţi, a fost O glumă, *Consumatorii încep să rida din*

nou, auzind ce
POMÂRICI: Interesant, dumneata numeşti asta glumă? *comandă categorică ii dă ea soţului.*
AI, DOILEA CONSUMATOR: Doar 11 stimăm cu toţii pe d» SARELU f si noi? la tMtral s, nu mai pi-M ti u
ALTREnEONSTOATOR— "**•«' • *»*
n-avem nici un pic de stimă pentru dumneavoastip OMRICI. Gta ajunge j
doamnă dragă! CEILALŢI OFIŢERI: La teatru! La teatru! AL DOILEA CONSUMATOR: Aţi ajuns de pomina!
VERRI *(amenin{lnd cu braţele ridicate):* Dacă nu vă ţin* *ln acest moment, doctorul Ilinkfuss, care a intrat în*
mra e vai de voi! *â' în urma cortegiului şi a stat într-un fotoliu*
din AL PATRULEA CONSUMATOR: Las-că O să-i raportăm «N *Primul rind Pentru a «*praveghea*
reprezentaţia, se
, , • n I, *ridică in picioare şi stneă:*
r f 6
domnului colonel!
AL TREILEA CONSUMATOR: Ruşine! Ofiţeri sînteţi? D°GTORUL HINKFUSS: Sigur că da! Gata! Ajunge! La VERRI: Cine o să facă raport? teatru! Aţi plecat la teatru! Eliberaţi scena! Consuma-
GONSUMATORII *(ţi cei din cabaret):* Toţi! Noi, toţii toru să intre din nou în cabaret! Voi, ceilalţi, ieşiţi
130
131

prin dreapta! Şi trageţi puţin cortina, dar din J două părţile!
Actorii ascultă. Cortina se închide puţin, ca să lase la mijloc zidul alb, reprezentind ecranul pe care trebuie proiectat spectacolul de operă.
Pe scenă, după ce toţi ceilalţi au dispărut, a mai rămas numai bătrinul Actor Comic.
BĂTRÎNUL ACTOR COMIC *(doctorului Hinkfuss):* Eu, nu mă duc cu ei la teatru, trebuie să ies prin stînga,u,
DOCTORUL HINKFUSS: Bineînţeles că prin stînga! Ce trebare-i asta?
BĂTRÎNUL ACTOR COMIC: Nici una. De fapt voiam gg amintesc că nu m-au lăsat să spun nici un cuvînf, prea mare babilonie aici, domnule director!
DOCTORUL HINKFUSS: Ba de loc! Totul a mers foarte biiJ Şi acum, haide, du-te o dată.
BĂTRÎNUL ACTOR COMIC: Trebuia să spun că toată vi, numai eu am fost ţapul ispăşitor!
DOCTORUL HINKFUSS: Bine, bine, gata! Ne-ai spus-t Hai, du-te o dată! Şi acum urmează scena de la teatn *(Bătrinul Actor Comic iese prin stingă.)* Gramofon: şi proiecţia, repede! Filmul, vă rog!
Doctorul Hinkfuss se aşază din nou pe scaunul său. între timp, la dreapta, în spatele cortinei care acoperă colţul de zid cu felinarul, oamenii din personalul de scenă au pus la gramofon un disc cu sfirşitul actului I dintr-o veche operă melodramatică italienească, Puterea destinului sau Bal mascat, *sau orice altceva: In acelaşi timp va avea loc şi proiecţia, pe zidul care serveşte de ecran. De-abia se aude gramofonul şi începe proiecţia, că loja dm sală, rămasă pînă acum goală, primeşte o lumină caldă, specială, care nu trebuie să se vadă de unde vine. Intră doamna Ignazia cu cele patru fete, Rico Verri şi ceilalţi ofiţeri. Intrarea va fi zgomotoasă şi va provoca imediat protestele publicului.*
DOAMNA IGNAZIA: De necrezut! S-a şi terminat prim[1] act!
jjA: Uff! Ce alergătură! *(Se aşază pe primul loc din lojă, in faţa mamei):* Dumnezeule, cald mai e! Sîntem leoarcă!
SARICI *(făcîndu-i vlnt deasupra capului cu un evantai):* p Slug[a] dumneavoastră, doamnă! oBlNA: Te cred! După ce ne-a dus în marş forţat! Un,
doi, un, doi...
VOCI DIN SALĂ: — Dar pînă cînd?! Linişte!
— Aşa se intră într-o sală de teatru?! yoMMlNA *(Totinei):* Mi-ai ocupat locul, scoală-te! 1'OTINA: Dacă Nene şi Dorina s-au aşezat la mijloc... PORINA: Am crezut că Mommina vrea să stea în spate cu Verri, ca data trecută. VOCI DIN SALĂ: — Linişte! Linişte!
— Mereu ei!
— E o adevărată neruşinare!
— Mă mir de domnii ofiţeri!
— Nu e nimeni aici care să-i cheme la ordine?!
între timp In lojă e mare agitaţie din cauza schimbării locurilor. Totina cedează locul Momminei şi se aşază pe cel al Dorinei, care se mută pe scaunul vecin, lăsat de Nene, care se va aşeza pe canapea alături de mama ei. Rico Verri va sta Ungă Mommina pe canapeaua din faţă; In spate, Totina cu Pomărici; după ei, Dorina şi cel de-al treilea ofiţer; iar în fundul lojii, Sarellişi ceilalţi doi ofiţeri.

MOMMINA: Mai încet! Mai încet, ce Dumnezeu!
NENfi: Mai încet, nu? Intîi faci tot balamucul ăsta...
MOMMINA: Eu?
NENfi: Aşa s-ar părea! N-ai fost tu cu schimbatul locurilor?
DORINA: Ce vă pasă. Lăsaţi-i să vorbească!
TOTINA: Parcă n-ar mai fi ascultat niciodată...
Spune titlul melodramei.
°MARICI: Ar trebui să aibă, totuşi, oarecare consideraţie pentru nişte doamne! [1] DIN SALĂ: — Dumneata să taci!
E o ruşine !
Afară cu scandalagiii!
132
133
— Daţi-i afară!
— Tocmai loja ofiţerilor trebuie să provoace un [5]J menea scandal?
— Afară! Afară!
DOAMNA IGNAZIA: Canibalilor! Nu e vina noastră daca J ajuns tîrziu! Spuneţi şi voi dacă oraşul ăsta poate i considerat civilizat! Mai întîi o agresiune pe stradă acum, uitaţi-vă la ei, cum ne atacă în plin teatru; Canibalii 1
TOTINA: Pe continent aşa se face!
DORINA: Fiecare vine la teatru cînd vrea!
NENE: Mai sînt aici şi oameni care ştiu cum se face şj trăieşte pe continent!
VOGI: Destul! Destul!
DOCTORUL HINKFUSS *(ridlcindu-se şi adresindu-se actorii din lojă):* Da! Da! Destul! Ajunge! Nu exageraţi, 1 rog, nu exageraţi!
DOAMNA IGNAZIA: Da' de unde? Ce exagerare? Ei ne *i* curajează! Nu vedeţi "că e o persecuţie pur şi simpl insuportabilă? Fiindcă am făcut şi noi puţin zgomi cînd am intrat!
DOCTORUL HINKFUSS: Bine, bine! Dar acum ajunge!! altfel s-a terminat şi actul!
VBRRI: S-a terminat? Slavă Domnului! Să ieşim afară!
DOCTORUL HINKFUSS: Bună idee! Toată lumea afară! I
TOTINA: Mie mi-e o sete!
Iese din lojă.
NENE: Să sperăm că o să găsim îngheţată!
Ca mai sus.

DOAMNA IGNAZIA: Repede, repede copii, să ieşim! Simt' plesnesc!
Proiecţia s-a terminat şi gramofonul nu se mai aude. Cortina se închide complet. In timp ce sala se luminează, doctorul Hinkfuss se urcă pe scenă şi se adresează publicului.
DOCTORUL HINKFUSS: Publicul care obişnuieşte ca i»[l]j un act şi altul să iasă din sală, va putea să asiste, j[a] vrea, la scandalul pe care oamenii noştri vor cont»[11]
gj.l provoace şi în foaier; şi asta nu pentru că aşa vor ei, ci pentru că la ora actuală, indiferent ce fac, sar în ochii celorlalţi, luaţi cum sînt în obiectiv şi sînt condamnaşi să fie obiectul clevetirilor tuturor.'Duceţi-vă, duceţi-vă; dar vă rog, nu toţi! Asta ca să nu se'facă prea mare înghesuială dincolo; gîndiţi-vă: sînt o grămadă de oameni în spatele dumneavoastră care ar vrea şi ei să vadă, ceea ce, de altfel, în mare, aţi şi văzut aici. Pot să vă asigur că cei care vor rămîne în sală nu vor pierde nimic esenţial. Dincolo, ceilalţi o să-i vadă amestecaţi printre spectatori, tot pe cei pe care i-aţi văzut şi dumneavoastră părăsind loja, pentru pauza obişnuită dintre acte. Eu am să profit de pauză ca să schimb decorul. Şi am s-o fac în faţa dumneavoastră, a celor care rămîneţi în sală, ca să vă ofer un spectacol cu totul neobişnuit. *(Bate din palme ca un semnal şi comandă:)* Trageţi cortina!
CORTINA *se trage din nou.*
134
INTERMEZZO

TINA: Mie o limonada.
jURlCI: O punguţă cu bomboane de ciocolată... şi nişte [Po] caramele.
Nu, Pomârici, mulţumesc, dar n-are rost să cum-

Reprezentație simultană în foaierul teatrului şi pe scenă.
în foaierul teatrului, actrițele şi actorii trebuie să dea impresia, cu cea mai mare libertate şi firesc în mişcări, că sînt numai nişte spectatori printre spectatori (fiecare, se înțelege însă, în rolul său) în timpul pauzei dintre acte. Vor forma grupuri în patru puncte diferite ale foaierului şi fiecare din ele îşi va juca rolul independent de celelalte, însă în acelaşi timp: Rico Verri cu Mommina; doamna Ignazia cu cei doi ofițeri care se numesc Pometti şi Mangini, se va aşeza pe o canapea; Dorina va trece discutînd cu Al Treilea Ofițer, care se numeşte Nardi; Nene şi Totina vor merge cu Pomârici şi cu Sarelli într-un colț al foaierului, unde va fi instalat un bufet cu băuturi, cafea, bere, lichioruri, bomboane şi alte bunătăți.
Din motive de spațiu, aceste scenete, diferite ca loc, dar simultane, sînt transcrise una după alta.

I

Nene, Totina, Sarelli şi Pornărici, intr-un colț al foaierului, la bufet.

NENE: N-aveți înghețată? Păcat! Dați-mi atunci o băutu' răcoritoare, vă rog! Da, una de mentă. peri aşa ceva!
IA: Cred că nici nu sînt bune! Sînt bune? Atunci, cum-pără-le, ce mai stai! E una din cele mai mari satisfac-
tii---
...ciocolata?...
...o, nu... să-i facem pe bărbați să plătească!
E o nimica toată! Păcat că n-am avut timp să trecem pe la cafenea în drum spre teatru...
rfRBLLI: ...din cauza incidentului aceluia nenorocit...
TOTINA: Dar şi papă, parcă dinadins frecventează anumite locuri, ca să dea ocazie să fie batjocorit de toți nemernicii!
POMÂRICI *(dlndu-i In gură o bomboană de ciocolată):* Nu te amărî! Haide, nu te mai amărî!
NENE *(desckizînd gura ca o păsărică):* Şi mie, nu?
POMÂRICI *(dlndu-i şi ei):* Imediat; dar dumitale îți dau o caramea.
NENE: Dumneata eşti chiar sigur că pe continent aşa se face?
POMÂRICI: Cum să nu?! Să le dai fetelor frumoase cîte o caramelă direct în guriță? Mai mult ca sigur!
SARBLLI: Şi nu numai asta!
NENE: Nu numai asta? Şi ce altceva?
POMÂRIGI: Eh, dacă am vrea să facem totul ca pe continent!
TOTINA *(provocator):* De exemplu?
SARBLLI: Nu putem să vă dăm exemplul aici.
NENE: Atunci mîine o să luăm cu asalt tabăra de aviație!
TOTINA: Şi vai de voi dacă n-o să ne luați în avion.
POMÂRICI: Vizita o să ne facă mare plăcere, dar în privința zborului, din nenorocire...
SARELLI: E interzis prin regulament!
pOMÂRlGI: Cu comandantul de-acum...
fOTINA: Parcă ați spus de căpcăunul ăsta că o să plece în curînd în permisie?!
Nu vreau s-aud nimic: vreau să zbor deasupra oraşului pentru plăcerea de a-l scuipa de sus. Se poate?
136
137
SARELLI: Să zbori, nu! imposibil...
NENfi: Bine, nu mai zbor, dar să-i trag aşa, un scuip I da?... Atunci, te însărcinez pe dumneata!
onl • Si ştii dumneata cum i s-a răspuns? I-a tras o palma NA zdravănă!
Papa? Şi ea? Săracul papă, parcă n-ar primi des-la mama!

II

Dorina şi Narai, plinibindu-sc.

NARDI: Ştii că tatăl dumitalo e îndrăgostit nebuneşte,]
cîntăreața de la cabaret? DORINA: Papă? Ce spui? NARDT: Papă, papă, poți să mă crezi. De altfel, tot oraşj
ştie. DORINA: Dumneata vorbeşti serios? Papă îndrăgostit
Izbucneşte inlr-un ris atît de puternic, incit toii spectatorii din apropiere se întorc să-i privească.

NARDI: N-ai văzut că înainte fusese la cabaret?
DORINA: Te implor, nu-i spune nimic mamei; l-ar jupi de viu! Dar cine e cîntăreața asta? Dumneata o ci noşti?
NARDI: Da, am văzut-o o dată. E o nebună îndurerată.
DORINA: Cum adică, îndurerată?
NARDI: Se spune că atunci cînd cîntă — plînge; stă cu ochi închişi şi plînge cu-adevărat. Ba cîteodată, sfîrşită di disperarea care-o face să plîngă şi, între noi fie zis,J beată, se prăbuşeşte la pămînt.
DORINA: Daa? Atunci poate că vinul e de vină!
NARDI: Poate. Dar se pare că bea tocmai fiindcă este dit perată.
DORINA: Şi papa? Oh, Dumnezeule! Bietul de el! E de-s dreptul nenorocit săracul papă, nu-i aşa? Nu, totu? eu nu pot să cred!
NARDI: Nu-ți vine să crezi? Şi dacă am să-ți spun că într* seară, cred că era cam amețit şi el, s-a dat în specta col în fața întregului cabaret. S-a dus cu lacrimile-' ochi şi cu batista-n mînă să-i şteargă lacrimile doaH nei, care cînta ca de obicei cu ochii închişi!
DORINA: Nu se poate! Chiar aşa a făcut?
; Exact aşa i-a spus şi el în fața tuturor consumato-ilor care rîdeau: „Şi tu, nerecunoscătoareo? Parcă i destule de la nevastă-mea!"
rilor care naeau: „Ş
n.aş primi destule de la nevastă-mea!"
în momentul acesta ajung lingă bufet. Dorina le vede pe Totina şi pe Neni şi împreună cu Nardi fuge spre ele.
III
In fata bufetului Neni, Totina, Dorina, Pomărici, Sarelli şi Nardi.
DORINA: Ştiți ce mi-a spus Nardi? Că papă este îndrăgostit de cîntăreața de la cabaret!
TOTINA: Nu se poate!
NBNfi: Şi tu crezi? Glumeşte!
DORINA': Nu, nu, e adevărat! e adevărat!
NARDI: Garantez că-i adevărat.
SARELLI: Da, da, am aflat şi eu.
DORINA: Oh, şi dac-ați şti ce-a făcut?!
NENfi: Ce-a făcut?
DORINA: A primit de la ea o palmă în plină cafenea!
NBNfi: O palmă?!
TOTINA: De ce?
DORINA: Pentru că voia să-i şteargă lacrimile!
TOTINA: Ce lacrimi?
DORINA: Lacrimile ! fiindcă se zice că e o femeie care plînge tot timpul...
TOTINA: Acum ați înțeles? Aveam dreptate cînd vorbeam adineauri? EÎ e! el e vinovat! Şi atunci, cum vreți ca lumea să nu rîdă şi să nu-şi bată joc de el? ELî.T. Dacă vreți o dovadă, căutați-i în haină, în buzunarul de la piept. Acolo trebuie să țină fotografia cîn-tăreței. Bietul domn Palmiro! într-o zi mi-a arătat-o şi mie, cu nişte exclamații pe care nu le mai repet.
138
139

Iv

Rino Vern şi Mommina, deoparte.
MOMMINA *(intimidată puțin de figura întunecată cu* car*Rico Verri a ieşit din sală):* Ce ai? VERRI *(cu o politețe forțată):* Eu? Nimic, ce să am? MOMMINA: Atunci de ce stai aşa? VERRI: Nu ştiu. Ştiu numai că dacă mai stăm puțin J
lojă, înnebuneam de-a binelea. MOMMINA: Viața asta a devenit de nesuportat. VERRI *(tare, aspru):* In sfîrşit îți dai seama? MOMMINA: Te rog, mai încet I Toți ochii sînt asupra noastră VERRI: Tocmai de asta! De asta! MOMMINA: Am ajuns că aproape nici nu mai ştiu ce să fjj
şi cum să vorbesc. VERRI: Aş vrea să ştiu şi eu ce au de privit atîta, de J
stau şi ascultă tot ce ne spunem?! MOMMINA: Te rog, fă-mi plăcerea şi linişteşte-te! Nu-i pro.
voca!

VERRI: N-am venit aici ca toți ceilalți? Ce văd la noi aşJ de ciudat, de stau cu ochii holbați? Eu pur şi simplu mă-ntreb dacă e posibil...
MOMMINA: ...tocmai — cum îți spuneam şi eu mai înainte-să trăieşti, să te mişti, să mai îndrăzneşti să priveşti, sub ochii tuturor. Uite-i cum s-au strîns în jurul surorilor mele şi dincolo, în jurul mamei.
VERRI: Parc-am fi aici ca să dăm un spectacol! MOMMINA: Da!
VERRI: Mă ierți, dar surorile dumitale, din nefericire... MOMMINA: Ce fac? VERRI: Nimic, aş vrea să nu observ, dar mi se pare că le
place...
MOMMINA: Ce anume? VERRI: Să iasă în evidență! MOMMINA: Dar nu fac nimic rău: rîd, vorbesc... VERRI: Sfidează prin atitudinea lor îndrăzneață! MOMMINA: Iartă-mă, dar acolo sînt şi colegii dumitale.■■ VERRI: Ştiu, ca să le aţîţe; şi te rog să mă crezi, că încep să mă irite tot mai mult, în special domnul SarelHi dar şi Pomârici şi Nardi.
wţjiA: Se distrează şi ei...
P,,t,l- Ar putea să-şi dea seama că o fac în dauna reputației unor fete ta locul lor. De-ar fi în stare măcar să se âhtină de la unele gesturi şi vorbe.
abțină de ia uneie g [OMMINA: Asta da, aşa e.
Bl: De exemplu, eu n-aş tolera ca unul din ei să-şi per-dnmneat
jjl: De exemp, ită cu dumneata...
[jIINA: ...ştii bine că prima care n-ar tolera-o, aş fi eu! Hi: E mai bine să trecem peste asta. înainte şi dumneata, da, da, şi dumneata ai permis unele lucruri!
JQUIMINA: Dar acum, nu! De altfel, de mult timp nu mai e aşa. Ar trebui să ştii.
yERRl: N-ajunge s-o ştiu eu: trebuie s-o ştie şi ei!
jfOMMINA: Dar ei o ştiu! O ştiu!
VERRl: Ei nu o ştiu! Nu numai o dată au ținut să-mi demonstreze că nu vor s-o ştie. Mă provocau!
MOMMINA: Nu-i adevărat! Cînd a fost asta? Pentru Dumnezeu, nu-ți vîrî asemenea idei în cap!
VBRRI: Ar trebui să înțeleagă că nu se glumeşte cu mine!
MOMMINA: Fii sigur că înțeleg! Insă, cu cît dumneata laşi să se vadă că nu-ți place nici măcar o glumă nevinovată, cu atit ei continuă, poate chiar ca să-ți arate că era fără răutate.
VERRI: Deci dumneata îi scuzi?
MOMMINA: Dumnezeule, nu! Pentru dumneata vorbesc aşa, ca să te liniştești. Şi, poate şi pentru mine, ca să nu te mai ştiu într-o stare de veşnică agitație. Să mergem. Văd că mama s-a ridicat. Cred că vrea să intre-n sală.

V

Doamna Ignazia stă pe o banchetă împreună cu Pomeni ți Mangini.

DOAMNA IGNAZIA: Ah, dragii mei, ați putea să-i fiți de mare ajutor, nici nu ştiți ce mare ajutor ați putea să-i dați civilizației.
•«ANGINI: Noi? Cum anume, doamnă Ignazia? °AMNA IGNAZIA: Cum? începînd să dați lecții la clubul vostru!
140
141

■

POMETTI: Lecții? Cui să dăm lecții?
DOAMNA IGNAZIA: Bădăranilor din oraş! Măcar o oră p_e *W*
MANGINI: Dar ce fel de lecții?
POMETTI: De bună-cuviință?
DOAMNA IGNAZIA: Nu, nu! O lecție de informare, cum $_s$ zice. Cîte o oră pe zi, în care să le arătați cum se *u*' ieste în marile oraşe de pe continent. Dumneata, di, Mangini, de unde eşti?
MANGINI: Eu? Din Veneția, doamnă.
DOAMNA IGNAZIA: Din Veneția? Oh, Doamne, Veneți$_a$ visul meu! Şi dumneata, Pometti?
POMETTI: Eu — din Milano.
DOAMNA IGNAZIA: Milano! *Milan.* îmi închipui. *El* «$_{0(}$ *Milan...* Eu sînt din Neapole; din Neapole care este! fără să nesocotesc Milanul şi recunoscînd meritel, Veneției — vreau să spun, ca natură... un paradis Chiaja! Posilipo! Gînd mă gîndesc, îmi vine... îmi vin să plîng... Ce lucruri frumoase!... Vezuviul, Capri,, Şi dumneata ai Domul, Galeriile, Scala... iar dumneati — Piața San Marco, Canal Grande... Doamne, cîte frumuseți mai sînt pe lume!... In schimb, aici s-au adunat toate murdăriile... şi

măcar de-ar fi numai pe străzi!
MANGINI: Doamnă, vă rog, nu le strigați în față asemewi lucruri!
DOAMNA IGNAZIA: Ba nu! Le-o strig în față. Ah, dragii mei, Sfînta Clara din Neapole. Murdăria o poartă şi-n eil O au în inimă şi în sînge. Veşnic turbați! Voi n-aveji impresia asta? Că parcă sînt mereu turbați?
MANGINI: Să spun drept, mie...
DOAMNA IGNAZIA: Dumitale nu ți se pare? Dar aşa este: Toți sînt parcă arşi de... cum se spune? de o furie înnăsf cută, care îi face să devină sălbatici unii față de alții Ajunge ca unul, ştiu eu, să privească încoace, în loj de încolo, sau să-şi sufle nasul ceva mai tare, sau săi treacă ceva prin cap şi să zîmbească; Doamne apără? păzeşte! Pentru mine a zîmbit; şi-a suflat nasul aşa d(tare, ca să mă insulte pe mine; a privit încoace în 1" să privească încolo ca să-mi facă mie în ciudă! Nu pot[1] să faci nimic fără să nu bănuiască cine ştie ce răutat* ascunsă dedesubt, pentru că răutatea stă la pîndă * ei toți. Uitați-vă-n ochii lor. Ți se face frică. Au od[1]
Je lup..- Gata, sus! O fi timpul să intrăm. Să mergem]a sărmanele copile.
Trebuie calculai timpul necesar pentru ca toate cele patru grupuri să-şi joace simultan scenele, fiecare la locul indicat, pentru ca la sfirşit, in acelaşi timp, să vină unii spre alții, şi să părăsească foaierul Împreună (chiar tăind unele replici sau adăugind, dacă va fi nevoie). Simultaneitatea aceasta va trebui insă calculată şi in funcție de timpul de care va avea, nevoie Doctorul Hinkfuss ca să-şi înfăptuiască
minunile pe scenă.
Aceste minuni ar putea fi lăsate pe seama inspirației bizare a Doctorului Hinkfuss. Dar, fiindcă el şi nu autorul povestirii a vrut ca Rico Verri şi ceilalți tineri ofițeri să fie aviatori, va voi, probabil, să pregătească în fața publicului rămas in sală, o scenă frumoasă care să reprezinte un clmp de aviație, cu un efect de perspectivă excepțional. Noaptea, sub un minunat cer înstelat, cîteva elemente sintetice: în fundul scenei se vede, mică de tot, căsuța albă a ofițerilor, cu ferestrele luminate; pe cimp, presărate ici-colo, cîteva avioane şi ele tot mici; lumini întunecate creează o atmosferă deosebit de sugestivă;se aude zumzetul unui avion invizibil, care se pierde în noaptea senină. Doctorul Hinkfuss îşi poate permite această plăcere, chiar dacă în sală n-a mai rămas nici un spectator. în acest caz (care trebuie totuşi prevăzut şi el), inlermezzo-ul nu va mai fi, însă, o reprezentație simultană în foaier şi pe scenă. Răul se poate remedia cu uşurință: dacă Doctorul Hinkfuss, după ce va deschide din nou cortina, va vedea că verva lui n-a reținut în sală nici măcar cîțiva spectatori, se va retrage în culise, uşor contrariat şi va da dovada, bravurii sale atunci cînd reprezentația din foaier s-a terminat şi publicul chemat de clinchetul clopoțeilor
va intra în sală şi îşi va ocupa locurile. Important este ca spectatorii să aibă răbdare şi să suporte aceste lucruri care sînt ca o garnitură. Dat fiind, însă, că se poate vedea după multe semne că asemenea lucruri le plac, ba mai mult, caută chiar cu o
142
143
aviditate lacomă garnitura, preferind-o mincârurilor ***adevărate*** *şi sănătoase, toate acestea sint spre mulțumirea lor; cel care are dreptate este, deci, Doctorul Hinkfuss, care, drept urmare, le mai toarnă după scena cu tabăra de aviație încă una, spunind clar şi cu disprețul unuia care-şi poate permite unele lucruri că, de fapt, se poate lipsi de prima, deoarece nu este strict necesară. A pierdut atlta timp doar ca să obțină ceva efect; va da, de fapt, să se înțeleagă contrariul, respectiv că nu mai vrea să piardă timp, sărind peste o scenă care putea fi omisă fără nici o pagubă,. Vom omite şi noi comenzile pe care Doctorul Hinkfuss le va da cu destulă uşurință decoratorilor, maşiniştilor şi personalului de scenă pentru montarea taberei de aviație. Imediat ce totul va fi gata, va cobori In sală şi se va posta in mijlocul culoarului ca să dea ultimele comenzi în legătură cu efectele de lumină. După care, socotind că totul merge cum nu se poate mai bine, se va urca din nou pe scenă.*
DOCTORUL HINKFUSS: Nu, nu şi iar nu! Totul jos! Stricat tot! Să înceteze zumzetul! Stingeți, stingeți! Mă gîii dese că putem să ne şi lipsim de scena asta. Efectul, nimic de zis, e frumos, dar cu mijloacele de cari dispunem putem obține altele la fel de frumoase, da? care, în plus, sa facă şi acțiunea să înainteze mai răpii Din fericire, în seara asta sînt complet liber şi spe că n-o să vă displacă să vedeți cum ia naştere un spectacol ; nu numai sub ochii dumneavoastră, ci chiar (1 de ce nu?) cu participarea tuturor.
Vedeți dumneavoastră, domnii mei, teatrul e ca gun căscată a unei maşinării uriaşe căreia îi e foame: o foaffl pe care domnii poeți...
UN POET DINTR-UN FOTOLIU DE ORCHESTRĂ: Vă rog, H«1 numiți pe poeți domni; poeții nu sint domni!
DOCTORUL HINKFUSS *(prompt):* In sensul acesta nici cri ticii nu sînt domni, şi totuşi, eu i-am numit aşa, d* tr-o afectare polemică, care cred că, în cazul aceşti îmi este permisă. Spuneam, aşadar, că are o foame *f* care domnii poeți nu ştiu să i-o potolească. Şi nu pute" decît să deplîngem faptul că fantezia... poeților, în*
144
poiată, tiu este în stare să găsească pentru această uriaşă maşinărie, care este teatrul, ca şi pentru alte maşinării care au crescut şi s-au dezvoltat ulterior, o hrană potrivită şi îndestulătoare. Nu vreau să înțeleg prin aceasta că teatrul înseamnă în primul rînd un spectacol. Este artă, e-adevărat, însă este şi

viață. Este creație, la fel de adevărat, însă nu e durabilă, e de moment. E o minune: forma care se mişcă! Şi minunea, domnii mei, nu poate fi decît de moment. Într-o singură clipă in fața dumneavoastră se poate naşte o scenă, în interiorul ei îucă una, şi încă una. Un moment de întuneric; o manevră rapidă; un joc de lumini sugestiv. Acum ani să vă arăt. Priviți! *(Bate din palme şi comandă.)* Întuneric!

Se face întuneric. Cortina se lasă încet în spatele Doctorului Hinkfuss. In sală se aprind din nou luminile, în timp ce clopoțeii îi cheamă pe spectatori
la locurile lor.
In cazul în care tot publicul ar fi părăsit sala iar Doctorul Hinkfuss (în imposibilitatea celor două reprezentații simultane, în foaier şi pe scenă), ar fi constrîns să aştepte întoarcerea publicului pentru a realiza scena taberei de aviație, şi pe urmă cea a monologului, se înțelege, că nu va fi lăsată cortina şi că, după ce s-a făcut întuneric, va urma să dea ordine în fața publicului în vederea continuării
spectacolului.
Aici se prevede cazul în care, aşa cum e de dorit, există această simultaneitate (ar trebui chiar să se găsească o modalitate care să o asigure). După ce cortina s-a lăsat şi în sală s-a făcut din nou lumină, Doctorul Hinkfuss continuă.

DOCTORUL HINKFUSS: Să aşteptăm pînă va intra tot publicul. De altfel, doamna Ignazia şi domnişoarele La Croce, însoțite de tinerii ofițeri, trebuie să aibă şi timpul necesar ca să se întoarcă acasă. *(Adresîndu-se Domnului din Fotoliul de Orchestră, care tocmai intră în sală.)* între timp, n-ați vrea dumneavoastră, care m-ați întrerupt de atîtea ori şi cu atîta îndîrjire, să informați publicul rămas aici, dacă s-a întîmplat ceva nou în foaier...

145

DOMNUL DIN FOTOLIUL DE ORCHESTRĂ: Cu mine vorbj,, DOCTORUL HINKFUSS: Da, da, cu dumneavoastră. *,3*
vrea să fiți atît de amabil... DOMNUL DIN FOTOLIUL DE ORCHESTRĂ: Nu, nu s-a întkl
plat nimic nou. O diversiune plăcută. Au vorbit injjț
ei. Am aflat numai că domnul Palmiro, caraghioJ
acela de „Fluierici", e îndrăgostit de cîntăreața de JJ
cabaret. DOCTORUL HINKFUSS: Da? De fapt asta s-a putut vedea t
actul dinainte. De altfel, are foarte puțină importanți TÎNĂRUL DE LA GALERIE: Iertați-mă, dar am mai îi)ț.u
şi că ofițerul Rico Verri... ACTORUL PRINCIPAL *(scoțînd capul de după cortină, pe* i
spatele Doctorului IIinkfuss): Ajunge! Terminați o dau
cu ofițer în sus, ofițer în jos! Las-că scap eu de unii
forma asta! DOCTORUL HINKFUSS *(adresindu-se Actorului Principal,* cJ
şi-a retras deja capul): Pardon? Dumneata ce te amei
teci? ACTORUL PRINCIPAL *(scoțlnd din nou capul):* Pentru ci
titlul ăsta mă irită, şi vreau să pun lucrurile la punct;
nu sînt ofițer de carieră.
îşi retrage din nou capul.
DOCTORUL HINKFUSS: Ai mai spus asta, şi chiar la încJ put! *(Adresîndu-se Tlnărului Spectator.)* Vă rog să ni scuzați. Spuneați că...
TÎNĂRUL SPECTATOR *(intimidat şi încurcat):* Da... nu, ni mic... Spuneam că... acest domn Verri a arătații dincolo, în foaier, că e în toane proaste şi că... parol începe să fie sătul de scandalul pe care-l provoacă dot nişoarele şi... doamna mamă...
DOCTORUL HINKFUSS: Bine, foarte bine, însă şi povestJ asta s-a putut vedea încă de la început. In orice cai vă mulțumesc.
Din spatele cortinei se aude aria lui Siebel din Faust *de Gounod, cintată la pian.*
„Vorbe de dragoste — flori dragi..."

146

Iată şi pianul! Totul e gata. *(Desface puțin cortina şi comandă cuiva din fundul scenei.)* Gongul!
Z,a sunetul gongului, coboară de pe scenă şi se aşază pe scaunul său.
CORTINA se *trage.*

III

La dreapta, în fund, scheletul unui perete cu geamuri, care are în mijloc o uşă, astfel încît dincolo să se poată zărişi anticamera, vag colorată şi luminată de o lampă aprinsă. La mijlocul scenei încă un schelet de perete, prevăzut şi el în centru cu o uşă deschisă, prin care se intră din salonul aflat în partea dreaptă, în sufragerie, sugerată sumar printr-un bufet pretențios şi o masă acoperită cu un covor roşu, deasupra căreia atîrnă un candelabru stins, cu un abajur enorm, în formă de clopot, portocaliu şi verde.

Pe bufet există, printre altele, un sfeşnic de metal cu o lumînare, o cutie de chibrituri şi un dop de plută de la o sticlă. în salon, pe lîngă pian, mai sînt un divan, cîteva măsuțe, scaune.
La deschiderea cortinei se pot vedea Pomârici, cîntînd la pian, iar Nene cu Sarelli şi Dorina cu Nardi, valsînd. De-abia s-au întors de la teatru. Doamna Ignazia şi-a legat în jurul capului un batic de mătase neagră, ca un bandaj, din cauza unei dureri de dinți care a apucat-o pe neaşteptate. Rico Verri a alergat la o farmacie de noapte, sperînd să găsească o doctorie cu care să-i treacă. Mornmina stă lîngă mama ei, pe divan ; lîngă divan se află **Pometti.** Totina o dincolo **ţţn** afara scenei) cu Mangini.
MOMMINA *(mamei, în timp ce Pomârici clntă şi cele perechi dansează):* Te doare rău?
Dă să-i pună mina pe obraz.
IGNAZIA: Nu mă atinge că turbez!
: Verri a şi alergat la farmacie. Trebuie să se întoarcă dintr-o clipă într-alta.
jjNA IGNAZIA: N-o să-i deschidă! O să vedeți că n-o să-i deschidă!
Dar sînt obligați să-i deschidă, e farmacie de noapte!
MNA IGNAZIA: Parcă n-ai şti în ce lume trăim! Au! Aoleu! Nu mă faceți să vorbesc. înnebunesc, nu mai pot! Sînt în stare să nu-i deschidă, dacă ştiu că e pentru mine!
Lui Verri o să-i deschidă, altfel e în stare să
le spargă uşa! *(calmă, continuînd să danseze):* Chiar aşa, fii liniştită,
mamă! DORINA *(ca mai sus):* Ia imaginează-ți ce-ar fi dacă nu i-ar
deschide?! Dacă-l provoacă, e mai fiară ca ei! DOAMNA IGNAZIA: Nu, nu, nu vorbiți aşa! Bietul de el,
e aşa de bun! A alergat numaidecît. MOMMINA: Şi numai el, după cît se pare. Voi nici măcar
nu v-ați oprit din dans! DOAMNA IGNAZIA: Lasă-i, lasă-i să danseze! Tot nu mi-ar
trece durerea dacă ar sta în jurul meu să mă întrebe
cum îmi este. *(Lui Pometti.)* Tot răul mi se trage de
la furia, de la turbarea care-mi răscoleşte sîngele cînd
îi văd pe oamenii ăştia.
NENE *(oprindu-se din dansat, aleargă spre mama ei, înflăcărată de propunerea pe care vrea s-o facă):* Mamă, dacă ai
spune *Ave Măria* ca data trecută? POMETTI: Sigur că da! Cea mai bună idee! ENE *(continuînd):* Ştii că atunci cînd ai spus-o, ți-a trecut
durerea!
tETTl: încercați, doamnă! Mai încercați o dată! RINA *(continuînd să danseze):* Da, mamă, spune-o! Ai
s vezi că o să-ți treacă.
p ■ Cu siguranță. însă şi voi terminați cu dansul! ,)«' „ îTTi: Bineînțeles! Pomârici, întrerupe şi tu!
Mama o să spună *Ave Măria* ca data trecută!
148
149
POMÂRICI: *(ridicîndu-se de la pian, şi apropiindu-se de* c *M*
lalți): Excelentă idee! Să vedem dacă minunea o J
se repete. SARELLI: Dar, în latină, doamnă Ignazia! Spuneți-o f
latină I
NARDI: Sigur, doamnă! O să aibă mai mult efect. DOAMNA IGNAZIA: Nu, nu, dați-mi pace! Ce vreți de J
mine? 1 NENE: Dar ai dovada de data trecută, mamă! Ştii doar t.
te-a lăsat!
DORINA: Pe întuneric! Pe întuneric! NENE: Să ne reculegem! Să ne reculegem! Pomârici, stiJ lumina!
POMÂRICI: Dar unde e Toțina? DORINA: Dincolo, cu Mangini. Dumneata nu te mai gînj
atît la Totina şi stinge lumina! DOAMNA IGNAZIA: Nu aşa! Ne trebuie cel puțin o lumi
nare. Şi aveți grijă ce faceți cu mîinile. Totina să vini
şi ea aici.
MOMMINA *(strigă):* Totina! Totina! DORINA: Luminarea e dincolo! NENE: Du-te şi ia-o tu, eu mă duc după statueta Madonei!
Iese în fugă prin uşa din fund, In timp ce Dorina intră în sufragerie împreună cu Nardi ca să ia sfeşnicul de pe bufet. Pe

întuneric, înainte de a-l aprinde, Nardi o îmbrăţişează puternic şi o sărută pe gură.
DOAMNA IGNAZIA *(strigă după Nene care a şi fugit):* Laşi» nu te mai duce! Nu-i nevoie de statuetă! Putem săi lipsim de ea!
POMÂRICI *(ca mai sus):* Mai bine ad-o pe Totina aici! I DOAMNA IGNAZIA: Da, da! Totina să vină încoace! Repedtl POMETTI: O măsuță ca să slujească drept altar!
Se ducesă o ia.
DORINA *(intrînd cu sfeşnicul aprins, in timp ce Porniri stinge lumina):* Iată şi luminarea! POMETTI: Pune-o aici, pe'măsuță! NENE *(din fundul scenei, cu statueta Madonei):* Şi iată *f*
Madona!
Şi Totina?
imediat! Şi nu mă mai plictisi atîta cu Totina! IGNAZIA: Dar putem şi noi să ştim ce tot face dincolo! Nimic, pregăteşte o surpriză! O să vedeți! *(Apoi, invitindu-i pe toți cu un gest.)* Veniți toți încoace! Aşa, ₛi de jur împrejur! Reculege-te, mamă!
Tablou. în întunericul uşor rarefiat de lumina tremurătoare a luminării, Doctorul Hinkfuss a pregătit [j *un efect delicat: o lumină de miracol, dulce şi difuză (lumina psihologică), verzuie, izvorîtă parcă din speranța că minunea se va înfăptui. Aceasta imediat ce doamna. Ignazia, în fața Madonei aşezate pe măsuță împreună cu sfeşnicul, va începe să spună rugăciunea rar şi grav, aşteptîndu-se ca după fiecare cuvînt să-i treacă durerea.*
DOAMNA IGNAZIA: *Ave Măria, gratia plena, Dominus te-cum...*
Deodată, un tunet şi un fulger roşu, violent, ţişneşte diabolic şi distruge totul. Totina, îmbrăcată băieţeşte, în uniforma lui Mangini, intră cîntînd, urmată de acesta, care e îmbrăcat cu un halat foarte lung de-al domnului Palmiro. Tunetul este vocea Totinei care cîntă, iar fulgerul, lumina pe care o aprinde Mangini inlrînd.
TOTINA: „Vorbe de dragoste, flori dragi..."
Se înalță un strigăt unanim de protest.
NENE: Taci din gură, idioato! MOMMINA: A stricat totul! TOTINA *(zăpăcită):* Dar ce-am făcut?
°ORiNA: Mama tocmai spunea *Ave Măria.*
(către Nene): Ai fi putut să-mi spui! ′• Sigur! Trebuia să-mi închipui că ai să pici exact acum! JȚJNA: Doar eram îmbrăcată cînd ai venit să iei statueta!
U?j '•' Aşa că ai fi putut să-ți dai seama singură! [U(J]«INA: Gata! Isprăviți! Ce facem acum?
150
151
POMÂRICI: O luăm de la capăt! Totul de la început!
DOAMNA IGNAZIA *(cu un aer timp, aşteptind, de parcă* J *simți deja minunea înfăptuită):* Stați... Aşteptați.. J ştiu...
MOMMINA *(fericită):* Ți-a trecut?
DOAMNA IGNAZIA *(ca mai sus):* Nu ştiu... a fost dracul ₛ. Madona dar... *(Se strlmbâ cu toată fața din cauza* yJ *nou cal de durere.)* Nu, nu... au, au!... Iar m-a apucat! Ce să-mi treacă! Auuu! Doamne, ce durere... *(Sei*ₜ *vinge dintr-o dată, bate din picior şi îşi impune singur* Ei bine, nu! Nu mă dau bătută! Cîntați fetelor! Şi ᵥj băieți! Făceți-mi plăcerea şi începeți să cîntați! să las durerea asta spurcată să mă umilească! Hai Moț mina, dă-i drumul: „Se înalță flacăra!"
MOMMINA *(în timp ce toți strigă şi bat din palme:* « *Da! M Minunat! Corul din „Trubadurul"* »): Nu, mamă, nj mă simt în stare! Nu pot!
DOAMNA IGNAZIA *(rugînd-o înciudată):* Ai putea să-mi *[* plăcerea asta, Mommina! E pentru durerea mea!
MOMMINA: Dar dacă-ți spun că nu mă simt în stare!
NENE: Ei, haide! Fă-'i şi-tu o dată pe plac!
TOTINA: Doar ți-am spus că nu vrea să se lase umilită *i* durere!
SARBLLI şi NARDI: Da, da! Ajut-o, domnişoară!
DORINA: Doamne, că mult te mai laşi rugată!
NENE: Iți închipui că nu ştim de ce nu vrei să cînți?
POMÂRICI: Dar, domnişoara o să cînte!
SARELLI: Dacă e din cauza lui Verri, nu-ți fie teamă (o să-l punem noi la punct!
POMĂRIGI: Dacă o să cînți, te asigur că durerea o să fie alfl gata.
DOAMNA (GNAZIA: Da, fetița mea, fă-o, haide, fă-o pent mama ta!
POMBTTI: E plină de curaj Generăleasa noastră!
DOAMNA IGNAZIA: Totina, tu ai să fii Manrico!
TOTINA: Bineînțeles! Sînt gata îmbrăcată!

DOAMNA IGNAZIA: Faceţi-i mustăţile! Repede! Cine-i fetiţei mele mustăţile?!
MANGINI: Prezent! I le fac eu!
POMÂRICI: Te rog! Dacă-mi dai voie, i le fac eu!
152
. Uite aici dopul de plută, Pomârici! Fug să-i aduc pălărie cu pene! Şi basmaua galbenă şi şalul roşu pentru Azucena!
lese in fugă prin fundul scenei şi se întoarce puţin după aceea cu tot ce a spus.
[ARICI *(Totinei, făcindu-i mustăţile):* Binevoieşte şi stai o clipă liniştită!
IGNAZIA: Minunat! Tu, Mommina, ai să fii Azu-ena.
MMirNA *(ca pentru sine, fără să mai aibă putere să se împotrivească):* Nu, eu nu... DOAMNA IGNAZIA *(continuînd):* ...Totina are să fie Manrico...
-JARELLI: Iar noi toţi, corul ţiganilor! DOAMNA IGNAZIA *(indicînd motivul melodiei):* „La lucru, la lucru! Haide! Loveşte! Cine viaţa ţiganului o-mpodobeşte?!
Pune întrebarea cîtorva care rămln uitindu-se la ea, fiindcă nu ştiu dacă întrebarea e in glumă sau în serios. Atunci întreabă din nou, adresîndu-se celorlalţi.
„Cine viaţa ţiganului o-mpodobeşte?"
Insă şi aceştia rămin uitindu-se la ea. Nemaiputînd de durere şi înfuriată la culme, li întreabă pe toţi ca să-i trezească şi să primească răspunsul.
„Cine viaţa ţiganului o-mpodobeşte?"
TOŢI *(înţelegînd abia acum, intonează răspunsul):* Ţigăn-cuuuşaaa!
DOAMNA IGNAZIA *(respirînd de uşurare că a fost în sfîrşit înţeleasă):* Ufff! *(Pe urmă, în timp ce ei ţin ultima notă, ca pentru sine, crispîndu-se de durere):* Dumnezeule, Dumnezeule mare! Nu mai pot! Hai copii, curaj! Da-ţi-i drumul 1 Cîntaţi!
POMARiGl: Aşteptaţi puţin să termin şi eu!
QoRINA: Tot mai ai? Ajunge atîtl
RELLI: E foarte bine!
H E delicioasă! Acum pălăria! Repede! *(I-o dă şi se întoarce spre Mommina.)* Şi tu, fără mofturi! Baticul
153
pe cap! *(Lui Sarelli.)* Leagă-i-l la spate! *(Sarelli* J *execută.)* Şi acum, şalul, aşa! Bine!
*f
DORINA *(U face vint Momminei care e fără viaţă):* Da' I că-te o dată !
'■'
POMÂRIGI: Am avea nevoie şi de ceva în care să lovim! I
NENE: Am găsit! Talgerele de alamă!
Se duce să le ia din bufetul din sufragerie, se întoarce şi le împarte.
POMARICI *(ducindu-se la pian):* Atenţie! O luăm de la înc$_{e}$.l put! Gata!
„Iată ceţoasele urme ale nopţii..."
Începe să cînte la pian corul ţiganilor cu care începe actul al II-lea din „Trubadurul".
CORUL *(atacă):* „Iată ceţoasele urme ale nopţii Lasă a cerului boltă imensă..."
Apoi lovind talgerul:
„La lucru, la lucru. Haide! Loveşte! Cine viaţa ţiganului o-mpodobeşte?"
De trei ori:
„Ţigăncuşa!" POMÂRIGI *(Momminei):* Atenţie domnişoară! E ţîndul du]
mitale! Ceilalţi în jurul ei! MOMMINA *(înaintlnd):*
„Trosneşte flacăra! Mulţimea sălbatică
Aleargă spre ea fericită!
Strigăte vesele în jur răsună:
Intre bandiţi o femeie se-arată."
în timp ce toţi cîntă, întli in cor şi pe urmă Mommina singură, doamna Ignazia, aşezată pe un scaun, mişeîndu-şi ca o ursoaică, clnd un picior, cînd altul, ca bolborosi în cadenţă, ca ţi cum ar spune o litanie spre uşurarea durerii sale.
DOAMNA IGNAZIA: Dumnezeule mare, simt că mor! Mor, Dumnezeule! Pedeapsă pentru toate păcatele mele! Ge durere, Sfinte Dumnezeule! Bine Doamne, loveş-te-măl Dar fă-mă să sufăr numai eu, Doamne, să plă'

t$_{e}$sc numai cu pentru că fetiţele mele petrec;! Cîntaţi, gcurnpelc melc, cîntaţi, bucuraţi-vă! Lăsaţi-mă să mă $_{c}$hinui singură. Durerea asta e pedeapsa cerului pentru păcatele mele! Aşa vă vreau, mulţumite, vesele, în săritoare! Aşa Doamne, *dă, loveşte-mă* pe mine! Numai pe mine şi lasă-mi copilele să se bucure! Da, Doamne, vreau ca de fericirea de care eu n-am avut parte niciodată niciodată, Doamne, niciodată — măcar copilele mele $_{s}$ă aibă parte! Trebuie, Doamne, trebuie să aibă parte! Am să plătesc eu, fă-mă pe mine să plătesc pentru ele, dacă nu ascultă întotdeauna de sfintele tale porunci. *(Şi cîntă împreună cu ceilalţi, în timp ce lacrimile îi curg şiroaie.)* Ţigăncuuşaaa! Linişte! Acum cîntă Mom-mina,' glas de aur, „Flacăra!"... Au! Cum simt eu în cap flacăra asta! „Fericită", da, da, „Fericită".

In acest moment vine din fund Rico Verri. La început rămîne năucit, ca şi cum ar fi văzul deschizîndu-se o prăpastie sub picioare; pe urmă se năpusteşte asupra lui Pomărici, îl smulge de pe scăunelul de la pian şi-l aruncă la pămînt, strigînd.

RICO VERRI: La dracu! Vă bateţi joc de mine?

O clipă rămîn toţi uluiţi. Se aud cîteva exclamaţii prosteşti, nepotrivite.

XENE: Ia uite ce maniere! DORINA: E nebun?

Pe urmă pe scenă se produce învălmăşeală, Pomărici se scoală şi se năpusteşte spre Verri, iar ceilalţi intervin să-i despartă, şi să-i ţină, vorbind toţi deodată, într-o hărmălaie de nedescris.

: Ai să-mi dai socoteală pentru astal VERRI *(respingîndu-l violent):* încă n-am terminat! SARELLI şi NARDI: — Mai sîntem şi noi 1

— Ai să ne dai socoteală la toţi!

^{V}ERRI. La toţi! La toţi! Sînt gata să vă mut fălcile la toţi! TOTINA: Cine te-a făcut stăpîn în casa noastră? ^{VE}RRI: Mă trimiteţi după doctorie... $^{D°}$AMNA IGNAZIA: ...da, după doctorie. Şi?

154

155

VERRI *(arătind spre Mommina):* O găsesc mascată în ăsta! DOAMNA IGNAZIA: Dumneata ai să pleci imediat din mea!

MOMMINA: Eu nu voiam, nu voiam ! Le-am spus că nu vi DORINA: Aţi auzit-o?! Proasta asta se mai şi scuză! NENE: Dumneata profiţi de faptul că n-avem un bărL la casă, care să te dea afară-n brînci, aşa cum merit; DOAMNA IGNAZIA *(către Nene):* Repede! Fugi şi cheamj, pe tata! Să se dea jos din pat şi să vină imediat ai$_{c}$:: SARELLI: Dacă-i vorba aşa, putem să-l dăm afară şi noii

NENE *(alergînd să-l cheme pe domnul Palmiro):* Papa, papj

lese.

VERRI *(lui Sarelli):* Cine, voi? Aş vrea s-o văd şi pe-astj[1] Hai, daţi-mă afară! *(După Nene care fuge:)* Cheamjîj pe papă. De ce nu? Sînt gata să dau socoteală stâpl. nului casei de ce fac! pentru că pretind să fiţi respec-j tate! DOAMNA IGNAZIA: Şi cine, mă rog, te-a însărcinat pe dunh neata cu asta? Cum îndrăzneşti să pretinzi aşa cevall

VERRI: Domnişoara ştie bine cum!

Arată spre Mommina.

MOMMINA: Da, dar nu aşa, nu prin violenţă!

VERRI: Aha, deci eu sînt cel violent?! Eu, nu ei, care s-ail purtat cum s-au purtat cu dumneata? DOAMNA IGNAZIA: Iţi mai spun încă o dată că nu vreai să ştiu nimic! Uite uşa: afară! VERRI: Nu, doamnă ! Nu dumneavoastră trebuie să-mi spt-l neţi asta! DOAMNA IGNAZIA: O să ţi-o spună şi fata mea! Dar să şti că în casa mea eu sînt stăpînă! DORINA: Toate patru ţi-o spunem 1 VERRI: N-ajunge, dacă domnişoara e cu mine! Eu sînt sil[1] gurul de aici care are intenţii serioase! SARELLI: Ia uitaţi-vă la el! Intenţii serioase?! NARDI: Dar nu facem nimic rău! VERRI: Domnişoara ştie bine 1 POMÂRICI: Măscărichile!

?0

$_{w}$: Măscărici sînteţi voi! *(Punînd mina pe-un scaun.)* gi feriţi-vă să vă mai amestecaţi în povestea asta, dacă nu vreţi să se termine prost!

gTTl *(camarazilor):* Înapoi, înapoi! N-are rost! Să ne retragem!

Nu trebuie! De ce!

N-o să ne lăsaţi singure! Doar nu e el stăpîn în isa noastră!

Nardi, vezi să nu cazi bolnav mîine! O să ne reve-lem!

(intră foarte neliniştită): Papă nu e acasă! $_{Q}$OAMNA IGNAZIA: Nu e acasă?

L-am căutat peste tot! Nu-i nicăieri! Cum se poate? Nu s-a întors acasă? Se vede că nu s-a întors! ilOMMINA: Unde-ar putea să fie? DOAMNA IGNAZIA: La ora asta, în oraş? SARELLI: Poate că s-a dus iar la cabaret! POMÂRICI: Doamnă, noi plecăm. DOAMNA IGNAZIA: Nu, nu încă, aşteptaţi... MANGINI: N-aveţi încotro!

Mai aşteptaţi puţin, că nu pot
să plec aşa!
TOTINA: Ai dreptate! Iartă-mă! Am uitat că sînt îmbrăcată în uniforma dumitale. Mă duc să mi-o scot.
Fuge afară.
POMÂRIGI *(lui Mangini):* Aşteaptă numai tu ca domnişoara
să ţi-o dea înapoi. Noi plecăm. DOAMNA IGNAZIA: Dar eu nu văd... VERRI: Nu-i nimic, văd ei, văd ei, dacă dumneavoastră
nu vreţi să vedeţi!
DOAMNA IGNAZIA: Iar eu îţi repet că dumneata eşti cel care trebuie să plece, nu ei! Ai înţeles?
: Nu, doamnă, nu. Ei! Pentru că în faţa intenţiilor mele serioase, îşi dau seama că nu mai e loc pentru gluma lor infamă.
: Bine, bine, ai să vezi tu mline cum glumim! VERRI: Sînt plin de nerăbdare să văd!
: Te rog, Verri, te rog! *(fierblnd):* Dumneata să nu te rogi de nimeni!
156
157
MOMMINA: Nici nu rnă rog! Voiam să-ţi spun numai că vjj
e a mea, fiindcă am acceptat! Nu trebuia, cînd şţji
că dumneata... NARDI: ...ca sicilian serios ce se află, nu putea să ştie J
glumă 1
SARELLI: însă acum, gata! Am isprăvit şi noi! VERRI *(adresîndu-se nu Momminei, ci Actriţei Princip'*
ieşind spontan din rol, cu ciuda Actorului Princip
care e obligat să spună ceea ce nu vrea): Minunat! Ac'
eşti mulţumită? MOMMINA *(pusă brusc in situaţia Actriţei Principale, nM*
merită): De ce anume? VERRI *(ca mai sus):* Că ai spus ce nu trebuia! Ge rost avj
să iei vina asupra dumitale, acum la sfîrşit? MOMMINA *(ca mai sus):* Aşa mi-a venit, am simţit...
VERRI: Ga să le dai curaj lor! Eu trebuia să fiu ultimul]
şi să le strig că o să aibă de-a face cu mine! MANGINI: Chiar şi eu, în halat? *(Şi sare neindemînatic,* J
nîndu-se în gardă.) Gata! Hop ! NENE şi DORINA *(rîzînd şi bătînd din palme):* Grozav!
Bravo! Bravo! VERRI *(ca mai sus, indignat):* Bravo, nu? Stricaţi totul ci[1]
prostiile voastre! Aşa o să terminăm la sfîntul aşteaptă DOCTORUL HINKFUSS *('ridicindu-se din fotoliu):* Da de unde
Era foarte bine! Continuaţi, vă rog, mai departe!
Din fundul scenei, unde e uşa casei, încep să se audă bătăi tot mai puternice.
MANGINI *(scuzîndu-se):* Gînd eşti în halat poate să-ţi vini
să şi glumeşti, nu? NENE: Normal că da! VERRI *(lui Mangini, dispreţuitor):* Dumneata eşti bun *4*
joci arşice, nu să apari pe scenă I I
MOMMINA: Dacă domnul *(va spune numele Actorului Pm*
cipal) vrea să-şi joace mimai el rolul, fără noi, să *v*
spună şi plecăm de aicil VERRI: A, nu ! Plec eu, plec eu, dacă alţii vor să facă nuBi"
cum au chef şi le vine lor la socoteală, chiar dacă '
prost!
pjA IONAZlA: Dar pentru Dumnezeu, mie mi s-a părut foarte potrivită replica domnişoarei: „E vina mea că am acceptat".
SARICI *(lui Verri):* Şi P.e urmă, poate e bine să afli, că mai sîntem şi noi aici! Li: Trebuie să ne trăim şi noi rolurile! : Vrea să fie numai el bine! Fiecare are dreptul să

joace!
„OCTORUL HINKFUSS *(strigind):* Terminaţi o dată! Gata! continuaţi scena! Mi se pare că eşti chiar dumneata acum, domnule *(numele Actorului Principal)* cel care strici totul!
: Ba nu, domnule! Nu eu sînt de vină! Dimpotrivă, eu aş vrea ca cine trebuie să vorbească, să vorbească şi să-mi răspundă aşa cum trebuie! *(Face aluzie la Actriţa Principală.)* De tre iceasuri repet, c-am şi răguşit, „Domnişoara ştie! Domnişoara ştie!" şi domnişoara nu găseşte nici măcar o vorbuliţă ca să mă susţină. Mereu atitudinea asta de martiră!
MOMMINA *(exasperată şi aproape gata să plîngă):* Dar sînt o victimă! Sigur că sînt! Sînt victima surorilor mele, a casei, a dumitale, victima tuturorI
în această clipă, printre actorii care vorbesc lingă

• *rampă cu Doctorul Hinkfuss, îşi face loc Bătrînul*
Actor Comic, zis „Fluierici", cu o faţă de mort, ţinin-
du-se cu miinile insîngerate de plntecul lovit de cuţit.
Vesta şi pantalonii sînt şi ei plini de sînge.

FLUIERICI: Cum vine asta, domnule director! Adică eu vin şi bat pînă nu mai pot la uşă, plin de sînge tot, cu maţele scoase; trebuie să intru şi să mor pe scenă, ceea ce nu-i de loc uşor pentru un actor comic, şi nu-mi deschide nimeni; aici toţi se ceartă; actorii nici nu mai sînt în rol... Unde e efectul pe care ziceaţi că o să-l scot cînd am să apar plin de sînge, muribund şi beat pe dea-supra! Vreţi să-mi spuneţi şi mie, ce mă fac acum? STORUL HINKFUSS: Se rezolvă imediat! Sprijină-te de . cîntăreaţa dumitale. Unde e? «NTĂREAŢA: Sînt aici.

UL DINTRE CONSUMATORII DE LA CABARET: Sînt şi eu ¦i ca să-l susţin.

158

159

DOCTORUL H.ÎNRFUSS: Cu atît mai bine, susţine-l şi duJ
neata.

FLUIERICI: Trebuia să urc scările ţinîndu-mă de ei... DOCTORUL HINKFUSS: Presupune şi dumneata că le-ai J
cat, ce dracu! Şi voi fiţi gata! V-aţi văietat destul. §1
poate să vă-necaţi ca ţiganul la mal?! *(Se-ntoarce* j.
scaunul său mormăind.) Pentru un amor propriu exJ
gerat şi idiot!

Se reia scena.

Domnul Palmiro vine din fundul scenei, sprijinit de Clntăreaţă şi de Consumatorul de la Cabaret. Cum II văd, soţia şi fiicele încep să ţipe. Insă Bătrinul Actor Comic şi-a pierdut şi el însufleţirea, aşa că le lasă un timp să se descarce, cu un suris resemnat pe buze şi cu aerul că spune: „Ei bine, cind o să sfirşiţi voi, o să vorbesc eu". îi lasă, de asemenea, cind pe Clntăreaţă, clnd pe Consumatorul de la Cabaret să răspundă la avalanşa de întrebări pline de nelinişte, deşi, pe de altă parte, ar vrea ca ei să nu scoată nici un cuvlnt şi toţi să aştepte răspunsul adevărat, pe care şi-l rezervă pentru el la sfirşit. Ceilalţi, văzindu-i zîmbetul zeflemitor, nu ***îţi*** *dau seama unde vrea să ajungă şi continuă să-şi joace rolurile cit pot mai bine.*

DOAMNA IGNAZIA: Doamne sfinte, ce s-a întîmplat?

MOMMINA: Papă, papa dragă!

NENE: Eşti rănit?

VERRI: Cine v-a lovit?

DORINA: Dar unde e lovit? Unde?

CONSUMATORUL: In pîntec!

SARELLI: Cuţit?

CONSUMATORUL: E tăiat rău! A pierdut o groază de sînd
pe drum.

NARDI: Cine a făcut asta? Cine? POMETTI: La cabaret?

MANGINI: lntindeţi-l pe pat, pentru Dumnezeu! POMARICI: Aici, aici, pe divan! DOAMNA IGNAZIA *(in timp ce Clntăreaţă şi Consumatori*[1]
ii aşază cu grijă pe domnul Palmiro pe divan): Deci doi"'
nul se-ntorsese la cabaret?
j: Cum poţi să te mai gîndeşti acum la cabaret, mamă? i-l vezi cum este?

IGNAZIA: Clnd văd cum îmi intră-n casă... Pri-*veste, priveşte cum o strînge lingă el. Cine e asta?

TĂBEAŢA: o femeie care, în orice caz, are mai multă inimă decît dumneata, doamnă!

AMATORUL DE LA CABARET: Doamnă, gîndiţi-vă că soţul dumneavoastră e pe moarte!

lOMlNA: Dar ce s-a întîmplat? Cum a fost? rSUMATORUL DE LA CABARET: A vrut să-i i
ia apărarea...

Arată spre ***Clntăreafo***

nOAMNA IGNAZIA *(cu un zîmbet strîmb):* Se putea! Cavalerul!

CONSUMATORUL DE LA CABARET *(continuînd):* ...şi a urmat o încăierare...

CtNTĂREAŢA: ...şi criminalul...

CONSUMATORUL DE LA CABARET: ...a lăsat-o pe ea şi s-a năpustit asupra lui!

VBRRI: Şi l-au prins?

CONSUMATORUL DE LA CABARET: Nu! A fugit amenînţîn-du-i pe toţi cu cuţitul.

NARDI: Dar, cel puţin, ştiţi cine este?

CONSUMATORUL DE LA CABARET *(arătind spre Cîntăreaţâ):* Ştie ea foarte bine...

SARELLI: Amantul ei?
CiNTĂREAȚA: Călăul meu ! Călăul meu!
CONSUMATORUL DE LA CABARET: Voia să facă un adevărat măcel!
NENE: Mamă, să trimitem repede după un doctor!
Intră Tolina numai pe jumătate îmbrăcată.
TOTINA: Ce-i aici? Ce s-a întîmplat? Dumnezeule, papă;
cine l-a lovit? MOMMINA: Haide, papă, vorbeşte, spune şi tu ceva, măcar
un cuvîntl
DORINA: De ce ne priveşti aşa? ENfi: Se uită la noi şi zîmbeşte. 'OTINA: Cum s-a întîmplat? Unde!
"OAMNA IGNAZIA *(Totinei):* La cabaret, nu vezi? *(Arată*
Pre Clntăreață.) Puahl E limpede!
160
161
■ Luigi Pirandello — Teatru
NENE: Un doctor! Repede un doctor 1 Doar n-o să-l ;-,s, I
să moară aşa!
M0MM1NA: Cine se duce după un doctor? MANGINI: M-aş duce eu, dacă n-aş fi...
***Îşi** arată halatul.*
TOTINA: Ah, uitasem! Du-te şi ia-ți uniforma de dincoj NENE: Dumneata, Sarelli, dar repede, te rog!
SARELLI: Da, sigur că da! M-am dus!
*Iese prin uşa din fund împreună cu **Mangini.***
VERRI: Dar de ce nu vorbeşte? *(Face aluzie la domnul* iy
miro.) Ar trebui să spună, totuşi, ceva... TOTINA: Tată! Tăticule! NENE: Se uită la noi şi zîmbeşte.
MOMMINA: Sîntem toate aici, lîngă tine, papal VERRI: Oare vrea să moară fără să ne spună nici un cuvîntjj POMÂRIGI: Lui puțin îi pasă! Stă acolo de nici nu ştjj
dacă-i viu sau mort. Ce o fi aşteptînd? NARDI: Eu unul nu mai ştiu ce să spun! Ferice de Sarellij
că a fugit după doctor, şi de Mangini, cu uniforma lui,,] DOAMNA IGNAZIA *(adresîndu-se soțului):*
Vorbeşte o dată,
omule! N-ai nimic de spus? Dacă m-ai fi ascultat.,,.
Dacă te-ai fi gîndit că aveai patru fete, care acum poatt
că n-o să mai aibă nici pîine pe masă!... NENE *(după ce a aşteptat o clipă împreună cu ceilalți):* Nil
mici Uitați-vă la el! Stă şi zîmbeşte! MOMMINA: Nu e firesc. DORINA: Papă, nu poți să te uiți la noi şi să zîmbeşti î»
felul acesta. Doar reprezentăm ceva pentru tine, nw CONSUMATORUL DE LA CABARET: Poate că e aşa, fiindcă i:
cam băut... MOMMINA: Nici aşa nu e firesc! Gînd cineva bea şi e trişti
la băutură, tace, de acord; dar dacă e destul de vesefl
ca să zîmbească, atunci şi vorbeşte! Altfel, să nu m
zîmbească, şi gata! DOAMNA IGNAZIA: Putem măcar să ştim şi noi de ce zinH
beşti aşa?
Pentru a doua oară râmln toți o clipă in aşteptare.
162
pjGl: Pentru că-mi face plăcere să văd că toți sînteți -lt mai buni decît mine.
mul oRl *(in timp ce to î' se privesc între ei, pierzlndu-şi brusc*
elanul): Ce zice?'
.jgftjCI *(sculîndu-se în capul oaselor):* Asta zic, că după ce am intrat în casă nici eu nu ştiu cum, fiindcă n-a venit nimeni să-mi deschidă, deşi bătusem o grămadă (je vreme la poartă...
-.nrTORW' U1NKFUSS *(ridicîndu-se din fotoliu, înfuriat):* Iar o iei 'e li1 capăt?
.yjgRICI: ...nu mai pot să mor, domnule director, îmi vine să rîd cînd îi văd pe toți ce grozavi sînt, şi nu mai pol să mor. Slujnica *(priveşte In jurul său)* trebuia să intre în fugă şi să anunțe: „Oh, Doamne, stăpînul! Doamne sfinte, stăpînul! îl aduc rănit!"
DOCTORUL HINKFUSS: Ce rost mai au toate astea? S-a spus sau nu că ai intrat în casă?
FLUIERICI: Atunci, de ce, mă rog, să nu se spună şi c-am murit, şi gata bîlciul!
DOCTORUL HINKFUSS: Nu, domnule! Dumneata trebuie să vorbeşti, să-ți joci scena, să mori, înțelegi?
FLUIERICI: Bine, dacă-i aşa, poftim scena *(se întinde pe divan)* am murit!

DOCTORUL HINKFUSS: Nu aşa ne-a fost vorba, domnule dragă!
FLUIERICI *(sare în picioare şi vine în faţă):* Atunci, scumpe domnule director, poftiţi aici şi omorîţi-mă dumneavoastră ! Ce vreţi să vă mai spun? Vă repet încă o dată că eu singur nu mai pot să mor! îmi pare rău, dar nu sînt o armonică pe care o desfaci şi o strîngi cînd.ai poftă, iar dacă mai apeşi şi pe clape, ea, gata: cîntă!
DOCTORUL HINKFUSS: Dar colegii dumitale...
FLUIERICI *(prompt):* ...sînt mai buni decît mine. Am mai spus-o şi mi-a făcut chiar plăcere. Eu nu pot! Pentru mine intrarea în scenă era totul. Aţi sărit peste ea... gata, s-a terminat! Eu, ca să montez, aveam nevoie de strigătul slujnicei, şi Moartea trebuia să pătrundă o dată cu mine în mijlocul veseliei neruşinate din casa asta... o Moarte beată, aşa cum stabilisem, beată de un vin care s-a făcut singe. Trebuia să vorbesc, ştiu, vinul şi
163
slngele trebuiau să-mi dea curaj, să încep să spre groaza tuturor, sprijinit de femeia aceasta. *trage lingă el pe Clntăreaţă şi se agaţă cu un braţ de gfM ei.)* Aşa! Să spun nişte cuvinte fără sens, fără legali şi în acelaşi timp îngrozitoare pentru soţia mea, p_{eri}k fete şi chiar pentru tinerii aceştia, ca să le arăt că am făcut pe idiotul, a fost fiindcă ei au fost răi: rea, fiice rele, prieteni răi! Nu, nu, eu eram neghi Numai eu eram bun, ei erau răi; numai eu eram d_e tept, ei erau proşti; eu aveam ingenuitatea de part,', mea, ei erau de o bestialitate perversă. Aşa! *(înfuri duse, ca şi cum l-ar contrazice cineva.)* Deştept, da! IJ ligent, aşa cum sînt copiii (nu toţi, bineînţeles, ceica$_{t!}$ cresc în mijlocul grosolăniei şi violenţei celor maiji Insă toate acestea trebuiau spuse de un om beat şi ţ, delir. Trebuia să-mi duc mîinile la faţă — uite aşa-şi să mă mînjesc de sînge. *(îşi întreabă colegii.)* M-aj mînjit? *(Şi cum ei îi {ac semn că da.)* Bine ! *(Reîncepe* Să vă îngrozesc şi să vă fac să plîngeţi — dar să plin. geţi de-adevărat — cu picul de suflet care mi-a maij rămas, să-mi ţugui buzele, aşa *(încearcă să fluiere, k nu reuşeşte)* fhhh, fhhh — şi să fluier pentru ultimi dată. *(îl cheamă Ungă el pe Consumatorul de la Cal ret.)* Vino şi tu încoace. *(I se agaţă de gît cu celăhl braţ.)* Aşa! — între voi doi —• dar mai aproape de ţinti frumoasa mea — să-mi plec capul — cum fac păsăruij cile — şi să mor.
îşi pune capul pe pieptul Cintăreţei; braţele i se desfac şi cade mort la pămint.
GlNTĂREAŢA: Oh, Doamne! *(încearcă să-l sprijine, apoii lasă să cadă.)* A murit! A murit! MOMMINA *(aruncîndu-se peste trupul lui):* Papă, papă drag, **papă...**
***Şi începe să pllngă cu adevărat. Acest** moment de emoţie adevărată din partea Actriţei Principale, le face şi pe celelalte actriţe să se emoţioneze, aşa că încep toate să pllngă sincer. Doctorul Hinkfuss se ridică şi strigă.*
164
$_{cT}$ORUL HINKFUSS: Admirabil! Stingeţi luminile! Lumi-$_{n}$ile, nu se-audeî *(Se face întuneric.)* Părăsiţi scena! „ Mama şi cele patru surori stau în jurul mesei din sufragerie — peste şase zile —• lumina din salon este stinsă. Se vede numai lampa din sufragerie! $_{o}$gMlNA *(din întuneric):* Domnule director, trebuie să
mergem să ne-rnbrăcăm în negru.
$_{iQCT}$ORUL HINKFUSS: Aşa e! In negru! Ar fi trebuit să lase cortina după scena morţii. Ei, la urma urmei, n-are importanţă. Duceţi-vă să vă schimbaţi. Lăsaţi cortina ! Lumină în sală ! *(Cortina se lasă. în sală se face lumină. Doctorul Hinkfuss zîmbeşte îndurerat.)* Eh, efectul n-a fost el chiar aşa cum trebuie, însă vă promit că mîine seară o să fie grozav. De altfel, domnilor, se întîmplă şi-n viaţă ca un efect pregătit cu grijă, şi pe care contai, să se strice cînd ţi-e lumea mai dragă. Ei, şi atunci, sigur că urmează reproşurile soţiei, fiicelor: „trebuia să faci aşa" şi „trebuia să spui aşa!" E drept că aici era vorba de moarte. Păcat că bravul meu *(va spune numele Actorului Comic)* s-a cramponat aşa de mult de intrarea asta! In sfîrşit! însă actorul nostru e foarte bun. Mîine seară sînt sigur că o să se achite de minune de scena aceasta! Fiindcă, domnii mei, pentru consecinţele sale, scena e capitală! Cel care a găsit-o sînt eu ! în povestire nu exista, ba chiar sînt convins că autorul n-ar pune-o niciodată, dintr-un scrupul pe care *eu* n-am de ce să-l respect: chipurile, ca să nu întărească credinţa, foarte răspîndită, că în Sicilia se foloseşte cam mult cuţitul. Presupunînd că i-ar fi venit ideea să-l facă să moară, precis că l-ar fi omorît fie printr-o sincopă, fie într-un accident banal. Dar dumneavoastră aţi văzut acum ce efect teatral permite o moarte ca asta, creată de mine, cu vin, sînge şi un braţ pe după gîtul Cîntăreţei. Personajul trebuie să moară iar familia să se prăbuşească în mizerie 1 Altfel, nu mi se pare firesc ca Mommina să consimtă să se căsătorească cu un turbat ca Rico Verri, rezistînd la toate argumentele mamei şi surorilor ei, care vor s-o convingă din contra, să nu facă aşa ceva. Mai ales °ă au cerut

informații din orășelul vecin, de pe coasta sudică a Insulei, şi au aflat că era într-adevăr dintr-o
165
familie înstărită, insă tatăl lui avea faima de cănijjj şi de om atît de gelos, incit în cîțiva ani nevasta 1 murit de inimă rea. Cum de nu simte oare fata ast_a 1 soartă o aşteaptă? Cum de nu-şi dă seama că între jy Verri şi taică-său,cămătarul gelos, atunci cînd a l_{Ua}, în căsătorie, a avut loc o învoială ca să poată sale *ți* în ciuda celorlalți ofițeri, plus ce-o mai fi stabilit sinea lui, nu numai ca să aibă o compensație $pe_{ri)}$' încăpățînarea asta, ci şi ca să țină capul sus în fața (J cetățenilor lui care ştiu bine ce faimă are familia soți,,; Cine ştie cum o s-o facă să plătească pentru toate bJ riile pe care i le-a dat viața, trăită aşa cum a trăit' la ea acasă?! Sînt argumente, după cum vedeți, foaJ solide. Actrița Principală, domnişoara *(va spune mele Actriței Principale)* nu este totuşi de părerea nJ După ea, Mommina e cea mai înțeleaptă din cele pay surori, cea sacrificată, cea care le-a procurat întjj deauna celorlalți distracții de care, de fapt, ea nu l bucurat, obosită, nedormită şi chinuită de gînduriJ tot greul familiei pe umerii ei. Pe urmă, e cea care înțt lege foarte multe lucruri, înțelege că anii trec şi *A* tatăl, din cauza neorînduielii din casă, n-a putut si pună nimic de o parte, că nici un tînăr din oraş n-os; se însoare cu vreuna din ele, în timp ce Rico Verrioi se bată pentru ea nu într-un duel, ci în trei, cu ceilalți ofițeri, care la cea dintîi lovitură a soartei s-au topi cu toții. In fond, şi ea iubeşte melodramele, ca şi SUM rile ei: Râul, Ernani, don Alvaro...

„N-am să-mi pot smulge Chipul său din inima mea."

dar se ține tare şi se mărită cu el. *(Doctorul Hinkfusn vorbit atlta, ca să lase timp actrițelor să se îmbrace 'i negru, Insă simte că nu mai poate; are o izbucnire ntiH teptată; dă la o parte cortina şi strigă:)* Dar ce draj mai aşteaptă gongul ăsta ! E posibil să nu fie nici acw gata actrițele? *(Şi adaugă, prefâcîndu-se că vorbeşte[1]' cineva din spatele cortinei:)* Nu? — Atunci ce mai ' Ce? Nu mai vor să joace? Cum adică? Cu publicul w stă şi aşteaptă? Vino încoace domnule, pofteşte a"-l

Si' prezintă Secretarul Doctorului ***Hinkfuss,*** *foarte încurcat.*

$_{rR}$ETARUL: Spun că...

$_{T}$CT$^{o_{RUL}}$ HINKFUSS: Ce $s_{Pun?}$

f $_{O}$flTjL PRINCIPAL *(de după cortină, Secretarului):* Mai ^{V} tare, vorbeşte mai tare, să audă limpede ce motive avem!

)CTORTJL HlNKFUSS: Tot dumneata domnule...?

i *Va spune numele Actorului Principal, dar vor veni*
In față şi ceilalți actorişi actrițe, începind cu Slujnica
şi cu Actorul Comic, care-şi vor scoate perucile în
fala publicului. Actorul Principal s-a dezbrăca,!
de uniformă.

vCTRlȚA. DE CARACTER: Nu, domnule director, toți sîntem de acord ! Toți!

ACTRIȚA PRINCIPALĂ: Aşa nu mai merge! CEILALȚI: Nu mai merge! Nu mai merge! rT0RUL COMIC: Eu unul mi-am isprăvit rolul dar am venit şi eu... DOCTORUL HlNKFUSS: Dar pentru numele lui Dumnezeu, ce s-a mai întîmplat?

Se aude liniştit, ca un duş rece, sfirşitul frazei Actorului Comic.

ACTORUL COMIC: ...din solidaritate cu colegii mei! DOCTORUL HlNKFUSS: Din solidaritate? Adică? ACTORUL COMIC: Adică, domnule director, plecăm cu toții! DOCTORUL HlNKFUSS: Plecați? Cum? Unde plecați? CÎȚIVA: Plecăm de aici!

STORUL PRINCIPAL: Dacă nu plecați dumneavoastră! ^{AI}'TH: Sau plecați dumneavoastră, sau plecăm noi! DOCTORUL HlNKFUSS: Să plec eu? Cum îndrăzniți? De cînd i comandați voi mie? : — Bine, dacă nu, atunci plecăm noi! - Da, da, haideți!

— Nu mai vrem să fim marionete!

— Hai frații lor, să plecăm o dat;1!

Se mişcă agitați.

166

167

DOCTORUL HINKFUSS *(aținîndu-le calea):* Unde vreți J plecați? Ați înnebunit? Publicul din sală a plg.i Ce-aveți de gînd cu el? ACTORUL COMIC: Asta hotărîți dumneavoastră! Noi $_{V}$.J spus clar: ori plecați dumneavoastră, ori plecăm jjl DOCTORUL HINKFUSS: Iar eu vă mai întreb o

dată Ce j
mai întîmplat? ACTORUL PRINCIPAL: Credeți că mai trebuia să se intim,,
şi altceva? Vi se pare puțin ce-a fost pînă acum? ! DOCTORUL HINKFUSS: Dar bine, Doamne iartă-mă, nUsi
îndreptase totul?
ACTORUL COMIC: Ce înseamnă că se-ndreptase totul? ACTRIȚA DE CARACTER: Dumneavoastră ne pretindeți «
improvizăm...
DOCTORUL HINKFUSS: ...aşa cum v-ați angajat! ACTORUL COMIC: Vă cer iertare, dar nu aşa era vorba, *4*
săriți peste scene şi să-mi porunciți să mor la comandă, ACTRIȚA DE CARACTER: ...cu scena începută de la jumătaî
şi fără căldură!
ACTRIȚA PRINCIPALĂ: Nu mai găseşti cuvintele potriviți ACTORUL PRINCIPAL: Exact! Aşa cum v-am spus de la bi
început! Replicile trebuie să se nască firesc! ACTRIȚA PRINCIPALĂ: însă chiar dumneata ai fost cel cJ
n-a vrut să le respecte pe cele care se născuseră în miij
dintr-un elan firesc! ACTORUL PRINCIPAL: Aşa e, ai dreptate! însă nu e vil
mea!
POMĂRICI: Just! El a fost primul care a început! ACTORUL PRINCIPAL: Mă lăsați şi pe mine să vorbesc? Vi*
nu e a mea, e a lui!
mirată spre Doctorul Hinkfuss.
DOCTORUL HINKFUSS: A mea? Cum adică a mea? De*
mă rog? ACTORUL PRINCIPAL: Pentru că vă amestecați aici, cutei
trul dumneavoastră blestemat, dar-ar Dumnezeu sil
înghită pămîntull DOCTORUL HINKFUSS: Ce? Teatrul meu? Voi ați înnebu»*
de-a binelea? Şi noi unde sîntem, vă-ntreb? Nu sîntc
la teatru?
iVh PRINCIPAL: Aha! Deci sîntem la teatru, nu? Buun! AT Atunci dați-ne rolurile să le-nvățăm. TRlTA PRINCIPALĂ: Aci cu act şi scenă cu scenă.
. Replicile scrise cuvînt cu cuvînt.
fORUL COMIC: Şi puteți să tăiați atunci, cît aveți chef si să săriți peste scene, cum vă place, dar să ştim dinainte !
r-roRUL PRINCIPAL: Dumneavoastră sînteți cel care dez-* lânțuie în noi viața...
PRINCIPALĂ: ...cu clocotul acesta de pasiuni. DE CARACTER: Cu cît vorbim, cu atît sîntem mai irinşi...
): ...şi sîntem toate în fierbere!... nRiȚA PRINCIPALĂ: ...toate numai nervi!...
TOTINA *(arătînd spre Actorul Principal):* Eu l-aş omorî!
DORINA: Abuzezi de forța dumitale şi vii să dictezi legi în casa noastră!
DOCTORUL HINKFUSS: Cu atît mai bine, domnii mei! Cu atît mai bine!
ACTORUL PRINCIPAL: Cum cu atît mai bine, dacă ne pretindeți să fim în acelaşi timp atenți şi la scenă...
ACTORUL COMIC: ...să nu care cumva să scăpăm vreun efect...
ACTORUL PRINCIPAL: *Fiindcă sîntem la teatru!* Cum vreți să ne mai gîndim la teatrul dumneavoastră, dacă trebuie să trăim? Vedeți ce-a ieşit? Că atunci cînd m-am gîndit să termin scena aşa cum voiați dumneavoastră, păstrîndu-mi ultima replică, am început să mă cert pe nedrept cu domnişoara *(arată spre Actrița Principală)* care avea dreptate! Da, da, avea toată dreptatea sa mă roage în clipa aceea.
AUTRIȚA PRINCIPALĂ: Pentru dumneata m-am rugat!
ACTORUL PRINCIPAL: Şi ai făcut foarte bine *(adresîndu-se actorului care a jucat rolul lui Mangini)* ca şi dumneata, de altfel, cînd ai făcut gluma aceea cu halatul — şi vă cer scuze: neghiobul am fost eu, pentru că l-am ascultat pe domnul acesta.
Arată spre Doctorul llinkfusst

lo°CTORUL HINKFUSS: Iar eu te rog să fii atent cum vor-Ueşţi!
169
ACTORUL PRINCIPAL *(îl dă la o parte şi se adresează din JM cu patimă, Actriţei Principale):* Mai lăsaţi-mă-n *pM* Dumneata eşti într-adevăr victima. îmi dau so$_{ar}$j simt că eşti tot atit de copleşită de rolul durbitale. $_{c}$j sînt eu de-al meu! Cînd te văd în faţa mea *(li cuţ$_{lr}$-$_{lu}$ capul în mîini)* cu ochii aceştia, cu tristeţea gurii$_{t}$ K! prin toate chinurile iadului! Tremuri toată, simt ţi-e frică atunci cînd te-ating! E cu neputinţă sa (]«.: afară publicul, însă nici eu, nici dumneata nu mai Jf tem acum să jucăm ca de obicei, ca într-o piesă $_{o}$jj nuită. Aşa cum îţi strigi dumneata disperarea şi jyj rinţa, tot aşa trebuie să-mi strig şi eu pasiunea, J siunea care mă împinge la crimă. La urma urmei, fjj n-are decît să rămînă aici, ca un tribunal care ne cultă şi ne judecă! *(Lntorcîndu-se brusc spre Doctori Hinkţuss.)* Insă dumneavoastră trebuie să plecaţi!t
DOCTORUL HINKFUSS *(năucit):* Eu?
ACTORUL PRINCIPAL: Exact! Trebuie să rămînem singuri numai noi amîndoi!
NENE: Sigur că da!
ACTRIŢA DE CARACTER: Să joace aşa cum simt!
ACTORUL COMIC: Să asculte de viaţa ce se naşte în ei!
TOŢI CEILALŢI *(împingîndu-l pe Doctorul Hinkfuss jos deâ scenă):* Plecaţi! Duceţi-vă! Dumneavoastră plecaţi!
DOCTORUL HINKFUSS: îndrăzniţi să mă daţi afară din'prtl priul meu teatru?!
ACTORUL COMIC: Nu mai e nevoie de dumneavoastră! [
TOŢI CEILALŢI *(împingîndu-l acum pe culoar):* Afară! Piti câţi de aici!
DOCTORUL HINKFUSS: Ăsta e un abuz nemaipomenit! Vrei: să faceţi aici un tribunal?
ACTORUL PRINCIPAL: Nu! Un teatru adevărat!
ACTORUL COMIC: Ceea ce rataţi dumneavoastră în fieca» seară, fiindcă vreţi ca scenele să fie numai şi numai «I spectacol care să ia ochii!
ACTRIŢA DE CARACTER: Cînd trăieşti cu toată fiinţa tai pasiune, atunci e adevăratul teatru şi pentru asta ajunl un simplu afiş!
ACTRIŢA PRINCIPALĂ: Cu pasiunea nu poţi să te joci! I
ACTORUL PRINCIPAL: Numai la farse de nimic îţi poţi P^{ef}: mite să distrugi totul pentru un efect!
CEILALŢI: Afară! Afară!
^{fo}rTOR^{uL} HINKFUSS: Sînt directorul vostru!
D° $_{oR}$UL PRINCIPAL: Nimeni nu poate să comande vieţii
^{AC} care se naşte!
DE CARACTER: Pînă şi scriitorul trebuie să i se
supună!
$_{rT}$RIŢA PRINCIPALĂ: Âsta-i cuvîntul! să i se supună! VTORUL COMIC: Afară cu cei care vor să comande! îojl CEILALŢI: Afară! Afară!
"", HINKFUSS *(cu spatele la uşa de intrare în sală):* ă protestez! E scandalos ce faceţi! Sînt direct
IOCTORUL HINKFUSS *(cu spatele la uşa de intrare în sală)* Am să protestez! E scandalos ce faceţi! Sînt direct...
ii scos afară din sală. între timp cortina s-a tras iar In lături. Pe scena goală e întuneric beznă. Secretarul Doctorului Hinkfuss, decoratorii, electricienii, in sfîrşit, toi personalul tehnic de scenă, a ieşit să asiste la spectacolul nemaivăzut al unui director dat afară de actorii săi.
ACTORUL PRINCIPAL *(către Actriţa Principală, invitînd-o sase reîntoarcă pe scenă):* Repede! Vino! Să ne întoarcem pe scenă!
ACTRIŢA DE CARACTER: O să facem totul singuri!
ACTORUL PRINCIPAL: N-o să avem nevoie de nimic!
POMÂRICI: Noi o să ne facem scenele.
ACTORUL COMIC: Bravo! Iar eu o să am grijă de lumini!
ACTRIŢA DE CARACTER: Nu, e mai bine aşa, totul gol şi cufundat în beznă! Ascultaţi-mă pe mine, e mai bine aşa!
ACTORUL PRINCIPAL: O lumină vagă, doar atît cît să scoată din întuneric chipurile actorilor!
ACTRIŢA PRINCIPALĂ: Cum? Fără decor?
ACTRIŢA DE CARACTER: Ce rost are decorul?!
ACTRIŢA PRINCIPALĂ: Nici măcar pereţii carcerei mele să mi apară?

STORUL PRINCIPAL: Ba da! Dar numai o clipă, dacă-i atingi. Pe urmă, iar întuneric! Ca să se-nțeleagă că nu cadrul, nu decorul e cel care comandă! R1ȚA DE CARACTER: E de ajuns ca tu, copila mea, să te simți în carceră şi ea o să apară, şi toată lumea o să vadă cum te sufoci între pereții ei! R1ȚA PRINCIPALĂ: Măcar să mă machiez...
170
171
ACTRIȚA DE CARACTER: Stai puțin! Am o idee! Am o i I *(Adreslndu-se cuiva din personalul de scenă:)* Adu ,' scaun, repede!
ACTRIȚA PRINCIPALĂ: Ce idee?
ACTRIȚA DE CARACTER: Ai să vezi! *(Către actori.) [nA* timp voi pregătiți ce trebuie, dar să fie numai stricy necesar. Scaunele fetițelor! Vedeți dacă sînt gata, (jJ colo!
Recuziterul aduce scaunul.
ACTRIȚA PRINCIPALĂ: Spuneam că ar trebui să mă ma.
chiez... ACTRIȚA DE CARACTER *(Impingind scaunul spre ea):* Dal
fata mea, sigur că da. Stai jos.
ACTRIȚA PRINCIPALĂ *(perplexă, neînțelegind):* Să stau aicijl ACTRIȚA DE CARACTER: Da, da, aici! Doamne, ce grozăvie!
Nene, fugi şi adu cutia de machiat şi un şervet... Şi voj
aveți grijă! Fetițele să fie în cămăşuțe de'noapte, lungi[1] ACTRIȚA PRINCIPALĂ: Dar ce vrei să'faci? Nu-nțeleg! ACTRIȚA DE CARACTER: Lasă-ne pe noi, mama şi surorile
tale, să ne îngrijim de tine. Să vezi ce bine o să **tel**
machiem noi. Nene, tot n-ai plecat? TOTINA: Adu şi o oglindă! ACTRIȚA PRINCIPALĂ: Şi rochia! DORINA *(strigă după Nene care fuge spre cabine):* Să nu uijil
rochia! Rochia! ACTRIȚA PRINCIPALĂ: Fusta şi cazaca! Vezi că sînt la mii
ne-n cabină!
Nene dă din cap că a înțeles şi iese prin stingă.
ACTRIȚA DE CARACTER: Trebuie să ne chinuim noi, înțelegi? Eu, mama ta, care ştiu ce-i bătrînețea, să te **îfflj** bătrînesc, copila mea, înainte de vreme...
TOTINA: ...şi noi, care te-am ajutat odată să fii frumoasa, acuma o să te facem urîtă...
DORINA: ...să pari trecută...
ACTRIȚA PRINCIPALĂ: ...ca să mă condamnați pentru ci l-am luat pe omul acela?...
ACTRIȚA DE CARACTER: Da, dar cu durere, cu cită dureri te condamnăm...
TOTINA: ...pentru că te-ai despărțit de noi...
PRINCIPALĂ: ...dar să nu credeți că am făcut-o ' de frica mizeriei care ne aştepta după moartea tatei
nu de asta!... nRlNA: Atunci, de ce? Din dragoste? Ai putut într-ade-
văr să te-ndrăgosteşti de un monstru ca el? TRIȚA PRINCIPALĂ: Nu, nici de asta. Din recunoştință.
ÎNTINA: Pentru ce recunoştință?
CTRIȚA PRINCIPALĂ: Pentru că el, numai el a crezut — în ciuda scandalului...
TOTlNA: ...că una din noi tot se mai poate mărita?
DORINA: Ce să zic? Mare lucru ai cîştigat măritîndu-te cu el!
ACTRIȚA DE CARACTER: Ce ți-o fi venit oare? Ai să vezi tu acum!
NBNfi *(revenind cu ustensilele pentru machiaj, o oglindă, şervetul, fusta şi cazaca):* Am adus totul! Nu găseam...
ACTRIȚA DE CARACTER: Dă-mi-le mie! *(Deschide cutia şi începe s-o machieze pe Mommina.)* Capul sus! Of, copila mea, fetița mea dragă, de-ai şti cîți din oraş vorbesc de tine ca de o moartă: „Şi ce fată frumoasă era! Ce suflet bun avea!" Acum ai chipul stins... uite aşa... aşa... un obraz pe care nu-l mai vede soarele şi vîntul...
TOTINA: ...pungile de sub ochi, acum! Fă-i şi pungile de sub ochi.
ACTRIȚA DE CARACTER: Da, da, uite-aşa.
DORINA: Nu prea mult!
NENS: Ba dimpotrivă, mult!
TOTINA: Şi ochii-n care se citeşte o durere de moarte!
NENE: Aşa. Şi acum părul pe la tîmple.
ACTRIȚA'DE CARACTER: Da, da.

DORINA: Nu! Să nu fie alb.
BN£: Nu alb! nu!
ACTRIȚA PRINCIPALĂ: ...scumpa mea Dorina...
TOTINA: ...aşa ...bine ...bine ...nici n-a trecut bine de treizeci de ani...
ACTRIȚA DE CARACTER: ...părul e deja cărunt la tîmple!
VCTRIȚA PRINCIPALĂ: Cred că nici n-ar trebui să mă mai pieptăn!
A DE CARACTER] *(ciufulindu-i părul):* Stai, aşteaptă țin, uite-aşa... gata! *(dîndu-i oglinda):* Priveşte-te!
172
173

ACTRIȚA PRINCIPALĂ *(dină imediat oglinda la o part*
Nu! A luat toate oglinzile din casă. Ştii unde am p;
să mă văd uneori? în geam, ca o umbră, sau în
tremurătoare dintr-o cană, şi am împietrit! ACTRIȚA DE CARACTER: Stai pîițin, gura! buzele!
ACTRIȚA PRINCIPALĂ: Da, trebuie şters tot rujul. Nu rj
am sînge în vine...
TOTINA: Şi cutele, cutele de la colțuri... ACTRIȚA PRINCIPALĂ: La treizeci de ani s-ar putea **să-a,**
fi căzut şi cîțiva dinți... DORINA *(Imbrățişînd-o emoționată):* Nu, nu Mommina, J
vorbi aşa! NENE *(emoționată şi ea şi din cauza aceasta aproape mînioash*
dînd-o la o parte pe Dorina): Corsetul! Să-şi scoală ({IF
setul! S-o dezbrăcăm! ACTRIȚA DE CARACTER: Mai bine să-mbrace peste hlj
şi cazaca! TOTINA: Sigur, mult mai bine! Să pară şi mai stîngace J
mai prost îmbrăcată! ACTRIȚA DE CARACTER: Să atîrne pe tine, ca pe o bătrîJ
ca pe mine.
DORINA: ...ai să te-nvîrteşti chinuită prin casă... ACTRIȚA PRINCIPALĂ: ...năucă de durere...
ACTRIȚA DE CARACTER: ...tîrîndu-ți picioarele... NENE: ...fără vlagă...
Fiecare, după ce spune ultima replică, se retrage în dreapta, in întuneric. Actrița Principală, rămasă, singură între cei trei pereți goi ai carcerei sale, ridicați pe întuneric, in timp ce era îmbrăcată si machiată, se va, izbi cu capul de peretele din dreapta, apoi de cel din fund şi pe urmă de cel din stingă. în momentul lovirii, peretele va deveni o clipă vizibil, luminai de o rază tăioasă, venită de sus, ca- un fulger rece, ca să dispară din nou în beznă.
ACTRIȚA PRINCIPALĂ *(intr-un ritm lugubru, cu o **intern** tate din ce in ce mai mare, lovindu-se cu capul de peW ca un animal înnebunit, închis într-o cuşcă):* E zid! zidi E **zid!**
Se duce să se aşeze pe scaun cu fața şi gesturile unei femei care şi-a pierdut mințile. Va rămîne un timp uşa. Din dreapta, unde s-au retras mama şi surorile,
se înalță din beznă o voce: e vocea mamei care va
vorbi ca şi nnn ar citi povestea. într-o carte.
rTRIȚA DK CARACTER: „Şi-a fost închisă în cea mai înaltă V casă din oraş, cu uşa zăvorită, toate ferestrele închise si obloanele Irase: numai una a mai rămas, mică, deschisă spre câmpia şi marea îndepărtate. Din orăşelul de pe deal nu vedea decît clopotnițele de Ia biserici şi acoperişuri Io caselor: unele mai înclinate, altele mai puțin înclinate, şi țigle, țigle şi iarăşi țigle. Şi ea, doar seara ce HO mai putea apropia de fereastră ca să **respire."**
In peretele din fund devin" vizibilă o mică fereastră, • voalată parcă şi îndepărtată, prin care pătrunde o blinda lumină de lună.
KNE *(din întuneric, mulțumită şi cu o mirare copilărească, în timp ce de departe, de foarte departe, se aud abia şoptit melodia unei serenade):* Priviți fereastra! E chiar aşa! Uitați-vă!
ACTORUL COMIC *(încet, din întuneric):* Fereastra exista ea, dar cine o fi luminat-o?
DORINA: Linişte!
Prizoniera a rămas nemişcată. Mama începe să vorbească din nou, ca şi cum ar continua să citească.
ACTRIȚA DE CARACTER: „Acoperişurile, ca nişte zaruri negre, se iveau dedesubt, în lumina palidă din jurul felinarelor de pe străzile înguste ale orăşelului; uneori auzea în liniştea adîncă a ulicioarelor învecinate ecoul unor paşi; alteori — vocea unei femei care aştepta, poate, ca şi ea, sau lătratul unui cîine; dar mai ales, aştepta cu teamă clopotul din turnul bisericii să bată orele.
. De ce mai arăta oare cum trece timpul? Cui îi spunea c-a mai trecut o oră? Totul e mort, zadarnic."
După o pauză se aud cinci bătăi de clopot, îndepărtate, stinse. Orele. Apare Rico Verri, întunecat la față. Abia acum sentoarec acasă. Are pălăria pe cap, gulerul de la pardesiu ridicai şi un fular la gît.
174
175

îşi priveşte soţia, care stă tot nemişcată pe scaun; pe urmă priveşte bănuitor spre fereastră.
VERRI: Ce faci acolo?
MOMMINA: Nimic. Te aşteptam.
VERRI: Erai la fereastră?
MOMMINA: Nu.
VERRI: Cum nu, cînd stai acolo în fiecare seară?
MOMMINA: în seara asta nu am stat.
VERRI *(după ce a aruncat pe un scaun pardesiul, pălăria fularul):* Nu oboseşti să te gîndeşti atîta? MOMMINA: Nu mă gîndesc la nimic. VERRI: Fetiţele s-au culcat? MOMMINA: Ce-ai vrea să facă la ora asta? VERRI: Te-ntreb ca să-ţi aduc aminte de singurul lucru J
care ar trebui să te gîndeşti: fetiţele! MOMMINA: M-am gîndit la ele toată ziua. VERRI: Şi acum la ce te gîndeşti? MOMMINA *(înţelegînd motivul pentru care o întreabă cu am insistenţă, îl priceşte mai întîi cu dispreţ, apoi, câzîndiu nou în nemişcarea şi apatia de mai înainte, răspunde),*
Să-mi culc trupul ăsta bătrîn şi obosit. VERRI: Minţi! Vreau să ştiu la ce te gîndeşti! La ce te-aj gîndit în tot timpul, aşteptîndu-mă? *(Tace o clipă, M ea nu răspunde.)* Nu vrei să răspunzi? Aha! Pentru ci!
nu poţi să răspunzi! *(Altă pauză.)* Deci mărturiseşti!! MOMMINA: Ce să mărturisesc? VERRI: Că te gîndeşti la lucruri pe care nu poţi să mi 1(1
spui! MOMMINA: Dar ţi-am spus la ce mă gîndesc, să mă culcjil
s-adorm. VERRI: Să dormi, cu ochii ăştia? Cu glasul ăsta? Poate vreil
să zici, să visezi? MOMMINA: Nu visez. VERRI: Minţi! Toţi visăm. Nu se poate să nu visezi cîndj dormi.
MOMMINA: Eu nu visez. VERRI: Tu minţi! îţi repet că nu se poate. MOMMINA: Bine, visez. Cum vrei tu... VERRI: Deci visezi! Visezi şi te răzbuni! Gîndeşti şi te rS'j
buni! Ce visezi? Spune-mi ce visezi!
oMMlNA: Nu ştiu! oRl: Cum im ştii? MlNA: Nu ştiu. Tu spui că visez. Trupul meu e atît de
'° obosit, mă simt aşa de sfîrşită, încît cum pun capul jos, cad într-un somn'de plumb. Nu mai ştiu ce înseamnă sa visezi. Şi dacă visez şi cînd mă scol nu mai ştiu ce-am visat, nu e ca şi cum n-aş fi visat?! Poate că bunul Dumnezeu mă ajută şi pe mine!
[: Dumnezeu? Dumnezeu te-ajută pe tine? [MIJNA: Da, Dumnezeu, ca să pot îndura viaţa asta. Mi s-ar părea şi mai îngrozitoare cind m-aş trezi, dacă aş fi visat că e alta! Dar lucrul ăsta îl ştii, îl înţelegi, ce vrei atunci de la mine? Vrei să mă vezi moartă, asta vrei! Moartă! Să nu mă mai gîndesc, să nu mai visez. Şi, să zicem că gîndurile mai depind de voinţa mea, dar să visez (dacă cel puţin aş visa) ar fi fără să vreau, cînd dorm. Cum ai putea tu să mă împiedici?
VGRRI *(spumegîndşi învîrtindu-se acum el ca o fiară în cuşcă):* Asta e! Asta e! Asta e! Ce folos că stau şi ferec uşile şi ferestrele, că le-nţepenesc cu drugi pe dinafară, dacă trădarea e chiar aici, aici înăuntru? Trădarea e vie în ea, în inima ei, în carnea asta moartă; vie, dacă poate să se gîndească, să viseze şi să-şi amintească! Stă în faţa mea, mă priveşte şi eu nu pot să-i sparg ţeasta ca să văd ce-are înăuntru, la ce gîndeşte! Dacă o întreb, îmi răspunde: „la nimic", dar ştiu precis că în timpul ăsta gîndeşte, visează, îşi aduce aminte chiar sub ochii mei. Se uită la mine şi poate că în adîncul ei, în gîndul ei există altul. Cum să fac să aflu lucrul ăsta? Cum aş putea să văd?
MOMMINA: Ce mai vrei să existe în mine, dacă nu mai sînt nimic, nu mă vezi? Nimic! Cum vrei să-mimai amintesc, dacă sufletul mi-e îngheţat?
VERRi: Nu vorbi aşa! Nu spune aşa! Ştii bine că e mai rău dacă vorbeşti aşa!
■NA: Bine, bine, potoleşte-te, nu mai spun, nu mai spun nimic!
ftl: Chiar dacă ţi-aş scoate ochii, ceea ce ai văzut cu ei, amintirile, amintirile pe care le porţi în ei ţi-ar rămine în minte; dacă ţi-aş tăia buzele, buzele astea care au Ştiut să sărute, tot ai simţi plăcerea, gustul sărutărilor,
176
177
l-ai simţi în tine, ţi le-ai aminti pînă la moarte, pjji la moarte ţi-ai aminti gustul ăsta. Nu poţi sa neJ.I Dacă negi, minţi! Poţi numai să plîngi şi să te înspjj minţi de suferinţa mea, fiindcă sufăr împreună cu til sufăr pentru tot răul pe care l-ai făcut, pe care te.jj împins să-l faci mama şi surorile tale. Nu poţi să

iwj l-ai făcut, l-ai făcut şi acum ştii, vezi cît sufăr j cauza asta, sufăr pînă aproape de nebunie, fără nici ol vină, pentru nebunia de a te fi luat de nevastă.
MOMMINA: Nebunie, bine zici, nebunie! Şi dacă ştiai ciuJ eşti, nu trebuia s-o faci...
VERRI: Aha! Va să zică cum sînt eu? Cum sînt eu, *nA* Dacă ştiam cum eşti tu, trebuia să zici, şi ştiam J viaţă ai dus alături de mama şi de surorile tale!
MOMMINA: Şi asta, şi asta, ai dreptate! Dar adu-ţi amint, că ţi-ai dat chiar tu seama că nu aprobam felul de viaţi din casa noastră.
VERRI: Dar din moment ce-ai trăit la fel şi tu...
MOMMINA: Ce voiai să fac, dacă eram acolo?
VERRI: Şi numai după ce m-ai cunoscut pe mine, nu l-a mai aprobat.
MOMMINA: Nu-i adevărat, şi-nainte de asta, şi-nainte! Pt urmă chiar tu ai zis că eram mai bună decît celelalte, Nu, nu spun asta pentru mine, ca să mă scuz pe minţi şi să-i acuz pe alţii, să ştii; o spun pentru tine, ca.si âi milă, nu de mine, dacă simţi o adevărată satisfacţii! să n-ai milă, sau să le arăţi altora că n-ai. Faţă dil mine n-ai decît să fii crud, chiar fii crud, dar fie-ţl milă de tine, adu-ţi aminte că m-ai văzut, totuşi, mal bună, că în ciuda vieţii pe care o duceam, ai crezut, totuşi, că poţi să mă iubeşti...
VERRI: .'..atît de mult că te-am luat de nevastă! Sigure» mi s-a părut că eşti cea mai bună. Şi ce-i cu asta? Ci milă? Numai cînd mă gîndesc că te-am iubit, c-a»; putut să te iubesc cu toată viaţa pe care o ducea» Cum să am milă?
MOMMINA: De ce să n-ai? Dacă ai recunoaşte că existai[11]) mine măcar atît, cît să scuze în parte nebunia pe care-aj făcut-o însurîndu-te cu mine! Pentru tine spun asta
VERRI: Şi nu e şi mai rău? Crezi că aşa pot să şterg viaţat dinainte dea mă îndrăgosti de tine? Că te-am luat"!
178
nevastă, fiindcă erai mai bună, nu-mi scuză cu nimic
nebunia, dimpotrivă, o face şi mai mare, pentru că
păcatul, păcatul vieţii tale e cu atît mai mare, cu cît
eraI mai bună. Te-am smuls din el, dar l-am luat o
dată cu tine, l-am adus acasă, în închisoarea asta, ca
să-l ispăşesc împreună cu tine, ca şi cum l-aş fi comis
gi eu! Să simt cum mă mistuie, viu, mereu viu, cînd
âud cum trăiesc mama şi surorile tale! UQMMINA: Eu nu mai ştiu nimic de elel ENE *(râzvrâtindu-se din întuneric):* Om de nimic! Acum
ne vorbeşte de rău pe noi!
VEKRI *(urllnd îngrozitor):* Gura! Voi nu sînteţi aici! pOAMNA IGNAZlA *(iese din întuneric şi se apropie de perete):*
Fiară, fiară ce eşti, o ţii în cuşcă cu dinţii ca s-o sfîşii. VERRI *(loveşte de două ori cu palma peretele, care devine de*
fiecare dată vizibil): Ăsta e zid! E zid, înţelegeţi? Voi
nu sînteţi aici! TOTINA *(se apropie de perete agresivă, împreună cu celelalte*
două surori): Şi tu, nemernicule, profiţi de asta ca să-i
spui blestemăţii despre noi? DORINA: Eram flămînde, Mommina! NENE: Ajunsesem la ultima limită a mizeriei! VERRI: Şi cum v-aţi ridicat? DOAMNA IGNAZIA: Canalie! Tu îndrăzneşti să ne-o azvîrli în faţă, tocmai tu care o bagi în mormînt pe fiica mea?! NENE: Noi ne bucurăm de viaţă. VERRI: Pentru că v-aţi vîndut cinstea! TOTINA: Ce folos că tu i-ai păstrat-o, dacă-i mănînci zilele
pentru asta? f'ORiNA: Auzi, Mommina, mama se simte bine acum! Dac-ai
putea să vezi cum arată! Ce bine e îmbrăcată ! Are o
blană de castor!]»AMNA IGNAZIA: E meritul Totinei! De-ai şti ce mare
cîntăreaţă a devenit! DORINA: To'tina La Croce! 'ENE: Toate teatrele o cheamă să cînte! JAMNA IGNAZIA: Şi ce succes are! Flori! Triumfuri! - Şi dezonoarea I Atunci trăiască dezonoarea, dacă onoare înseamnă
yiaţa pe care i-o oferi soţiei tale I
12»
179
MOMMINA *(repede, într-un elan de dragoste şi milă, lui yejl*

care s-a prăbuşit pe un scaun cu capul In mlini); JJ
n-asculta, eu nu spun aşa ceva, mie nu-mi pare H'I
de nimic...
VERRI: Ai vrea să fiu condamnat pentru asta... MOMMINA: Nu, de ce? Eu simt că tu trebuie, trebuie s.J
strigi chinul, ca să te eliberezi! VERRI: Cum să mă eliberez, dacă ele mă aţîţă în conţinu,,.
Dacă ai şti ce scandal e viaţa lor. în oraş toţi vorbej
de asta şi eu, eu trebuie să-i ascult. Victoria le-a fâcJ
să nu mai ţină seama de nimic, să devină şi mai neiJ
sinate....
MOMMINA: Şi Dorina? VERRI: Toate! Şi Dorina, dar mai ales Nene. A ajuns j
cocotă. *(Mommina îşi acoperă faţa.)* O cocotă auzi I
femeie de stradă!
MOMMINA: Totina a început să cînte? VERRI: Da, pe la teatrele de provincie, bineînţeles, undj scandalul e şi mai mare din cauza mamei şi a suroriU
tale.
MOMMINA: Le ia cu ea peste tot?
VERRI: Peste tot, şi o duc toate într-un chef! De ce ai roşit! MOMMINA: Nu... poate pentru că abia acum aflu... Eu ni
ştiam nimic... VERRI: Şi te simţi răscolită, nu? Teatrul, nu-i aşa? Doai
înainte cîntai şi tu... Şi ce voce frumoasă aveai! Ştii
că aveai cea mai frumoasă voce? Ia gîndeşte-te ce viaţa!
Să cînţi într-un mare teatru... Doar asta era pasiune!
ta, nu? să cînţi... Şi-n jur lumini, bogăţii, nebunie,., MOMMINA : Nu-i asta...
VERRI: Nu-mi spune tu mie că nu l La asta te gindeşti! MOMMINA: îţi repet că nu! VERRI: Cum nu? Dacă ai fi rămas cu ele... departe de casi
asta... Ce viaţă ai fi dus... în locul... MOMMINA: Tu mă faci să mă gîndesc la asta! Cum aş H
putea să mă gîndesc singură, cînd am ajuns aşa *cm*
am ajuns? VERRI: Suferi?
MOMMINA: Simt că nu mai pot să respir... VERRI: Deci am dreptate! Suferi... MOMMINA: Vrei într-adevăr să mă omori!?
„pi: fiu? Nu eu, surorile tale, tu, tu cu trecutul care se zbate-n tine şi te-mpiedică să mai respiri!
gjjlNA *(gîfîind, cu mîinile la piept):* Ai milă... te implor...
RRI: Vezi că aşa e, vezi că tot ce-ţi spun e adevărat? Fie-ţi milă...
RRI . Cea care ai fost înainte — chiar şi gîndurile şi senti-
J jnentele — credeai că s-au şters, că s-au stins? Nu, nu s-au stins! La cea mai mică chemare — iată-le din nou, sînt vii, vii şi neschimbate! .QJJJIINA: Tu eşti cel care le cheamă... VERRI: P°at e să le recheme un lucru de nimic, pentru că ele trăiesc mereu — tu nu ştii, dar aşa este — trăiesc mereu, pitite în subconştientul tău! Viaţa dinainte e vie în străfundul tău! Ajunge un fleac, un cuvînt sau un sunet — cea mai mică senzaţie — uite, mie mi-ajunge să simt puţin mirosul sălciei şi sînt din nou la ţară, în august, un băiat de opt ani, aşezat la umbra unui; măslin din spatele casei argatului, înspăimîntat de-un bondar mare şi negru care bîzîie hămesit într-o floare-albă; văd cum tremură lujerul florii rănite de lăcomiai feroce a insectei, de care mi-e frică; şi frica asta, încă o mai port în mine, o simt şi acum! Dar tu, cu viaţa pe-care ai dus-o, cu tot ce se petrece între voi şi toţii tinerii care veneau în casă, închişi prin camere — săi nu negi! — am văzut cu ochii mei — Nene, o dată cui Sarelli — se credeau singuri şi lăsaseră uşa întredeschisă: — şi i-am văzut — Nene s-a prefăcut că fuge spre uşa: din fund — era o perdea verde — şi după ce a ieşit, a: apărut din nou de după perdea — îşi trăsese în jos bluza de mătase roşie şi îşi descoperise sînul — se făcea cu *o»* mînă că i-l oferă şi pe urmă şi-l acoperea la loc... Am, văzut-o cu ochii mei. Avea un sîn mic şi frumos, să-ll prinzi tot într-o mînă! Totul era permis la voi... Parcai
înainte de venirea mea, tu cu Pomârici, nu... am ştiut, tot! Şi cine mai ştie cu cîţi înaintea lui Pomârici!! Ani de zile să trăieşti aşa, cu casă deschisă tuturor!.... *(Se repede la ea, tulburat şi cu faţa schimonosită de furie.)l* Anumite lucruri... anumite lucruri... pe care le-ai făcut', °u mine la-nceput... dacă, într-adevăr, aşa cum spuneai,, 'înă atunci nu le-ai fi cunoscut... n-ai fi putut să la faci...

MOMMINA: Dar nu, îți jur, îți jur că înaintea ta nu *]Jk*
făcut cu nimeni, cu nimeni! VERRI: Pomârici, te îmbrățișa, nu? te strîngea, nu? jl
spune, brațele, brațele cum ți le apuca, așa? Sp$_{Un}$
așa?
MOMMINA: Au, mă doare! VBRRI: Și asta-ți plăcea, nu? Dar mijlocul, mijlocul cuJ
ți-l strîngea? Așa făcea? Așa? MOMMINA: Pentru numele lui Dumnezeu, dă-mi drumul
Simt că mor! VERRI *(apucînd-o furibund cu o mină de ceafă):* Și g$_{Ur}$J
Spune, gura cum ți-o săruta? Așa? Așa te săruta? $_{a}$Ș$_{a}$j
O sărută, o mușcă, rlnjește și-i smulge părul din cap ca un nebun: Mommina, încercind să se elibereze, începe să țipe.
MOMMINA: Ajutor! Ajutor!
Cele două fetițe, în cămăși lungi de noapte, vin speriate și se agață de mama lor, în timp ce Verri fuge, luîndu-și de pe scaun numai pălăria.
VERRI: Înnebunesc! înnebunesc! înnebunesc!
MOMMINA *(făclndu-și scut cu cele două fetițe, ca să se apereji* Pleacă, pleacă bestie, pleacă-de-aici! Lasă-mă cu fetii țele mele! *(Se prăbușește sflrșitâ pe scaun; fetițele slii alături și ea le ține strlns îmbrățișate una de-o parte* fii *alta de cealaltă.)* Copilele mele, copilele mele, ce văl dat să vedeți! închise cu mine, aveți obrăjorii de ceara și ochii mari, mari și plini de spaimă! Nu mai e nimici gata, a plecat, s-a dus, nu mai tremurați. Vreți să mai stați puțin cu mama voastră, nu-i așa? Nu vă e frig. nu?'... Fereastra e închisă. E tîrziu de tot. Stați merffl lipite de fereastra asta, două sărmane ființe care aj vrea să vadă și ele lumea... Numărați pînzele albe "j la bărcile pescarilor și căsuțele albe din satul unde *m* n-ați fost niciodată și mă-ntrebați pe mine cum c nar«j și cîmpul. Scumpele mele, dragele mele, ce soartă aj avut! Mai rea decît a mea! Dar, cel puțin, voi nu i dați seama! Mama voastră are un rău mare, un rău caij o roade, aici, în inimă Simte în piept ceva ca un gal°f ca un cal care a scăpat și acum aleargă. Puneți mînuțn
aici, simțiți, simțiți cum aleargă?... Doamne, fă-l să $_{n}$u plătească, pentru fetițele mele ! Dar o să vă chinuiască și pe voi, fiindcă nu poate altfel, așa e făcut, să-i chinuiască pe alții și pe el! însă voi sînteți nevinovate... sînteți nevinovate.
[și lipește capetele celor două fetițe de obraji și i rămine așa. Din dreapta, ies din întuneric și se apropie conspirativ, îmbrăcate cu un lux ostentativ și formînd un tablou foarte viu colorai, luminat de sus inlr-un mod adecvat, mama și cele trei surori.
DOAMNA IGNAZJA *(cliemlnd încet):* Mommina... Mommina...
MOMMINA: Cine e?
DORINA: Noi sîiitem, Mommina!
jENfî: Sîntem toate aici!
MOMMINA: Unde aici?
10TINA: Aici, în oraș! Am venit să cînt aici!
MOMMINA: Tu, Totina, să cînți aici?
NENE: Da, la teatrul vostru!
MOMMINA: Dumnezeule, aici? Și cînd? Cînd cinți?
N'ENB: Chiar în seara asta.
DOAMNA IGNAZIA: Mai lăsați-mă și pe mine să vorbesc,
copile binecuvîntate. Mommina mă auzi? — ce voiam
să spun? — da, da... Vrei dovada? Soțul tău și-a lăsat
pardesiul pe scaun...
MOMMINA *(intoreîndu-se să se uite):* Da, îl văd. DOAMNA IGNAZIA: Caută într-unui din buzunare, și vezi ce
găseşti! *(încet către fete.)* Trebuie s-o ajutăm la scena
asta. Sîntem la sfîrșit. •MMINA *(se ridică și începe să caute febril prin buzunarele pardesiului):* Ce să găsesc? Ce trebuie să găsesc? 'ENB *(încet Actriței de Caracter):* Răspunzi dumneata?
«ȚA DE CARACTER: De ce, spune dumneata... ce atîta
vorbă! KNE *(tare, Momminei):* Afișul de la teatru... unul din
afișele galbene, știi tu cum, care se împart în provincie
Pe la cafenele...)QAMNA IGNAZIA: Ai să găsești numele Totinei, tipărit cu
litere mari. Primadonă!

Dispar.
182
183
MOMMINA *(II găseşte):* Uite-l! L-am găsit! *(îl desfac.* 1 *citeşte.)* TRUBADURUL...
TRUBADURUL... £"1 *nora (soprană):* Totina La Crocc... In seara aceasta I Fetițele mele, auziți, mătuşa voastră cîntă, cintă. ":l bunica şi celelalte mătuşi sînt şi ele aici... sînt *}t* Voi nu Ie cunoaşteți, fiindcă nu le-ați văzut niciodată I şi nici eu, de atîția ani... dar sînt aici! Au venit! 'I
Glndindu-sc la furia solului.
(De asta, deci... fiindcă ele erau în oraş. Totina cinul la teatrul de aici...) Aşadar şi aici e un teatru!, i eu nici nu ştiam... Şi e adevărat că mătuşa Totina' Poate că vocea, dacă a studiat... De vreme ce poate j cînte la teatru... Dar voi, sărmane copile, nici nu ştiți ce e un teatru... Nu-i nimic, am să vă arăt eu acunjl în seara asta, cîntă mătuşa Totina... Ce frumoasă trebuiți să fie în *Leonora. (încearcă să cînte.)*
„Noaptea blîndă tăcea Gerul era senin Iar chipul lunii de-argint Frumos şi lin plutea."
Vedeți că ştiu şi eu să cînt? Da, ştiu şi eu să cînt.,1 înainte cîntam mereu; ştiu tot *Trubadurul* pe dinafară: o să vi-l cînt eu! Am să vă arăt şi ce e teatrul, am sil joc pentru voi, fiindcă nu ați fost niciodată acolo] sărmane micuțe închise împreună cu mine. Şedeții şedeți aici, pe scăunelele voastre, aşa, una lîngă alta,iul fața mea. Am să cînt eu pentru voi! Dar mai întîisi vă spun ce e teatrul, vreți? *(Se aşază în fața celor dom fetițe care nu înțeleg nimic; e toată un freamăt şi va din ce In ce mai însuflețită pînă cînd inima nu o mn ajută şi cade moartă.)* E o sală mare, mare de tot, sj multe rînduri de loji de jur împrejur, cinci sau şa"! rînduri, în care sînt femei frumoase şi elegante "1 pene, pietre prețioase, evantaie şi flori, şi domni i frac, cu plastron închis cu perle mici în loc de nasturi şi cravată albă; şi mai este lume multă, multă şi) li în sală, în fotolii roşii, e o mare de capete; şi peste tl lumini. în mijloc e un candelabru, care atîrnă oa 'f
184.
(jer şi e încărcat cu briliante; lumina te orbeşte, te îmbată, voi nu puteți să vă dați seama; se aude ca un zumzet, toți se agită, doamnele vorbesc cu cavalerii lor, se salută de la o lojă la alta, unii iau loc în fotolii, alții privesc în sală cu binoclul... ştiți, binoclul de sidef pe care vi l-am dat să priviți cîmpul — îl purtam la mine, pe vremea aceea; da, mama voastră cînd se ducea la teatru, privea şi ea prin binoclu... Deodată luminile se sting; rămîn aprinse numai luminițele verzi de la pupitrele orchestrei între scenă şi rîndurile de fotolii; au venit şi instrumentiştii, mulți de tot, şi-acum îşi acordează instrumentele; cortina e ca o perdea, mare şi grea, de catifea roşie, cu ciucuri de aur: cînd apare dirijorul cu o baghetă lungă şi subțire, ca să-i conducă pe instrumentişti, cortina se deschide şi începe opera; se vede scena pe care e uneori o pădure, alteori un palat regal sau o piață; şi, în timp ce orchestra îi acompaniază, mătuşa Totina apare pe scenă şi cîntă împreună cu alții. Acesta e teatrul. Dar ştiți voi că înainte, mai înainte, vocea mea era cea mai frumoasă, nu a mătuşii Totina? Aveam o voce tare frumoasă şi pe vremea aceea toți spuneau că ar trebui să cînt la operă; da, scumpele mele, mama voastră ar fi trebuit să cînte, dar ea n-a avut curaj ca mătuşa Totina... Să vă povestesc mai departe: acum cortina, trasă din amîn-două părțile, se deschide şi pe scenă se vede curtea unui mare palat; soldații fac de strajă şi cavaleri mulți îşi aşteaptă căpetenia, pe Contele de Luna. Toți au mantii de catifea, pălării cu pene, spade la şolduri şi cizme în picioare... E noapte; au obosit să-l tot aştepte pe conte, care s-a îndrăgostit de o doamnă de la curtea Spaniei, Leonora, şi acum e gelos, aşa că stă sub balconul ei s-o pîndească, pentru că ştie că în fiecare noapte vine aici un Trubadur (adică cineva care e cintăreț, dar ştie să şi lupte) şi-i cîntă serenade. *(Clntă.)*
„Pămîntul e pustiu..."
(Se opreşte o clipă ca să spună ca pentru sine.) Doamne, inima... *(Şi cîntă din nou, dar cu efort, luptînd cu o respirație tot mai grea şi cu emoția provocată de faptul că se aude cintind.)*
185
„Cu greul destin de războinic
Trubadurul mai crede in dragoste *(de 3 ori)*
— numai în dragoste..."
Nu... nu mai pot să cînt... nu mai am respirația... ini. I inima mă înțeapă... nu am mai cîntat de atîția ani I Dar cu încetul poate că o să respir mai uşor şi am *2f* pot cînta iar... Trebuie să vă mai spun că Trubaduri acesta e chiar fratele Contelui de Luna, dar Contele tlT ştie asta şi nu ştie nici Trubadurul, fiindcă a fost răpi; de o țigancă atunci cînd era mic... Este o poveste îngrțj zitoare. o povesteşte în actul doi chiar țiganca, pe car,. o cheamă Azucena. Ştiți că acesta era rolul meu? *țA* eram întotdeauna

Azucena... Azucena a răpit copilei! ca să-şi răzbune mama, arsă pe rug, nevinovată, 4 către tatăl Contelui de Luna. Vedeți voi, țigăncile sînțj nişte femei care rătăcesc dintr-un loc în altul, citesc I soarta omului şi au şi astăzi faima că fură copii, de[aceea fiecare mamă şi-i păzeşte. Dar Azucena de carel vă spun l-a furat pe fiul Contelui ca să-şi răzbune mama.l şi vrea să-l facă să piară de aceeaşi moarte ca mama ei;I aprinde focul, însă în furia răzbunării, aproape nebună,! îşi ia propriul copil, în locul fiului de conte, şi-l aruncănl foc, înțelegeți? chiar pe copilul ei!... „Fiul meu... fiulI meu... " Nu, eu nu pot, nu mai pot să cînt. Dumnezeule! mare, voi nu puteți înțelege ce este pentru mine seara! aceasta... Chiar *Trubadurul* ... şi cîntecul țigăncii! pe care-l cîntam într-o noapte... toți erau strînşi înl jurul meu...

Cinlă printre lacrimi:

„Cine viața țiganului o-mpodobeşte?
Țigăncuşa!"

In noaptea aceea tatăl meu, tatăl meu... bunicul vostru a fost adus acasă plin de sînge... iar lingă el era un *W* de țigancă... atunci, dragele mele, în noaptea aceea"[11] s-a hotărît soarta... da, atunci mi s-a hotărît soaria-

Se ridică *in picioare şi regăsindu-şi vocea de odinioară, cîntă disperată:*

186

„Ah! De ce moartea
prea tîrziu soseşte
pentru cel ce doreşte,
pentru cel ce doreşte să moară?
Adio,
Adio, Leonora, adio..."

Se prăbuşeşte moartă. Cele două fetite, mai depăşite ca aricind de cele ce se-ntîmplă, n-au, nici cea mai mică bănuială; cred că aşa e la teatrul de care le vorbea mama lor şi rărnln pe scăunele, nemişcate, aşteptind.
hi nemişcarea aceea, liniştea devine de moarte.
Ptnă cînd, din fundul scenei, de la stingă, se aud
In întuneric vocile neliniştite ale lui Rico Verri,
Doamna Ignazia, Totina, Dorina şi Nene.

ii: Cîntă, ați auzit? Era vocea ei. DOAMNA IGNAZIA: Cîntă ca pasărea-nchisă în colivie! TOTINA: Moinmina! Mommina! DORINA: Am venit! A cedat! NENE: Datorită triumfului Totinei... Să fi auzit, oraşul
întreg era în de...

Vrea să spună „în delir" dar rămîne cu vorba la jumătate, îngrozită la vederea corpului nemişcat de pe jos şi a celor două fetițe, care tot mai aşteaptă.

VBRRI: Ce s-a întâmplat? DOAMNA IGNAZIA: E moartă? DORINA: Cînta pentru fetițe! TOTINA: Mommina! , . ENE: Mommina!

I *Tablou. Doctorul Hinkfuss intră în sală plin de*
!, *entuziasm şi străbate in goană, culoarul central,*
îndreptindu-se spre scenă.

CTORUL 1IINKFUSS: Extraordinar! Nemaipomenit! **Ați** făcut aşa cum v-am spus eu! Asta nu era în povestire! «TTA DE UARA.CTKR: Iar a venit!

187

ACTORUL COMIC *(venind din stingă):* Ce venit, că a fost
timpul aici, a stat cu electricienii şi a avut grij
lumini pe ascuns!

NENE: De asta au fost aşa frumoase... TOTINA: Am bănuit eu, cînd am apărut atunci in g_{ril}
(Arată spre peretele din dreapta.) Cred c-a fost un $_{e}$f "I
grozav din sală! DORINA *(arătînd spre Actorul Comic):* Prea ar fi fost de i I
să le fi făcut el! ACTRIȚA DE CARACTER *(arătlnd spre Actrița Princip*
care nu s-a mişcat): Dar ce face domnişoara? De ce mi
se scoală? A rămas acolo... ACTORUL COMIC: Doar n-o fi murit cu adevărat?!

7*01 *se apleacă îngrijorați peste corpul Actriței Principale.*

ACTORUL PRINCIPAL *(zgllțlind-o şi chemînd-o pe nuniejl* Domnişoară... domnişoară...
ACTRIȚA DE CARACTER:'Nu te simți bine, domnişoară;!
NENE: Dumnezeule, dar nu vedeți c-a leşinat! Repede, s(i ridicăm de aici!
ACTRIȚA PRINCIPA1Ă *(ridicîndu-se pe jumătate):* Nu-i nel voie... mulțumesc... E din cauza inimii... Lăsați-măl lăsați-mă puțin să respir...

ACTORUL COMIC: La dracu, cred şi eu! Dacă vreţi să trăim..,! Iată consecinţele! Numai că noi nu sîntem aici pentru! aşa ceva, să fie clar! Sîntem în teatru ca să jucăm dupil roluri scrise şi învăţate pe dinafară. Doar n-o să ti pretindenţi să ne lăsăm pe rînd pielea pe scenă, di dragul dumneavoastră!
h
ACTORUL PRINCIPAL: Avem nevoie de un autor!
DOCTORUL HINKFUSS: Nu, de ce autor? Cel mult de nişttl roluri scrise, cărora să le dăm viaţă pentru o clipă jl *(se adresează publicului)* fără obrăzniciile din seanl aceasta, pe care publicul va fi aşa de amabil să ni 1 ierte.
Face o plecăciune. CORTINA

Henric al IV-lea

în româneşte de *Ion Frunzetti*

.....((HENRIC AL IV-LEA)j - Marchiza
MAT1LDE SPINA - Fiica ei FRIDA - Tînărul marchiz CARLO DI NOLLI - Baronul TITO BELCREDI - Doctorul DIONISIO GENONI — Cei patru falşi consilieri secreţi: 1. LANDOLFO (Lolo) - 2. AR1ALDO (Franco) - 3. ORDULFO (Nono) — 4. BERTOLDO (Fino) - Bătrînul servitor GIOVANNI - DOI LACHEI în costume de epocă.
Într-un oraş singuratic din clmpia Umbriei, in zilele noastre [1922}.
N.B- între paranteze drepte se va închide un mie
fragment din textul actului I, care ar fi bine să se
omită la reprezentarea tragediei pentru a nu stînjeni
rapiditatea acţiunii.

Actul 1

Salon în vilă, mobilat sever, în aşa chip încîl să reprezinte ceea ce ar fi putut fi sala tronului din palatul imperial de la Goslar, al lui Henric al IV-lea.
Dar între toate aceste mobile antice, două mari portrete moderne, în ulei, reprezentînd două personaje în mărime naturală, sar în ochi de pe peretele din fund, aşezate nu prea sus faţă de duşumea, pe un soclu de lemn sculptat, care se continuă de-a lungul peretelui întreg (avînd relief şi lăţime suficientă pentru a suporta să şezi pe el ca pe o laviţă lungă). Portretele stau unul de-a dreapta şi celălalt de-a stînga tronului, care, drept la mijlocul peretelui întrerupe soclul si-şi face loc cu jilţul lui împărătesc şi cu baldachinul lui nu prea înalt. Cele două tablouri reprezintă un domn şi o doamnă, tineri amîndoi, mascaţi ca de carnaval, unul în costumul lui Henric al IV-lea, cealaltă în al Marchizei Matilde di Toscana. Uşi la dreapta şi la stînga.
La ridicarea cortinei, cei doi lachei, ca şi cum ar fi surprinşi, sar de pe soclul pe care stătuseră lungiţi şi se aşază ca nişte statui, unul de o parte şi celălalt de cealaltă parte a tronului, rămlnind împietriţi, cu halebardele in mîini. Nu mult după asta, pe a doua uşă din dreapta, intră Arialdo, Landolfo, Ordulfo şi Berloldo, tineri plătiţi de marchizul Carlo di Nolli ca să joace rolurile consilierilor secreţi, wisali regali din mica aristocraţie, sfetnici la curtea

tui Henric al IV-lea. Din aceasta, pricină poartă costume de cavaleri germani din secolul al Xl-lea. Ultimul, Bertoldo, pe adevăratul lui nume Fino, îţi face astăzi slujba pentru prima dată, şi cei trei camarazi îl instruiesc asupra rolului ce trebuie să joace, făcîndu-şi din asta un prilej de amuzament. Scena întreagă este jucată viu, cu vervă.
LANDOLFO *(către Bertoldo, ca şi cum ar continua o* i
Şi aceasta e sala tronului! 1
ARIALDO: La* Goslar!
ORDULFO: Sau, dacă vrei, la castelul din munţii Hartz I ARIALDO: Ori la Worms! LANDOLFO: Sare cu noi, cînd ici, cînd colo, după cum cei
evenimentul pe care-l punem în scenă. ORDULFO: In Saxonia! ARIALDO: In Lombardia! LANDOLFO: Pe malurile Rinului! UNUL DIN LACHEI *(fără să se clintească, mîşcîndu-şi* dJ *buzele):* Pst! Pst!
ARIALDO *(întorcîndu-se la apelul acesta):* Ce este? PRIMUL LACHEU *(tot ca de piatră, In şoaptă):* Intră sau ni
intră?
E vorba de Henric al IV-lea.
ORDULFO: Nu, nu! Doarme! Puteţi şede cum aveţi chei AL DOILEA LACHEU *(părăsind, o dată cu primul, atituiim*
de statuie, râsuflînd din greu şi ducindu-se să se lungeasm
din nou pe soclu): Ei, fire-ar să fie! Puteaţi să ne-ospif

neți mai repede! PRIMUL LACHEU *(apropiindu-se de Arialdo):* Fiți bun, M
veți un chibrit?
LANDOLFO: Ah! Fără pipă aici, înăuntru! PRIMUL LACHEU *(în timp ce Arialdo îi întinde chibrm aprins):* Nu, fumez o țigară!
Aprinde, si se lungeşte şi el pe soclu, fumînd.
BERTOLDO *(care a stat tot timpul să observe, între perplexitate, privind sala jur-împrejurul lui şi* «o *privindu-şi hainele, ca şi pe acelea ale camarazilor)'* "l
ᵥă supărați... sala asta şi garderoba... care Henric ₐl IV-lea este? Eu nu mai înțeleg: Este sau nu este ic al IV-lea al Franței?
La această întrebare Landolfo, Arialdo şi Ordulfo pufnesc în rîsete nebuneşti.
UL,ru *(rizind într-una şi arătîndu-l camarazilor pe Bertoldo, ca spre a-i invita să-şi bată joc de el, cu toate că ei rid de asemenea în continuare):* Ia-auziți-l! Al Franței, cică! RDULru *(ca mai sus):* Crede că-i vorba de al Franței!
RIALDO: Henric al IV-lea al Germaniei, dragul meu! Dinastia Sălilor!
ORDULFO: Marele şi tragicul împărat!
LANDOLFO: Cel cu Canossa! Noi ducem aicea, zi de zi, în-fricoşătoarea bătălie dintre Stat şi Biserică! Ehehei!
ORDULFO: Imperiul împotriva Papalității! Ehehei!
ARIALDO: Antipapii împotriva papilor!
LANDOLFO: Regii împotriva antiregilor!
ORDULFO: Unde mai pui războiul cu Saxonii!
ARIALDO: Şi cu toți principii răzvrătiți!
LANDOLFO: Şi chiar cu fiii împăratului!
BBRTOLDO *(ferindu-şi capul cu miinile împotriva noianului acestuia de informații):* Am priceput! Am priceput! De aia nu-mi veneam eu în fire cînd am intrat în sala asta. Am zis eu bine: nu era asta îmbrăcăminte din secolul al şaisprezecelea!
ARIALDO: Da de unde secolul al şaisprezecelea!
ORDULFO: Aici ne aflăm între anul *o mie* şi anul *o mie o sută.*
LANDOLFO: Fă şi tu socotealardacă în ziua de 25 ianuarie a anului 1071 sîntem la porțile Canossei...
BERTOLDO *(mai rătăcit decît oricînd):* Dumnezeule, dar atunci e o catastrofă!...
ORDULFO: Te cred! Dac-aveai în cap că te afli la curtea regelui Franței!...
BBRTOLDO: Toată pregătirea mea istorică...
LANDOLFO: Ne aflăm, iubite, cu patru sute de ani mai devreme! Parc-ai fi un copilaş...
ERTOLDO *(înfuriindu-se):* Dar nu puteau să-mi spună, pentru numele lui Dumnezeu, că era vorba de Henric al IV-lea al Germaniei şi nu de al Franței!? în astea
194
195
cincisprezece zile, cit mi-au dat ca să mă prepar, nuI
eu ştiu cîte cărți am tocit... ARIALDO: Dar, nu te supăra, nu ştiai că aicea bietul Ţj.l
era Adalbert al Bremenului? BERTOLDO: Ce Adalbert!? Habar n-aveam! LANDOLFO: Păi, să vezi cum stau lucrurile: după ce a m_{Ut}I
Tito, marchizul di Nolli s-a gîndit să-l... BERTOLDO: Chiar cu el am vorbit, cu tînărul marchjj
Ce-l costa să-mi spună şi mie?... ARIALDO: Poate credea că ştii! LANDOLFO: N-avea de gînd să mai pună pe nimeni în locj
lui. Trei, cîțirămîneam, i se părea că puteau fi de ajun$_s$l
Dar el a început să urle: „Mi l-au îndepărtat pe AdaJ
beri"! Pentru că bietul Tito, pricepi? el nu credea cjl
era mort, ci că, sub haina episcopului Adalbert ₐl
Bremenului, fusese îndepărtat de la curte de către l
episcopii rivali, cel din Koln şi cel din Mainz. BERTOLDO *(lulndu-se cu amindouâ mîinile de cap):* Dar euI
nu ştiu nici o buche din toată istoria asta!... ORDULFO: Ce să spun, stai prost, atuncea, dragul meu! I
ARIALDO: Şi ce-i mai prost, e că nici noi habar n-avem cinei
eşti tu!

BERTOLDO: Nici voi? Habar n-aveţi pe cine trebuie să joc eu! ORDULFO: Hm! Pe „Bertoldo"!
BERTOLDO: Pe Bertoldo, dar cine-i Bertoldo?! De cel
cheamă Bertoldo? LANDOLFO: „Mi l-au izgonit pe Adalbert? Eu îl vreau, atunci,
pe Bertoldo!... îl vreau pe Bertoldo!" aşa a începute!
să strige. ARIALDO: Noi ne uitam, toţi trei, unul în ochii celuilalt:
„Cine-o mai fi şi Bertoldo ăsta"? ORDULFO: Şi-acuma, iată-te „Bertoldo", iubitule!
LANDOLFO:'Are să-ţi vină de minune rolul! BERTOLDO *(răzvrâtindu-se şi dînd să plece):* Ei, dar eu nu-l
joc! Foarte mulţumesc! Mă duc! Mă duc şi gata! ARIALDO *(reţinindu-l împreună cu Orduljo, şi murind de* mj
Hai, calmează-te ! Calmează-te ! ORDULFO: Doar n-ai de gînd să te porţi ca Bertoldo oi»
poveste[1].
K
Ltf
Bertoldo prostănac în folclorul italian.
196
•nOLFO: Mîngîie-te că nici noi nu ştim, dacă-i vorba aşa, jne sîntem. El, Arialdo, el Ordulfo, eu Landolfo... Ne ă aşa. Ne-am obişnuit acuma. Dar cine sîntem? de pe vremuri! Un nume de pe vremuri are să fie l iauT„Bertoldo". Unul singur din noi toţi, bietul Ţito, avea un rol frumos de jucat; cum zice istoria, era episcop la Bremen şi părea într-adevăr un episcop! Oh, era măreţ, sărmanul Tito!
tfJ)O: Cum să nu fi fost, cînd îşi putuse studia bine rolul din cărţi!
[;FO: Şi-i poruncea pînă şi maiestăţii-sale: i se impu-L, îl călăuzea, cum se şi cuvine unui sfetnic, aproape ca un tutore. Sîntem „sfetnici de taină", consilieri secreţi şi noi, dacă c vorba, da' doar aşa, să iasă la număr... Pentru că istoria spune că Henric al IV-lea era urît. de înalta aristocrate, deoarece se înconjurase la curte de tineri din mica nobilime... *4
ORDULFO: ...care am fi noi...! LANDOLFO: Aşa e: mici vasali ai regelui: credincioşi, puţin cam zvăpăiaţi, băieţi veseli... BERTOLDO: Trebuie să mai fiu şi vesel? ARIALDO: Asta-i bună! Sigur! Ca noi! ORDULFO: Şi nu-i de loc uşor, să ştii!
LANDOLFO: Păcat! Mare păcat! Fiindcă, aşa cum vezi, aicea am avea tot ce trebuie: garderoba noastră ne-ar îngădui foarte bine să apărem cu toată splendoarea în orice spectacol cu subiect istoric, dintre cele care stîr-nesc atîtea aplauze la teatru. Material, oh, istoria lui Henric al IV-lea îţi poate oferi destul material ca să scoţi nu una, ci mai multe tragedii. Dar, ce să-i faci?K oi toţi patru, ăştia de aicea, şi cei doi nefericiţi de colo *(arată spre lachei),* cînd stau ca traşi în ţeapă la picioarele tronului, sîntem aşa, fără nimenea care să e însufleţească şi să ne dea să jucăm vreo scenă. Este - cum aş zice? — este forma, dar ne lipseşte conţinutul! *oi sîntem într-o situaţie mai proastă chiar decît.adevăraţii consilieri secreţi ai lui Henric al IV-lea, pentru ca, într-adevăr, nimenea nu le dădea nici lor vreun rol le jucat, dar ei, cel puţin, nu ştiau că trebuie să-l joace, îl Jucau doar aşa, pentru că-l jucau. Nu era rol,era viaţa lor. n sfirşit, îşi vedeau de interesele lor, în paguba altora;
197

vindeau investiturile, ori dracu mai ştie ce. Pe cinK 1 ăştia, sîntem aicea, îmbrăcaţi aşa, la curtea asta st'j lucită... ca să facem, ce? Nimic!... Ga şase fani sprijinite de perete, în aşteptarea cuiva care să le1 să le mişte, uite-aşa şi iar aşa, şi să le facă' să rosteJi vreo vorbuliţă, două, acolo...
ARIALDO: Ei, nu-i aşa, dragul meu, iartă-mă! Noi trei),-l să ştim să-i răspundem pe tonul cuvenit! Să ştii I răspunzi pe tonul cuvenit! Vai de tine dacă el iţiJj beşte şi tu nu eşti pregătit să-i răspunzi aşa cum viţj
LANDOLFO: Da, asta da, asta-i drept, aşa e!
BERTOLDO: Acuma ştiu că m-ai liniştit! şi cum să fac să-i răspund cum trebuie, cînd eu m-am pregătit sada,! ochi cu Henric al IV-lea al Franţei, şi mă pomeni aici, aşa, pe nepusă masă, cu Henric al IV-lea al Gel maniei?
Landolfo, Ordulfo şi Arialdo încep să rida din nou.
ARIALDO: Ei, n-ai încotro! Trebuie să-i dai de leac citi
bate din palme!
ORDULFO: N-ai grijă, haide! Te ajutăm noi. ARIALDO: Avem dincolo o sumedenie de cărţi. Pînă *m* alta, ţi-ar ajunge o mică repetiţie...

ORDULFO: Oi mai fi ştiind tu, aşa, în linii mari, cîte crai ARIALDO: Ia uită-te-ncoace! *(îl întoarce şi-i arată pe penii*
din fund portretul Marchizei Matilde.) Cine-i asta, 1
pildă? BERTOLDO *(uitindu-se):* Asta? Ei, întîi şi-ntîi să-mi fie j
iertare, dar mi se pare foarte nepotrivit, două tablou]
moderne aici, tam-nesam, între toate aceste respectai!
antichităţi!... ARIALDO: Ai dreptate, şi de fapt la început nici nu efl
aicea. Sînt două firide dindărătul tablourilor. Trebui]
puse în ele două statui, sculptate în stilul epocii. DJ
cum rămăseseră goale, au fost mascate cu pînzelel
- care le vezi ... LANDOLFO *(întrerupîndu-l şi completindu-l):* ...care [a']
de bună seamă nepotrivite dacă ar fi într-adevăr 1
blouri... BERTOLDO: Şi ce-s? Nu-s tablouri?
198
vrnOLFO: Da, dacă te-apuci să le pipăi: sînt tablouri. Dar pentru el *(arată misterios la dreapta, făcînd aluzie la ffenric al IV-lea),* care nu le pipăie... : Nu? Şi ce-s atunci, pentru el? InterDretez. baeră de seamă!
FRTOLDO: INU:' Şi ce-s atunci, p NDOLFO: Interpretez, bagă de seamă! Dar cred că în
'" fond e cum spun: imagini, asta sînt. Imagini, ca... da, ca acelea pe care le reflectă o oglindă, pricepi? Asta de aici *(arată portretul lui Henric al IV-lea)* îl reprezintă pe el, viu cum este, în sala aceasta a tronului, care şi ea este cum trebuie să fie, în stilul epocii. De ce te miri, mă rog? Dacă eşti pus în faţa unei oglinzi, nu te vezi în ea cum eşti, viu, om al zilei de azi, îmbrăcat în veşminte străvechi? Ei bine, acolo e cum ar fi sâ fie două oglinzi, care redau imaginile vii, în mijlocul unei lumi care... să n-ai grijă, ai să vezi, ai să vezi, trăind laolaltă cu noi, cum are să învie şi lumea asta!...
BERTOLDO: Oh! Luaţi seamă că eu n-am nici un chef să-n-nebunesc aicea!
ARIALBO: Dar cine-ţi vorbeşte de-nnebunit! Ai să te distrezi!
BERTOLDO: Ei, dar spune-mi, cum se face că voi aţi ajuns să fiţi cu toţii aşa de înţelepţi?
LANDOLFO: Dragul meu, nu te poţi întoarce înapoi cu opt sute de ani, opt secole de istorie, fără să-ţi aduci cu tine un dram de experienţă!
ARIALDO: Haide, haide! Ai să vezi cum, repede de tot, vei fi absorbit de ea...
ORDULFO: Şi vei deveni înţelept şi tu, la şcoala ei...
BERTOLDO: Da, da, vă rog, ajutaţi-mă chiar acum! Daţi-mi cel puţin informaţiile principale.
ARIALDO: Bizuie-te pe noi! De la unul un pic, de la altul un pic...
LANDOLFO: Iţi vom lega sforile şi te vom pune Ia punct, ca pe cea mai potrivită şi mai desăvîrşită fantoşe. Să mergem, haide!
II ia de braţ ca pentru a-l conduce afară din scenă.
(oprindu-se şi pricind portretul din perete): Staţi! Nu mi-aţi spus cine-i aia. Nevasta împăratului?
Al,nn: NU Nevasta împăratului e Berta de Susa, sora lui Amedeu al II-lea de Savoia.
199
ORDULFO: Şi împăratul, care vrea să fie tînăr ca noi I poate suferi şi are de gînd s-o repudieze.
LANDOLFO: Asta e duşmanca lui cea mai invers..I Matilde, Marchiza de Toscana.
BERTOLDO: Ah, am înţeles, cea care l-a găzduit pe par I
LANDOLFO: La Canossa: exact! [a]J
ORDULFO: Pe papa Grigorie al Vll-lea!
ARIALDO: Sperietoarea noastră! Haideţi, să mergem!
Se îndreaptă cu toţii spre uşa din dreapta pe care au intrat, cind, de pe uşa din stingă, apare bătrlnul cimerist Giovanni, in frac.
GIOVANNI *(grăbit, cu sufletul la gură):* Hei! Psst! Franci
Lolo!
ARIALDO *(oprindu-se şi întoreîndu-se):* Ce vrei? BERTOLDO *(mirat de a-l vedea intrlnd în trac în sala tronulu{*
Ei! Cum se poate? El, aici? LANDOLFO: Un om de la o-mie-nouă-sute-şi...! Afară!
Aleargă in spre el amenințător, in glumă, împreună cu ceilalți doi, ca să-l alunge.
ORDULFO: Sol al lui Grigore al Vll-lea, afară!
ARIALDO: Afară! Afară!

GIOVANNI *(apârindu-se, plictisit):* Terminați o dată.
ORDULFO: Nu! N-ai să pui piciorul aici!
ARIALDO: Ieşi afară! Ieşi!
LANDOLFO *(către Bertoldo):* Vrăjitorie, pricepi? Demoni
evocat de magul de la Roma! Scoate spada, scoate-ofl
(Se preface că scoate spada şi el.) GIOVANNI *(strigînd):* Sfîrşiți o dată, v-am spus! Nu faceți»
pe nebunii cu mine. A sosit domnul marchiz, întovărăşi[1]!
de mai multă lume... LANDOLFO *(freeîndu-şi mîinile):* Ah! Foarte bine! Sînl *M*
doamne?
ORDULFO *(ca mai sus):* Bătrîne? Tinere? GIOVANNI: Sînt doi domni.
ARIALDO: Dar doamnele, doamnele, cine-s doamnele? GIOVANNI: Doamna marchiză cu fiica.
LANDOLFO *(uimit):* Oh! Cum se poate? ORDULFO *(ca mai sus):* Marchiza, ai spus?
,VANNI: Marchiza! Marchiza! : Şi domnii? ştiu.
(către Bertoldo): Vin să ne dea conținutul, pricepi? : Toți, trimişi ai lui Grigorie al Vll-lea! Ce-o să mai distrăm!
: Mă lăsați să vorbesc, sau nu?
h"lALDO: Vorbeşte, vorbeşte! .irANNI: So nare că unul di
Aj,nu: vuruKŞie, vorueş
OVANNI: Se parc că unul din cei doi domni e un medic. OLFO: Am priceput. încă unul din obişnuiții tămă-
i-
duitori...
Bravo, Bertoldo! Tu aduci noroc!
: Să vezi ce-o să-l mai lucrăm pe domn'doctor
ăsta! jBRXOLDO: Mă tem că am să mă văd de-odată vîrît într-o
încurcătură a naibii!
GIOVANNI: Ascultați-mă! Vor să intre aici în sală. l XDOLFO *(miratşi consternat):* Cum!? Ea? Marchiza, aicea!? RIALDO: Ăsta conținut zic şi eu, dacă-i aşa! UNDOLFO: Păi are să iasă o tragedie de-adevăratelea! BERTOLDO *(curios):* De ce? De ce? ORDULFO *(arâtînd portretul):* Dar e chiar asta de-aici, nu
pricepi?!
LANDOLFO: Fiica ei e logodnica marchizului. ARIALDO: Dar ce-au de gind să facă aici? De ce-au venit?
Putem şti?
ORDULFO: Dac-o vede el, vai şi-amar! LANDOLFO: S-ar putea însă să n-o mai recunoască.
GIOVANNI: Dacă se deşteaptă cumva din somn, voi trebuie
să-l țineți dincolo.
ORDULFO' Ce'spui!? Glumeşti! Şi cum vrei să-l ținem? RIALDO: Doar îl ştii cum e!
GIOVANNI: Pe toți dracii, chiar şi cu forța! Dacă mi-au poruncit aşa?! Haide, duceți-vă!
IALDO: Da, da, fiindcă la ora asta poate că s-a şi trezit. °RDULFO: Să mergem, să mergem.
'•VNDOLFO *(apropiindu-se, împreună cu ceilalți, de Giovanni):*
Dar pe urmă ai să ne explici!... IOVANNI *(strigînd în urma lor):* închideți uşa aia, şi ascundeți cheia! Şi pe-a uşii celeilalte!

Arată uşa a doua din dreapta. Landolfo, Arialdo şi Ordulfo ies pe uşa a doua din dreapta.
OIOVANNI *(către cei doi lachei):* Hai, afară şi voi! Pe-aiCe *(Arată prima uşă la dreapta.)* închideți uşa după vn'! şi luați cheia!
Cei doi lachei ies pe prima uşă din dreapta. Giovanni se îndreaptă spre uşa din stingă şi o deschide să treacă Marchizul Di Nolli.
DI NOLLI: Ai dat ordinele trebuincioase? GIOVANNI: Da, domnule marchiz. Puteți fi liniştit.
Marchizul Di Nolli iese din nou o clipă, ca să-i invite pe ceilalți să intre. Intră mai întli baronul Tito Belcredi şi doctorul Dionisio Genoni, apoi Doamna Matilde Spina şi marchesina Frida. Giovanni se înclină şi iese. Doamna Matilde Spina e o femeie ca de 45 de ani, încă frumoasă şi bine făcută, deşi îşi repară mult prea evident inevitabilele dezastre ale vîrstei printr-un violent dar dibaci machiaj care îi compune o figură mîndrăde Walkirie. Machiajul acesta contrastează tulburător cu gura, frumoasă şi îndurerată. Văduvă de mulți ani, şi-a luat drept prieten pe baronul Tito Belcredi, om pe care nici ea şi nici

alții nu l-au luat vreodată în serios, cel puțin pe cîte pare. Ce este Tito Belcredi, însă, în fond, pentru dînsa, ştie prea bine şi el. Totuşi, areputersa să rîdă, dacă prietena lui simte nevoia ca el să se prefacă a nu o şti, să rîdă mereu, ca să dea un răspuns rîsetelor pe care glumele marchizei pe spinarea lui le
slîrnesc în ceilalți.
Subțire, cărunțit înainte de vreme, ceva mai tînăr decît ea, are un cap ciudat, de pasăre. Ar putea fi plin de vioiciune, dacă agilitatea lui foarte maleabilă (care-l face să fie un foarte temut spadasin) n-ar fi ca vîrîtă în teaca unei trîndăvii somnolente, de arab, care se revelează în strania lui voce, nazală şi tărăgănată. Frida, fiica marchizei, are 19 ani. Tristă, în umbra în care o ține mama. cu firea ei poruncitoare şi cu aspectul ei bătător la ochi, fala mai este şi jignită în umbra aceasta şi datorită bîrfelilor pe
′ 202
țâre le iscă mama, nu atît in paguba sa, cit a fetei. -,' totuşi, din fericire, logodită cu marchizul Carlo di Nolli: tînăr bățos, foarte indulgent față de ceilalți V dar închis şi ferm retranşat în puținul ce crede el că poate însemna şi valora pe lume şi care, poate, nu-i este nici lui limpede cu totul. Este, oricum, consternat de atîtea responsabilități pe care le socoteşte apăsîndu-i umerii, aşa că lasă altora, fericiții, dreptul de a flecari, de a se distra; el nu face asta nu pentru că n-ar dori-o, ci pentru că într-adevăr nu poate! Este în doliu sever, din pricina recentei morți a mamei sale. Doctorul Dionisio Genoni are un obraz de satir, rotunjor şi neruşinat, de toată frumusețea! Cu ochii bulbucați, cu bărbița scurtă şi ascuțită, lucind ca argintul, cu maniere alese, aproape chel. Intră consternați, aproape înfricoşați, privind salonul cu multă curiozitate (toți în afară de Di Nolli), şi vorbesc mai întîi pe şoptite.
BELCREDI: Ah, minunat! Minunat!
DOCTORUL: Mai mult decît interesant! Pînă şi obiectele, delirul le face pe măsura lui, întocmai. Minunat, da,
da, minunat!
DOAMNA MATILDE *(care a căutat din ochi, jur împrejur, portretul ei, II descoperă şi se opreşte):* Ah, iată-l! *(Pri-vindu-l de la distanța cuvenită, în vreme ce în ea se nasc simțăminte de tot felul.)* Da, da... Oh, uită-te!... Dumnezeule!... *(îşi cheamă fiica.)* Frida! Frida! Uită-te...
FRIDA: Ah, portretul tău?
DOAMNA MATILDE: Nu! Uită-te bine! Nu sînt eu: eşti tu cea de colo!
Dl NOLLI: Da, nu-i aşa? Vă spuneam eu...
DOAMNA MATILDE: Dar n-aş fi crezut să fie chiar aşa de asemănător. *(Scuturîndu-se ca de un fior pe şira spinării.)* Doamne, ce senzație! *(Apoi privindu-şi fiica.)* Dar cum asta, Frida? *(O lipeşte de sine, treeîndu-i un braț pe după mijloc.)* Vino-ncoace! Nu te vezi tu în mine,
aouiur FRIDA: Păi, eu, la drept vorbind...
203
DOAMNA MATILDE: Nu ți se pare? Cum se poate să rin • pară? *(Intorcîndu-secătre Belcredi.)* Uită-te şi dunW[l]J Tito! Spune dumneata! "tlî,
BELCREDI *(fără să se uite):* Ah, nu! Eu nu mă uit! P$_{em}$ I mine, a priori, e nu!
'l
DOAMNA MATILDE: Ce idiot! Crede că-mi face un compl i$_{m(}$ I *(întorclndu-se la Doctorul* ***Genoni.)*** Spuneți, spy, 1 dumneavoastră, doctore!
Doctorul vrea să se apropie de ta'ilou.
BELCREDI *(întors cu spatele, făcînd ca şi cum l-ar striga* I
furiş): Psst.! Nu! Doctore! Pentru Dumnezeu. N$_{u}$, 1
potrivi! DOCTORUL *(nehotărît şi zîmbind):* Şi de ce adică ar trebui J
nu mă potrivesc? DOAMNA MATILDE: Nu-l băgați în seamă, doctore! E neJ
ferit. Veniți încoace!
FRIDA: Face pe maimuțoiul de profesie, nu ştiți? BELCREDI *(către Doctor, văzîndu-l că porneşte spre tablom*
Priviți-vă picioarele, doctore, priviți-vă picioarele!
Picioarele!
DOCTORUL *(ca mai sus):* Picioarele? De ce? BELCREDI: Aveți încălțăminte de fier. DOCTORUL: Eu?' BELCREDI: Da, dumneavoastră, şi vă duceți să luptați ci
patru picioruşe de sticlă. DOCTORUL *(rîzînd tare):* Ei, asta-i! La urma urmei, numi
se pare lucru de mirare, ca o fată să semene cu maică-sal BELCREDI: Tronc! Ai zis-o! DOAMNA MATILDE *(exagerat* ***demînioasă,*** *venindspreBelcredi}']*
De ce „tronc"? Ce este? Ce-a spus? DOCTORUL *(candid):* Sau poate nu e aşa? BELCREDI *(râipunzind marchizei):* A zis că nu-i nimic fl
mirare, iar dumneata te-ai mirat peste măsură; şi ™
ce, la urma urmei, nu te supăra, dacă lucrul ți se pa"
acuma atît de firesc? DOAMNA MATILDE *(şi mai înfuriată):* Nătărăule! Nerodul

Tocmai pentru că e atît de firesc! Pentru că nu e fi'°a
mea acolo. *(Arată pînza.)* E portretul meu! Şi i"'ˡ'ˡ uimit s-o găsesc pe fiică-mea în locul meu, asta e! lª'
204
jjimirea mea, te rog să mă crezi, a fost sinceră, aşa că Vi interzic să o pui la îndoială.
g *După ieşirea aceasta violentă, o clipă tac cu toţii stingheriţi.*
(încet, plictisită): Doamne, veşnic acelaşi şi acelaşi lucru... Pentru orice fleac, o discuţie!
,.. CREDI *(Încet şi el, ca şi cum şi-ar cere scuze, cu coada între picioare):* N-am pus la îndoială nimic. Am notat doar că tu, încă de la început, n-ai împărtăşit uimirea mamei tale, sau, dacă te-ai mirat de ceva, te-ai mirat că ei îi păruse atât de colosală asemănarea dintre tine şi portretul acela.
DOAMNA MATILDE: Bineînţeles! Pentru că ea nu se poate recunoaşte în mine, aşa cum eram la vîrsta ei, în timp ce eu, aşa cum suit acolo, pot să mă recunosc perfect în ea aşa cum e acuma.
DOCTORUL: Nu se poate mai exact! Pentru că un portret rămine acolo oprit pe vecie la un anume moment, e departe de marchezină şi nu poate să-i trezească nici o amintire, în vreme ce doamnei marchize, gîndiţi-vă cîte amintiri îi poate trezi: mişcări, atitudini, priviri, surî-suri, atîtea şi atîtea lucruri care lipsesc de aici...
DOAMNA MATILDE: Asta e! întocmai!
DOCTORUL *(urmînd, întors spre dlnsa):* Şi, fireşte, dumneavoastră le puteţi revedea vii în fiica dumneavoastră!
DOAMNA MATILDE: Dar el, el nu se poate să nu-mi strice întotdeauna cele mai spontane elanuri sentimentale, şi asta numai aşa, din plăcerea de a mă face să-mi ies din sărite!
DOCTORUL *(orbit de lumina pe care a risipit-o, reia cu ton profesional, întors către Belcredi):* Asemănarea, iubite baroane, se naşte adesea din elemente imponderabile! Şi aşa se explică de fapt că...
BELCREDI *(casă curme lecţia):* ... că poate găsi cineva vreo asemănare chiar între dumneavoastră şi mine. iubite profesore!
11 NOLLI *(împăciuitor):* Să nu ne mai certăm, să nu ne mai certăm, vă rog! *(Arată spre cele două uşi din dreapta, ca spre a aduce aminte că e dincolo cineva care poate auzi.* Destul am greşit venind...
205
FRIDA: Se-nţelege! Doar e şi dumnealui pe aicea...
Arată spre Belcredi.
DOAMNA MATILDE *(brusc):* De asta aş fi preferat să nu vie]
BELCREDI: Dar ce stric eu, dacă v-aţi apucat să vă bateţi "' de mine... Ce nerecunoştinţa!
DI NOLLI: Destul, Tito, te rog! E şi doctorul aici, şi a venit, cu toţii, pentru o chestiune foarte serioasă', car ştii bine ce mult mă apasă...
DOCTORUL: Asta este, într-adevăr! Trebuie să precizăm mj întîi anumite lucruri. Portretul acesta al dumneavoastră mă iertaţi doamnă Marchiză, cum de se află aici? I l-a.M dăruit dumneavoastră, atuncea?
DOAMNA MATILDE : Nu, nu. Cu ce titlu i l-aş fi putut dărui? Eram pe-atunci ca Frida, şi nici măcar logoditâ. I l-aiJ cedat, trei sau patru ani după nenorocire: l-am cedat în urma stăruinţelor vii ale mamei lui.
Arată spre Di Nolli. DOCTORUL: Care îi era soră?
Arată spre uşile din dreapta, făcînd aluzie la ***Henric*** *al IV-lea.*
DI NOLLI: Da, doctore, şi venirea noastră aici este pentru
mine o datorie faţă de mama, care m-a părăsit de oI
lună. Altfel, în loc să ne aflăm aici, eu şi ea *(aratăspnl*
Frida) ar fi trebuit să fim plecaţi de mult într-o cală-l
torie...
DOCTORUL: ...şi copleşiţi de cu totul alte griji, pricep! DI NOLLI: Ce să mai vorbim! A murit cu credinţa nestrămu-l
tată că vindecarea fratelui ei adorat e aproape. DOCTORUL: ...şi nu-mi puteţi spune, vă rog să nu vă supăraţi,!
care au fost semnele ce-au condus-o la o asemenea cnn-l
cluzie? DI NOLLI: S-ar părea că această credinţă pornea de la uni
soi de discurs ciudat, pe care i l-ar fi ţinut, puţin înainte I
de moartea mamei, el. DOCTORUL: Un discurs? Aha... aha... ei, da! Drace! Mi-iM
fi foarte foarte util să-l cunosc! DI NOLLI: Ah, eu nu-l ştiu. Tot ce ştiu e că mama s-a întorŞI

din această ultimă vizită la el, tulburată, pentru c'l
pO
-e nare că el fusese neobişnuit de duios cu dinsa, ca k cum ar fi avut o presimţire a apropiatului ei sfîrşit. a, pe patul de moarte, ea m-a pus să-i promit că n-am 1 las niciodată fără îngrijire, că am să-l pun sub observaţie medicală.
TORDfL: Da. Bine. Să vedem, să vedem mai întîi... pe-atîtea ori, doar, cauze mărunte... Portretul ăsta, deci..-
A MATILDE: O, Doamne, doctore, nu cred că trebuie ţ i se dea o importanţă atît de mare. Asupra mea a
făcut atîta impresie, doar pentru că nu l-am revăzut
de ani de zile...
DOCTORUL: Vă rog... vă rog... aveţi răbdare... mNOLLI: Da, da! Stă aici de vreo cincisprezece ani!
DOAMNA MATILDE: Mai mult! Sînt peste optsprezece! ,0CTORUL: Vă rog, mă iertaţi! Nu ştiţi încă nici ce-aş vrea
să întreb! Pun foarte multe speranţe în aceste două
portrete, executate, îmi închipui, înainte de faimoasa
— şi nenorocita — cavalcadă. Am dreptate? DOAMNA MATILDE: Sigur! DOCTORUL: Cînd el era deci pe deplin conştient, iată — asta
voiam să spun! El v-a propus dumneavoastră să vă
comandaţi portretul acesta? DOAMNA MATILDE: Da'de unde, doctore! Ne-am comandat asemenea portrete mulţi din cei care luam parte la
cavalcadă. Aşa, ca să păstrăm o amintire!... BELCREDI: Şi eu mi l-am comandat pe-al meu, în rolul lui
„Carol de Anjou"! DOAMNA MATILDE: Şi asta, de îndată ce-am avut costumele
gata. BELCREDI: Pentru că, vezi dumneata? s-a propus mai întîi
să adunăm toate portretele astea, drept amintire, ca
într-un muzeu, în salonul vilei de pe moşia unde s-a
petrecut cavalcada. Pe urmă, însă, fiecare a vrut să
şi-l păstreze pe-al lui. °0AMNA MATILDE: Şi pe-al meu, aşa cum v-am spus, l-am
cedat — fără să-mi pară prea rău, de altfel — pentru
că mama lui...
Arată spre Di Nolli. : Nu ştiţi dacă cumva i l-a cerut el?
206
DOAMNA MATILDE: Ah, nu ştiu! Poate... Sau a fost ij J surorii lui, care nu mai ştia ce să facă de dragoşţ"
DOCTORUL: Altceva, altceva: ideea cavalcadei, lui i-av
BELCREDI *(brusc):* Nu, nu, mie mi-a venit! Mie mi-a
DOCTORUL: Mă rog...
DOAMNA MATILDE: Nu-l lua în seamă. I-a venit Dietei Belassi !
BELCREDI: Da'de unde, Belassi!
DOAMNA MATILDE *(către doctor):* Contele Belassi, Cartl I murit, sărmanul, două-trei luni după aceea...
BELCREDI: Dar dacă Belassi nici nu era acolo, cînd...
DI NOLLI *(plictisit de ameninţarea unei noi certe):* Iartă-msl doctore, e chiar neapărat necesar să se precizeze cui ui venit ideea?
DOCTORUL: Da, mi-ar fi folositor...
BELCREDI: Dacă vă spun că mie mi-a venit! Ei, asta-i bună! N-aş avea doar cu ce să mă mîndresc, dat fiind efectl pe care l-a avut, daţi-mi voie! Asta s-a-ntîmplat, doc-l tore — îmi aduc aminte ca acum —- într-o seară pe 9I începutul lui noiembrie, la club. Răsfoiam o revistjl ilustrată, germană (şi mă uitam numai Ia poze, se-n-l ţelege, pentru că eu, nemţeşte, nu ştiu!). într-o poză erai împăratul, la nu ştiu care Universitate, în oraşul undei fusese student.
DOCTORUL: Bonn! La Bonn.
BELCREDI: La Bonn! Perfect. îmbrăcat de gală, pe cal, într-unui din acele bizare costume tradiţionale ale strai vechilor confreerii studenţeşti din Germania, urmat del un cortegiu de alţi studenţi, nobili, călări şi ei şi îmbiil câţi de gală. Ideea mi s-a precizat pornind de la gravurii aceea. Pentru că trebuie să

mai ştiţi că la club toatăI lumea nu se gîndea decît să organizeze o uriaşă masoal radă cu prilejul carnavalului care se apropia. Am propuşi cavalcada aceasta istorică. Istorică e un fel de a spunej mai curînd babilonică. Fiecare din noi trebuia să-şjl aleagă un personaj pe care să-l joace, dintr-un secol oriI din altul, nu importă: rege, împărat sau principe, *cf* doamna şi stăpîna inimii sale alături, regină sau împH răteasă, toţi călări. Caii, caparasonaţi, se-nţelege, dupM datina vremii, cu şabracă de culori diferite şi blazon..-! şi propunerea mi-a fost primită.
MATILDE: Mie, invitaţia mi-a ajuns prin Belassi. : Furt de proprietate intelectuală, dacă ţi-a spus că ideea era a lui. Nici nu era măcar acolo, vă seara aceea, la club, cînd am făcut propunerea, nu era de altfel nici el!
Aluzie la Henric al IV-lea.
jH: Şi el, atunci, şi-a ales personajul Henric al
D IV-lea? '
nOAMNA MATILDE: Pentru că eu — determinată în alegerea asta de chiar numele meu — am spus că vreau să fiu, — aşa, fără să mă gîndesc la mai mult — Marchiza *Matilde di Toscana.*
DOCTORUL: Nu... nu înţeleg bine legătura...)AMMA MATILDE: Ei, află! Nici eu la început n-am înţeles, cind l-am auzit că-mi răspunde că are să fie, în cazul ăsta, la picioarele mele, ca Henric al IV-lea la Canossa. Da, de Canossa ştiam; dar, spun drept, nu-mi prea aminteam cum vine istoria asta. Dar mi-a făcut o impresie cu totul ciudată, cînd m-am apucat să o recitesc ca să-mi pregătesc rolul, şi cînd m-am regăsit preafidelă şi preazeloasă amică a papei Grigorie al VH-lea, în luptă pe viaţă şi pe moarte cu imperiul german. Şi-am înţeles foarte bine atunci de ce, cum eu alesesem rolul personajului care-i era cea mai nemiloasă inamică, el a vrut să-i stea alături, în timpul cavalcadei, ca Henric al IV-lea.
DOCTORUL: Ah! Şi de ce? Pentru că, poate cumva...
BELCREDI: Doamne, doctore! E clar: pentru că el îi făcea atunci o curte nebună, şi ea *(arătă spre marchiză),* ea, fireşte...
TOAMNA MATILDE *(subliniază, cu foc):* Fireşte, întocmai. Fireşte! Şi atunci, mai mult decît oricînd, „fireşte"!
'RLCREDI *(a'rătînd-o):* Asta e: nu-l putea suferi!
•OAMNA MATILDE: Nu-i adevărat! Nu-mi era de loc antipatic. Ba dimpotrivă! numai că eu, e de-ajuns ca un bărbat să vrea să-l iau în serios, şi...
itLCREDl *(continuînd):* ...îi dă pe loc dovada limpede a prostiei lui!
'°AMNA MATILDE: Nu, dragul meu! In cazul ăsta n-a fost aşa. Pentru că el nu era de fel stupid, cum eşti dumneata!
208
20?
BELGREDI: Eu n-am vrut niciodată să fiu luat în serid
DOAMNA MATILDE: O ştiu prea bine! Dar ou el, totuşi""I era de glumit. *(Cu alt ton, întorcindu-se spre Doctor.)*- M întîmplă, nouă femeilor, pe lîngă atîtea alte nenoroc j 'I dragă doctore, să ne pomenim cîteodată puse fatg -'I faţă cu doi ochi care ne privesc cu o intensă şi tacit*I făgăduinţă de sentiment veşnic! *(Izbucneşte într-un hok de rîs strident.)* Nimic mai caraghios pe lumea asta Dacă bărbaţii s-ar putea vedea pe ei înşişi cu acel cey'l „veşnic" în ochi!... Totdeauna m-a apucat rîsul ăs. I cînd i-am văzut! Şi în ziua aceea, mai straşnic decitI oricînd! Dar trebuie să vă fac o mărturisire: pot §.,.I fac acum, după douăzeci şi mai bine de ani. Cînd aniI rîs aşa de el, am rîs mai mult de frică. Pentru că uneiI făgăduinţe ca a ochilor acelora i-ai fi putut da crezare I Dar ar fi fost peste măsură de primejdios.
DOCTORUL *(cu viu interes, concentrîndu-se):* Aşa... aşa... da I asta, asta m-ar interesa mult s-o aflu. Peste măsură deI primejdios?
DOAMNA MATILDE *(cu uşurătate):* Tocmai pentru că el nul era ca toţi ceilalţi! Şi dat fiind că şi eu... da, ce mail încoa' şi-ncolo... sînt... sînt puţin cam... cam aşa...I ba chiar mai mult decît atîta, ca să spun drept... *(caulil un cuvînt modest)...* sînt cam intolerantă, ăsta e cuvîntulj intolerantă faţă de tot ce e corect, pedant şi plicticos,! oh, e aşa de plicticos tot ce e corect!... Dar pe atunciI eram prea tînără, înţelegeţi? şi eram femeie: aş fi fostl obligată să-mi rod zăbala în dinţi. Mi-ar fi trebuit uni curaj de care nu mă simţeam în stare. Şi atunci, amrîsl şi de el! Cu remuşcări am rîs. Ba chiar cu un fel de dis-l preţ faţă de mine însămi, mai pe urmă, pentru că mi-am dat seama că rîsul meu se contopea cu rîsul tuturor celorlalţi, — tîmpiţii! — care făceau haz pe socoteala lui!
BELCREDI: Cam aşa cum îşi rîd de mine.
DOAMNA MATILDE: Tu faci lumea să rîdă pentru că ai ticniiI de a te înjosi veşnic, dragul meu, în

vreme ce el, dimpotrivă! E o mare deosebire! Şi apoi, ţie-ţi rîde lumea-" nas!
BELCREDI: Ei, mă mîngîi şi eu că e mai bine aşa, decît i[n] spate!
„tu.j- Să revenim la ce spuneam! Deci, era de pe" , tunci puţin cam exaltat, după cît cred c-am putut în-
31: Da, dar într-un chip atît de ciudat, doctore! ,: Cum adică? Aş zice... cum să spun?... aş zice: „exaltat la
[ece] ■■■■
alNA MATILDE: Da'de unde „la rece"!? Era cum spun, doctore: oarecum straniu, de bună seamă; dar straniu din prea mare bogăţie vitală: era înclinat spre extreme!... LCRBDI: Nu zic că simula exaltarea. Dimpotrivă chiar: ajungea să fie într-adevăr exaltat, foarte adeseori. Dar [a]s putea jura, doctore, că se vedea singur numaidecît, îiî actul propriei exaltări. Asta e! Şi cred că asta i se întîmpla. de fiecare dată cînd avea vreun impuls mai spontan. Pot spune chiar mai mult: sînt sigur că trebuie să fi suferit din pricina asta. Avea uneori accese de furie cum nu se poate mai caraghioase, furie contra lui însuşi!
DOAMNA MATILDE: Asta-i adevărat!
DELCREDI *(către Doamna Matilde):* Şi de ce? *(Către Doctorul Genoni.)* Evident, pentru că această bruscă luciditate a spectacolului îl azvîrlea dintr-o dată dincolo de graniţele oricărei intimităţi posibile între sine şi propriile sale sentimente, care îi apăreau — nu prefăcute, pentru că era sincer — dar întocmai ca un lucru căruia trebuia să-i dea el, de la un capăt la altul, valoarea... valoarea - ce ştiu eu? — a unui act de înţelegere, ca să înlocuiască acea căldură a sincerităţii, care simţea că-i lipseşte! Şi-atunci improviza, exagera, îşi pierdea măsura; tocmai de ăsta, ca să se ameţească, să nu se mai vadă pe el însuşi. Şi celorlalţi li se părea nestatornic, înfumurat şi... da, de ce să n-o spunem, chiar ridicol cîteodată. 'OCTORUL: Şi... spune-mi: era nesociabil?
[B]ELCREDI : Nici gînd! Ţinea pasul: născocitor vestit de tablouri vivante, de balete, de spectacole de binefacere, ca să rîdă, bineînţeles! Dar juca foarte bine teatru! NOLLI: Şi a devenit, cu nebunia lui, un actor măreţ şi teribil! " —--------
211
[P]BELCREDI: Dar chiar de la început! închipuiţi-vă că,
cînd i s-a întîmplat nenorocirea, după ce a
pe cal...
DOCTORUL: S-a lovit la ceafă, e adevărat? DOAMNA MATILDE: Oh, ce oroare! Călărea lîngă mi[ne]
J
l-am văzut deodată printre copitele calului, care cabra» I BELCREDI: La început noi nu ne-am dat seama că i se îni"
plase ceva atît de grav. A fost, ce-i drept, un nioin
de zăpăceală, o învălmăşeală în toată cavalcada!
oprire: toată lumea voia să vadă ce s-a întîmpJat- *'A*
îl şi culeseseră de pe jos, şi-l duseseră în vilă. DOAMNA MATILDE: Nimic, auziţi? Nici cea mai mică rânji
Nici o picătură de sînge măcar!... BELCREDI: Toată lumea-l credea dcar leşinat... DOAMNA MATILDE: ...Şi cînd, după vreo două ceasuri. BELCREDI: Da, a reapărut în salonul vilei, vroiam să spun DOAMNA MATILDE: Ah, dar cu ce ochi, cu ce ochi se uita!,
Eu mi-am dat seama numaidecît... BELCREDI: Da'de unde! Nu mai spune!... Nu ne-am dat nici unul seama, doctore, pricepi?
DOAMNA MATILDE: Te cred ! Pentru că eraţi toţi ca şi nebuni! BELCREDI: Fiecare-şi juca, în glumă, rolul lui! Era o adevăj
rată babilonie! DOAMNA MATILDE: îţi închipui, doctore, ce spaimă, dupî
ce au înţeles că el, în schimb, pe-al lui îl juca în serios!! DOCTORUL: A, fiindcă şi el, atunci...?
BELCREDI: Sigur. Venise din nou printre noi! Credeam ci
se restabilise şi că începuse să-şi joace şi el rolul, ca noi
toţi... mai bine decît noi, pentru că — exact ce spuneam!
— era un formidabil actor, el! în sfîrşit, credeam ci
glumeşte.
DOAMNA MATILDE: Au început să-l ironizeze, să-l biciuie... BELCREDI: ...şi atunci — era înarmat — ca orice rege iw

dieval — a tras spada din teacă şi s-a năpustit împotriva
a doi-trei deodată. A fost un moment de groază pentrt
toți... DOAMNA MATILDE: N-am să uit niciodată scena aceea, fețe1«
noastre răvăşite şi înspăimîntate, sub masca persoi*
jelor pe care le jucam, în fața măştii aceleia terftl
care era el; nu mai era o mască, era Nebunia însăŞ'i
212
EDI: Era Henric al IV-loa ce mai vorbă I Chiar Henrîc iV-lca în persoană, într-un moment de furie! rfA
MATILDE: Trebuie să-l fi influențat, mă bate pe jjjjVie gîndul, şi obsesia mascaradei aceleia, doctore, fiindcă o lună şi mai bine de zile fusese cu gîndul tot la ea. Era urmărit in tot ce făcea de obsesia asta... ■țBDl: Şi ce-a mai studiat, ca să se pregătească!... Pînă in cele mai mici amănunte... cu o minuțiozitate!... STORUL: Ah, e uşor de înțeles! Obsesia aceea, la început momentană, s-a fixat, o dată cu căderea de pe cal şi cu lovitura in ceafă, care i-au provocat deranjamentul cerebral, şi a rămas fixată, perpetuîndu-se. Putem deveni tîmpiți, după cum putem deveni nebuni...
[jRLCREDl *(către Fridaşi Di Nolli):* Pricepeți ce farsă, dragii mei? *(Către Di Nolli.)* Tu aveai patru sau cinci ani. *(Către Frida.)* Mamei tale i se pare că ai înlocuit-o în portretul de colo, unde ea e reprezentată pe cînd nici cu gindul nu gîndea c-avea să te-aducă pe lume vreodată; eu, iată-mă încărunțit. Pe cînd el, iată-l, ăsta e *(indică tabloul)* — pac! o izbitură în ceafă — şi nu s-a mai clintit de-aici: Henric al IV-lea.
DOCTORUL *(care a stat, cufundat în ginduri, să mediteze, deschide deodată mîinile, intinzîndu-le drept înaintea feței, ca şi cum ar vrea să capteze atenția celorlalți, şi se pregăteşte să le dea explicația lui, ştiințifică):* Iată, iată despre ce e vorba, deci, domnilor: este vorba chiar despre cazul...
Dir, pe neaşteptate, prima uşă din dreapta, cea mai aproape de rampă, se deschide şi intră Bertoldo, cu fața răvăşită.
BERTOLDO *(dînd năvală ca unul care nu mai poate suporta):* Este voie? Vă rog să mă iertați!...
Se opreşte totuşi brusc, din pricina descumpănirii provocate de apariția lui intre ceilalți.
luA *(cu un strigăt de spaimă, adăpostindu-se):* Oh, Dumnezeule! Iată-l!
)QAMNA MATILDE *(retrăgîndu-se înspăimîntată, cu brațul ridicat în dreptul ochilor, ca să nu-l vadă):* El e? e el?
11 OLLI *(repede):* Nu, nu. Fiți liniştite!
213
(mirat.): Dar cine eî
BELCREDI; Unul scăpat de la mascarada noastră!
DI NOLLI: Este unul din cei patru tineri pe care-i avem aJ ca să-i țină hangul.
BBRTOLDO: Vă cer iertare, domnule marchiz...
DI NOLLI: Ce iertare? Am poruncit să se încuie uşile cu chei şi nimeni să nu intre aici!
BERTOLDO: Da, domnule marchiz! Dar eu nu mai rezist •• vă cer permisiunea să plec!
DI NOLLI: Ah, dumneata eşti cel care trebuia să-şi slujba azi-dimineață?
BERTOLDO: Da, domnule, şi vă repet că nu rezist...
DOAMNA MATILDE *(către Di Nolli, cu vie consternare):* prjn urmare, nu-i chiar atît de liniştit cum spuneai?
BERTOLDO *(brusc):* Nu, nu doamnă! Nu de el e vorba, ci de cei trei camarazi ai mei! Spuneați că i-ați tocmit ca sâ-i țină hangul, domnule marchiz? Dar numai de ținut hangul nu-i vorba! Ei nu-i țin hangul nebunului; adevărații nebuni sînt chiar ei! Închipuiți-vă, eu calcTâicT pentru prima dată-n viață, şi ei, în loc să mă ajute, domnule marchiz....
Pe aceeaşi uşă din dreapta vin în fugă, speriați, Landolfo şi Arialdo, gîfiind, se opresc Ungă uşă înainte de a. avansa in interiorul sălii.
LANDOLFO: E voie?...
ARIALDO: Putem intra, domnule marchiz?
DI NOLLI: Intrați. Dar, la urma urmei, ce s-a întîmplatPCt faceți acolo? FRIDA: Oh, Doamne, eu plec. Mă duc! Mi-e frică!
Dă *să iasă pe uşa din stingă.*
Dl NOLLI *(reținind-o):* Nu, nu pleca, Frida! LANDOLFO: Domnule marchiz, prostul ăsta...
Arată spre Berloldo.
BERTOLDO *(protestind):* A, nu, vă foarte mulțumesc, dra?[11]

mei! Eu, în felul ăsta, nu stau! Nu stau! LANDOLFO: Cum, nu stai? ARIALDO: A stricat totul, domnule marchiz, fugind încoaM
214
„jpOL[FO:] L-a făcut să i se urce sîngele la cap! Nu-l mai [1] putem ține dincolo. A dat poruncă să fie arestat, şi
vrea să-l „judece" de pe tron, fără nici o întîrziere!
ge facem? j4OLLI: Dar închideți o dată uşa! închideți-o! Mişcați-vă
si-nchideți uşa aia!
Landolfo se duce s-o închidă.
c[ALDO: N-are să-l poată ține Ordulfo singur... itfDOLFO: Domnule marchiz, dacă s-ar putea cel puțin să-l
anunțăm de vizita domniilor-lor, ca să-i abatem atenția!
Dacă domniile-lor s-au şi gîndit cumva sub ce travesti
i se prezintă... [D]l NOLLI: Da, da, ne-am gîndit la toate. *(Către Doctor.)*
Dacă dumneavoastră, doctore, credeți că puteți proceda
fără întîrziere la vizitarea pacientului... FRIDA: Fără mine, fără mine, Carlo! Mă retrag. Şi chiar şi tu, mamă, fii bună, vino, vino cu mine! DOCTORUL: Ce vreau să spun... Nu cumva e înarmat? Dl NOLLI: Nici vorbă! Ce înarmat, doctore? *(Către Frida).*
Iartă-mă, Frida, dar teama asta a ta e de-a dreptul
copilărească! Tu ai vrut să vii aici... FRIDA: Eu, nu, te rog. Mama a fost cea care.... DOAMNA MATILDE *(cu hotârîre):* Şi eu sînt gata; Dar, la
urma urmei, ce-avem de făcut? BELCREDI: E neapărat necesar, nu te supăra, să ne camuflăm în vreun fel? LANDOLFO: E indispensabil! E indispensabil, domnule baron!
Gîndiți-vă, pe noi ne vede aşa... *(Arătăspre hainelesale.)*
Vai şi-amar dacă vă vede pe domniile-voastre aşa, în
costumele de astăzi! ARIALDO: I-ar intra în cap că e un travesti diabolic...
TOLLi: ...Aşa cum vouă vi se par travestiți ei, tot astfel
lui i-am apărea travestiți noi, dacă ne-am înfățişa în
hainele noastre de fiecare zi...
DOLFO: Şi încă n-ar fi nimica, poate, domnule marchiz,
iacă nu i s-ar părea că este rezultatul vrăjitoriilor duşmanului său de moarte. [pnT]: Papa Grigorie al VH-lea? 'O: KțocTHăi! Zice că era un „păgîn"! : Papa? Nu-i rău, ca ironie!

1!

LANDOLFO: Da, domnule baron. Şi mai zice că evoca duh morților. -îl acuză de toate iscusințele diaA[r]olcsf5! este groaznic de frică de vrăjitoriile papei! DOCTORUL: Mania persecuției! ARIALDO: L-ar apuca furiile!
DI NOLLI *(către Belcredi):* Dar nu e de fel necesar să f; tu aici, nu te supăra. Noi ne facem nevăzuți. E de-[a]; ' dacă-l vede doctorul. DOCTORUL: ...Eu, singur, ați spus?... DI NOLLI: Dar mai sînt şi ei! *(Arată spre cei trei ij[nn]* DOCTORUL: Nu, nu!... vreau să spun că, dacă doamna m[a]
chiză... DOAMNA MAT1LDE: Bine înțeles! Vreau să fiu şi eu de f[a]u
Vreau să-l revăd!
FRIDA: Dar de ce, mamă? Te rog!... Vino cu noi! DOAMNA MATILDE *(poruncitoare):* Lasă-mă în pace! Penu asta am venit! *(Către Landolfo.)* Eu voi fi „Adelaide" mama.
LANDOLFO: Prea bine! Mama împărătesei Berta, foarte bine Asta e! Ajunge, în cazul ăsta, să-şi încingă senioramat-chiză fruntea cu diadema ducală, şi să-şi ia pe umeij mantia, care — are s-o ascundă complet. *(Către AriaUm* Du-te, du-te, Arialdo!
ARIALDO: Aşteaptă puțin: şi domnul? *(Arată spre Doctor]* DOCTORUL: A, da!... Spusesem, mi se pare, că episcopul
Episcopul Ugo de Cluny. ARIALDO: Domnul vrea să spună abatele? Prea bine: abatem
Ugo de Cluny!
LANDOLFO: A mai fost doar de-atîtea ori pe-aicea.... DOCTORUL *(năucit):* Cum adică: „a mai fost"? LANDOLFO: Nu vă speriați. Vreau să spun că, fiind un traj
vestiu lesne de înjghebat... ARIALDO: ...a mai fost folosit şi altă dată. DOCTORUL: Dar...

LANDOLFO: Nu e nici o primejdie să-şi aducă aminte. Si
uită mai degrabă la haină decît la om. DOAMNA MATILDE: Asta-i bine şi pentru mine, dacă-i *m* DI NOLLI: Noi plecăm, Frida! Vino, vino cu noi. Tit" BELCREDI: Ah, nu: dacă rămîne ea *(arată spre marchi*[ilt:]
rămîn şi eu! DOAMNA MATILDE: Dar n-am nici o nevoie de tine!
iDI: Nu zic c-ai avea nevoie. Am chef să-l revăd şi [1] eu- Nu-i permis?
POLFO : Ba da, şi chiar poate că nu-i rău să fie mai curînd l treI, decît doi. R[ALDO: Şi atunci, domnul?...
TREDI : Păi, vezi de-mi găseşte şi mie un travestiu lesne de înjghebat! VDOLFO *(către Arialdo):* Tocmai! Uite, de pildă: o rasă
de călugăr cluniacens. ELCREDI: Cluniacens? Cum o fi asta? "noLFO: O rasă de benedictin de la abaţia de Cluny. Veţi face parte din suita monseniorului. *(Către Arialdo.)* Du-te, du-te! *(Lui Bertoldo.)* Şi tu, cară-te! Şi nu-ţi mai arăta mutra pe ziua de azi. *(Dar nici nu-l vede bine pleclnd câ-lşi opreşte.)* Aşteptaţi puţin! *(Către Bertoldo.)* Adu-ne tu recuzita pe care ţi-o va da el! *(Către Arialdo.)* Şi tu, du-te numaidecît să-i anunţi vizita „ducesei Ade-laide" şi a „monseniorului abate Ugo de Cluny". Aţi priceput?
Arialdo şi Bertoldo ies pe uşa intîia din dreapta.
Di NOLLI: Noi, atunci, ne retragem.
Pleacă împreună cu Frida pe uşa din stingă.
DOCTORUL *(lui Landolfo):* Cred că nu voi fi rău văzut sub veşmintele lui Ugo de Cluny!
LANDOLFO: Dimpotrivă, cît se poate de bine! Fiţi liniştit! Monseniorul a fost întotdeauna primit aici cu cel mai profund respect. Şi fiţi liniştită şi domnia-voastră, doamnă marchiză! Nu uită niciodată că datoreşte rugăminţilor domniilor-voastre, ale amîndurora, pe lîngă papă, faptul că după două zile de aşteptare în zăpadă, cînd era aproape îngheţat, i-a fost, în sfîrşit, admisă intrarea în castelul de la Canossa, şi dus în faţa lui Grigorie al VIT-lea, care nu voia să-l primească.
BELCREDI: Şi eu, mă rog?
NDOLFO: Domnia-voastră va trebui să staţi respectuos, mai de o parte.
)QAMNA MATILDE *(iritată, foarte nervoasă):* Ai face mai bine să pleci!...

21

217

BELCREDI *(incet, scos din sărite):* Eşti foarte, foarte ert) I nată...
J"'i
DOAMNA MATILDE *(mîndră):* Sînt cum sîntl Lasă-m* 1 pace!
Reintră Bertoldo cu travestiurile.
LANDOLFO *(văzîndu-l că intră):* A, iată şi veşmintele! *li*$_m$
asta pentru doamna marchiză!... DOAMNA MATILDE: Staţi puţin, să-mi scot pălăria!
O *scoate, predînd-o lui Bertoldo.*
LANDOLFO: Du-o dincolo! *(Apoi, către marchiză, dlnd u*
încingă fruntea cu diadema ducală.) Permiteţi? DOAMNA MATILDE: Dar cum Dumnezeu nu-i nici o ogli$_n$J
pe-aicea? LANDOLFO: Sînt oglinzi dincolo. *(Indică uşa din stîn°A*
Dacă doamna marchiză vrea să şi-o pună singură.., DOAMNA MATILDE: Da, da, e mai bine, dă-o-ncoace! MiJ
pun numaidecît.
îşi reia pălăria, şi iese cu Bertoldo, care duce mantia şi diadema. In vremea asta Doctorul Genoni şi Belcredi îşi vor pune singuri, cum se pricep mai bine, sutanele de călugări benedictini.
BELCREDI: Să spun drept, la una ca asta, adică să m-apnt să fac pe benedictinul, nu m-aş fi aşteptat în viaţa meal Dar ce să spun: asta e o nebunie care trebuie să costa bani, nu glumă!
DOCTORUL: Mai e vorbă? Parcă atîtea alte nebunii nu costă o grămadă de bani?...
BELCREDI: ...în cazul în care, ca să-i baţi nebunului i strună, ai la dispoziţie un patrimoniu...
LANDOLFO: Se-nţelege, domnule baron! Avem aici o gardtj robă întreagă, toată numai costume de epocă, executat[1] în chip desăvîrşit, după modele antice. Cade în **gnj*** mea: mă adresez numai atelierelor competente de cosW mieri teatrali. Cheltuim binişor!
Doamna Matilde intră din nou, împodobită cu mantia şi diadema.

218

WV. *(brusc, admirînd-o):* Ah, eşti minunată. O ade-
- 'varată apariţie regală! »ftlNA MATILDE *(văzindii-l pe Belcredi şi pufnind în rîs):*

Vai, Doamne! Nu, nu, pleacă de aici! Eşti de neconceput:
pari un struț deghizat în sihastru!... „i[,CRtiDI: Uită-te şi la doctor!... QCTORUL: Ei, uşurel, uşurel...
IAMNA MATILDE: Da'de unde, doctorul n-arată rău de
loc! Dar Iu mă faci să mor de rîs! „STORUL *(către Landolfo):* Va să zică, aveți aici foarte
deseori recepții... [NDOLFO: Depinde! Cîteodată dă poruncă să i se înfățişeze
cutare sau cutare personaj. Şi atunci trebuie să căutăm
pe cineva care să se învoiască a-l juca. Şi femei... DOAMNA MATILDE *(rănită, dar vrînd să nu se trădeze):* Oh,
şi femei?
LANDOLFO: Ce să-i faci? La început, da... Şi multe! BELCREDI *(rîzînd):* Asta-i bună? în costum de epocă? *(Arâ-
tînd spre marchiză.)* Aşa?
LANDOLFO: Ştiți... femei, dintr-acelea care... BELCREDI: ...Care se învoiesc să joace
comedia, am priceput
(Perfid, către marchiză.) Ia seama, că devine periculos
pentru dumneata!
Se deschide a doua uşă şi apare Arialdo care face la început, pe furiş, un semn ca spre a pune capăt oricăror convorbiri în salon, apoi anunță solemn.
ARIALDO: Maiestatea-sa împăratul!
Intră mai întli cei doi valeți, care se duc să se aşeze la picioarele tronului. Apoi intră Ordulfo, care împreună cu, Arialdo, se ține cu respect puțin în urma, luiJIenric al fV-lea. Acesta e un om în jurul a, cincizeci de ani, foarte palid şi încărunțit, dar nu pe creştet, ci la ceafă, căci deasupra frunții şi pe Umple are păr blond, de un blond nefiresc, obținut cu ajutorul unei boieli de păr destul de copilăreşte folosită, mai mult decît evidentă; iar pe pometii obrajilor, în mijlocul tragicei palori a feței, are fard roşu, de păpuşă, mai mult decît evident şi el. Poartă, pe deasupra veşmintului regal, şiacul de penitent, ca la

Canossa. Are In ochi o fixitate de spasm, înfricoşătoare; în contrast cu atitudinea personajului, ce caută să fie de pocăită umilință, cu atlt mai ostentativă cu cit el simte ce puțin meritată e înjosirea -îa care e supus. Ordulfo duce, ținind-o cu amîndouă mîinile, coroana împărătească, iar Arialdo sceptrul cu acvilă şi globul cu cruce deasupra.
HENRIC AL IV-LEA *(înclinlndu-se mai Intîi în fața doanln Matilde, apoi în fața Doctorului):*
Madonna... morisi,,' nore.., *(Pe urmă îl priveşte pe Belcredi, dă să se inelul şi dinaintea lui, dar se râzgindeşte şi se întoarce s,,r Landolfo, care s-a apropiat de el, şi-l întreabă cu V0Q joasă, cu fereală):*
E Pietro Damiani?
LANDOLFO: Nu, maiestate, e un călugăr de la Cluny care] întovărăşeşte pe abate.
HENRIC AL IV-LEA *(se întoarce sâ-l spioneze pe Belcredi* ca *neîncredere creseîndă şi vâzînd că el se întoarce întrebam şi neliniştit spre doamna Matilde şi spre Doctor, se apn pie de el şi strigă):* E Pietro Damiani! Nu-ți este deniei un folos, părinte, să cauți din ochi scăpare la ducesă! *(Brusc, întoreîndu-se spre doamna Matilde, ca spre* «I *căuta să ocolească o primejdie.)* Vă jur, vă jur, madonna, că inima mea nu mai e aceeaşi față de fiica domniei-voas-tre! Şi mărturisesc că, dacă el *(arată spre Belcredijl* n-ar fi venit aici ca să mi-o interzică în numele papei Alexandru, aş fi repudiat-o!... Da: există cineva care să-mi susțină dreptul de a o repudia: episcopul de Magonza, pentru o sută douăzeci mărci. *(Se uită puțini cam rătăcit la Landolfo, şi zice brusc.)* Dar nu se cadej într-o clipă ca asta, să-i vorbesc de rău pe episcopM *(Îşi reia atitudinea de umilință şi revine Ungă Belcredi.)* Iți sînt recunoscător, crede-mă că-ți sînt recunoscător, acuma, Pietro Damiani, pentru ceea ce m-ai împiedicat atunci să fac! Viața mea e toată numai umilințe: mama. Adalberto, Tribur, Goslar. Şi acuma rasa asta pe care o port! *(Schimbă dintr-o dată tonul şi rosteşte, ca u0' care, într-o paranteză vicleană, îşi repetă rolul.)* N-a[fe] **nici** o însemnătate! Claritate în gîndire, perspicarila"'" atitudine fermă şi răbdare cît timp sorții ne sînt împ[0]" trivă ! *(Apoi se adresează tuturor celorlalți şi spune, cf°*

cavitate jucată.) Ştiu să-mi îndrept greşelile săvîrşite, !j chiar față de tine, Pietro Damiani, mă umilesc! *(Se închină adine şi rămîne aşa, aplecat în fața lui, ca IȚcibătut insă de o bănuială piezişă, care i s-a născut fără ste in suflet, şi carc-l face să adauge, aşa cum n-ar dori, ,e ton amenințător.)* Dacă n-a pornit cumva de la tine zvonul neruşinat că sfînta mea mamă, Agnese, ar avea egături neîngăduite cu episcopul Henric al Augsbur-
gului!
[CREDI *(pentru că Henric al IV-lea tot mai stă înclinat, cu degetul ridicat amenințător spre el, îşi duce mîinile u piept şi spune apoi, tăgăduind):* Nu, nu!... De la mine
nu!.--

HENBIC AL IV-LEA *(ridieîndu-se):* Nu! Aşa e? O ticăloşie! *(îl priveşte puţin apoi zice.)* Nu te cred în stare de aşa ceva. *(Se apropie de Doctor şi-l trage de mînecă, făcînd şiret cu ochiul.)* „Ei" sînt! veşnic „ei". Aceiaşi, mon-signore!
vKIALDO *(încet, ca într-un oftat, dar pentru a-i sugera Doctorului):* Ei, da: episcopii răpitori!
DOCTORUL *(ca sâ-şi joace rolul, întors spre Arialdo):* „Ei", da, se-nţelege... „ei", „aceiaşi"...
1IENRIG AL IV-LEA: Nu le-a fost de-ajuns nimic! Un biet băiat, monsignore! îşi trece vremea jucîndu-se, chiar v atunci cînd, fără măcar să-şi dea seama, e rege! Şase ani aveam, şi m-au smuls mamei mele! şi m-au folosit, neştiutorul de mine, împotriva ei, şi împotriva puterii însăşi a Dinastiei, au profanat totul, au furat, au jefuit, au je-fu-it! Unul mai nesăţios decît altul: Anno, mai lacom decît Ştefan, Ştefan mai lacom decît Anno!
LAMDOLFO *(în şoaptă, convingător, ca sâ-l readucă la realitate):* Maiestate...
"ENR1CAL IV-LKA *(întorcindu-se brusc):* Ah, da! Ji-trebuie ă-i vorbesc de rău, într-o clipă ca asta, pe episcopi! Dar ticăloşia asta pe care-au săvîrşit-o cu mama, monseniore, întrece orice margini! *(O priveşte pe marchiză ti se înduioşează.)* Şi nu mă simt în stare nici măcar vo plîng. Mă adresez domniei-voastre, madonna, ca fiia care a purtat în pîntece prunc: a venit aici să mă , din mînăstirea ei, acum o lună, sau aşa ceva, şi mi 4e spune că e moartă. *(Pauză plină de tensiune*
221
densă de emoţie. Apoi, surîzlnd cum nu se poate mai J; Nu pot s-o plîng, pentru că, dacă dumneata eştj *J* şi eu sint aşa *(arată spre şiacul din spinare),* însea1(;' că am douăzeci şi şase de ani!
ARIALDO *(aproape şoptit, blînd, ca să-l mingiie):* Şi cg urmare, e vie, maiestate.
P'
ORDULFO *(ca mai sus):* ...şi e încă la mînăstirea ei.
HBNRIG AL IV-LEA *(se întoarce să-i privească):* Aşa ei pot, deci, amîna pe altă dată jalea! *(li arată marc},' aproape cu cochetărie de femeiuşcă, boiala pe cart dat-o pe pâr.)* Ia uitaţi-vă, am încă părul bălai... *t şoptit, caşi cum i-arface o mărturisire.)* Pentru domnia N-aş fi avut nevoie, pentru mine, dar cîte un exLgriornuştri£ă. Soroacele vremii, înţelegeţi signore? *(Svrwprbpîe din nou de marchiză şi observh cu atenţie părul.)* Ei, dar ce văd!?... şi duma ducesă? *(Face cu ochiulşi cu mina, semne pline de înţe,* Ce vrei?... italiancă! *(Caşi cum ar spune: „artificiu dar fără umbră de dispreţ, ci dimpotrivă, cu admin maliţioasă.)* Să mă ferească Dumnezeu să arăt scîi sau uimire! Ambiţia! Nimeni n-ar vrea să recunoi puterea obscură şi fatală care ne pune graniţe voinj 'Î3ar nu-i nimic de făcut; odată ce te naşti, vei muii! Să te naşti! monsignore, domnia-ta ai vrut? Eu i şi între o întîmplare şi alta, independente amîndo de voinţa noastră, se petrec atîtea şi atîtea lucruri ca noi toţi, am vrea să nu se petreacă, şi faţă de care greu ne călcăm pe inimă ca să ne putem resemna! DOCTORUL *(mai mult ca să spună ceva, In timp ce-l stuîii*
atent): Da, ei,... din păcate!...
HBNRIG AL IV-LEA: ...şi cînd nu ne resemnăm, iată, ijHJ iveală ambiţia. O femeie care vrea să fie bărbat,j bătrîn care vrea să fie tînăr... Nici unul din noii minte, nimeni nu se preface! E puţin de spus: neH fixat totuşi într-un anume concept despre noi i"fl şi de bună credinţă! Cu toate acestea, monsignorŞi timp ce dumneata te ţii tare agăţat cu amîndouă nuH de această sfîntă sutană, de colo, din mînecă, îţi aluSÎ îţi scapă, ţi se strecoară ca un şarpe ceva de carej măcar nu-ţi dai seama, monsignore: viaţa! Şi rM!" priză, cîhd ţi-o vezi dintr-odată luînd chip,
ijjchil°ri descătuşată de tine, părăsîndu-te! Dispreţ şi ură împotriva ta însuţi şi remuşcări. Chiar şi remuşcări. Ah, dacă aţi şti! Euxn-am trezit cu-atîtea vieţi în faţă! jyeau o faţă care era a mea, dar aşa de îngrozitoare că D.am putut să mă uit la ea... *(Se apropie din nou de Marchiză.)* Domniei-voastre nu vi s-a întîmplat niciodată, madonna? Vă amintiţi să fi fost mereu aceeaşi? Oh, Dumnezeule, dar într-o bună zi... Cum se poate?... Cum se poate să fi fost în stare de a săvîrşi fapta aceea... *(O priveşte în ochi atît de pătrunzător, Incit o face să pălească.)* Da, da, „aceea", întocmai! ştim amîndoi despre ce e vorba, nu? (Oh, fiţi liniştită, n-am s-o des-tăinuiesc nimănui!)... Şi cum se face că tu, Pietro Damiani, poţi fi prietenul unui asemenea...
1I)OLFO *(ca mai sus):* Maiestate! ENRIG AL IV-LEA *(repede):* Nu, nu, n-am să-i spun pe nume! ştiu că-l necăjeşte să-l numesc! *(întorcîndu-se spre Belcredi, ca în treacăt.)* Ce părere ai, ei?... Ce părere ai de el? Dar toţi, toţi fără nici o excepţie, ne-nyerşunăm o viată înireagăsane ţinem cu dinţii de opTrua noastrâ iTR£rejnoi, tot aşa cum cei ce imbatrinesc îşi vopsesc parul. Ce însemnătate are că boiaua asta a mea nu
poate fi, pentru dumneata, culoarea adevărată a părului meu? Dumneata, madonna, desigur că nu ţi-l

vopseşti cu gîndul să-i înşeli pe ceilalţi, sau pe dumneata, ci doar aşa, un pic, o picătură, să-ţi înşeli imaginea din oglindă. Eu mi-l vopsesc, aşa, ca să rîd. Dumneata o faci în serios, şi te asigur că, deşi o faci în serios, eşti şi dumneata deghizată: şi nu spun asta, madonna, ca o aluzie la preavrednica de cinste coroană care-ţi încer-cuieşte fruntea, şi la care mă închin cu venerație, şi nici ca o aluzie la mantia ducală ce porți! O spun numai în legătură cu amintirea asta a trecutului, pe care vrei s-o fixezi în chip nefiresc, spun despre părul dumitale bălai care odată te-a făcut să te placi singură, sau despre părul dumitale brun, dacă erai oacheşă; imaginea tinereții apuse care dispare. Şi tu, Pietro Damiani? Ție, dimpotrivă, amintirea a ceea ce ai fost, c [a] ceea ce ai făcut, îți apare acum ca o recunoaştere a unor vieți uitate, a unor realități trecute care ți-au [r]ănias undeva, în suflet, nu-i aşa? ca un vis!... Şi chiar
222
223
şi mie, ca amintirea unor vise, şi atîtea, cînd stai siJ gîndeşti din nou la ele, sînt fără nici o explicație, Jj nu-i nici o minune, Pietro Damiani; aşa va îi şi *A* cu viața noastră de azi! *(Dintr-o dată, înfurii*,H *şi înşfăcîndu-şi cu putere pelerina de şiac din spi*$_{ncir}$ Rasa asta! *(Cu o veselie sălbatică dă s-o sfirtece, în* $_{Vr}$ *' ce Arialdo, Landolfo şi Ordulfo se apropie repede, î*$_{n!.}$ *? mîntați, ca pentru a-l reține.)* Ah, Dumnezeule! "!' *dă îndărăt şi scoțlndu-şi rasa, le strigă.)* Mîine, la B_r 1 sanone, douăzeci şi şapte de episcopi, germani şi]$_0$ barzi, vor iscăli împreună cu mine destituirea p_aJ Grigorie al VII-lea; nu pontif, ci fals monah!
ORDULFO *(dimpreună cu ceilalți doi, conjurlndu-l să* «(,, Maiestate, maiestate, pentru numele lui DumnezeJ
ARIALDO *(invitlndu-l cu un gest să-şi repună rasa penitmtikA* Ia seama ce spui, Sire!
LANDOLFO: Monseniorul se află aici, dimpreună cu ducej ca să mijlocească pe lîngă sanctitatea-sa papa în favoarJ măriei-tale!
Şi pe furiş ii face Doctorului semne să spună repede i *el ceva.*
DOCTORUL *(pierdut):* A, da, uite... da,... sîntem aiciI să mijlocim...
HENRIG AL IV-LEA *(dintr-o dată pocăit, aproape speriat, lăsin du-ipe cei treisă-i pună din nou pe umeri rasa şi înfăşam du-se în ea cu mîini tremurătoare):* Iertare... da, daJ iertare, iertare, monsignore; iertare, madonna... sinii vă jur... simt tot greul blestemului! Anatema! *(Sein doaie, luîndu-şi capul între mîini, ca în aşteptam* I *ceva ce-ar urma să-l strivească, şi stă cîtva timp aşa-li urmă, cu altă voce, tot fără să-şi schimbe poziția, le spm încetişor, ca pe unsecret, lui Arialdo, Landolfo şi Ordulm* Dar, nu ştiu pentru ce astăzi nu izbutesc să fiu [UI11!]j înaintea ăluia de colo *(Şi-l arată, cape furiş, pe Belcrth*
LANDOLFO *(cu jumătate de gură):* Pentru că, măria-încăpățînezi să-l crezi Pietro Damiani, cînd nu e ell
IIENRIC AL IV-LEA *(privindu-l înfricoşat):* Nu e 1 Damiani?
ARIALDO: Da'de unde! E un biet monah, maiestate!
224
;
piC AL ÎV-LEA *(dureros, cu exasperare in oftat):* Eh, nici ' ,jinil dintre noi nu-şi dă seama de ceea ce face, cînd o $j_a$cc din instinct... Poate că domnia-voastră, madonna, mă veți putea înțelege mai bine decît ceilalți, pentru $_c$â sînteți femeie... Clipa asta e pentru mine solemnă şi decisivă. Aş putea, vedeți? chiar acum, în timp ce vă vorbesc, aş putea accepta ajutorul episcopilor lombarzi pentru a pune stăpînire pe persoana pontifului, asediin-du-l aici, la castel: apoi aş putea da fuga la Roma, ca să aleg acolo un antipapă şi să-i întind o mînă, în chip de aliat, lui Robert Guiscard. Grigorie al VII-lea ar fi pierdut! Dar rezist acestei ispite, şi credeți-mă că gînt înțelept făcînd asta. Am simțul vremurilor acestora, şi măreția celui care ştie să fie cine trebuie să fie! Un papă! V-ar veni acum să rîdeți de mine, văzîndu-mă aşa? Ați fi cum nu se poate mai lipsiți de duh, pentru c-ar însemna că nu-nțelegeți ce înțelepciune politică îmi spune acum să-mi reiau haina asta de pocăință! Vă spun eu: mjJnejolurile-BaiLputea săfiedg-a-ndoase-Jea! Şi ce o slTFăceți voi atunci? Ați putea rîdecuHîva şi de papă văzîndu-l în straie de rob? Nu! Am fi chit! Eu, azi, mascat în penitent, el, mîine, în prizonier. Dar vai şi-amar de-acela care nu ştie să-şipoartemasca, fie ea de rege ori de papă! Poate că el e, astăzi, cam prea crud. Asta-i adevărat. Gîndeşte-te, madonna, că Berta, fiica domniei-tale, pentru care, vă repet, inima mea s-a schimbat... *(se întoarce brusc spre Belcredi şi-i strigă în față, ca şi cum celălalt l-ar fi contrazis)* ...s-a schimbat, da, s-a schimbat datorită dragostei şi supunerii duioase de care a ştiut să-mi dea dovadă în aceste groaznice clipe! *(Se opreşte zguduit şi agitat de ieşirea aceasta violentă şi face eforturi să se stăpînească, cu un geamăt de exasperare înăbuşit în gîtlej. Apoi se îndreaptă din nou, cu umilință*

blindaşi dureroasă, spre marchiză.) A venit cu mine, madonna, e jos în curte. A vrut să mă urmeze, ca o cerşetoare, şi a degerat, a degerat stînd două nopţi sub cerul liber, în viscol şi-n troiene de zpadă! Dumneata ii eşti mamă! Ar trebui să implori, dimpreună cu el *(arată spre Doctor),* iertarea papei: să-ne primească!

HI

DOAMNA MATÎLDE *(iremurînd, cu vocea sugrumată, un firicel de glas):* Dar sigur, sigur, fără întîrzierp "■

DOCTORUL: O vom face, o vom face!...

HENRIC AL 1V-LEA: Mai este ceva. *(Şi-i chemă mai apro strîngîndu-şi-i împrejur şi le spune încet, în mare taing,'* Nu-i de-ajuns să mă primească. Ştiţi că el poate „w]; —vă spun eu: „totul" ! Evocă pînă şi duhurile morţii, *(Se izbeşte în piept.)* Uitaţi-vă la mine! Mă vedJ'j Nu-i artă vrăjitorească pe care să n-o cunoaSt! Ei bine, monsignore, ei bine, madonna! Adevărata *1'* osîndă e asta: sau cea de colo, priviţi! *(îşi arată portreh din perete, ca şi cum i-ar provoca spaimă.)* Osînda m» este să nu mă mai pot desprinde de opera asta vrăji, torească! Sînt pocăit acum, şi pocăit rămîn, vă jur t-rămîn pocăit atîta vreme cît el încă nu m-a primit. fw pe urmă voi doi, după revocarea bulei de excomunicare trebuie să cereţi pentru mine de la papă, care o poate face, să mă scoată de aici *(indică din nou portretul)* şi să mă facă s-o trăiesc întreagă, întreagă, sărmani asta viaţă a mea, de la care am fost alungat... Nu poţi avea mereu tot douăzeci şi şase de ani, madonna!.;, Şi eu ţi-o cer şi pentru fiica domniei-tale, ca s-o pol iubi aşa cum merită ea. Bine dispus cum sînt acum, înduioşat cum sînt de mila ei. Iată. Asta să-i cereţii Sînt în mîinile voastre. *(Face n plecăciune.)* Madonna, monsignore!

Dă să se retragă, plecat, pe uşa pe care a intrat, dar, observindu-l pe Belcredi, care se apropiase puţin ca să audă mai bine, văzîndu-l cum întoarce faţa spre fund şi presupunînd că acesta vrea să-i fure coroana imperială, care e pe tron, spre surprinderea şi spaima generală, aleargă s-o ia şi s-o ascundă sub rasă, şi cu un surîs foarte viclean In ochi şi pe buze, se întoarce inclinindu-se de mai multe ori şi dispare. Marchiza este zguduită pînă într-alîta incit se aşază frîntă de durere, ca leşinată.

CORTINA

Actul al II-lea

O altă sală a aceleiaşi vile, alături de „sala tronului" împodobită cu mobile antice, austere. La dreapta, la aproximativ două palme de pămînt, se află un fel de balconaş, înconjurat do o balustradă de lemn cu pilaştri, întreruptă în părţi şi în faţă, unde sînt treptele de acces. In acest balconaş se află o masă şi cinci scaune stil, unul la un cap al mesei şi cîte două pe părţi. In fund, un vestibul. La stînga, două ferestre care dau spre grădină. La dreapta o uşă care dă în „sala tronului". E în plină după-amiază, în aceeaşi zi.

Sini in scenă Doamna Matilde, Doctorul şi Tito Belcredi. Îşi continuă conversaţia. Dar Doamna Matilde se ţine mai deoparte, "întunecată,, vădit plictisită de ceea ce spun ceilalţi doi, cărora totuşi nu poate să nu le acorde nici o atenţie, pentru că in starea de tulburare în care se află, orice lucru o interesează fără voia ei, împiedieînd-o să se concentreze pentru a-şi duce pînă la capăt un gînd mai tare decît ea, care-i dansează sub ţeastă şi-i dă ghes. Cuvintele pe care Ic aude spuse de ceilalţi doi îi atrag atenţia, pentru că, instinctiv, simte ca o nevoie de a întreţine cu cineva o conversaţie în momentul acesta.

: O fi, o fi cum zici dumneata, dragă doctore, dar asta e impresia mea.

T

DOCTORUL: Nu spun „nu", dar crede-mă şi pe mine: e * mai... numai aşa, o... o impresie!

BELCREDI: Iartă-mă: totuşi a ajuns s-o şi spună, ba chj. foarte limpede! *(întorcîndu-se spre marchiză.)* Nu-i ag! marchiză?

DOAMNA MATILDE *(întorcîndu-se, ca şi cum ar fi fost*
cată de vorbele lor să-şi continue un glnd): Ce-a spu7) *(Apoi, neconsimţind.) A,* da... A spus, dar nu din pj cina la care te gîndeşti dumneata.

DOCTORUL: Făcea aluzie la veşmintele pe care le pusesem pe deasupra hainelor noastre: mantia doamnei *(aram spre marchiză)* şi rasele noastre de benedictini. Toatj chestiunea asta e o copilărie.

DOAMNA MATILDE *(tresărind şi ridicîndu-se din nou, indig. nată):* Copilărie? Cum poţi spune asta, doctore?

DOCTORUL: Pe de o parte, da! Vă rog: lăsaţi-mă să vorbesc marchiză. Dar pe de altă parte, e mult

mai complicat decît v-ați putea închipui.
DOAMNA MATILDE: Pentru mine, dimpotrivă: e limpede ca lumina zilei!
DOCTORUL *(cu surîsul compătimitor al celui competent, fato,., de opiniile neştiutorilor):* Fireşte, fireşte! Dar trebuie să mai şi cunoşti ceva din psihologia aceasta, cu totul particulară, a nebunilor, prin care — fiți atenți — ne putem da, cu certitudine chiar, seama că un nebun poate foarte bine să observe că are de-a face cu un deghizament, cînd i se prezintă cineva în travesti, şi să-l ia drept atare; cu toate acestea, vă asigur, domnilor, că e întocmai cum fac şi copiii, pentru care jocul e totodată şi joc şi realitate, de asta am spus că e o copilărie. Dar, pe de altă parte, lucrurile sînt extrem de complicate, şi iată în ce sens: pentru că el are, nu se poate să n-aibă, absolută conştiință că este, pentru el însuşi, pus față în față cu sine, o imagine; imaginea lui, de dincolo!
Arată spre stingă sala tronului, făcînd aluzie la portretul ştiut.
BELCREDI: A spus-O doar!
DOCTORUL: Aşa. Foarte bine! O imagine căreia i-au apărut în față alte imagini: adică ale noastre. Şi iată că acum
228
(1 delirul lui acut şi lucid totodată, şi-a putut da aidecît seama că este o diferență între imaginea sa dică. vreau să snnn. si-a dat
aidecît seama că este o diferență intre imag [1] ele ale noastre: adică, vreau să spun, şi-a dat seama i. în imaginile noastre exista o prefăcătorie şi
t îjj noi, în imaginile noastre exista o prefăcătorie şi nCi a devenit bănuitor. Toți nebunii sînt înarmați, otdeauna, cu un spirit de neîncredere extrem de vigi-"l ț si neîntrerupt. Dar asta e tot! Lui, fireşte, jocul !,esta la care ne-am pretat noi luîndu-l pe el drept centru, a avut de ce să i se pară caritabil. Iar jocul lui ca î'spuns la al nostru s-a dovedit cu atît mai tragic, cu it el, ca Şi cum ar fi vrut sa ne sfideze — mă înțelegi? — minat de suspiciune, a vrut cu tot dinadinsul să-i dea Pe îată caracterul de joc, şi ceea ce făcea el era joc, atunci cînd ne-a întîmpinat cu boiaua stridentă ,e obraji şi pe tîmple, spunîndu-ne că se vopseşte anume, ca să se distreze!
iMNA MATILDE *(izbucnind din nou):* Nu, nu e asta explicația, doctore! Nu e asta! Nu e asta!
OCTORUL: Cum „nu e asta"...?
iiMNA MATILDE *(fremătătoare, sigură pe sine):* Eu pun capul că m-a recunoscut! STORUL: Nu se poate... nu e cu putință! ELCREDI *(odată cu el):* Nici gînd!
)AMNA MATILDE *(şi mai hotărîtă, aproape furioasă):* M-a recunoscut, vă spun. Cînd a venit lingă mine să-mi vorbească, fixîndu-mă drept în ochi, pînă-n străfundul ochilor — m-a recunoscut!
KRED1: Dar dacă-ți vorbea tot timpul de fiica ta, înseamnă că... "AMNA MATILDE: Nu e adevărat! De mine! De mine
vorbea! CREDI: Da, poate, cînd s-a referit la...
MATILDE *(repede, fără reținere):* ...la părul meu v°psit. Dar ați băgat de seamă că a adăugat atunci: ■'•••sau amintirea părului brun, dacă erați brună"?... " adus perfect aminte că eu, *atunci,* eram brună.
s Fleacuri, fleacuri!
- MATILDE *(fără să-l bage în seamă, adresindu-se forului):* Părul meu, doctore, de fapt e negru, ca şi LI fiicei mele. De asta o fi început să vorbească de
229

BELGRBDI: Dar nici n-o cunoaşte pe fiica ta! N-a vJ niciodată!
1
DOAMNA MATILDB: Tocmai! Înseamnă că n-ai înțeles n[1] Nimica! Cînd vorbea de fiica mea, vorbea de *tft* mine: de mine, aşa cum eram pe atuncea!
BELCREDI: Dar asta-i curată contagiune. Curată giune!
DOAMNA MATILDE *(încet cu dispreț):* Contagiune! Ijj,
BELCREDI: Nu te supăra: I-ai fost tu vreodată nev Fiica ta, în aiurelile lui, îi e nevastă: Berta di?
DOAMNA MATILDE: E foarte de-nțeles! Pentru că eu, fiind brună, cum îmi păstrase el amintirea, ci bw „aşa", m-arn dat drept Adelaide, mama. FiiCa, pentru el nu există — n-a văzut-o niciodată, chiaj ai spus. De unde ştie, atunci, dacă-i blondă sau br*
BELGREDI: Dar, draga mea, a spus „brună", aşa, în gJ (Doamne, Doamne!), vorbind despre cele ce vorj perpetueze, oricum ar arăta, blonde sau brune, imJ tinereții lor, refăcîndu-şi culoarea părului prin von şi tu, ca de obicei, începi să-ți închipui cîte şi maid Uite, doctore, zicea că n-ar fi trebuit să vin eu

aicij ea e cea care n-ar fi trebuit să vie!...
DOAMNA MATILDE *(învinsă la început de argumenta Belcredi şi rămasă cufundată în gînduri, îşi revine m dar furioasă pentru că a intrat la bănuială, se îndoiţ* Nu!... nu!... De mine vorbea. A vorbit mereu doail mine, pentru mine, de mine...
BELCREDI: Halal! Ce spui? Nu mi-a dat pas să răsulj clipă, şi zici că n-a vorbit decît de tine? Nu cunni s-o fi părut că tot la tine făcea aluzie cînd vorbei[1] Pietro Damiani?
DOAMNA MATILDE *(cu aerul că-l sfidează, aproape m orice opreliţe a convenienţelor sociale):* S-ar preap»[1] Ai şti să-mi răspunzi de ce chiar din prima clipă a s» o bruscă aversiune pentru dumneata? Numai p[8]* dumneata?
Din tonul întrebării trebuie să reiasă într-adevăr, aproape textual, răspunsul: „Pentru că a înţeles că Iu mi-efli amant!" Belcredi pricepe (iţîţ de bin[e],
230
Incît râmi ne, pe loc, nedvind ce să mat spună, cil rătăcit, şi cu un surls pe buze.
jL: Cauza, dacă îmi permiteţi, ar mai putea fi şi *i* ntul că i-a fost anunţată numai vizita ducesei Adelaide '• a abatelui de Cluny. Cum s-a văzut pus în faţa unui treilea, care nu-i fusese anunţat, numaidecît i s-au
y. um s-a văzut pus in iaţ
jilea, care nu-i fusese anunţat, numaidecît i s-au trezit suspiciunile...
,pgDl: Asta e; perfect! Suspiciunea l-a făcut să vadă !n mine un inamic: Pietro Damiani, şi gata! Dar dacă j se încăpăţînează să susţină că a recunoscut-o 1... *K0X*MATILDE: De asta sînt sigură, n-am nici o îndoială 1 ' jtfi-au spus-o ochii lui, doctore: ştii şi dumneata că se poate privi în aşa fel încît... încît nici o îndoială să nu mai fie cu putinţă! Poate să fi fost o singură clipă, ce vreţi să vă spun eu?...
DOCTORUL: Ipoteza nu e de nesocotit: un moment de luciditate...
3AMNA MATILDE: Da, asta trebuie să fi fost, poate! şi atunci tot ce-a spus mai departe mi s-a părut, de la un capăt la altul, o tinguire pe ruinele tinereţii mele şi a lui... din vina întîmplării aceleia îngrozitoare care l-a fixat aici, în personajul ăsta de mascaradă, de care nu s-a mai putut separa şi de care vrea, vrea acum cu tot dinadinsul, să se separe!...
BELCREDI: Exact! Ca să se poată apuca să-ţi iubească fata. Sau pe tine — cum crezi — înduioşat de mila ce-i arăţi.
DOAMNA MATILDE: Care-i nețărmurită, te rog să mă crezi!
BELCREDI: Se vede, marchiză! Atît de nețărmurită încît un
vraci traumaturg ar prevedea, mai mult decît probabilă,
minunea vindecării lui prin milă...
TORUL: îmi daţi voie şi mie să-mi spun părerea? Nu
fac minuni pentru că eu sînt medic, om de ştiinţă, şi
nu vraci, traumaturg! Am fost cum nu se poate de
atent la tot ce aţi spus, şi vă repet că acea elasticitate
analogică, proprie oricărui delir sistematic, e vădit
i la el s-a... cum aş zice?... s-a relaxat la extrem.
Elementele, ca să recapitulăm, elementele delirului său
nu mai sînt solidare între ele, nu se mai ţin coerent
cîteodată. Mi se pare că în momentul acesta e pe cale
se re-echilibreze, cu efort, cu greutate, înlăuntrul
231
«r
personalităţii acesteia, suprapuse adevăratei , sonalităţi, şi asta prin solicitări bruşte, care-nu dintr-o stare de început de apatie — şi faptU] . RUJ. e foarte îmbucurător — ci mai curînd din sedi *W* lui comodă într-o stare morbidă, de melancolie re{' "e • care demonstrează o... o considerabilă, da... p cuvînt considerabilă activitate cerebrală 1 Foarte curator, repet. Iar acum, odată ajunşi aicea, dă violenţa trucului pe care l-am pus la cale...
DOAMNA MATILDE *(întorcîndu-se către fereastră, cu unei bolnave care se căită):* Dar de ce oare nu 8 întoarce odată automobilul? în trei ceasuri şi jm
DOCTORUL: Ce spuneaţi?
DOAMNA MATILDE: Automobilul, doctore! sînt mai b trei ceasuri şi jumătate!
(brusc)- ...va fi vindecat! *(Apoi silabisind cu de a-l ironiza.)* li vom re-pa-ra!
usc) a-l ironiza.) li vom re-pa-ra

jasornio care s-a un» * „
î omai cum se întîmplă cu ceasurile noastre de mină: "'jdecît să aştepţi să ajungă timpul din nou la cifra cea-„ini unde s-au oprit minutarele, şi-apoi... o zgudui-
o zgudui-
» *T* "să seVămTăTrologlul'nostru va reîncepe Jarate orele, după o pauză atît de îndelungata...
f„ *„„mental acesta miră, din vestibul, marchizul Carlo di Nolli.*
MATILDE: Ah, Carlo!... şi Frida? Unde ai lăsat-o? I Uite-o, vine numaidecîţ.
trei ceasuri şi jumătate! RUL: Automobilul a votul:'
DOCTORUL *(amuţind şi privind ceasul):* Ba chiar n oLLl: Da. de patru, dacă-i vorba!... *0k* MATILDE. Da? Şi roch.a, a adus-o.
DOAMNA MATILDE: Ar fi putut fi aici de cel puţin oj y, oLLl: E aici de mult.
tate de oră! Dar ca de obicei... aoRUL: Oh, splend.d plend«l JJ U de3?
BELCREDI: Poate n-au găsit rochia... MNA MATILDE *(ţremaUnd). h* ţ-i.Unoe
DOAMNA MATILDE: Dar le-am spus cu precizie unde am LLI *(HdicM TM TM Ţ'f T Zrsă lipsită de sens şi (Foarte nerăbdătoare.)* S-ar putea ca mai curînd Frid *care se pretează ţara wajinlao* grea *P*
ind spre
-- - ■•—■•'- *de prost gust):* I ai... o sa vcuc.i i
vestibul.) Uitaţi-vă...
Se prezintă In prag, dinspre vestibul, Bertoldo, care anunţă cu un aer solemn:
ERTOLDO: înălţimea sa Marchiza Matilde di Canossa! *Intră numaidecit Frida, **frumoasă** şi **plină** de măreţie, împodobită cu străvechiul costum purtat de maica-sa ca „Marchiza Matilde di Toscana", la faimoasa cavalcadă. Trebuie să înlocuiască, în carne şi oase, imaginea pictată din portretul aflat în sala tronului.*
- *(trecînd pe dinaintea lui Bertoldo, care ? spune cu voce domoală şi plină de dispreţ): Di* Toscana Matilde di Toscana, te rog!... Canossa e doar unul din °astelele mele.
tlnde-i Frida?
BELCREDI *(apleclndu-se puţin pe fereastră):* O fi în gr» cu Carlo...
DOCTORUL: Va trebui s-o convingeţi să-şi înfrîngă teamj
BELCREDI: Dar nu e vorba de nici o teamă, doctore,si! crezi că se teme! O plictiseşte doar...
DOAMNA MATILDE: Făceţi-mi plăcerea de-a n-o mail atîta, ce Dumnezeu! Dacă n-o cunosc eu...
DOCTORUL: Să aşteptăm. Aveţi răbdare. în fond, n-ait ţină decît o clipă, şi trebuie să aibă loc chiar desear Dacă izbutim să-l zdruncinăm, vreau să zic, să mf prin zguduitura asta violentă firele gata slăbite cal mai leagă încă de nălucirea lui, redîndu-i ceea însuşi cere (a spus-o: „Nu poţi avea mereu tot dou şi şase de ani, madonnal"), eliberarea de osînda
şi şase de ani, maaonnarj, enuerarea ue u»n'«« ■
care lui însuşi a început să-i fie clar că e o osînda' BEL *e admirativ)*: p iţi-o! Priviţi-o! Pare alta! sfîrşit... dacă putem obţine prin asta recucerirea t Pams „;;;; „„ *ţi* pn i
a senzaţiei de distanţare în timp...
232
niCl 'pTrc-as fi eu! Dumnezeule! Acuma
233
vedeţi? Stai pe loc Frida! Vedeţi? F nm. «„tonilor, gindiţi-vă puţin: vorbesc serios. Pentru noi leit! In carne si oase! ' ' lre lul J doar douăzeci de ani, două costume, şi o mascaradă.
"AnTT1 •*- J • " '»i i . --, dacă pentru el, aşa cum spuneai, doctore, s-a
'jt timpul în loc, înlăuntrul ca şi în jurul lui, dacă el P.: gte acolo *(arată spre Frida),* cu ea, acum opt *curi şi mai bine, atunci, va fi atît de uriaş saltul, (t de vertiginos încît, căzut dintr-o dată în mijlocul ,ru.-- (Doctorul li face un semn negativ cu tul-)* Nu-i aşa cum spun?
Nu. Pentru că viaţa, iubite baroane, prinde
al nostru
DOCTORUL: Da... da!... Absolut. E absolut BBLCRBDI: Exact. Uitaţi-vă, uitaţi-vă!... Ce
FRIDA: Nu mă faceţi să rîd, că nu mă mai pot ţine!V'
fel de talie aveai, mamă? A trebuit să mă sug t *
să intru în ea. DOAMNA MATILDE *(emoţionată, incerclnd să-i pună i in ordine):* Aşteaptă un pic... Stai locului dacă vrei"

Pliurile astea... Ţi-e aşa de strimtă, într-adevă,)' FRIDA: Mă înăbuş! Va trebui să-i dăm zor, pentru jJ
lui Dumnezeu... DOCTORUL: N-avem încotro! trebuie să aşteptăm întiigj
facă seară... FRIDA: Nu, nu, nu rezist; nu mă simt în stare să rezist»
deseară!
DOAMNA MATILDE: Dar cine te-a pus s-o îmbraci aşa rep(FRIDA: Cum am văzut-o! Ispită!
Irezistibilă... DOAMNA MATILDE: Baremi să mă fi chemat! Poate ţ
fi ajutat într-un fel. E aşa de mototolită, Doamn FRIDA: Am văzut şi eu, mamă. Dar e mototolită denii
N-are să fie uşor de netezit... DOCTORUL: N-are nici o importanţă, marchiză! Iluzi
desăvîrşită! *(Apoi apropiindu-se şi invitind-o să* i
ceva mai în faţă, Ungă fiica ei, fără s-o acopere fota
Dacă-mi daţi voie: fiţi bună şi staţi aici—mai încoac
la o anumită depărtare, puţin mai în faţă...
atî* ,,ostru-
să experimentezi senzaţia depărtării t,rebuie să treacă prin tot ce-am trecut noi, d
adică să îmbătrînească, făcînd încă o dată, de la
BELCREDI:
timp? DOAMNA MATILDE *(intoreîndu-se spre el, alene):*
de ani la mijloc! Un dezastru, nu? BELCREDI: Să nu exagerăm...! DOCTORUL *(pus in mare*
încurcătură şi vrînd s-o dres
Nu! Da, de unde? Ba chiar aş zice că... vreau să spi
va să zică, de rochie... vreau să văd dacă... BELCREDI *(rîzînd):* Dacă e vorba de rochie, doctore,[1]
să nu mai pomenim de cei douăzeci de ani! Sînt
■TORUL:
idacini noi! Actualitatea asta, acest ,,aici !a deveni pe dată real şi pentru el, şi-l va antrena mirnaidecit,
smulgîndu-i dintr-o singură lovitură năluca şi dezvăluindu-i că nu-s decît douăzeci de ani, cei opt sute
despre care vorbeşti dumneata. Are să fie ceva ca trucajele: iată, ceva ca saltul în vid, de pildă, care je
practică în ritualul masonic, şi-ţi pare cine ştie ce grozăvie, ca la sfîrşit să vezi că ai coborît o modestă
scară!
PELCREDI: Oh, ce descoperire! Da, da! Uită-te la Frida si Ia marchiză, doctore! Cine e mai avansat?
Noi, bă-trînii, doctore! Se cred mai înaintaţi tinerii: nu e adevărat! Sîntem mai înaintaţi noi, cu atît mai
înaintaţi, cu cît *timpul nostru* e mai mare decît al lor!
DOCTORUL: Ei, aşa ar fi, dacă trecutul nu ne-ar duce departe, îndărăt!
BELCREDI: Ei, asta-i! De anume ce? Nu duce departe. Dacă ei *(arată spre Frida şi Di Nolli)* de-abia
de-aci înainte
. i ,,,,; doctore,
adică să îmbătrînească, făcînd încă o data, ae ia un cap la altul, toată seria, aceleaşi prostii pe care le-
am crezut ale noastre exclusiv...! Înşelarea vine de acolo că toţi ne iluzionăm asupra porţii pe unde se
iese din viaţă, şi credem că e undeva înainte! Nu e adevărat! ştiind începem să murim de cum ne
naştem, cel care a taceput mai întîi e deci mai înaintat decît toţi ceilalţi Şi prin urmare, cel mai tînăr e
tata Adam! Uitaţi-vă *ici *(o arată pe Frida):* cu opt sute de ani mai tînără t noi toţi, Marchiza Matilde
di Toscana! *(I se*
sute! O prăpastie, şi dumneata vrei să-l faci să tre»-
realmente peste ea, aşa, dîndu-i un brînci? *(Arăt'"" închină adine.)*
tntîi pe Frida, şi apoi pe marchiză.) De aici, dincoa'-'OlHOLLl: Te ro°-,'te rog, Tito: să lăsăm glumele.
Au să-l culeagă fărâmiţe, bun doar de pus într-o coŞât
235
234

Ţ

BELCREDI: Ah, dacă ţi se pare că glumesc...
DI NOLLI: Bine înţeles, Doamne! De cînd ai venit.,,
BELCREDI: Cum asta? M-aţi vîrît pînă şi în travesf I
benedictin!... M
DI NOLLI: întocmai. Dar, ca să faci o treabă serjo I BELGREDI: Ei, ce să spun!... O fi fiind serioasă
pentru

uite, pentru Frida, de pildă, cum văd eu acujjl
(Apoi întorclndu-se spre Doctor.) Iți jur, doctori
încă n-am priceput ce ți-a venit în cap să masjtjj DOCTORUL *(plictisit):* Ai să vezi! Lasă-mă să-mi uucpj,
la capăt!... Te cred! Şi unde mai pui că o s-o vezi sil
marchiză îmbrăcată tot aşa!... BELCREDI: Aha, pentru că şi ea trebuie să...? DOCTORUL: Sigur, sigur, cu alte veşminte, la fel, j,
dincolo, păstrate pentru ocaziile cînd îi venea luicU
să se afle din nou în fața Marchizei Matilde di CanossJ FRIDA *(care conversa încet cu marchizul Di Nolli, şi* «jl
seama că şi Doctorul face greşeala lui Bertoldo)] I
Toscana! Di Toscana!
DOCTORUL *(ca mai sus):* Dar nu-i tot una?!... BELCREDI: Aha, am înțeles! Are să se afle deodată înfJ
amîndurora...?
DOCTORUL: Exact. Şi atunci... FRIDA *(chemlndu-l spre fundul scenei):* Vino puțin, teJ
doctore, mă auzi? DOCTORUL: Iată-mă!
Se apropie de cei doi tineri şi se preface că le dă explicații.
BELCREDI *(încet, către Doamna Matilde):* Ei, Doaml
Va să zică, în concluzie... I
DOAMNA MATILDE *(întorcîndu-se cu hotârirea întipării figură):* Ce anume? I
BELCREDI: Te interesează într-adevăr atît de mult? PI
într-atîta încît să te pretezi la asta? Enorm, pentml
femeie!
DOAMNA MATILDE: Pentru o femeie oarecare! .1
BELCREDI: Da'de unde! Pentru orice femeie. Toate-s 1*1
draga mea, în privința asta! Dai dovadă de o al»[IK]
ție... DOAMNA MATILDE: I-o datorez...
seşti.
: Nu minți! Eşti doar conştientă că nu te înjo-
MATILDE: Atunci? De ce fel de abnegație poate fi vorba?
,CREDI: De abnegația care e suficientă pentru a nu te înjosi pe tine în ochii celorlalți, dar pentru a mă jigni pe mine.
NA MATILDE: Dar cine se mai gîndeşte la tine în clipa asta!
NOLLI *(venind spre ei):* Iată, iată deci, da, da, iată cum vom face... *(întorcîndu-se spre Bertoldo.)* A, erai aici?! Du-te de-mi cheamă pe unul din cei trei de dincolo! BERTOLDO: Numaidecît.
Iese prin vestibul.
DOAMNA MATILDE: Cred că ar trebui să ne prefacem mai întîi că ne luăm rămas bun!
DI NOLLI: Exact! De asta îl şi chem, ca să pun la cale întrevederea voastră de adio! *(Către Belcredi.)* Tu, poți lipsi: rămîi aici!
BELCREDI *(clătinînd ironic din cap):* Da, bineînțeles, am să lipsesc!... am să lipsesc!
DI NOLLI: Mai mult pentru a nu-i da din nou bănuieli, pricepi?
BELCREDI: înțeleg! *Quantite negligeable.*
DOCTORUL: Trebuie să-i dăm certitudinea absolută, dar absolută! că am plecat.
Intră pe uşa din dreapta Landolfo, urmat de Bertoldo.
LANDOLFO: Se poate intra? I NOLLI: Intră, intră! Uite... Te cheamă Lolo, nu?
UNDOLFO: Lolo, ...sau Landolfo, cum doriți!
DI NOLLI: Bine. Iată despre ce e vorba: acum, doctorul şi marchiza îşi vor lua rămas bun...
LANDOLFO: Foarte bine. Va fi de-ajuns să-i spunem că pontiful le-a făcut hatîrul să accepte a-l primi! E acolo, în camerele lui, şi geme, părîndu-i rău de tot ce a spus! E disperat că s-ar putea să nu mai obțină iertarea papei. Dacă domniile-lor doresc... Doar să aibă răbdarea de a-şi pune din nou veşmintele... °GTORUL: Da, da, să mergem, să mergem...

LÂISfDOLFO: Aşteptați. îmi îngădui să vă sugerez un Juc 1 şi anume să adăugați că şi

Marchiza Matild$_{e}$ J! Toscana a implorat, dimpreună cu domnia-voast$_{r}$-iertarea pontifului, şi hatîrul de a fi el primit în $_{ail}$j I enţă. '■
DOAMNA MATILDE: Ei, uite! Vedeţi că m-a recunoscut)
LANDOLFO: Nu, iertaţi-mă! Cer asta pentru că îi este foa$_{r}$t' teamă de ura Marchizei, care l-a găzduit pe papă j castelul ei. E ciudat: în istorie, pe cîte ştiu eu — ţL domniile-voastre sînteţi desigur în măsură să «tunuri bine decît mine istoria — nu se spune nicăieri, nu.; aşa, că Henric al IV-lea ar fi iubit-o în taină pe Marchiz» di Toscana?!
DOAMNA MATILDE *(repede):* Nu, într-adevăr. Nu se spun$_{e}$ Ba dimpotrivă!
LANDOLP'O: Ei, da! Aşa mi se părea şi mie! Dar el zice c-a iubit-o, tot mereu o repetă !... şi-acuma îi e teamă ca nu care cumva, din indignare, ea, faţă de această iubire tăinuită, să încerce să influenţeze inima pontifului în defavoarea sa.
BELCREDI: Va trebui să-l faci să-i intre în cap că ura asta a ei nu mai există!
LANDOLFO: Foarte bine! Aşa gîndeam şi eu.
DOAMNA MATILDE *(către Landolfo):'* Da, foarte bine. *(Apoi către Belcredi.)* Fiindcă istoria spune clar, dacă cumva n-o ştii, că papa s-a lăsat înduplecat tocmai Ia rugăminţile Marchizei Matilde şi ale abatelui de Cluny. Pot să-ţi spun, Belcredi, că atunci cînd s-a organizat cavalcada aveam de gînd tocmai să mă folosesc de faptul acesta istoric pentru a-i demonstra că sufletul meu nu-i mai era chiar atît de vrăjmaş cît îşi închipuia el.
BELGREDI: Dar atunci, totul e cum nu se poate mai bine, iubită marchiză! urmează, te rog, urmează istoria întocmai!...
LANDOLFO: E perfect. In cazul ăsta, nu mai încape nici o îndoială, doamna ar putea să-şi cruţe oboseala unui dublu deghizament, şi să se prezinte cu monsignorul *(îl indică pe Doctor),* de-a dreptul în veşmintele Marchizei di Toscana...
DOCTORUL *(brusc, cu putere):* Nu, nu! Asta nu, vă rog! Ar strica tot! Impresia confruntării trebuie să fie fulge^{ra}'
toare! Nu, nu, marchiză, să ne vedem de treabă! Dom-$_{n}$ia-ta Le vei prezenta din nou ca Ducesa Adelaide, mama împărătesei, şi ne vom lua rămas bun. Mai cu seamă asta e neapărat necesar, să ştie el că am plecat. j{aide, haide... să nu ne pierdem vremea! Mai avem j$_{n}$că alitea de pregătit!...
Pleacă Doctorul, Doamna Matilde fi Landolfo,pe uf a din dreapta.
„jj3A: Dar mie a început să mi se facă frică din nou... j NOLLI : O luăm da capo? Frida!...
A: Era mai bine dacă îl vedeam de la început.
I: Dar, crede-mă, n-are dece-ţi fie teamă! [DA: Nu e furios? nj NOLLI: Dimpotrivă, e liniştit.
BELCREDI *(cu ironică afectare sentimentală):* Melancolic!
N-ai auzit că te iubeşte? FRIDA: Foarte mulţumesc! Tocmai de asta! BELCREDI: N-are să-ţi facă nici un rău... Dl NOLLI: Şi pe urmă, e vorba de cîteva clipe... FRIDA: Da, dar pe întuneric! Acolo! Cu el...
DINOLLI: Doar pentru o clipă. Şi eu am să stau prin preajmă,
iar ceilalţi se vor ţine toţi dindărătul uşilor, la pîndă,
gata să dea fuga, şi de îndată ce-are să se vadă faţă în
faţă cu mama ta, pricepi?... pentru tine, rolul se încheie. BELCREDI: Teama mea e mai curînd alta: că nu vom izbuti
să facem decît... gaură-n baltă!
DINOLLI: Iar începi? Mie, leacul mi se pare foarte eficace! FRIDA: Şi mie, şi mie! îl simt şi freamăt de nerăbdare!... BELCREDI: Uitaţi că nebunii — din păcate nu-şi dau seama
de asta — îşi au fericirea lor, de care noi nu ţinem
acum socoteală... I NOLLI *(intrerupindu-l plictisit):* Ce fericire? Alta acum!
Te rog!
BELCREDI *(cu forţă):* Nu raţionează! [1] NOLLI: Dar ce are aface aici raţionamentul? Nu te supăra!...
[B]ELCREDI: Cum aşa! Nu ţi se pare raţionament, operaţia pe care — dacă m-aş lua după voi — ar trebui s-o facă, văzînd-o pe ea *(arată spre Frida)* şi văzînd-o pe mai-

23?
că-sa? Doar, noi i-am construit schelăria într
silogism! ■
DI NOLLI: Nu, nimic din toate astea! Nu-i vorba de nici

raționament! Ii prezentăm o dublă imagine a propti
sale năluciri, cum a spus doctorul. BELCREDI *(cu o ieşire neaşteptată):* Ascultă, eu n-am înțeles niciodată de ce-şi iau ăştia doctoratul în medic'j$_{n}$,-! DI NOLLI *(zăpăcit):* Cine!? BBLCREDI: Alieniştii! Psihopatologii! DI NOLLI: Ei, asta-i bună! Dar în ce vrei să-şi ia doctoratul) FRIDA: O dată ce sînt alienişti! BELCRBDI: Tocmai! înj drept, draga mea! Tot ce spun$_{e}$;
e flecăreală! şi cel care se pricepe să flecărească ni$_{5}$;
vîrtos, acela e mai plin de merite! „Elasticitatea ana.
logică", „senzația distanțării în timp!"... i-auzi colo!
şi, la o adică, primul lucru pe care ți-l spun este că ei
nu fac minuni — cînd chiar minuni ar fi cazul să facă!
Dar ei ştiu una: că, mă înțelegi, cu cît ar repeta mai
des că nu-s vraci şi traumaturgi, cu atît ceilalți or să
creadă mai abitir în seriozitatea lor. „Nu fac minuni!"
(ar fi neserios!) — şi cad totdeauna în picioare, de ți-e
mai mare dragul! BERTOLDO *(care a stat să tragă cu urechea îndărătul uşii din dreapta, uitlndu-se şi pe gaura cheii):* Iată-i! Iată-i! Vin!
Fac semn că vin încoace... DI NOLLI: Ah, da? BERTOLDO: Şi pare că el vrea să-i întovărăşească... Da, da,
uite-l, uite-l! DI NOLLI: Să ne retragem, atunci! să ne retragem repede!
(Intorcîndu-se la Bertoldo, înainte de a ieşi.) Tu rămîi aicil BERTOLDO: E nevoie să rănim?
Fără să-i răspundă, Di Nolli, Fnda şi Belcredi se fac nevăzuți prin vestibul, lăsindu-l pe Bertoldo încurcat şi surprins. Se deschide uşa din dreapta, şi intră primul Landolfo, înclinindu-se apoi numai-decil, pe urmă Doamna Matilde, cu mantie şi cunună ducală, ca In actul intli, şi Doctorul, purlind sutana abatelui Ugo de Cluny. Henric al IV-lea e între ei, îmbrăcat în veşminte regale. Intră apoi Ordulfo şi Arialdo.

AL IV-LEA *(continuîndu-şi discursul care se poate Tântti că fusese început în sala tronului): ...* şi eu vă întreb: cum aş mai putea fi viclean, dacă mă credeți îndărătnic!...
«fORUL: Dar nici vorbă! Ce îndărătnic! Se poate? glC AL IV-LEA *(surîzînd, vizibil complăcîndu-se în joc):* Atunci, pentru cuviosia-voastră, aş fi într-adevăr viclean? $_{fT}$0RUL: Nu, nu. Nici îndărătnic, nici viclean!
"$_{P}$RIC AL IV-LEA *(se opreşte, şi exclamă pe tonul cuiva care subliniază, binevoitor dar ironic, că lucrurile nu pot rârnine aşa cum sînt):* Monsignore! Dacă îndărătnicia $_{n}$u e un viciu care să meargă mînă în mînă cu viclenia, nădăjduiam că, de vreme ce tăgăduiți c-aşfi îndărătnic, măcar puțină viclenie ați binevoi să-mi atribuiți! Vă asigur că-mi e foarte necesară!Dar dacă vreți s-o țineți toată pentru dumneavoastră...
POCTORUL: Ah, cum, eu? Vi se pare c-aş fi viclean?
[ENRIG AL IV-LEA: Nu, monsignore! Cum puteți spune una ca asta? Nu păreți de loc... *(Schimbînd tonul ca sa se adreseze Doamnei Matilde.)* Dacă-mi dați voie: aici, în pragul despărțirii, un cuvînt — confidențial doamnei ducase. *(O conduce puțin mai la o parte şi o întreabă cu temere, în mare taină.)* Fiica domniei-voastre vă este dragă cu adevărat?
DOAMNA MATILDE *(pierdută):* Dar desigur, bine înțeles...
HENRIC AL IV-LEA: Şi ați vrea ca eu s-o răsplătesc prin dragostea mea, de toate nedreptățile pe care i le-am făcut, cu toate că sînt sigur că nu credeți în ticăloşiile de care mă acuză vrăjmaşii?...
DOAMNA MATILDE: Nu, nu, nu cred: n-am crezut niciodată... WIG AL IV-LEA: Ei bine, atunci, vreți?
$^{Df)}$AMNA MATILDE *(ca mai sus):* Ce anume?
I AL IV-LEA: Să revin la iubirea pentru fiica domniei-voastre. *(O priveşte şi adaugă brusc, pe un ton plin de mister, de prevestire şi de spaimă în acelaşi timp.)* Nu-i ^{n}ți prietenă, nu-i fiți prietenă Marchizei Matilde di » Toscana!
■MNA MATILDE: Şi totuşi, vă mai spun încă o dată că ea *H implorat mai puțin decît noi, nu l-a conjurat cu

d_{ea}J
mai puțină ardoare pe pontif, ca să vă iertarea...
HENRIC AL IV-LBA *(brusc, încet, fremătător):* Nu-mi $_{Spu}$ I asta! Nu-mi spuneți! Pe ceruri, madonna, nu $_{v}$ jj'ți ce efect produce asupra mea? DOAMNA MATILDE *(îl priveşte, apoi încetişor de tot*

***cum** i s-ar încredința):* O mai iubiți şi acum? HENRIC AL IV-LEA *(înfricoşat):* Şi-acum? De ce spU I „şi-acum"? Ştiți cumva că... Nimeni nu ştie! Niil nu trebuie să ştie! DOAMNA MATILDE: Dar poale că ea o ştie; da, desigUr ,l
vreme ce s-a rugat atît... pentru domnia-voasljj
HENRIC AL IV-LEA *(o priveşte puțin, apoi rosteşte):* c;
spuneți că vă iubiți fiica? *(Pauză scurtă. Se întUJM spre Doctor cu un ton amuzat.)* Ah, monsignore, dacJ
şti! Nevasta asta a mea, dac-ați şti că eu nici n-amjj
că mi-e nevastă, decît după... decît tirziu de tot, foivtJ
tîrziu!... şi chiar acuma: sigur, mi-e nevastă, nuj
poate să nu-mi fie, nu încape nici o îndoială, dar vJ
putea jura că aproape nici nu mă mai gîndesc la asta,,
O fi un păcat, poate, dar nu mi-o mai simt aproape;pj
să spun că mi-a ieşit de la inimă şi ce e mai uimitori
că nici maieă-sii — ştii, nu-i mai e dragă! Mărturisiți]
madonna, că nu prea vă doare inima de dînsa! *(Im cîndu-se către Doctor cu exasperare.)* îmi vorbeşte U
cealaltă! *(înfuriindu-se din ce in ce.)* Şi cu o insistenți,
cu o insistență, pe care nu izbutesc să mi-o explkj
LANDOLFO *(umil):* Poate pentru a vă spulbera, maiestăți)
o părere greşită pe care v-ați putut-o forma despij
Marchiza di Toscana. *(Şi, sfiindu-se că şi-a îngM4 observația aceasta, adaugă numaidecît.)* Spun asta, bi»
înțeles, referindu-mă la momentul de față...
HENRIC AL IV-LEA: Pentru că şi tu susții că mi-ar fii* prietenă şi binevoitoare!
LANDOLFO: Da, în momentul de față, da, maiestate» DOAMNA MATILDE: Sigur că da, aşa e: de asta! HENRIC AL IV-LEA: Am înțeles! Atunci, însemnează s» credeți că o iubesc. Am înțeles! Am înțeles! N-a crez» nimeni, niciodată, nimeni n-a bănuit măcar. Cua mai bine! E mai bine aşa! Destul! Gata! *(Puneai discuției, întorcîndu-se spre Doctor, avînd cu tom*

. (u cu totul altă înfățişare.) Monsignofe, jj văzut? Condițiile de care papa a făcut să depindă Evocarea excomunicării mele n-au nimic de-a face, dar jjsolut nimic, cu motivul pentru care m-a excomunicat! Spuneți-i papei Grigorie că ne mai vedem noi, la Bres-anone, şi dumneavoastră, ducesă, dacă veți avea cumva n0rooul să vă mai întîlniți vreodată cu fiica dumneavoastră... jos, în curtea castelului amicei voastre, marchiza... ce-aş putea să vă spun să-i transmiteți?... Convingeți-o să iasă de acolo, vom vedea dacă voi reuşi 3-o leg din nou de mine, să mi-o țin aproape, ca nevastă şi ca împărătească!... Cîte nu mi s-au înfățişat pînă astăzi dîndu-mi asigurări că fiecare din ele e *Ea* — ea, cea pe care eu ştiam bine că o am de nevastă!... Da! am şi căutat citfodată să... (nu e nici o ruşine: nevasta mea!) Dar, toate spunîndu-mi că sînt „Berta", spunîn-du-mi că se numesc „di Susa", pufneau de rîs — nu ştiu de ce! *(Ca şi cura ar face o mărturisire.)* Înțelegeți? în pal, eu fără veşmîntul ăsta, şi ea la fel... da, Dumnezeule, fără veşminte... un bărbat şi o femeie... e un lucru firesc! Nu te mai gîndeşti de fel cum te cheamă! iar haina, atîrnată-n cui, rămine ca o fantasmă! *(Şi, ca alt ton, din nou ca o mărturisire făcută Doctorului.)* yptiți, monsignore, pi; mine mă bate gîndul că fantasmele, în genere, nu-s altceva decît nişte biete ticluiri ale mintii noastre, la urmaurmei! Nişte imagini pe care nn rmişim să 1P menținpm în rpgațrijfiorn'1iilili «i atiținj inr.ep să SP desfăşoare şi ziiia cînd eşti treaz, şi te umplu de spaimă... Mie mi-e atît de frică noaptea, cînd mă pomenesc cu ele dinaintea ochilor — atîtea imagini învălmăşite, care rîd în hohote, descălecînd de pe cai... Mă înspăimînt, de-atîtea şi atîtea ori, chiar ?i de pulsația sîngelui meu în artere, de bătaia inimii pe care o aud, în tăcerea nopții, ca pe un bocănit înfundat de paşi în încăperi îndepărtate!... Dar, destul! V-am ținut chiar prea mult în picioare, aicea! Plecăciu-nț, venerabile monsignore, omagiile mele, madonna!... *(In dreptul pragului, pînă la care i-a întovărăşit, îi lasă f plece, primindu-le salutul aplecat. Doamna Matilde [1] Doctorul pleacă. El închide uşa şi se întoarce repede, Khimbat la față.)* Paiațe! Paiațe! Paiațe IQ-----*—*

de culori: nici nu-i atingejiȚnbjne o clapa, şi roşiețgalbenăT verdej. Şi celălalt: Pietro HărfhaTrfecTTLăm nimerit în plin! I-a fogj[0v1] să mi se mai arate o dată! *(Spune toate acestea [*

frenetică veselie, cu neputință de stăvilit, mişei în scenă încoace şi încolo, cu o mobilitate egală â *pină cînd, pe neaşteptate, dă de Bertoldo, care mult decît uluit, băgat în spe.rieți de această transformare.)* Dar, ia te uită la imbecilul ăsta stă aici să caşte gura la mine, cu ochii zgîiți.l.j *scutură de umeri.)fNu* pricepi? Nu vezi cumjf cujxLjjgarnisesc, ctim mi-i fac să vină nişte paiate, moarte de frîcFTşi-«trtFinca de decît ca am să le smulg de pe spinare hainele de radă, şi am să descopăr că-s travestiți, ca şi (i-aş fi constrîns chiar eu să se mascheze, doar aşa, fijj] jjft-Trhef să mă joc de-a nebjuivul! Să fac pe nebiin;
LANDOLFO, ARIALDO, *OKfiVLFO (zguduiți, căzuți din}® uitîndu-se unul la altul):* Cum?... Ce spune?... Q, adică?... va să zică!?...
HENRIC AL IV-LEA *(se întoarce brusc la exclamațiile k strigă poruncitor):* Destul! Să se sfîrşească! M-am plici sit! *(Apoi repede, ca şi cum pe măsură ce se gîndeşteu bine nu-şipoate crede lui însuşişi nu-şipoate afla linişm* Cerule! Neruşinarea de a mi se înfățişa aicea, mi acuma... cu ibovnicul alături!... Şi mai aveau aen că se pretează la jocul ăsta de milă, ca să nu-l înfuri pe un biet nebun, scos din rîndul oamenilor, scos di curgerea vremii, scos din viață!... Ei, de altfel aşii Dar gîndiți-vă dacă aş fi putut răbda eu o asemeni jignire. Ei da, ei zilnic, clipă de clipă, pretind ca alt să fie aşa cum îi vor ei; şi asta, nu, asta nu li se part contrafacere a personalității! — Ba dimpotrivă, dim trivă! — E felul lor de a gîndi, felul lor de a vedea.* simți, fiecare şi-l are pe al lui! Yi-l aveți şi voi pe alJ tru, nu? Bineînțeles? Dar ce poate fi modul vostru»[1] vedea? Cel al turmei! Mişelesc, nestatornic, nesig[ur] Şi ei profită de asta şi vă fac să-l răbdați pe-al l[or] să-l adoptați, aşa încît să simțiți şi să vedeți f[a] Sau, cel puțin, îşi fac iluzia că-i aşa! Fiindcă,* stai şi te gîndeşti, ce reuşesc ei să spună? Vorbe! *}[of]*

244

pe care fiecare le înțelege şi le repetă în felul lui. Ei, dar în felul ăsta se formează, totuşi, aşa zisele *curente de opinie!* Şi vai de cel care, într-o bună zi, se vede pecetluit cu una din vorbele astea pe care le repetă toți! De pildă „nebun"...! sau, de pildă — ştiu eu? — „imbecil". Ia spuneți-mi! Puteți sta cu mîinile în sîn, ştiind că este cineva care-şi dă toată osteneala să-i convingă pe ceilalți că sînteți aşa cum vă vede el, să vă impună prețuirii celorlalți, aşa după cum v-a judecat el că meritați? „Nebun, nebun" jfNu vorbesc de ce-i acuma, fiindcă acuma o fac în glumă. Dar înainte j înainte, înainte de a mă fi izbit la cap, căzînd de pe cal...' *(Se opreşte dintr-o dată, băgind de seamă cum se agită cei patru, uluiți mai vîrtos decît oricînd şi înspâimîntați.)* Vă priviți în ochi? *(Imită, cu strîmbături ale feței, semnele stupefacției pe care o arată fețele lor.)* Ah! Ei? Ce revelație! Sînt sau nu sînt? Haide, gata: sînt nehun! *(Devinegroaznic.)* Dar atunci pe toți zeii: îngenunchiați! îngenunchiați! *(îi sileşte să îngenunchieze toți, unul cîte unul.)* Vă ordon să îngenunchiați toți la picioarele mele! Aşa! şi să atingeți de trei ori cu frunțile pămîntul! J,os! Aşa: toți în fața nebunilor, aşa se cade să steaufXa *vederea celor patru îngenunchiați, îşi simte brusc veselia sălbatică evaporîndu-se şi se disprețuieşte.)* TSus, hai, ridicați-vă, turmă de oi! V-ați supus poruncii mele? De ce? Puteați să mă puneți în cămaşa de forță!... Să zdrobeşti un om cu greutatea unui cuvînt? N-are nici o însemnătate! Ce e omul? O muscă! Viața întreagă ne este zdrobită aşa, de greul cuvintelor. Greul cadavrelor! Priviți-mă: puteți cu toată seriozitatea crede că Henric al IV-lea e încă viu? şi totuşi, iată: vă vorbesc, ordon şi mă impun vouă, celor vii! Aşa vă vreau! Nu vi se pare şi asta tot o farsă, că morții continjiă sT TIP fapjTjpi viata?l)"?, aici e chiar farsă! Dar ieşiți de aici, în lumea vie! Se crapă de ziuă. Aveți timpul înaintea voastră! Zorile vieții: ziua asta, care vă stă în față... ziceți voi: o vom face noi!... Aşa? Voi? Duceți salutul meu tuturor datinilor! Salutați în numele meu toată tradiția moravurilor moştenite! Puneți-vă pe vorbit! Papagaliciți toate cuvintele care s-au rostit de cînd e lumea! Credeați

245

6a trăiți? Mestecați din nou viața morților*X(e oprES, dinaintea lui Bertoldo, care-l priveşte timp.)* Nu pric[e]" '
nici o boabă, nu-i aşa?... Cum te numeşti? '
BERTOLDO: Eu?... Eh... Bertoldo!...
HENRIG AL IV-LEA: CeBertoldo, prostule? Aici, între pați,,
ochi: cum îți zice? —N I
BERTOLDO: De..', de-adevăratelea, mă... mă cheamă Fin[0], HENR1C AL IV-LEA *(la gestul abia schițat de rechemare '" ordine şi de avertisment al celorlalți trei, se întoarc brusc casă-i reducă la tăcere):* Fino? BERTOLDO: Da, Fino Pagliuca, domnule! HENRIC AL IV-LEA *(răsucindu-se din nou spre ceillații.* Doar v-am auzit strigîndu-vă între voi de-atîtea orii *(Către Landolfo.)* Pe tine te

cheamă Lolo? LANDOLFO: Da, dmnule... *(Apoi, cu o izbucnire bucuroasă.)*
Oh, Doamne... Dar atunci,..? IIENRIG AL IV-LEA *(brusdndu-l):* Atunci ce? LANDOLFO *(dezumflat dintro dată):* Nimic!... ziceam,., HENRIC AL IV-LEA: Cănumai sînt nebun? Nu sînt. Numii Y£deti£ H.aideți slTridem'ţ̦c seama cuinecrede. *"TCairi Arialdo.jTwiu,* tu te numeşti Franco... *ȚLuiOrdulj'o.j* şi tu, stai puțin... ORDOLFO: Momo!
IIENRIG AL IV-LEA: Aşa e, Momo! Ce frumos, nu? LANDOLFO: *(ca mai sus):* Prin urmare... oh, Dumnezeule... IIENRIG AL IV-LEA *(ca mai sus):* Ce? Nimica! Să rîdem, noi între noi: un rîs lung, din toată inima*(Rlde.)* Ha.
ha, ha, ha, ha! LANDOLFO, ARIALDO ORDULFO *(uitîndu-se unul la* atoli *rătăciți, oscillnd între veselie şi spaimă):* E vindecat?
Să fie adevărat? Ce se petrece? HENRIC AL IV-LEA: Tăcere! Tăcere! *(Către Bertoldo.)* Tu nu rîzi? Tot mai eşti supărat? Jignit? Dar n-ai motiv.
Nu ție-ți spuneam, ştii? Se potriveşte la toată lumea.
pricepi? Djjjcum toată lumea gejxtriveşte să-i faM V'tiP ""îi sfi țreă7Ta(TTrflpL njțvunXlcăsă aibe mflțft
ii d [a] T[3]"™*»[1]" fQ nn rabd*

T

flfi f'tift [11T11]' « treacă drept TȚeKTJji7sa aibe IQ să-i țină ferecați Si ştii de ce? Pentru că nu rabd» nimeni să-i audă vorbind! Ce spun eu, de pildă, desp[re]I cei care au plecat? Că ea e o tîrfă, şi celălalt — un craidon murdar, iar al treilea — un impostor!... Nu ț adevărat! Nici unul n-o poate crede! Dar stau toți s"
246
jnă asculte, înspăimîntați! Ei, aş vrea să ştiu şi eu pentru ce, dacă nu e adevărat! Nu poți avea nici o încredere doar în ceea ce spun nebunii! şi totuşi, stau țintuiți locului şi-ascultă, aşa, cu ochii zgîiți de spaimă ! î)e ce? spune-mi, spune-mi tu de ce? sînt calm, nu vezi? tTOLDO: Păi, pentru că... poate ei cred că...
AL IV-LEA: Nu, dragul meu!... Nu, dragul meu!... Uită-te în ochii mei... Nu zic că-i adevărat, fii liniştit. Nimic nu-i adevărat! Doar uită-te în ochii mei!
gERTOLDO: Da, mă uit: ce anume?
jjjjNRIG [AL] IV-LEA: Ei vezi? Ei vezi? Şi tu! Ai şi tu, acuma spaima asta, în ochi! Pentru că-ți par nebun! Uite dovada! Uite dovada! *(Şi rîde.)*
LANDOLFO *(In numele celorlalți, fâcîndu-şi curaj, scos din fire):* Dar ce dovadă ! Nu e nici o dovadă.
HENRIG AL IV-LEA: Spaima asta a voastră! Pentru că acum, din nou, vi se pare că sînt nebun! şi totuşi, ştiți şi voi, zău aşa! M-ați crezut nebun! Pînă mai adineaori ați crezut că sînt nebun! E adevărat, ori nu? *(îi priveşte puțin şi-i vede îngroziți.)* Ei, vedeți? Vă dați seama că poate să se preschimbe şi în teroare, spaima asta, ca şi cum v-ați pomeni că vi se surpă pămîntul sub picioare, sau că vi se ia aerul pe care-l respirați!? Nu se poate altfel, domnilor! Pentru că, a te afla în fața unui nebun, ştiți ce înseamnă? înseamnă să te afli în fața unuia care-ți dărîmă din temelii tot ce ai construit în tine şi în jurul tău, logica, logica tuturor construcțiilor tale! (Ei, ce vreți? construiesc fără logică, fericiții de ei, nebunii! sau cu o logică a lor, care e mai uşoară ca fulgul! Fulg în vînt, fulg în vînt! Azi aşa, mîine cine ştie cum! Voi vă țineți tari, şi ei nu se mai țin de fel. Fulgi în vînt! Fulgi în vînt!) Voi spuneți: „Aşa ceva nu poate exista!"... şi, pentru ei, orice poate exista. Dar voi spuneți că nu e adevărat!... Şi de ce? Pentru că nu ți se pare adevărat ție, ție şi ție. *(Arată pe cei trei.)* Sau la alți o sută de mii! Ei, dragii mei! Mai rămîne de văzut, în cele din urmă, care e lucrul care li se pare adevărat acestor o sută de mii, ce nu sînt socotiți nebuni, şi abia atunci o să vă puteți da seama ce spectacol splendid oferă acordul dintre ei: floarea logicei, hai?... Eu ştiu că mie, cînd eram copil, mi se părea
247

adevărată luna din puț! Şi cîte alte lucruri nu mj păreau adevărate! Şi credeam tot ce-mi spuneau [Cp][e] lalți, şi eram fericit! Pentru că, vai şi amar, vai '■ amar de voi, dacă nu vă păstrați tăria față de ceea [c] vi se pare adevărat azi, şi ceea ce vi se va părea adev§[r]., mîine, chiar dacă e de-a-ndoaselea decît ceea ce vi părea adevărat ieri! Vai de voi dacă vă adînciți, cum a'm făcut eu, în meditația faptului acestuia îngrozitor, [Car] te poate cu adevărat înnebuni: anume, dacă eşti *[R,,ƒ*altul, şi te uiți în ochii lui, aşa cum

mă uitam eu cîndlL în anume ochi, poți să te vezi pe tine sub chipul u_{nu}: cerşetor oprit în fața unei porți pe care n-are să poaf intra niciodată: cel ce intră pe poarta asta nu vei fj niciodată tu, cu lumea ta lăuntrică, aşa cum ai agoni. sit-o, prin pipăitul şi prin văzul tău propriu; cel care va intra e unul, necunoscut ție, modelat aşa cum te vede şi te pipăie celălalt, prin ochii căruia dai să intri în lumea lui de nepătruns... *(Pauză încordată, prelungă] Umbra începe să se facă mai densă în încăpere, sporini aerul de rătăcire şi de profundă consternare în care ui patru mascați sînt cufundați, din ce în ce mai separați de Marele Mascat rămas pe gînduri, în contemplam înspâimîntătoarei mizerii, care nu e numai a lui, citi tuturora. Apoi el se scutură, dă să-i caute în jurul lui* pe *cei patru, pe care nu-i mai simte în jur şi spune:)* S-a făcut întuneric aici...
ORDULFO *(repede, înaintînd spre el):* Vreți să mă duc s-aduc lampa?
HENRIG AL IV-LEA *(cu ironie):* ...Lampa, da! Credeți căi nu ştiu că de îndată ce vă întorc spatele, cu opaițul meu în care o feştilă pîlpîie în untdelemn, şi mă duc să mă culc, voi aprindeți lumina electrică, pentru voi, aici? Şi chiar în sala tronului? Mă fac că nu vad...
ORDULFO: Ah, atunci, poate vreți...
HENRIG AL IV-LEA: Nu: m-ar orbi! Vreau lampa mea.
ORDULFO: Iată, trebuie să fie gata pregătită, aici, în spatele uşii.
Se duce spre uşa vestibulului, o deschide, iese pentru o clipă şi se întoarce numaidecit cu o lampă străveche, dintre cele care se țin de un inel, aflat deasupra.
248

«Î

EUG AL ÎV-LEA *(luînd lampa şi arătînd masa din balconaş):* Aşa, puțină lumină !... Şedeți! Aici, în jurul mesei. Dar nu aşa!... In atitudini mai frumoase, mai nesilite... *(Către Arialdo.)* Uite, tu stai aşa... *(îlaşazâ într-o poză, apoi către Bertoldo)* ...şi tu, aşa! *(îl potriveşte.)* Iată, aşa... *(Se duce să se aşeze şi el în fața lor.)* Iar eu, dincoace. *(întoreînd capul spre una din ferestre.)* Ar trebui să-i comandăm lunii un mănunchi frumos de aze decorative...*Ne trebuie luna, avem nevoie de ea! Eu, cel puțin, îi simt nevoia, şi stau aşa, pierdut, adeseori, s-o contemplu de la fereastră... Cinearputea săjrreadăj privind-o, că are cunoştință.de cei 800 de ani tTpcntjsi dp, faptul că eu. stînd asajn pervazul ferestrei, nu pot fjeu adevărat Henric .al IV-lea, care se uită laTunTcalâîrbiet om de rjnjdJ'Dar priviți, priviți ce minunat tablou nocturn: împăratul între credincioşii săi sfetnici ... Nu vă face nici o plăcere?
LANDOLFO *(încet către Arialdo, ca pentru a rupe farmecul):* Vezi? Acum că ştiu că nu era de-adevărat...
HENRIC AL IV-LEA: Adevărat, ce?
LANDOLFO *(şovăind, ca spre a se scuza):* Nimic... aşa... pentru că lui, intrat proaspăt în slujbă, chiar azi-dimi-neață *(arată spre Bertoldo)* îi ziceam: „Păcat că, îmbrăcați aşa... şi cu atîtea costume frumoase acolo, în garderobă... şi cu o sală ca asta"... *(Arată spre sala tronului)*
HENRIG AL IV-LEA: Ei, mai departe! Păcat că ce?
LANDOLFO: Da, fiindcă nu ştiam...
HENRIG AL IV-LEA:... că spectacolul era doar o farsă, o comedie?
LANDOLFO: Pentru că noi credeam că...
ARIALDO *(ca să-i vină în ajutor):* ... într-adevăr... da!... credeam că era în serios!
HENRIC AL IV-LEA: Şi acum? Cum e? Vi se pare că nu e în serios?
LANDOLFO: Păi, dacă spuneți că...
HENRIG AL IV-LEA: Spun că sînteți nişte proşti! Trebuia să ştiți să faceți jocul ăsta înşelător să fie în serios pentru voi înşivă, nu ca să dați reprezentații în fața mea, sau în fața cine ştie cui, din cei care vin aici să mă viziteze din c'înd în cînd, ci doar pentru voi, aşa cum sînteți în chip firesc, în viața de toate zilele, față cu nimeni!
249

r

(Lui Bertoldo, luindu-l de braț.) Pentru tine însuti pricepi? — pentru tine, care înlăuntrul acestei fictiiJ despre tine însuți puteai mînca şi dormi, sau puu ! să te scarpini pe spinare, dacă te mînca vreo urticarj ! *(întorcîndu-se şi spre ceilalți.)* Simțindu-vă vii, vii !' adevărat, în mijlocul istoriei anilor o

mie şi o şut*-*[1] aici la curtea împăratului vostru, Henric al lV-l$_{e}$.^{d}[şi puteaţi să vă gîndiţi de-aici, din aceste tinuw îndepărtate ale noastre, atît de viu colorate şi cu mi$_{r}$' de cimitir, să vă gîndiţi că, la o depărtare de opt secol mai jos... mai jos!... oamenii de la anul o mie şi nou? sute se vor încaieră într-o învălmăşeală de nedescris $_{Se}$ vor zbate într-o temere fără de răgaz, ca să ştie cuml$_{e}$ sînt determinate întîmplările, ca să observe cum î»j vor putea afla statornicirea istorică faptele care i-$_{ail}$ azvîrlit într-o asemenea vînzoleală şi într-atîta obidă! In timp ce voi, cînd colo, sînteţi gata intraţi în istorie dimpreună cu mine! Oricît de triste ar fi întîmplările vieţii mele şi oricît de groaznice faptele, oricît de aprige bătăile şi de dureroase întorsăturile destinului... sînt gata — istorie; nu se mai schimbă, nu se mai pot schimba, pricepeţi? Oprite pe veci, ce-aţi mai putea adăuga la ele, admirînd felul în care fiecare efect urmează supus cauzei lui, cu o logică desăvîrşită, şi fiecare eveniment se desfăşoară precis şi coerent în toate amănuntele lui? Plăcerea, plăcerea istoriei înţelese, care, la urma urmei, e uriaşă!
LANDOLFO: Ah, frumos, foarte frumos!
HENRIC AL IV-LBA: Frumos, dar ajunge! Acum, să ştiţi, eu n-aş mai putea-o face! *(Ia lampa ca să se ducă la calcare.)* Şi nici voi, de altfel, dacă pînă azi n-aţi înţeles raţiunea pentru care o puteaţi face! Mie, acum IUH silă! *(Aproape numai pentru sine, cu furie violenţi abia stăpînită.)* Pe Dumnezeul meu! Trebuie s-o W să se căiască de venirea ei aiciţfCa soacră... oho, "[a] soacră mi s-a mascat... şi el, ca părinţel-călugăr-şi-mi cară cu ei un l-ne.dir, ng să rnji vpino şi cin' ştie de n-or fi nădăjduind cumva să mă şi vindece?.' Paiaţe! Vreau să am plăcerea de a-l pălmui măcar P[r] unul dintre ei: pe dînsul! E un spadasin faimos? Are9*1
250
mă străpungă?... Dar vom vedea... vom vedea!... *(Se aude ciocănind la uşă, dinspre vestibul.)* Cine e?
VOCEA LUI GIOVANNI: *Deo gratias*!
RIALDO *(peste măsură de mulţumit pentru că şi acum i se mai poate, încă, face cuiva o farsă):* Ah. e Giovanni. Giovanni, carevine ca în toate serile să-şi joacp roliil
'de călugăraL
ORDÎJLFO *(ca mai sus, frecîndu-şi manile):* Da, da, să-l lăsăm sjsi-.1 jnfTi sfi-l 1 fipfim nn gi-l j^{Qfi}-^{Q}-l-[RIG AL IV-LEA *(imediat, sever):* Prostule! Vezi? şi de ce? ca să-ţi baţi joc de el, de un biet bătrîn, care o face de dragul meu?
LANDOLFO *(către Orrl.ii.lfn)*- Trehi]je să jucăm ca şi cum ar fi de adevărat totul. Nu pricepi?
HENRIC AL IV-LEA: Tocmai! ca şi cum ar fi de-adevăratL Pentru că numai aşa nu mai este o larsă realitatea! *(Se ducesă deschidă uşaşi-l introduce pe Giovanni îmbrăcat ca un călugăr umil şi purtînd un sul de pergament sub braţ.)* Intră, intră, părinte! *(Apoi, luîndu-şi un ton de tragică gravitate, şi de resentiment dur.)* Toate documentele privitor la viaţa noastră imperială şi la anii stăpî-nirii noastre în imperiu, cîte au fost prielnice bunului nostru nume, fură, pînă la una, nimicite, în chip voit, de vrăjmaşii noştri; rămîne singură numai scăpată nimicirii scriptura aceasta despre anii vieţii noastre, datorată penei umilului călugăr, nouă credincios... şi voi aveţi poftă de rîs? *(Se îndreaptă cu dragoste spre Giovanni şi-l invită să stea în dreptul mesei, dinaintea ei.)* Aşază-te, părinte, aşază-te aici, şi ia lampa mai aproape. *(Ii pune alături lampa pe care o are încă în mină.)* Scrie, părinte, scrie!
GIOVANNI *(desfăşoară sulul de pergament şi se pregăteşte de scris, gata pentru dictare):* Sînt gata, maiestate!
HENRIC AL IV-LEA *(dictînd):* Decretul de pace promulgat de Magonza atîta bucurie a adus în inima celor mărunţi ca şi în inimile mari, pe cît de rău a izbit în cei răi şi în cei trufaşi... *(începe să coboare cortina.)* Belşug aduse celor dintîi, foamete şi nefericire celor din urmă,..

CORTINA
251

T

rid[6]*

instinctiv, ca spre a se apăra, braţele): Cine mă

Actul al IlI-lea

Sala tronului, în beznă. Prin întuneric peretele din fund abia se deosebeşte. Pînzele celor două portrete au fost luate, şi în locul lor, între ramele rămase să închidă golul firidelor, s-au postat, chiar în atitudinea fiecăruia din cele două portrete, Frida şi Di Nolli; prima îmbrăcată ca „marchiză de Toscana", aşa cum apăruse în actul al II-lea, iar Carlo di Nolli îmbrăcat ca „Henric al IV-lea".

La ridicarea cortinei, o clipă scena e goală. Se deschide uşa din stingă şi intră, ţinind lampa de inel, Henric al IV-lea, întors cu spatele, ca să le poată vorbi celor patru tineri ce se presupun a fi în sala de alături, dimpreună cu Giovanni, ca. la sfirşilul actului al doilea.

HENRIC AL IV-LEA: Nu, rămîneţi, rămîneţi! Mă descurc singur! Noapte bună!...

închide uşa la loc şi se mişcă de-abia, obosit şi trist,
spre a străbate sala tronului, îndreptindu-se spre uşa
a, doua din dreapta, care dă în apartamentul lui.

FRIDA *(abia II vede depăşind puţin nivelul tronului, că şopteşte din firida ei, ca una care s-ar simţi leşinlnd de frică):* Henric!...

HENRIC AL IV-LEA *(oprindu-se la auzul vocii, ca izbit mişeleşte de un pumnal în spate, întoarce un obraz descompus în spre peretele din fund, dînd semne că ar vrea să-ş*[l]

252

flu e o întrebare, e o exclamaţie, care se confundă cu [un] *lipăi de spaimă şi nu aşteaptă răspuns de la întunericul şi tăcerea sălii, ce s-au umplut dintr-o dală, pentru el, de oroarea bănuielii că ar fi cu adevărat nebun.*

[n]i *(la gestul acesta de groază, nu mai puţin înspăimîntată eclt el şi de ceea ce s-a prelat să facă, repetă ceva mai* ic!

[lare]): Henric!...

Dar spune asia, scolind puţin capul din firidă, vriiid lotuşi să-şi poală, juca rolul ce i-afost încredinţat. JJenric al IV-lea, scoate un urlet: lasă să-i scape din mii ni lampa, ca să-şi prindă capul intre palme, şi dă, să fugă.

DA *(sărind din firidă pe soclu şi strigînd ca înnebunită):* Henric!... Henric!... Mi-c frică!... Mi-e frică!...

Şi in timp ce Di Nolli, sare la rindul lui de pe soclu, şi de aici pe podea, alergind spre Frida care continuă, să strige in prada, groazei, pe punctul de a leşina, ţişnesc pe uşa din stingă, toţi: Doctorul, Doamna Matilde, îmbrăcată şi ea ca „Marchiză de Toscana", Tito Belcredi, Landolfo, Arialdo, Ordulfo, Bertoldo, Giovanni. Unul din aceştia aprinde brusc lumina electrică. In sală: lumină ciudată de lampadare ascunse în tavan, în aşa chip incit scena să fie luminată viu numai In partea de sus. Ceilalţi, fără să se îngrijească de Henric al IV-lea care rămîne uitîndu-se la ei, prostit de năvălirea asta, neaşteptată, după clipa de groază, din pricina căreia încă vibrează toată fiinţa 'ui, se îngrămădesc grijulii să o susţină şi să o îmbărbăteze pe Frida, care încă tremuraşi geme, aproape leşinată în braţele logodnicului. Vorbesc toţi, într-o confuzie de nedescris.

′■ Nu, nu, Frida... Sînt aici!... sînt cu tine! °RUL *(venit o dată cu ceilalţi):* Gata, gata. Nu mai e [ailft]ic de făcut...

253

T

DOAMNA MATILDE: E vindecat, Frida. Uită-te! E Vezi?

DI NOLLI *(prostit):* Vindecat?

BELCREDI: Se prefăcea, ca să rîdă! Fii liniştită!

FRIDA *(ca mai sus):* Nu! Mi-e frică! Mi-e frică!

DOAMNA MATILDE: Dar de ce? Priveşte-l! Dacă [nu] de-adevărat? ! ...Nu era de-adevărat!...

DI NOLLI *(ca mai sus):* Nu era de-adevărat...? Ce spujjj E vindecat?

DOCTORUL: Aşa se pare! Gît despre mine...

BELCREDI: Dar, bineînţeles! Ne-au spus ei! *(Arată* [Şn,] *patru tineri.)*

DOAMNA MATILDE: Da, şi încă de mult! Le-a mărturisiţi.

DI NOLLI *(acum, mai curînd indignat decît năucit);* « cum vine asta?... Doar pînă mai adineauri...?

BELCREDI: Ei, aş! Juca teatru, ca să rîdă pe socoteala] şi (ja şăsi bata joc de noi, care, de bunacredintj

DI NOLLlTEcu putinţă *i* îsâ-şi bată [JOC] şl de soră TuîTpîJJ moartea ei...?

HENRIC AL IV-LEA *(care a rămas reculegindu-se, să-ispi cînd pe unul clnd pe altul, tresare sub acuzaţiile k sub biciul dispreţului pentru fapta lui, pe care uj socotesc ca o farsă crudă, în sfîrşit demascată. Privim demonstrează prin scinteierile ochilor, că meditează răzbunare, pe care, pînă în prezent, mînia care fieM el nu-l lasă să o contureze cu precizie; izbucneşte* îni *mentul acesta, răpit în suflet, cu ideia clară de a-şi asuprâ-şi, ca fiind reală, nălucirea pe care i-o conmi' acum cu viclenie*

prin această insidioasă punere în şi-i strigă nepotului): Ei, dă-i înainte! Spune, *i* departe!
DI NOLLI *(rămînînd zăpăcit la strigătul acesta):* Mai depaij ce?
HENRIC AL IV-LEA: Nu va fi murit numai „sora" ta!
DI NOLLI *(ca mai sus):* Sora mea? Eu vorbesc de sora pe care ai constrîns-o, pînă în ultima ei clipă),[8] se înfăţişeze aicea ca fiindu-ţi mamă, mama i* râtului, Agnese!
HENRIC AL IV-LEA: Şi nu-ţi era mamă?
DI NOLLI: Ba da, mama mea, mama mea, întocmai'
254
j AL ÎV-LEA: Mie, celui „batrîn şi de demult", vrei „,":r[11'] i'Hn[p]i r[a] ""-" murit, mama... ta? Tu ai des-[S doar de citeva clipe, de colo! *(Arată spre firida* î)jft twe »-« *scoboril.)* Şi ce ştii tu, ce poţi tu să ştii? Poate * [e]u am jelit-o pe-a mea, îndelung, zile şi zile-n şir, [c] ină. chiar qsa ™»™ ™[a] vezi îmbrăcat... njjuna, cniar aşa c[iiTr *ma*] Y-——----------
NA. MATILDE *(consternată, uitîndu-se la ceilalţi cu* ■'" *fiedamerire):* Ce, ce spune?
,TORUL *(foarte impresionat, studiindu-l):* încet, vorbiţi [ll']încet, vă rog!
[iP]VJBIC AL IV-LEA: Ce spun? Vă-ntrebam pe voi, pe toţi, dacă nu era Agnese mama lui Henric al IV-lea 1 *(Se întoarce spre Frida, ca şi cum ea ar fi într-adevăr Marchiza de Toscana.)* Dumneata, marchiză, s-ar cuveni [s]j o ştii, pe cîte mi se pare!
FRIDA *(încă înspăimîntată, strîngîndu-se mai mult la pieptul lui* -Oi *Nolli):* Nu, nu, eu nu! eu, nu!...
DOCTORUL: Iată că recidivează: revine delirul... Vorbiţi încet, domnilor!
BELCREDI *(mîniat):* Ce delir, doctore, ce delir? Nu vezi că începe din nou să joace teatru?
HENRIC AL IV-LEA *(brusc):* Eu?... Voi aţi golit firidele astea două; şi el îmi apare în faţa ochilor jucînd pe Henric al IV-lea...
îELCREDI: Ei, dar gata o dată cu comedia asta! JNRIC AL IV-LEA: Cine-a spus: „comedie"?
IOGTORUL *(lui Belcredi):* Nu-l irita, pentru Dumnezeu!
îELCREDI *(fârăsă-l ia în seamă, şi mai violent):* Doar ne-au spusei! *(Arată din nou spre cei patru tineri.)* Ei, ei! Intrebaţi-i!
HENRIC AL IV-LEA *(întorcîndu-se spre ei şi privindu-i lung):* Voi? Aţi spus voi „comedie"?
LWDOLFO *(timid, încurcat):* Nu!... am spus într-adevăr că... că v-aţi vindecat.
[E]LCREDI: Prin urmare, ce mai vreţi. Gata! S-a terminaţi... *(Către Doamna Matilde.)* Nu ţi se pare o copilărie,care ievine de nesuportat, marchiză, să-l vezi pe el *(arată [s]pre Di Nolli)* şi să te vezi pe dumneata de-asemeni, gătiţi aşa?
[UA]MNA MATILDE: Dar lasă-ne în pace! Cui îi mai stă §îndul la haine, dacă el s-a însănătoşit într-adevăr?
255
HENRÎC AL IV-LEA: însănătoşit, da! M-am Insăj *(Călre Belcredi.)* Da, dar nu ca să se termine asa dată, cum crezi tu! *(îl apucă de haine.)* Ştii '.?[e] douăzeci de ani nimeni n-a îndrăznit vreodată arate în faţa mea, aicea, aşa, ca tine, şi c[a] ăsta? *(Arată spre Doctor.)*
BELCREDI: Ştiu, sigur că ştiu! Şi, de fapt, chiar şi [e] mai departe decît azi dimineaţă, m-am arătat î[n]j ta îmbrăcat în veşminte de...
HENRIC AL IV-LEA: De călugăr, aşa e!
BELCREDI: Şi tu m-ai luat drept Pietro Damiani! I[at] nici măcar n-am rîs, tocmai, fiindcă am crezut.
HENRIC AL IV-LEA: ...că aş fi nebun! Şi-acuma,cgrj vindecat, îţi vine să rtzi, nu?.. îţi vine să rîzi văzîy pe ea aşa!... Cu toate astea, te-ai fi putut gîndi că oohii mei, aşa cum arată ea astăzi... *(Se întrerupt[l] o scuturare de dezgust...)* Ah! *(Şi numaidecît se adresl Doctorului.)* Dumneata eşti medic?
DOCTORUL: Eu? Da!...
HENRIG AL IV-LEA: Şi dumneata ai pus-o şi pe ea să L în pielea Marchizei de Toscana? Stiidoctorecă airiţ cat aiilipă să-Tfli întiinecjdin nou minţile? Pe toţii}» nezeii: să pui portretele să strige, să le faci să sară din rame, vii... *(O măsoară pe Frida şi apoi pe Di Nt ca mai pe urmă să o măsoare pe marchiză, şi In sfîrşit'i priveşte şi hainele de pe el.)* Ei, ce să spun, splendid! combinaţia asta... Două perechi... Foarte bine, nus poate mai bine, doctore: pentru un nebun!... *(îifia un semn cu mina, de-abia schiţat, lui Belcredi.)* Şi 1 acuma, i se pare o mascaradă de carnaval, ne-la-loculei! Nu? *(Se întoarce să-l fixeze.)* Gata! Jos acum şi« hainele astea ale mele, de carnaval! Ca să viu cu tim nu-i aşa?
BELCREDI *(protestînd):* Cu mine! *(Corijînd.)* Cu noi!

HENRIC AL IV-LEA: Unde? La Club? în frac, cu cravati albă?... sau acasă la marchiză, noi amîndoi, braț" braț?...
BELCREDI: Unde ai poftă! Ce-ai vrea? Să rămîi tot aj mă rog, să prelungeşti la infinit, de unul singur? ce n-a fost decît gluma nefericită a unejzilejifiaxii* E intr-adevăr de necrezut, eTte ne"crezut7cum ai Pu
256
■[aci asta, după ce te-ai văzut scăpat de nenorocirea
are ți se intîmplase! .glC AL IV-LEA: Aşa e. Dar vezi? Uiți că, rostogolindu-mă
e pe cal, am devenit nebun de-a binelea, pricepi? O bucată de vreme!
«rORUL: ni da, da, iată: interesant! Şi cît a ținut? HI?
AL IV-LEA *(repede Doctorului):* Da, doctore, mult; 'cam doisprezece ani! *(Şi apoi brusc, revenind la dialogul a Belcredi.)* Şi, ia gîndeşte-te: că nu ai mai fi putut vedea nimica, dragul meu, nimica din tot ceea ce, după ziua aceea de carnaval, ați trăit; voi, nu eu.', cum s-au schimbat lucrurile; cum m-au trădat prietenii; cum mi-au luat locul alții... de pildă... ştiu eu, să presupunem: în inima femeii pe care o iubeam; să nu mai ştiu nimica: cine-a murit, cine a pierit în lumea largă... toate astea! Ştii? N-a fost, n-a fost de fel o comedie pentru mine, cum ți se pare!...
BLCRBDI: Dar nu, eu nu spun asta, nu m-ai înțeles! Vorbeam de ce-a fost *după!*
HENRIC AL IV-LEA: Ah, da? După?... într-o bună zi... *(Se opreşte şi se întoarce spre Doctor.)* Caz foarte interesant, doctore! Studiază-mă ! Studiază-mă bine!... *(Tremură tot, vorbind.)* Aşa, de la sine, Dumnezeu ştie cum, într-o bună zi... răul de-aici *(îşi atinge fruntea)...* ce ştiu eu cum... s-a lecuit... Deschid din nou ochii, treptat, treptat, şi mai întîi nu-mi pot da seama dacă sînt treaz ori visez. Dar sînt treaz, da, sînt treaz: pipăi lucrurile, unul cîte unul, şi încep să văd clar... Ah — cum zice el *(arată spre Belcredi)* — gata! Jos atunci cu haina asta de carnaval!... Cu coşmarul ăsta!... Să deschidem ferestrele, să respirăm viața, soarele! Afară, afară! Să ieşim de aici! *(Frînîndu-şi brusc elanul.)* Dar încotro? şi ca aă fac, ca? Ca să mă arflt" *■"*■* cil țfegptnl, pe 'a spate,: Iitțț-l pă HPP"P al TV-W' Şi nu ca acuma, ci braț
pp Mpnnp. QI i v-ma i Şi nu ca acuma, ci braț la, braț cu tine, înconjurat de scumpii mei prieteni de-o viață?
iELCREDI: Dar nici gînd? De ce spui asta? De ce să te arate?
°0AMNA MATILDE: Pe cine l-ar mai lăsa inima să... Dar nici nu te gîndi! Nu-i vina ta: s-a întîmplat nenorocirea!...
17
257
Pirandello — Teatru

T

HENRIC AL IV-LEA: Dar dacă şi-nainte do nenorocire ' numeau toți: „nebunul"! Toți. *(Către Belcredi.)* -jl ştii prea bine! Tu care, mai vîrtos decît toți, te-ncî;,.0 şai împotriva oricui încerca să mă apere! BELCREDI: Oh, era în glumă, ce Dumnezeu!... o făceam
de haz! HENRIC AL IV-LEA: Uită-te la părul meu. *(li arată p*
încărunțit de pe ceafă.) BELCREDI: Şi al meu e sur!
HENRIC AL IV-LEA: Da, cu deosebire că eu am Încărunții aici, ca Henric al IV-leal înțelegi? Şi nici măcar n, mi-am dat seama că îmbătrînesc. Am prins de vesL într-o bună zi, cînd am deschis din nou ochii, şi m cuprins groaza... pentru că am priceput intr-o clipitj că nu numai părul: tot trebuie să fi încărunțit aşa, şj totul s-a prăbuşit, totul s-a terminat!..Ar fi însemnats'â năvălesc mînat de o foame de lup, la un ospăț unde ceilalți comeseni, sătui de mult, s-au împrăştiat, si mesele-s întoarse cu picioarele în sus... BELCREDI: Ei, şi ce vrei? Nu te supăra: dar ceilalți... HENRIC AL IV-LEA *(brusc):* Ştiu! ştiu! Nu puteau sta să m-aştepte pe mine, pînă mă vindec! Nici măcar cei care mi-au împuns pe la spate calul meu înzorzonat... cu spada, plnă la sînge!... DI NOLLI *(impresionat):* Cum? Cum?
HENRIG AL IV-LEA: Da, mişeleşte, pe la spate, ca să-l facă să azvîrle din copite şi să mă buşească de pămîntl DOAMNA MATILDE *(brusc, cu groază):* Dar ăsta e un lucru
pe care-l aflu abia acum!...
HENRIC AL IV-LEA: O fi fost şi asta tot aşa... în glumă! DOAMNA MATILDE: Dar cine a'fost? Cine călărea în spatele
nostru?

HENRIC AL IV-LEA: Nu mai are rost s-o ştii! Toţi cei ce au continuat să petreacă la ospăţul de care vorbeam, ţ care acum ar vrea să-mi dea resturile lor, marchiză, " blîndă şi duioasă milă, fiindcă le-o fi rămas lipită P[e] marginea blidului sleit, vreo fărîmă de remuşcare Foarte mulţumesc! *(întorcîndu-se spre Doctor.)* Şi-ati"L cea, doctore, vă puteţi da seama dacă, nu e CU ţoţul flSH* cazul ăsta, în analele nebuniei 1 Am preferat să răi» nebun, găsind aici de-a gata, pregătite şi puse la toate cele trebuincioase pentru desfătarea aceasta atît jg nouă: să-mi trăiesc nebunia, cu cea mai lucidă conştiinţă posibilă şi să mă răzbun astfel de brutalitatea... j,0lovanului care mi-a zdruncinat creierii!... Şi singurătatea asta — aşa scălîmbă, pustie şi hîdă cum mi-a apărut cînd am deschis din nou ochii — să mi-o îmbrac pe dată, cum pot mai bine, în culorile şi splendoarea zilei aceleia îndepărtate de carnaval —cînd dumneata *(o priveşte pe Matilde, dar arată spre Frida),* marchiză, ai repurtat victoria cea mare! — şi să-i oblig pe toţi cei ce mi se înfăţişau dinaintea ochilor, să o joace mai Hfipartc?l?c toţi dracii, acuma doar ca sa-mi petrecm]. acea faimoasă mascarada din vremi uitate, care fusese— pentru voi, pentru mine, nu! — o comedie de o zi! S-o fac să devină pe veci, nu o comedie, nu, ci o realitate. "realitatea, unei nebunii adevărate: toţi aici, mascaţi, ii sala tronului, şi-aceşti patru sletnici ai mei de taină: consilieri secreţi şi, se subînţelege, caiafe! *(Se întoarce brusc spre ei.)* Aş vrea să ştiu ce-aţi avut de cîştigat dînd pe faţă taina că mă vindecasem! Dacă-s sănătos, înseamnă că de voi nu mai este nevoie, şi vă veţi pierde slujba! Să te încrezi în cineva, asta da. asta într-adevăr fi o treabă de nejmn.! Ah, dar vă acuz acum eu, e rinduT meu! Ştiţi? Aflaţi că le trăznise prin cap să se apuce şi ei acuma de făcut farse ca mine, şi să-şi rîdă de voi jucînd mai departe comedia!

Izbucneşte in rîs. Rid, dar deconcertaţi, şi ceilalţi, afară de Doamna Matilde.

BELCREDI *(către Di Nolli):* Ce spui?... Nu-i rău de fel...

DI NOLLI *(către cei patru'tineri):W oi?*

HENRIC AL IV-LEA: Trebuie să-i ierţi! Asta *(îşi scutură haina de împărat)*, asta care pentru mine este caricatura voită a celeilalte mascarade, a celei neîntrerupte, de fiecare clipă, în care sîntem fără voia noastră paiaţele *(arată spre Belcredi),* atunci cînd fără s-o ştim ne mas-căm în ceea ce ni se pare c-am fi, haina asta, iertaţi-i, ei încă nu şi-o văd ca pe propria lor persoană. *(întorcîndu-se din nou spre Belcredi.)* Ştii? Te deprin7Î fr-QT-to. esne! si te plimbi fără nici o greutate, uite-aaa, sub jnjiiir,rafric pp r.ajg-l joci.. *(îl joacă)...*

258

259

T

uite-aşa ... într-o sală ca asta! Fii atent, doctore! } 1 aduc aminte de un preot frumos — de bună seamă j 1 dez — care dormea la soare, într-o zi de noiemv,, ."■ sprijinit cu braţul de spătarul unei bănci, într-o gră[6]) publică. Plutea aşa, ca înecat în plăcerea aurită a '?' durii, care lui trebuie să i se fi părut ca vara! pu?[ar-]fi siguri că în clipa aceea nu mai ştia nici că e pr [e"] nici unde se află. Visa! Şi cine poate şti ce visau[1] lingă el a trecut atunci un ştrengar, care a rupt o floa cu tulpină cu tot, şi în treacăt, aşa, l-a gîdilat pe pr [e'] aici, sub barbă. L-am văzut deschizînd ochii, caf[efJt] rîdeau, şi l-am văzut rîzînd, rîsul fericirii din v" nu-şi aducea, aminte de nimic. Dar brusc, într-o **clini** s-a înţepenit la loc în rasa lui preoţească, şi în **ochi** s-a întors gravitatea aceea, pe care voi aţi putut-o vecU în ochii mei, pentru că preoţii irlandezi îşi apără serk zitatea credinţei lor catolice cu acelaşi zel cu care eu apăr drepturile sacrosancte ale monarhiei ereditare Sînt vindecat, doctore: pentru că-mi dau perfect seama că fac pe nebunul, aici, în faţa voastră, şi fac pe nebunul cu tot calmul! Păcat, de voi că o trăiţi atît de agitat fără să vă vedeţi şi să vă stiţjiebunia 1

BBLGRBDI: Asta-i bună! Am ajuns, dacă băgaţi de seamă, la concluzia că nebunii sîntem noi acuma!

HENRIC AL IV-LEA *(cu o tresărire pe care se străduieşte totuşi să şi-o reţină):* Dacă n-aţi fi fost nebuni, tu şi cu ea *(i arată pe marchiză),* aţi fi venit împreună la mine?

BELGREDI: Eu, să spun drept, am venit crezînd că nebunul eşti tu.

HENRIC AL IV-LEA *(bruscşi tare, arâtînd pe marchiză):* Şi ea!

BELCREDI: A, ea? Nu ştiu... Văd că stă ca vrăjită de tot ce spui... fascinată de „nebunia" asta a ta conştientă! («(*întoarce spre ea.)* împopoţonată cum eşti, ce să spun, ai putea chiar rămîne aici, cu el, să-ţi trăieşti aieve» nebunia asta, marchiză...

DOAMNA MATILDE: Eşti insolent!

HENRIG AL IV-LEA *(repede, căutînd s-o împace):* Nu te *f.* trivi! Nu-l băga în seamă. Continuă să mă

provoace?[1] doctorul l-a avertizat totuşi să nu mă irite! *(întorci du-sespre Belcredi.)* Dar de ce vrei să mă mai irite tot* s-a întâmplat între noi? Rolul pe care-l ai în nenoroci*[1]
ele, [cu oa] *(arată spre marchiză, şi se întoarce apoi ₙte 60., arătîndu-l pe Belcredi),* rolul pe care-l joacă el cum în viaţa ta? Asta de-aici e viaţa *mea* Nu e a
ostră! Pe-a voastră, viaţa în care-ati îmbătrînit.eu
păstră! Pe-a voastră, viaţa în care-aţ —om trăit-o! *(Către Doamna 'Matilde.)* Asta voiai «Tîrn spui, asta vroiai să-mi demonstrezi, făcînd sacrificiul să te Îmbraci aşa, după sfatul doctorului? Oho, [e] foarte bine pus în scenă, ţi-am mai spus-o, doctore:
Iată-ne cum eram amîndoi pe-atuncea, ei? şi ia uite cum sîntem acuma !" Dar eu sînt un alt fel de nebun decît voi, doctore! Eu şliu foarte bine că cel de colo *(arată spre Di Nolli)* nu pot fi eu, pentru că Henric al jV-lea suit eu, nu el! Eu, aici, de douăzeci de ani, pricepeţi? Ţintuit în veşnicia asta de mască.! I-a trăit [e]a *(arată spre marchiză),* s-a bucurat ea de ei, de aceşti douăzeci de ani, ca să ajungă, uite-o! — aşa cum eu n-o mai pot recunoaşte! Pentru că eu o cunosc *aşa. (0 arată pe Frida şi se apropie de ea.)* Pentru mine, e veşnic aşa... Îmi păreţi cu toţii nişte copii pe care pot să-'i sperii!... *(Fridei.)* Şi ţie ţi s-a făcut frică de-a binelea, copila mea, de farsa pe care te-au convins s-o faci, fără să priceapă că pentru mine nu putea fi farsa la care se gîndeau ei... Ce miracol înfiorător: visul, care învie în fiinţa ta, mai viu ca niciodată! Erai, acolo, o imagine: te-au făcut femeie în carne şi oase. Eşti a mea acum! Eşti a mea! A mea! A mea, de drept! *(O cuprinde cu braţele, rîzînd ca un nebun, în vreme ce toţi ceilalţi ţipă înspăimîntaţi: dar cum ei dau fuga să i-o smulgă din braţe pe Frida, devine furios, înfricoşător şi strigă către cei patru tineri ai săi.)* Ţineţi-i! Tineţi-i! Vă ordon să-i ţineţi! Nu-i lăsaţi!
Cei patru tineri, in uluirea lor, ea şi cum ar fi hipnotizaţi, dau să-i ţină, ca nişte automate, pe Di Nolli, pe Doctor şi pe Belcredi.
""LCRED1 *(se eliberează brusc şi se azvîrle asupra lui Henric [a]l IV-lea):* Dă-i drumul! Dă-i drumul! Nu eşti nebun! T
"'HG AL IV-LEA *(fulgerător, smulgînd sabia de la şoldul hi LandaIj'o care c mai aproape) :* Nu sînt nebun? Na-ţi!

răneşte la pîntece. Se aude un urlet de groază. Toţi aleargă să-l susţină pe Belcredi, exclamind în mijlocul tumultului:
DI NOLLI: Te-a rănit?
BERTOLDO: L-a Înjunghiat! L-a înjunghiat!
DOCTORUL: Spuneam eu!
FRIDA: Oh, Dumnezeule!
Dl NOLLI: Frida, vino aici!
DOAMNA MATILDE: E nebun! E nebun!
DI NOLLI: Ţineţi-l!
BELCREDI *(în timp ce-l transportă pe uşa din stingă, [pfQ].*
tează sălbatic): Nu! Nu eşti nebun! Nu e nebuni ;
nehuni-.
*Ies cu ei pe uşa **din** stingă slrigind, şi continuă să strige de dincolo, pină ce, pe deasupra celorlalte strigăte, se aude unul, foarte ascuţit, al Doamnei Matilde, după care urmează tăcere,*
HENRIC AL IV-LEA *(rămas pe scenă între Landolfo, Arialdosi Ordulfo, cu ochii holbaţi, scos din minţi de propriak nălucire adusă la viaţă, care într-o clipă l-a împins* 1 *crimă):* Acuma, da!... N-avem Încotro... *(îi cheambî jurul lui, ca spre ase adăposti.)* ..aici, împreunăaio,
unul lingă altul... şi pe vecie 1..T
CORTINA

Omul cu floarea în gură

în româneşte de *Constanţa Trifu*

Personajele dialogului

OMUL CU FLOAREA ÎN GURĂ UN CLIENT PAŞNIC
N.B.
Spre sflrşitul piesei, în locurile indicate, va, scoale de două ori napul de după colţul bulevardului o umbră da femeie

îmbrăcată In negru, purtind o pălărie veche cu pene care atlrnă in jos.

în fund se văd copacii unui bulevard şi printre frunzele lor becurile electrice. De ambele părți, ultimele case ale unei străzi care dă în acest bulevard. In casele din stînga se află o sărăcăcioasă Cafenea de noapte, cu măsuțe şi scaune pe trotuar. în fața caselor din dreapta un lampion, cu becul aprins. La colțul ultimei case din stînga, care face unghi cu bulevardul, un felinar, şi el aprins.
Puțin după miezul nopții. Din depărtare se aude, la intervale, sunetul gîdilat al unei mandoline.
La ridicarea cortinei, Omul cu floarea in gură, aşezat
la o măsuță, îl priveşte lung şi tăcut pe Clientul
paşnic care, la măsuța alăturată, suge cu paiul sirop
de mentă.
OMUL CU FLOAREA: Ah, tocmai voiam să-ți spun! Dumneata, va să zică, om paşnic şi... Ai pierdut trenul?
'UENTUL: Ştii, pentru un singur minut! Ajung **In gara** şi-l văd cum îmi zboară prin fața **ochilor.**
'MUL CU FLOAREA: Puteai să fugi după el. HîNTUL: Fireşte. E de rîs, ştiu. Doamne, Dumnezeule, dacă n-aş fi tîrît după mine toate pachetele şi pachețelele alea... Mai încărcat decît un măgar! Dar femeile — comisioane şi iar comisioane... nu mai isprăvesc! Trei minute cred că mi-au trebuit, cînd am coborît din Răsură, ca să le agăț de degete; cîte două pachete de 'iecare deget.
267
OMUL CU FLOAREA: Trebuie să fi fost nostim! Ştii c făcut eu? Le-aş fi lăsat în trăsură. fril!
CLIENTUL: Da, da..'. Şi nevastă-mea? Şi fetele mej **toate** prietenele lor? e'
OMUL CU FLOAREA: Ce gălăgie ar fi făcut! Grozav m distrat! "a?l
CLIENTUL: Fiindcă dumneata nu ştii poate ce devin fe cînd pleacă în vilegiatură! e'l
OMUL CU FLOAREA: Ba ştiu. Tocmai fiindcă ştiu. *(pa* . Toate spun că n-au nevoie de nimic.
CLIENTUL: Parcă numai atît? Sînt în stare să pretindă se duc din spirit de economie. Pe urmă, cum ajun»! vreun sătuleț de pe aici, din apropiere, cu cît e urît, cu cît e mai nenorocit şi mai murdar, cu atît i apucă mai rău nebunia să-l înfrumusețeze cu p0j **bele** lor cele mai arătoase! Ei, femeile, dragă domnul' De altfel e meseria lor... „Scumpule, dacă ai da o *lw.* pînă în oraş? Aş avea neapărată nevoie de cutare... t de cutare... şi poate că, dacă nu te-ar plictisi (drã™ acest „dacă nu te-ar plictisi"), şi fiindcă tot eşti acolo., ai trece şi pe la..." „Draga mea, dar cum oi fi vrîndsi le fac în trei ore pe toate?" „Ce vorbeşti? Dacă iei] trăsură..." Nenorocirea e că, avînd nevoie să stau aici doar trei ore, n-am mai luat cheia de la casă.
OMUL CU FLOAREA: Oh, grozav! Şi atunci?
CLIENTUL: Am lăsat maldărul de pachete şi pachețele li gară, la bagaje... m-am dus la un birt să măninc; şi pi urmă, ca să-mi omor necazul, la teatru. Mureai de căldură. La ieşire, mă gîndesc, cum să-mi trec timpul! S-a făcut douăsprezece noaptea; la patru iau primul tren; pentru trei ceasuri de somn, nu merită cheltuiala. Şi-am venit aici. Cafeneaua asta nu închide, nu-i aşa?
OMUL CU FLOAREA: Nu închide, nu. *(Pauză.)* Şi zi *W*-ai lăsat toate pachețelele în gară, la bagaje?
CLIENTUL: De ce mă întrebi? Te pomeneşti că n-or fi înI guranță? Erau toate legate bine...
OMUL CU FLOAREA: Nu, nu de asta. *(Pauză.)* Legate b"* cred şi eu; cu arta aceea deosebită pe care o au vînzăto1" cînd împachetează marfa... *(Pauză.)* Ce mîini! Oc°a frumoasă de hîrtie dublă, roşie, lucioasă... care-ț'
, i.orc mimai cînd o vezi... atît de netedă, că-ți vine â-ți lipeşti obrazul de ea ca să-i simți mîngîierea răco-jtoare...'O întind pe tejghea şi pe urmă, cu delicată jjidemînare, aşază pe ea, la mijloc, materialul uşo? şi1 ujjje împăturit. Cu dosul mîinii scot apoi capătul de dedesubt, îl lasă apoi în jos pe cel de deasupra, făcînd, cu sprintenă grație, şi un mic tiv, ca un gest gratuit, din amorul artei; îl îndoiesc pe urmă în formă de triunghi, ca să-i ascundă marginile; întind o mînă spre cutia cu sfoară, trag din ea cît le trebuie ca să lege pachetul şi îl leagă atît de repede, că nici n-ai vreme să le admiri dibăcia, şi ți-l prezintă cu funda gata pregătită s-o treci prin deget.
lîENTUL: Ei, se vede că i-ai urmărit cu multă atenție pe vînzători...
OMUL CU FLOAREA: Eu? Domnule dragă, zile întregi nu fac decît asta. Sînt în stare să stau nemişcat şi-un ceas şi să privesc într-o prăvălie prin vitrină. Uit de mine. Am impresia că sînt, şi chiar aş vrea să fiu, bucata aceea de mătase... sau de dril... panglica roşie sau albastră pe care vînzătoarele de mercerie, după ce au măsurat-o, ai văzut cum o fac? Şi-o înfăşoară în formă de opt pe degetul mare şi pe cel mic de la mîna stingă, înainte de a o împacheta. *(Pauză.)* Mă uit la client sau la clientă cum ies

din prăvălie cu pachetul agățat de deget, ținîndu-l în mînă sau sub braț... îi urmăresc cu privirea pînă îi pierd din ochi, închipuindu-mi... ah, cîte lucruri nu-mi închipui! Nici nu-ți trece prin minte. *(Pauză. Apoi, întunecat, ca pentru sine.)* Dar îmi foloseşte- Asta îmi foloseşte.
CLIENTUL: îți foloseşte? lartă'-mă... ce-ți foloseşte?
OMUL CU FLOAREA: Să mă agăț aşa — vreau să spun cu închipuirea — de viață. Ca o zorea de zăbrelele unui grilaj. *(Pauză.)* Ah, să nu las o clipă închipuirea să se odihnească: să particip, să particip prin ea la viața altora... dar nu la a celor pe care-i cunosc. Nu, nu. La a lor n-aş putea! Dacă ai şti ce silă îmi este, ce greață! La viața străinilor, cu care închipuirea mea poate lucra în voie, nu la întîmplare, ci ținînd seama de cele mai neînsemnate aparențe descoperite într-una sau într-alta. Dacă ai şti cît şi cum lucrează! pînă cînd reuşesc să pă-
268
269
trund In adîncul ei! Văd casa unuia sau a altuia, iese in ea; ajung să simt pjnă şi mirosul acela deo !' care există în fiecare casă 1 în a duniitale... în u alt« Dar în casa noastră noi nu-l mai simțim, pentru câj mirosul propriei noastre vieți, înțelegi? Ei, văd $_{c}$.-^{e8t} aprobi...
*H
CLIENTUL: Da, fiindcă trebuie să fie mare plăcerea $_{a}$ pe care o încerci dumneata închipuindu-ți atite» cruri... 1
OMUL CU FLOAREA *(plictisit, după ce s-a glndit puțin); ț,* cere? eu?
s'
CLIENTUL: Da, aşa cred...
OMUL CU FLOAREA: Ce plăcere? Ia spune-mi, te rog! Aif$_{M}$ vreodată să consulți un doctor cu renume?
CLIENTUL: Eu, nu, de ce? Doar nu sînt bolnav!
OMUL CU FLOAREA: Nu te alarma 1 Te-am întrebat mij ca să ştiu dacă ai văzut vreodată în locuința unui $_{aSfr}$ menea doctor cu renume sala în care clienții îşi aşteaptj rîndui la consultație.
CLIENTUL: Ah, da! Mi s-a întîmplat o dată să mă duc cm fată a mea care suferea de nervi.
OMUL CU FLOAREA: Bine. Nu e nevoie să-mi spui. Săi acelea, ziceam... *(Pauză.)* Te-ai uitat cu băgare di seamă la ele? Canapelele de modă veche, îmbrăcate ii stofă de culoare închisă, scaunele acelea tapisate, di multe ori desperechiate... fotoliile acelea mici... Lucruri cumpărate de ocazie, puse acolo pentru clienți; nu aparțin casei. Domnul doctor are pentru el, pentru prietenele soției lui, un salon cu totul altfel, frumos, .bogat. Cine ştie cît de nelalocul lui ar părea un scaun sau un fotoliu din salonul acela adus în sala de aşteptare, pentru care e foarte bun mobilierul ei fără p» tenții, sobru, decent. Aş vrea să ştiu dacă atunci cîni te-ai dus cu fata dumitale, te-ai uitat cu băgare dl seamă la fotoliul sau la scaunul pe care ai aşteptat.
CLIENTUL: Nu, nu m-am uitat...
OMUL CU FLOAREA: Se înțelege, fiindcă nu erai bolnav.' *(Pauză.)* Dar nici măcar bolnavii nu se uită de ce'^{1} mai multe ori, obsedați cum sînt de boala lor. *(Pauzei* Şi totuşi, de cîte ori unii din ei nu-şi privesc atenți"^{1}' getul care bate toba fără sens pe brațul lustruit al t'^{1}
270
jlui în caro stau! Se gîndesc şi nu văd. *(Pauză.)* Dar ■impresie iți face pe urmă, cînd ieşi de la consultație ij treci din nou prin sală, revederea scaunului pe care Itatuseşi cu puțin înainte, în aşteptarea sentinței pri-yitoare la răul tău încă necunoscut; şi-l regăseşti ocupat $_{e}$ un alt client, şi el cu răul lui secret; sau gol, indiferent, aşteptînd să fie ocupat de altul. *(Pauză.)* Dar $_{ce}$ spuneam? Ah, da... Plăcerea de a-ți imagina. Cine $_{g}$tie de ce m-oi fi gîndit la unul din scaunele acestor anticamere de doctori, în care clienții aşteaptă să fie consultați!
MIENTUL: D$_{a}$... într-adevăr...
[TJL CU FLOAREA: Nu înțelegi? Nici eu. *(Pauză.)* E sigur insă că anumite imagini care-ți trec prin minte, fără legătură intre ole, sini atît de proprii fiecăruia dintre noi şi provocate de cauze şi experiențe atît de ciudate, înelt oamenii nu s-ar mai înțelege unul cu altul dacă vorbind, nu s-ar abține să facă uz de ele. Nimic mai lipsit de logică, de cele mai multe ori, decît asemenea analogii. *(Pauză.)* O legătură ar putea fi totuşi. Aceasta: le-ar face plăcere acelor scaune să-şi imagineze cine e clientul care s-a aşezat pe ele în aşteptarea consultației? ce boală mocneşte în el? unde se va duce şi ce va face după terminarea vizitei? Nici o plăcere. La fel şi mie: niciuna! Vin atîția clienți şi ele stau acolo, bietele scaune, aşteptînd să fie ocupate. Ei bine, ocupația asta a mea este şi ea la fel. Acum mă preocupă un

lucru, pe urmă altul. în acest moment mă preocupi dumneata, şi crede-mă, nu-mi face nici o plăcere că ai pierdut trenul, că te aşteaptă familia în vilegiatură, că ai probabil o mulțime de griji...
CLIENTUL: Of, ştii, o mulțime...
OMUL CU FLOAREA: Mulțumeşte-i lui Dumnezeu că sînt doar griji. *(Pauză.)* Alții au parte de mai rău, domnule dragă. *(Pauză.)* Eu trebuie să mă agăț cu închipuirea de viața altora, dar aşa, fără plăcere, fără pic de interes, dimpotrivă... dimpotrivă, ca să-i simt plictiseala ca să văd cît de inutilă şi de prostească este şi că nu trebuie să-i pese nimănui cînd se sfîrşeşte. *(Cu mînie surdă.)* Ştii, acest lucru trebuie să ni-l demonstrăm bine; cu'probe şi exemple la nesfîrşit, nouă înşine, cu

271

neînduplecare. Pentru că, domnule dragă, nu şti ce e făcut, dar există, există, gustul vieții îl' $_{8ii}$ toți aici, în fundul gîtului, ca o nelinişte care nu s_e" toleşte niciodată, fiindcă viața, prin însuşi faptei' o trăim, este mereu atît de lacomă de ea însăşi, te lasă să-i simți gustul. Gustul e în trecutul cart. mîne viu în noi. Gustul vieții ne vine din aminti' care ne țin legați de ea. Legați însă de ce? De f]$_{eili}$ ăsta de acum... de plictiselile astea... de atîtea i]',' stupide... de ocupații prosteşti... Da, da... Tot *c,,* pare acum un fleac... tot ce ne plictiseşte acum... ajung pînă la a spune, tot ce acum e o nenorocire adevărată nenorocire pentru noi... da, la distantă patru, cinci sau zece ani, cine ştie ce savoare va căii;' ...ce gust, aceste lacrimi. Şi viața, Dumnezeule, nun la gîndul că ai s-o pierzi... mai ales cînd ştii că e o eh,.. tiune de zile... *(In acest moment de după colțul* (y,,. *dreapta va scoate capul, să spioneze, femeia îmbrăcați în negru.)* Uite... vezi? Acolo, după colț... vezi umbra aceea de femeie? Uite, s-a ascuns!
CLIENTUL: Cum? Cine... cine era?
OMUL CU FLOAREA: N-ai văzut-o? S-a ascuns.
CLIENTUL: O femeie?
OMUL CU FLOAREA: Da, nevastă-mea.
CLIENTUL: Ah, doamna dumitale?
OMUL CU FLOAREA *(după o pauză):* Mă urmăreşte de la distanță. Şi-mi vine, crede-mă, să mă duc şi s-o iau la palme. Ar fi însă zadarnic. E ca unul din cîinii ăia pierduți, încăpățînați, pe care oricît i-ai bate, se țin stai de tine. *(Pauză.)* Cit suferă femeia asta pentru mint nu poate să-ți treacă prin minte. Nu mai mănîncă, im mai doarme. Zi şi noapte se ține după mine aşa, la di-tanță. Dacă şi-ar şterge măcar de praf vechitura aia i-pălărie pe care-o poartă pe cap, hainele! Nu mai a^{ral} a femeie, ci a cîrpă de bucătărie. I s-a prăfuit peiil'$^{!;}$ totdeauna şi părul, aici pe tîmple: şi are numai t"$^{lM'}$ zeci şi patru de ani. *(Pauză.)* Mă cuprinde o furie, """• nici nu-ți închipui. Mă reped cîteodată la ea, îi st"$^{:}$ în față: Proasto! şi-o zgîlții bine. Acceptă orice- ' şi se uită la mine cu nişte ochi... cu nişte ochi cav . îți jur, mă fac să simt aici, în degete, dorința $^{s:l}$
^{T}.....
;ă s-o strîng de gît. Degeaba. Aşteaptă să mă înde- ^{ca} să ^{m}ă urmărească din nou, de la distanță. *fî i l)* Ui
(în clipa aceasta, femeia va scoate iar capul.) Uite, I$_e$zi... scoate iar capul de după colț... j.flTUL: Biata femeie! ' jrt, CU fLOAREA: Ce biata femeie? Ar vrea, ştii ce-ar
vrea? s stau acasă, cuminte, liniştit, să mă las răsfățat de atențiile ei cele mai grijulii şi mai drăgăstoase; sâ'mă bucur de ordinea perfectă a odăilor, de strălucirea mobilelor, de tăcerea aceea ca de oglindă care dom-$_{ne}$a altădată în casa mea, măsurată de tic-tac-ul pen-dulei din sufragerie. Asta ar vrea! Şi eu te întreb pe dumneata, ca să poți înțelege absurditatea... dar nu, ce absurditate! macabra sălbăticie a acestei pretenții, te întreb dacă ți se pare posibil ca locuințele din Avez-zano şi locuințele din Messina, ştiind de cutremurul care urma să le prăbuşească peste cîteva clipe, ar fi putut să stea liniştite sub razele de lună, rînduite în şiruri de-a lungul străzilor şi al piețelor, supuse la poruncile cadastrului municipal. Case, pentru numele lui Dumnezeu, din piatră şi din traverse, şi ar fi luat-o la goană! Inchipuieți-i pe cetățenii din Avezzano, pe cetățenii din Messina, dezbrăcîndu-se tacticoşi ca să se culce, împăturindu-şi hainele, punîndu-şi ghetele afară la uşă şi intrînd în aşternut ca să se bucure de albeața strălucitoare a cearşafurilor proaspăt spălate... deşi au aflat că peste cîteva ore vor fi morți. Ți se pare posibil?
CLIENTUL: Dar poate că doamna...
OMUL CU FLOAREA: Lasă-mă să vorbesc! Dacă moartea, domnul meu, ar fi una din insectele acelea ciudate şi grețoase, pe care le descoperă cineva dintr-o dată pe tine... Treci pe stradă; un alt trecător te opreşte brusc Şi, prudent, cu două degete întinse, îți spune: „Vă rog, îmi dați voie? Dumneavoastră, stimate domn, aveți moartea pe dumneavoastră." Şi cu cele două degete întinse, o ia şi o aruncă!... Ar fi nemaipomenit! Dar moartea nu e ca una din acele insecte grețoase. Sînt ^{a}tlția care se plimbă senini şi neştiutori; şi poate că °,poartă cu ei; nimeni n-o vede; şi ei se gîndesc liniş-*'ți la ceea ce vor face mîine şi poimîine. Acuma eu
272
273

r

(se ridică) dragă domnule, uite... vino aici *(îi ţ se ridice şi îl conduce pînă sub lampion),* aici, s j' pionul ăsta... vino... să-ţi arăt ceva... Uită-te aici "'. mustaţa asta... aici... vezi ce grozav tubercul $_{v}$'j^{8} ceu? Ştii cum se numeşte? Poartă un nume dul$_{c}$ tot... mai dulce ca o bomboană: *Epiteliom* se clw Rosteşte-l, şi-ai să vezi cît e de dulce: *epiteliom...* fy tea, înţelegi? a trecut, mi-a lăsat această floar$_{e}$ gură şi mi-a spus: „Ţine-o, dragul meu; mă întorc p$_{e}$„ opt sau peste zece luni!" *(Pauză.)* Spune-mi jj-dumneata dacă eu, cu această floare în gură, p$_{ot}$ ^{rr} stau liniştit acasă, şi cuminte, cum ar vrea neferi$_{c}$ aceea! *(Pauză.)* li strig: „Ah, da, şi vrei să te sărut;! „Da, sărută-mă!" Dar ştii ce-a făcut? Săptămîna t$_{t(}$. cută s-a zgîriat cu un ac aici, pe buză, pe urmă mj.$_{s}$ luat capul în mîini şi a vrut să mă sărute... să mă rute pe gură... Zice că vrea să moară cu mine., *(Pauză.)* E nebună... *(Apoi furios.)* Acasă eu nu stau. Simt nevoia să stau în faţa vitrinelor şi să admir dibăcia băieţilor de prăvălie. Pentru că, dumneata iţi dai seama, dacă mă apucă o dată disperarea... dumneak îţi dai seama, pot să distrug ca pe un nimic viaţa unui-pe care nici nu-l cunosc... să pun mîna pe revolvn să-l omor pe unul care, ca dumneata, a pierdut sp nenorocul lui trenul... *(Rîde.)* Nu, nu, nu-ţi fie teami, domnule dragă: glumesc! *(Pauză.)* Plec. Cel multm-omorî pe mine... *(Pauză.)* Au ieşit, zilele astea, ni caise o frumuseţe... Dumneata cum le mănînci? coajă, nu? Le rupi în jumătate; le apeşi cu două de în lung... ca pe două buze umede... Ah, ce deltai *(Rîde. Pauză.)* Omagiile mele stimatei doamne şi$^{(}$ lor dumitale care sînt în vilegiatură. *(Pauză.)* Mi închipui îmbrăcate în alb şi bleu, aşezate la umbra o pajişte verde. *(Pauză.)* Fă-mi o plăcere, mîine neaţă cînd vei ajunge acolo. îmi închipui că satul* oarecare distanţă de gară. în zori, poţi face c pe jos. Rupe un smoc de iarbă de pe marginea di$^{1"1'}$ lui. Numără-i firele pentru mine. Cîte fire ai să £«"'

274

$_{au}$„Ja zile voi mai avea de trăit. *(Pauză.)* Ai grijă Insă $_{s}$j $_{a}$lege-l mai stufos. *(Rîde. Apoi:)* Noapte bună, domele dragă.

Şi va pleca fredonînd cu gura închisă motivul clntat de nandolina din depărtare, îndreplîndu-se spre colţul din dreapta; dar, la un moment dat, gîn-dindu-se că nevasta îl aşteaptă acolo, se va întoarce şi o va coti după alt colţ, urmărit de ochii paşnicului client, căruia emoţia i-a luat răsuflarea.

Voluptatea onoarei

în româneşte de
N. AL Toscani

T

Personajele

ANGELO BALDOVINO - AGATA RENNI -Doamna MADDALENA, mama ei — Marchizul FABIO COLLI - MAURIZIO SETTI, vărul lui -PAROHUL de la biserica SANTA MARTA -■MARCHBTTO FONGI, *om de afaceri* — PRIMUL CONSILIER - AL DOILEA CONSILIER - AL TREILEA CONSILIER - AL PATRULEA CONSILIER. *Un camerist — O cameristă — Doica (nu vorbeşte).*

N.B.

într-un oraş din Italia Centrală, In zilele noastre [1925].

NOTE PENTRU SPECTACOL

Angelo Baldovino: în jur de patruzeci de ani; grav; părul blond-roşcat, de loc îngrijit; bărbuţă roşcată, puţin zbîrlită; privirea pătrunzătoare; glasul cam leneş, profund. Poartă un costum greoi, cafeniu; mai tot timpul ţine în mîini o pereche de ochelari. E ceea ce se cheamă o persoană neglijentă. Aerul, felul de-a vorbi, de-a zîmbi, denotă un om cu o viaţă zbuciumată, care păstrează în sinea lui — ascunse bine — amintiri furtunoase şi amare, de pe urma cărora a ajuns la o filozofie ciudată, plină de ironie, şi, totodată, de îngăduinţă. Aceasta, mai cu seamă, în actul întîi şi, în parte, în actul al treilea. In actul al doilea apare — cel puţin ca exterior — schimbat: de o sobră eleganţă; dezinvolt, dar cu demnitate — un domn; bărbuţa şi părul sînt îngrijite; mîinile nu-i mai sînt ocupate de ochelari.

Agata Renni: douăzeci şi şapte de ani orgolioasă, aproape dură în efortul pe care-l face de a rezista la prăbuşirea onoarei sale. Dacă în actul întîi e disperată şi răzvrătită, în următoarele e curajoasă, hotărîtă şi supusă în faţa sorţii.

Doamna Maddalena: cincizeci şi doi de ani; elegantă, încă frumoasă, dar resemnată la vîrsta ei; lină de dragoste pentru fiica sa, e cu totul robită e această dragoste.

Marchizul Fabio Colii: patruzeci şi trei de ani, iurte îngrijit, cumsecade; lipsit însă de acea deli-

catete care-i face pe unii bărbaţi să fie nefericiţi în dragoste.

Maurizio Setti: treizeci şi opt de ani; elegant şi dezinvolt, fluent, om de lume, amator de aventuri.

Marchetto Fongi: cincizeci de ani, vulpe bătrînă, tip mărunt de secătură, suspect, şovăitor; inteligent totuşi, nelipsit de spirit şi de un oarecare aer de distincţie.

Actul I

Salon elegant în casa Reuni. In fund, **uşă** comună. în dreapta, uşă laterală. In stingă, ferestre.

Scena 1

MAUIUZIO S1CTTI, CAMERISTA, apoi DOAMNA .MADDALENA

La ridicarea cortinei, in scenă nu e nimeni. Se deschide uşa din fund şi intră camerista, care-l invită pe Maurizio Setti.

CAMERISTA: Vă rog să luaţi loc. O anunţ îndată pe doamna.

Iese pe uşa din dreapta. Puţin după ieşirea cameristei, pe aceeaşi uşă intră doamna Maddalena. E neliniştită, nerăbdătoare.

MADDALENA: Bună ziua, domnule Setti! Ei? Ce-aţi făcut? MAURIZIO: E aici! A venit o dată cu mine, în dimineaţa
asta.

MADDALENA: E... în ordine lotul? MAURIZIO: Totul! MADDALENA: I-aţi explicat... totul... clar?

JRIZIO: Totul,' totul!... Nu vă fie teamă.

DALENA *(nesigură):* Bine, bine... dar, cam cît de clar? WRIZIO; O, Dumnezeule! I-am spus... i-ara spus cum stau lucrurile într-adevăr! UDALENA *(clătinlndu-şi capul, cu amărăciune):* Cum stau
lucrurile într-adevăr...?! Vai de mine!

T

MAURIZIO: Bine, doamnă, dar trebuia să-i spun!

MADDALENA: Da, desigur... numai că...

MAURIZIO: Nu vă speriaţi, doamnă, fiindcă lucrurile SP pot schimba... Gravitatea lor este în funcţie de tatea persoanelor, de alegerea momentului, de a cierea condiţiilor...

MADDALENA: Da, da! Chiar aşa!
MAURIZIO: în privința asta, nu aveți nici o grijă ! Am ₛr eu cum să-i explic!...
' ll
MADDALENA: Adică, ce situație avem? Cine e fiica Şi... a acceptat? Fără nici o dificultate?
MAURIZIO: Fără nici o dificultate, stați liniştită!
MADDALENA: Vai de mine! Liniştită, prietene?! **Cum,** putea să stau liniştită? Cum arată? Spuneți-mi, măea cum arată?
MAURIZIO: Ei... în sfîrşit, un bărbat frumos! Nu spun c-aj fi un Adonis, dar e un bărbat frumos, veți vedea!. înfățişare plăcută, degajă un aer de demnitate neafeo-tată. Ce mai! E nobil din naştere!... Un Baldovino!
MADDALENA: Dar cu sentimentele? Vreau să spun: cum stă cu sentimentele?
MAURIZIO: Excelent! Excelent, credeți-mă!
MADDALENA: Ştie să vorbească? Vreau să spun: ştie sa vorbească...
MAURIZIO: Vai, doamnă, dar la Macerata, pînă şi-n cele mai îndepărtate colțuri, se vorbeşte o italiană superbă!
MADDALENA: Nu!... Nu despre asta e vorba. Am vrut sa spun dacă ştie să vorbească cuviincios! Fiindcă... trebuie să mă înțelegeți! Asta-i foarte important! O vorbă nelalocul ei, o vorbă fără... *(De-abia mai poate mm mura cuvintele, de parcă simpla lor rostire ar îndurera-o.)* ...fără acea... o, Dumnezeule! nu găsesc cuvîntul n trivit...
Scoate batista şi începe să plingă.
MAURIZIO: Țineți-vă firea, doamnă!
MADDALENA: ...ar fi o lovitură de pumnal pentru bn«ª mea Agata!
MAURIZIO: Nu, doamnă! în privința asta chiar că puj fi liniştită. Nu-i va ieşi niciodată din gură vreo voi' care să nu fie la locul ei. Vă garantez! E foarte W
* Ponderal. Vă spun că e un domn! Şi-apoi, pri-* pe totul din zbor!... Nu vă fie teamă în privința asta. Vă garantez!
rAL.ENA: Credefci-mă, domnule Setti! Zău aşa, dacă nai Ştnl P(! ce mme mă aflu! Parc-aş fi amețită... nău-•ită-'- Nu-i uşor să te trezeşti aşa, dintr-o dată, în fața ₙₑi asemenea cerințe!... Mă simt ca-n fața unei neno-iri- - - dintre acelea, ştiți?... care lasă uşa deschisă, oricare străin poate să pătrundă şi să iscodească ! țmiZIO: Doamna mea, în viață... pDALENA: Şi fetița mea, fetița mea!... Cu inimioara ₑi! Dacă ați vedea-o, dacă ați auzi-o... Cît se mai chi-t!
nuieŞ ₗₗᵥ0RlZIO: lini închipui. Credeți-mă, doamnă, că m-am străduit din toate puterile să... UADDALENA *(înlreruplndu-l, strlngîndu-i mina):* Ştiu, ştiu!.-- Nu vedeți cum vorbesc cu dumneavoastră? Şi asta fiindcă ştiu cine sînteți: mai mult decît un văr, un frate al marchizului nostru, domnul Fabio Colii! jiAURIZIO: Fabio e dincolo? țlADDALENA: Da, dincolo. Probabil că nu poate încă s-o lase singură în cameră. Trebuie să stai cu ochii pe ea toată vremea! Cînd a auzit că ați venit, era cît pe-aci să se arunce pe fereastră. MAURIZIO: Dumnezeule! Pentru mine? MADDALENA: Nu, nu pentru dumneavoastră! Ci pentru că ştie motivul pentru care v-ați dus la Macerata, şi cu cine v-ați întors. MAURIZIO: Păi asta, dimpotrivă... iertați-mă... mi se pare că... MADDALENA: Nu! Ce spuneți! Plînge, se chinuie. E atît de disperată, înеît mă cuprinde spaima! MAURIZIO: Dar... iertați-mă, nu se hotărîse aşa? Nu consimțise chiar ea?
'DALENA: Aşa-i! Tocmai pentru asta! URIZIO *(consternat):* Nu mai vrea? ᵘtDALENA: Nu! Ce să vrea!... Ar putea să vrea? Numa ă trebuie, trebuie silită să vrea!...
JRIZIO: Sigur, doamnă! Să se gîndească puțin!...
BALENA: Dar fetița mea va muri, domnule Setti! IZIO: Nu, doamnă! Veți vedea că...
284
285
MADDALENA: Ba da! Va muri! Dacă mai înainte nu ᵥ o altă prostie! Am fost prea îngăduitoare, ştiu! NV'V duiam... nădăjduiam că Fabio va fi mai prud H Ridicați din umeri? Aşa-i! într-adevăr, nu ne mă"*' mîne altceva de făcut decît să ridicăm din urner' închidem ochii, şi să ne lăsăm acoperiți de ruşiₙ

,'*
MAURIZIO: Nu, nu vorbiți așa, doamnă! De vreme c luat măsuri...
"
MADDALENA *(acoperindu-şi fața cu mlinile):* Vă rog j Nu vreau să vă aud vorbind astfel! E groaznic! *(Qf* ți-mă, domnule Setti, că am remuşcări, acum, p_{er} ceea ce, mai înainte, n-a fost din partea mea alw decît slăbiciune. Vă jur!
MAURIZIO: Vă cred, doamnă!
MADDALENA: Dar nu mă puteți înțelege! Fiindcă sîntet bărbat, şi nici măcar tată! Nu puteți înțelege citi dureros e pentru o mamă să-şi vadă propria fiică ci» cînd an cu an, începînd să-şi iroseasc㠠tinerețea, Nu mai ai curajul să te foloseşti de acea asprime la caii te îndeamnă prudența... ba mai mult: la care te obligi onoarea! Ah! Onoarea!... Ce cuvînt de nimic, în ani mite momente! Buzele unei mame — care şi-a trăi viața, bine sau rău, care a iubit... — nu mai pot scoati o vorbă atunci cînd ochii fiicei ei se ridică spre eaparti implorînd milă! Ga să nu consimțim pe față, ne prefacem că nu ne dăm seama de nimic. Şi prefăcătoria asta, împreună cu tăcerea noastră, devin complice, pînăa se ajunge... se ajunge îri situația în care ne aflăm ni acum. Numai că speram, repet, speram că Fabio va prudent.
MAURIZIO: Vedeți, doamnă, prudența...
MADDALENA: Ştiu, ştiu...
MAURIZIO: De i-ar fi stat în putință, el însuşi...
MADDALENA: Ştiu... li văd... Şi el e ca şi înnebunit, manul! De n-ar fi fost omul cinstit, care este, cred! că toate acestea s-ar mai fi întîmplat?
MAURIZIO: Fabio e un om atit de bun!
MADDALENA: Şi-apoi, ştiam că-i nefericit, că-i despa" de soția lui, care-i o femeie nedemnă! Vedeți, doinj[11] Setti! Tocmai motivul acesta, care ar fi trebuit sa împiedice să ajungem în situația de-acum, toc©"
286
fost cel care ne-a făcut să ajungem! Spuneți-mi cu " ta sinceritatea: sînteți sigur că Fabio, dacă ar fi [t0] t liber, s-ar fi căsătorit cu fetița mea? Szl°: Fără îndoială! nALENA: Spuneți-mi, spuneți-mi cu toată sincerita-
d^{D} , Vă rog! oiZlO: Dar bine, doamnă, nu-l vedeți chiar dumnea-
$i^{iL\hat{I}}{}_{aS}$tră cit este de îndrăgostit? în ce stare se află acum? QALENA: Adevărat? Adevărat? 1... Nici nu vă puteți nchip[u] cit de mîngîietoare e, într-un moment ca acesta, oină şi [cea ma]i mică dovadă!
itjRlZIo': Vai, doamnă! Cum puteți spune asemenea lu-
$_{crU}$ri 1 • • • A^{m} pentru dumneavoastră şi pentru domnişoara Agata cel mai mare respect, cea mai sinceră şi devotată considerație.
QALENA: Mulțumesc! Mulțumesc!...
jAUBlZIO: Vă rog să mă credeți! Acesta a fost şi motivul care m-a determinat să mă interesez atît de mult.
jliDDALENA: Mulțumesc, domnule Setti. Trebuie să ştiți că, atunci cînd o femeie, o biată femeie tînără a aşteptat ani în şir, în cinste, un tovarăş de viață, şi nu-l găseşte, iar în cele din urmă vede un bărbat care ar merita toată dragostea, şi despre care ştie că a fost batjocorit, chinuit, jignit pe nedrept de o altă femeie — trebuie să ştiți că nu poate rezista îndemnului firesc de a-i dovedi că nu toate femeile sînt la fel cu aceea; că există totuşi, una, care ştie să răspundă la dragoste cu dragoste, şi să prețuiască fericirea pe care cealaltă a călcat-o în picioare.
IWRIZIO: Da, dai A călcat-o în picioare! Bietul Fabio! Bine spuneți, doamnă. Nu merita una ca asta.
[ll]DALENA: Rațiunea spune: „Nu! Nu poți, nu trebuie" - nu numai fetei, ci şi băiatului, dacă e cinstit, ba chiar şi mamei care se uită la amîndoi şi se chinuie, se îrămîntă... O clipă de tăcere, asculți glasul rațiunii,
.Iți înăbuşi îndemnurile inimii...
URiziQ; ...şi(în sfîrşit, vine momentul... DDALENA: ...vine! ah! vine pe furiş, amăgitor... E o seară minunată de mai. Mama iese la fereastră. Afară: J^{Or}i şi stele! înăuntru: teama, iubirea cea mai deznă-Şi mama îşi spune ei însăşi: „Măcar o dată să
287
11
se bucure şi fetița mea de toate florile şi de toat lele!" — Şi rămîne acolo, în umbră, de strajă delict, la

care întreaga natură înconjurătoare deamnă să-l săvîrşeşti, şi pe care oamenii şi noastră, mîine, îl vor condamna! Numai că aceea eşti ispitit, fericit să-l laşi să se-nfăptuias$_{c}$!: o stranie satisfacţie a simţurilor tale, şi cu o n "* care înfruntă condamnarea, oricît de scump va mîine să o plăteşti. Aşa stau lucrurile, dragă do Setti! Nu pot fi scuzată, dar compătimită — da! un asemenea moment, ar trebui să mori. Numai dimpotrivă, nu mori. Rămîne viaţa, care are n pentru a se menţine, de toate acele lucruri pe care dat deoparte într-o singură clipă.
MAURIZIO: Da, doamnă. Iată! Mai înainte de orice, voie de calm. Cred că recunoaşteţi că, pînă acum toţi trei — dumneavoastră pe de o parte, Fabio şi nişoara pe de altă parte — aţi dat prea mult frîu sentimentelor.
MADDALENA: Ai dreptate!... Prea mult, prea mult, da.i.
MAURIZIO: Ei bine, acum sentimentele trebuie să fie d; la o parte, pentru a face loc raţiunii!
MADDALENA: Da, da.
MAURIZIO: Şi asta pentru a face faţă unei necesităţi r nu admite amînare! Aşa dar... A! Dur uite-l pe Fut

S c e n a 3

FAISIO ŞT MAURIZIO

r10: D$^{ar\ ce}$'i $^{cu\ ne\ e\ ar}$ţi î^{n} halul ăsta? j. Te'rog, Maurizio, să nu-mi spui nimici Crezi că ai f^{10}-sit remediul? Aşa crezi tu? Ştii ce-ai făcut? Iţi spun ^{g}l N-ai făcut altceva decît să dai cu fard pe chipul
$^{1'J}$Q! Ei da, tu! Doar aparenţa sănătăţii!
$_{a}$j;

Scena 2

MARCHIZUL FABIO, DOAMNA MAURIZIO SETTI MADDALENA,

FABIO *(intrlnd pe uşa din dreapta: nelinişlit, disperat — doamnei Maddalena):* Vă rog duceţi-vă, duceţi-l dincolo 1 N-o lăsaţi singură I
MADDALENA: Da, da... îndată... Cred că...
FABIO: V-am rugat să vă duceţi dincolo!
MADDALENA: Da, da! *(Lui Maurizio.)* Mă scuzaţi!
Iese pe uşa din dreapta.

: Dar aşa mi-ai cerut chiar tu! Stai să ne-nţelegem! vreau de loc să joc rolul salvatorului! ojO: Dar nu vezi că sufăr, sufăr, Maurizio! Sufăr pentru fiinţa aceea sărmană şi pentru mine, chinurile iadului! Şi ă'sta-i rezultatul remediului tău, pe care-l consider just, dar tocmai pentru că-l consider just — pricepi? sufăr! Numai că e un remediu extern, care poate salva doar aparenţa şi nimic altceva!
IAURIZIO: Bravo! Acum nu mai face nici un ban?! Păi, acum patru zile erai disperat pentru salvarea acestei aparenţe! Şi cînd poţi s-o salvezi... FABIO: ...văd cît sufăr!... Nu ţi se pare firesc? IAURIZIO: Nu, dragul meu. Pentru ca în felul ăsta n-o mai salvezi! Trebuie să existe o aparenţă? Dacă da, începe prin a ţi-o impune ţie! Tu nu te vezi. In schimb te văd eu. Aşa că mie îmi revine obligaţia de-a te zgîlţîi zdravăn, de-a te reface... de a-ţi da cu fard, cum spui , tu! El este aici! A venit cu mine. Dacă trebuie să sfîr-
şim... ^{f}ABIO: Da, da... spune-mi, spune-mi... Dar e inutil! L-ai
prevenit că nu-i las pe mînă nici măcar o centimă? '■AURIZIO: L-am prevenit. «rtjBiO: Şi $_{a}$ acceptat? WRiziO: Dacă-i aici, cu mine! Numai că pentru a fi în ^{s}tare să-şi îndeplinească obligaţiile pe care şi le ia faţă e tine, cere (şi mi se pare că-i drept să ceară!) lichidarea trecutului său!... Are ceva datorii. „.$^{0:}$
Cîte? Multe? Trebuia să bănuiesc 1
: Nu! Puţine, puţine!... Ce naiba! L-ai vrea şi fără datorii? îţi repet: are puţine. Dar trebuie

să adaog — el însuşi mi-a cerut să nu uit şi $_{s}$g — că are atît de puţine datorii, nu din lipsă'de din partea lui, ci din lipsă de... credit din partea FABIO: Aha!... Foarte bine!
MAURIZIO: Mărturisire de om cinstit, nu? Gînd$_{6}$
dacă s-ar mai fi bucurat şi de oarecare credit, ' FABIO *(prinzîndu-şi capul în mîini):* De ajuns, deiV Te rog! Spune-mi mai bine despre ce ai discutat " E prost îmbrăcat? Cum arată? Prăpădit? ' '"
MAURIZIO: L-am găsit mai istovit decît ultima oară asta se remediază. în parte am şi remediat!... ŞtVi un om asupra căruia moralul are o mare inf]$_{Ue}$'$_{m}$ Faptele rele... pe care se vede constrîns să le $_{s}$,-! şească... '"'"'

FABIO: Joacă? Trişează? Fură? Ce face? MAURIZIO: Juca... Dar de-o bucată de vreme nu mai ea, lăsat să joace. Era aşa de abătut, că-ţi făcea M-am plimbat cu el toată noaptea, pe bulevard, lungul zidurilor. Ai fost vreodată la Macerata?' FABIO: Nu.
MAURIZIO: Te-asigur că pentru mine a fost o noapte tastică! Să te plimbi pe un bulevard, printre sclnteie-rile miriadelor de licurici, alături de un om care-ţiw beşte cu o sinceritate înspăimîntătoare!... La fel cu li» ricii care seînteiau în faţa ochilor, simţeam — şi aiti datorită lui! — cum îmi ţîşneau în minte gînduri neaţ-teptate, ascunse pînă atunci în cele mai obscure taini ale sufletului. Mi se părea... — nu ştiu!... —căi mai sînt pe pămînt, ci într-un ţinut de vis: ciudat,k gubru, misterios, în care ţinut el se-nvîrtea în chip* stăpîn, şi unde se puteau petrece lucrurile cele rni zare, cele mai neadevărate şi lui să-i pară fireşti şi nuite. El şi-a dat seama de starea mea (îşi dă seam de orice), mi-a aîmbit, şi a început să-mi vorbea!» despre Descartes. FABIO *(zăpăcit):* Despre cine? MAURIZIO: Despre Cartesio[1]! Descartes!... Ehei! Vei!* dea, dragul meu, că mai are şi cultură, în special f* zofică, formidabilă. Mi-a spus că Descartes...

[1] Italienizaro curentă a numelui filozofului francez D

[Pentru numele lui Dumnezeu! Ce mă interesează it[1"1] ' mine, acum, Descartes?
jglO: Lasă-mă să-ţi spun! Ai să vezi că te interesează !
vti-a [S]P[US] [c] Descartes, cercetînd cu atenţie conştiinţa
[aS]tră asupra realităţii, a avut unul din cele mai teri-
'ile raţionamente oare s-au petrecut vreodată în mintea
menească! Fii atent! Că visele, dacă ar avea *regulari-ţ* noi n-am mai şti să deosebim somnul de starea de
eghc! Tu n-ai simţit o senzaţie ciudată atunci cînd mul din vise ţi se repetă de mai multe ori? E aproape „neputinţăsă nu crezi că te afli în faţa unei realităţi! aceasta, fiindcă întreaga noastră capacitate de cunoaştere u lumii atîrnă de acest fir subţirel, care se „hram'ă: re-gu-la-ri-ta-tea experienţelor noastre. Noi, care trăim în această regularitate, nu ne putem imagina ce lucruri ar putea să fie reale, adevărate, pentru cineva care trăieşte în afară de orice regulă, cum trăieşte omul nostru! Aşa că, la un moment dat, mi-a venit foarte uşor să-i fac propunerea. Tocmai îmi vorbea de anumite proiecte de-ale lui, pe care le considera realizabile, dar pe care eu le găseam atît de absurde şi irealizabile, îneît propunerea mea — pricepi? — a devenit dintr-o dată foarte nimerită, uşor de făcut, mai uşor decît mi-aş fi putut închipui; atît de rezonabilă, îneît oricine ar'fi putut s-o accepte. Şi minunează-te! Nu eu am fost cel care să-i vorbesc primul despre condiţia cu banii, nu! El a fost! Şi imediat a început să protesteze supărat, indignat: nici un ban!... Nu voia să-i vadă nici măcar de departe! Şi ştii de ce? FABIO: De ce?
iURIZIO: Fiindcă e mult mai uşor — susţine el — să fii erou, decît om cinstit. Erou nu poţi fi decît o singură dată. Atît! Om cinstit însă, trebuie să fii totdeauna. Şi asta nu-i de loc uşor! [F]ABlo. Aha!... *(Neliniştit, mînios, sumbru, începe sâ se plimbe prin cameră.)* E... e, aşadar, un om inteligent, după cît se pare!
*IZIO: Oho!... Chiar foarte, foarte inteligent! [!l0;] Se pare, însă, că s-a folosit cam prost de inteligenţă!

MAURIZIO: Cam prost? Foarte, foarte prost! [De] [cţ] copil. Ţi-am spus c-am fost colegi de şcoală. [cu] . genţa lui putea să ajungă departe. Numai că t studia doar ce-i plăcea, doar ce-i putea folosi *cJH* puţin. Ştii ce spune? Că educaţia e duşmana }[m] *H* ciunii! Şi asta, fiindcă educaţia face necesare [Os] de lucruri, de care, pentru a fi înţelepţi, ar treK' ne lipsim. S-a bucurat de o creştere aleasă: «J! ' deprinderi, ambiţii, chiar şi vicii... Po urmă, ale vU valuri... Dezastrul financiar al tatălui... şi... nu-mj de ce-ai rămas locului atît de uimit?!
FABIO *(Inceplnd din nou să se plimbe prin cameră): u* spus că e... că e şi bărbat frumos, nu?
MAURIZIO: Da, o prezenţă plăcută. Dar ce-i cu tine? *(ftji* Ia spune, Fabio, nu cumva începi acum să te temi '■ am ales prea bine?!...
FABIO: Termină o dată! Mă gîndeam... mă gîndeam J lucruri inutile... ei da!... şi inteligenţa, şi cultu»
MAURIZIO: ...filozofică! Află că, în cazul'de faţă, nud se pare de loc inutilă!
FABIO: Pentru Dumnezeu, Maurizio, lasă gluma! Eu ;J pe jeratec, şi tu... Aş fi vrut să fie... aşa... mai

fărăpre-tenţii! Un om modest, cumsecade...
MAURIZIO: ...care să se descopere imediat? care să nu aib înfăţişarea corespunzătoare? Iartă-mă, dragul meu! Di eram obligat să ţin seamă şi de casa în care trebuiai intre. Un om mediocru, care nu mai e tînăr, ar fi păta suspect... Ne trebuia un om deosebit, care să inspl respect şi consideraţie... încît lumea, mîine, să-şi poatl explica motivul pentru care domnişoara Renni *-m* ceptat... Şi eu sînt sigur că...
FABIO: ...că...?
MAURIZIO: ...că îl va accepta! Şi nu numai atît! îmi 1 mulţumi ceva mai călduros decît o faci tu!
FABIO: Da! îţi va mulţumi... Dacă ai fi auzit-o! I-ai »■ că totul trebuie să se facă cît mai repede?
MAURIZIO: I-am spus! Vei vedea că va şti să cîştigc dei dată încrederea...
FABIO: ...adică?
MAURIZIO: O, Dumnezeule!... Atît cît vei vrea [5iV] acorzi!
TA,

192

Scena 4

FABIO, MAURIZIO, apoi DOAMNA MADIIALENA

RIDI (apârlnd la uşa din dreapta): Domnule marchiz ! „„n[a] vă pofteşte o clipă dincolo.
pot acum! Trebuie să plec cu vărul meu. *(Lui io.)* Trebuie să-l văd... să-i vorbesc. *(Cameristei.)* -i, te rog, doamnei, să aibe puţină răbdare... că lum nu pot! „RRISTA: Da, domnule! *(Iese.)*
rRlZlO: E-aici, la doi paşi: la hotelul de-alături. Dar [1] jn halul în care arăţi?
MO: Simt că înnebunesc... înnebunesc... înnebunesc... ■'* între ea, carc-i dincolo, şi plînge... şi tu, care eşti aici,
ji-mi spui...
[n]UBlZIO: Linişteşte-te! Pînă acum nu există nici un angajament! Şi dacă nu vrei...
IBIO: Dar îţi spun că vreau să-l văd, să-i vorbesc! HURIZIO: Păi atunci să mergem! E-aici, ţi-am spus doar,
la doi paşi!
H.VDDALBNA *(intrînd, agitată):* Fabio! Fabio!... Marchize, veniţi încoace! Vă rog să nu mă lăsaţi singură într-o clipă ca asta! 'ABIO: O! Dumnezeule!...
IADDALENA: E într-o criză groaznică. Veniţi, vă implor! ABIO: Dar trebuie...
«AURIZIO: Nu, nu... du-te! Du-te, acum! IADDALENA: Pentru numele lui Dumnezeu! Veniţi, domnule Fabio!
WJRIZIO: Vrei să ţi-l aduc aici? Fără nici o obligaţie. îi vei vorbi aici. Poate va fi mai bine şi pentru domnişoara Renni.
[îABIo]: Da! Du-te, du-te! Fii atent însă: fără nici o obligaţie! Pînă ce nu va vorbi cu mine!... Fără nici o obligaţie! *Iese pe uşa din dreapta.*
•WRIZIO *(strigînd în urma lui):* Nici o grijă! în două minute sînt înapoi.
Iese prin vestibul.
[ADo]ALENA *(In urma lui):* Cu el? Aici?... *" să iasă pe uşa din dreapta, dar apar Agata şi Fabio.*

293

Scena 5

AGATA, KAIUO ŞI MA1H)AI,ENA

AGATA *(ciufulită, furioasă, smucindu-se din mîinu Fabio):* Lasă-mă! Lasă-mă!... Lasă-mă să plec! *h*-drumul!... "
MADDALENA: Fetiţa mea, unde vrei să pleci?
AGATA: Nu ştiu unde, dar vreau să plec!
FABIO: Agata! Agata! Te rog!...
MADDALENA: Dar e-o nebunie ce faci!
AGATA: Lăsaţi-mă! înnebunesc sau mor! Nu mai [,s] scăpare pentru mine! Nu mai rezist!
Cade tnlr-un fotoliu.
MADDALENA: Ai răbdare pînă ce Fabio îl vede, pînă-i [v],, beşte... Pînă îl vezi şi tu!
AGATA': NU! EU? NU! NU pricepeţi că-i îngrozitor ci cereţi? Nu pricepeţi că-i monstruos ce vreţi să făcu mine?
MADDALENA: Cum aşa?! Chiar tu, fetiţa mea...

AGATA: Nu! Nu vreau! Nu vreau!
FABIO *(disperat, ferm):* Ei bine, nu! Dacă tu nu vrei, u Nici eu nu vreau! Aşa-i! E monstruos! Şi-i îngroz;[1] şi pentru mine! Dar ai, atunci, curajul să întru situaţia împreună?
MADDALENA: Pentru Dumnezeu, domnule Fabio! O neţi? Dumneavoastră sînteţi bărbat, şi puţin vă pi scandal! Noi, în schimb, nu sîntem decît dou? femei singure, şi dezonoarea se va revărsa asupra tră! Ne aflăm între două rele, şi trebuie să-l ale;--cel mai mic! între dezonoarea care ne va acop noi toţi...
AGATA *(intervenind imediat):* ...şi dezonoarea care-l v
: Unde? Şi ce vrei să faci? Să înfrunţi scatt-fll? Dacă vroi asta, eu... eu... *(imbrăţişînd-o, izbucneşte în plins, disperată):* Nu... [IT] [n]tru tine, mamă!... nu... nu... pentru tine... NA: Pentru mine? Nu! Ce tot spui! Pentru mine? gîndi la mine, fetiţa mea! Nu-i locul acum să ne [m]jjjgîiem una pe alta! Nu putem scăpa de el! Trebuie stăm aici, să suferim toţi trei, împreună, şi să pricim î[n moc]* °§[a]l pedeapsa, fiindcă toţi trei sîntem ,-inovaţi! [T]A: Tu nu, mamă... Tu nu!...
Eu mai mult decît tine, fetiţa mea! Şi îţi
Jur
că sufăr mai mult decît tine!
5iTA: Nu, mamă! Pentru că eu sufăr şi pentru tine!
JaDDALENA: Iar eu, numai pentru tine! Şi de-aceea sufăr mai mult! Pedeapsa mea nu o împart, pentru că mă simt, întreagă, în tine, fetiţa mea! Aşteaptă! Aşteaptă... să vedem...
iGATA: Dar e oribil! Oribil!
IaDDALENA: Ştiu... Dar mai întîi să-l vedem!
iGATA: Nu pot! Nu pot, mamă!
iiDDALENA: Dar sîntem şi noi cu tine, fetiţa mea! Nu poate fi nici o înşelăciune! Nu ascundem nimic! Rămî-nem aici — eu şi Fabio — alături de tine! ATA: Dar va fi aici — pricepi, Fabio? —va fi aici, între noi, mereu, un om care ştie ce ascundem faţă de alţii!
'10: Dar, draga mea, şi el va fi interesat să ascundă, pentru el, şi tot pentru el va trebui să respecte condiţiile ngajamentului. De nu le va respecta, cu atît mai bine pentru noi! Cum va spune că nu-i mai convine, vorn ăi mijlocul de a-l face să plece. Asta-i tot! Cu atît
,----- , , [lai] mult, cu cît atunci nu ne va mai păsa de el!
peri pe unul singur, nu-i aşa? Numai pe mine! *V*DDALENA: Pricepi, Agata? Nu va rămîne aici, pentru eu sînt cea care va trebui să trăiesc cu acest oin. : totdeauna! Doar puţină vreme
văd zi de zi! Pe acest om care trebuie să fie un tic» [BI0; Sigm, că · Numi că · ?· de]
[T]A: Nu!... Nu!... O să-l avem mereu înaintea ochilor! pALENA: Să aşteptăm, fata mea... Să-l cunoşti mai wtîil Setti ne-a asigurat că... Nici o grijă! Vom găsi mijlocul de-a scăpa de el!
văd zi de zi! Pe acest om care trebuie să fie un om josnic, dacă se pretează la un asemenea *(Se ridică şi se îndreaptă spre uşa din fund.)* nu vreau! Nu vreau să-l văd! *(Maddalena şi s-o reţină.)* Lăsaţi-mă! Lăsaţi-mă să plec!
294
295
[s]S«
MADDALENA: Setti ne-a asigurat ca e foarte inteljg[e] *(Se aude ciocănind la uşa din fund. Pauză,* ftj *speriaţi. Apoi:)* A!... A*venit!... El e!...
Scena 6
CAMERISTA, CEI DE MAI ÎNAINTE
AGATA *(sărind In picioare şi repezindu-se la icâ* mergem, mamă! Să mergem! 0! Dumnezeului *O trage pe maică-sa spre uşa din dreapta.*
MADDALENA: Da, da! li va vorbi el! Noi să mergem
colo!... FABIO: Fiţi liniştite!
Maddalena şi Agata ies pe uşa din dreapta.
CAMERISTA *(deschizind uşa din fund şi anunţînd):* DoiJ
Setti, cu un domn. FABIO: Pofteşte-i înăuntru! CAMERISTA: Vă rog să intraţi, domnilor.
Scena 8
BALDOVINO, FABIO
VINO *(stind în scaun, îşi pune ochelarii pe vîrful nasu-şi, aplecînd capul înapoi, spune):* Mai înainte de 'vă cer o favoare.
ate ""■ ia.vua.ie.
,o- Spuneţi, spuneţi, vă rog...
ft oVlNO: V-aş ruga, domnule marchiz, să-mi vorbiţi ;[vlD], [sc]his.
o- Da, desigur... Şi eu vă cer acelaşi lucru. """ ' ': Vă mulţumesc. S-ar putea, totuşi, ca dumnea-

noviN ț p, ș
[11] rnastră, să nu înțelegeți această expresie „deschis" așa cum o înțeleg eu.
I- Dar... nu știu... deschis... și... cu toată sinceritatea *(Si fiindcă Baldovino face semn din deget că nu.)*... i?
Camerista iese.

S c e n a 7

MAURIZIO, BALDOVINO, FABIO

MAURIZIO *(intrînd):* Fabio, dă-mi voie să-ți prezint]H tenul meu Angelo Baldovino. *(Fabio se înclina Baldovino:)* Marchizul Fabio Colii, vărul meu.
Baldovino se înclină.
FABIO: Vă rog să luați loc.
MAURIZIO: Voi doi aveți de vorbit! Vă las... *(Lui Bdi, vino, strîngîndu-i mîna.)* Ne revedem mai tîrziu hotel, da? La revedere 1 Fabio!
FABIO: La revedere!
Maurizio iese prin vestibul. ■

Munci?
DOVINO: Nu-i de-ajuns! Vedeți, domnule marchiz: în mod inevitabil, noi ne *construim.* Stați să mă explic. Iată: intru în casa asta, și devin imediat, în fața dumneavoastră, acela care trebuie să fiu — mă *construiesc!* — adică, mă prezint într-o formă adaptată la relațiile pe care trebuie să le stabilesc cu dumneavoastră. Și la fel faceți și dumneavoastră, care mă primiți. Dar, în fond, înăuntrul acestor construcții ale noastre, puse față-n față, înapoia perdelelor și a obloanelor, stau ascunse bine gîndurile noastre cele mai secrete, sentimentele noastre cele mai intime, tot ceea ce sîntem pentru noi înșine, în afara relațiilor pe care vrem să le stabilim. Am fost îndeajuns de clar?
'ABIO: Da, da! Foarte clar... Foarte clar! Vărul meu mi-a spus că sînteți foarte inteligent.
BALDOVINO: Iată! Dumneavoastră credeți, probabil, că eu am vrut, mai adineaori, să vă dau o mostră de inteligență !
'ABiO: Nu... spuneam așa, fiindcă... aprob, aprob ceea ce ați știut să explicați atît de bine.
ALDoviNO: încep eu, atunci — bineînțeles, dacă-mi permiteți! — să vorbesc deschis. De la o vreme, domnule Marchiz, simt — aici, în mine, — un dezgust profund ■[a]ță de josnicele mele construcții, pe care mă văd silit

să le întrebuințez și-n relațiile cu ai mei... sg cu semenii mei, dacă asta nu vă jignește... 'ti
FABIO: Nu, de loc... Va rog, continuați, continuat}
BALDOVINO: Eu, domnule marchiz, mă uit într-una'u" și-mi spun: „Ce josnic, ce nedemn este ceea ce nilr"' să faci!" ștl
FABIO *(descumpănit, încurcat):* O, Dumnezeule!...])ar pentru ce?
'
BALDOVINO: Pentru că — scuzați-mă! — acesta este a] rul! Dumneavoastră, mai mult ca oricine, ați pm * mă întrebați: atunci, pentru **ce faci asta?** Pentru foarte mult din vina mea, dar tot așa de mult »; vina altora, iar acum, prin forța lucrurilor, nu pot» altfel. A vrea să fim într-un fel, sau într-alt fel, e tn ușoară, domnule marchiz! Greutatea vine pe urmă: d *putem fi* așa cum ne vrem! Nu sîntem singuri! Sîn noi, și animalul din noi. Animalul care ne tlp Oricît l-am biciui, nu-l vom supune niciodată. Ia (3 cați să convingeți un măgar să nu meargă pe margine, unei prăpăstii!... Va primi lovituri de bici, sniucittj ghionti, și tot pe-acolo va merge, fiindcă nu poate alt fel. Și dacă, după ce l-ați biciuit, după ce l-ați lovii bine, o să vă uitați la ochii lui îndurerați... ia spuneți: nu vi se va face milă? Spun milă; nu-l scuz! Inteligența, care scuză animalul, se abrutizează și ea. Dar să-ți iii milă, e altceva! Nu vi se pare?
FABIO: Desigur... desigur... Cred că e cazul să discutămș despre noi, nu?
BALDOVINO: Asta am și făcut pînă acum, domnule mai chiz! V-am spus toate acestea pentru a vă face să in legeți că, știind ce fac, am și o anumită demnități pe care țin să mi-o salvez. Și nu există altă cale de-a salva decît vorbind deschis. Mințind, ar fi oribil, I teribil de vulgar. Adevărul!
FABIO: Așa-i, da... E limpede... Să încercăm să ne-nw' gem..'.
BALDOVINO: Atunci, dacă-mi dați voie, am să vă între"'
FABIO: Cum ați spus?
BALDOVINO: Dacă-mi îngăduiți, vă voi pune câteva i'[lFt] bări.
A, da!... întrebați, vă rog.
j co
. Așa... *(Scoate un carnet din buzunar.)* Am ndițiile esențiale ale situației. Cum trebuie să B111 un lucru serios, așa e mai bine și pentru dum-avoastră, și pentru mine. *(Deschide carnetul și îl răs-l[l] esie;*

între timp, începe să pună întrebări cu aerul unui °iecâtor, de loc sever.) Dumneavoastră, domnule marchiz sînteți amantul domnişoarei... o *(Izbucnind deodată, ca să întrerupă întrebarea şi căutare® î[n carnei]:* Nu!... Iertați-mă... dar... aşa... QVINO *(ealm, zîmbitor):* Vedeți? De la prima între-
[4]' bare ați şi început cu obiecțiile!... ojO: Dar e firesc! Pentru că...
[f]oOVINO *(deodată sever):* Nu e adevărat acest lucru?
[8] Spuneți că nu e adevărat? Atunci... *(se ridică)* ...ier-tati-mă, domnule marchiz. V-am spus că am demnitatea mea. N-aş putea să mă pretez la o asemenea comedie tristă şi umilitoare.
«BIO: Cum!... Eu cred că, dimpotrivă, felul dumneavoastră de a...
BALDOVINO: Vă înşelați! Demnitatea mea (aşa cum e) nu o pot salva decît cu condiția ca dumneavoastră să vorbiți cu mine, ca şi cum ați vorbi cu însăşi conştiința dumneavoastră. Sau aşa, domnule marchiz, sau de loc! Nu mă pretez la roluri nedemne. Adevărul! Vreți să-mi răspundeți?
FABIO: Ei bine... da... Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu mai căutați în carnetul acela. Vă referiți la domnişoara Agata Renni?
MtDOVINO *(nu ține seamă de rugămintea lui Fabio; continuă să caute in carnet; găseşte; repetă):* Agata Renni 1 Exact! Douăzeci şi şapte de ani?
[lllîl]0: Douăzeci şi şase.
"M'DOVINO *(se uită în carnet):* I-a împlinit în ziua de nouă, 'una trecută!... Deci: merge pe douăzeci şi şapte!... Şi--, ar fi... *(se uită din nou în carnet)* ...ar fi şi o mamă, nu?
țI0: Dar, îmi dați voie...
DOVINO: E un scrupul, credeți-mă! Nimic altceva decît [Un] scrupul, din partea mea! Iar pentru dumneavoastră, o garanție în plus! Domnule marchiz. Mă veți găsi, , la fel de precis ca acum.jy,i
299

T

rât
Pati
FABIO: Ei bine, dai Există şi o mamăl
BALDOVINO: Citi ani are, dacă nu vă supărați?
FABIO: Dar... de unde vreți să ştiu?!... S-ar putea cincizeci şi unu... cincizeci şi doi...
BALDOVINO: Numai?... Iată de ce... — vorbind [s]i[t] ar fi fost mai bine să nu fie. *Mama este o comtrucr ductibilă.* Dar, ştiind că există, să creştem puțin v Să spunem, aşadar, cincizeci şi trei de ani. rj [la] voastră, domnule marchiz, trebuie să fiți *J[l/]* vîrstă cu mine... Numai că eu-s cam uzat. mult. Am însă patruzeci şi unu!
FABIO: Ol... Păi atunci, eu sint mai în vîrstă. şi trei!
BALDOVINO: Felicitările mele! li purtați de minune. Si poate că şi eu, refăcîndu-mă puțin... Aşadar, patiV şi trei. Acum, iertați-mă, dar vâ trebui'să ating [0]'; chestiune delicată.
FABIO: Soția mea?
BALDOVINO: Sînteți despărțiți. V-a făcut zile fripte... ştiu, dumneavoastră sînteți un perfect gentilom-şi cine nu ştie să le facă, e sortit să le-ndure. Aşt. mizeriile vm din partea soției dumneavoastră.':-.., găsit, aici o consolare. Numai că viața — ca un c'.;.. tar nemilos 1 — ne face să plătim pentru fiecare i pe care ni-l cedează, cu sute de necazuri şi neplâ..■.:.
FABIO: Din păcate 1
BALDOVINO: Mie îmi spuneți! Vedeți dar, domnule m. chiz, că trebuie să plătiți pentru consolarea pe ■ ați găsit-o aici 1 Aveți în față umbra amenințătoare. unei scadențe fără amînare. Eu vin să pun o semnat© de gir, şi să-mi asum plata poliției dumneavoastră *"" nu vă puteți închipui, domnule marchiz, ce simt că mă pot răzbuna pe o societate care nu ai nici un credit semnăturii mele. Mare lucru: să-ți i semnătura! îmi spun: „Iatăl Cineva a luat vieții[0]* ce nu i se cuvenea, şi, acum, eu plătesc pentru eb asta, pentru că — de n-aş plăti — reputația lui ai in aer, onoarea unei familii ar da faliment 1" E p[el1] mine, domnule marchiz, o frumoasă satisfacție: ° vanşă! Credeți-mă, n-o fac din alte motive. Vă îi[1"01']
300
tot dreptul! Fiindcă cu sint... îmi permiteți o
împăț
pesigur! Spuneți, spuneți...
• rivlNO *(cont Inul nd):* ...ca cineva care ar veni să puie" î ță î
riv (
■ [c]i[r]culație aur sunător, într-o țară în care nu se cu-[as]te altă monedă decît cea de hîrtie. E lucru firesc lâ început să nu se acorde încredere aurului 1 Şi dum-[e]avoastră sînteți tentat să-l refuzați, nu? Dar e aur [u]r curat 1 Nu vă

îndoiți, domnule marchiz 1 N-am putut s-l risipesc, pentru că-l am în suflet, şi nu în buzunare- Altfel!
: Asta-i bine! Deci despre asta-i vorba? Foarte bine!--- Nici nu caut altceva, domnule Baldovino. Onoarea! Frumusețea sentimentelor! ,D0VINO: Am şi cîleva amintiri de familie... Dezonoarea rn-a costat scump: sacrificarea amorului propriu, amărăciuni fără sfîrşit, dezgust, repulsie... Ce-o să mă coste onoarea? Dumneavoastră mă invitați... eu, primesc... şi, împreună, la nuntă. în aparență, mă însor cu o femeie; dar în realitate, mă însor cu onoarea.
FiBlO: Aşa-i! Desigur! Şi-acum, destul! Mi-ajunge! Gata! DOVINO: Gata? Credeți că e.gata? Iertați-mă, domnule marchiz, dar consecințele?
FABIO: Ce vrei să spui? Nu pricep.
BALDOVINO: Ei, da! Văd că dumneavoastră... firește, pentru că suferiți în fața mea, şi vă dați toată osteneala să rezistați acestei situații penibile, spre a ieşi, totuşi, din ea, văd că tratați chestiunea cu prea multă uşurință.
FABIO: Nu! Nicidecum! Cum, cu uşurință?
[i]LDOVINO: Permiteți? Domnule marchiz! Onoarea mea trebuie sau nu trebuie să existe?
[llBI]0: Sigur că trebuie să existe! E singura condiție pe care v-o pun.
DOVINO: Foarte bine. în sentimentele mele, în voința mea, în toate acțiunile mele. Ea există. O simt. O vreau. } voi dovedi. Ei bine? [10]: Cum, ei bine? V-am spus că mi-ajunge! Gata!
*M)Ovino: Dar consecințele, domnule marchiz? Nu vă [fie] cu supărare, consecințele... ei? Să vedem: onoarea, [a]?a. cum o vreți de la mine — ce este? Gîndiți-vă puțin.
301
...animalul?
l *
a
Nimic! O abstracție. O formă pură! Ăm absolutul! Scuzați-mă, dar... dacă trebuie să de onoare, va fi nevoie, fără doar şi poate, ca eu iese — ca să spunem aşa — această abstracție-viață acestei forme pure; să o simt în toată fii această onoare abstractă şi absolută. Şi-atunc, vor fi consecințele? Prima, veți vedea, va ii [ac]' *va trebui să fiu un tiran.* ;
FABIO: Un tiran?
BALDOVINO: Prin forța lucrurilor! Fără să vreau! «■ înțelegem: în ceea ce priveşte forma pură! (Resy'[1]' mă interesează.) Dar pentru forma pură, om de on!'" cum mă vreți dumneavoastră, şi cum mă vreau eu* trebui neapărat să fiu un tiran, vă avertizez! Yâ-* obliga să respectați cu scrupulozitate toate aparent»]' ceea ce va cere, inevitabil, din partea dumneavoastră a domnişoarei, a mamei, grave sacrificii; o supărător limitare a libertății, respectul tuturor convențiilor vieții sociale. Şi... vă spun cinstit, domnule marchiî pentru a vă dovedi că sînt însuflețit de cele mai bi intenții —- ştiți ce va rezulta din toată chestiui asta? Ce se va impune între noi, şi va sări în ochii tuturora? Că, tratînd cu mine, să nu vă faceți iluzii — omul de onoare care voi fi — fapta ticăloasă o săvîrşiți dumneavoastră, ceilalți, şi nicidecum eu! Eu,îi toată această combinație necurată nu văd decît un sii gur lucru: posibilitatea pe care mi-o dați — şi pe eu o accept — de a fi om de onoare.
FABIO: Dar... dragă domnule... pricepeți că... chiar dumneavoastră ați recunoscut-o... eu... în clipa asta nu-s i" stare să vă urmăresc prea bine... Vorbiți minunat,ii;" vă rog, vă rog foarte mult, să coborîm pe pămînl'-
BALDOVINO: Eu? Pe pământ? Nu pot!
FABIO: Iertați-mă... dar cum nu puteți? Ce vreți să spuml
BALDOVINO: Nu pot, domnule marchiz, tocmai din condițiilor pe care mi le puneți! Prin forța lucruri trebuie să plutesc în abstract. Băgați de seamă sa cobor pe pământ! Realitatea nu este pentru mine'- *' trați-o pentru dumneavoastră. Cobor îți dumneavoa în ea. Vorbiți! Vă ascult! Voi fi inteligența ca'[1] ' scuză, dar compătimeşte...
302
f *7umsc, drătindu-se cu degetul):*
[1] '"(fin. IeW-mă[1] E'° consecință!
da..-Aveți dreptate! Chiar aşa! Deci.;. să vor-SăVorbească, aşadar, animalul!... Fără oco-jirect,W? Iar dumneavoastră să mă ascultați, *1* compătimiți- Tocmai pentru a ne înțelege... Vreți ă'spuneți că pentru a vă înțelege cu

eU•
[1] • e?

?! Cu dumneavoastră, da! Cu cine altul?
nOVl[NO:] Nu, domnule marchiz! Cu dumneavoastră în-l -yă trebuie să vă înțelegeți! Eu, pentru mine, am înțe-
[?1] totul foarte bine. Dacă am vorbit atîta (să ştiți că obiceiul să vorbesc mult!) am făcut-o pentru că
,s
am ob
oiam să vă dați bine seama E?
) p
de absolut totul!
■10: po
Eu?
irpoVINO: Dumneavoastră, dumneavoastră! Pentru mine chestiunea e ca şi terminată. E foarte simplu, nu? Ce trebuie să fac eu? Nimic. Nu reprezint decit forma. Acțiunea — care nu e prea frumoasă — o săvîrşiți dumneavoastră... ați şi săvîrşit-o, iar eu vin s-o repar, s-o ascund; dumneavoastră veți continua s-o săvîrşiți, iar eu o voi ascunde mereu. Dar pentru a o ascunde bine — în interesul dumneavoastră, şi, îndeosebi, al domnişoarei ! — trebuie să mă respectați; şi aceasta nu vă va fi uşor, în rolul pe care vreți să vi-l rezervați! Să mă respectați, spun: nu în sens propriu — pe mine, ci forma — forma pe care eu o reprezint: aceea de bărbat onorabil, al unei femei onorabile! Nu vreți s-o respectați?
FABIO: Ba da, desigur!
3ALDOVINO: Şi nu pricepeți că această formă va fi cu atît mai riguroasă şi mai tirană cu cît veți vrea ca onoarea mea să fie mai pură? De-aceea vă spuneam să fiți atent la consecințe. Nu pentru mine, ci pentru dumneavoastră! Eu, vedeți, am ochelari buni pentru filozofia mea. Şi) pentru a-mi salva — în aceste condiții — demnitatea mea, îmi va ajunge să văd în femeia — care numai
r °u numele va fi a mea! — să văd o mamă...
'O: Aşa, da... foarte bine!
[D]OVINO: ...şi să concep raporturile mele cu ea în funcție de micuța ființă care va veni pe lume — adică, în
303

T

funcție de oficiul ce-mi este dat să îndeplinesc-candid, foarte nobil, pătruns de nevinovăția cel •* celei, care va veni pe lume. E bine, aşa? [1]
FABIO: Foarte bine! Da, da! Foarte binlj '
BALDOVINO: Fiți atent! Foarte bine pentru mine, nu tru dumneavoastră! Băgați de seamă, dom[n'u]e ' chiz: cu cît aprobați mai mult, cu atît veți *s'/* întîmpinat mai multe neplăceri!, [d]
FABIO: Cum?! Iertați-mă, dar pentru ce? Nu văd i, aceste dificultăți pe care le vedeți dumneavoastră
BALDOVINO: Cred că-i de datoria mea să vă fac să le v[e]i domnule marchiz. Dumneavoastră sînteți un gentil, O serie întreagă de lucruri, de obligații, vă silesc -■' vă purtați ca un om de onoare. Dar nici nu vă p[u]V lipsi de onoare! E atît de adevărat ce spun, încît-J altă probă vreți? —neputînd-o găsi în ceea ce fa[Ce]r o căutați în mine. *Eu trebuie să reprezint onoarea dun neavoastră!* Adică, să fiu bărbatul cinstit al unei few care nu poate fi soția dumneavoastră; să fiu tatăl cinstit al unui nou-născut, care nu poate fi copilul dum-neavoastră. Nu-i aşa?
FABIO: Da, da! Aşa-i..'.
BALDOVINO: Dar dacă soția este a dumneavoastră, şinui mea; dacă copilul este al dumneavoastră, şi nu almei, nu înțelegeți că nu va fi de-ajuns ca numai eu să *k* om de onoare? Că şi dumneavoastră, domnule marclm, trebuie să fiți om de onoare? Veți fi silit! Prin fort lucrurilor!
FABIO: Cum, cum? Nu pricep! Stați... Dacă...
BALDOVINO: Simțiți că vă fuge pămîntul de sub piciou
FABIO: Nu!... Vreau să spun... dacă trebuie să se schiml' condițiile...
BALDOVINO: Sînteți nevoit! Le schimbați chiar dunine» voastră! Aparențele acestea, care trebuie salvate, d* nule marchiz, mi sînt numai pentru alții! Va fi [u"]; aici, şi pentru dumneavoastră! Una, pe care dum"[r] voastră înşivă ați vrut-o, şi căreia eu, tocmai eu, [v] trebui să-i dau viață: *onoarea dumneavoastră.* V-ațiS[1], dit la asta? Băgați de seamă că nu e lucru prea uş°
FABIO: Dar dacă dumneavoastră ştiți...

uu»**--: Tocmai pentru că ştiu! Vorbesc împotriva interesului meu, dar nu pot face altfel. Vă sfătuiesc, Hoinnule marchiz, să vă gîndiţi bine!
Pauză. Fabio se ridică şi începe să se plimbe agitat, consternat. Baldovino se ridică şi el, şi aşteaptă.
BAI
(plimbîndu-se): Sigur că... veţi înţelege că... dacă
eu---j)OVlNO: Ba da! Credeţi-mă că e mai bine să vă mai
gîndiţi la ceea ce v-am spus, şi — dacă credeţi — consultaţi-o şi pe domnişoara. *(Aruncă o privire spre uşa din dreapta.)* Poate că aceasta nu va mai fi necesar, fiindcă...
(întorcîndu-se brusc, cu mînie): Ce vreţi să spuneţi?
BALDOVINO *(foarte calm, trist):* O!... în fond, aceasta ar fi foarte firesc. Mă retrag. Cred că-mi veţi comunica, sau veţi face să mi se comunice la hotel, hotărîrea dumneavoastră. *(Dă să se-ndrepte spre ieşire, dar se întoarce.)* In orice caz, puteţi conta, atît dumneavoastră, domnule marchiz, cît şi domnişoara, pe întreaga mea discreţie.
FABIO: Nu mă îndoiam.
BALDOVINO *(rar, grav):* în ce mă priveşte, am pe conştiinţă multe alte vini!... Şi-aici, după mine, nu-i vorba de vreo vină, ci numai de-o nenorocire. Oricare va fi hotărîrea pe care o veţi lua, să ştiţi că voi rămîne totdeauna recunoscător — în secret — vechiului meu coleg de liceu, pentru că m-a socotit demn de-a mă apropia cu onestitate de această nenorocire. *(Se înclină.)* Domnule marchiz...
CORTINA

T

Actul al Il-lea

Salon magnific în casa Baldovino. Se **văd** cîtova mobile care erau şi în salonul din actul precedent. Uşă comună în fund; uşi laterale în dreapta şi în stînga.

Scena 1

MABCHEXTO FONGI, **MARCHIZUL PABIO**

La ridicarea cortinei, Fongi — cu pălăria şi bastonul intr-o mină — ţine deschisă, cu cealaltă mină, uşa din stingă, şi vorbeşte spre interiorul camerei In care se află Baldovino. Fabio aşteaptă, ca, unul care nu vrea să fie nici văzut, nici auzit de dincolo.

FONGI *(spre interior):* Mulţumesc, mulţumesc, Baldovino, da... Cum îţi închipui că n-am să vin să asist la această ceremonie plină de candoare! Mulţumesc ! Peste o jumătate de oră sînt înapoi, împreună cu prietenii consilieri. La revedere.
închide uşa; se întoarce spre Fabio, care se apropie de el în ***vlr'ful*** *picioarelor, face cu ochiul, şi dă şiret din cap.*
FABIO *(încet, cu grijă):* Da?... Crezi, într-adevăr? FONGI *(ii răspunde mai întii din cap, fâcînd mereu cu ochio*)*
A căzut în cursă! S-a prins! FABIO: Şi mie mi se pare. Iată: au trecut şase zile!

*o*I *(arata trei degete de la o mină, şi le agită):* Irei... tre i sute... trei sute de mii de lire! Ti-am spus? Nu putea să dea greş. *(îl ia de braţ şi se îndreaptă cu el spre uşa comună, vorbindu-i.)* Va îi o scenă de mare haz. fotu-i să mă lăsaţi să lucrez... să-mi daţi mină liberă! Ce-o să ne mai batem joc de el!... *(fese cu Fabio.)*

Scena 2

BALDOVINO, MAUKIZIO

Scena rămîne un moment goală. Uşa din stingă se deschide: intră Baldovino şi Maurizio.

(privind împrejur): Ei!... Dar ştii că te-ai instalat foarte bine!
BALDOVINO *(neatent):* Da... *(Cu un zîmbet echivoc.)* ...Cu o desăvîrşită corectitudine! *(Pauză.)* Ei! Spune, spune ceva... Pe unde ai umblat?
MAURIZIO: Eh!... Prin lume... Dar nu prin locuri obişnuite.
BALDOVINO: Tu?
MAURIZIO: De ce te miri? Nu crezi?
BALDOVINO: Nu prin locuri obişnuite? Păi, dacă n-ai fost nici la Paris, nici la Nisa, nici la Cairo... unde ai fost, mă rog?
MAURIZIO: în ţara cauciucului şi a bananelor!
BALDOVINO: In Congo?

MAURIZIO: Da!... Am umblat prin păduri nemărginite!... Dar ştii? Autentice!
iALDOVlNO: Interesant! Şi-ai văzut sălbăticiuni?
MURlziO: Da. Nişto nenorociți de negri din *mehallc.*
BALDOVINO: Nu. Vreau să spun, l'iare, fiare adevărate: tigri, leoparzi!
MJRiziO: Nicidecum! Mulțumesc! Dumnezeule! Cum îți strălucesc ochii!
BLDoviNO *(surîde cu amărăciune; desface degetele de la o mină şi-i arată lui Maurizio unghiile):* Vezi unde am ajuns? Şi nu ni le tăiem, pentru a ne dezarma, nu! Ni le tăiem, pentru ca mîinile noastre să pară mai civilizate ... Vreau să spun: mai apte pentru o luptă cu mult

T

mai feroce decît aceea pe care bieții noştri străm dădeau numai cu unghiile. Iată de ce am invidi$_a$ f ° deauna fiarele! Şi tu, nenorocitule, ai umblat pri$_n$ $^{t-}$duri şi n-ai văzut măcar un lup !
M-
MAURIZIO: Lasă asta 1 Să vorbim mai bine de tine. Ei? r merge?
l""
BALDOVINO: Ce anume? " "" "
MAURIZIO: Căsnicia 1 Nevastă-ta! Adică... doamna 1
BALDOVINO: Cum ai vrea să meargă? Foarte bine!
MAURIZIO: Şi... raporturile tale cu... domnul?
BALDOVINO *(se uită o clipă la el, apoi ridiclndu-se):* $_{Q_U}$ vrei să fie?
MAURIZIO *(schimblnd tonul, cu franchețe):* Să ştii că totuşi, foarte bine!
BALDOVINO: Fireşte! Pentru că muncesc!... Am o ocu-pație...
MAURIZIO: A! da... Aşa-i, că am auzit că Fabio a înființat o societate anonimă.
BALDOVINO: Da. Ca să-mi găsească o ocupație. Se pricepe foarte bine la afaceri.
MAURIZIO: Eşti administrator delegat?
BALDOVINO: Da. Şi tocmai de-aceea merg bine afacerile.
MAURIZIO: Şi asta am auzit! Ştii... aş vrea să intru şi eu în combinația asta. Se spune însă că eşti de-o severitate înspăimîntătoare!
BALDOVINO: Exact! Nu fur... *(Se apropie de el şi-l apud pe Maurizio de brațe.)* Ştii!... Să ai pe mînă sute de mii... Şi să poți să te uiți la ele ca la nişte petece de hîrtie! Să nu mai simți nevoia, nici cea mai mică nevoie să...
MAURIZIO: Ehei! Asta trebuie să fie pentru tine o mare plăcere!
BALDOVINO: Mare? Divină, dragul meu! Şi nici o afacere ratată, ştii? Dar se munceşte, nu glumă! Şi toți trebuie să mă asculte!
MAURIZIO: Vezi tu... tocmai de-aceea, oamenii...
BALDOVINO: ...se plîng, da? Hai, spune!... Țipă? Ci** tesc de mînie?
MAURIZIO: Spun... Spun că ai putea fi mai puțin... m^{0}" culos! Asta spun !

,pOVlN$^{()}$ Ştiu! îi sufoc! Pe toți ii sufoc! Pe oricine ' $_{ge}$-apropie de minei Dar tu, Maurizio, trebuie să mă înțelegi! Nu pot face altfel! De zece luni nu mai sînt
: N$_U$?!.-. Şi, mă rog, ce eşti?
p: Ți-am spus mai adineaori: aproape o divini- $_{ta}$te! Ai putea să înțelegi asta! N-am corp decît în apa-rență. Stau cufundat în mijlocul cifrelor, al speculațiilor. Şi toate sînt pentru alții! Pentru mine nu e nici o centimă, şi nici nu vreau să fie! Locuiesc aici, în casa asta frumoasă, şi aproape nu văd, nu aud, şi nu ating nimic Uneori, mă minunez eu însumi auzindu-mi sunetul vocii, zgomotul paşilor; dîndu-mi seama că am nevoie şi eu să beau un pahar cu apă, sau să mă odihnesc. Ai priceput? Trăiesc în absolutul unei forme pur abstracte!
MAURIZIO: Ar trebui să ai un pic de milă pentru bieții muritori !
BALDOVINO: Şi am! Dar nu pot să fac altfel!... I-am spus vărului tău, marchizul; l-am făcut atent la timp! Eu mă țin de litera angajamentului!
MAURIZIO: Hai, recunoaşte că-ți faci din asta o plăcere diabolică!
BALDOVINO: Diabolică? Nu! Suspendat în aer, m-am întins parcă pe un nor... E plăcerea sfinților de pe frescele din biserici!

MAURIZIO: Trebuie să înțelegi, dragă Angelo, că nu e cu putință ca lucrurile să țină așa, la, infinit.
BALDOVINO *(întunecat, după o pauză):* Da... știu! Odată și-odată se va sfîrși. Și s-ar putea ca, foarte eurînd ! Dar să se păzească! Și să aibă multă grijă! *(îl prieşte In ochi.)* Spun asia in interesul lor. Deschide-i bine ochii vărului tău! Mi se pare că doreşte tare mult să scape cit mai repede de mine. Ce ai? Pari tulburat... Știi ceva?
MAURIZIO: Nu... absolut nimic.
ALDOVINO: Hai, fii sincer!... Mi-e milă, bagă de seamă!
E așa de firesc ! AURIZIO: Te asigur că nu știu nimic! Am vorbit cu doamna Maddalena. IN'u l-am văzut încă pe Fabio. AlDoviNO: Da, la... Las'că știu!... Amîndoi, mama și vărul tău, și-au spus: „O măritäm *pro forma!* După
309
eîtva timp, sui) un pretext oarecare he scăpăm noi ' el!" Într-adevăr, ăsta era lucrul cel mai de dorit d_e Numai că e o speranță deșartă 1 Au fost de o uşurimJ deplorabilă, chiar și în asta.
' '"
MAURIZIO: Așa bănuieşti tu! Cine îți spune? BALDOVINO: E-așa de adevărat, încît au pus ca o fundamentală onoarea mea! MAURIZIO: Iată, decil Vezi bine că... BALDOVINO: Ce prost eşti! Logica e ceva, iar sufletul $_e$ alt ceva. Poți — prin coerență logică — să propui un lj_{CI}, iar — cu sufletul — să speri la un altul. Crede-i.-dragul meu, că mi-ar fi foarte uşor — pentru a le $f_{at(}$' un serviciu lui și domnișoarei — să le dau un raotiv de a scăpa de mine. Dar să nu spere la asta, fiindc eu... dai aș putea s-o fac, dar nu o voi face! *Pentru ei nu o voi face, fiindcă ei nu pot dori, absolut de $l_{0(}$ ca eu să fac asta!*
MAURIZIO: Pentru Dumnezeu! Eşti teribil! Le negi pîi$_{la}$ și posibilitatea de a dori ca tu să săvîrşeşti o faptă
urîtă?
BALDOVINO: Uite! Să presupunem că o fac. Mai întîi, TOI răsufla uşurați. Vor scăpa de piedica nesuferită pe care o reprezintă persoana mea. Onoarea, prăbuşindu-se o dată cu mine, s-ar putea crede că — dacă nu în întregime, cel puțin în parte — ar rămîne cu ei: doamna ar fi o soție legitimă, despărțită de un bărbat nedemn, și în această lipsă de demnitate a soțului, tînără cum e, ar putea să-și găsească o scuză lăsîndu-se consolată de un vechi prieten de-al casei. Ceea ce nu era îngăduit unei domnișoare, i se poate ierta foarte uşor unei doamne absolvită de orice obligație de fidelitate conjugalii' E bine? Așadar eu, soțul, pot fi un nemernic, și ci IM pot alunga din casă. Numai că eu n-am intrat aici doar ca soț. Ca simplu soț, dimpotrivă, n-aș fi intrat nici' odată, căci n-ar fi fost nevoie de minei Era nevoie de mine, pentru că acest soț trebuia, peste puțin timPi să fie tată; peste puțin timp, adică, vreau să spui[1]'" la timpul potrivit. Aici era nevoie de un tată. Și tatăl" ehl tatăl — în interesul domnului marchiz — trebŞ să fie, neapărat, om de onoare 1 Și asta pentru că, da[£a] în calitatea mea de soț pot pleca fără să cauzez vi*
310
paguba soliei mele, care, părăsind numele meu și-l reia pe al ei, ca tată însă, fapta mea urîtă ar dăuna fără doar și poate fiului meu, care nu va avea alt nume decît al meu! Și cu cît voi cădea mai jos, cu atît el va avea mai mult de suferit. Și asta, el, nu o poate dori absolut de loc!
$_{\cdot IA}$0R$^{IZilO:\ A'\ mi!\ Desi}$g$^{ur!}$
HAIJDOVINO: Ei, vezi acum? Și ca să cad... nu-mi este greu de loc! Voi cădea... Mă cunoşti doar!... Dar și eu mă voi răzbuna pentru fapta mîrșavă pe care vor s-o facă, alungîndu-mă de aici, ca pe un om de nimic. Le voi pretinde copilul, care — prin lege — îmi aparține 1 Mai întîi, am să li-l las doi sau trei ani, ca să-nceapă să-l îndrăgească; apoi, voi dovedi că soția mea trăieşte,ca adulteră, cu amantul ei, și le voi lua copilul, pe care-l voi tîrî după mine, jos... cît mai la fund... Tu știi că-n mine zace o bestie teribilă, de care am vrut să scap, încătuşînd-o în condițiile astea care mi-au fost oferite. E în interesul lor, mai cu seamă, să mă facă să le respect, așa cum vreau și eu de altfel! Și asta, pentru că, de mă voi elibera de ele, astăzi sau mîine, nu știu, într-adevăr, unde aș putea ajunge. *(Schimbînd tonul pe neașteptate.)* De ajuns, de ajuns... Ia spune-mi! Te-au trimis la mine de cum ai sosit? Ei, hai!... Ce vrei să-mi ceri? Grăbeşte-te, te rog. *(Se uită la ceas.)* Ți-am acordat mai mult timp decît ar fi trebuit. Știi că-n dimineața asta e botezul copilului? Și că, înainte de prînz, am aici o reuniune cu consilierii pe care i-am invitat? Așa că... Cine te-a trimis? Văru-tău? Sau doamna mamă?
MAURIZIO: Ei, da!... Tocmai pentru botezul micuțului! Numele pe care vrei să i-l dai...
BALDOVINO: Bine, bine! Știu!

UAURIZIO: Tartă-mă, dar nu ți se pare...?
BALDOVINO: Ştiu... Bietul copilaş! E un nume prea... greu pentru el. Riscă aproape să fie strivit! Rlzi *(silabisind):* Sigismondo!
OVINO: Dur e un nume obişnuit în familia mea. Tatăl meu se chema aşa... Bunicul meu tot aşa...
RIZIO: Trebuie să înțelegi, Angelo, că ăsta nu-i un argument serios pentru ei.
311
nu m-aş fi
BALDOVINO: Nici eu —■ şi tu ştii astal — nu m-aş fi cj , vreodată la aşa ceva... Aşa-i ! E un nume urît, *vii[Q f* în special pentru un copilaş... şi... îți mărturisesc.. 9 *şoaptă)* ...că de-ar fi fost copilul meu —al meu! poate că nu i-aş fi pus numele ăsta... MAURIZIO: Ei, vezi? Vezi?...
BALDOVINO: Ce să văd? Asta, dimpotrivă, trebuie să cn stituie pentru tine un argument în plus că nu pot ac« să mă abat de la acest nume! Văd că ne-ntoarcem mer în acelaşi loc! Nu e pentru mine, ci pentru forma! Pentru formă, pricepi? Fiindcă trebuie să-i dau nume, nu pot să i-l dau decit pe acesta! E inutil si ştiil Cu totul inutil ca să insiste! îmi pare rău, îa, nu fac concesii, poți să le-o spui! Ei! la dracu! Să ms lase să lucrez! Toate astea sînt fleacuri! îmi pare râu dragul meu, că te-am primit aşa. Ne mai vedem, nuj La revedere.
Scena 3
MAURIZIO, DOAMNA MADDALENA, FABIO
Maurizio va rămlne cu gura căscată. Peste puțin, pe uşa din dreapta intră, unul după altul, doamna Maddalena şi Fabio, curioşi să afle vestea pe care au aşteptat-o atita. Maurizio îi pripeşte, şi cu un deget se scarpină după ceafă. Mai întli doamna Maddalena, apoi Fabio, ii fac din cap un semn mut de întrebare; ea, cu ochii rugători, el, în schimb, cu privirea încruntată. Maurizio le răspunde cu un alt semn — negativ — din cap, închizînd ochii pe jumătate, apoi desface brațele. Doamna Maddalena se prăbuşeşte, zdrobită, într-un fotoliu, şi rămlne aşa. Fabio se aşază şi el, dar ghemuindu-se-n fotoliu, cu pumnii slrînşi pe genunchi. Se aşază şi Maurizio clătinînd din cap, şi răsuflînd lung şi zgomotos pe nări. Nici unul dintre ei nu are puterea să rupă tăcerea care-i striveşte. La suspinele zgomotoase ale lui Maurizio, Fabio răspundeşi el cupufniluri. Doamna Maddalena nu poate nici să sufle, nici să suspine; neconsolată, cu

m

T

colțurile gurii lăsate în jos, clatină din cap, ori de cîle ori aude un suspin sau o pufnitură. Actorilor să nu le fie teamă, să prelungească această scenă mută. Deodată, Fabio sare în picioare şi începe să se plimbe, frămintat, deschizînd şi strîngind pumnii. După puțin timp, se ridică şi Maurizio, care se apropie de doamna Maddalena, şi, înclinîndu-se în fața ei, întinde mina pentru a-şi lua rămas bun.
vlADDALENA *(încet, de parcă s-ar tîngui, intinzindu-i şi ea mina):* Plecați? pBlO *(răsucindu-se brusc):* Lasă-l să plece! Nu ştiu cum a avut curajul să vină aici! *(Lui Maurizio.)* Să nu mai îndrăzneşti să te uiți în ochii mei! *(îşi reia plimbarea.)* jlAURlZIO *(nu îndrăzneşte să protesteze; întoarce doar capul şi se uită la el, ținînd mina doamnei Maddalena într-a lui, apoi spune încet):* Şi doamna? HADDALENA *(încet, ca şi cum s-ar tîngui):* Aşteaptă dincolo, lîngă copil. MAURIZIO *(cu. mîna doamnei Maddalena încă într-a lui, spune încet):* Salutați-o din partea mea. *(Duce la gură mîna doamnei Maddalena, şi i-o sărută; apoi deschide din nou brațele.)* Rugați-o din partea mea... rugați-o să mă ierte.
MADDALENA: O!... Ea, cel puțin, acum are copilull FABIO *(plimbîndu-se mereu):* Da! Se va bucura de copiii
Asta pînă cînd domnul ăla o să înceapă să-l asuprească şi să-l chinuiască şi pe el.
MADDALENA: De asta, de asta mă tem cel mai mult! FABIO *(plimbîndu-se mereu):* A şi început cu numele. MADDALENA *(lui Maurizio):* Nu ştiu dacă mă credeți, dar

de zece luni nu mai putem respira!
BIO *(se plimbă mereu):* Bănuim noi cum vrea să-l crească! MADDALENA: E groaznic... Nu mai putem citi nici măcar
un ziar!
JAURIZIO: Nu? De ce?
*ADDALENA: Ei! Are o anumită părere despre presă... jATJRiziO Dar... în casă, cum e? Rău? Aspru?
LENA: Ceee?... Mai răul... E foarte politicos! Ştie
sa spună cele mai aspre lucruri pentru noi într-un fel...
°u argumente at.lt de neaşteptate, şi care par, stînd şi
313

T

ascultîndu-le, atît de greu de combătut, încît ne * 1 dem totdeauna constrînse să facem cum vrea el 1 *" om înspăimîntător, înspăimîntător, credeți-mă, dOl nule Setti! Eu nu mai am tărie nici să respir.
MAURIZ1O: Ce pot să vă spun, doamnă? Sînt uluit!...]j
fi crezut niciodată... '
FABIO *(izbucnind din nou):* Te rog, eu nu pot pleca în cli* asta, pentru că e botezul copilului! Altminteri, pleca imediat! Tu însă, şterge-o! Auzi! Şterge-o 1 Q", nu mai pot să te văd înaintea ochilor 1 MAURIZIO: Ai dreptate, da... Plec, plec...
Scena 4
CAMERISTUL, CEI DE MAI ÎNAINTE
CAMERISTUL *(deschizînd uşa din fund şi anunțînd):* Parohul
de la biserica Santa Marta. MADDALBNA *(ridicîndu-se):* A! Roagă-l să poftească.
Cameristul iese.
MAURIZIO: La revedere, doamnă.
MADDALENA: Chiar vreți să plecați? Nu rămîneți la botez? Agata s-ar bucura să fiți şi dumneavoastră. Veniți, veniții... Eu am multă speranță în dumneavoastră. *Maurizio ridică mlinile încă o dată, se înclină, îl priveşte pe Fabio, neîndrăznind măcar să-l salute, şi iese pe uşa din fund, înclinîndu-se în fața parohului de la Santa Marta, care, între timp, a intrat, introdus de către servitorul care se retrage, închizînd uşa.*
Scena 5
PAROHUL DE LA SANTA MARTA, DOAMNA MADDALENA, FABIO
l ăin*
PAROHUL DE
MADDALENA: Fiți binevenit! Vă rog să luați loc, PAROHUL: Ce mai faceți? Ce mai faceți, doamnă?
FABIO: Părinte 1
PAROHUL: Dragă domnule marchiz! Am venit, doamnă)[81]
iau ultimile măsuri.
.ppALBNA: Mulțumesc, părinte. Copilul din cor pe care l-ați trimis, a şi venit. : Bine, bine!
-ippALENA: Am pregătit totul dincolo... şi cu podoabele pe caro lo-ați trimis de la biserică. Ah! Să ştiți că a ieşit o splendoare! E o minune! Zău! O minune! Să vă conduc să vedeți...
pAp,OHUL: ...şi doamna?
jlADDALENA *(rămînînd încurcată):* Iată... trimit s-o cheme.
PAROHUL: Dacă e ocupată... n-o deranjați! Voiam să ştiu dacă se simte bine.
MADDALENA: Da, mulțumesc, acum se simte bine. Cred că înțelegeți... copilul o acaparează.
PAROHUL: îmi închipui!
jlADDALENA: Nu-l părăseşte o clipă.
PAROHUL: Aşadar, domnul marchiz va fi naşul?
FABIO: Da...
MADDALENA: Şi eu naşă!
PAROHUL: Asta se-nțelege de la sine... Şi... numele? Ră-mîne cel fixat?
MADDALENA: Din păcate... *(Suspină adine.)*
FABIO *(mînios):* Din păcate!

PAROHUL: Totuşi... să ştiţi că... în definitiv... e un sfînt venerabil... un rege! Ştiţi... mă ocup şi eu, puţin, cu hagiografia...
MADDALENA: Oh, desigur, ştiu! Dumneavoastră sînteţi un învăţat!
PAROHUL: Nu, nu... vă rog, nu spuneţi asta! Studiez cu pasiune... da... Sfîntul Sigismondo a fost regele Bur-gundiei, si a avut de soţie pe Amalberga, fiica lui Teo-doric... Mai tîrziu, rămas văduv... se însoară, din nenorocire, cu o domnişoară de onoare de-a reginei... o perfidă, care, prin instigaţii infame l-a făcut să săvîr-şească... ei, da!... cea mai fioroasă din crime... asupra propriului fiu...
DALENA: Dumnezeule! Asupra propriului fiu? Şi ce i-a făcut?
HUL: Ah!... *(Gest cu ambele mîini.)* L-a sugrumaţi
ADDALENA *(aproape strigînd lui Fabio):* Ai înţeles?
'ARohtjl *(repede):* Dar s-a pocăit! Numaidecît! Spre iertarea păcatului s-a dedicat practicelor celei mai rigide
315
314

penitenţe; s-a retras într-o inînăstire, a cat». 1
aspră de călugăr, şi virtuţile sale, şi supliciul Indi* cu sîîntă resemnare, au făcut să fie trecut în rîndul nf tirilor!
miir_
MADDALENA: Şi a îndurat supliciul?
PAROHUL *(cu ochii pe jumătate închişi, întinde gîtul u apleacă, şi apoi, cu un deget, face semnul decapit£rfrl* în 524, dacă nu mă-nşel. '■'
FABIO: Nu e rău! Teribil sfînt! Îşi sugrumă copilul... decapitat...
PAROHUL: Deseori, cei mai mari păcătoşi, domnule mai. chiz, ajung cei mai veneraţi sfinţi! Şi, crcdoţi-i.-acesta a fost şi înţelept! Lui i se datorează codul bur' gunzilor, faimoasa *Loi Gombette l* E-adevărat că-i o ■ rere combătută, dar eu mă alătur lui Savigny care o susţine... da, da, ...da, da ...mă alătur lui Savigrryl
MADDALENA: Pentru mine, părinte, singura mîngîieree că-l voi putea chema cu diminutivul: Dino.
PAROHUL: Da, da... Sigismondo, Sigismondino, Dino... Foarte bine! Ei, da! Pentru un copil, Dino, merge... merge de minune, nu-i aşa, domnule marchiz?
MADDALENA: Da! Numai că rămîne de văzut dacă el va permite...
FABIO: Asta aşa-i...
PAROHUL: Ei!... în sîîrşit... dacă domnul Baldovino ţine la numele tatălui său... va trebui să aveţi răbdare... Deci, cum rămîne în privinţa orei?
MADDALENA: El va trebui să hotărască şi ora, părinte. Aşteptaţi. *(Sună.)* îl 7om anunţa numaidecît. Aveţi răbdare o clipă.
Scena 6
CEI DE 5IAI INAINTK, CAMEItlS'fUL *Cameristul intră pe uşa din fund.*
MADDALENA: Anunţă-l pe domnul că părintele e aici. poate veni o clipă... Pe-acolo, pe-acolo...
*îi arată **uşa din Stingă.** Cameristul se înclină, traversează scena, ciocăneşte la. uşa din stingă,, deschide **şi** intră.*
316
'pAR°IIUr'
Scena 7
MADDALENA, FABIO, BALDOVINO
.pOVINO *(intră, grăbit, pe uşa dinstînga):* O! Părinte!... 'gînt foarte onorat de vizita dumneavoastră. Vă rog, vă rog luaţi loc.
uOHUL: Mulţumesc, domnule Baldovino. V-am deranjat! kDOVINO: Ce spuneţi? Vă rog!... sînt chiar fericit să vg văd în casa mea. Cu ce va pot servi?
p.R0HUL: Să-mi faceţi o favoare. Adică... am vrea să ne punem de acord asupra orei botezului.
oiiJ)OVINO: La dispoziţia dumneavoastră, părinte! Cînd vreţi! Naşa e aici, naşul la fel! Doica cred că-i dincolo; eu sînt gala... biserica o la doi paşi...
MADDALENA *(uimită):* Cum?
FAB1O *(cu rnînie de-abia reţinută):* Cum?
BALDOVINO *(întoreîndu-se să-i privească, şi el uimit):* Ce s-a întîmplat?
PAROHUL *(îndată):* Să vedeţi, domnule Baldovino... S-a aranjat ca... dar cum? dumneavoastră nu ştiţi?
MADDALENA: Totul e gata dincolo!

BALDOVINO: Gata? Ce anume?
PAROHUL: Pentru botez! Să-l celebrăm în casă!... în felul acesta sărbătoarea va fi mai impozantă!
FABIO: Părintele a trimis şi podoabe de la biserică!
BALDOVINO: Sărbătoarea va fi în felul ăsta mai impozantă? Iertați-mă, părinte, dar nu mă aşteptam să vă aud vorbind astfel.
PAROHUL: Nu... să vedeți... voiam să spun... că în oraşul nostru o obiceiul — ştiți? — ca toți oamenii bogați să celebreze botezul în casă.
WLDOVINO *(cu simplitate, zîmbind):* Şi nu v-ar fi plăcut mai mult, părinte, ca unul dintre oamenii aceştia să dea exemplul acelei umilințe, pentru care nu există nici bogați, nici săraci înaintea lui Dumnezeu? DALENA: Dar nimeni nu se gîndeşte să-l jignească pe Dumnezeu celebrînd un botez în familie!
′■ Ei, gata! Iartă-mă... dar mi se pare că-ți face plăcere să strici totul. să te opui mereu la ceea ce propun ceilalți. E curios, da... că tu... tocmai tu, te amesteci în asemenea lucruri şi ne dai lecții!
317

T

BALDOVINO: Te rog, dragă marchize, nu mă sili să mai mult. Vrei, cumva, să-ți expun profesia credință?
FABIO: Nu! nu vreau nimic!
BALDOVINO: Dacă ți se pare o ipocrizie din partea
FABIO: N-am spus ipocrizie! Mi se pare că-i **tocpățlu**
BALDOVINO: Vrei să pătrunzi în sufletul meu? Ce ştiij Să admit că tu crezi — ținind seamă de sentiment mele — că n-ar trebui să dau importanță acestui $_{ac}$! —botezul—pe care voi toți vreți să-l săvîrşiți... Ei b;$_{n}$ atunci cu atît mai mult — dacă acest act nu mj Jj veste, ci e pentru copil, iar eu, ca şi voi, recunosc«; aprob că trebuie îndeplinit pentru el — înțeleg să fu, celebrat aşa cum se cuvine: adică pruncul, fără nici un privilegiu *care ar jigni însuşi actul ce trebuie oficiat* să fie dus la biserică, la cristelniță. Mi se pare, totuşi' cam curios din partea voastră că mă faceți să spui aceste lucruri în fața părintelui, care nu poate să nu recunoască aici cîtă cucernicie — nu-i aşa, părinte? -şi cîtă solemnitate există într-un botez celebrat aşa cum se cuvine, în lăcaşul lui divin.
PAROHUL: O, desigur! Fără nici o îndoială!
BALDOVINO: La urma urmelor, eu nu-s singurul care hotărăşte. Fiind vorba de copil — care mai înainte de toate aparține mamei! — s-o auzim şi pe ea! *(Apasă de dom ori pe sonerie.)* Nu voi vorbi nici eu, nici voi. Să-l lăsăm pe părinte să vorbească.

Scena 8
CAMERISTA, CEI DE HAI LAINTK, AGATA
; *Camerista* intră pe uşa ***din*** *dreapta.*
BALDOVINO: Roagă pe doamna să poftească puțin pină !' *Camerista se înclină şi iese.*
PAROHUL: Vedeți... eu... credeți-mă... aş prefera să[1] biți dumneavoastră, domnule Baldovino! Vorbit[1] de bine... ,,u
aici
pOVINO: O, nu, nu! Dimpotrivă! Eu mă retrag. Veți expune cum veți crede argumentele mele. *(Maddal'e-*$_{ne}$*işi lui Fabio.)* Voi le veți arăta pe ale voastre. Mama $_{iV}$a hotărî astfel în deplină libertate. Şi se va face aşa cum va hotărî ea. Iat-o.
Agata intră pe uşa din dreapta, îmbrăcată într-o elegantă rochie de casă. E palidă, rigidă. Fabio şi parohul se ridică. Baldovino va rămine în picioare.
■(JATA: A! Părinte!...
PAROHUL: Felicitările mele, doamnă.
,glO *(inclinîndu-se):* Doamnă...
DOVINO *(Agatei):* Te-am poftit pentru a hotărî în privința botezului. *(Parohului.)* Respectele mele, părinte !
PAROHUL: Omagiile mele, domnule Baldovino!
Baldovino iese pe uşa din stînga.
Scena 9
CEI DE MAI ÎNAINTE, fără BALDOVINO
AGATA: Dar nu s-a hotărît?

HADDALENA: Ba da! Totul e gata dincolo! Totul... aşa de frumos!
FABIO: Numai că s-a ivit ceva nou.
PAROHUL: Domnul Baldovino... vedeți...
îlADDALENA: Nu vrea ca botezul să se facă în casă!
AGATA: Şi de ce nu vrea?
MADDALENA: Fiindcă, spune el...
•'AROHUL: îmi dați voie, doamnă? La drept vorbind, n-a spus că nu vrea. Vrea să hotărîți dumneavoastră, doamnă, Pentru că — a spus — copilul aparţine mai cu seamă mamei. Aşadar, dacă dumneavoastră, doamnă, vreți ca botezul să se celebreze în casă...
DDALENA: Desigur! Aşa ne-am înțeles!
OHUL: Eu, într-adevăr, nu găsesc nimic rău.
R S-a făcut în atîtea case!
*°HUL: Şi eu i-am spus, nu-i aşa? Şi eu i-am spus domului Baldovino!
319

T,

AGATA: Şi atunci? Nu ştiu ce mai trebuie să hotărăsc PAROHUL: Să vedeți... Fiindcă domnul Baldovino a servat — şi într-adevăr, trebuie s-o recunosc, Cu simț al respectului care-i face cinste! — a obseiJ[11]' spun, că botezul ar avea, cu siguranță, mai mare sole[at]' nitate celebrat la biserică, în lăcaşul divin. Şi c Ett-tru a nu ofensa... ah! a spus aici o frază într-ade y frumoasă!... „fără nici un privilegiu", a spus, „care [a]' jigni însuşi actul ce trebuie oficiat pentru prunc" *n* principiu!... Ca principiu!...
a

AGATA: Atunci, dacă dumneavoastră aprobați...
PAROHUL: Ca principiu, doamnă, nu pot să nu aprob!
AGATA: Să se facă deci aşa cum vrea el.
MADDALENA: Cum? Şi tu aprobi?
AGATA: Sigur că aprob, mamă!
PAROHUL: Ca principiu, repet, doamnă! Şi-apoi...
FABIO: Nu e nici o ofensă!
PAROHUL: Sigur! Nici una! Ce ofensă?
FABIO: Nu e decît plăcerea de-a ne strica petrecerea!
PAROHUL: Dar dacă şi doamna hotărăşte aşa...
AGATA: Da, părinte! Aşa hotărăsc!
PAROHUL: Atunci e bine! Biserica e alături! E de-ajuns să-mi trimiteți vorbă. Omagiile mele, doamnă. *(Doamnei Maddalena.)* Doamnă...
MADDALENA: Vă însoțesc.
PAROHUL: Nu vă deranjați, vă rog... Domnule marchiz.,
FABIO: Vă salut, părinte.'
PAROHUL *(Maddalenei):* Nu vă deranjați, doamnă. MADDALENA: De loc... vă rog, vă rog...'
'■
Parohul şi Maddalena ies pe uşa comună.

Scena 10

AGATA, FABIO

Agata, foarte palidă, dă să iasă pe uşa din dreapta.
Fabio, fierbind, se apropie de ea şi-i vorbeşte în şoaptă, agitat.

FABIO: Agata, pentru numele lui Dumnezeu, nu răbdarea mea prea departe!
320
„u: Destul... *(Arată, cu severitate, mai mult din cap ■dectt [cw mina]- [u?a] din stingă.)* ...Te rog!
,0: încă o dată... încă o dată, aşa cum vrea el? *K*TA: Da! Căci încă o dată, aşa cum vrea el, e drept!... '
BIO: Tot, absolut tot ce-a spus el, din prima zi cînd ne-a
ieşit în cale, a fost pentru tine drept! ATA: Şt"' Să nu reîncepem acum să disoutăm ceea ce ■v° s-a stabilit atunci cu acordul tuturor!
ojo: Dar cum să nu reîncep cînd văd că, acum, tu eşti cea care-l susții, tu! Pentru tine a fost greu să-ți învingi

numai repulsia primei impresii! Şi ți-ai putut-o învinge ascultînd de după uşă cuvintele lui, iar acum uită-te la tine, poți să stai aşa liniştită pe baza celor stabilite atunci, şi pe care eu le-am acceptat numai pentru a te potoli! Acum, tu eşti cea care-l susții! Pentru că el ştie că...

GATA *(brusc, cu mlndrie):* Ce ştie? FBIO: Vezi? Vezi? Ții la el? Şi vrei ca el să ştie că-ntre noi nu mai există de-atunci absolut nimic! AGATA: Țin la mine! FABIO: Nu, nu! La el! La el!... AGATA: Pentru mine nu pot suporta ca el să-şi închipuie altceva! FABIO: Te cred!... Pentru că ții să fii stimată de el! De parcă n-ar fi luat şi el parte la înțelegerea noastră!... AGATA: Vorbind în felul acesta, pentru mine nu înseamnă altceva decît că ruşinea lui — dacă a existat vreodată! — ar trebui să fie şi a noastră. Tu o voiai pentru el. Iar eu nu o vreau pentru mine! fABiO: Dar eu vreau ceea ce-i al meu! Ceea ce ar trebui încă să fie al meu, Agata! Pe tine... pe tine... pe tine...

O prinde, înfrigurat, şi vrea s-o stringă in brațe.

AGATA *(Impotrivindu-se, țâră să cedeze cit de puțin):* Nu... u... pleacă! Lasă-mă în pace! Lasă-mă să plec! Ți-am pus: nu voi mai fi a ta, nu voi mai fi pînă ce nu vei reuşi să-l alungi de-aici...

'0 *(fără sâ-i dea drumul, cu pasiune crescindâ):* Asta se întîmpla chiar astăzi! îl voi alunga ca pe un hoț, astăzi, chiar astăzi! ..,,

- «lgi

T

AGATA *(uimită, fără să mai aibe puterea de a rezista)- n* un hoț? *h*

FABIO *(strîngînd-o la piept):* Da... da... ca pe un [lot pe un hoț! A căzut în cursă! A furat! ■' C

AGATA: Eşti sigur?

FABIO: Foarte sigur! Are în buzunar peste treisute de de lire! 11 vom alunga chiar astăzi! Şi tu vei fi dm J a mea, a mea, a mea...

Scena 11

BALDOVINO, CEI DE MAI ÎNAINTE

Se deschide uşa din stingă şi intră Baldovino, eu joben pe cap. Descoperindu-i pe cei doi, îmbrățişați, se opreşte brusc, surprins.

BALDOVINO: O!... Vă cer scuze... *(Apoi, cu severitate,* ale. *nuatâ de un surîs fin, ironic.)* Slavă Domnului că am intrat eu! Nu se poate întîmpla nimic! Dar, gîndiți-vj că putea să intre cameristul. Vă sfătuiesc să încuiați măcar uşile.

AGATA *(tremurînd de minie):* Nici nu era nevoie să încuiet uşile!

BALDOVINO: Nu spun pentru mine, doamnă. îi spun marchizului, pentru dumneavoastră!

AGATA: I-am spus eu însămi domnului marchiz, care —di altfel — voia... *(îl priveşte cu asprime)* ...să stea de vorbă, acum, cu dumneavoastră!

BALDOVINO: Cu mine? Cu plăcere. Şi despre ce anume?

AGATA *(disprețuitoare):* întrebați-vă pe dumneavoastră înşivă!

BALDOVINO: Pe mine însumi? *(Se întoarce spre Fabio ■)* Despre ce-i vorba?

AGATA *(lui Fabio, poruncitoare):* Spune-i!

FABIO: Nu, nu acuml...

AGATA: Vreau să-i spui acum, în fața mea!

FABIO: Ar trebui să aşteptăm...

BALDOVINO *(deodată, sarcastic):* Poate că aveți nevoie martori, domnule marchiz!

IU

d

. N-am nevoie de nimeni! Ați furat treisute de mii

T

(foarte calm, zîmbind): Nu! Mai mult, domnule marchiz! E vorba de mai mult! De cincisute şaizeci şi ţrei de mii... Aşteptaţi! *(Scoate din buzunarul hainei un portofel şi trage din el cinci cartonaşe pe care sînt scrise cifrele unui bilanţ, trecute pe două coloane, şi citeşte, de pe ultimul cartonaş cifra totală.)* Cinci sute şaizeci şi trei de mii şapte sute douăzeci şi opt de lire şi şaizeci }e centime ! Mai mult de o jumătate de milion, domnule marchiz. Mă preţuiţi prea puţin!

0: Fie oricît o fi! Nu mă interesează! Puteţi să-i ţineţi şi să plecaţi!

BALDOVINO: Prea vă grăbiţi... prea vă grăbiţi, domnule marchiz! După cîte se pare, aveţi motive să vă grăbiţi, dar tocmai de asta trebuie să fiţi atent! Cazul e mult mai grav decît vă închipuiţi dumneavoastră.

FBIO: Terminaţi odată! Lăsaţi acum aerele astea!

BALDOVINO: Ce aere? Nu... *(întoreîndu-se spre Agata.)* O rog pe doamna să se apropie şi să mă asculte. *(Apoi, cum Agata s-a apropiat încruntată, rigidă.)* Dacă vă face plăcere să mă numiţi hoţ, vom putea să ne înţelegem şi asupra acestui lucru... Ba aş spune că e bine să ne înţelegem chiar acum. Dar vă rog să luaţi totuşi în considerare că nu e drept, în primul rînd, pentru mine. Iată! *(Le arată cartonaşele, ţinîndu-le răsfirate în evantai.)* Din aceste socoteli — veţi vedea, domnule marchiz — rezultă că cele cinci sute şi mai bine de mii de lire sînt înscrise ca economii şi cîştiguri neprevăzute ale societăţii dumneavoastră. Dar nu face nimic! Se poate remedia, doamnă! Aş fi putut să le bag în buzunar, doar cu două degete, după ei... *(îl arată pe Fabio, Şi face aluzia la asociaţii lui)* ...dacă aş fi căzut în cursa pe care mi-au întins-o printr-un anumit omuleţ, necinstit, strecurat în calea mea: domnul Marchetto Fongi, care a venit aici, în dimineaţa asta... Ah! *(lui Fabio)* ••.nu contest că mi-aţi întins cursa cu oarecare iscusinţă ! *(Agatei.)* Dumneavoastră, doamnă, nu înţelegeţi Prea multe din astfel de lucruri... Dar mi-au ticluit un anumit viriment de partide, din care trebuia să re-ˇulte, în favoarea mea, un excedent pe care l-aş fi putut

Ca'e

J

r

băga în buzunar, în linişte, sigur că nimeni fi dat seama. Numai că, de-aş fi căzut in cursă pus mina pe bani, cei care-mi ticluiseră viri m-ar fi luat, îndată, ca din oală. *(Lui Fabio*) aşa?

"

AGATA *(cu dezgust, abia reţinut, privindu-l pe Fabi0 nu răspunde):* Aţi făcut asta?

BALDOVINO *(numaidecît):* Nu, doamnă, nu trebuie 5 indignată! Şi dacă puteţi să-i puneţi cu atîta asp această întrebare, băgaţi de seamă însă, că nu eu trebuie să mă simt prost, pentru că aceasta îns că, într-adevăr, prezenţa acestui om a ajuns de neg portat. Şi dacă prezenţa lui a ajuns de nesuportat I consecinţă, şi a mea devine la fel.

AGATA: A dumneavoastră, pentru ce?

BALDOVINO *(li aruncă o privire de o profundă intensitate ţ; numaidecît apleacă ochii, tulburat, ca şi pierdut):* Pen că... dacă devin om în faţa dumneavoastră... eu... eu n-aş mai putea... ah! doamnă... mi s-ar întîmpla lucriiî cel mai trist cu putinţă: acela de-a nu mai putea ridica ochii ca să înfrunt privirea celorlalţi... *(îşi trece o mU peste ochi, peste frunte, ca să-şi revină.)* Nu... haide, haide... Aici trebuie luată repede o hotărîre! *(Cu am răciune.)* Am crezut că voi avea astăzi satisfacţia de a trata ca pe nişte copii pe aceşti domni consilieri, pe acest Marchetto Fongi, şi chiar pe dumneavoastră, domnule marchiz, care aţi greşit închipuindu-vă că puteţi prinde în laţ un om ca mine! Acum însă mă gîndesc câ, dacă aţi putut recurge la acest mijloc, de a mă denunţa ca hoţ, pentru a putea învinge reţinerea ei *(o arataf Agata),* fără măcar să ţineţi seama că această ruşine -dt a mă alunga de aici, ca hoţ, de faţă cu cinci străini s-ar putea răsfrînge şi asupra copilaşului de-abu născut... ei bine, mă gîndesc că, pentru mine, volupt*; tea onoarei trebuie să fie cu totul alta! *(întinzwŞ lui Fabio cartonaşele pe care le-a arătat.)* Luaţi-le! ale dumneavoastră, domnule marchiz!

FABIO: Ce vreţi să fac cu ele? .,

BALDOVINO: Să le rupeţi! Sînt unica dovadă a cinstei Banii şjinj, jiu casa de fier, pînă la ultima centim

«riveşte fix în ochi, apoi, cu putere şi cu asprime dispre-

idto'aTe.) Trebuie să-i furaţi dumneavoastră!

T'o *(râsucindu-se de parcă ar fi primit o lovitură de bici*

tOOVlNO: Dumneavoastră! Dumneavoastră, da! BlO· Aţi înnebunit!?

ţnOVlNO: Vreţi să faceţi lucrurile pe jumătate? V-am d dl hi ă di
ţnO ţ
demonstrat doar, domnule marchiz, că cerîndu-mi să fiu om de onoare, în mod obligatoriu trebuia să se ajungă la aceasta: fapta urîtă aţi fi săvîrşit-o dumneavoastră! Furaţi banii aceştia! Voi trece eu drept hoţ — şi voi pleca, pentru că, într-adevăr nu mai pot rămîne aici.
figl0: Dar asta e o nebunie!
4LDOVINO: Nu-i nici o nebunie! Eu judec pentru dumneavoastră, pentru toţi. Nu spun că trebuie neapărat să mă trimiteţi la închisoare. Nu aţi putea face asta! Veţi fura numai banii în locul meu.
FABIO *(iritat, înfruntîndu-l):* Ce spuneţi?...
DOVINO: Nu vă simţiţi jignit! E doar o vorbă, domnule marchiz. Veţi face o figură magnifică. Veţi lua pentru o clipă banii din casa de fier, pentru a dovedi că eu i-am furat. Apoi, imediat, îi veţi pune la loc, pentru ca asociaţii dumneavoastră să nu sufere, fireşte, nici o pagubă de pe urma încrederii pe care mi-au acordat-o datorită dumneavoastră. E clar. Hoţul voi rămîne eu.
AGATA *(protestînd):* Nu! Asta nu! *(Cei doi bărbaţi — prin joc de scenă — susţin contrariul. Atunci, Agata, ca pentru a corecta — fără însă a şterge — efectul protestului ei:)* Şi copilul?
BALDOVINO: Dar asta-i o necesitate, doamnă...
AGATA: A, nu! Nu pot, nu vreau să admit aşa ceva!

Scena 12

mu CAMERISTUL, CEI 1)10 MAI ÎNAINTE, apoi CEI **PATRU** CONSILIERI, AIA!!(I1KTTO !'OiN(iI, DOAMNA MADDALENA, **DOICA**

ERISTUL *(apărînd în uşa din dreapta, din fund, şi anun-*F *tind):* Domnii consilieri şi domnul Fongi. *(Iese.)* O *(deodată, foarte deprima!,):* Să amînăm această discuţie pe mîine!

325

BALDOVINO *(pregătit, tare, sfidînd):* Eu sînt hotarît şi gătit chiar de acum. ,
AGATA: Şi eu vă spun că nu vreau, pricepeţi![1] Nu BALDOVINO *(extrem de hotărît):* Acum, mai mult ca tocmai de aceea, doamnă... MARCHETTO FONGI *(intrînd cu cei patru consilieri),* voie?... E voie?...
*în acelaşi timp, pe **uşa** din dreapta intră doamna Maddalena cu pălăria pe cap, şi doica, îmbrăcaţii de gală, înzorzonată, In braţe cu noul născut într-un port-enfant foarte luxos, acoperit cu un văl albastru deschis. Toţi îl înconjoară, cu exclamaţii, felicitări, urări, după cum e situaţia, în timp ce doamna Maddalena ridică cu grijă vălul pentru a arăta copilaşul.*
CORTINA

Actul al IlI-lea

Biroul lui Baldovino. Mobilier bogat, de o eleganţă sobră. Uşă în fund, uşă laterală în dreapta.

Scena 1

BALDOVINO, DOAMNA MADDALENA
Baldovino, îmbrăcat în acelaşi costum cu care a apărut In actul întîi, stă întunecat şi grav, cu coatele pe genunchi, capul In mîini, şi se uită-n podea. Doamna Maddalena îi vorbeşte îngrijorată, de aproape.
MADDALENA: Ar trebui să înţelegeţi că nu aveţi dreptul ăsta! Nu mai e vorba nici de dumneavoastră, nici de el, nici măcar de ea, ci de copil... de copil!
BALDOVINO *(ridicînd capul şi privind-o crunt):* Şi ce mă priveşte pe mine copilul?
HADDALENA *(îngrozită, dar revenindu-şi):* Dumnezeule! E adevărat! Dar vă reamintesc ce-aţi spus chiar dumneavoastră despre copil: că răul va fi numai pentru el! Cuvintele astea adevărate s-au întipărit în inima fiicei mele, şi acum — trebuie să înţelegeţi — o fac să sîn-gereze! Acum cînd ea nu e decît mamă, numai mamă! Eu, acum, nu mai înţeleg nimic, doamnă! Dar nu-i adevărat! Chiar dumneavoastră sin- ?ur i-aţi spus-o ieri marchizului! JDOVINO: Ce anume?

JOVI 5AL

ENA: Că n-ar fi trebuit să facă asta pentru copil!

327

BALDOVINO: Eu? Nu, doamnă. Puţin îmi pasă că d marchiz a făcut asta. Ştiam că o va face. *(o mai*

mult plictisii decît dezgustat.) De altfel, dumneavoastră, doamnă!
MADDALENA: Eu, nu! Eu, nu! Jur!
BALDOVINO: Ba ştiaţi! Pentru ce altceva a înfiinţat Societate anonimă?
MADDALENA: Pentru ce? Cred că pentru... pentru a yj de lucru...
*
BALDOVINO: Aşa-i! Şi pentru a mă îndepărta de $_{ac4g}$, Fără îndoială, la început, pur şi simplu pentru $_{ast}{}^{a}$j Fiindcă spera că, avînd aici o mai mare libertate Jl vreme ce eu eram ocupat în altă parte — fiica dum$_{ne}$
voastră...
MADDALENA *(întrerupindu-l):* ...nu! Agata nu! El, Sigur că da! A făcut-o poate pentru asta. Dar va pot asj! gura că Agata...
BALDOVINO *(ridicînd braţele şi izbucnind):* Ei, Dumnezeule! Cum puteţi fi atît de oarbă? Puteţi să-mi daţi această asigurare — dumneavoastră — mie?
MADDALENA: Acesta e adevărul...
BALDOVINO: Şi nu vă înspăimîntă? *(Pauză.)* Nu pricepeţi că asta înseamnă că eu trebuie să plec, şi că dumneavoastră, în loc să fi venit la mine, trebuia să fi stat lingă fiica dumneavoastră şi s-o convingeţi că e mai bine ci
eu să plec?
MADDALENA: Dar cum? Dumnezeule, cum? Asta e! BALDOVINO: N-are importanţă cum! Important e ca eu ii
plec!
MADDALENA: Nu! Nu! Vă va opri ea!
BALDOVINO: Vă rog, doamnă, nu mă faceţi să-mi pierdf eu capul! Nu mă faceţi să-mi slăbească puterea pe cari o mai am, şi să nu văd consecinţele la care au ajuns 1 orbeşte! Băgaţi de seamă! Am spus: orbeşte! Şi nu *ţfî* tru că le lipseşte inteligenţa, ci pentru că atunci ci» cineva trăieşte, *trăieşte şi nu se vede.* Eu văd, pentru[l] am intrat aici ca *să nu trăiesc.* Vreţi să mă siliţi să[tra] iese? Băgaţi de seamă! Dacă viaţa mă recucer orbindu-mă şi pe mine... *(Se întrerupe, stăpîniniw cu greutate avîntul de omenie care l-a cuprins, Ş*[l c]*. In clipele de ameninţare îi dă o înfăţişare aproape* I
328
j
roasă; reia calm, aproape nepăsător.) Vedeţi... vedeţi... aşadar, că eu nu am vrut altceva decît să-i atrag atenţia domnului marchiz asupra consecinţelor a ceea ce a făcut: adică, voind să treacă drept hoţ un om de onoare (nu $_{e}$u sînt cel vrednic de onoare, pricepeţi? ci acel om pe care *l-a. vrut de onoare, aici,* şi pe care am consimţit să-l Întruchipez, ca să-i demonstrez orbirea lui) voind, deci, $_{s}$ă treacă drept hoţ un om de onoare, *trebuia ca banii să-i fure el.*
NA: Dar pentru ce vreţi să-i fure el? p$_{en}$tru ca eu să trec drept hoţ! : Dar nu poate! Nu trebuie!
DOVINO: Vă spun eu că-i va fura! Se va face că-i va fura. Altminteri, îi voi fura eu de-a binelea! Chiar vreţi să mă siliţi să-i fur?
Scena 2
CEI DK MAI ÎNAINTE, MAURIZIO
Maurizio intră pe uşa din dreapta. Baldovino, de cum îl vede intrind, izbucneşte in rîs.
BALDOVINO: Ha, ha, ha, ha! Şi tu vii să mă rogi „să nu fac nebunia asta"?
MADDALENA *(grăbită, lui Maurizio):* Da, da, vă rog, domnule Setti, spuneţi-i şi dumneavoastră!
MAURIZIO: Staţi liniştită că nu o va face! Şi asta pentru că ştie foarte bine că e o nebunie! Dar nu a lui, ci a lui Fabio!
BALDOVINO: El te-a trimis să salvezi situaţia?
MAURIZIO: Nu! Am venit pentru că mi-ai scris chiar tu să vin.
BALDOVINO: Aşa-i, aşa-i!... Mi-ai adus suta de lire pe care ţi-o ceream împrumut?
MAURIZIO: Nu ţi-am adus nimic!
[B]ALDOVINO: Pentru că ai înţeles — isteţ cum eşti — că totul nu era decît o ficţiune! Bravo! *(îşi prinde haina* ca *ambele mîini şi:)* Vezi totuşi, că mă găseşti îmbrăcat de drum —■ cum îţi scriam în bilet — îmbrăcat în ace-
329
T
laşi costum cu care am venit aici! Unui om de îmbrăcat în felul ăsta — ei? ce spui? — nu-i într-adevăr,

decît cele o sută de lire cerute cu îi unui proverbial prieten din copilărie, pentru pleca onorabil... *(Cu un elan neprevăzut, o-prop de Maurizio, îşi reazimâ mîinile pe umerii lui.)* ţin foarte mult la această ficţiune!
MAURIZIO *(uimit):* La dracul Ce tot spui?
BALDOVINO *(întorcîndu-se şi privind-o pe doamna MQAA lena, începe să rîdă din nou): Şi* această sărmană doam care se uită la noi cu nişte ochi!... *(Cu bunăvoinţă, el' voc.)* Vă explic îndată, doamnă... Vedeţi, aşadar greşeala domnului marchiz (greşeală, doamna âe foarte scuzabilă şi demnă, după mine, de cea mai mar' compătimire!) constă numai în aceea că şi-a închipui» că eu pot, într-adevăr, să cad în cursă. Greşeala nu est» de nereparat. Domnul marchiz se va convinge că, îiin(j adus aici pentru o ficţiune care — mărturisesc cin-stit — a început să-mi placă, această ficţiune trebuie să fie dusă pînă la capăt! Pînă la furt, domnii meii — dar nu de-adevărat, aţi priceput? — că eu, adică să bag în buzunar realmente trei sute de mii de lire' cum credea el! (Sînt mai mult de cinci sute, doamnă!) Fac aceasta gratuit 1 Chiar şi drama pe care o cere acest furt! Şi asta numai pentru plăcerea mea! Nu... nu vă fie teamă că pun în aplicare ameninţarea pe care am aruncat-o numai aşa, ca să-l sperii pe domnul marchiz, că voi lua copilul după trei sau patru ani! Poveşti! Ce vreţi să fac eu cu copilul? Sau, poate, vă temeţi de şantaj?...
MAURIZIO: Terminal Destul, Angelo! Nimeni nu se gin-deşte aici la aşa ceva!
BALDOVINO: Şi dacă m-am gîndit eu, de pildă?
MAURIZIO: îţi spun încă o dată să termini!
BALDOVINO: Şantaj nu... dar să duc ficţiunea pînă la capăt, da! Să mă bucur de această plăcere rafinată de a va vedea pe toţi speriaţi, implorîndu-mă să nu mă dau drept hoţ luînd nişte bani pe care, totuşi, cu atîta sîr-guinţă voiaţi să mă faceţi să-i iau!
MAURIZIO: Dar nu i-ai luat!
330
nOVlNO: Te cred!... Pentru că vreau să-i ia el, cu mîi-" ile l'[11]' *(Văzindu-l pe Fabio intrlnd — pe uşa din* jreapta *— teribil de agitat, chinuit, foarte palid.)* Şi-i va lua, vă garantez eu!
Scena 3
FABIO, CKI DE MAI ÎNAINTE
jO *(răvăşit, se apropie tremurînd de Baldovino):* îi voi [1] lua? Deci... — Dumnezeule!—aţi lăsat cheile de la casa de fier pe alte mîini? DOVINO: NU, domnule marchiz. De ce? lO: Dumnezeule!... Şi-atunci? Să fi aflat cineva... să fi scăpat vreo vorbă Fongi?
UAURIZIO: Lipsesc banii din casă?
MADDALBNA: Vai de mine! Dumnezeule!...
BALDOVINO: Staţi!... Liniştiţi-vă, domnule marchiz!... *(îşi bate haina cu palma, în dreptul pieptului, ca să indice buzunarul dinăuntru.)* Sînt la mine! Aicil
FABIO: A!... I-aţi luat dumneavoastră?
BALDOVINO: V-am prevenit, domnule marchiz! Cu mine lucrurile nu se fac pe jumătate!
FABIO: Bine, bine... Spuneţi-mi, în definitiv, unde vreţi să ajungeţi?
BALDOVINO: Nu vă fie teamă. Ştiam că unui gentilom ca dumneavoastră i-ar fi repugnat să-şi însuşească — chiar şi numai pentru a simula, şi doar pentru o clipă! — aceşti bani închişi în casa de fier, şi atunci, i-am luat eu însumi ieri seară.
FABIO: Aşa?... Şi cu ce scop?
BALDOVINO: Pentru a vă da posibilitatea, domnule marchiz, să faceţi măreţul gest al restituirii banilor.
FABIO: Stăruiţi încă în această nebunie?
BALDOVINO: Dar nu vedeţi că am luat într-adevăr banii? Dacă nici acum nu faceţi cum spun eu, ceea ce trebuie sa rămînă încă o ficţiune va deveni un lucru foarte serios, aşa cum voiaţi dumneavoastră.
pABlo: Voiam... dar nu înţelegeţi că acum nu mai vreau?
331
BALDOVINO: Acum vreau eu, domnule marchiz.
FABIO: Ce vreţi?
BALDOVINO: Exact ceea ce voiaţi dumneavoastră. r spus ieri, dincolo, doamnei... *(face aluzie la Agata)* t' am banii în buzunar? Ei bine, îi am în buzunarl C"
FABIO: Slavă Domnului, că pe mine nu mă aveţi în v. nar I '

-
BALDOVINO: Ba vă am şi pe dumneavoastră I şi p_e *A* neavoastră, domnule marchizi Mă duc la şedinţa !?" Consiliu. Trebuie să dau raportul. Nu mă puteţi' o_B ■ Fireşte, n-am să scot o vorbă despre excedentul p_e ′ mi l-a ticluit cu dibăcie domnul Marchetto Fongi ■ voi da satisfacţia de a mă surprinde furînd. Fiţi si,[1] că voi şti să joc de minune zăpăceala hoţului prins asJ pra faptului. Pe urmă, aranjăm noi totul, aici.,,
FABIO: Nu veţi face asta!
BALDOVINO: O voi face! O voi face, domnule marchiz.
MAURIZIO: Dar nu poţi trece drept hoţ, pentru că aşa vrei tu, cu încăpăţînare, cînd în realitate nu eşti!
BALDOVINO *(hotârît, ameninţînd):* V-am spus că sînt hotăilt să fur de-a binelea, dacă mai continuaţi să mă contraziceţi !
FABIO: Dar de ce, pentru numele lui Dumnezeu, de ceî Poftim! Şi eu vă rog să rămîneţi!
BALDOVINO *(întunecat, cu gravitate, se întoarce şi-l priveşte):* Şi cum, domnule marchiz, aţi vrea ca eu să mai rămîn aici, acum?
FABIO: Dacă vă spun că regret... regret sincer...
BALDOVINO: Pentru ce?
FABIO: Pentru ce am făcut!
BALDOVINO: Dar nu pentru ceea ce aţi făcut trebuie să regretaţi, domnule marchiz, căci asta-i foarte naturalei pentru ceea ce n-aţi făcut!
FABIO: Şi ce-ar fi trebuit să fac?
BALDOVINO: Ce? Trebuia să veniţi neapărat la mine, după cîteva luni, şi să-mi spuneţi că, dacă eu mă ţineam « angajamentul luat (lucru care nu mă costa nimic)) j[1] că dumneavoastră, de asemenea, voiaţi să vă ţineţi o[c] angajament (cum era şi firesc), mai era cineva aici, fl[al] presus de mine şi de dumneavoastră, pe care demnitat şi noblеţea sufletească — aşa după cum am prevăzut"
332
impiedicat-o să accepte toată această poveste, ai-atunci, v-aş fi demonstrat îndată cît de absurdă este retenţia dumneavoastră de-a aduce aici, pentru a juca P_{ce}st rol, un om de onoare 1
ţn- Da, da! Aveţi dreptate! Şi, într-adevăr, mi-a fost f-[4]"i_udă pe el... *(îl arată pe Maurizio)* ...că mi-a adus în un om ca dumneavoastră!
: Greşiţi! Gredeţi-mă că a făcut foarte bine adu-
ţO şţ ţ
$_c$lndu-mă pe mine! Voiaţi un om de onoare, dar mediocru, nu-i aşa? Ca şi cum ar fi fost cu putinţă ca un mediocru să accepte o asemenea poziţie fără să fie un nemernic! Numai eu am putut s-o accept, eu care „după cum vedeţi— pot sâ nu am nici un scrupul de a mă da drept hoţ!
URIZIO: Cum? Pentru ce?
'10 *(în acelaşi timp):* Aşa, de plăcere? JVURIZIO: Cine te sileşte? Nimeni nu vrea una ca asta!
ADDALENA: Nimeni! Ne-am strîns cu toţii să vă rugăm...
BALDOVINO *(lui Maurizio):* Tu, pentru prietenie... *(Doamnei Maddalena.)* Dumneavoastră, pentru copil... *(Lui Fabio.)* Şi, dumneavoastră, pentru ce anume?
ABIO: Pentru acelaşi motiv, şi...
iLDOVINO *(privindu-l în ochi, de aproape):* Şi pentru mai care? *(Fabio nu răspunde.)* Vi-l spun eu: pentru că aţi văzut efectul, acum, a ceea ce aţi făcut. *(Maddalenei.)* Doamna mea! Vreţi să mă întrebaţi ce se întîmplă cu reputaţia copilului? Dar e o iluzie! El cunoaşte... *(îl arată pe Maurizio)* ...prea bine... trecutul meu... Da, poate că viaţa mea de-acum... aşa de nepătată... putea să nu-i facă pe alţii să se gîndească la atîtea lucruri triste... întunecate... din cealaltă viaţă a mea... Dar el... *(îl arată pe Fabio)* ...se gîndeşte acum la cu totul alte lucruri decît la copil, doamnă! *(Se întoarce şi spre ceilalţi.)* Nu vreţi să ţineţi seamă de mine? Vă închipuiţi că mult am să mai fiu pentru voi numai o lumină? Am şi eu sărmana mea carne care strigă 1 Am şi eu sînge la vine, sînge negru, amar de tot veninul adunat din amintirile mele... şi mi-e teamă să nu se aprindă! Ieri, n camera de dincolo, cînd domnul acesta... *(îl arată* Pe *Fabio)* ...mi-a aruncat în obraz — de faţă cu nobila dumneavoastră fiică — presupusul meu furt, am căzut
333
T

mai orb decit el, mai orb decît toți! —- î l il d i
ț
cursă, cu mult mai periculoasă decît prima, şi B° *A* de zece luni, de cînd stau aici, alături de ea, a,,e Ci"ț fără să îndrăznesc s-o privesc, mi-o întindea'în!0:!t" inima mea! S-a folosit de înşelătoria dumneavn copilărească, domnule marchiz, ca să mă facă să prăpastia. Trebuia să tac—pricepeți? — să îngk-8,1 fața ei injuria dumneavoastră, să trec drept hot *}*" în fața ei! Iar pe urmă, să vă iau între patru ochi' vă demonstrez că nu era adevărat, şi să vă siw'? secret, să continuăm — între noi doi existînd deplin—-să jucăm comedia pînă la capăt. Nnig să tac. Carnea mea a strigat! Dumneavoastră..."1' neavoastră... tu... mai aveți curajul să mă reținen Eu zic că pentru a pedepsi aşa cum se cuvine carnea as't' bătrînă, sînt poate acum constrîns să fur într-adevj.i
Toți rămîn muți şi-l privesc cu spaimă. O pauză. Pe uşa din dreapta intră Agata, palidă şi hotărîtă. Se opreşte după cîțiva paşi. Baldovino se uită la ea, se chinuie să-i reziste, înduioşat şi grav; dar privirea îi este înspăimîntată.
Scena 4
AGATA, CEI DE MAI ÎNAINTE
AGATA *(mamei, luiFabio, lui Maurizio):* Lăsați-măsăvor-
besc singură cu el. BALDOVINO *(aproape bîlbiindu-se, cu ochii plecați):* Nu...
nu, doamnă... Vedeți, eu... AGATA: Trebuie să vă vorbesc. BALDOVINO: E... e inutil, doamnă... Le-am spus **lor...***l
ceea ce aveam de spus...
AGATA: Şi acum veți asculta ceea ce am să vă spun * BALDOVINO: Nu, nu... vă rog... E inutil, vă asigur... ajunge-
ajunge... AGATA: ...Aşa vreau! *(Către ceilalți.)* Vă rog să ne Wfl
singuri.
Doamna Maddalena, Fabio, Maurizio ies ***pe*** *uşa* ***din dreapta.***
334
Scena 5
AGATA, BALDOVINO
. N-am venit să vă spun să nu plecați. Am venit vă spun că voi merge cu dumneavoastră. naVlNO *(are încă un moment de rătăcire; de-abia se kine, apoi spune încet):* Înțeleg. Nu vreți să-mi vorbiți e °**pil-** O femeie ca dumneavoastră nu cere
p
Le face!
ar nu e
fac
un sacrificiu. E ceea ce trebuie să
pO Nu, nu, doamnă! Nu trebuie s-o faceți nici
pentru el, nici pentru dumneavoastră! Şi datoria mea
să vă împiedic cu orice preț!
T: Nu puteți. Vă sînt soție. Vreți să plecați? E drept. Vă aprob şi vă urmez.
RiLDOVINO: Unde? Vă gîndiți ce spuneți? Fie-vă milă de dumneavoastră şi de mine... şi nu mă faceți să vorbesc... înțelegeți singură, pentru că eu... pentru că eu... în fața dumneavoastră, nu ştiu... nu mai ştiu să vorbesc...
AGATA: Nu mai e nevoie de vorbe. Mi-a fost de-ajuns ceea ce ați spus în prima zi cînd ați venit în casa asta. Trebuia să intru numaidecît şi să vă strîng mîna.
BALDOVINO: Ah! Dacă ați fi făcut asta, doamnă! vă jur că am sperat... am sperat o clipă că o veți face... vreau să spun, că am sperat că veți intra... nu pentru că aş fi putut să vă strîng mîna, nu... Totul s-ar fi terminat de-atunci!...
AGATA: V-ați fi retras?
BALDOVINO: Nu! Mi-ar fi fost ruşine sa stau în fața dumneavoastră, doamnă, cum mi-e ruşine şi acum.
■WATA: Şi de ce? Fiindcă ați vorbit ca un om de onoare?
BALDOVINO: E uşor, doamnă! Foarte uşor să fii om de onoare, atît timp cît e vorba să salvezi o aparență, înțelegeți? Dacă ați fi intrat să spuneți că nu mai puteți suporta înşelăciunea, eu n-aş fi putut să mai rămîn aici nici măcar o clipă. Cum nu mai pot să rămîn acum.
)GATA: Aşadar, v-ati gîndit...?
UoOVINO: ...nu, doamnă! Am aşteptat. Dar nu v-am văzut intrînd... I-am vorbit marchizului, am căutat
335
T
să-i demonstrez că era cu neputință să pretindă A mine să fiu om de onoare. Cu neputință, nu ț,J mine, ci pentru dumneavoastră ceilalți! De ac buie să înțelegeți că acum — schimbînd chiar voastră

condiţiile — aceasta devine, în schimb, tinţă pentru mine! Nu pentru că mi-ar lipsi sau puterea, ci pentru că sînt ceea ce sînt, d pentru tot ceea ce am făcut... Dacă ar fi să iau rolul acesta pe care l-am primit să-l joc... '"
AGATA: Noi am vrut să joci rolul acesta!
BALDOVINO: Şi eu l-am acceptat!
AGATA: Dar arătînd de la început care vor fi consecinţei şi aceasta pentru a-l face pe marchiz să nu le accepţii Ei bine, eu le-am acceptat!
BALDOVINO: Nu trebuia, nu trebuia, doamnă! (Asta-i g_{re}. şeala dumneavoastră!) Deoarece, aici, nu am vorbit niciodată eu! Ci o mască grotescă! Şi pentru ce! Pentru că voi toţi, toţi trei, formaţi aici o biată umani. tate care suferă în bucurie, sau se bucură în suferinţele existenţei sale ! O biată mamă, fără putere, care a ştiut totuşi să facă sacrificiul de a consimţi ca fiica ei si iubească în afara oricărei legi. Şi dumneavoastră, îndrăgostită de un om cumsecade, aţi putut uita că acest om era legat, din nefericire, de o altă femeie! Toate acestea vi s-au părut greşeli, nu-i aşa? Şi-atunci, aţi alergat îndată după cineva care să le repare... Şi m-aţi chemat pe mine, nu? Iar eu am venit şi am Început să vă vorbesc într-un limbaj sufocant; acela alunei onoare artificiale şi împotriva naturii, împotriva căreia dumneavoastră aţi avut curajul să vă răzvrătiţi! Ştiam că, pînă la urmă, ceilalţi doi nu vor mai putea să accepte consecinţele. Omenescul din ei trebuia să se răzvrătească ! Am auzit toate oftaturile mamei dumnf* voastră, şi pe acelea ale domnului marchiz. Şi m-am bucurat nespus de mult, credeţi-mă, văzîndu-i cum p^{1111} acum la cale această cursă contra celei mai grave dint'ţ consecinţele pe care eu le-am prevăzut! Adevărat pericol era pentru dumneavoastră, doamnă: ca sa acceptaţi pînă la capăt! Şi le-aţi acceptat! Aţi P^{11} să le acceptaţi pentru că — din nenorocire ! — $î^{n}$ "^{u} j neavoastră trebuia ca o dată cu maternitatea să m^{a}
336
amanta! Iată! Nu sînteţi altceva decît mamă. Numai $_{c}$a eu, *eu nu sint tatăl copilului dumneavoastră,* doamnă? l înţelegeţi ce înseamnă asta? ATA: A! Din cauza copilului? Fiindcă nu-i al dumnea-
^{A} voastră?
$_{.L}$noVINO: Nu! Nu! Ce spuneţi!... înţelegeţi-mă bine! pJumai pentru faptul că vreţi să veniţi cu mine, copilul devine al dumneavoastră, numai al dumneavoastră şi deci mai sacru pentru mine decît chiar dacă ar fi fost al meu cu adevărat! — o dovadă a sacrificiului şi a cinstei dumneavoastră!
$_{A}$GATA: Şi-atunci?
$_{BA}$LDOVINO: V-am spus toate astea ca să vă fac atentă asupra realităţii mele, doamnă, fiindcă dumneavoastră nu vedeţi decît copilul! Dumneavoastră continuaţi să vorbiţi unei măşti de tată! 3ATA: Nu, nu... vă vorbesc dumneavoastră, ca om!
ALDOVINO: Şi ce ştiţi despre mine? Cine sînt? }ATA: Iată cine sînteţi! Acesta! *(Baldovino, aproape anihilat, lasă privirea în podea.)* Puteţi ridica privirea, dacă eu pot să vă privesc în faţă! Fiindcă noi toţi, atunci, ar trebui să ne plecăm privirea în faţa dumneavoastră, şi numai pentru motivul că vă este ruşine de greşelile pe care le-aţi săvîrşit.
BALDOVINO: N-aş fi sperat niciodată că soarta mi-ar putea rezerva fericirea de-a auzi asemenea cuvinte... *(Se scutură cu putere, ca pentru a se smulge dintr-o vrajă.)* Nu... nu... doamnă... ajunge! Credeţi-mă că sînt nevrednic ! Ştiţi că am — aici — mai bine de cinci sute de mii de lire?
M3ATA: Le veţi restitui şi vom pleca.
BALDOVINO: Ce'?!... Ar trebui să fiu nebun! Nu le restitui, doamnă ! Nu le re-sti-tui!
ATA: Atunci vă spun că eu şi copilul vă vom urma chiar Şi aşa...
ALDOVINO: Mă veţi urma... chiar hoţ fiind?
Cade zdrobit pe un scaun. Izbucneşte in plins şi îşi ascunde faţa în mîini.
^{l}A *(îl priveşte o clipă, apoi se duce la uşa din dreapta şi cheamă):* Mamă!
337
S c e n a 6 '
MADDALENA, BALDOVINO, AGATA
Doamna Maddalena intră, şi văzlndu-l pe Baldovino plinglnd, rămîne împietrită.
AGATA: Poţi sa le spui domnilor de dincolo că nu mai nimic de făcut aici.
"
BALDOVINO *(ridîcîndu-se brusc):* Nu! Aşteptaţi... Banii *(Scoate portofelul din buzunar.)* Nu dumneavoastră Eu! *(Caută să-şi potolească plinsul, să-şi vină în fi$_{Te}$', nu găseşte batista. Agata i-o întinde repede pe-a ei.* j?j *înţelege gestul care-i uneşte, în acel plîns, pentru prim» oară; sărută*

batista, apoi o duce la ochi ţinînd-o pe AgatQ de mină. îşi revine cu un suspin care-l umple de bucurie şi emoţie, apoi spune.) Acum ştiu cum trebuie să]e vorbesc!
CORTINA

Să îmbrăcăm pe cei goi

în româneşte de *N. Carandino*

T

Personajele
ERS1LIA DREI - FRANCO LASPIGA, fost locotenent de marină — Consulul GROTTI — Bătrînul romancier LUDOVICO NOTA — Ziaristul ALFREDO CANTAVALLE - Doamna ONORIA,
proprietăreasă — EMMA, *femeie* de serviciu
La Roma — în zilele noastre [1923].

T

Actul I

Cabinetul de lucru al romancierului Ludovico Nota.
O cameră mare într-un apartament de închiriat, cu mobile vechi, desperechiate, cumpărate de ocazie: unele mai comune, din proprietatea doamnei Onoria, altele aparţinînd romancierului. Pe peretele din fund, o bibliotecă mare cu cărţi; pe peretele din dreapta, între două ferestre cu perdele vechi, îngălbenite, un pupitru înalt pentru scris în picioare şi prevăzut cu un raft, încărcat cu dicţionare voluminoase. La peretele din stînga un divan de stil vechi, acoperit cu o stofă înflorată de culoare deschisă, cu dantele prinse în ace pe spetează şi pe braţe, poate pentru a ascunde jegul. Fotolii, scaune tapiţate, o măsuţă cu bibelouri: totul pe un covor vechi şi decolorat. La stînga, în primul plan, uşă dînd în vestibul. în perete, o uşă dă spre toaletă. In peretele din fund, alături de bibliotecă, este o uşă cu draperie care dă în camera de culcare a lui Nota. în mijlocul camerei o masă ovală, cu cărţi, reviste, ziare, vase de flori, cutii de ţigări, statuiete, iar înaintea acestei mese un fotoliu încărcat cu multe perne. Pe pereţii din dreapta şi stînga atîrnă tablouri fără valoare artistică, dăruite de pictori prieteni. Camera, deşi prevăzută cu două ferestre, este mai curînd întunecoasă, aproape în penumbră, din cauza îngustimii străzii şi înălţimii caselor din faţă, care o apasă. Strada este foarte zgomotoasă, iar zgomotele se lasă auzite în pauze,

la locurile indicate: huruitul trăsurilor, al căruţelor, soneriile bicicletelor, claxoanele automobilelor, zarva motocicliştilor, pocnete de bici, larmă confuză de voci, strigăte de negustori ambulanţi, de vînzători de ziare, vacarmul certurilor populare.
La ridicarea cortinei scena e goală. Cele doua ferestre deschise lasă să intre in oarecare măsură zgomotele străzii. Se deschide uşa de la vestibul si intră cu pălărioara pe cap, cu aerul că nu cunoaşte locurile, Ersilia Drei. Este îmbrăcată cu o rochie puţin uzată, albastră, decentă, gen institutoare sau guvernantă. Are puţin mai mult de 20 ani şi e frumoasă, dar cum a scăpat de curînd din ghearele morţii, e foarte palidă şi are o privire pierdută pe care o subliniază cearcănele de sub ochi. Parcurge cu privirea camera, stind în picioare, In aşteptarea cuiva care trebuie să între. Vrea să surîdă despectaco-lul care i se oferă dar, contrariată de zgomotele străzii, încruntă obosită din sprîncene. Ludovico Nota intră în fine, în timp ce-şi pune la loc portofelul în buzunarul interior al vestonului. Bărbat frumos, care are încă prestanţă, deşi a depăşit vîrsta de 50 de ani.
Ochi pătrunzători, strălucitori, iar pe buzele încă proaspete, un surîs juvenil. Rece, meditativ, lipsit totalmente de acele calităţi naturale care stîrnesc simpatie şi confidenţă, incapabil de a simula un minim de căldură de sentiment, se osteneşte să pară cel puţin afabil, dar această afabilitate, care s-ar dori firească şi nu este, în loc să liniştească, tulbură şi uneori descumpăneşte pe interlocutor.
LUDOVICO: Iată-mă, în fine! Ia loc, te rog... Doamne,ţ r.estrele astea! *(Se repede şi le închide.)* Sînt un ade«-rat blestemi Dar dacă nu le deschid puţin, se face»[1] odaie un miros acru de stătut... Case vechi... Darsc«[a'] te-ţi, scoate-ţi pălăria!
Ersilia ascultă. Intră prin uşa din fund, purtînd sub braţ un schimb de lenjerie de pat de dat la spălat şi în mina liberă o

mătură, doamna Onoria, aproximativ de 40 ani, mică, vopsită şi trăncănitoare.
344

T

.jOBi*- -[e] poate?
[l] 0OVICO *(care nu o aştepta):* Oh! Dumneata erai aici?
opiA *(bolborosind):* Am schimbat rufăria aşa cum mi-ați lăsat scris azi dimineață în vestibul.
.pOVICO *(încurcat):* Oh, da!
ogIA *(brusc):* Dar dacă e vorba de... (0 *priveşte pe 'Cfgilia şi se întrerupe.)* Aşteptați, să ne înțelegem, mă duc să las acolo rufele astea...
tjpOVlCO: ...nu prea decente.
L-ORIA *(deodată mînioasă):* Dumneavoastră îmi spuneți că nu sînt decente?!
(jDOVICO *(străduindu-se să surîdâ):* Aşa am impresia! De altfel, chiar dumneata simți nevoia să te descotoroseşti de ele!
JJJORIA: Da, domnule... *de toate,* nu numai de rufe!
UDOVICO *(supărat):* Ce vrei să spui? Lămureşte-mă! iRIA *(înfruntîndu-l):* M-aş descotorosi bucuroasă de această domnişoară pe care mi-ați adus-o în casă! Dacă asta vi se pare decent...
LUDOVICO: Te rog să vorbeşti respectuos, altminteri...
ONORIA: Altminteri, ce? O să vă vorbesc deschis, în fine. Mă duc să las lucrurile dincolo şi mă întorc.
Iese în grabă pe uşa vestibulului.
LUDOVICO *(dă să se ia după ea):* Scorpie bătrînă!
ERSILIA *(mîhnită, înspăimîntatâ, oprîndu-l):* Nu, nu vă rog!
lăsați-mă să plec... LUDOVICO: Ba de loc! Sînt acasă la mine şi veți rămîne aici! WORIA *(reintrînd brusc):* La dumneata? Cum acasă la dumneata? Eşti în cameră mobilată şi nu la dumneata.
Şi n-ar trebui să uiți că locuieşti în casa unei femei onorabile!
UDOVICO: Cine? Dumneata onorabilă! °N0RIA: Da! Eu, domnule! DoviCO: Eşti tocmai pe cale să ne-o dovedeşti!
A: Da, domnule 1 Tocmai **1 Pentru** că **nu-ți permit**
**-mi aduci femei în casă. OVICO: Eşti mojică şi obraznică! Măsoară-ți cuvintele!
345

li

T

iat
LUDOVICO: O necioplită, o necioplită care nu-şi dă se cu cine are de-a face!
KRSILIA: Sînt o biată bolnavă care în clipa asta ieS(spital.
LUDOVICO: Nu vă obosiți să dați explicații acestei feift
ONORIA: Dacă sînteți bolnavă...
Zgomotul unui car greu, încărcat, face să tremure geamurile de la ferestre.
LUDOVIGO: Destul! Nu mă poți opri să cedez locuința pentru cîteva zile... ONORIA: Ba nu! N-ai dreptul! Camerele ți le-am închiri numai dumitale!
LUDOVICO: Şi dacă îmi soseşte o soră sau o rudă? ONORIA: Să se ducă la hotel! LUDOVICO: Ah! Nu am dreptul să o găzduiesc aici cîteva nopți? ONORIA: Dar domnişoara nu ți-e rudă! Cui îi spui dumneata gogoşile astea? LUDOVICO: De unde ştii dumneata? Şi dacă mă duc eu si dorm la hotel? Nu? ONORIA: In orice caz, trebuie să-mi ceri înainte, politicos,

permisiunea.
LUDOVICO: Chiar permisiunea? ONORIA: Da, domnule! Şi încă politicos! Iar dacă aici se simte un miros de nesuportat, iartă-mă, de ce nu pleci!
Măcar de mi-ai lăsa odăile libere! LUDOVICO: Ţi le voi lăsa, fii fără grijă, şi încă imediat! Pînă atunci, te rog să o iei din loc. ONORIA: îmi laşi camerele?
LUDOVICO: Peste cîteva zile, da. La sfîrşitul lunii. ONORIA: E perfect! Nu mai zic nimic.
LUDOVICO: Bine ! Atunci pleacă! . J
ONORIA: Uite că plec, uite că plec. închipuie-ţi! Numai» nimic.
Iese prin vestibul. LUDOVICO: Ia uite ce gaiţă 1 Vă cer iertare, domnişoara-
Abia aţi intrat şi imediat această scenă stupida.-BRSILIA: Oh, nu face nimic! îmi pare rău mai mult ca cauza mea...
346
QVICO: O, nu! Do un an mă lupt cu vrăjitoarea asta!
sînt legat, parcă printr-un coşmar de toate aceste orori, poate că vă imaginaţi altfel... casa unui scriitor.
jklA: Nu! Pentru mine lucrurile astea n-au nici o impor-tanţă- Dar e desigur trist că dumneavoastră, cu atîta renume...
gVlCO: Vom avea la sfîrşitul lunii un mic apartament liniştit la Macao pe strada Sommacampagna, între grădini. Ne vom duce mîine să-l vizităm împreună, şi împreună vom cumpăra mobilier nou; vă veţi pregăti singură cuibul.
Doamne, dar pentru mine...
jjDO: O, nu! Trebuie, nu? trebuia să plec de aici! Cu orice preţ! Ştiţi, sînt... sînt dintre acei care trebuie mereu să înceapă. Dacă aţi şti ce mulţumit sînt că am avut inspiraţia asta să vă scriu şi să încep cu dumneavoastră o viaţă nouă. Mlaştină; muşte; zăduf. Deodată respir! Ce s-a întîmplat? Nimic! A pornit o adiere! Aşa e viaţa mea.
3BSILÎA: Nu ştiu cum să vă mulţumesc într-adevăr...
LUDOVICO: Uite cum... Trebuie să începi prin a zice „îţi" mulţumesc, dar nu e cazul, fiindcă trebuie dimpotrivă, să-ţi mulţumesc eu ţie, că ai acceptat puţinul pe care...
ERSILIÂ: Nu e puţin, e mult! mult! Pentru mine e foarte mult!
LUDOVICO: Pentru tine, poate. Vreau să spun că puţinul pe care ţi-l ofer îl vei înfrumuseţa, îl vei spori...
SRSILIA: Nu moi vorbiţi aşa!)OVICO *(lndrcptînd-o cu un surîs):* „Nu mai vorbi aşa".
SRSILIA: Trebuie să mă obişnuiesc. Dacă aţi şti cît sînt de tulburată...
WDOVICO: Tulburată, de ce?
ERSILIA: De acest noroc; evident! OVICO: Asla-i bună! Fiindcă sînt scriitor? ULIA: Fiindcă povestirea nenorocirilor mele de către ziare, actul meu disperat, au putut stîrni atenţia, mila...
80VICO: Interesul, interesul!
*LlA: ... a unui om ca dumneavoastră *(corectlndu-se deodată, cu un surîs trist)* ...ca *tine.*
347

F

c-v
LUDOVICO: Da, m-am simţit prins, citind acel ziar cum uneori, aflînd din întîmplare un lucru sau a du-l povestit... simţim deodată, printr-o comoţie rioară, printr-o simpatie neaşteptată, că am găsit să-l căutăm, germenul... germenul unei nuvele, a'
roman. ERSILIA: Şi v-aţi gîndit poate *(ca mai sus)* ...şi te-ai c
poate să o scrii...? LUDOVICO: Nu! Înţelege-mă bine! Să nu-ţi închipui
fost vorba de o simplă curiozitate de artist! Am
o comparaţie ca să te fac să pricepi interesul in
pe care mi l-ai trezit... ERSILIA: Ah! Dacă biata mea viaţă, toate mizeriile
tristeţile ei, dacă toate suferinţele mele ar servi

la asta...
LUDOVICO: Să mă îndemne să scriu un roman? ERSILIA: De ce nu? Aş fi fericită şi mîndră... Da, mîndră
(Şi surîzînd cu o grație care pare s-o învioreze, adăugi]
Da, într-adevăr. LUDOVICO *(o priveşte şi apoi spune):* M-ai dezarmat.
ERSILIA: De ce?
LUDOVICO: Fiindcă, fără să vrei, mă socoteşti bătrîn. ERSILIA *(brusc, ruşinată):* Eu? Ba nu, spuneam... LUDOVICO: Un roman, fetițo, ori îl scrii, ori îl trăieşti.
Ți-am spus că m-am simțit imediat „prins", dar IM
pentru a-l scrie; ci pentru a-l trăi! Iți întind brațele.
Şi tu, în loc să-mi oferi — ştiu eu? — gura, îmi întinzi
stiloul să scriu? ERSILIA: Dar e prea repede... LUDOVICO: ...gura... înțeleg... Sau prea tîrziu?
ERSILIA: Nu...
LUDOVICO *(dîndu-şi seama de încurcătura pe care o pricinuise excesiva lui dezinvoltură):* Priveşte cît de deosebit este ceea ce se petrece în mine şi ce se petrece fl tine. Eu m-am simțit jignit că interesul meu pen'j" viața ta ar fi putut fi privit de tine ca o curiozitate* scriitor... Şi tu dimpotrivă, eşti jignită, sau cell nu eşti încîntată, cînd îți spun că scriitorul, dacă at - ■•-* —„s *ja aor{tnr* ca un *om* sa **spune,:**
g nO
L-ar
nu eşti inciuxaia, umu iv»
vrut să facă operă de scriitor — ca un om, să sp plin de experiență, ca să nu-i zicem bătrîn — L. ,i avut nevoie nici să-ți facă oferta aceea, nici să vie
te ia de la uşa spitalului. Fiindcă — dacă vrei să ştii — citind ziarul, mi-am imaginat destul de repede ro-pianul întreg, de la un cap la altul. Ah! Cum? Aşa deodată?
• : într-o clipă. Cu abundență de situații, cu o bogăție extraordinară de detalii... O! Ce frumusețe! - Orientul... vila aceea de lîngă mare, cu terasa ei... tu acolo, guvernantă... fetița care cade de pe terasă. Concedierea ta... Pe urmă călătoria... sosirea aici... îngrozitoarea descoperire... Tot, tot... aşa, fără să te văd, fără să te cunosc...
RgjLiA: Şi cum ți-ai închipuit că eram?... Aşa cum sînt? *(Ludovico, surîzînd, face semn cu degetul că nu.)* Dar cum atunci? Spuneți-mi! *(Ca mai sus.)* Spune-mi.
jjjpoVICO: De ce vrei să ştii?
ERSILIA: Fiindcă aş vrea să fiu aşa cum m-ai văzut tu.
LUDOVICO: Ba nu! Fiindcă îmi placi mult, mult mai mult asa. Vorbesc din punctul meu de vedere. Nu dintr-al romanului.
ERSILIA: Dar atunci... „romanul" meu l-ai scris despre alta?
LUDOVICO: Fireşte... Era romanul aceleia pe care mi-o Închipuisem.
ERSILIA: Mult deosebită de mine?
LUDOVICO: Altă femeie.
ERSILIA: O, Doamne! Dar atunci nu înțeleg, nu mai înțeleg...
LUDOVICO: Ce nu înțelegi?
ERSILIA: Interesul pe care mi l-ai arătat... cum poate fi pentru mine?
LUDOVICO: Dar pentru cine atunci?
ERSILIA: Păi dacă eu nu sînt aceea... dacă povestea mea, nenorocirile mele... tot ceea ce te-a interesat citind ziarul... zic eu... Dacă nu te-a interesat pentru mine... dacă le-ai văzut ca fiind ale alteia, care nu sînt eu...
Rămine dezorientată, surprinsă.
JOVICO: Ei bine?
Eu atunci pot să plec.
) *(rîzînd şi luînd-o în glumă):* Ba de loc, scumpa Tu, nu! Aceea care va pleca este eroina romanului; °are nu eşti tu! .
348
349

T

ERSILIA *(bănuitoare şi neîncrezătoare):* Cum nu sînt

Nu mă crezi?
LUDOVICO *(ca mai sus):* Ba da, te cred, te cred! r moment însă vreau să mi te închipui într-o nouă aceea care va fi, care ar putea fi de azi înainte, cu Şi aş vrea ca şi tu să-ți imaginezi această nouă vil?' a ta, fără să-ți mai reaminteşti toate întîmplările trkf pe care le-ai trăit.
'
ERSILIA *(cu un surîs îndurerat):* Atunci nu voi mai fi j,: aceea, nici aceasta... Voi fi încă una... alta...
' LUDOVICO: O alta, da, aceea care poți fi. ERSILIA *(întorcîndu-se spre el, mirată):* Eu? *(Clătinl$_{ni}$j din cap şi cu un gest schițat al mîinilor pe care U ti$_n$, pe genunchi.)* N-am putut fi niciodată nimic. LUDOVICO: Asta-i bună! Cum nimic? ERSILIA: Nimic... niciodată... LUDOVICO: Dar eşti, totuşi! ERSILIA: Ce sînt?'
LUDOVICO: înainte de orice, o fată frumoasă. ERSILIA *(cu tristeţe, dînd din umeri):* Frumoasă, nu,., si
apoi, dacă n-am ştiut să profit...
LUDOVICO: Ai dreptate... cînd nu ştii. Poate din disperare să-ți vină în minte, înainte de a lua o hotărîre extremă, să te laşi să aluneci pe pantă. ERSILIA *(întunecată, întorcîndu-se să-l vadă):* O, Doamne!...
Ce spui?
LUDOVICO: Nu, nu. Spun acestea fiindcă mi le închipuiam, mi le închipuiam despre „aceea" din roman. Disperata că nu mai ştie ce să facă... într-o seară... privindu-se în oglinda întunecată a camerei de hotel... o hotărîre bruscă... o tentație nebună... Nu mai are nimic, doar cîteva lire în poşetă... şi hotelierul care cere plata notei... ERSILIA *(uluită, îngrozită):* Dar toate astea nu erau scrise
in ziar?
LUDOVICO: Mi le-am imagi... *(Se întrerupe, surprins,?' întreabă brusc, aplecîndu-se spre ea.)* Era cumva a
vărat?
ERSILIA *(ascunzîndu-şi faţa în mîini şi tremurînd de* r"? *şi dezgust):* Da... 4M-u, .
■ 350
: Ah, drace! *(Aproape numai pentru el, în grabă, ctt satisfacție.)* Ia te uită, ia te uită ce bine am ghicit! *(Avoi din nou îndurerat şi plin de grijă.)* Ai coborît in seara aceea în stradă?
(ca mai sus): Da... da...
(ca mai sus): Şi ai fost... cu imul de pe stradă? unul... cu un trecător oarecare?
l *(fără să-şi dezvăluie faţa):* Şi pe urmă... după... nu «ştiam ce să fac... după... ojpOVIGO *(brusc):* Cum să-i ceri bani, nu-i aşa? *(Şi fiindcă Ersilia nu-i răspunde, răspunde el ca şi cînd ar şti totul.)* Nu ți-a dat nimic, nu? Ah, cît e de adevărat! Cît e de adevărat! Şi te-a cuprins atunci dezgustul, scîrba de această încercare zadarnică şi urîtă... Perfect! Perfecți *(Ersilia izbucneşte în lacrimi.)* Nu!... Plîngi? De ce plîngi acuma?... Nu, nu...
Se apropie să o îmbrățişeze, să o calmeze.
ERSILIA *(rîdicîndu-se înjosită, umilită):* Lasă-mă... Lasă-mă
■ţsă plec imediat...
LUDOVICO: Cum? Ce spui? De ce? ERSILIA: Acum că ştii faptul. HJDOVICO: Dar ştiam deja! Ştiam! ERSILIA: Cum ştiai? UJDOVICO: Fiindcă-mi imaginasem! N-ai văzut? Am avut intuiția totală a faptului... Şi atît de exactă 1 ERSILIA: Dar mie îmi este aşa de ruşine!
în acest moment izbucneşte in stradă un vacarm violent, ca în cazul unui accident. Zgomot de căruțe, tărăboi, strigăte de amenințare, blesteme, fluierături, înjurături.
-UDOVICO: Ruşine? Ce fel de ru... *(Se întrerupe pentru a se întoarce spre fereastră.)* Dar ce dracu s-a întîmplat? ILIA: Strigă. Poate un accident.
Tumultul creşte. Se strigă „Ajutor I Ajutori" Doamna Onoria intră alergînd, Inspăimîntată.
: Au călcat un bătrîn, un biet bătrln; l-au **strivit** zid. Aici sub ferestre!

Aleargă să deschidă una din ferestre. Ludovico şi Ersilia se pleacă la cealaltă. Ferestrele fiind deschise, hărmălaia străzii invadează scena pentru cîteva minute. Un automobil şi o căruță s-au tamponat: automobilul schimblnd direcția a strivit de zid un bătrin, care n-a avut timp să-l evite. Bătrinul e muribund sau chiar mort: e ridicat In mijlocul țipetelor şi al învălmăşelii şi băgat într-o trăsură care porneşte în galop spre spital. Scena se reconstituie pentru public din țipetele mulțimii, țipete confuze şi fragmentate. Dintre care, după un urlet şi primele exclamații de groază, se distinge: „Ah! Doamne-Dumnezeule, ajutor, ajutor!", se pot auzi replicile următoare: „Săracul!" „Strivit!" „Daţi-vă înapoi". „Uite-l

că fuge". „A fugit". „Nu, nu, stai!" „A murit". „E un bătrîn" „Alergați repede." „Țineți-l bine". „Strivit!" „A murit". „Am schimbat direcția, am schimbat direcția!" „Nu! El a venit peste mine". „Nu e adevărat". „El este, el este!" „La ocnă". „Să-l împuşte". „La o parte, faceți loc". „Nu, nu! Nu e mort!"[1] „O,săracul de el".„La spital, laConsolazione."" „Mai bine la San Giacomo". „Pălăria, luați-i şi pălăria!" „Bietul bătrîn". „Asasini, asasini". Pe scenă agitația mulțimii de dedesubt se repercutează In gesturile şi în exclamațiile celor trei privitori de la ferestre.

ONORIA: A murit... A murit! Oh, sărăcuțul... Oh, țineții
țineți-l... Vrea să fugă... Ce mutră! Şi se mai apără
L-a strivit ca pe o broască. ERSILIA *(îndepârtîndu-se cu groază de la fereastră):* Doamne,
ce spectacol, ce spectacol 1 LUDOVICO *(relnchizind fereastra):* Cred că este vreun fu»«'
ționar bătrîn. Doamnă Onoria, închide, închide, «
rog!

ONORIA: L-au dus! O fi murit! .

LUDOVICO: Chiar dacă nu e mort, n-ajunge el viu la spi[ta] ONORIA: Cobor, cobor să aflu! Ah! Ce nenorocire! Ce ne»
rocire 1

Pleacă în grabă prin vestibul.

T

[0Q]VICO: într-o străduță ca asta, atît de prăpădită, în [ca]re în zilele de ploaie nu mai ai unde pune piciorul, [eS]te o circulație îndrăcită de trăsuri, de căruțe, de automobile. Şi mai fac şi negustorie ambulantă. Mai au [cU]rajul să mai facă şi comerț.

jLlA *(după o pauză, cu ochii ficşi, Inspăimîntată):* Strada... [c]e oroare!

.pOVICO: Dar şi ce şcoală pentru cine scrie! Imaginația [S]e liberează de toate impedimentele vulgare. Ca şi cum ar pluti pe nori! Dar există strada, cu oamenii care trec, toate zgomotele vieții: viața altora, străină dar prezentă, care distrage, întrerupe, împiedică, contrazice, deformează... Noi vrem să stăm împreună, să compunem împreună o poveste frumoasă? Ei bine, presupune că eu aş fi fost din întîmplare strivit jos în stradă. Ce ai mai fi făcut tu atunci? Dar ți s-a mai intîmplat ca viața să-ți fie întreruptă de o întîmplare neprevăzută; căderea acelei fetițe de pe terasă.

Pauză.

ERSILIA *(furată de gînduri, clătinînd încet din cap):* Să serveşti... să asculți... să nu poți face nimic... O haină uzată de lucru, care se atîrnă în fiecare seară de un cui în perete... O, Doamne, ce lucru înspăimîntător, să ştii că nimeni nu se mai gîndeşte la tine! In stradă... Mi-am văzut viața. Ştiu eu, cu senzația că nu mai exist, că era un vis... cu toate lucrurile acelea din jurul meu, cu rarii trecători din grădina aceea din sud, cu pomii... băncile... şi nu mai voiam, nu mai voiam să mai fiu nimic.

0VICO: A... nu! Asta... vezi?... asta nu e adevărat? 'SILIA: Cum nu e adevărat? Am vrut să mă omor!

0VICO: Da! Da! Dar creind un întreg roman...

[E]RSILIA *(din nou întunecată):* Cum, creînd? Crezi că l-am inventat?

[J]OVICO: Nu, nu. Spun *în mine,* pe care l-ai creat *în mine,* în mod inconştient, povestindu-ți viața.

'ILIA: Cind m-au ridicat din parc...)VICO: Da, şi pe urmă la spital. Iartă-mă, cum spui nu mai voiai să fii nimic, de vreme ce deveneai obiectul de compasiune al tuturor cititorilor zguduiți

T

de întimplarea ta din ziar? Tu nu ştii emoția car[6]
cuprins tot oraşul la povestea ta, interesul pe car[e] *
a stlrnit-o. Ai o dovadă cu mine!

ERSILIA *(cu o nelinişte care se naşte din neîncredere):*
ai încă? [ai]

LUDOVICO: Ce să am? ERSILIA: Ziarul acela! Aş vrea să-l citesc, aş vrea [8]s,
citesc. îl mai ai încă?

LUDOVICO: Cred că da. Cred că l-am păstrat. ERSILIA: Caută-l, caută-l! Şi dă-mi-l să-l văd.

LUDOVICO: O nu! De ce vrei să te tulburi din nou? ERSILIA: Arată-mi-l, te rog! Vreau să citesc,

vreau să **citesc**
ce s-a scris 1
LUDOVICO: Presupun că au scris ce le-ai spus tu! ERSILIA: Nu-mi mai reamintesc bine ce am spus în acel
moment. Normal, nu? Vreau să-l văd. Caută-l. LUDOVICO: Cine ştie unde l-oi fi pus? Cu dezordinea mea...
Lasă... O să-l căutăm mai tîrziu împreună. ERSILIA: Relata totul, pe larg? LUDOVICO: O! Erau mai mult de trei coloane. Vara, îți
dai seama, ziariştii — cînd le pică o poveste ca a ta -
o socotesc o pomană! Umplu ziarul cu ea. ERSILIA: Şi despre el, despre el ce spuneau?
LUDOVICO-. Spuneau că te înşelase. ERSILIA: Nu la el mă refer... la celălalt. LUDOVICO: La consul?
ERSILIA *(viu contrariată):* S-a scris că e consul? LUDOVICO: Consulul nostru la Smirna. ERSILIA *(ca mai sus):* Oh, Doamnei S-a dat chiar numele
oraşului? îmi promiseseră că nu-l vor spune. LUDOVICO: O, ştii... ziariştii... ERSILIA: Dar ce nevoie era de asta? Faptele nu se schimbau
dacă nu se consemna locul şi calitatea persoanei. Dar
ce spunea ziarul?
LUDOVICO: Că după căderea fetiței de pe terasă... .
ERSILIA *(acoperindu-şi fața cu mîinile):* Biata mea fetița'
Biata mea fetiță!
LUDOVICO: S-a arătat de o cruzime feroce... ERSILIA: Nu el 1 Nevasta lui, nevasta lui!
LUDOVICO: în ziar se spunea că şi el... ERSILIA: Oh, nul Soția lui... O, Doamne!
354

pO: Fiindcă era geloasă pe tine... Ei, mi-o închipui! Un jandarm.
lL: Dar do loc! E mică, slabă, galbenă, acră. Ca o lăniîie!
,pOVICO: Asta-i bună! Eu ştii cum o vedeam? înaltă, neagră, cu sprîncenele îmbinate; aş fi putut să o pictez 1
I: Dar tu o vezi chiar pe dos! Cine ştie atunci cum iți închipuiai că sînt eu! Nu, nu; este exact cum ți-o descriu...
OVICO: Da, dar eu aveam nevoie de o femeie zdravănă şi mare, fiindcă o vedeam pe fetiță delicată, docilă... LlA: Ce delicată? O, doamne, Mimetta mea?
jjjO: Eu i-am zis Titti.
;BSILIA: Ce Titti? Mimetta! Mimetta! O floare. S-o fi văzut zburdînd cu picioarele ei dolofane şi roze. La fiecare pas îi tremurau pînă şi obrajii rotunzi o dată cu buclele ei de aur! Mă iubea pe mine, numai pe mine!
LUDOVICO: Firește, asta sporea gelozia mamei.
ERSILIA: Mai ales! De asta mai ales era geloasă! Şi ea a fost, ştii... care... cînd a venit celălalt în croazieră.
LUDOVICO: Locotenentul de marină?
ERSILIA: Da, ea, ea a creat în jurul meu în acea noapte, dinadins, vraja care trebuia să mă piardă, eram singură, ca beată, în mijlocul palmierilor... Oh, miresmele... miresmele acelea...
LUDOVICO: E frumoasă, e frumoasă povestea ta, fiindcă miroase a mare, a soare, a nopți orientale!
ERSILIA: De n-aş mai fi trăit-o...
DOVICO: Din cauza acelei scorpii... îmi închipui! Da, avea perfidia, îți dai seama, perfidia oamenilor care n-au gustat niciodată fericirea. Şi ea ştia că această fericire pregătită viclean pentru altul, va fi repede ispăşită prin cea mai mare dezamăgire... Oh! într-adevăr magnifici
3ILIA: Dacă ai fi văzut-o... Maternă 1 El mă ceruse formal în căsătoiie de la ea şi de la consulul căruia îi fusesem încredințată. Oh! Toate amabilitățile... Şi apoi, după ᶜ a plecat el... Doamne, cum e posibil să se schimbe cineva deodată, să treacă de la o extremă la alta? Mizerii necurmate; nimic nu mai era bun din ceea ce
23»
355

T

făceam; umilințe de fiecare clipă şi la nesfîrşit -ț nuită de nenorocire...
LUDOVICO: ...pe cînd tocmai ea te trimisese în oraş perit
nu ştiu ce serviciu...
ERSILIA *(Inlorcîndu-se brusc, impresionată şi contrariat* Cine a spus asta?
'•'
LUDOVICO: Era scris în ziar... ERSILIA: Şi asta?
LUDOVICO: Le-ai spus-o tu, probabil. ERSILIA: Nu!... Eu nu-mi reamintesc... nu cred...
LUDOVICO: E posibil atunci să mi-o fi închipuit eu? poate o fi inventat-o ziaristul pentru a da mai relief cruzimii acestei concedieri bruşte, fără mă Ca să-ți plătească drumul la întoarcere... Asta e adevărat? ERSILIA: Asta da! Asta da!
LUDOVICO: Ca şi cum ar fi trebuit să le plăteşti tu fatal
ERSILIA: Şi m-a amenințat într-adevăr! Şi ar fi făcut plîn.
gere contra mea dacă nu s-ar fi temut că ies la iveală
unele lucruri...
LUDOVICO: Pe socoteala ei?... Ah! Prin urmare vezi că e
adevărat?
ERSILIA *(tulburată):* Nu... nu vreau... nu vreau să vorbesc, Sînt supărată chiar că s-a scris despre faptul că m-a trimis să fac cumpărături. N-aş vrea să mă mai gîndesc acum la nimic din cele ce s-au petrecut. Mă gîndesc la călătoria de întoarcere pe vas, la ceea ce am suferit. Şi sînt sigură că micuța moartă s-a îmbarcat cu mine, ca să nu rămînă acolo cu părinții ei răi... Am impresia că am pierdut-o, în seara în care am coborît din hotel
pentru... LUDOVICO: Dar imediat ce ai sosit aici, iartă-mă, nu te-a'
dus să-l cauți? ERSILIA: Unde? Nu-i ştiam adresa, li scriam la post restant;
M-am dus la Ministerul Marinei. Mi s-a spus că nu ntf
era în serviciu. LUDOVICO: Dar trebuia să-l regăseşti, ca să-ți dea socotea
de înşelăciunea, de crima pe care o comisese față
tine.
ERSILIA: N-am şliul niciodată să mă fac prețuită. LUDOVICO: îți promisese să te ia în căsătorie.
356
: Eram zdrobită. Cînd mi s-a spus că era în ajunul punții, emoția acestei trădări atît de crude, atît de pgaşteptate, a fost atît de puternică, înelt m-a distrus, jvju-mi mai rămăseseră nici măcar două lire în poşetă; si... să apari ca o cerşetoare... *(îşi duce batista la ochi. 'Apoi privind in gol.)* în grădină, strîngînd între degete pastilele de otravă, mă gîndeam la fetiță şi-mi dam curaj la gîndul că deşi o pierdusem cu o seară înainte, mă voi duce să o regăsesc...
OVlCO: Haide, lasă, lasă! Nu mai trebuie să te gîndeşti la lucrurile astea acum! Curaj!
RgILlA *(după o tăcere, ca un surîs trist):* Da, dar cel puțin. •• col puțin fă-mă să devin aceea 1 OVICO: Care aceea?
: Aceea pe care ți-ai închipuit-o. Doamne, dacă am fost cel puțin o dată ceva, aşa cum îmi spuneai, vreau să fiu eu în romanul tău, eu eroina ta, dar aşa cum sînt. Am impresia că mă înşeli, iartă-mă, dacă trebuie să creezi o altă femeie. jjDOVICO *(rîzînd):* Draga mea! Ți se pare că ți s-ar lua
ceea ce este al tău, nu-i aşa?
1SILIA: Ei, da! Că mi se fură povestea... viața! Eu care nu mai voiam să o trăiesc. Eu care am suferit din pricina ei pînă la disperare, iartă-mă, am dreptul, mi se pare, să trăiesc cel puțin în povestea pe care o vei scrie şi care va fi frumoasă, frumoasă, ca celălalt roman al tău pe care l-am citit... Stai... cum îi zice?... Ah! *Exclusa...* Da, *Exclusa.* LiOVICO: *Exclusa?* Ah, nu, scumpa mea! Te înşeli. *Exclusa* nu este un roman al meu. SILIA *(înmărmurită):* Nu e al tău? D0VICO: Nu.
LIA: Uite, vezi! Credeam...
OVICO: E de Pirandello, un scriitor pe care nu pot să-l sufăr.
A *(mortificată, işi acoperă fața cu mina):* Oh, Doamne. JOVlGO: Dar nu, nu. Nu te preocupa. Ai confundat, atîta tot. *(Ersilia cu miinile la ochi, începe să plîngă.)* Cum, e-adevăratelea? Plîngi? Haide! Nu cumva crezi că ă simt jignit că mi-ai atribuit un roman prost pe care nu l-am scris eu?

T

i... Nu din cauza asta... toate sînt aşa în *Vlhf*
mea..
Se aud bătăi dinspre vestibul.
Cine-e acolo? Intră!
lese prin uşa de la vestibul.
ridicol de
- îmi
.imi
Uf.
LUDOVICO:
Intră doamna Onoria, numai miere şi
înduioşată.
ţi voie? *(Caută cu ochii pe Ersilia.)* Und *nine surprinsă, văzînd-o cum îşi şterge lacrimii apoi îşi împreună mîinile, cu un gest de compătimit(* Oh, plîngi?
LUDOVIGO *(stupefiat, neînţelegînd această schimbare aşteptată):* Ce s-a mai întlmplat? ONORIA: Aţi fi putut să-mi spuneţi, ce Dumnezeu, că dom. nişoara era aceea din ziar. Domnişoara Drei, Ersilij Drei, nu-i aşa? O! Sărăcuţa, sărăcuţa! Sînt atît mulţumită să vă văd vindecată şi să vă găsesc aici,,, LUDOVICO: Dar, mă rog, de unde-ai aflat dumneata? ONORIA: Ei, asta-i bună! N-am citit în ziar? LUDOVICO: Nu! Cum ai ştiut că era vorba despre ea? ONORIA: O! Fiindcă a venit, uite *(îi întinde o carte k vizită),* ziaristul care a scris toată povestea. LUDOVICO: Aici?
ERSILIA *(tresare, tulburată):* Ziaristul? LUDOVICO: Şi ce vrea de la mine? ONORIA: Zice că are de cerut lămuriri urgente de la domnişoara.
ERSILIA *(ca mai sus):* Lămuriri? LUDOVIGO: Destul! Acuma gata! ERSILIA *(din ce în ce mai tulburată):* Ce lămuriri? LUDOVICO: Şi cine i-a spus că domnişoara se află aici! ONORIA-. De unde să ştiu eu? ERSILIA: Eu nici atita. Nici nu ştiam măcar cînd am v
cu el, că voi veni aici... la dumneavoastră... LUDOVICO *(aproape ca pentru sine):* Ah! Am înţeles, înţeles. A vorbit desigur palavragiul ăla. *rnXtrf-lia.)* Ce vrei să faci? Vrei să-l primeşti? ERSILIA: Eu nu... eu nu ştiu ce... ce lămuriri
dau. LUDOVICO; Merg eu să văd despre ce e vorba.
358
•ORIA: O, biata fetiţă, dacă ai şti cît am plîns, cit am
[1] plîns citind în ziare toată povestea dumitale! llM *(cu mare anxietate, fără să-i dea ascultare, privind spre uşă):* Ce mai vor de la mine acum?
oRIA: Poate... cine ştie...
oglLlA *(cu disperare):* O, Doamne, nu mai pot rezista la alte emoţii.
NORIA: Te simţi rău?
ILIA: Da. Foarte. Aici. *(Arată pieptul.)* Mă înăbuş. M-au salvat dar cine ştie ce rău mi-a rămas aici. Nu pot nici măcar să mă ating. Şi apoi la rinichi am nişte junghiuri dese de tot. *(Se agită şi geme.)* Oh, Doamne!
Brusc se aude din stradă glasul obraznic al unei flaşnete.
orbit
(Către * trebuie'
Desfă-ţi şireturile. ERSILIA: Nu, nu. *(Jignită de muzica flaşnetei.)* Te rog fă-l să plece.
■KORIA: Da, imediat. *(Bagă mina in buzunar ca să-şi ia portofelul.)* Imediat! *(Aleargă la fereastră, o deschide, cheamă cîntăreţul ambulant, îi face semn să se ducă. Dar acesta continuă să cînte şi atunci ea aruncîndu-i un pumn de bani îi strigă.)* Sînt bolnavi aici! *(Şi repetă gestul.)* Pleacă de aici! *(Muzica încetează dintr-o dată. Ea închide fereastra şi revine la Ersilia.)* Uite, s-a făcut, s-a făcut! Ascultă ce-ţi spun. Desfă-ţi corsetul.
Nu. Cum? E nevoie să mă ţină tare... Mi-e atît de teamă că nu durează nici asta... : Ce anume?
: Sînt atît de disperată, dacă ai şti... atît de disperată... nu mă mai pot stăpîni... Corsetul *(îl scoate)* nu-l mai suport.

Se aude din vestibul vocea lui Ludovico invitînd pe cineva să intre.
P[D]°VIGO: Nu, nu, înainte. Intrați.
Intră ziaristul Alfredo Cantavalle, urmat de Ludovico. Cantavalle e un tînăr napolitan care dorește atît de mult să fie elegant, încît poartă și monoclu. Dumnezeu
359

T..

știe cu cit chin. Băiat cumsecade. Frunte îngustă păr abundent, dar dezordonat ca al unui școlai Figură prelungă, grosolană, roșcovană, pulpe femeie pe care pantalonii fac imediat cute.
de
'
CANTAVALLE: Îmi dați voie? Scumpa mea domnig$_0$
mă recunoașteți? ' iJ
LUDOVICO *(prezentîndu-l):* Ziaristul Alfredo Cantaval) ERSILIA: Da, îmi reamintesc.
^{i}-
CANTAVALLE: M-a recunoscut! *(Observînd pe Onoria.)* s-
doamna? Rudă?
LUDOVICO: Nu. E proprietăreasa. CANTAVALLE: Îmi pare bine, doamnă *(se înclină)* fi știam că domnișoara nu are nici o rudă... Am că a fost adineauri un accident grav în stradă. LUDOVICO: Da, un biet bătrîn. ONORIA: Chiar aici sub ferestre. E groaznic! CANTAVALLE: A murit. ONORIA: A murit? A murit într-adevăr? GANTAVALLE: Înainte de a sosi la spital. ONORIA: Și cine era? GANTAVALLE: Nu se știe încă. *(întorcîndu-se spre Ersilk.)* Domnișoară, îngăduiți-mi să mă bucur că ați scăpat de pericol, să mă bucur nu numai pentru dumneavoastră ci puțin și pentru mine, de norocul pe care l-am avut și care a fost și în folosul dumneavoastră, acela de a ii mișcat — prin intermediul bietei mele proze, careva povestea viața — inima unui scriitor celebru. *(h Ludovico.)* Dar, măiestre, prietenul dumneavoastră spune prostii: ați comis cea mai frumoasă faptă din viața dumneavoastră. *(întorcîndu-se din nou spre ' silia.)* Și nu vă puteți închipui, domnișoară, plăcerea pe care am avut-o... ERSILIA: Da, într-adevăr, a fost pentru mine un mare noroc LUDOVICO: Să lăsăm asta... CANTAVALLE: Nu, maestre! Din mai multe motive 1 un noroc că putem avea acum mărturia dumneavoaș : Vi se pare puțin? Mă explic imediat... Dacă pot'*^{0} în fața doamnei...
Aluzie la doamna Onoria. ,
360
W"'
,plA *(contrariată):* Plec numaidecît, însă... **băgați de** ' geamă că domnișoarei îi e cam... pOVlCO: Te simți rău? ojtfA: Se simte foarte rău. $_0$VICO: Ce ai?
Nu știu... nu știu. Sudori reci... Am aici un junghi... Ascultă ce-ți spun: vino cu mine dincolo...
Arată ușa din fund.
Nu, nu...
Ba da, ai să te odihnești puțin...
): Du-te, du-te, dacă te simți atît de rău. .: Te vei întinde puțin In pat. *k:* Nu, mulțumesc. Lasă-mă. Pentru moment mai pot
rezista.
CNTAVALLE: Acestea sînt — se știe prea bine — consecințele otrăvirilor. Dar veți vedea acum că, îngrijindu-vă...
LUDOVICO: Și liniște...
RIA: Eu sînt la dispoziția dumitale, fetița mea. Cere-mi ajutorul fără să te jenezi. Dacă ai nevoie de ceva, mă
chemi.
ERSILIA: Vă mulțumesc, doamnă! ONORIA: Atunci, eu mă retrag... CANTAVALLE: Respectele mele, doamnă. ONORIA *(plecînd, cu voce înceată către Ludovico):* Nu o
puneți să vorbească prea mult. Cruțați-o! Nu vedeți
cum arată, biata de ea!
Iese prin ușa vestibulului. Ludovico închide ușa.
CANTAVALLE: Sînt dezolat că v-am deranjat. LUDOVIGO *(plictisit):* Vă rog, scumpe Cantavalle, grăbiți-vă. CANTAVALLE: Două minute, două minute, scumpe maestre! LUDOVICO: Dar în

definitiv, se poate şti ce dracu mai vrea
şi acest consul!
ERSILIA *(tresărind, apoi îngrozită):* Consulul? WDOVICO: Consulul, da! *(Către Cantavalle.)* Trebuie pus
la locul lui.
Cum? El e aici?
TAVALLE: Aici, da. A venit ieri la ziar, domnişoară, Şi a făcut un scandal de pomină. ILIA *(către sine, disperată):* Oh, Doamne, Doamne!

T

LUDOVICO: Spune-mi, te rog, şi ce vrea să dezmintă?
CANTAVALLE: Vrea să dezmintă tot!
ERSILIA: Iată tot răul pe care nu-l doream şi pe care mi
promis să nu-l faceți.
CANTAVALLE: Rău? Ce rău? ERSILIA: Ei, da, ați tipărit numele oraşului şi titlul pers
nei.
LUDOVICO: Deci o dezmințire generală? Şi cam în ce t
meni? CANTAVALLE: Iertați-mă, maestre, răspund domni
Numele lui, duduie, numele lui adevărat, nu a LUDOVICO: Dar ai făcut foarte bine că l-ai demascat
CANTAVALLE: Nu... Eu am spus pur şi simplu „Consuli
nostru la Smirna". Cum vreți ca publicul cititor să ştip
cine este consulul nostru la Smirna? Nu ştiam nici
măcar eu; aşa cum nu-l ştiu nici acuma. îmi puteam
închipui orice, afară de sosirea lui, picînd ca din cer
la redacție.
ERSILIA *(din nou către sine, disperată):* Doamne, Doamne... LUDOVICO: A venit deci, dinadins, la Roma, special pentru asta? CANTAVALLE: Nu, nu special. A venit din cauza morții
fetei — pe care noi am relatat-o — şi fiindcă soția lui —
spune el — e ca nebună. Nu mai poate să rămînă acolo
unde s-a întîmplat accidentul... şi e de înțeles! ERSILIA: Da... aşa spunea, aşa spunea...
CANTAVALLE: în fond a venit să ceară un transfer; Înțelegeți?
A citit ziarul *(îşi sărută vîrful degetelor)* şi — catastrofă,
dragă maestre! LUDOVICO: Dar de ce? CANTAVALLE: Cum de ce? El are o poziție oficială deosebit de delicată de apărat. Vă dați seama? E consul! Ne-a
amenințat că va intenta ziarului un proces de calomnie. LUDOVICO: Un proces? Dar ce-ați spus în ziar, la urma
urmei, despre el? CANTAVALLE: Un sac de minciuni — spune el — împotriva
lui! ERSILIA: Eu nu ştiu nici acum ce ați scris despre el,
nevasta lui, despre nenorocirea aceea... CANTAVALLE: Pot să vă jur, domnişoară, că am scris fidelitate numai cele ce mi-ați spus dumneavoas

tră-
]sjici mai mult, nici mai puțin. Cu căldura, desigur, a emoției pe care am resimțit-o, dar fără să modific cu o iotă nici faptele, nici datele. Vă puteți da seama, de altfel, singură de acest lucru, citind ziarul.
jjpOVICO *(umblind Intre hlrtiile de pe birou):* Trebuie să-l ara... trebuie să fie pe-aci.
,TAVALLE: Nu-l mai căutați, scumpe maestre. Vi-l trimit eu. *(Către Ersilia.)* Vă rog să apreciați, domnişoară, grija pe care v-o port. Am venit aici ca să ştiu ce măsuri am de luat față de reclamația şi de amenințările acestui domn.
IA *(ridicîndu-se, cu un spasm convulsiv de minie şi de indignare, spune printre dinții strînşi):* Dar el n-are nimic de reclamat, nimic de amenințat!
QANTAVALLE: Atunci, cu atît mai bine! Cu atît mai binel
îRSILIA *(prăbuşindu-se In fotoliu):* Doamne, cît de rău mă simt! Cît de rău mă simt!
Cuprinsă brusc de un plins puternic, agitată de frisoane şi cu gemete care par uneori pricinuite de rls

— leşină.
LUDOVICO *(alergînd spre ea, împreună cu Cantavalle, prevenitor, susţinînd-o, liniştind-o):* Ersilia ! Ersilia! Nu!
CANTAVALLE *(ca mai sus):* Domnişoară! O, nu ! Vă rog! Păstraţi-vă calmul!
LUDOVICO: Ce ai? Nu! Nu mai plînge aşa!
CANTAVALLE: Nu aveţi nici un motiv, domnişoară! JDOVIGO: Oh, Doamne! Leşină! Chemaţi-o pe doamna.
CANTAVALLE *(aleargă spre vestibul):* Doamnă, doamnă!
LUDOVICO *(strigînd):* Doamna Onoria! WTAVALLE: Doamna Onoria! Doamna Onoria! *(Iese.)*
LUDOVICO: Nu, nu, Ersilia! Doamne! Fii cuminte, fii cuminte ! Nu s-a întîmplat nimic!
Intră Cantavalle cu doamna Onoria, care poartă în mină un flacon de săruri.
INO°RIA: Iată-mă-s! Iată-mă-s! O! Biata fetiţă! Ridicaţi-i capul. Aşa! Aşa! Biata fetiţă! *(Ii dă să respire sărurile.)* V-am spus să n-o faceţi să vorbească, să n-o tulburaţii
JfNTAVALLE: Uite că-şi revine 1 DOVICO: Trebuie s-o ducem în pat, dincolo.
363

T

ONORIA: Aşteptaţi o clipă.
LUDOVICO:' Ersilia!
ONORIA: Haide, haide fetiţa mea! Toate au trecut! Tv.
că-te! " nidi_
LUDOVICO: Ţine-te, Ersilia! Curaj! CANTAVALLE: Nu e nimic, nu e nimic, domnişoară! ERSILIA *(cu o voce aproape veselă, cu mirare cop*
Ahl Doamne, am căzut?!
LUDOVICO: Nu, n-ai căzut, dar mi-ai pricinuit o ERSILIA: N-am căzut? LUDOVICO: Iţi spun că nu!
ONORIA: încearcă, încearcă să te ridici în picioare. LUDOVICO: Uite aşa. încet, încetişor. ERSILIA: De ce?... Am avut impresia unei căderi... as
dintr-o dată, nu ştiu, parcă aş fi devenit de plumb...
(Privirea ei se opreşte la Cantavalle; deodată, cum a
zărit, are un fel de groază nervoasă şi se ridică brusc.)
Oh! Doamne, nu, nu...
Şovăie şi dă să cadă. Ludovico şi Onoria o susţin simultan.
LUDOVICO: Haide, Ersilia, spune ce ai? Ce-i cu tine? ERSILIA *(îşi revine şi la vederea lui Cantavalle încearcă* să
fugă.): Afară! Afară! ONORIA *(ca mai sus):* Da, afară, mergem, ne ducem dincolo.
O conduce împreună cu Ludovico spre uşa din fund.
LUDOVICO: în pat, da... Te susţinem noi...
ONORIA: încet, încet. Vom sta împreună. Ai să te întinzi puţin!
LUDOVIGO: Puţină odihnă şi totul se va sfîrşi. ERSILIA: Nu mai pot să văd, nu mai pot să aud nimic-ONORIA *(in faţa uşii către Ludovico):* Rămîneţi aici, rămîneţi aici. Am eu grijă 1
Iese cu Ersilia prin uşa din fund. LUDOVICO: Cred că ar fi timpul să fie lăsată în pace nefericit* asta.
CANTAVALLE: Mie mi-o spuneţi, care sînt atît de îndureraţi scumpe maestre! Dar asta nu-i nimic! Mai este încă u lucru grav pe care domnişoara nu-l ştie! LUDOVICO: Altceva?
364
itfTAVALLE: Ei da! E mai bine sa fiţi prevenit. Consulul ' a venit personal să mi-o spuie la redacţie.
pOVICO: Dar trimiteţi-l la dracu pe consulul ăsta!
jTAVALLE: Aşteptaţi puţin! N-ar trebui să mă laud singur, dar efectul reportajului meu a fost într-adevăr colosal. Se pare că logodnica tinerelului, indignată de trădarea domnişoarei Drei, nu mai vrea să-l ia în căsătorie, înţelegeţi?

pOVICO: Ah! într-adevăr?
0TAVALLE: Colosal, ca efect, nu?... Cu atît mai mult cu cît odată descoperită toată povestea, nu numai logodnica s-a indignat, ci se pare că s-a născut remuş-carea şi în el, în tinerel, vă daţi seama? Emoţia generală a sinuciderii povestită de mine... Şi-a pierdut capul!
LODOVICO: Ofiţerul de marină?
CANTAVALLE: El! Se numeşte... un moment... Laspiga mi separe! Şi-a pierdut capul complet! Consulul mi-a spus-o.
LUDOVICO: Dar el de unde o ştie?
CANTAVALLE: Se pare că de la tatăl logodnicei, care s-a dus să-l caute la Ministerul de Externe şi i-a spus-o.
LUDOVICO: Frumoasă încurcătură!
CANTAVALLE: O da! Chiar şi pentru dumneavoastră, maestre, care vă aflaţi în miezul ei.
LUDOVICO: Pentru mine?
CANTAVALLE: Da, şi parcă pentru mine, nu? Nu sînt ameninţat şi eu cu un proces de calomnie?...
LUDOVICO: Dar acest tată al logodnicei?...
CANTAVALLE: Face pe dracu-n patru fiindcă fata lui s-a indignat în primul moment, da, dar pe urmă — înţelegeţi, în preajma nunţii — plînsete, zvîrcoliri, disperări — zăpăceală mare... Şi cum consulul a cunoscut pe acest Laspiga la Smirna, unde o avea pe domnişoara ca guvernantă... 'OVICO: S-a dus la el să-i ceară informaţii?
CANTAVALLE: Aşa se pare!
JQVICO: Ne putem inagina ce informaţii i-a dat! O acuză Şi de moartea fetiţei!
In acest moment, din vestibul, prin uşa rămasă deschisă, se precipită In scenă exaltat, agitat, ieşit
365
din minţi, cu paloarea şi cu tremurul nervos al unui om care de alitea nopţi nu doarme şi aproape şi-a pierdut capul, Franco Laspiga.
Are 27 de ani, c blond, înalt, zvelt, îmbrăcat cu eleganţă.
FRANCO: Pot să intru? Iertaţi-mă. Ersilia? Unde e? Unde$_{ę}$j
E aici? Unde e? LUDOVIGO *(surprins ca şi Cantavalle de neaşteptata sosire).*
Dar cum? Cine eşti dumneata? FRANCO: Sînt Franco Laspiga. Acela pentru care... CANTAVALLE: Ah! Domnul Laspiga! Uite-l şi pe el **a.ici**ţ LUDOVICO: Cum aţi ajuns aici? FRANCO: Am fost la spital; era plecată. Am alergat la zi$_{ar}$
de unde am aflat... *(Se întrerupe pentru a se adresa lui Cantavalle.)* Vă cer iertare; dumneavoastră sînteţi scriitorul Ludovico Nota. CANTAVALLE: Nu eu. Dumnealui! FRANCO: A! Dumneavoastră sînteţi? LUDOVICO *(foarteplictisit):* Da! Eu! Dar nu ştiu cum se face — văd că toată lumea e informată... CANTAVALLE: O ! Maestre, dumneavoastră uitaţi cine sînteţi! LUDOVICO *(cu necaz, ridicînd braţele):* Vă rog, vă rog! CANTAVALLE: Gestul dumneavoastră a făcut mult zgomot! FRANCO *(zăpăcit, confuz):* Ce gest? Doamne, lămuriţi-mă.
Prin urmare ea nu e aici? LUDOVICO *(aproape năvălind spre Cantavalle):* N-am de loc de gînd să o expun în faţa publicului şi să mă expun şi eu odată cu ea!
CANTAVALLE: Ba, de loc! Ce spuneţi? LUDOVICO *(frumos):* Spun că m-am săturat de tot scandalul ăsta. Domnişoara — poţi să mă crezi, te rog ,— nue aici decît de aproape un ceas! FRANCO: Ah! E aici? Şi unde? Unde e? LUDOVICO: M-am dus şi am luat-o la ieşirea din spital. 1^{u},
ştia unde să se ducă şi i-am oferit ospitalitatea cas mele, hotărît să merg să mă culc la hotel în seara as ■ FRANCO: Vă sînt foarte recunoscător.
j
LUDOVICO *(in culmea mînîei, explodînd):* Recunoscător, de ce mă rog? Fiindcă nu mai sînt tînăr? Din ca
366
asta îmi sinteţi recunoscător? Şi în primul rînd, ce căutaţi aici? *ih'HCO:* Eu? Să repar, domnule, să repar ce-am făcut! Sa mă arunc la picioarele ei şi să-i cer iertare! -iHTAVALLE: Bravo! Asta da! E o atitudine cavalerească! jjpOVICO: Am impresia că aţi fi putut să vă gîndiţi înainte la aşa ceva!

: Aveți dreptate, da, nu m-am gîndit, am vrut,
am vrut să uit... Am lăsat să treacă zilele... Dar unde
este ea? 1*] aici? Lăsați-mă să o văd! CO: Dar n-aş vrea ca în această clipă... : Nu! Lăsați-mă să vorbesc cu ea, vă rog... CANLLE: Ar fi mai bine poate să o prevenim... LUDOVICO: E în pat. IANTAVALLE: Fiindcă poate bucuria... FRANCO: Dar e încă bolnavă? încă bolnavă? LUDOVICO: A leşinat, chiar adineauri... CANTAVALLE: Şi atunci, înțelegeți, emoția ar putea... FRANCO *(vorbind fără şir):* Nu mă gîndeam, nu credeam
că visul acela... Doamne... ce sfîrşit... Viața mea sfă-
rîmată dintr-o dată... Strigătele vînzătorilor de ziare...
M-am simțit apucat şi zvîrlit la pămînt... Țipete...
țipete... Logodnica mea, tatăl ei, mama... pînă şi locatarii de pe scară... Am alergat la spital... Nu'mi s-a îngăduit s-o văd... Ce rău, ce rău le-am făcut tuturor?
Văd lumea întreagă plină de răul pe care l-am făcut.
Mă simt strivit. Trebuie să repar, trebuie să repar... CANTAVALLE: Sigur, sigur. Bravo! Nici nu trebuie altceva.
E cea mai bună soluție şi sînt fericit că s-a găsit, dragă
maestre! Fericit!
t Onoria deschide in această clipă uşa din fund, ridică k *brațele in sus, făcîndu-le semn să tacă. închide apoi uşa şi înaintează.*
RIA: Tăceți, tăceți, pentru Dumnezeu! A auzit tot!
ANCO: Şi că eu sînt aici?
}RlA: Da, şi tremura toată! Amenință să se arunce pe fereastră dacă intrați dumneavoastră. C: Cum? De ce? Nu mă iartă?
TAVALLE *(simultan):* Cum asta? Ar fi trebuit, dimpotrivă...

T

ONORIA: Nu! E un înger! Zice că nu vrea.
LUDOVICO: Ce nu vrea?
ONORIA *(către Franco):* Zice că trebuie să vă întoarceți
logodnica dumneavoastră!
FRANCO *(brusc, puternic, notării):* Nu! S-a sfîrşit! S-a sf.
şit totul cu ea.
ONORIA: Nu vrea ca din cauza ei să sufere altă fată. FRANCO: Ba nu 1 Ea e acum logodnica mea!
ONORIA: Nu mai vrea să ştie de aşa ceva. FRANCO: Dar am venit aici ca să mă ierte, ca să î
tot răul pe care i l-am făcut! ONORIA: Vă rog, vorbiți mai încet. Să nu vă audă! *(către Ludovico):* Duceți-vă să-i spuneți ă
toate
FRANCO *(către Ludovico):* astea, să o convingeți!
LUDOVICO: Ei da, mi se pare drept să te porți aşa.
FRANCO: Spuneți-i să nu se mai gîndească la nimic; că eu sînt aici pentru ea; că înainte de orice am o datorie față de ea; şi să nu întreprindă nimic, pentru Dumnezeu împotriva acestei şanse fericite pe care-o am de-a îndrepta lucrurile la timp! Duceți-vă, duceți-vă!
Ludovico intră in camera din fund.
ONORIA *(încap ățînîndu-se):* Vrea să se sacrifice pentru cealaltă. FRANCO *(izbucnind cu furie):* Dar totul s-a rupt cu cealaltă!
Totul s-a sfîrşit!
ONORIA: Nu vrea! Nu vrea!
FRANCO: Dar de ce nu vrea? Eu nu mă mai pot întoarce la cealaltă! Pentru mine, față de mine însumi, e imposibil! Fiindcă totul acum, totul mi-a revenit în minte
ca înainte...
CANTAVALLE: Trecutul! Ei da! Evocarea lui...
FRANCO: Un lucru care, Doamne, nu ştiu cum, dar mi se părea atît de îndepărtat, atît de îndepărtat! Ca şi cum aş fi visat! Era, ca şi cum n-ar fi fost reală noapte» aceea, promisiunea... una din acele promisiuni care se fac, fiindcă... da, fiindcă atunci trebuie făcute...

CANTAVALLE: Şi pe urmă totul trece.
FRANCO *(continuînd cu foc):* Credeți-mă, acea mi se părea că nu trebuia să mă mai preocupe; scrisorilor, pe care le primeam de la ea şi ni
368
în
pe
rupeam ca pe nişte lucruri fără importanță... E de necrezut cum am putut să mă mint, să mă mint pe mine însumi; să fac ceea ce am făcut, în timp ce promisiunea mea ora încă vie pentru ea, era adevărată, era totul; iar pentru mine doar un vis! Atît de adevărată, îneît o dată sosită aici, trădarea mea — acum îmi dau seama—a fost pentru ea ca şi pentru mine, acum, în mijlocul tuturor acestor strigăte, teribila realitate care îți ieso dintr-o dată în față, care striveşte şi anulează totul!
Reintră Ludovico grav, tulburat, hotărit.
Nimic! Pentru moment nu e posibil.
îA Cum nu e posibil? Dar ce spune? Ce spune? DOVICO: Mi-a promis că o să vadă mîine.
îANCO: O, Doamne, dar eu înnebunesc în noaptea asta. Nu se poate!
UDOVICO: E imposibil, vă spun! în acest momente imposibil!
îANCO: Nu dorm de trei nopți! Lăsați-mă, vă rog, să-i spun măcar o vorbă.
UDOVICO *(ferm, aproape dur):* Orice insistență este inutilă! *(Atenuînd.)* Ar fi mai rău pentru dumneata, crede-mă!
FRANCO: Dar de ce?
LUDOVICO: Las-o să reflecteze în noaptea asta. Eu i-am vorbit, i-am spus...
FRANCO: Dar de ce nu vrea? Dacă e vorba de cealaltă — totul s-a sfîrşit! Iertați-mă, dar dacă a vrut să se omoare pentru mine, de ce refuză să mă vadă?
"UDOVICO *(pîerzind răbdarea):* O să te vadă! O să te vadă! Dar, Doamne-Dumnezeule, aşteaptă să se calmeze! NTAVALLE: Şi să te calmezi şi dumneata! NC Nu pot... Nu pot!
(cu mai multă bunăvoință): Ascultă-mă! Eu sînt sigur că mîine se va convinge! *(Către Onoria.)* Du-t du-te în camera ei, te rog! N-o lăsa singură!
(alerglnd): Vai de mine... imediat... Dar aprindeți lumina, că nu se mai vede nimic. *(Iese pe uşa din fund.)*
***Ludovico** întoarce butonul luminii electrice.*
369
LUDOVICO: Şi noi ar trebui să ne ducem... FRANCO: Dar, nu am voie nici măcar s-o văd?
LUDOVICO: Mîine dimineață o vei vedea, şi-i vei
Voi fi şi eu aici. Acum să mergem. *li face semn spre uşă.* CANTAVALLE: Veți vedea că va admite şi ea, mîine, că est
cea mai bună soluție!
LUDOVICO *(mergînd şi el spre uşă):* Pentru moment
lăsăm în pace; suferă, se zbate. Hai să mergem. ° FRANCO *(înaintea uşii de la vestibul):* Dar eu credeam
dimpotrivă, că sosirea mea...
LUDOVICO *(către Cantavalle, împingîndu-l sâ iasă):* Haid
treci te rog!
CANTAVALLE: Mulțumesc, maestre.
Iese.
LUDOVICO *(la fel şi față de Franco):* După dumneata. Venirea dumitale, dimpotrivă...
Iese cu Franco închizînd din afară vestibulul. Scena rămîne pentru moment goală. Se aud zgomotele străzii. Apoi uşa din fund se deschide şi intră Ersilia într-o stare de agitație extremă; îşi încheie nasturii de la corsaj. Onoria vine după ea. Scena următoare trebuie jucată cu extremă vioiciune.
ERSILIA: Nu, nu. Vreau să plec, vreau să plec!
ONORIA: Dar unde, unde vrei să te duci?
ERSILIA: Nu ştiu! Să plec!
ONORIA: E o'nebunie!
ERSILIA: Să dispar, să dispar! Jos, pe stradă! Nu mai şi™
unde!
Îşi ia pălăria, ca să şi-o puie.

T

'v — r-

ONORIA *(reţinînd-o):* Nu, nu! Nu te las să faci aşa ceva! ERSILIA: Lasă-mă! Lasă-mă! Nu mai vreau să rămîn a* ONORIA: Dar de ce? u ,j

ERSILIA: Fiindcă nu mai vreau să aud, nu mai vreau sâva pe nimeni!

ONORIA: Asta înseamnă că mîine nu-l vei vedea! ERSILIA: Nu, nu! Pe nimeni! Lasă-mă, te rog, să *F'*

370

: Pi; nimeni! Pe nimeni! Am să te spun domnului ! Nn avea grijă!

gjLJA- ('• vină am eu că m-au salvat? VjglA: Dumneata vină? Cine spune asta? : Sînt acuzată! Sînt acuzată! : Ba, de loc! Cine te acuză? g: Toţi, toţi! Nu i-ai auzit? ,jORlA: a nu' El a venit ca să-l ierţi! BglLlA: Să iert ce? Am vorbit despre el fiindcă credeam ca voi muri! Acuma gata, gata!

: Ei bine, gata! O vei spune mîine domnului Nota... : Voiam să trăiesc aici în linişte. : Şi cine te împiedică să rămîi dacă vrei? : Fiindcă vei vedea cît îl vor plictisi şi-l vor obosi! ONOR: Pe domnul Nota? ERSILIA: A şi spus-o! OXORIA: Nu! Nu cred! Umblă cu capul în nori, dar e bun, vei vedea ce bun e, în fond, domnul Nota... ERSILIA: Dar mai e şi celălalt... celălalt... ONORIA: Care?

ERSILIA: Celălalt pe care nici măcar nu voiam să-l numesc! A ameninţat deja ziarul cu un proces de calomnie. ONORIA: Consulul?

ERSILIA: Da, el. Nu-mi va mai da o clipă de linişte. *(Din nou agitată, disperată.)* Oh, Doamne! Doamne ! Lasă-mă să plec! Lasă-mă să plec! JXORIA: NU, nu! Linişteşte-te. Domnul Nota o să-l pună la punct. Ce vrei, dealtminteri, să mai facă, după felul în care s-a purtat cu dumneata? Haide, linişteşte-te, linişteşte-te. *(Ersilia se prăbuşeşte sfîrşită pe un scaun.)* Vezi, nici nu te mai poţi ţine pe picioare... *(cu disperare):* E adevărat... E adevărat! Doamne, ce să fac?

RiA: Intoarce-te în pat şi fii cuminte! Iţi voi aduce ceva de mîncare... Apoi vei adormi liniştită... 'LIA *(încet, timidă, întoreîndu-se spre ea pentru una din acele confidenţe pline de subînţelesuri pe care şi te fac femeile intre ele):* Dar înţelege-mă... sînt... aşa cum mă vezi!... si... IIA: Şi?'

371

mi-au sechestrat-o

ERSILIA *(ca mai sus):* DaV... Dar acum... avUi ,,,,.,, ONORIA *(deodată, cu afecţiune şi prevenitoare):* Nici o mă gîndesc eu la toate. Intoarce-te în pat, că e aici! Du-te, du-te, eu mă întorc imediat, nu stau *Iese prin vestibul. Ersilia rămîne pe scaun o clipă, priveşte în jurul ei, rătăcită, apoi lasăsă-i cadă capul într-o parte, disperată, sfîrşită. Respiră greu; îşi plimbă mina pe fruntea înghеţată, li e teamă să nu leşine din nou. Se ridică. Se duce să deschidă o fereastră. Zgomotele străzii s-au domolit odată cu amurgul; apoi aproape că au încetat. Un grup de derbedei trece, strigînd; unul din ei Antă vulgar o romanţă sentimentală. Dar cîntecul se frînge brusc în mijlocul rîsetelor şi urletelor. Ersilia, care s-a reaşezat la masă, aşteaptă ca grupul tinerilor să se îndepărteze şi ca zgomotele să nu se mai audă. Şi spune cu ochi dilataţi şi cu voce stinsă:*

ERSILTA: Strada... ,'

CORTINA

Actul al II-lea

A doua zi dimineaţa, în acelaşi decor ca în actul întîi.

Franco Laspiga şi Ludovico Nota intră prin uşa vestibulului, urmaţi de Emma, femeia de serviciu. Ludovico este cu pălăria pe cap. Franco îşi lasă pălăria pe primul scaun mai apropiat de uşa vestibulului. Cîteva minute după aceea, Ludovico şi-o va pune şi el.

UDOVICO *(către Emma):* Doamna Onoria? GUMA: E acolo. *(Arată uşa din fund.)* Cu domnişoara. LUDOVICO: Ştii cum a dormit domnişoara astă-noapte? EMMA: Rău! A suferit atîta! Cred că n-a dormit de loc. Şi doamna de asemenea.

LNCO: Dacă aş fi putut să-i vorbesc ieri seară! LUDOVICO: Intră încet-încet şi spune doamnei Onoria că am sosit. £MMA: Da, domnule!

Dă să iasă pe uşa din fund.
: A sosit poşta? *(intoreîndu-se):* Da, domnule. Acolo pe birou.
Deschide fără zgomot uşa din fund şi iese.
(merglndsă ia scrisorile de pe birou. Către Franco): loc, te rog, ia loc.
373

71

nN0RA
FRANCO: *fUide una* 1
LUDOVICO *(™[b]y[nl]J:[ă]rfctoiascâ 'corespondența alcătu ferestre şi începe sa ra*» .. se ac (of mai *disting Lmai din ziare.fâ™*[l]* [de] dimineață La un amestecate cu acelea ale piei* [f]
ment dat, inW* *Zrâtînd cu degetul într-un*
li dă ziarul.
aici.
FRANCO: O dezmințire?
LUDOVICO: Da, spune că o vor publica mîine.
Intră prin uşa din fund doamna Onoria, urmată de
Emma care iese prin uşa vestibulului.
FRANCO *(la intrarea ei, cu îngrijorare):* Ah! Uite, uit ONORIA *(agitîndu-şi brațele):* Ce noapte! Ce noapte! FRANCO: Şi ce face? Nu vine?
ONORIA: Dacă o putea. Ştie că eşti şi dumneata aici, e nuit. Dar vă rog să nu o tulburați. A ațipit puțin dimineață.
LUDOVICO: Şi cu zgomotul acesta al străzii... ONORIA: Nu*. A intrat femeia să spuie că ați venit împremil
cu un alt domn şi s-a trezit. Mi-era teamă să nu se opuij ă
alt
ca ieri seară...
FRANCO *(aproape implorlnd-o):* Nu! Nu spuneți aşa! Dimpotrivă! A spus că vrea să vă vorbe;
Aş, de unde! Suferea ca un martir ca să se poată tine, ca să nu arate că suferă. îi e atît de frică să nu vă plictisească... ..poVICO: Pe mine? Cred că e vorba mai curînd de...
Arată pe Franco.
fRANx: Da, da, o voi vindeca eu! O voi îngriji, o voi îngriji ou!
: Eu mă duc să mă odihnesc puțin: nu mai pot, cad de somn! Dar bineînțeles dacă e nevoie de mine...
Da, da, duceți-vă, duceți-vă! Să [m]* chemați. *(Se îndreaptă spre vestibul, dar se reîntoarce şi adresîndu-se lui Ludovico.)* Aveți grijă că sărăcuța nu mai are nimic cu ea. I-au sechestrat valiza; la hotel sau la chestură. Ar trebui să se îngrijească cineva să i-o scoată.
LUDOVICO: Da, da, vom avea noi grijă!
ONORIA: Dar repede, chiar azi. E... *(e pe punctul de a spune „goală". Se reține şi exclamă:)* Doamne, şi dacă trebuie totuşi să facă față! O să aveți grijă dumneavoastră?
FRANCO: Am să am eu grijă!
ONORIA: Cred că ar fi mai bine dumneavoastră, domnule Nota...
X'DOVICO *(din nou plictisit):* Bine, bine... *(Reluînd pe alt ton.)* Aşteptăm acum să-i spui...
Face aluzie la Ersilia.
să vă [s-a] convins!
FRANCO *(aproape imp*
ONORIA: Dimpotrivă! A spus că
FRANCO: Foarte bine! Pînă la urmă sa co
LUDOVICO: Desigur! Şi dacă nu pe deplin, o vom con
noi.
drumul dm. sp, LUDOVICO *(puțin plictisit şi* cu mine...
ONORIA: Vă implor, fiți bun cu ea!
M-'DOVICO *(mînios):* Asta-i bună! Dumneata îmi recomanzi
acest lucru? Dumneata care ieri...
JWORIA: Dar ieri eu nu ştiam! E ca şi cum ai vedea pe stradă

*n privința asta. Ieri s*l în mijlocul unei haite de cîini o biată vietate care cu cît " '
emai dulce, cu atît sar mai mulți la ea să o muşte şi
să o sfîşie — te întrebi de ce! E atît de zdrobită, de abătută,' biata fată!
(ca mai sus): Şi eu te rog să mă crezi, văd lucru-rile acum cu totul altfel.
A *(făcînd cu tristețe aluzie la Ersilia):* Vă gînditi la *răceală):* Totuşi, cx» - ea, *nuA* aşa?
374
375
LUDOVICO: Dar toată această poveste pe care o sîîrşită e complet altfel! Nici că se putea să mai rău! întîi ziaristul cu reportajul lui; apoi de aici *(îl arată pe Franco);* şi apoi acel domn coT[111] care ne mai cade pe cap şi care protestează... *f. Franco.)* Ai citit în ziar? *"
FRANCO: Consulul Grotti e aici?
LUDOVICO *(cu vioiciune pentru a-şi explica mînia):* Ai aici, şi el, cu toții aici! Se pare ca tatăl logodnicei (W' tale s-a dus la el. "
FRANCO *(înmărmurit, tulburat):* Tatăl logodnicei me]p
Şi de ce?
LUDOVICO: Ştiu şi eu?! Probabil ca să afle noutăți. FRANCO *(indignat):* Dar ce mai vor de la mine? După w mi-au închis uşa în nas! Ah! Prin urmare şi consulul Grotti e contra ei?
Arată uşa din fund, aluzie la Ersilia.
ONORIA: Toți sînt contra ei!
LUDOVICO: Âşa se pare. E chiar sigur. Vă dați seama. Eu
trăiam aici, absorbit de munca mea... FRANCO *(aproape ca pentru sine, cu furie):* Aş vrea să ştiu
pentru ce motiv consulul Grotti...
LUDOVICO: El trebuie să ştie! în ceea ce mă priveşte, m-am interesat de un caz oferit de viață, ființe şi lucruri: natural, aşa cum mi le imaginasem. Acum, toate aceste încurcături, tot acest şir de neplăceri, îți spun drept, au stricat totul. Noroc că eşti dumneata aici. FRANCO: Da, da! Eu sînt aici. Sînt aici!
ONORIA: Bine, atunci eu mă duc. *(împreunlnd mudt într-un gest de rugăciune.)* Aveți grijă de ea!
Iese prin uşa vestibulului.
FRANCO *(hotărît, înfocat):* Mă gîndesc să o duc cu ««mt undeva departe. Am posibilitatea, o am, cu relaț"e mele... Da! Departe, foarte departe. LUDOVICO: Nu te exalta prea mult. Nu vezi ce se i»IW' plă?
FRANCO: Da. Dar şi ea? *(Aluzie la Ersilia.)* ,gj
■"• ; ,,,, *mavp* o,ă ea e dovada cea mai ten"
tră
LUDOVICO: Ei, mi se pare că Victima.
376
oiisu- Da, dar de ce? De ce? Tocmai fiindcă m-am temut sa mă „exalt prea mult" — cum spuneți dumneavoas-- am trădat-o şi m-am trădat pe mine înainte de ! Am părăsit marea, marea, pentru a mă înămoli aici, în mlaşina vieții obişnuite...
țipOVICO: Ei, din păcate, la un moment dat, trebuie...
POANCO *(cu furie crescîndă):* Nu! Nu! Noi ne lăsăm convinşi că nu se poate să trăim aşa cum am visat şi că e greu, imposibil de realizat ceea ce în vis ni se părea uşor. Atît de uşor, încît puteam atinge totul cu degetul!
;j;j)OVICO: Da! Dar asta fiindcă sufletul, în anume momente, draga domnule, se eliberează de toate mizeriile zilnice...
FRANCO: Asta aşa e, domnule!
[jjDOVICO: ...Sare peste micile obstacole ale vieții zilnice; nu mai ține seama de nevoile mărunte şi se scutură de toate grijile meschine, de toate datoriile mediocre.
FRANCO: Aşa este! Şi atunci, dezlegat de orice, devenit liber, sufletul nostru respiră în fine şi vibrează într-o atmosferă de fervoare, înflăcărată, în care lucrurile cele mai grele, aşa cum vă spuneam, devin uşoare,
foarte uşoare.
LUDOVICO: Şi totul e fluid şi plăcut ca într-o beție divină. Da. Dar sînt numai clipe acestea, scumpe domn!
FRANCO *(brusc, puternic):* Fiindcă sufletul nostru cedează, nu ştie să reziste: iată de ce!
LUDOVICO *(surizînd):* Nu. Nu. Fiindcă nu ştii toate farsele, toate glumele proaste, toate manevrele,

toate grațioasele surprize pe care sufletul ți le pregăteşte, cînd palpită, cînd vibrează, în fervoarea acelor momente, eliberat de orice frîu, dezlegat de orice reflexie, arzînd fascinat în flacăra visului. Nu-ți dai seama de nimic şi apoi, într-o frumoasă zi... mai curînd într-una urîtă... te simți tras în jos...
NCO: E adevărat! Aşa e!... Dar nu trebuie să cedezi! Dimpotrivă. Nu trebuie sate laşi tras în jos! Şi din cauza asta vă spun că vreau să mă întorc acolo, departe. Să o duc cu mine chiar acolo unde continua să trăiască, aşteptîndu-mă bucuroasă, devotată, în acea fericire luminoasă a visului, care nu mi se părea mie însumi în orbirea minții şi a conştiinței — decît o pură
377
nebunie de care ma vindecasem. Şi eram incinta*
această vindecare ca şi cum mi-aş fi dat mie în$_s$ -
o dovadă de înțelepciune liberatoare. Dar acum '
dau seama, simt că mi-am regăsit sufletul, de atm'
l-am regăsit! Şi ei i-l datoresc! Cl!
LUDOVICO: Nu te exalta! Vei vedea cit de jos a căzuți
FRANCO: O voi reînălța! O voi reînălța! *(Se deschide „,'*
în fund: apare Ersilia.) Oh! lat-o *(Din clipa In* jJ"
o zăreşte, cu voce stinsă.) O! Doamne! ,,"
Ersilia intră, cu părul despletit; figura ei este de o ,i paloare mortală. înaintează cu o hotărîre disperată .-, spre Ludovico.
ERSILIA: Renunț, domnule Nota. Renunț! Nici asta nu voiam! Propunerea dumitale... Nu, nu e posibil! Renunț la tot, la tot.
LUDOVICO: Dar ce spui? Priveşte cine e aici!
Arată pe Franco.
FRANCO: Ersilia! Ersilia!
ERSILIA: Dumneavoastră... pe cine chemați? Nu vedeți cine sînt? Cum sînt? FRANCO *(apropiindu-se de ea, cu pasiune):* Văd că te-ai schimbat, dar ai rămas Ersilia mea, Ersilia mea! *(Vrea să o îmbrățişeze.)* Vei redeveni Ersilia mea! ERSILIA *(dînd înapoi cu groază):* Nu mă atingeți! Nu mă
atingeți 1 Lăsați-mă 1 FRANCO: Cum? Nu mă mai tutuieşti? Tu care trebuie să fii a mea aşa cum ai fost? ERSILIA: Ah! E o sfîşiere într-adevăr insuportabilă! Cum să vorbesc, cum să spun, Doamne, cum aş putea să fac să se înțeleagă că pentru mine totul ar fi trebuit să fit sfîrşit? FRANCO: Nu s-a sfîrşit 1 Vezi bine că totul nu s-a sfîrşit vreme ce eu sînt aici, din nou cu tine? ERSILIA: Ceea ce ați fost pentru mine acolo nu mai fi acum! FRANCO: Ba da! Ba da! Fiindcă eu sînt acelaşi. Eu si'
acelaşi 1
378
HlLJA: Nu! Chiar şi pentru faptul că — v-o spun — eu, eu (şi, Doamne, v-ați putut da singur seama) eu nu mai pot fi aceeaşi!
0 Nu e adevărat! Ai vrut să te omori pentru mine
spus-o 1 Atunci?
jL *(întunecată, cu hotărîre extremă):* Ei bine, nu era adevărat!
Cum nu era adevărat?
iLlA: Nu era adevărat. Nu pentru tine! Nici măcar nu te-am căutat. Am mințit.
Ai mințit?
lLJA: Da! Am dat un motiv, o ultimă explicație... care în acel moment era adevărată, dar acum, nu mai e! fRANCO: Nu mai e? De ce nu mai e? RSILIA: Fiindcă eu, spre nenorocirea mea, trăiesc încă, sînt încă vie!
fRANCO: Spre nenorocirea ta? Dar asta e o fericire! ERSILIA: yh! Nu. Mulțumesc. Frumoasă fericire! Ați vrea să mă condamnați să fiu aceea pe care am vrut să o ucid? Nu! Nu, s-a sfîrşit cu ea! Lăsați-o în pace pe ființa aceea, cu explicația pe care a dat-o atunci! Şi care acum nu mai are valoare, nici pentru mine, nici pentru tine!
Destul!
LUDOVICO: Dar iartă-mă, de ce nu mai are valoare? FRANCO: Dacă de aceea ai vrut să mori...
ERSILIA: Da! Tocmai! Să mor! Să isprăvesc! N-am murit

— nu mai e valabil! FRANCO: Ca şi cum n-aş putea îndrepta lucrurile... Dar pot...
ERSILIA: Nu! Nu!
"RANCO: De ce nu? Şi ceea ce era pentru tine atunci un îndemn spre moarte, acum ar trebui să fie, dimpotrivă, un îndemn spre viaţă! OV: Fireşte!
Pentru asia am venit aici!
lLiA *(cu altă voce, brusc, hotârît, silabisind, cu degetul mare şi cu indexul mîinilor reunite pentru a însoţi cu- vintele cu gestul):* Mi-e greu pînă să te şi recunosc! NCO *(zăpăcit):* Tu... pe mine?
ILIA *(ridică brusc mîinilc în sus şi se aşază, în mijlocul stupefacţiei celor doi bărbaţi, care o privesc aşa cum pri-*
mă
veşti pe cineva pe care dintr-o dată l-ai descoperit cu deosebit de cum ţi-l închipuiai. După o pauză sp$_{ui}$ Nu mă faceţi să înnebunesc! *(Altă pauză. Apoi cu ton) de la început.)* Nu ţi-e greu şi ţie să mă recunoşti?
FRANCO *(încet, îndurerat):* Dar nu, nu! Ce spui tu,'de ţi se pare aşa?
Ce
ERSILIA: In aşa măsură încît — ştii? — dacă te-aş fi ,j înainte, n-aş mai fi putut spune...
FRANCO: Ce?
ERSILIA: Că mă omorîsem pentru tine. Nu e adevărat!]W vocea... nici ochii... Cu vocea asta îmi vorbeai tu? (! ochii aceştia mă priveai? Eu te vedeam... cine ştie cum te vedeam eu atunci? LNCO *(îngheţînd)*- Mă îndepărte faci să mă îndoiesc de mine... ILIA: Fiindcă tu nu poţi înţeleg. .. Această viaţă care revine spre tine, aşa... ... .
tire care în loc să izvorască dinăuntru, se impune pe neaşteptate din afară... Atît de schimbată, încît eziţi să o recunoşti. Nu mai ştii să-i găseşti loc înăuntrul tău, fiindcă şi tu eşti schimbată, şi nu mai reuşeşti să te simţi vie în această amintire, dîndu-ţi totuşi seamă că îţi aparţine, că ai fost poate altfel — pentru alţii, nu pentru tine! — că vorbeai, că umblai, că priveai aşa în amintirea aceea străină — fără ca totuşi să fi
fost tu! FRANCO: Dar eu sînt acelaşi, Ersilia! Eu redevin acela care
vreau din nou să fiu pentru tine 1
ERSILIA: Nu poţi. O, Doamne, cum nu înţelegi? Văzîndu-te acuma, sînt sigură că niciodată n-ai fost „acela".
FRANCO: Eu?
ERSILIA: De ce te miri? Mi-am dat seama că şi tu, ascul-tîndu-mă vorbind, ai avut aceeaşi impresie.
FRANCO: Da, e adevărat; dar asta fiindcă spui acuma lucruri...
ERSILIA: Care sînt adevărate! Pentru ce nu vrei să "'"[1]' de ele? Toată lumea poate trage foloase. Afară de In ceea ce te priveşte, tu nu eşti vinovat. FRANCO: Dar de ce anume, pentru Dumnezeu, nu sînt novat? ERSILIA: De faptul că m-ai părăsit.
380 .
vi-

20: Cum să nu fiu vinovat, de vreme ce de asta sînt ?
: în viaţă, da, în viaţă se fac şi de astea! Se pot face!
): Dar poţi avea remuşcări, ca acelea pe care le simt Cli şi care sînt adevărate remuşcări, ştii? Nu o simplă datorie pe care mi-o recunosc faţă de tine. [LiA: Dar dacă afli că nu mai sînt aceea pe care o credeai, şi pe care ţi-o imaginaseşi?
(disperat, auzind-o că vorbeşte astfel): O! Doamne! Ce spui tu?
[LIA: Şi pentru dumneavoastră, domnule Nota — o alta! Dar vă jur că aş fi făcut totul ca să fiu aceea pe care v-aţi închipuit-o! Pentru dumneavoastră da, pentru dumneavoastră da, aş fi putut; fiindcă era vorba să trăiesc în ficţiunea artei dumneavoastră! Dar n-a fost posibil. Viaţa, vedeţi bine, această viaţă de care mă lăsasem — vedeţi? — nu vrea ea să mă lase: m-a apucat cu dinţii şi nu vrea să-mi dea drumul. Sînt toţi aici, . pe urmele mele! Unde să mă mai duc? pJDOVICO *(încet lui Franco):* V-am spus-o! Sufletul domnişoarei trebuie să-şi găsească treptat-treptat liniştea, şi...
IILIA: Vreţi să mă chinuiţi şi dumneavoastră acum? ■UDOVICO: Eu nu. Dimpotrivă. pSlLIA: Dar dumneavoastră ştiţi foarte bine că nu mai e
posibil!

■«DOVICO: Iartă-mă, te rog, de ce?
■"SILIA: Ah! Pentru dumneavoastră, care ați ghicit atît de bine, poate să nu fie nimic; poate chiar să fi fost o plăcere! Dar gîndiți-vă că tot ce ați presupus că se întîmplă unei ficțiuni a minții dumneavoastră, eu am simțit pe viu, am suferit această rușine, acest dezgust. X): A! Din cauza asta?
: Spuneți-i, spuneți-i, ce am făcut, ca să plece! 0: Dar n-are nici o importanță. Nimeni nu-ți poate reproșa acest lucru.
A: Ei; atunci i-o voi spune eu! Află că am coborît 'Q stradă şi m-am oferit primului trecător!
381
LUDOVICO *(întrerupe, cu avînt, către Franco care îşi ac fața cu mîinile):* Din disperare. în preajma sinuci[6] Ai înțeles? 6rri!
FRANCO: Da! Da! Ah! Ersilia!
LUDOVICO: A doua zi dimineața s-a otrăvit într-o gry. publică, fiindcă nu mai avea în poşetă nici maca ce să-şi plătească nota la hotel. Ai înțeles? tJ
FRANCO: Da, da! Şi asta face să-mi sporească renmsca obligația de a te despăgubi de tot răul pe care ti l *'*'■ făcut!' ' at"
ERSILIA *(cu un strigăt, exasperată):* Dar nu tu!... FRANCO: Ba eu! Eu! Cine altul?
ERSILIA *(în stare de exasperare extremă):* Vreți, prin urmat, I să vă spun tot, tot? Chiar ceea ce nimeni nu-şi n' turiseşte nici măcar lui însuşi? *(Se opreşte o clipă ca pentru a se stăpîni, şi apoi spune ferm, hotărît şi prin n fix înaintea ei, ca o nebună.)* Am măsurat cu răceala dezgustul pentru a-mi da seama dacă aş mai fi pt rezista! Mi-am dat cu pudră pe obraz, înainte de a ieşi din hotel, cu otrava în poşetă, într-un tub de sticli Aveam trei asemenea tubulețe în valiză. Eram învățătoare, îmi serveau, la nevoie, pentru dezinfectare. Pu. drîndu-mă înainte de a ieşi din hotel — aşa cum ați presupus — m-am privit în oglinda agățată în camera mea. Nu numai înainte, ci şi după acea primă încercare, clnd am plecat să mă sinucid. Da! Şi pe banca grădinii, pină în momentul în care am luat otrava, nu ştiam, nu voiam să ştiu că o voi lua. Aş fi putut ca nimic să reîncep povestea de cu seară. Dacă întim-plarea ar fi vrut, dacă ar fi trecut cineva care mi-a' fi plăcut sau căruia să-i plac eu, nu ştiu dacă m-aş mai fi gîndit să mă omor. Da! îmi dădusem cu pudră, îmi pusesem chiar puțin ruj pe buze şi m-am îmbrăcat dinadins cu rochia aceasta albastră. *(Seridw* Şi dacă azi sînt aici, ce înseamnă asta? înseamnă» am învins acest dezgust, după ce l-am comparat moartea. Altminteri n-aş fi aici, la un bărbat cărei"[1] scris, fără să mă cunoască, să-mi ofere adăpost-FRANCO *(cu o hotărîre bruscă):* Ascultă! Ştiu, ştiu de cej beşti aşa, de ce simți această voluptate de a te siiŞ-ERSILIA *(cu violență):* Eu? Voi mă sfîşiați! *..
382
țrfCO'- Ah! Vezi! O spui singură. Simți cruzimea celorlalți? Dar atunci de ce nu vrei ca măcar unul dintre ei 'căruia i s-a trezit conştiința, să înlăture această
i ?
ei căr cruzime ?
: Cum? Făcîndu-mă să o suport mai departe?
Ba nu---
O: Ba nu...
A *(vorbind răspicat):* îți spun că m-am prefăcut, îți spun că nu e adevărat, îți spun că am mințit, şi ți-o riață care durează
gpun că nu e adevărat, îți spun că am mințit, şi ți-o repet! Nu sînt vinovați ceilalți! Nu eşti vinovat tu! Viața e vinovată! Această viață care durează încă! poamne, ce disperare, fără să fi avut vreodată cel mai mic sens! Dar ce altceva trebuie să-ți mai spun ea să te îndepărtez?
Se aud bătăi tari in uşa vestibulului.
DOVICO: Cine e? Intră! *(Uşa se deschide. Intră Emma.)*
Ce doreşti? EMMA: A sosit domnul consul Grotti.
1SILIA *(cu un strigăt):* Ah! Iată-l! îl aşteptam! UDOVIGO: Pe mine mă caută?
LNCO: Sînt şi eu aici gata să-l primesc.
SMA: Nu. Cere să vorbească cu domnişoara.
SSILIA: Da, da, lăsați-mă să-i vorbesc, vă rog. *(Către Emma.)* Să intre. *(Emma iese.)* Este preferabil, e preferabil să-i vorbesc. Cu cît mai repede, cu atît mai bine!
Intră consulul Grotti, brun, solid, ceva mai mult de treizeci de ani; îmbrăcat In negru, are pe față o expresie de duritate întunecată şi reținută.
ILIA: Poftiți, domnule consul. *(Către Ludovico, făcînd prezentările.)* Domnul consul Grotti. *(Lui*

Grotti.) Domnul Ludovico Nota... TTI *(salutind):* Vă cunosc după renumele pe care-l aveți.
[l8r]LlA *(continuînd):* ...care a avut bunăvoința să mă pricească la el. *(Arătînd pe Franco.)* Domnul Laspiga,
. Pe care îl cunoașteți.
': M-a cunoscut în împrejurări cu totul diferite.
. "W acum sînt aici pentru a...
[ilL] *(întrerupîndu-l):* Taci, te implor!
383
FRANCO- Nu! *(Către Grotti.)* Priviți! *(Arată pe Er[silii]* Priviți-o pe aceea pe care v-am cerut-o acolo [lu M]
: Te rog să nu mai adaugi un
[CUvi]
ERSILIA *(frematinaj:* ie rug *[a] ---------* ,,
FRANCO: Bine, tac. *(Către Grotti.)* Vă este de-ajuns ace"" mînie, halul în care o găsiți, ca să vă explicați niotni pentru care sînt eu aici! [e']
ERSILIA *(ca mai sus, exasperată):* Nu te mai ocupa de u rea mea! Ți-am spus că nu ai nici un motiv să fii * şi-mi place să o repet înaintea lui, ca să ştie că mj[n]' mea vine tocmai din încăpățînarea ta de a nu voi înțelegi acest lucru! ""
FRANCO: Da, îți place să mi-o repeți, fiindcă ştii că tat'i logodnicei mele s-a dus sâ-l vadă?
ERSILIA *(înmărmurită):* Nu! Nu ştiam! *(Privind pe Grotn cu o tulburare şi o rătăcire adîncă şi făcînd efortul de a st stăpîni.)* Ah... şi dumneata... dumneata i-ai vorbit despre mine?
GROTTI *(cu răceală şi demnitate):* Nu, domnişoară: i-am promis că voi veni să vă vorbesc. FRANCO *(brusc):* Da, dar totul e inutil. ERSILIA *(cu violență imperioasă):* Lăsați-mă să vorbesc singură cu domnul consul! *(Imediat cu alt ton către Ludovico.)* Vă rog, domnule Nota... LUDOVICO: O! In ceea ce mă privește... •
Se pregăteşte să plece.
FRANCO *(către Ludovico, hotârît, reținîndu-l):* Nu! Nu! Aşteptați ! *(Ersiliei, cu mîndrie rigidă.)* Eu mă duc. *(Către Grotti.)* Dar vreau să spun, înainte de a pleca, domnului consul, să povestească cui vrea să afle că totul este inutil, fiindcă nu ea hotărăşte... *(o arată pe Ersili»! ...*ci eu! *(Către Ersilia.)* Da, şi acest lucru îl aî[011] chiar în fața ta! Te-am rugat, te-am implorat, Hi'[anl] resemnat să te aud spunîndu-mi şi sf îşiindu-mi inima' lucrurile cele mai crude; dar acum, destul! Acum vorbesc şi eu altfel! Eşti liberă să mă respingi, asta nu înseamnă că eu trebuie să mă întorc la cu[1] care, după ce a resimțit (ca toți acei care au citit ' norocita ta poveste) ruşine şi mînie față de p[urta]
384
jjjea, şi mi-a închis uşa în nas, are aciim remuşcări -j trimite ambasadori să mă recheme! [QȚ]TI: Dar, nu! Eu nu sînt aici pentru asta! ajLlA: Nu ți-am spus că purtarea ta față de mine n-a fost cauza gestului meu disperat?
-oSCO: Nu-i adevărat!
i'slLlA: Cum, mint? E martor domnul Nota că...
[R]NCO: Nu neg că ai spus-o! *(Către Grotti.)* Mi-a spus despre ea lucrurile cele mai îngrozitoare, lucruri pe care „nimeni nu le încredințează nici chiar sie însuşi!" Dar eu am o conştiință, chiar dacă a ta, din cauza răului pe care l-ai putut face, îți porunceşte să mă respingi! Şi conştiința mea, orice ți-ar putea el *(arată pe Grotti)* spune, orice ai putea să-i zici tu, oricare ar fi înțelegerea voastră în interesul altora, conştiința mea nu se schimbă! Iată ce voiam să-ți spun! *(Către Ludovico.)* Şi acum să mergem. Eu ştiu că sînteți cu mine şi mă aprobați. La revedere, domnule consul.
Se îndreaptă spre uşa vestibulului.
3R0TTI *(înclinînd imperceptibil capul):* La revedere.
LUDOVICO *(care s-a apropiat de Ersilia, îi zice încet, pe un ton de afectuoasă încurajare):* Plec să mă interesez de valiza dumitale. Sper să ți-o aduc în curînd...
ERSILIA *(mişcată):* Vă mulțumesc. Şi vă rog să mă iertați, domnule Nota...
U'DOVICO: Nu e cazul. *(Către Grotti.)* La revedere.
5ROTTI: Respectele mele.
Ludovico şi Franco ies pe uşa vestibulului. Abia se închide uşa că, Ersilia se ghemuieşte într-un gest de apărare tremurînd

toată şi privind cu teamă pe Grotti, care s-a întors brusc spre ea, fulgerînd-o cu privire indignată şi fremătătoare. Incapabilă să susţină privirea consulului, îşi acoperă faţa cu mîinile, strîngîndu-se în ea, cu umerii ridicaţi, ca şi cum ar simţi ameninţarea furiei lui.

(apropiindu-se de ea cu un aer ameninţător, ii spune "•«ct, aproape şuierînd printre dinţi): Idioată! Idioată! Cioată! Să minţi atît de copilăreşte!

"Lu»It Wrai.rtuUo — Teatru

385

ERSILIA *(geme, înspăimîntată, de sub cotul ei încă ridi apărare):* Dar m-am sinucis într-adevăr!

°at îi

GROTTI *(aprobînd-o):* De ce? De ce ai minţit după a. De ce să-ţi mai adaugi şi remuşcarea asta?

ee

ERSILIA *(gata să se apere):* Nu! Nu pentru mine; n-ai îm 1 I-am strigat-o în faţă. îţi jur că i-am strigat fo} t că am minţit spunînd că m-am sinucis pentru TTI *(cu dispreţ şi cu furie):* Dar el nu crede! Nu

I: Dar tocmai asta e dovada că el nu te luase în

Ce pot să-i fac dă

ca a"' ixin»y*« r- . ,

GROTTI *(cu dispreţ şi cu furie)*

cse Ce

remuşcările altora .....

Lecît alţii? Am mai puţine motive declttoţi. Ah! Ştiu. Tu n-o admiţi pentru ca eu am av«t curajul să mă sinucid şi tu nu!

LI A: U! £11 nmşuiui * -

pricina remuşcările! Tu le-ai putut suporta pe ale tale. Tu ai cu ce! Eu m-am trezit în mijlocul străzii: goală! Şi în asemenea condiţii — ştii? — e mai greu; aproape imposibil! M-a copleşit, in disperarea mea, gîndul fetiţei, şi după ce am încercat ultima înjosire — am putut să fac acest gest!

■ -: ..,, *nni,* sg minţi chiar în clipa

aceea 1

ERSILIA: Aproape fără să vreau! Dar era te că-mi promisese să mă ia in căsătorie!

GROTTI: Da! în glumă.

ERSILIA: Nu e adevărat. Şi chiar de-ar fi, el ar fi fost de două ori mai josnic. Fiindcă fără să ştie nimic dm ce se petrecuse acolo, după plecarea lui, între tine *J* mine, s-a logodit aici cu alta şi era pe punctul sa însoare cu ea. . ,

GROTTI: Dar tu? Tu ştiai ce s-a petrecut între tine şi !

si ai minţit! ,.i -------,,,, *naaa nfk* era pe caţe §a io" j

,,jjjA: Nu e adevărat! A spus-o singur! Şi n-ar fi aşa, "BacUm, aşa cum tu însuţi l-ai văzut! Dar tu vorbeşti jn felul ăsta ca să te dezvinovăţeşti; îţi convine să presupui aşa ceva, ca să afli o scuză la ceea ce ai făcut [n spatele lui, după ce a plecat!

-yfTi: Şi tu ai făcut tot scandalul ăsta aici şi acum, ca să-l impudici să se însoare cu alta.

13ILJA: Nu! Nu m-am gîndit la asta! Am zis-o cînd am crezut că voi muri! N-am vrut să împiedic nimic! Şi nu vreau! Nu vreau!

Dar dacă n-ai fi dat aici peste trădarea lui, dacă i găsit liber şi dispus să-şi respecte promisiunea?

oază): Nu! Nu! Niciodată! Nu l-aş fi înşelat! *iu* jUi sufletul fetiţei că nu l-aş fi înşelat. Nici nu ni-am dus măcar să-l caut! Poate să ţi-o spună chiar el! Şi trădarea lui — care în ceea ce te priveşte a fost o adevărată trădare — m-a făcut să mint, că mă sinucid pentru el. .

.. . paOTTI: Nu te-ai dus să-l cauţi?

IRSILIA: Nu! ■ ' . ■■

ÎRQTTI: Şi cum ai aflat atunci despre căsătoria lui, iminentă?

RSILIA: Ah, da... M-am dus... m-am dus la... Ministerul . Marinei.

WTI: Vezi bine, prin urmare, că te-ai dus să-l cauţi! era totuşi adevărat ,RSILIA *(CU mînia disperării, şi ameninţătoare):* Ar trebui

să-mi mulţumeşti!

,'BOTTI: Pentru ce? Pentru că te-ai dus să-l cauţi? !LIA: Nu! Pentru că am simţit cum îmi trece orice poftă de răzbunare, cînd mi s-a comunicat viitoarea 'ui căsătorie şi demisia lui din marină. Crezi că-mi descoperi vreo vină, vreo intenţie de înşelăciune, în faptul că am urcat scările ministerului? Nu ştii în ce stare am urcat scările acelea! Sosisem aici, singură, Pierdută, gonită de soţia ta, în felul în care ştii, după ce ne-a surprins în momentul acela îngrozitor... în mij-'°cul strigătelor trecătorilor care ridicau fetiţa căzută e pe terasă. Eram disperată. Ca o cerşetoare, care nu

386

387

vede altă scăpare decît în moarte sau nebunie c-o nebună mergeam la el, ca să-i spun tot, tot! GROTTI: Despre noi doi? ERSILIA: Nu, despre tine! Despre tine care după pi lui ai profitat... a

GROTTI: Eu singur?

ERSILIA: Da! ...de starea în care rămăsesem! Bag seamă că eu pot spune tot, acum, tot ce nimeni îndrăznit vreodată să spună! Nu mai pot rezista "' ajuns la fund! Pot să strig adevărul gol-goluț, bunii, să strig adevărurile ruşinoase ca una care " mai speră să se mai ridice să-şi acopere partea (" mai ascunsă din inima ei terfelită! Ai pus mhi ' mine cînd ardeam de focul pe care mi-l aprinsese i în trup, atunci cînd era de-ajuns să fiu atinsă ca s cedez! Negi că te-am muşcat? Negi că ți-am *zoț{l* gîtul, brațele, mîinile? GROTTI: Oh, ticăloaso, tu m-ațîțai! ERSILIA: Nu e adevărat! Nu e adevărat! Tu ai începui! GROTTI: Prima oară, da! Dar după aceea? ERSILIA: Niciodată! Niciodată!

GROTTI: îmi strîngeai brațul pe furiş! ' ERSILIA: Nu e adevărat! GROTTI: Nu e adevărat? Mineinoaso! Şi cînd m-ai înțepat
la umăr cu acul?

ERSILIA: Pentru că dumneavoastră nu mă lăsați în pace!

GROTTI: Ei, poftim! Acum îmi mai spui şi dumneavoastră!

ERSILIA: Eram o sclavă!

GROTTI: Şi trebuia să te supui?

ERSILIA: Carnea, carnea se supunea! Inima nu, niciodată! Te uram!

GROTTI: Plăcerea, plăcerea, o simțeai!

ERSILIA: Nu! Te uram. Cu cît simțeam mai multă plăcere, cu atîta te uram mai mult. După, te-aş fi sfîşiat cap« o întruchipare a ruşinii mele. Inima mea nu a consimțit niciodată, inima mea sîngera cînd trădînd simp aceeaşi plăcere cu tine ca şi cu celălalt! îmi privea brațele goale şi le muşcam! Cedam, cedam totdeauj dar simțeam înăuntrul meu că inima mea, ea, n Nemernicule! Mi-ai luat prin viciu singura bucuri

388

Ljeții mele. O bucurie aproape ireală — aceea de a mă simți logodită...

: ...iar el între timp se pregătea de nuntă. iL: Vezi? Nişte canalii cu toții! Şi-mi zvîrli în față că eu sînt vinovată! Eu, fiindcă niciodată n-am avut puterea să fiu ceva, orice... Doamne, fie chiar un obiect de lut frămîntat cu mîinile, din cele care se sparg cînd le scapi din mînă, dar fărîmele de pe jos îți spun că erau ceva care nu mai există — dar care a existat! Viața mea... zi de zi... şi nici una care să fi fost a mea... Eu am fost la întîmplare toate lucrurile care m-au vrut, fără să pot vreodată să mă reculeg... trasă ici şi colo... sfîşiată... şi niciodată nimic care să-mi îngăduie să spun: şi eu exist! *(Schimbînd tonul brusc şi intorcindu-se spre el, ca un animal biciuit.)* Dar tu ce mai vrei acum? De ce ai apărut iar înaintea mea? ȚOTTI: Fiindcă ai vorbit! Iată de ce! Pentru ce ai spus! Pentru ce ai făcut! Ai vrut să mori...

ERSILIA: Ar fi trebuit să tac, ştiu! O piatră deasupra, şi adio!

GROTTI: O piatră. Această piatră ai aruncat-o din toate puterile în apă, iar noroiul şi apa care au țîşnit ne-au murdărit pe toți; toți sîntem stropiți.

ERSILIA: ...şi noroiul nu se mai duce!

GROTTI: S-a făcut ca o mlaştină în jurul tău!

ERSILIA: Şi ați fi vrut să mă scufund eu singură şi voi să vă continuați viața cea de toate zilele. Franco, după ce ar fi descoperit relațiile mele cu tine — revenind la logodnică, şi tu — la treburile consulatului, nu?)TTI: Nu! Revenind la ceea ce a fost viața mea din totdeauna, pe care tu, nenorocito, ai încurcat-o într-o clipă. Dar ce crezi tu? Că eu eram tot în acele minute de lene stupidă şi de viciu pe care le-am pierdut cu ftine? Şi care trebuiau să mă coste atît de scump?! Nefericirea întregii mele vieți: moartea fetiței mele! L: Tu eşti vinovat! Tu eşti vinovat! Am mereu înaintea ochilor scaunul pe care nu mi-ai lăsat timp să-l duc de pe terasă unde mă urcasem cu fetița. r?TI: Şi de ce te urcaseşi pe terasă? Locul tău era în camera de lingă cea unde dormea nevasta mea bol-

389

navă; că să fii gata să alergi, daca te-ar fi ch ,i Ce căutai pe terasa?

ERSILIA: LuCfam şi fetița se juca!

GROTTI: Nu! Te duseseşi dinadins, ca să viu eu să te canti ERSILIA: Oh! Ticălosule! Ai fi venit să mă cauți chiar
în odaia de lingă soția ta.

GROTTI: Nu, nu.
ERSILIA: îndrăzneşti să negi? Ca şi cum n-ai fi făcut-$_0$ altădată. Şi atunci, nesimţ,indu-mă la adăpost ni,,!
acolo...
GROTTI: Fiindcă voiai şi tu. Voiai şi tu ca şi mine!
ERSILIA: Nu! Fiindcă în faţa stăruinţelor tale şi a încercărilor tale neruşinate aş fi sfîrşit prin a vrea şi eu, $_{ca}$ şi tine. Aşa trebuie să spui! Eram înnebunită de teama " să nu fim auziţi de soţia ta. Ah! Sînt sigură acum sînt sigură că o voce interioară îmi vorbea, îmi spui nea să nu las acest scaun pentru că mititica, jucîn-du-se pe terasă, s-ar fi putut urca şi ar fi căzut peste balustradă. N-am putut asculta însă această voce inte-
■•■"..;!,, ,,,,,,, ,,$_{QQ}$ *mo.ă.* si insistai

şi insistai l ăd în într-un coş-
balustradă. Nam p
rioară! Iţi aminteşti? Erai la uşa cea mică, şi insis — ca o brută — insistai, insistai! Şi acum îl văd vis, în toate nopţile, scaunul acesta, ca într-un mar — nu reuşesc niciodată să-l iau la timp. GROTTI *(absorbit, ca şi cum ar simţi nevoia sâ-şi vadă viaţa departe de această oroare, In timp ce Ersilia continua sâ pllngâ încet, cu suspine):* Munceam... trăiam... trăiam parcă îndepărtat de mine... Nu existam decît pentru ceilalţi... Nu mă gîndeam decît la lucru; pentru a umple golul pe care îl simţeam In
l 1
în viaţa
mea, In putusem tistă
căminul pe care-l visasem şi pe care nu-l avea, din cauza femeii cu care mă întîlnisem: tristă bolnăvicioasă, grosolană... Atunci ai venit tu... Spune, cum m-am purtat cu tine la început? ERSILIA *(tandră, printre lacrimi):* Ai fost bun. GROTTl: Aveam nevoie, cu cît mă simţeam mai chinuita" toată tristeţea vieţii mele, aveam nevoie să fac bine al-tora, să iau asupra mea toată povara, ca să respire cei-lalţi uşor în viaţă. în această nevoie de a face att°r frumoasă viaţa, aflam bucurie; numai în ea. Eu, "^{a} frumoasă viaţa, anam DUOUHC, $_{HUU}$*$_u$. -
personal nu mai aspiram la fericire. Şi spune cum te-zugrăvit în ochii lui, cînd a venit în croazieră? Ce **nu**
390
i-am spus despre tine ca să-l fac să te iubească şi ca să fii mulţumită! Am fost atunci mai afectuos ca totdeauna, chiar faţă de soţia mea, ca şi ea să fie satisfăcută şi dispusă să sprijine dragostea voastră, reuşita proiectului de a te face fericită, pentru singura plăcere de a fi fost eu cauza acestei fericiri. Şi cînd v-am văzut pe amîndoi îndrăgostiţi... Nu, nu, n-a fost pentru că înţelesesem că aţi mers prea departe, că i te dăruiseşi... Asta a indignat-o pe nevastă-mea, nu pe mine; a făcut-o să-şi piardă orice stimă pentru tine. Dar nu mai fusesem a altcuiva. Era întîia oară. A fost o ameţeală, un vîrtej care m-a împins... în seara dinaintea plecării! GROTTI: Ştiu! Mi-era milă de tine... Nu mă gîndeam de loc să-ţi aduc vreo vină. Şi n-aş fi încercat niciodată să profit... dacă tu... ERSILIA: ...eu?
GROTTl *(brusc):* Nu că ai fi vrut! Dar... nu ştiu... cum m-ai privit într-o seară, cînd ne-am ridicat de la masă... Fiindcă tu nu credeai... Am simţit că tu nu credeai că am putut fi atît de bun pentru singura plăcere de a te face fericită... Da... Asta a fost... Şi pentru că n-ai crezut, ai stricat tot. Fiindcă aveam mai mult decît oricînd nevoia ca tu să crezi, ca să mă pot reţine, ca să pot învinge tentaţia...
ERSILIA: în mine nu era! Nu era!
GROTTl: în mine da! Şi dacă ai fi crezut în dezinteresarea mea, în bunătatea mea, care erau reale, nu s-ar fi dezlănţuit dintr-o dată în mine bruta, cu toată foamea ei disperată; chiar şi acum, cînd te văd, după ce ai semănat moartea, discordia iremediabilă între mine şi femeia mea... *(Se apropie de ea cu ură şi ameninţător.)* Ştii ce?
ERSILIA *(dînd înapoi, înspâimîntatâ):* Ce vrei?
GROTTl: Vreau să plîngi, vreau să plîngi cu mine răul pe care l-am făcut!
ILIA: Mai mult decît am plîns pînă acum?
GftOTTI: Nu vreau să fiu singur să simt cum mă sfîşie moartea copilului meu! Nu vreau ca tu să te împaci cu el, ca şi cum acest lucru îngrozitor nu s-ar fi întîmplat!
3P1

ERSILIA: Nil, nu! Asta nu se va Întîmpla niciodată 1 rv asta poți îi sigur; niciodată! Eu voi rămîne a,ici cel care m-a primit la el...
GROTTI •. Nu vei putea s-o faci! Fiindcă el e deja de acord celălalt, n-ai văzut? Au plecat de aici împreună, ora asta e poate deja plictisit de tine, şi gata să ere că este o nebunie să nu accepți remuşcările şi f ăg;" * de-a se îndrepta totul. ERSILIA: Dar i-am spus că nu vreau 1 GROTTI: Da! Cu o încăpățînare irațională pe care nici unul nici altul nu o pot accepta. Adevăratul motiv pentru care nu vrei, nu i l-ai spus! ERSILIA: Ei bine, dacă va fi nevoie, i-l voi spune. GROTTI: Şi atunci i se va părea atît de urît ce-ai făcut, minciunile pe care le-ai spus, consecințele lor, o căsătorie stricată în ajun, scandalul, mila pe care i-ai smuls-o compătimirea furată de la toți... ERSILIA *(doborîtă, pe punctul de a leşina):* E adevărat, e adevărat... Dar n-am vrut asta!... I-am spus şi lui că am vorbit, că am mințit fiindcă am crezut că totul se sfîrşise. Nu sînt lucruri care se pot mărturisi! Sînt prea urîte! Da, josnice. Am putut să ni le spunen noi — acuma — fiindcă era ruşinea noastră, a amîndurora. Cum vrei, şi de ce să le descopăr şi față de alții? GROTTI: Am simțit că mă revoltă minciunile tale. Cînd am aflat de la tatăl logodnicei consecințele pe care le-au avut, indignarea acelei fete, remuşcarea lui, propunerea de a îndrepta lucrurile, nu ştiu cum am putut să mă abțin față de bătrîn; am alergat la ziar să dezmint, partea care mă privea. Şi nu ştii mînia care s-a aprins în sufletul soției mele cînd a citit ziarul; voia să alerge la logodnică să-i dezvăluie tot, să-i spună pentru cete gonise de la noi, cum ne-a surprins pe amîndoi! A trebuit să-i promit, să o asigur că minciuna ta va ii "n orice caz dezvăluită şi că această familie cel puțin ÎŞ[IVa] afla liniştea. înțelegi?
ERSILIA: înțeleg, înțeleg... *(Pauză. Priveşte o clipS.} tea ei, întunecată, apoi:)* în ordine! *(Se ridica: " pauză şi adaugă:)* Du-te... Se va face. GROTTI *(o priveşte rătăcit):* Ce vrei să faci? ERSILIA: îmi spui că e nevoie să o fac. O voi face-

fi»oTTI *(după o pauză, conlinuînd să o privească):* Eşti mai j deznădăjduită decît mine... Cum ai ajuns!... cum te-ai I schimbat!... *(Merge spre ea ca s-o îmbrățişeze.)* Ersilia... HErsilia...
,jțglLlA *(izbucnind cu mîndrie şi îndepărtîndu-l):* A! Nu!
■Lasă-mă!
TTl *(întorcîndu-se spre ea şi îrnbrățişînd-o cu frenezie):* Nu... Nu... Ascultă, ascultă...
: Lasă-mă *(zbătîndu-se),* îți spun! TT *(conlinuînd ca mai sus):* Să adunăm laolaltă deznă-dejdile noastre!
ERSILIA *(CU un strigai, ca să scape):* Fetița, fetița! GROTTI *(oprindu-se deodată, ca fulgerat si cu capul în mîini): l* Asasină! *(Pauză. Tremură convulsiv.)* Dar îmi pierd Hapul... *(Se apropie din nou de ea.)* Am nevoie de tine,
de tine... Sîntem doi nefericiți... ÎRSILIA *(alcrgînd spre una din ferestre):* Du-te... Pleacă...
Strig...
GROTTI *(urmărind-o):* Nu... Nu... Ascultă...
ÎRSILIA *(deschizînd fereastra):* Deschid şi strig! Uite! *(Zgomotele străzii invadează vesele scena. Şi atunci, însoțind cu un gest cuvintele, spune:)* Du-te!
CORTINA

.ii:-

Actul al III-lea

Acelaşi decor, în aceeaşi *IA,* spre seară.
Doamna Onoria se află la una din ferestre, prin care intră zgomotele obişnuite ale străzii, zgomote care se atenuează treptat, o dată cu amurgul. La una din ferestrele casei din față se presupune că s-ar afla o vecină, cu care doamna Onoria conversează; între timp, Ernina sflrşeşte cu ştersul prafului şi cu punerea în ordine a camerei.
ONORIA: Ei, da, pot să spun... *(Pauză.)* Pînă la amiază, dar ştii cum e? Altceva e somnul de noapte... *(Pauză.)* Ce spui? N-aud... *(Pauză.)* A! Da, acum a ieşit cu domnul Nota pentru valiză. Lui n-au vrut să i-o dea.
EMMA: Veți vedea că nu i-o vor da nici ei!
ONORIA *(continuînd convorbirea cu vecina):* Ei! N-a fost posibil mai devreme.
EMMA: Să sperăm că n-o să fie în fiecare zi aşa.
ONORIA *(întorcindu-se spre Emma):* Ce tot bombăni? N-aud nimic din ce vorbeşti!
EMMA: Zic şi eu că e cam tîrziu ca să faci curat la ora asta. E aproape noapte.
ONORIA *(Intorcîndu-se pentru a vorbi afară):* Domnul Nota ar îi unul... Ce vrei? *(Rtde.)* Vrea să o păstreze Ungă el... *(Pauză.)* Dar nu, nu vrea să ştie nimic despre ce dinții... Ofi îmbrățişat-o el?... *(Pauză, apoi precipiți* Nu, nu. Nu e posibil. N-ai văzut bine; nu e posibil *(Pauză, apoise înclină şi salută cu mina.)* Da, la e

dere, la revedere! *(închide fereastra.)* Ce zici? Spune că a văzut aici trei bărbați şi că au îmbrățişat-o toți trei!

ţjMM' Şi consulul? A(OB'[A:] Nu, ini! S-a înşelai! Nu e posibil. MA' Strigau amîndoi ca nebunii, cînd au rămas singuri!
: Ş[1 nu] ai... nu ai reuşit să înţelegi nimic? : N-am stat să ascult la uşă. Trecînd prin vestibul am auzit că strigau, şi atîta. Dar ea striga mai tare ca el! : Aş fi curioasă să ştiu ce pretenţii mai are la biata fată şi ce caută aici, după ce s-a dus la ziar să protesteze contra ei şi a amenințat-o cu acțiune in calomnie.
îMMA: Poale că nu vrea ca ea să se împace cu logodnicul.
: Şi cu ce drept ar putea să o împiedice? Şi pe urmă, nici ea nu vrea. Dar, după mine, rău face!
: Desigur! Să prefere ea să stea aici cu un bătrîn pe jumătate nebun! ONORIA: ...care s-a plictistit de ea! care s-a plictisit şi care
cred că a făcut-o chiar să înțeleagă acest lucru. EMMA: Poate o să fie mai bine aşa. Văzînd că el nu mai vrea
să ştie de ea, se va duce la celălalt. ONORIA: Poate, mai ştii? N-are încredere în tînăr. Deşi acum mi se pare într-adevăr căit. EMMA: Şi mie. ONORIA: Ceea ce o reține, cred, e că se gîndeşte la cealaltă,
, pe care el a părăsit-o pentru ea. EMMA: Ba eu n-aş avea atîtea scrupule. Nu era să moară din cauza asta?
ONORIA: O! dar ea ştie prea bine ce înseamnă să fii părăsită! Era aşa de frumos scris la ziar! poate că-l urăşte acum. Şi trebuie să fi înțeles că domnul Nota... ! *(Face o strîmbătură.)* Am văzut-o cînd a ieşit cu el. Am avut impresia că avea pe ochi, nu ştiu... aşa... ca un văl... se uita şi nu vedea. Numai putea sa vorbească. N-avea putere nici să ridice mîna. Am întrebat-o cum se simte. Mi-a surîs cu un surîs care m-a înghețat. Şi mîna rece, rece... *(Se opreşte o clipă şi ascultă, apoi cu altă voce.)*$_t$ I-auzi? Mi se pare că strigă negustorul ambulant; du-te, du-te şi ia-mi panglica aia; doi metri şi jumătate, cum ți-am zis. îl strig eu de aici.
395

T

Emma iese in fugă prin uşa vestibulului. Doamna Onoria aleargă la una din ferestre, o deschide; se pleacă pentru a privi jos în stradă şi face un semn negustorului să se oprească. Rămine la fereastră, între timp, Franco Laspiga, întunecat, răvăşit, intră pe uşa vestibulului.
FRANCO *(în mijlocul zgomotului care urcă din stradă i treabă de două ori din pragul uşii vestibulului):* E y_oj j E voie?
ONORIA *(întorcîndu-se şi închizînd fereastra):* A! Dumnea voastră eraţi, domnule Laspiga? Luaţi loc! Domnul Nota nu va întîrzia să se întoarcă împreună cu domnişoara *(încetşi insinuantă.)* Insistaţi,insistaţi,o veţiconvinge!
FRANCO *(o priveşte întîi ca unul care n-a înțeles, apoi cu o furie reținută, ironic):* Da, da! Veți vedea! Veți vedea cum o să insist.
ONORIA *(confidențial):* L-a pus la locul lui, ştiți, pe domnul consul şi încă bine! V-o spun eu!
FRANCO *(printre dinți):* Mizerabilul... ticălosul...
ONORIA: Aveți dreptate! Biata fată!
FRANCO *(izbucnind, nu se mai poate reține):* Ce fată! Nu mai spuneți fată! Ştiți ce este? O tîrfă, o tîrfă!
ONORIA *(aproape clătinîndu-se):* O, Doamne, nu! Ce spuneți?
Intră in acel moment din vestibul, cu pălăria în cap, Ludovico Nota.
LUDOVICO *(văzînd pe Franco):* A! Sînteți deja aici? *(Cătn Onoria, făcînd aluzie la Ersilia.)* Nu s-a întos încă?
ONORIA *(întorcîndu-se spre el aiurită şi apoi fără să-i răspundă din nou se reîntoarce spre Franco):* Dar e posibil?
LUDOVICO *(care nu înțelege):* Ce anume?
FRANCO *(hotărît, mîndru, vibrant):* Soția consulului Grotti a aflat că soțul ei a venit aici în dimineața asta să-ş' regăsească amanta.
LUDOVICO *(tresărind aiurit):* Pe cine?
ONORIA *(ca mai sus):* Ea? A consulului?
FRANCO: Amanta, da, amanta 1 Soția lui s-a dus ai-. -neață la casa părinților logodnicei mele să denun, toată povestea.
396

jO: Povestea domnişoarei Drei cu soţui ei? ,p_{tA}: Era amanta lui bărbatu-său?
I itfCO: Da, domnule! Şi nu ştiu încă dacă a fost amanta 1' iui înainte să o fi cerut eu în căsătorie sau după. Vreau
$_{g}$j ştiu acest lucru. Pentru asta am venit! •$_{QR}$IA: Dar cum? Ce fel?... O! Doamne... Mi se pare că o '•'•
$_{s}$â-mi pierd minţile!
aMCO: Şi Ştiţi cum? Ştiţi cînd doamna Grotti a descoperit legătura? în momentul în care fetiţa cădea de pe terasă. $_{N}$-ORIA *(cu unstrigăt, acoperindu-şi faţa cu mîinile):* O ! Dumnezeule!
HCO: Ea i-a surprins împreună şi a gonit-o pe Ersilia ca pe o asasină, fiindcă amîndoi lăsaseră fetiţa singură pe terasă!
nXORIA: Asasini! Adevăraţi asasini! fRANCO: Dacă n-ar fi fost şi el compromis, ar trebui să meargă la ocnă, la ocnă! Şi după ce a făcut aşa ceva, vă daţi seama... jNORIA: ...a avut curajul... fRANCO: Să vie să-mi răvăşească viaţa! I'HORIA: Şi nouă tuturor să ne stîrnească mila! FRANCO: Dar vă daţi seama, mie, ce mi-a făcut? :UDOVICO *(aparte):* E de necrezeut... «ORIA: Cu aerele ei de fecioară martiră, o impostoare! "RANCO: Totul pluteşte în aer... scandalul public, insultele logodnicei mele... să înnebuneşti, nu altceva! Şi nu ştiu cum de n-am înnebunit pînă acum! •0RIA: Iată de ce, iată de ce voia să fugă! Cînd v-a văzut! Cînd a ştiut că celălalt, consulul, era aici! Făţarnica! A prevăzut că minciuna va fi descoperită *(Schimbînd tonul, cu furie.)* O urăsc pentru toate lacrimile pe care m-a făcut să le vărs. *(Către Ludovico, brusc.)* Ştiţi ceva? Daţi-o afară! Nu o mai primesc la mine. Nu-mi mai trebuie o asemenea ruşine în casă! J'DOVlco *(plictisit, mor'măind):* Aşteaptă! Aşteaptă! ORlA: Nu, nu, nu! Ce să aştept? Afară! N-o mai vreau! N-^{n} mai primesc.
-O: Dar taci puţin, pentru numele lui Dumnezeu! nu înţeleg încă. *(Către Franco.)* Iartă-mă, te rog, -l se face că consulul?... *(Se întrerupe.)* Ştii dumneata el, consulul, a fost primul care a protestat la ziar?!
397
zia$_{f}$
FRANCO: Era natural!
LUDOVICO: Cum natural? Daca erau amanţi trebuiau
de acord! FRANCO: Vezi că era şi nevastă-sa aici cu el! Nevasta $_{(}$
care ea a îndrăznit să spuie infamii, în acelaşi LUDOVICO *(reamintindu-şi):* A! Da, într-adevăr... i$_{ai}$
ce a fost atît de tulburată aîlînd că ziarul scri$_{Ses}$' ONORIA: ...că biata doamnă o trimisese după cump'â,.'.-'
turi. FRANCO: Desigur că soţia l-a obligat pe consul să dezmint,
cel puţin atît.
LUDOVICO:'Atunci totul este o minciună... FRANCO: ...josnică! ...josnică!...
LUDOVICO: ...că a vrut să se sinucidă pentru dumneata ONORIA: Mă întreb cum poate să mintă cineva cu
f-nOVlCO {; :F,..; Tî
neruşinare
LUDOVICO *(aproape către sine, glndindu-se):]* văr... din cauza asta s-a încăpăţînat să
Eida,mtr-ad$_{e}$. să nu vrea să accepte din partea dumitale nici un ajutor!
FRANCO: Ar fi fost culmea!
ONORIA: Da, bietul domn!
LUDOVICO *(jignit din ce în ce mai mult de vulgaritatea Om-riei, care-l împinge să ia poziţie şi împotriva lui Franco):* Nu! Iertaţi-mă, trebuie cel puţin să recunoaştem *d* s-a căit...
FRANCO: Dar cînd? Cînd m-a văzut aici gata să îndrept ceea ce credeam că era din vina mea.
LUDOVICO: Înţeleg, înţeleg, dar...
FRANCO: Şi asta în cel mai bun caz! Vreau să spun în cazul în care a devenit amanta consulului după, căci dacă a fost *înainte* — vă daţi seama? — aş fi fost înşelat de amîndoi în felul cel mai mîrşav!
LUDOVICO: Nu! Asta nu... ,
FRANCO: Am venit tocmai pentru a lămuri problema $_{P}$?
LUDOVICO: Şi ce ai vrea să faci? Nu poţi, iartă-mă, să i că ai întîmpinat aici, din partea ei, opoziţia cea categorică şi cea mai violentă!
FRANCO: Dar eu mă refer la ce a fost *înainte!* Dacă nv^{a} şelat *înainte l*
^{u} ,
LUDOVICO: Iartă-mă. In orice caz, *înainte* sau *după,*® neata n-ai nici un cuvînt de spus.
N-am nimic de spus? Cum asta? Eu?
(ferm): Nimic. Chiar dacă înainte a **fostmpnta** j$_{u}$j. Iartă-mă, dar te pregăteai să te căsătoreşti cu alta. O Dar, vă rog... aşteptaţi!

C g şpţ
I)VICO: Lasă-mă, te rog, să vorbesc. I-ai plătit polița, clacă nu mă înşel, chiar înainte de a şti ceva despre trădare-
Şi trădarea mea o scuză pe a, lor? O: Nu, desigur. Dar asta nu-ți mai dă dreptul să ceri socoteală cuiva. Ai răbdare!
M *(cu tărie):* Ba da, îmi dă acest drept! Mi-l poate da! Fiindcă trădarea ci au făptuit-o, au mers pînă la capăt, pe cînd eu am rupt căsătoria şi am alergat aici. 3OVICO: Atunci, cînd ai aflat că a încercat să se sinucidă...
ANCO *(ca mai sus):* ...dar nu pentru mine. A mărturisit-o ea însăşi! Asta-i bună! Să mi se reproşeze inie trădarea mea, ca şi cînd pentru ea nu ar mai putea fi o trădare. 30VICO: Nu, nu! Ascultă. Eu nu-ți reproşez nimic. Vreau numai să-ți demonstrez că ai dreptate numai într-o singură privință şi anume că ea a mințit afirmînd ziaristului că se omoară pentru dumneata. Efectiv, eu nu reuşesc să-mi dau seama care e motivul acestei minciuni, spusă chiar în clipa morții. Există minciuni care pot fi utile pentru viață, dar nu şi pentru moarte. Iar pentru viață, e cert că ca însăşi a recunoscut că e inutilă. RANCO: Dumneavoastră o considerați inutilă! NORIA: Nu vreți să țineți seamă de fapte!)OVTCO: Ai dreptate! Asta e adevărat! E defectul meu. Nu reuşesc niciodată să țin seama de fapte. I0RIA: Slavă Domnului că recunoaşteți. Şi faptele ştiți care sînt? Că a fost salvată.
: Şi că minciuna ei a fost utilă. Da, domnule, utilă, dacă nu pentru mine, ceea ce ar fi fost culmea, ci utilă cel puțin fiindcă a găsit cu acest prilej un bărbat ca dumneavoastră. 'ORIA: Vă închipuiți: un scriitor!...
: Da! Un imbecil. *(brusc):* Eu nu spun asta!
Ba da, spune, spune dacă vrei! Poți s-o spui, dacă o recunoaşte singur.
398
399
FRANCO: Desigur că a fost măgulită... oh! văzînd Cll
primit minciuna ei, cum s-a transpus în domenii 1 sa tei; această poveste romantică: sinucidere din dra$_{e}$ r'" istorisită — de astă dată nu de un ziarist, ci de un g°8t.e tor ca dumneavoastră.
Ctri
LUDOVIGO: Ei da! într-adevăr voia aşa ceva. FRANCO: Vezi bine! LUDOVICO: S-a şi supărat chiar la glndul că eroina mea
i-ar semăna în întregime. ""
ONORIA: Frumoasă pereche ar mai fi făcut amîndoi p
care spunea minciunile, şi el care le-ar fi scris. LUDOVICO: Minciuni — da —care se mai cheamă şi povesti **Dar** povestea aceasta— ştii?—n-are nici o vină că nu adevărată. Şi nici nu importă dacă e adevărat sau nu ,dac e frumoasă! I-a reuşit destul de rău ei, în viață; dar asta nu împiedică să-mi reuşească mie bine, scriind-o Să vă spun mai mult: aşa cum e, e mult mai frumoasă! Da! cu mult, cu mult mai frumoasă. Şi sînt foarte mulțumit că totul e acuma limpede. *(Arată pe Onoria lui Franco.)* Uite, bunăoară, pe doamna aici de față am văzut-o la început furioasă, spumegînd de indignare. Apoi am văzut-o numai zahăr şi miere, şi acum iat-o numai fiere!
ONORIA *(revoltlndu-se):* Cum dracu să nu fii! LUDOVICO *(aprobînd-o):* Bineînțeles, ai dreptate! Totuşi e j foarte frumos. Nu nega! *(Adresîndu-se lui Franco.)* Dumneata care ieri erai atît de exaltat... FRANCO *(revoltat):* Doar v-am explicat eu însumi!.-. LUDOVICO *(ca mai sus):* Da, da, e just. E foarte just chiar. Şi tocmai din această cauză e mai frumos. Iertați-ma, dumneavoastră credeți că eu trebuie să joc aici rolul imbecilului? Nicidecum! Vă înşelați... Mă distrez doar, arătîndu-vă cît e de frumoasă, de minunată aceasta comedie a unei minciuni descoperite. FRANCO *(revoltîndu-se din nou, îndurerat):* Pentru dumneavoastră o fi frumoasă...
LUDOVICO *(dintr-o dată pătrunzindu-se de durerea lui):* " frumoasă tocmai fiindcă suferi şi ai suferit de pe ur, ei atît! Suferințele dumitale—nu-ți vine a crede-'S eu le înțeleg, le sufăr la rîndul meu... şi să nu va
400
doiți că voi şti să le exprim în felul cel mai viu, dacă oi face din ele un roman, sau o comedie.
: Şi puțin lipseşte să mă băgați şi pe mine... CO: Dacă fac o comedie, da! RIA: Nu v-aş sfătui să mă urcați pe scenă, ştiți! OVICO: Ce ai să faci? Ai să începi să strigi că nu e ade- vărat?
JJQRIA: Da, că nu e adevărat! Că nu-i adevărat. Şi că dumneavoastră sînteți un impostor bun să facă pereche cu femeia asta!
pOVICO *(rîzînd):* Fii liniştită, se vor însărcina criticii să spună că nu e adevărat. *(Cu alt ton.)* Dar cum se face că Ersilia nu s-a întors? La ora asta ar fi trebuit să fie aici... I-am dat ceva bani...
ONORIA *(îl întrerupe):* I-ați dat bani? O, Doamne, atunci puteți fi liniştit!
,UDOVICO: Da, ca să plătească nota de la hotel şi să-şi scoată valiza.
ONORIA: Dacă i-ați dat bani nu se mai întoarce! Nu se mai întoarce! Adio comedie! Pot să mă

liniştesc şi eu!
‚UDOVICO: Nu fi atît de liniştită. Există totdeauna mijlocul de a imagina un sfîrşit concludent, chiar dacă faptul din viaţă nu are un sfîrşit.
FRANCO: Vă este într-adevăr teamă că nu se va mai întoarce?
LUDOVICO: Asta, depinde. Dacă scopul minciunilor ei era n „fapte", cum spuneţi dumneavoastră, mă tem că nu anai vine. Se va întoarce numai în cazul în care scopul sei — cum mi se pare mie — era în afara şi deasupra fap-.telor. Şi atunci îmi voi scrie piese... Dar dacă nu vine, să ştiţi că tot o scriu.
'RANCO: Fără să ţineţi seama de fapte?
UJDOVICO: Faptele! Faptele, scumpe domn, faptele sînt aşa cum sînt interpretate; şi atunci, în spiritul nostru, pple nu mai sînt fapte, ci viaţa care apare într-un fel sau altul. Faptele sînt trecutul, cînd sufletul a cedat — aşa cum spuneai singur — şi cînd viaţa le părăseşte. Iată de ce nu cred în fapte.
Emma intră prin uşa vestibulului şi anunţă:
, : Domnul consul Grotti întreabă de domnişoara, sau de dumneavoastră, domnule Nota.
401
LUDOVICO: în schimb, vine el aici!
FRANCO *(orgolios şi ameninţător face un pas în întîmpi*$_{n}$*,, consulului):* Şi vine la timp!
rea
LUDOVICO *(calm şi ferm, ţinîndu-i calea):* îmi vei face tăcerea să stai liniştit în casa mea; îţi repet încă o jL v* n-ai dreptul să. ceri socoteală nimănui!
FRANCO *(ca mai sus):* Pot să plec, dacă doriţi!
LUDOVICO: Nu! Dumneata rămîiaici. Mă voi duce eu] domnul acesta.
a
Consulul Grotti se prezintă in pragul uşii In stare de îngrijorare şi de mare agitaţie. Emma se retrage.
GROTTI: îmi daţi voie? Domnişoara Drei?
ONORIA *(alarmată, iritată, nerăbdătoare):* Nu e aici a
plecat!
FRANCO: Şi poate că nu se va mai întoarce.
GROTTI: O, Doamne... dumneavoastră mă adresez, domnule Nota....
LUDOVICO: Vă introduceţi în casa mea fără să aveţi permisiunea...
GROTTI: Vă cer iertare! Dar trebuie să ştiu dacă domnişoara
Drei ştie că soţia mea...
FRANCO: .. .s-a dus la părinţii logodnicei mele să le denunţe.., GROTTI *(întrerupe, mlnd.ru):*
...propria ei nebunie. FRANCO: Atunci, dumneata negi? GROTTI *(ca mai sus, cu furie şi dispreţ):* Dar eu n-am nimic
nici de afirmat, nici de negat faţă de dumneata! FRANCO: A, nu! Te înşeli! Fiindcă trebuie să răspunzi de-GROTTI: ...despre ce vrei să răspund? De nebunia unei îe-
mei? Sînt gata să răspund cînd vei dori.
FRANCO: Iau act!
GROTTI *(deodată, întoreîndu-se spre Ludovico):* Trebuie să
ştiu, domnule Nota, dacă domnişoara Drei ştie despre
această vizită? LUDOVICO: Nu cred.
GROTTI: Ah, slavă Domnului, slavă Domnului! LUDOVICO: Era cu mine; am lăsat-o fiindcă trebuia sa
meargă la hotel. ?
GROTTI: Şi nici dumneavoastră nu ştiaţi despre acest demers LUDOVICO: Nu. Am aflat adineauri de la domnul Laspig[a']
GROTTI
pe care l-am găsit aici.
402
«ROTTI: Ah! Bine! Bine! Fiindcă în starea de disperare în [w] care se află, această nouă lovitură...
X: Fapt este că o aşteptăm şi încă nu s-a înapoiat. $_{t}$: Dacă nu ştie încă, e foarte probabil că se aşteaptă la asta. Şi cum domnul Nota i-a dat ceva bani, e posibil să fi fugit...
Deie Domnul să fie aşa. Din nenorocire, mă tem... : Atunci dumneata recunoşti... : Nu recunosc nimic! .: Din pur cavalerism!
$_{Xli}$: Dar nu pricepi că nu mă interesează ceea ce crezi sau nu crezi dumneata. Poţi crede tot ce vrei şi tot

ce-ţi face plăcere.
fRANCO *(izbucnind mîndru):* Eu? Ce-mi face plăcere? Eu vreau să ştiu adevărul. Nu ce-mi face plăcere! TTI: Şi pe urmă? Cînd voi spune că nu e adevărat? Nu înţelegi, nu vrei să înţelegi că dumneata, numai dumneata ai adus-o la exasperare? FRANCO: Eu? GROTTI: Da! Dumneata! FRANCO: Dar dacă a fost gonită de soţia dumitale, fără să
aibă vreo vină în nenorocirea fetiţei dumitale... GROTTI *(deodată, sec):* Asta nu! FRANCO: E o minciună deci? GROTTI: M-am dus la ziar ca să protestez tocmai împotriva
acestei minciuni!
FRANCO: Şi pe urmă ai venit aici ca să te înţelegi cu ea? GROTTI *(fremătind, gata să se repeadă la el dar reţinîndu-se):* Mă iertaţi, domnule Nota... *(Apoi către Franco.)* Am venit aici fiindcă am fost rugat de tatăl logodnicei dumitale, şi am găsit-o pe Ersilia — de altfel în prezenţa dumneavoastră, a tuturor — disperată, fiindcă dumneata voiai...
---- *(brusc, cu faţa convingătoare):...* fiindcă eu voiam
să îndrept răul pe care i-l făcusem! Dar de ce era disperată, aş vrea să ştiu, dacă răul ar fi venit de la mine? jROTTI: Dar dacă ea nu primeşte ajutorul dumitale! Asta-i bună! Nu îl vrea! V-a spus-o! Şi v-a repetat-o! Frumoa-p să încăpăţînare, n-am ce zice!
RANCO: Dar nu putea crede că-mi face un serviciu! Asta Ea ar fi dorit să mă dea la o parte, pretextînd această
403
disperare pentru a-si juca mai uşor
rolul in
aisperare pentru J.-?I JUV» -„— T, . .. « dumnealui *(arătînd spre Ludovico),* lăsîndu-l să ere H? că nimic nu e adevărat! Dar eu sînt aici, nu pentru «i* cerea mea, ci fiindcă ea, ea însăşi a declarat pkv' că s-a sinucis le pentru mine!
GROTTI: Şi nu ţi-a mărturisit deja că a minţit?
FRANCO *(brusc, cu violenţă, din ce în ce mai convingător);* Q, doua minciună deci? Două la mînă. Am constrîns-o ,," cumva să mintă? u
GROTTI: Cine ştie dacă nu a negat din cauza asta?
FRANCO *(ca mai sus):* Deci, ar fi adevărat atunci că a încer cat să se sinucidă pentru mine?
GROTTI: Eu nu ştiu de ce a făcut-o!
FRANCO *(ca mai sus):* Dacă este aşa cum spui dumneata a făcut-o din cauza căsătoriei mele! Nu văd alt motiv pentru care ar fi făcut-o!
LUDOVICO: Dacă nu cumva pentru motivul care mi l-a spus
mie.
FRANCO *(întoreîndu-se brusc):* Iartă-mă, te rog, dar parcă dumneata spuneai adineauri că nu vezi nici un motiv care să fi dus-o la sinucidere!

I

j,. Şi unde e?
: Ca o moartă... Abia am deschis... Şi a căzut, cu va* 'jjza ei cu tot. QVJCO: Otrava! Dumnezeule, avea otravă în valiză...
In timp ce toţi aleargă spre uşă, apare Ersilia în pragul vestibulului: cadaverică, dar calmă, dulce şi aproape surizuloare...
i
RIA *(retrăgîndu-se ca şi ceilalţi):* O! Iat-o! gOTTI *(izbucnind):* Ersilia, Ersilia, ce-ai făcut? ■*0GO (aproape numai pentru sine):* S-a trădat! (jDOVICO *(alergind într-ajutor):* Domnişoară... domnişoară... jtORlA *(cu spaimă, aproape pentru sine):* O, Doamne... din
nou... RSILIA: Nimic... Fiţi liniştiţi... De astă dată nu-i nimic.
Face semn cu degetul pe buze.
îROTTI *(cu un strigăt):* Nu! Nu! Dumnezeule! Trebuie să o ajutăm... Să o transportăm imediat... care sa n uu»-u i* »--"""• . dă ca o cem. LRIA *"(înspăimîntată):* Da! Da!... Imediat! LUDOVICO: Pentru ca era înjosită, pe strada... ca cerşe l my D D vin0)
vino...
toare...
în seara în care s-a oferit primului fcsiLlA *(apărîndu-se):* Nu, nu vreau!... Destul, pentru

toa
FRANCO *(ironic):* Da, trecător.
GROTTI *(întunecat):* A spus şi asta?
FRANCO *(puternic, cu elan, înaintînd):* Da, a spus şi asta! Şi asta! Şi asta tot din cauza vinii, trădării mele a făcut-o ! Şi aţi vrea ca după ce am admis toate acestea să nu mă mai încăpăţînez cu toată puterea conştiinţei mele, să o determin să-mi acepte ajutorul! Dar eu sînt gata să mă ofer şi acuma, dacă-mi dai cuvîntul de onoare că soţia dumitale a minţit spunînd că Ersilia ţi-a f°8' ă
ţ amantă.
In acest
moment intră alergind Emma, dinspre vestibul, inspăimintală.
EMMA: Doamnă! Doamnă! Doamna mea... Dumnezeul[el]
ONORIA: Ce s-a întîmplat?
LUDOVICO: Ea este?
EMMA: Da, domnule... s-a întors...
404
Dumnezeu!... iROTTI *(reprezindu-se şi el):* Ba da! Vino, vino cu mine.
Te conduc eu!
ÎRSILIA *(ca mai sus):* Nu, nu vreau... IDOVICO *(ca mai sus):* Ba da! Lasă-te convinsă, lasă-te condusă, domnişoară. («ORIA: Trimit după o trăsură!
i —. Fie-vă milă! Destul, vă spun... Ar fi inutil! ROTTl: Dar ce spune! Nu trebuie să pierdem timp!
PSILIA: E inutil. Nu mai e nici un leac. Linişte, vă rog!
Lăsaţi-mă să fiu liniştită. Dacă vreţi, domnule Nota şi
dumneata, doamnă... nu va fi imediat, din nenorocire...
dar sper că nu mai e mult. $_{b}$D°ViC0: Dar spune... ce doreşti? Ce doreşti? ţ»M: Un pat..
'
;"°VlCO: Da, imediat, vino!
Vino, vino. [lS]*M
405
GROTTI *(izbucnind, violent, emoţionat):* Ce ai făcut?
făcut? " [e]ai
LUDOVICO: Puteai să te gîndeşti, domnişoară, că era
aici! Puteai să stai aici, cu mine!
ERSILIA: Dacă n-aş fi făcut-o nimeni nu m-ar mai fi $_{Cr}$ FRANCO *(zbuciumat, cu emoţie):* Dar ce, ce trebuie să[6]*'" dem noi? ' c"
ERSILIA *(cu linişte):* Că n-am minţit ca să trăiesc $_{A,}$. FRANCO: Dar pentru ce atunci?
"'" '"■
ERSILIA: Ca să mor! Da! Înţelegi acum? Ţi-am strigat atunci cînd am spus acea minciună totul era sfîrşit p tru mine, şi am spus-o tocmai din cauza asta. Tu ,'■ vrut să crezi, şi aveai dreptate, nu m-am gîndit de]'". la tine; aveai dreptate, nu m-am gîndit că-ţi voitul' bura, că-ţi voi răvăşi astfel viaţa... Mă dispreţuiam atît de mult...
FRANCO: Dar cum? Mă învinuiai!
ERSILIA: Nu, nu... E aşa de greu să o spui... Şi mai greu să o crezi... dar acum îţi voi spune. Mă dispreţuiam atît că nu credeam posibil să-ţi pricinuiesc toate aceste supărări. Poţi să mă crezi. Ascultă, am vrut săcîştigîntîi dreptul de a fi crezută; şi să-ţi mărturisesc toi. Ţi-am răvăşit viaţa şi pe aceea a logodnicii tale, şi ştiam, ştiam că nu trebuie să o fac, că nu mai aveam dreptul fiindcă.. *(Aruncă o privire spre Grotti apoi adresîndu-se din noii lui Franco.)* Ştii? De la nevasta lui, nu-i aşa? FRANCO *(cu voce stinsă):* Da.
ERSILIA: Am prevăzut-o. Şi el a venit aici să nege, nu-i aşa? FRANCO *(ca mai sus):* Da.
ERSILIA: Ei vezi? *(II priveşte şi face un gest de milă consolatoare. Abia deschizînd mîînile, gest care arată, fără cuvinte, de ce omenirea chinuită simte nevoia să mintă. Şi "' daugă foarte încet:)* Şi tu chiar.;. FRANCO *(în culmea emoţiei, cu un elan de sinceritate,*
gîndu-i gestul): Da, şi eu, şi eu! ERSILIA *(surîzînd, cu un surîs îndepărtat):* Ai vorbit un vis... nu mai ştiu... lucruri atît de frumoase! ■ alergat aici ca să îndrepţi lucrurile. Da, ca şi jj't pentru a îndrepta lucrurile a negat. *(Grotti iztw" în suspine violente. Tulburată, Ersilia îi face semn opreascâ, să se reţină.)* Nu, nu... te implor... '[rnfl]

vrea să facă figură frumoasă... Cu cît sîntem mai... *ţfr să spună „urîţi" dar simte atît dezgust şi în acelaşi nrttp atita milă, că nu-i vine să pronunţe cuvîntul)...* м atît vrem să ne facem mai frumoşi. *(Surîde.)* O, poamne! să ne acoperim cu o haină decentă, da. Eu JJU mai aveam nici una ca să apar în faţa ta; dar ştiam £ şi tu nu mai aveai frumoasa ta uniformă de marinar, li atunci m-am trezit... m-am trezit în stradă fără ni-fliic- şi--- *(Se întunecă la amintirea acelei seri în care d ieşit din hotel pentru a face trotuarul)* da... încă puţin noroi pe mine ca să fiu bine mînjită... Doamne, ceoroa-l... ce dezgust! Şi atunci... atunci am vrut să-mi fac pentru moarte măcar ...o rochie frumoasă... Iată acum, vedeţi, pentru ce am minţit? Pentru asta, vă jur. N-am putut avea în toată viaţa mea o rochie care să facă faţă, eare să nu fi fost sfîşiată de aţîţia cîini... de toţi cîinii care mi-au sărit mereu în spinare, la fiecare colţ de stradă... nici o rochie care să nu fi fost pătată de toate mizeriile: cele mai murdare... cele mai josnice... Am vrut să-mi fac una frumoasă...pentru moarte... cea mai frumoasă, aceea care era visul meu acolo... şi care a fost şi ea imediat sfîşiată... O rochie de logodnică... Dar pentru a muri, numai pentru a muri cu ea... da... cu puţin regret în sufletele tututor... numai atît! Ei bine, nu, ! N-am putut-o avea nici pe asta. Sfîşiată şi asta, smulsă şi asta! Să mor goală! Despuiată, înjosită şi disprețuită... Iată! Sînteţi mulţumiţi? Şi acum plecaţi!... Plecaţi... Lăsaţi-mă să mor în tăcere, goală! Duceţi-vă! Am dreptul să spun acum că nu mai vreau să văd, să aud pe nimeni, nu? Duceţi-vă, tu la logodnică, tu la nevastă, duceţi-vă să le spuneţi că moarta aceasta... ei, da! Nu s-a putut îmbrăca, a murit goală!
CORTINA

1

Chiupul

In româneşte de *Tatiana Slama-Cazacu*
iqi

ersom
ajele

DON LOLO ZIRAFA - MOŞ DIMA LICASI, lipitorul de oale - AVOCATUL SCIME - CU-MĂTRUL PE, argat - TARARÂ, FILLICO, ţărani care scutură pomii — LELEA TANA, TRI-SUZZA, CARMINELLA, ţărănci culegătoare de măsline — Un cărăuş cu catîri — NOCIARELLO, băiat de unsprezece ani, ţăran
Clmpia siciliana. Astăzi • [în jurul anului 1920.}

Act
unic

Pajişte în faţa casei de ţară a lui Don Lolo Zirafa, pe culmea unui deal. La stînga este faţada [1] casei: rustică, un singur cat. Uşa, roşie, cam decolorată, este în mijloc: deasupra uşii, un mic balcon. Ferestre sus şi jos: cele de jos au gratii. La dreapta, . ii un secular măslin sarazin; iar în jurul trunchiului * noduros şi răsucit, o bancă de piatră. Dincolo de [1] măslin, coboară o dată cu pajiştea un drumeag. In fund, din ce în ce mai mici, din pricina povîr-nişului colinei, alţi măslini. E octombrie.
La. ridicarea cortinei, Cumătrul Pe, urcat pe banca. I' *.din jurul măslinului sarazin, strigă, auzind cintecul* fc *cimpenesc al femeilor, care urcă pe poteca din dreapta,*
purtind pe cap sau in braţe coşuri pline cu măsline.

MMĂTRUL *VK:* Ohoo! Mori neferecate! Şi tu, ăl de colo, mucosule! încet, sfinţi şi... luaţi seama la coşuri!
I *Femeile şi Nociarello ajung sus pe cărarea din dreapta, Incetlnd cintecul.*
SUZZA: 13a' ce le-a apucat, Cumetre Pe? LEA TANA: la'n te uită! Invăţaşi şi dumneata să înjuri?
'RMINELLA: în curînd orsă-nceapă şi pomii să blesteme
prin părţile astea. HÂTRUL PE: Da', oţi fi vrînd să vă las să semănaţi pe
drum măslinele?
3UZZA: Să le semănăm? Eu, dinspre partea mea, n-am
lăsat nici măcar una să cadă.
413
CUMĂTRUL PE: Să nu dea Dumnezeu să se arate Don
colo, în balcon!
LELEA TANA: Ei, şi? N-are decît să stea acolo de dirni$_{ni}$ pînă seara. Cine-si vede de treabă, n-are de ce «; teamă. ' * ^{s}e
CUMĂTRUL PE: Sigur, cîntînd cu nasu-n vînt. CARMINELLA: Ei, te pomeneşti că n-o mai fi voie nici
cîntăm? ' Sa
LELEA TANA: Păi! Da' să blestemi e! Parcă s-au luat). întrecere stăpînul şi sluga, care să-njure mai grozav* TRISUZZA: Nu ştiu cum de nu trăzneşte Dumnezeu casaast' cu pomi cu tot!
'
CUMĂTRUL PE: Ei, haide! sfîrşiţi o dată! Guri rele ce sin-teţi! Duceţi-vă să deşertaţi coşurile şi n-o mai lungiţi i CARMINELLA: Mai culegem?
CUMĂTRUL PE: Da' ce-i ajun de sărbătoare, de vreţi să terminaţi? Mai e vreme să vă duceţi încă de două ori. Hai repede, luaţi-o din loc, luaţi-o din loc. *(împinge femeile şi pe Nociarello către colţul casei, spre stînga. Cîte una plecînd, reîncepe să cînte, ca sâ-i facă în necaz. Cumătrul Pe, întors spre balcon, strigă:)* Don Lolo! DON LOLO *(dinăuntru, de jos):* Cine mă cheamă? CUMĂTRUL PE: Să ştiţi că au venit catîrii cu bălegarul. DON LOLO *(ieşind, înfuriat. E un om zdravăn, de vreo patruzeci de ani, cu ochi ca de lup, bănuitori; nervos, iute la mînie. Poartă pe cap o pălărie veche, albă, cu boruri mari, iar la urechi două inele de aur. Fără haină, cu o cămaşă de flanelă aspră, cadrilată, liliachie, desfăcută pe pieptul păros; mînecile suflecate):* Catîrii la ora asta? Unde sînt? Unde i-ai dus?
CUMĂTRUL PE: Sînt colo, fiţi liniştit. Cărăuşul întreabă
, ffxTRUL
oTYI —
unde să descarce.
i-a adus?
Iar acum nici nu pot:
CUMĂTRUL PE: Aha, despre chiup?
DON LOLO *(măsurîndu-l):* I-ascultă, cin' ţi-a dat voie!
CUMĂTRUL PE: Nu, da' ziceam... .
DON LOLO: Tu nu trebuie să zici nimic; să asculţi, şi ^{8a}'. ţii gura! Tare-aş vrea să ştiu cum de ţi-a trecut p^{r}minte " ' ʃ™ *„hu,$_{n}$* vorbeam cu avocat
că
414
PE: Pentru că dumneavoastră nu ştiţi ce grijă am — da' ce zic, grijă? — ce groază mi-e de chiupul asta nou, cînd îl văd aşa, pus în drum, în cramă. *(Arată la stînga, spre casă.)* Luaţi-l de acolo, luaţi-l, pentru numele lui Dumnezeu!
LOL«) *(urlînd):* Nu! Ţi-am spus de-o sută de ori că nu! Acolo trebuie să stea, şi nu trebuie să-l atingă nimeni! Ă pK: Cu forfoteala asta de femei şi de copii, pus
cum e, Ungă uşă! n0N LOLO: Dracu' să te... te-ai pus cu tot dinadinsul să mă
faci s-o iau razna?
fljMĂTRUL PE: Bine, numai săn-aveţi p-urmă vreun necaz.
N LOLO: Nu vreau s-aud despre altele, cîtă vreme n-am
, terminat ce vorbeam dincolo, cu avocatul. Unde vrei
I să pun chiupul? In cămară nu-i loc, pînă nu luăm de-
acolo poloboaccle vechi; şi pentru aşa ceva n-am vreme

acum.
Vine din dreapta cărăuşul.
lARĂUŞUL: Ei, spuneți o dată, unde să descarc bălegarul?
Acuş se-ntunecă. DON LOLO: Iaca altul! Dare-ar sfîntu' Aloe să vă frîngeți
gîtul, tu şi lighioanele tale! Acuma-mi vii? CĂRĂUŞUL: N-am putut mai devreme. DON LOLO: Da, da, mîțe-n sac să ştii că eu n-am cumpărat
piciodată. Şi vreau să-mi faci muşuroaiele în pîrloagă
unde şi *cum* ți-oi spune eu; da' la ora asta e prea tîrziu. CĂRĂUŞUL: Ei, i-ascultă, Don Lolo, eu descarc de pe catîri
unde s-o nimeri, peste gard, ş-apoi plec. WN LOLO: încearcă! Vreau s-o văd şi p-asta! CĂRĂUŞUL: facă, ai s-o vezi îndată.
Pleacă înfuriat.
MIĂTRUL PE *(oprindu-l):* Stai, ce te-nfurii!
ON LOLO: Lasă-l, las' să plece!
ĂUŞUL: Dacă dumneata ai capu-nfierbîntat, apoi eu îl am şi mai tare. N-o scoatem la capăt. De fiecare dată, ceartă!
f LOLO: Ei, dragul meu, cine vrea s-o scoată la capăt cu mine — ia te uită. (scoate din buzunar o cărticică legată în pînză roşie) are asta. Ştii ce e? Crezi că-i o
415
cărticică de rugăciuni? Nu. fi Codul **civil. Mi** *U* dă$_{ruit}$
avocatul meu: si el este acum aici îşi petrece vaca
amine Şi să ştii c-am învățat să citesc m cărticij
astaTipemine Au mă mai duce nimeni, nici Dumn$_{ezeu}$.
Găse?ti^{p}aiTi toate: fiecare caz în parte. Iar avocatul,
mi-l plătesc cu anul!
CUMĂTRUL PE: Iacătă-l, vine!
în uşa casei apare avocatul Seime, cu o pălărie veche de paie pe cap şi cu un jurnal în mină, deschis.

SCIME: Ce s-a întîmplat, Don Lolo? DON LOLO: Domnule avocat, nesocotitul ăsta vine p$_{e}$ j$_{n}$.
tuneric cu catîrii, ca să-mi aducă o încărcătură de bălegar pentru pîrloagă, şi în loc să-mi ceară iertare
CĂRĂUŞUL *(încercînd să-l întrerupă, către avocat):...* J$_{.a}$
spus că n-am putut mai devreme. DON LOLO *(continuînd):...* m-a amenințat. CĂRĂUŞUL: Eu? Nu-i adevărat! DON LOLO: Da, tu, că mi-l azvîrli peste gard... CĂRĂUŞUL: ...păi fiindcă
dumneavoastră... DON LOLO: Eu, ce? Vreau să fie descărcat la locul lui, cum
se cuvine, în grămezi, toate la fel de* mari.
CĂRĂUŞUL: Hai, atunci! De ce nu veniți? Domnule avocat
soarele mai ține încă două ceasuri. Da' vezi, asta-i, că
dumnealui ar vrea să-l cîntărească în mînă, mă iertați,
băleguță cu băleguță. Parcă nu-l cunosc eu!
DON LOLO: Lasă avocatul în pace, că pentru mine e aici, nu
pentru tine! Nu-l băgați în seamă, domnule avocat:
coborîți pe cărare şi citiți-vă liniştit jurnalul. Am să
vin mai tîrziu şi eu, să vorbim mai departe, despre chiup.
(Cărăuşului.) Hai, hai, să mergem. Cîți catîri stat?
Pleacă spre dreapta, cu cărăuşul.
CĂRĂUŞUL *(urmîndu-l):* Nu ne-nvoisem pentru doisprezece? Doisprezece sînt.
Dispare cu Don Lolâ după casă.
SCIME *(ridicînd mîinile şi agitlndu-le):* Destul, mi-aju^{n}j? mîine în zori, am plecat acasă. Am ajuns de mi se-n^{vl} capul ca o vîrtelniță.
416
jrw PE: Nu lasă pe nimeni în pace. Bine-ați făcut că i-ați dat cărticica aia roşie. Mai-nainte, la a mai mică iieînțelegere striga: „Şeaua pe catîr!"
„jj6: Sigur, ca să dea fuga la oraş, la mine la birou, să-mi
* facă de fiecare dată capul călindar. Dragul meu, toc-jnai de aceea i-am şi dat Codul. Să şi-l scoată din buzunar, să-şi bată capul să găsească singur şi să mă lase pe piine în pace. Dracu m-a pus să vin să petrec aici o săp-tămînă? Dar cum a aflat ce-a zis doctorul —, că trebuie $_{s}$ă mă odihnesc cîteva zile la

ţară —, nu mi-a mai dat pace pînă cînd n-am primit să vin la el. I-am pus cno-diţia să nu-mi vorbească de nimic. Şi de cinci zile îmi scoate sufletul, îmi tot trăncăneşte despre un chiup... despre nu ştiu ce chiup...
JJMATRUL PE: Da, domnule,dechiupu'ăl mare, pentru untdelemn, sosit de curînd de la Santo Stefano din Camas-tra, unde se fac ele. Phii, frumos e: iac-atît de mare, îmi vine pîn-la piept: parcă-i o stareţă. Doar n-o ii vrînd să se ia la harţă şi cu olarul care l-a făcut?
iCiMfi: Ba chiar aşa. Fiindcă i l-a plătit cu patru galbeni şi zice că se aştepta să fie mai mare.
iOMĂTRUL PE *(cu uimire): Mai* mare?
CIM£: De cinci zile de cînd sînt aici, numai cu asta îmi împuie capul. *(Pleacă pe poteca din dreapta.)* A, dar mîine, gata, gata, gata!
Dispare pe cărăruie. De departe, de pe cimpie, se aude slrigătura clntată a lui Moş Dima Licasi: „Oale, străchini de lipit!"
De pe cărarea din dreapta vin cu scara şi cu prăjinile de scuturai pomii, pe umăr, Tarară şi Fillicd. 1MĂTRUL PE *(vâzîndu-i):* Ei, dar ce s-a-ntîmpat? Aţi terminat cu scuturatul măslinilor?
1LUc0: Aşa ne-a poruncit jupînul, cînd a trecut cu catîrii. 'MTRUL PE: Da' v-a spus şi să plecaţi?
'ARĂ: Da' de undei Ne-a spus să rămînem să facem nu Ştiu ce, în cămară.
■JiTRUL PE: Să daţi afară poloboacele vechi? ulC: Tocmai. Ca să facem loc chiupului **ăluia nou.**
ATRUL PE: Ei, bravo! Bine că m-a ascultat măcar **o** data! Veniţi, haideţi cu mine.,,,,

Se îndreaptă cu cei doi spre stînga; dar de după, casă vin Trisuzza, Lelea Tana şi Carminella, cu coşurile goale.
LELEA TANA *(căzîndu-î pe cei doi):* Da' ce? S-a cu bătutul măslinilor? t
CUMĂTRUL PE: S-a terminat, s-a terminat pe ziua de TRISUZZA: Şi noi ceştilalţi, ce facem?
azr.
CUMĂTRUL PE: Aşteptaţi să vină jupînul ş-o să vă spună CARMINELLA: Aşâ, cu mîinile-n sîn?
el_
CUMĂTRUL PE: Ge-oţi fi vrlnd să vă spun eu? Duceţi-va,i alegeţi măslinele în magazie.
e
LELEA TANA: Fără porunca lui eu nu mă-ncumet. CUMĂTRUL PE: Trimiteţi atunci pe cineva să ia porunca *Pleacă spre stingă cu Tarată şi Fillico.*
CARMINELLA: Du-te, du-te tu, Nociarello.
LELEA TANA: Să-i spui aşa: bărbaţii au terminat cu bătutul măslinilor; femeile vor să ştie ce mai au de făcut. TRISUZZA: Dacă vrea să-ncepem să alegem măslinele. Aşa să-i spui.
NOCIARELLO: Bine. Aşa-i spun. CARMINELLA: Fugi!
Nociarello pleacă în fugă pe cărarea din dreapta.
Revin înscena, din stingă,Fillico, Tararăşi Cumătrul
Pe, unul după altul, năuciţi, inspăimlntaţi, agitind miinile.
FILLICO: Maică Precistă, ajută-ne!
TARARĂ: Mi-a fugit tot sîngele din vinei
CUMĂTRUL PE: Pedeapsa lui Dumnezeu! Pedeapsa lui Dum nezeu! FEMEILE *(în cor, strîngîndu-se în jurul lor):* Ce e? Ce aveţi; Ce s-a-ntîmplat?
CUMĂTRUL PE: Chiupul! Chiupul ăl nou! TARARĂ: Crăpaţi FEMEILE *(in cor):* Chiupul? Adevărat? Aoleo, Doam»[1] sfintei ,
FILLICO: Crăpat pe din două ! De parcă i-ar fi dat cu satin»
ţacl LELEA TANA: Cum se poate una ca asta?
418
u„«. Nu l-a atins nimeni!
pjIlNELLA: Nimeni! Da' parcă o să ne creadă Don Lolo? ""5A: Are să turbeze!
: Eu dinspre partea mea las toate baltă şi m-am dus. : Da? te-ai dus? Nerodule! Şi cin' să-i scoată din vay că n-am fost noi de vină? Nu, stăm aici cu toţii! Iar dumneata *(către Cumătrul Pe)* te duci să-l chemi. Nu, nu: mai bine cheamă-l de aici; strigă-l. jMĂTRUL PE *(urcîndu-se pe banca din jurul măslinului):* jacă, da, de aici. *(Strigînd, cu mina la gură, de cîteva ori.)* Don Lolo! Hei, Don Lolooo! Nu aude: merge, urlând ca un nebun, după catîri. Don Lolooo! Degeaba! Mai bine să dau o fugă!

,Ă: Dar pentru numele lui Dumnezeu, nu-l face să bă-nuie că... CUMĂTRUL PE: Fiți pe pace! Cum o să dau vina pe voi?
Pleacă in fugă pe cărare.
ARARĂ: I-ascultați, noi să ne vorbim cu toții: un singur cu-vînt: tari, să-i ținem piept: *Chiupul s-a spart singur !*
LELEA TANA: S-a mai văzut așa ceva.
TRISUZZA: Sigur că da: chiupuri noi să se spargă singure!
'ILLICO: Fiindcă de multe ori — ştiți cum se-ntîmplă? — cînd le arde în cuptor, rămîne ascunsă cîte o scînteie înăuntru, şi pe urmă — deodată, pac! pocneşte.
CARMINELLA: Chiar aşa! De parc-ar trage-n el cu puşca. *(Schițează semnul crucii.)* Doamne fereşte şi apără!
Se aud din interior, din dreapta, vocea lui Don Lolo şi a Cumătrului Pe.
VOCEA LUI DON LOLO: Vreau să știu cine-a făcut asta, pentru Dumnezeu!
VOCEA CUMĂTRULUI PE: Nimeni, pot să vă jur! TRISUZZA: Iacă-l, vine!
TANA: Doamne-ajută-ne!
Don Lold vine dinspre cărare, palid, furios, urmul de Cumătrul Pe şi de Nociarello.
1 LOLO *(năpustindu-se mai întîi asupra lui Tarară, apoi asupra lui Fillicd, înhățindu-i de pieptul cămăşii şi scu-turlndu-i):* Tu ai fost ăla? Cine-a fost? Ori tu, ori tu,
419
unul din doi trebuie să fi fost, ce dracu', şi o să plătiți!
TARARÂ şi FILLICO, *(în acelaşi timp, smucindu-se să scap* Eu? Sînteți nebun! Dați-mi drumu ! Țineți-vă mîinjj că de nu, mă jur că... e
Şi in acelaşi timp, împrejur, femeile şi Cwnătru Pi, toți in cor:
FEMEILE şi CUMĂTRUL PE: S-a spart singur! Nu-i nimeni d vină! L-am găsit spart! V-am spus-o şi răsspu$_{g.o}$
DON LOLO *(replicînd, cînd unuia, cînd altuia):* A, sînt $_{n}$ bun? Sigur, toți nevinovați! S-a spart singur! o să vă pun să-l plătiți toți! Duceți-vă acum de-l luați şi-l $_{ac}$[$_{u}$ceti aici! *(Cumătrul Pe, Tarară şi Fillico aleargă să aducă chiupul.)* La lumină, are să se vadă dacă e semn de izbitură ori de lovitură. Iar dacă e, vă sar de gitşi vă rod beregata! O să mi-l plătiți toți, bărbați şi femeii
FEMEILE *(in cor):* Ce? Noi? Aiurați! Vreți să răspundem şi noi? Noi nici nu l-am privit măcar!
DON LOLO: Ați intrat şi ați ieşit din cramă şi voi!
TRISUZZA: Da, sigur, v-am spart chiupul atingîndu-l uite aşa, fîş, cu fusta!
l.şi apucă fusta cu. o mină şi, maimuțărindu-se, ii atinge cu ca, piciorul. între timp, Cumătrul Pe, Tarară şiVillicb revin in scenă din stingă, aducind chiupul crăpat.
LELEA TANA: Aoleo, ce păcat! Ia priviți-l!
DON LOLO *(văicărindu-se de parc-ar jelui o rudă moartă):* Chiupul nou! Chiupul de patru galbeni! Şi unde-o să mai pun eu untdelemnul din anul ăsta? Ah, chiupul meu ăl frumos! Mi-a făcut-o vreun pizmaş ori vreun nemernic! Patru galbeni aruncați în vînt! Tocmai anul ăsta, cu-atîtea măsline! Doamne, Doamne, ce-ntim-plare 1 Ce mă fac?
TARARÂ: Stați, stați, ia uitați-vă...
FILLICO:... se poate drege...
CUMĂTRUL PE: s-a desprins doar o bucată...
TARARÂ:... doar o bucată... '
FILLICO:... spărtura e netedă...
TARARÂ: Poate-o fi fost crăpat. »y- •"
420

11

j,$_{o}$ie
j

Ce crăpat! Suna ca un clopot. PE: E-adevărat. Chiar eu l-am încercat. ^{se} f^{ac}ă iar ca nou, ascultați-mă pe mine, de un lipitor de oale priceput; n-are să se mai nici măcar locul lipiturii.
Chomați-l pe Moş Dima, Moş Dima Licasi! **iVe-** să fie p-aici p-aproape; l-am auzit strigînd.
Bun meşter. Strașnic: are-un lipici fermecat, (je nu-l mai desfaci nici cu ciocanul, cînd s-a lipit. Dă oga, Nociarello: e aici aproape, pe la gardul lui Mosca; ■e de-l cheamă !
Nociarello iese alergind, prin stingă.

(strigînd): Tăceți o dată! M-ați amețit! Eu nu cred în minuni d-astea! Pentru mine, chiupul e pierdut.
HÂTRUL PE: Ei, cînd vă spuneam eu!
fjLOLO *(înfuriat rău):* Ce-mi spuneai tu, nătărăule, ce-nii spuneai, dacă-i adevărat că chiupul s-a spart singur, fără să-l fi atins cineva? De-ar fi fost păzit ca nişte moaşte şi tot s-ar fi spart, dacă s-a spart singur!
RARA: Aşa-i! Nu spune vorbe fără rost!
NLOLO: Mă face să blestem neghiobul ăsta!
LICO: Să vedeți... cu puțină cheltuială, o să se repare! Şi să ştiți că ține mai mult o oală spartă decît una zdravănă .
SLOLO: Fir-ar al dracului să fie: uitai catîrii cu bălegarul la jumătatea urcuşului. *(Către Cumătrul Pe).* Ce stai aici şi căşti gura la mine? Fugi, du-te cel puțin de te uită! *(Cumătrul Pe pleacă pe cărare.)* Ah, îmi fierbe sîngele, îmi fierbe sîngele! Ce tot dați zor cu Moş Dima!
■ avocatul, mai degrabă, trebuie să vorbesc! Fiindcă, 6 s-a spart singur, ăsta-i semn că trebuie să fi avut rreun beteşug. Dar suna a bun, vezi că suna, cînd a so- *i* Şi l-am luat drept bun. Am dat declarație. Patru Slbeni pierduți. Acuma pot să le pun cruce!
jt *Apare dinspre stingă Moț Dima Licasi, urmat de Nociarello.*
'6: A, iacă-l pe Miş Dima!
*■ *(încet, lui Don Lolb):* Să ştiți că nu prea vorbeşte. TANA *(ca mai sus, aproape misterios):* E avar la vorbă,

DON LOLO: A, da? *(Lui Moş Dima.)* Şi dumneata nu nuieşti nici măcar să spui bună ziua cind vii în cuiva?
MOŞ DIMA: Aveți nevoie de meşteşugul meu, ori de „ ziua" mea?'De meşteşugul meu, pare-mi-se. s,,.. mice-idefăcutşi-osăfac. DON LOLO ■. Apăi, dacă te costă atita cuvintele, de ce nu zgîrcit şi cu ale ălorlalți? Nu vezi şi singur ce-ai de [jj *li arată chiupul.*
FILLICO: Să dregi frumusețea asta de chiup, Moş Dima lipiciul dumitale.
DON LOLO: Auzii că face minuni. L-ai tăcut dum
LOLO: Bum! Tribunalul şi-a dat sentința. Da' ți-o spun dinainte, că eu în lipiciul dumitale, cît o fi el de minunat, n-am încredere. Eu vreau să-i dai şi - ascultă, ce faci? : Plec.
: Dracu' să te ia, aşa ți-e vorba? *(reținîndu-l):* Stai nițel, Moş Dima, ai răbdare! *(ca mai sus):* Fă cum îți spune jupînul. ,.!): Ia te uită ce mai aere de-mpărat! Milog nenoro-, catîrule, că altceva nu eşti. Trebuie să pun în el
LO Auzii că face minu nea,,;,? cătinile, că altceva nu eşti. Trebuie să pun n e *os Dima ti priveşte morocănos şi nu răspunde.)* Hei untdelemn, şi asta străbate Gogeamite spărtura nu-*oş îjunu, ij,* I • cu [ipiciui? Eu vreau sa dai şi găuri şi sa legi răspunde şi dă să-l văd! TARARĂ *(iarăşi încet, lui Don Lold):* Dacă-l luați asa să faceți nimic cu el. LELEA TANA ('ca mai *sus):* Nu-l arată la nimeni. Ține mult la el.
DON LOLO: Da' ce e? Sfinte moaşte? *(Lui Moş Dima.)* Spune-mi măcar: crezi că dacă-i dres, chiupul o să mai fie bun la ceva?
MOŞ DIMA *(care şi-a pus jos coşul şi a scos din el* o *batisli veche de bumbac, sinilie, făcută ghem):* Aşa, nuraaidecît? Eu cred după ce văd. Lasă-mă încet.
.Se *aşază jos pe pămlnt şi începe să desfacă, încet, incet, cu multă băgare de seamă, batista. Toți îl privesc, atenți şi curioşi.*
LELEA TANA *(încet, lui Don Lold):* O fi lipiciul! DON LOLO: Simt că mi se urcă în sus ceva d-aici. *Arată. între stomac şi piept.*
TOȚI *(îndată ce iese la iveală din batistă o pereche de ocheim cu ramele rupte şi legate cu sfoară, izbucnesc in* rW' îs ochelari! Credeam c-are să fie cine ştie ce! Credea că-i lipiciul! Parcă-i un căpăstru!
MOŞ DIMA *(ştergîndu-şi ochelarii cu un colț al batiste[1]' priveşte; apoi şi-i aşază pe nas. cercetează chiup[u] spune):* O să fie bine.

mai cu lipiciul? Eu vreau să dai şi găuri şi să legi. Lipici şi găuri. Eu comand.
(Oş DIMA: Toți la fel! Toți la fel! Nepricepuți! De-o fi cană ori de-o fi ulcică, un pahar ori o ceşcuță: gata, găuri! Dinți de babă — rînjesc şi parcă spun: „Sînt spartă şi dreasă!" Eu vreau să vă fac bine şi nimeni nu primeşte. Şi nu-s lăsat să fac treabă curată şi cum se cuvine! *(Se apropie de Don Lold.)* Ascultă-mă pe mine. Dacă n-o suna

iar chiupul ăsta ca un clopot, numai cu lipiciul...
)0N LOLO: Ți-am spus că nu! Eu cu ăsta nu pot să mă-nțe-leg! *(Lui* Tararâ.) Foarte mulțumesc! Mi-ai spus că vorbește puțin! *(Lui Moş Dima.)* Degeaba tot dai cu gura! Dacă toți îți cer să fie găuri, asta-nseamnă că după socoteala tuturora e nevoie de găuri. DIMA: Ce socoteală! Asta-i prostie! SA TANA: Şi mie mi se pare — o fi prostie — dar mi se pare că e nevoie să şi legi, Moş Dima.
■"I8UZZA: Sigur că da, ține mai bine.
ZZA: Sigur că da, ține mai bine DIMA: Păi, da' se fac găuri! E-aşa greu de priceput?
fiece legătură două găuri; douăzeci de legături, patruzeci de găuri. Pe cînd doar cu lipiciul...
N LOLO: Ei drăcie — ce mai cap! Mai rău ca un catîr!
■-o fi găurind, dar eu vreau legături. Eu sînt stăpinul!
((Adresîndu-se femeilor.) Hai, hai, s-o luăm din loc:
yoi la descărcat, în magazie, *(bărbaților)* iar voi încă-

mara, sa scoateți poloboacele vechi! haidem!
pinge către casă.) MOŞ DÎMA: Hei, stați nițel! DON LOLO: O să ne-nțelegem cind ai să termini
N-am vreme de pierdut cu dumneata. MOŞ DIMA: Vreți să mă lăsați aici singur? Am nevoie d$_{e\ c}$;
neva care să m-ajute să țin bucata spartă. Chiw" mare. DON LOLO: Bine, atunci *(lui Tararâ)* rămli tu aici. f
Fillicd.) Iar tu, vin' cu mine.
Pleacă cu Fillicd. Femeile şi Nociarello s-au dus înainte. Moş Dima se apucă îndată, de lucru cu necaz. Scoate din coş sfredelul şi începe să facă găurile în ulcior şi în bucata spartă. între timp, Tararâ îi vorbeşte.
TARARÂ: Tot e bine că s-a purtat şi aşa! Nici nu-mi vine si
cred. Mi-era teamă c-are să fie prăpăd în seara asta!
Nu te amărî, Moş Dima. Vrea legături? Fă-i-le. Două-
zeci, treizeci... *(Moş Dima se uită la el)* mai mult)
Treizeş'cinci? *(Moş Dima iarăşi se uită la el.)* Dar a-
tunci, cîte? MOŞ DIMA: Vezi tu vîrîulețul ăsta al sîredelului? Cînd 11
mişc — sîîr şi sfîr, sîîr şi sfîr — parcă-mi sfredeleşte
inima. TARARÂ: Ia spune-mi, e-adevărat că ai aflat în vis cum să-ți
îaci lipiciul?
MOŞ DIMA *(continuînd să lucreze):* Da, în vis. TARARÂ: Şi cine ți s-a arătat în vis? MOŞ DIMA: Taica. TARARÂ: Ah, tatăl dumitale! Ți s-a arătat în vis şi ți-a spus
cum trebuie să-l faci? MOŞ DIMA: Gogomanule! TARARÂ: Eu? Da' de ce? MOŞ DIMA: Păi ştii tu cine e tată-meu? TARARÂ: Cine e? MOŞ DIMA: Dracul care-o să te ia. TARARÂ: A, vrasăzică dumneata eşti copilul MOŞ DIMA: Şi asta, din coş, e smoala care-o să vă-ng
pe toți. TARARÂ: A, e neagră?

V *

IMA: E albă. Tată-meu m-a învățat cum s-o fac albă. să-i cunoaşteți voi puterea cînd o să fierbeți în ea. acolo *jos* e neagră. Dacă alături două degete, nu le mai dezlipeşti în veci; şi dacă-ți lipesc buza cu na-gul, rămîi harap pe viață.
Da' cum se face că dumneata pui mîna pe ea şi
face nimic?
: Nerodule, ai văzut cîine care să-şi muşte stăpî-pu *(Azvîrle sfredelul şi se ridică în picioare.)* Vino-jicoacc acuma. *(îi dă să țină bucata în care a făcut găuri.)* Ține asta. *(Scoate din coş o cutie de tinichea, o deschide, ia puțin lipici pe degete şi-l arată.)* Ia te uită. Ți se pare un lipici ca oricare altul? Stai să vezi. *(întinde lipiciul, mai întîi pe marginea spărturii chiupului, apoi de-a lungul bucății desprinse.)* Cît iei de trei-patru ori cu două degete, aşa... uşor, uşor... Ține bine. Acu' eu mă vîr înăuntru. IRARÂ: A, înăuntru?
iŞ DIMA: Cred şi eu, deşteptule: dacă trebuie să înnod sîr-mele, sigur că trebuie să le bag prin'năuntru. Aşteaptă! *('Caută în coş.)* Sîrmă şi cleşte. *(Le ia şi se bagă în chiup.)* Ei, tu, acuma... aşteaptă să intru bine, ridică bucata aia şi potriveşte-o ca să se îmbuce cum tre-Buie... Încet... bravo... aşa. *(Tararâ face întocmai m-l închide în chiup. Puțin după aceea, scoțînd capul pe vara chiupului.)* Acuma trage, trage! Încă n-am legat-o. Trage cît poți de tare. Vezi? vezi că nu se mai dezlipeşte? Nici zece perechi de boi n-ar mai putea s-o desprindă! Du-te, du-te de-i spune lui stăpînu-tău! iRÂ: Să am iertare, Moş

Dima, da' eşti sigur c-ai să
mai poţi ieşi, acuma? 'OS DIMA: Cum de nu? Am ieşit întotdeauna, din toate chiupurile.
AR Dar ăsta — ştiu eu? — mise pare cam strimt la gură pentru dumneata. Ia încearcă!
Revine pe cărarea din dreapta cumătrul Pe.
PE: Ce, n-o fi puţind să mai iasă? *(lui Moş Dima, în chiup):* Încet. Aşteaptă. De-a
latul.
Pfi: Braţul, scoate mai întîi braţul!
425
TARARÂ: Ce braţ, ce tot spui?
MOŞ DIMA: Ei, drăcie! Ce, nu mai pot să ies?
CUMĂTRUL PE-. Aşa de gras în pîntec şi atîta de OUuti$_r$
gură! ' 6 '*
TARARĂ: Ar îi de rîs, zău, după ce l-a dres, să nu mai
ieşi!
Rlde.
MOŞ DIMA: A, rîzi? Ei, drăcia dracului, daţi-mi o ajutor!
Şi se opinteşte, înfuriat.
CUMĂTRUL PE: Aşteaptă, nu aşa! Să vedem dacă, apleci,,.
du-l...
MOŞ DIMA: Aş, mai rău! Lăsaţi! Mă-mpiedică spinarea. TARARÂ: Chiar aşa, dumitale îţi cam
prisoseşte la un uni fi H. MOŞ DIMA: Eu-s de vină? Apăi chiar tu ai zis că-i greşit]$_a$
gură chiupul!
CUMĂTRUL PE: Şi-acuma ce facem? TARARÂ: A, asta-i de spus! trebuie s-o spun! *(Rîde şi akar spre casă, chemînd.)* Fillico! Lele Tana! Trisuzza! Car-
minella! Veniţi, veniţi încoace! Moş Dima nu mai
poate să iasă din chiup!
Vin din dreapta Fillico, Lelea Tana, Carminella, Nociarello.
Trisuzza,
FEMEILE şi NOCIARELLO *(toţi în cor, rîzînd, sărind,*
din palme): în chiup? — ei, bravo! Da' cum s-a intim-
plat? Nu mai poate ieşi? MOŞ DIMA *(în acelaşi timp, ca un cotoi turbat):* Scoateţi-mi
de aici! Luaţi ciocanul din coşul ăla! CUMĂTRUL PE: Ce ciocan! Eşti nebun! Asta numai jupi»[1]
poate s-o spună! FILLICO: Iacă-l! Iacă vine!
Vine fugind, din dreapta, Don Lolo.
FEMEILE *(ducîndu-i-se în întîmpinare):* S-a zidit înău»[In]! chiupului! Şi-a făcut-o singur! Nu mai
poate $^{Je'}$ DON LOLO: în chiup?
MOŞ DIMA *(în acelaşi timp):* Ajutor! Ajutor! DON LOLO: Ce ajutor pot să-ţi dau eu, neghiob bătrîn,
*ai'
426
E
ţi-ai luat măsura cocoaşei *(toţi rid)* mai'nainte de-a vîrî înăuntiu?
Ia te uită ce-a păţit bietul Moş Dima? ceva nemaipomenit! : Ia staţi niţel. încet. încearcă să
scoţi afară un
PE: Degeaba! A-ncercat în toate felurile.
(care a scos afară cu: mare greutate un braţ): Aoleo! n că-mi mutaţi braţul din loc! LOLO : Ai
răbdare! încearcă să...

J

)Ş DIMA: **BpLO:** Ş DIMA:)N LOLO: JŞDIMA: i
Nu! Lăsaţi-mă!
Atunci, ce vrei să-ţi fac?
Luaţi ciocanul şi spargeţi chiupul!
Cee? Acuma, că-i dres?
Doar n-oţi fi vrînd să mă ţineţi aici înăuntru?
Trebuie mai întîi să vedem ce-i de făcut!
Ce vreţi să mai vedeţi? Eu vreau să ies! Vreau să ies, pentru Dumnezeu! fEHBILE *(în cor):* Are

dreptate 1 Nu puteți să-l țineți acolo !
Dacă nu-i altă scăpare! [ıONLOLO: Mi-ați împuiat capul! Mi-ați împuiat capul! Stați încet, stați încet! Ăsta-i un caz nou! Nu s-a mai întîmplat aşa ceva nimănui 1 *(Lui Nociarello.)* Vino'n-coa, băiete... Nu, mai bine tu, Fillico: dă fuga colo *(îi arată poteca din dreapta),* sub dud e avocatul; adu-l încoace numaidecît... *(Şi în timp ce Fillicd pleacă, i se adresează lui Moş Dima, care se zbate în chiup.)* Astîmpără-te o dată! *(Celorlalți.)* Țineți-l bine! Asta nu mai e chiup! Asta-i Diavolul! *(Din nou lui Moş Dima, care clatină chiupul şi se zvîrcoleşte înăuntru.)* Astîmpără-te, cînd îți spun!
DIMA: Ori, îl spargeți dumneavoastră, ori, chit că-mi frîng eu gîtul, îl dau de-a berbeleacul şi-l crap de-un pom ! Vreau să ies! Vreau să ies d-aici! I LOLO : Aşteaptă să vină avocatul: are să dezlege el cazul ăsta nou! Pînă atunci eu îmi păstrez drepturile asupra chiupului şi încep prin a-mi face datoria. *(Scoate din buzunar un portofel de piele vechi şi mare, legat cu sfoară, ?i scoate o hîrtie de zece lire.)* Vă am martori pe toți: iacă zece lire în schimbul muncii dumitale! D1MA-. Nu vreau nimic! Vreau să ies!
427

1
ă
DON LOLO: Ai să ieşi cînd o spune avocatul: pînă atu îți plătesc.
r
Ridică mina cu hlrtia de zece lire şi o bagă in chiup De pe cărarea din dreapta vine avocatul Seime rizînd, urmat de Fillieâ.
DON LOLO *(văzîndu-l):* Iertați-mă, dar ce-ați găsit 1, Sigur, dumneavoastră nu vă pasă! Chiupu-i al
SCIME *(neputîndu-se abține, printre hohotele celorl* Doar n-oi fi pre... doar n-oi fi pretinzînd să-l... s acolo Înăuntru? Ha,ha, ha, he, he, he... Să-l ții ac'J înăuntru ca să nu pierzi chiupul?
DON LOLO: A, după dumneavoastră, o fi trebuind eu, poate, paguba şi ocara?
SCIME: Dar ştii dumneata cum se numeşte asta? Sechestrar de persoană.
DON LOLO: Dar cine l-a sechestrat? S-a sechestrat singuri Ce vină am eu? *(Lui Moş Dima.)* Cine te ține acolo înăuntru? Ieşi!
MOŞ DIMA: încercați dumneavoastră să mă scoateți,dacă sînteți în stare!
DON LOLO: Nu te-am vîrît eu acolo, ca să am obligația asta! Singur te-ai virît: singur să ieşi!
SCIME: Domnilor, îmi dați voie să vorbesc eu!
TARARÂ: Vorbeşte avocatul! Vorbeşte avocatul!
SCIME: Două sînt cazurile, ascultați-mă, şi trebuie să vă puneți de acord. *(Adresîndu-se mai întîi lui Don Lolo.)* Pe de-o parte, dumneata, Don Lolo, trebuie să eliberezi de îndată pe Moş Dima.
DON LOLO *(repede):* Cum aşa? Spărgînd chiupul?
SCIME: Aşteaptă. Este apoi'cazul celălalt. Dă-mi voie să vorbesc. N-ai încotro. Asta, ca să nu te faci vinovat de sechestrare de persoană. *(Adresîndu-se acum lui Moş Dima.)* Pe de altă parte, şi dumneata, Moş Dima, trebuie să răspunzi de paguba pe care ai pricinuit-o, băgîndu-te in chiup fără să ții seama de faptul că nu mai puteai ieşi.
MOŞ DIMA: Dar, domnule avocat, nu m-am gîndit la asta pentru că, de-atîția ani de cînd mă-ndeletnicesc cu"" teşugul ăsta, am dres sumedenie de chiupuri şi pe pe dinăuntru, ca să leg sîrmele, aşa precum se
428
„ *
u mi s-a întlmplat vreodată să nu mai pot ieşi. Apăi Jiunci e treaba lui să se ia la harță cu olarul care i l-a ■kcut aşa de strimt la gură. Eu n-am nici o vină. oN LiOLO : Da, şi cocoaşa asta ce-o ai, ți-a făcut-o tot ola-Hbi ca sa te-mpiedice să ieşi din chiupul meu? Dacă jiitfiilfiin proces pentru gura prea strimtă, domnule ■vocal, de cum s-o Înfățişa el cu gheba aia, în cazul Bel mai bun judecătorul arc să înceapă a rîde: o să mă ■jndamne la cheltuieli de judecată — şi bună ziua! ş DIMA: Nu-i adevărat! Nu! Pentru că eu, cu cocoaşa asta, aşa să ştiți dumneavoastră, am intrat întotdeauna am ieşit pe gura altor chiupuri, ca pe uşa casei mele! : Acesta nu este un motiv, nu te supăra, Moş Dima. Jatoria dumitale era să ici măsura mai înainte de a intra, ca să ştii dacă puteai ieşi ori nu. LOLO : Trebuie, va să zică, să-mi plătească chiupul? DIMA: Cee?
S Calm, calm. Să ți-l plătească drept nou? DON LOLO: Sigur. De ce nu? 5GIME: Ei comedie — dar era spart! MOŞ DIMA: I l-am dres eu!

DON LOLCJ: L-ai dres? Va să zică acuma e bun! Nu mai e spart. Dacă-l sparg eu acuma ca să poți ieși dumneata, n-am să-l mai pot lipi, şi înseamnă că am pierdut chiupul pentru totdeauna, domnule avocat! CIME: De-aceea am şi spus că Moş Dima va trebui să răspundă pentru partea lui! Lasă-mă pe mine să vorbesc ! IN LOLO: Vorbiți, vorbiți. SCIME: Dragă Moş Dima, una din două: ori lipiciul dumitale
serveşte la ceva, ori nu serveşte la nimic. WN LOLO *(ftiarlc, mulțumit, către cei care ascultă):* Ascultați, B»cultați, cum îl prinde-acuş în capcană. Cînd începe
aşa...

Dacă lipiciul dumitale nu e bun de nimic, atunci eşti un încurcă-lume. Dacă ebunlaceva, atunci şi chiupul, chiar aşa cum e, trebuie să aibă o valoare, cît de cît. Ce valoare? Spune dumneata. Prețuieşte-l. DIMA: Cu minc-năuntru? *(Toți rid.)*

Lasă glumele! Aşa cum e.

DIMA -. Iacă, răspund. Dacă Don Lolo m-ar fi lăsat să-l dreg doar cu lipiciul, aşa cum vream eu, mai înainte
429

in

de toate nu m-aş i'i aflat aici înăuntru, pentru dj fi putut să-l dreg pe dinafară: şi atunci chiupul rămas ca nou, şi ar fi avut acelaşi preț ca înainte mai mult, nici mai puțin. Dar aşa cîrpit cum' acuma, şi găurit ca o strecurătoare ce vreți să mai țuiască? Să zicem a treia parte din cit a fost l
DON LOLO: A treia parte?
SCIME *(repede, lui Don Lolo, oprindu-l):* O treime! Ț$_a$ • dumneata! O treime... asta înseamnă?
Cl

D6N LOLO: L-am plătit patru galbeni: va să zică un şi treizeci şi trei.
MOŞ DIMA: Mai puțin da, mai mult nu.
SCIME: Să fie cum zici dumneata. Scoate un galben si trei zeci şi trei şi dă-i-i lui Don Lolo.
MOŞ DIMA: Cine? Eu? Un galben şi treizeci şi trei Vui?
SQIME: Ca să spargă chiupul şi să te scoată de-acolo. Ai i-l plăteşti cit ai spus chiar dumneata că merită.
DON LOLO: E limpede ca untdelemnul.
MOŞ DIMA: Să plătesc, eu? Asta-i nebunie, domnule avocat. Să ştiu că fac viermi aici înăuntru şi nu plătesc! I-ascultă, hei, Tararâ, dă-mi luleaua din coşul ăla.
TARARA *(fâclnd cum i-a spus):* Asta?
MOŞ DIMA: Mulțumesc. Dă-mi un foc. *(Tarară aprinde un chibrit şi i-l apropie de pipă.)* Mulțumesc. Şi bună seara la toată lumea.
Cu pipa fumegind, se bagă cu totul in chiup, in rîsetele tuturora.
DON LOLO *(rămînlnd prostit):* Şi-acuma ce facem, domnule avocat, dacă nu mai vrea să iasă?
SCIME *(scârpinîndu-seîncapşi surîzînd):,* da, într-adevăr, cită vreme voia să iasă, aveam ac de cojocul lui; dar acum, dacă nu vrea să mai iasă...
DON LOLO *(se duce să-i vorbească lui Moş Dima care e înăuntru, în chiup.):* Hei, ce-ai de gînd? să te muți aici'
MOŞ DIMA *(scoțînd capul):* Stau mai bine aici decit acasă la mine. Răcoare ca în rai.
Se hagii iar înăuntru şi reîncepe S5 *fumeze, pufăind* ***adine.***
430
iLO *(în mijlocul rlselelor celorlalți, foarte înfuriat):* ifîrşiți o dată cu rîsul, pentru Dumnezeu! Şi să-mi fiți partori cu toții că acuma *el* e ăla care nu vrea să mai nisă, ca să nu-mi plătească ce-mi datorează, pe cînd eu, lînt gata să sparg chiupul. *(Avocatului.)* N-aş putea să-i trimit citație pentru domiciliu abuziv, domnule avocat? fi *(rlzînd):* Cum de nu? Cheamă portărelul pentru eva-uare!
M LOLO: Păi să am iertare, dar dacă-mi împiedică folo-
f sința chiupului.
iŞ DIMA *(scoțînd iar capul):* Aveți greşeală. Nu stau de

Tjc aici de plăcere. Ajutați-mă să ies şi mă duc sărind Intr-un picior. Dar c-o să vă plătesc, asta să v-o scoa-fcți din cap. Nu mă mai mişc, Doamne fereşte, de-aici.
■jOLO *(apucînd cu brațele chiupul şi scuturîndu-l cu furie):*
jj. Aşa, nu te mai mişti? Nu te mai mişti?
)Ş DIMA : Vedeți ce mai lipici? Şi nici nu am făcut legătu-
I rile, ştiți? OON LOI): Pungaşule, spînzuratule, hoțomanule, cine-a
■acut isprava, eu sau tu? Şi vrei s-o plătesc eu?
CIME *(trăgîndu-l de braț ca sa plece cu el):* Nu face aşa, că Ş mai rău! Lasă-l să stea acolo toată noaptea, şi-ai să pezi că mîine dimineață el singur are să-ți ceară să-l ilaşi să iasă. Atunci, dumneata: un galben şi treizeci şi Irei, sau nimic. Să mergem sus. Lasă-l în plata Domnului.
»S'e *îndreaptă cu Don Lolo către casă.*
IftIMA *(scoțînd iarăşi capul):* Hei, Don Lolo!
CIME *(lui Don Lolo, continuînd să meargă):* Nu te întoarce, hai, hai.
10Ş DIMA *(mai înainte ca ei să intre în casă):* Noapte bună,
Tiomnule avocat! Am colea zece lire! *(Şi, îndată* Ie *intră în casă cei doi, se întoarce către ceilalți.)* O să ■acem un chef între noi, aici cu toții! Vreau să beau adăl-laaş de casă nouăl Tu, Tararâ, fugi colo la Mosca şi psumpără vin, pîine, peşte prăjit şi chipăruşi sărați:
M să-ntindem masă mare! I *(bătînd din palme, în vreme ce Tarară aleargă după tîrguieli):* Trăiască Moş Dima! Să ne veselim!
431

*l'
t
FILLICO: Şi ce lună minunată! Ia priviți! A răsărit
(Arată la stingă.) Parcă-i ziuă! °'o
MOŞ DIMA: Vreau s-o văd ! Vreau s-o văd şi eu 1 Duceți pul mai încolo, încet încet. *(Toți ajută, încon chiupul, şi-l împing făcîndu-l să se Invîrtească p_e către poteca din dreapta.)* Aşa, încet, iacă... aşa... ce frumoasă e! o văd, o văd ! Parcă-i un soare! Cin_e ge o cîntare?
LELEA TANA: Tu, Trisuzza!
TRISUZZA: Eu, nu! Garminella!
MOŞ DIMA: Să cîntăm atunci cu toții în cor! Tu **Fillico** cîntă din muzicuță un cîntec frumos şi v_oî trageți-i un joc în jurul chiupului!
Fillicâ scoate din buzunar muzicuța ți începe să cinic; ceilalți, cintlnd şi chiuind, se prind de mîini şi joacă fiecare pe legea lui, în jurul chiupului, alîțați de Moş Dima. Dar nu după multă vreme, uşa casei e dală de perete cu furie şi Don Lolb se năpusteşte, țipînd.
DON LOLO: Dracu' să vă ia pe toți, da'unde vă treziți, la circiumă? Na, moşu'dracului: du-te de-ți frînge gîtul!
Dă cu putere un picior în chiup, care se rostogoleşte jos pe cărare, în mijlocul țipetelor tuturora. Apoi se aude zgomotul vasului care se sfărirnă, izbindu-se de un pom.
LELEA TANA *(continuînd să strige):* Vai de mine, l-a omorît! FILLICO *(uitîndu-se, împreună cu ceilalți):* Nu! Uite-lcolol Iese! Se ridică! N-a pățit nimic!
Femeile bat din palme vesele. TOȚI: Trăiască Moş Dima! Trăiască Moş Dima!
li iau pe umeri şi-l duc în triumf spre stingă.
MOŞ DIMA *(dînd din brațe):* Tot eu am cîşligat! Tot eu a»[1]
cîştigat 1
CORTINA

Liolâ

în romăneşte de *Florian Potra*

ni

Personajele

N1CO SCHILLACI, zis LIOLÂ - UNCHIUL S1MONE **PALUMBQ** - MĂTUŞA CROCE **AZZA-**RA, verişoara lui - TUZZA, fiica mătuşii CROCE — MITA, tînăra soție a unchiului Simone — CÂRMINA, zisă **MOSC ARD IN A** (Rozătoarea) -CUMĂTRĂ GESA, mătuşa Mitei - MĂTUŞA NINFA, mama lui Liolâ. Trei țărănoi tinere: C1UZZA - LUZZA - NELA. Cei trei cintezoi ai lui Liola: T1N1NO - CALICCHIO - PALUNO. Bărbați şi femei din **partea** locului.
*Cimpin **agrigentină,** uzi* [7.96'.

Actul I

Şopron între casa țărănească şi magazia, i' grajdul şi crama mătuşii Croce Azzara. în fund, cîmp cu trunchiuri de smochini, migdali şi măslini sarazini. La dreapta, sub şopron, uşa casei, o laviță rudimentară do piatră, apoi cuptorul monumental. La stingă, uşa magaziei, fereastra cramei şi o altă fereastră cu gratii. Bătute în zidul casei, inele pentru legat vitele.

*Sîntem în septembri', la spartul migdalelor. Pe două lavițe, In unghi drept, stau Tuzza, Mita, cumătră Gesa, Cărmina, zisă Moscardina, **Luiță,** Ciuzza şi. Nela. Sparg migdale pe o piatră ținută. pe genunchi, izbindu-le eu o altă piatră. Unchiul Simone le supraveghează, aşezai pe o ladă marc, răsturnată. Mătuşa Croce e într-un veşnic du-te-vino. Pe jos, saci, coşuri, lăzi şi o sumedenie de coji. La ridicarea cortinei, femeile, spărgînd migdale, cintă „Patimile".*

:°ft: I-' Şi Măria plingea tare
Auzind că-l bat la spate:
Indurare! Indurare!
Că sînt cărnuri delicate!

GROCE *(venind dinspre uşa magaziei cu un coş de migdale):* Dați-i zor, fetelor, că sîntem pe sfîrsite! Cu 437
ajutorul lui Dumnezeu, am isprăvit cu spartul
ăsta.

CIUZZA: Dă-l încoace, mătuşă Croce! LUZZA: Dă-mi-l mie! NELA: Dă-mi-l mie!

MĂTUŞA CROCE: Dacă vă grăbiți, apucați şi lit$_{Ur}$„i • CIUZZA: D-apoi cum! Liturghie **ne trebuie** nouă?! a

NELA: Pînă să ajungem în sat... LUZZA: Şi pînă să ne gătim... GESA: Aşa, că nu puteți asculta sfînta liturghie fără w
vă-mpopoțonați!

NELA: Doar n-ai vrea să intrăm în sfîntul lăcaş ca-n grajd? CIUZZA: Dacă mai ajung, mă duc şi aşa cum sînt.

MĂTUŞA CROCE: Frumos, pînă una alta văd că pierdeți
timpul flecărind! LUZZA: Hai, să cîntăm, să cîntăm!

Fetele işi reiau lucrul şi cin tecul.

COR: Du-mă lingă el, Ioane!
Tu nu poți umbla, Mărie!

UNCHIUL SIMONE *(Intreruplnd corul):* Sfîrşiți odată cu
„Patimile" astea! Mă doare capul, de azi dimineață!
Mai spargeți şi fără să cîntați! LUZA: Oh! Parcă dumneata n-ai şti că aşa-i obiceiul: să
cîntăm cît ține claca. NELA: Ce moşneag urîcios! GESA: Ar trebui să te mustre cugetul ca păcătuim pentru dumneata, lucrînd în sfînta zi de duminică. UNCHIUL SIMONE: Pentru mine? Pentru mătuşa Croce, vrei să spui.

MĂTUŞA CROCE: Aşa? Frumos îţi sade! De trei zile mă tot bate la cap cu migdalele astea, cică vrea să le vîndă! Murea dacă nu i le dădeam gata imediat!
UNCHIUL SIMONE *(bombănind, ironic):* Chiar aşa, o să fac avere cu ele.
v .
MOSCARDINA: Unchiule Simone, adu-ţi aminte că ai făgăduit să ne dai de băut, cum isprăvim.
MĂTUŞA CROCE: Făgăduit? Aşa-i învoiala. Fiţi pe P[ace]u
UNCHIUL SIMONE: Ba nu, ce'învoială, verişoară? P[entr] doiă coji, acolo? Iţi arde de glumă?
438
ŞA CROCE: Aşa, acum dai înapoi!? După ce m-ai făcut chem femeile la spart, duminica? Nu, nu, vere: [a]sta nu se face. *(Adresindu-se Mitei.)* Hai, Mita, dă fuga şi adu o cană cu vin, plină, s-o bem aici, să fie întru sănătatea şi belşugul lui bărbatu-tău!
Femeile aprobă şi bat din palme, „da, da, trăiască! trăiască!''
}HIUL SIMONE: Iţi mulţumesc, verişoară! Văd că ai într-adevăr inimă bună!
CROCE *(Mitei):* Nu te duci? : Păi, dacă nu-mi porunceşte el...
CROCE: De ce trebuie să-ţi poruncească? Nu eşti şi tu stăpînă aici?
UITA: Nu, mătuşă Croce, el e stăpînul.
OCHIUL SIMONE: Şi pot să vă mai zic ceva: dacă şi la anul m-o împinge ispita să cumpăr fructe de-astea necoapte, uite, ochii ăştia, mi-i scot mai bine cu mîinile mele!
CIUZZA: De pe-acuma socoteşte ce-o să fie la anul!
jBZZA: Ca şi cînd n-ar şti cum e cu migdalele!
SELA: Anul ăsta din belşug, la anul — nimic!
ijNCHIUL SIMONE: Dar parcă numai migdalele! Şi via-i toată mîncată de boală! Şi-apoi, priviţi cîmpul: nu-i creangă de măslin să nu fie arsă, de ţi-e mai mare mila!
10SCARDINA: Uite cum se văicăreşte, bogătanul! Ai măsurat din ochi şi ai greşit; gîndeşte-te că, la urma urmei, paguba dumitale a fost o binefacere pentru ruda asta văduvă, şi pentru nepoata orfană; pune-i cruce şi gata!
■1DZZA: Banii tot între neamuri rămîn...
i-'JZZA: Sau poate vrei să-i duci cu dumneata în pămînt?
MSCARDINA: Baremi de-ai avea copii... Iaca, m-a luat gura pe dinainte!
Îşi astupă pe dată gura. Celelalte femei răniin ca, moarte. Unchiul Simone le fulgeră cu privirea; apoi, observlndu-şi nevasta, işi descarcă mînia asupra ei.
SIMONE *(Mitei):* Piei din faţa mea, linge-blide ce eşti! Piei! *(Şi fiindcă Mita, mihnită, nu se ţi, se repede asupra ei, o sileşte să se ridice, o scutură*
439

şi *o îmbrlnceşle.)* Ai văzut, ai văzut la ce eşti Numai să mă faci de rîsul lumii! Du-te de-aic'i! hai! Cristoase, fac azi una să mă pomeniţi!
Mila iese prin fund, abătută, pllngînd. Unchiul Simone dă cu piciorul în lada pe care şezuse şi intră în magazie.
MĂTUŞA CROCE *(Moscardinei):* Bine, femeia lui zeu! Nu puteai să-ţi ţii limba la locul ei?! MOSCARDINA: Gura-i de vină, nu limba! CIUZZA *(cu un aer naiv):* Da'ce, e ruşinos pentru un să n-aibă copii? MĂTUŞA CROCE: Taci, tu! Astea nu-s pentru fete ca tino LUZZA: Ce-i rău în asta? NELA: Semn că Dumnezeu n-a vrut să-i dea. LUZZA: Şi-atunci de ce-şi varsă năduful pe femeie?
MĂTUŞA'CROCE: Isprăviţi, o dată. Hai, hai, la treaba!
CIUZZA: Am isprăvit, mătuşă Croce.
MĂTUŞA CROCE: Atunci, mergeţi în plata Domnului.
Cele trei fete se trag deoparte, spre fund, împrejurul Tuzzei, care n-a deschis de loc gura şi a rămas lot timpul încruntată. încearcă să intre-n vorbă cu ea: dar Tuzza le respinge, împingîndu-le cu umărul. Alunei, întîi una şi pe urmă încă una, se-apropie tiptil să asculte ce-şi spun, între ele, mătuşa Crocc, cumătră Gesa şi cumătră Cărmina, şi-apoi se duc să povestească celorlalte două, care rîd, făcîndu-le semn să nu fie auzite.
MĂTUŞA CROCE: Ah, dragele mele, mi-a făcut capul cîţ banița! Nu mai scap de el cît e ziulica de mare; şi într-una, de dimineaţa pînă seara, dă-i şi dă-i cu pacostea asta...
MOSCARDINA: ...a copilului care nu se mai naşte? Păi, cum ar vrea să se nască?
GESA: Cine face copii dintr-un oftat?!
MĂTUŞA CROCE: Nu — să fim drepte — pentru avere oftează.
o avere atît de frumoasă să-ncapă pe mîini străine•
De-asta nu-şi găseşte liniştea!
f

MOSCARDINA: Ci lasă-l să ofteze, mătuşă Croce! Cită vrefl
plînge el, dumneata poți rîde, pare-mi-se.
440
„jifUĂ CROCE: Pentru moştenire, spui? Nici nu mă gindeSC la ea, cumătră! Sîntem mai multe neamuri decît păr '" cap!
0
Ufll,,,,..-. Oricum, mult-puțin, după spiță cum o fi, tot o să ți se cuvină o parte şi dumitale, nu? Mă doare pentru nepoata dumitale, mătuşă Gesa, dar legea-i lege: unde nu-s copii, averea bărbatului... .ggA: ...s-o ia dracu', şi pe el cu averea lui cu tot! Vrei să moară nepoată-mea pentru averea asta? Biet suflet al lui Dumnezeu, nenorocită de cînd s-a născut, lăsată în faşe de mamă-sa şi la trei ani orfană şi de tată! Am crescut-o eu, numai Dumnezeu ştie cum! Dac-ar fi avut măcar un frate! Aflați de la mine că nu s-ar purta aşa cu ea 1 Nu ştiu cum n-o calcă şi-n picioare: ați văzut!
începe să, pllngă.
jOSCARDINA: Aşa-i, săraca Mita! Cine-ar fi crezut, acum patru ani! Toți şi-au zis că l-a apucat pe Dumnezeu de picior cînd s-a măritat cu unchiu' Simone Palumbo! Hei, ce să-i faci! Bune-s prunele şi cireşele — dar dacă n-ai pîine...
llTUŞA CROCE: Ho-ho, mai încet! Vrei să spui că, la urma urmei, n-a fost un noroc pentru Mita? Las-o baltă! Bună fată, Mita, nu zic nu, dar haida-de, nici în vis n-ar fi visat să fie nevasta lui văru-meu!
3ESA: Aș vrea să ştiu, dragă mătuşă Croce, cine l-a rugat pe vărul dumitale s-o ia pe nepoată-mea? Eu, una, nu; şi Mita nici atît.
liTUŞA CROCE: Ştii şi dumneata că nevasta dinții a unchiului Simone a fost ca o doamnă...
lOSCARDINA:...şi — ce-i drept e drept — a plîns după ea, mult a mai plîns, cînd i-a murit! k: Că bine zici! Pentru toți copiii pe care i-a făcuți
"TUŞA CROCE: Ce copii vrei să fi făcut, sărăcuța! Atîtica era *(îşi arată degetul mic)* şi de-abia îşi ținea sufletul! Dar nici nu poți spune că după ce a rămas văduv nu s-ar fi putut însura a doua oară, şi încă bine! Uite, eu: tni-aş fi dat fata, dacă ar fi cerut-o. Dar n-a vrut să aducă în locul moartei pe nimeni din neamul nostru, Şi nici pe cineva mai apropiat. A luat-o pe nepoata dumitale numai şi numai ca să aibă copii.
441
GE8A: Să am iertare, ce vrei să zici cu asta? Că n-are c din pricina nepoată-mi? °Pii
în acelaşi moment, Luzza, apropiindu-se să asculte si întorcîndu-se să facă semn prietenelor, se ciocneşte de mătuşa Croce: aceasta se întoarce şi o împinge furioasă spre fetele care țipă şi rid.
MĂTUŞA CROCE: Ptiu, bată-te... peste tot îți bagi nasul! V-am spus să vă trageți deoparte, că numai la cleveti' vă stă mintea!
MOSCARDINA *(reluînd discuția):* Frumoasă ca o floare' Mita: un trandafir: şi zdravănă de poate să dea sănă tate şi la alții!
MĂTUŞA CROCE: Asta încă nu înseamnă nimic. De cîte ori GESA: Vai! Vorbeşti cu păcat, mătuşă Croce! Ia aşază'-i unul lîngă altul: să spună oricine din pricina cui i e lipsesc copiii!
MĂTUŞA CROCE: Ba, dacă strigă atîta în gura mare că vrea să aibe copii, apoi de bună seamă e semn că-i poate şi face. Altfel, ar tăcea din gură!
GESA: Mulțumeşte lui Dumnezeu că nepoată-mea e cinstită şi nu vrea să aducă dovada! Să fii dumneata sănătoasă, mătuşă Croce, nici o sfîntă din cer n-ar îndura purtările neputinciosului ăstuia. Nu face decît s-o bruftuiască de față cu toată lumea. Şi Fecioara Măria, cît e ea de sfîntă, dacă ar fi chinuită aşa, ar striga: „Aha, vrei neapărat un copil? Na-ți-l!" MOSCARDINA: Vai de mine, ferească sfîntul! GESA *(revenindu-şi, imediat):* Las că nu-i face nepoată-mea
aşa ceva!
MOSCARDINA: Păcat de moarte şi-ar face! GESA: Mai bine s-o înghită pămîntul! MOSCARDINA: Are un suflet de aur, biata de ea, şi de mică o ştiu cuminte; n-ar fi în stare să facă rău nici măcar unei muşte.
MĂTUŞA CROCE: Eu una, niciodată n-am spus că nu-iaŞ»'
CIUZZA *(din fund, vâzlnd că prin fața şopronului trece maWŞ*
Ninfacu Tinino, Calicchio şi Pallino): Oh, uite-o ş[1] P
mătuşa Ninfa cu cintezoii lui Liolâ.
LUZZA şi NELA *(bătind din palme):* Mătuşă Ninfa! Mat«Ş[a]
442
Ninfa!
„ZA *(ckemind):* Tinino!
Tinino aleargă şi-isare In brațe.
(chemînd): Calicchio!

Calicchio aleargă şi-i sare in braţe. (chcnUnd): Pallino 1
***Pallino** aleargă ţi-i **sare** in braţe.*
HuŞA NINFA: Vai, fetelor, daţi-le pace! Mi-au făcut ul vîrtelniţă. Iacă, abia acum apuc şi eu să mă duc la sfinta slujbă! JpZA *(lui Tinino):* Pe cine iubeşti tu? rf: IV line.
Si o sărută.
(lui Calicchio): Dar tu, Calicchio? CALICCHIO: IV tine.
Şi o sărută.
NELA *(lui Pallino):* Pallino, dar tu? PiLLINO: IV line.
Şi o sărută.
MOSCARDINA: Puii de lup se nasc cu colţi. GESA: Săraca mătuşă Ninfa, parc-ai fi o cloşcă cu pui!
MĂTUŞA NINFA: Trei bieţi copilaşi nevinovaţi, fără mamă... MOSCARDINA: Mulţumeşte cerului că-s doar trei! După cită minte are — că-i adună pe toţi — trei zici că sînt? —
ar putea să fie treizeci! MĂTUŞA CROCE *(arătînd din ochi spre fete):* Mai încet, «cumătră.
(pSCARDINA: ,u spun nimic rău. Se vede cît de colo că Are inimă bună.
ŞA NINFA: Zice că vrea o puielniţă; cică să-i înveţe }e toţi să chite, pe urmă să-i bage in colivie şi la oraş cu ei... De vînzare!
UZZA: In colivie, Iu, Tinino, cintezoiule? Dar ştii să cînţi? "QSCARD1NA *(i)tinglind părul lui Pallino):* Ăsta-i băiatul Rozei Fasole?
443
MĂTUŞA NINFA: Caro, Pallino? Zău că nici eu nu mai st"
Ba nu, cred că Tinino e băiatul Rozei. ' ."• .
CIUZZA: Nu, nu, Tinino nu! Tinino-i băiatul meu!
GESA: Da! Atîta ţi-ar trebui, să fie adevărat!
MĂTUŞA NINFA *(ofensată):* Cum adică?
MOSCARDINA: Să fie nevasta lui Liolâ?
MĂTUŞA NINFA: N-ar trebui să vorbeşti uşa, cumătră Câj mina: că rar mai găseşti un flăcău drăgăstos şi cuviin cios ca fiu-meu Liolâ.
MOSGARDINA: Drăgăstos? Şi-ncă cum! Cîte vede, uLltea-i
cere inima! MĂTUŞA NINFA: Pasă-mi-te nu şi-a găsit încă una *(o priveşte cu înţeles pe Tuzza),* pe cea care îi e sortită. Gata, fetelor
lăsaţi-mă să plec! *(Se apropie de Tuzza.)* Ce ai, Tuzza'
nu te simţi bine?
MOSGARDINA: Nu-i în apele ei, astăzi. TUZZA *(obraznică):* N-am nimic, daţi-mi pace! MĂTUŞA GROCE: Dă-i pace, mătuşă Ninfa: a avut fierbinţeli
astă-noapte. GESA: Vin cu dumneata, mătuşă Ninfa, văd că aici nu maie
nimic de lucru.
MOSCARDINA: O să ajungeţi în sat taman la liturghia cucoanelor !
MĂTUŞA NINFA: Aoleu, nu-mi mai vorbiţi de liturghia cucoanelor! Ştiţi că duminica trecută n-am putut s-o ascult? Ispita diavolului, nu alta. M-am tot uitat şi eu la evantaiele cucoanelor, am rămas holbată la ele şi... gata slujba!
CIUZZA: De ce? Ce-ai văzut la evantaiele alea?
LUZZA: Povesteşte! Povesteşte!
MĂTUŞA NINFA:' Pe diavol l-am văzut, copilele mele! Ca şi cum Aghiuţă s-ar fi aşezat lîngă mine şi mi-ar fi arătat cum îşi fac vînt cucoanele. Staţi să v-arăt. *(Se aşaza şi toate se adună împrejur.)* Domnişoarele de măritat, aşa *(face gestul de-a flutura iute şi mărunt evantaiul şi rosteşte precipitat, însoţind gestul, trufaşă):* „L-oi avea! l-oi avea! l-oi avea! l-oi avea!" Cucoanele măritate, aşa *(mişcînd mina cu o gravă, placidă satisfacţie)'*-„Eu-îl-am! eu-îl-am! eu-îl-am!" în timp ce sărmanele văduve *(mişcă mîna cu o nemîngîiată moliciune, de* W *sin spre poală):* „L-am avut şi nu-l mai am! l-am avu
444
i nu-l mai am! l-am avut şi nu-l mai am!" *(Toate rid.)*
i degeaba îmi tot făceam eu cruci — n-am putut s-alung ispita d lîngă mine.
■A, LUZZA şi NELA *(în cor, fâclndu-şi vînt cu mîinile, ca şi cum ar fi mici evantaie):* Asta-i de noi! Loi
vea! l-oi avea! l-oi avea! l-oi avea! l-oi avea!
ARDINA: Tii, ia te uită cum le sticlesc ochii!
L-oi
*De departe se aude vocea **lui** Liolă, rare se-nloarcc cu careta din sat, clnlind.*

UL LUI LIOLĂ: De-o lună de clnd nu te vede satu' mă zbat ca un cățel în lanț şi latru.
, uite că se-ntoarce şi Liolâ cu căruța. ■A, LUZZA, şi NELA *(alergînd în fața şopronului, cucopiii* T *brațe):* Liolâ! Liolâ! Liolâ!
Şi strigind, vesele, îi fac semne cu mina să se apropie.
TUŞA NINFA: Jos, fetelor, lăsați copiii jos: altfel, chiar că nu mai ajung la sfînta slujbă cu nebunul ăsta! iOLA *(intrînd, îmbrăcat de sărbătoare, cu un costum de catifea verde, haină pe talie şi pantaloni în formă de clopot; pe cap o beretă de model englezesc, cu două panglici atirnhid pe spate):* Tii, ia te uită, copiii mei şi-au găsit mamele! Da'trei stat cam multe! *(Lăsindu-l jos întîi KtTinino, apoi pe Calicchio, şi, în sfîrşit pe Pallino.)*
Şi ăsta-i LI, şi ăsta-i O, şi ăsta-i LÂ, lustrei fac împreună LIOLÂ!
(In timp ce fetele rid şi bat din palme, se apropie de maică-sa.) Şi dumneata? tot aici? PUSA NINFA: Nu, iaca, mă duc, mă duc... IA: în sat, acuma? Nici pomeneală. Ia-ți gîndul de la liturghie pe ziua de azi. Mătuşă Croce, binecuvîntează! fŞA CROCE: Doamne păzeşte,' du-te-ncolo, fiule! Blncolo, zici? Şi dac-aş vrea să mă apropii? UŞA CIIOCK: Aş lua lăcălelnl şi te-aş croi să te saturi!
(aprobînd): Să iasă sîngele stricat, da, da! ™: Ai vrea tu ! Ți-ar place ție să vezi cum îmi iese sîngele Hricat din cap!
O înşfacă în glumă.
445
LUZZA şi NELA *(inşfâcîndu-lpe el, pentru a-şi apăra* toP«
1 Lăsați-l, fetelor! Nu vedeț
TTT77A- Si ce
e!
-
din
iadului?
mintea
tine, Luzza! tine...)• Nu mi-aş pune-o eu!
LIOLA: Ah, nu? .
LUZZA f«fD e m dS'tde pentru că ştiți că nu vă vreau LIOLA: Faceți pe dejtepw *mmi* g guflu *(m*
Bi zbura! Dar ce să fac cu trei puicuțe ca TOI?
Ï?' *i i .* J„« r.i oît op îi ca cinci
5ÎPHut-strînț,
orzul pe gîşte. Nu stateți de minei
Regină-a frumuseții şi cuminte
va trebui să fie-aceea care
mă va robi în inimă şi-n minte.
FETELE: Da,

ţSiSr

, încă una! Mai v
. Nu mă las rugat! *(latre cimezvi .*
urai) Voi, să luați aminte:
In cap mi se mişca
O mică morişcă, .
Suflînd vîntul o-nvirte fără înecare
Cu mine se-nvîrte şi lumea şi pare,
Ehei! . sil
Se-nvîrle şi pare-uii joc de că
446
Intonează o melodie de dans şi se-nvirte-mprejur bătind din picioare şi din mlini, in ritm, cu cei trei copii care sar in jurul lui, apoi se opreşte şi reia.
De dragul tău astăzi mă sting, mă usuc,
De parcă-s năuc.

Dar mîine, cumătră, pe ulița ta
Tu nu m-aştepta,
Tu nu m-aştepta.
în cap am un diavol, o mică morişcă,
Şi vîntul mi-o suflă într-una şi-o mişcă.
Motiv de dans pentru el şi copii, ca mai sus. Fetele rid şi bat din palme, mătuşa Croce, in schimb, se arată îmbufnată.
ilOSCARDJ KA: Ei, bravo ție! Aşa vrei tu să-ți găseşti regina? lA: Cine v-a spus că n-am şi găsit-o, şi că ea nu ştie de
e rîd şi cînt aşa? A te preface e o virtute, căci cine nu
ftie să se prefacă, nu ştie să stăpînească. TUŞA CROCE: Destul, ajunge, copii! Isprăviți o dată, mai am atîtea de făcut pe-aici! ISCARDINA: S-avem iertare, dar învoiala cu unchiu' Simone cum rămîne? Trebuie să ne dea de băut. SiTUŞA CROCE: Ce băut? Pofta-n cui! După ce v-ați dat Jmul la gură! ?
WSCARDINA: Na-ți-o frîntă! Liolâ, ştii de ce nu mai vrea Tnchiu' Simone să ne dea de băut? Pentru că i-am spus
Ife n-are moştenitori! 1UZZA: Vezi şi tu dacă asta-i pricină! JOLÂ: Lăsați pe mine. *(Merge pînă la uşa magaziei*
K *strigă.)* Unchiule Simone! Unchiule Simone!
Vino-ncoa! Am o veste bună pentru dumneata. 'CHIUL SIMONE *(ieşind din magazie):* Ce vrei, mă, pangli-
carule?
Â: A ieşit o lege nouă, făcută anume pentru noi. Adică,
pentru uşurarea țăranilor. Stai şi ascultă. Cine are o
scroafă care-i fată douăzeci de purcei, e bogat, aşa-i?
li vinde, şi cu cît are mai mulți purcei, cu atît e mai
bogat. Tot aşa, cu... vaca; atîrnă de cîți viței îi fată.
»nchipuie-ți, acum, pe bieții bărbați, cu femeile astea
care -- Doamne scapă-ne de ele — să nu le atingi, că
-447

le şi apuca pîntecarița. Adevărata pacoste, îiu? stăpînirea s-a gîndit la toate. A scos o lege -de-acum înainte, copiii pot fi vînduți. Pot fi şi cumpărați, unchiule. Şi eu, uite *(îşi arată* aş putea să deschid o prăvălie. Vrei copii? Ți-i 111(1 Uite-l pe ăsta. *(Ia unul.)* Uite ce carne are pe eli p îndesat e! Cîntăreşte douăzeci de kile! Numai pujț,-l! Ține, încearcă-l! Ți-l vînd pe nimic: pe un butoid molan!
e

Femeile rid, in timp ce bătrinul, atins, se fereşte. UNCHIUL SIMONE: Pleacă de-aici, isprăveşte, nu-mi pl_{ac} glumele astea! LIOLÂ: Crezi că glumesc? Vorbesc serios! Dacă n-ai, curapă-
ră! Şi nu mai sta aşa înfoiat ca un clapon beteag! UNCHIUL SIMONE *(furios, în rîsetele femeilor):* Dați-mi pac_e Dați-mi pace, că de nu, Cristoase!... nu ştiu ce fac! LIOLÂ *(reținîndu-l):* Nu, domnia-ta, stai aici şi nu fi supărat! Toți sîntem vecini buni, aici, oameni cumsecade: o mînă spală pe alta! Eu sînt puios; dumneata, nu... UNCHIUL SIMONE: Aşa, eu nu-s? Ştii tu, nu-i aşa? Ți-aş
arăta eu ție!
LIOLÂ *(prefâcîndu-se speriat):* Mie, să-mi arăți? Nu, ferească
sfîntul! Vrei să ne arăți minunea? *(împingînd înaintea*
bătrînului cînd pe una, cînd pe alta, din cele trei tete.)
Ia-ncearcă cu asta! Cu asta! Sau cu asta!
MĂTUŞA CROCE: Ho-ho, copii. Ați luat-o razna. Nu mai
glumiți cu de-alde astea, că nu-mi place! LIOLÂ: Fără supărare, mătuşă Croce. Sîntem la țară: unii stau în deal, alții în vale; unchiu' Simone stă în vale; moşneguț: moale, fleşcăit: unde-l împungi cu degetul rămîne semn.
UNCHIUL SIMONE *(repezindu-se cu mina ridicată):* Ah, secătură, aşteaptă că-ți arăt eu semn!
Liolă se fereşte şi unchiu' Simone e gata să radă.
LIOLÂ *(apucîndu-l de braț):* He-hei, unchiule, mai bine-a'
bea vin potcovit. . ,

CIUZZA, LUZZA şi NELA: Ce-i aia, ce-i aia vin potcovit.
LIOLÂ: Ce e? Iei o bucată de potcoavă, o înroşeşti în i".[1]
şi-o arunci într-un pahar cu vin şi gîl-gîl! Face min[unI']
448
ulţumeşte-i lui Dumnezeu, unchiule Simone, ca nu ti-au luat încă pămîntul.
.gjIlUL SIMONE: Alta acum, vrei să-mi ia şi pămîntul? *Ă'* Şi de [ce nu]? Ca mîine poate să vină şi legea asta. Să [am] iertare. Ai o bucată de pămînt. Dacă stai şi te uiţi Ia ea, fără să faci nimic, ce-ţi dă pămîntul? Nimic. Tot aşa şi femeia. Nu-ţi face copii. Bun. Vin eu pe bucata asta de pămînt: o sap, o îngraş, fac o gaură; arunc sămînţa şi... pomul încolţeşte. Pomul ăsta, cui i-l dă pămîntul? Mie! Vii dumneata şi zici că nu, că-i al dumitale. De ce al dumitale? Pentru că-i al dumitale pămîntul? Dar pămîntul, unchiule dragă, ştii dumneata al cui e? Al cui îl munceşte, lui îşi dă rodul. Dumneata joi rodul fiindcă te-ai aşezat cu picioarele pe el şi pentru că ai legea la spate. Dar legea, ca mîine poate să se schimbe; şi atunci dumneata ai să fii zvîrlit c-un brînci, iar pămîntul o să rămînă celui care a aruncat sămînţa, şi-a lui e viaţa: scutură pomul! ■NCHIl'L SIMONE: Mde, văd că pe toate le ştii! I0LÂ: Eu? Nu. Nu-ţi fie teamă de mine, unchiule Simone. Eu nu vreau nimic. Te las pe dumneata să-ţi baţi capul cu toţi banii dumitale şi să-ţi fugă ochii dintr-o parte în alta, ca la şerpi.

Astă noapte m-am culcat
Sub un cer senin, cu stele.
Glia neagră mi-a fost pat,
Spinii reci, pernele mele.
Sete, foame şi frămînt?
De nimic nu-mi pasă: cînt!
Cînt, mă veselesc mereu,
Tot pămîntul e al meu,
Vreau ca toţi să se răsfeţe,
Fetele să-mi ţie seama;
Prunci cu bucle moi şi creţe
Şi-o bătrînă vreau, ca mama.

(îşi îmbrăţişează şi sărută mama, în timp ce fetele, emoţionate, bat din palme, apoi, întorcindu-se spre mătuşa Croce.) Ce mai e de făcut, mătuşă Croce? Să cărăm migdalele sparte în magazia unchiului Simone? La treabă! Să-i dăm zor, fetelor, şi unchiu' Simone o să
449

ne-aducă de băutl ***(Intră*** *tn magazie: apoi, din începe sâ-ncarce pe umerii femeilor sacii plini de* î Hai, cine e larînd?! Ţine Nela! Gata! Ţine, ff gata!Ţine şi dumneata, Moscardina, nu-li fie frică*Ih**' mitale, ăsta mititel, mătuşă Gesa! Pe ăsta, că-i mare, îl iau eu! Haideţi, fetelor! Hai, unchiule Sim_0 j
UNCHIUL SIMONE *(către mătuşa Croce):* Mă-ntorc mai tîrzj[6]" să-ţi dau banii, verişoară.
'
MĂTUŞA CROCE: Nici o grabă, vere: o să mi-i dai cînd ti fi la îndemînă.
"°
fi la îndemînă.
LIOLÂ *(către mătuşa Ninfa):* Dumneata vino după mine cu copiii, că pe unul, zău, tot i-l vindem. *(Pleacă cu femeile şi* ***cu*** *unchiul Simone:* ***după*** *ce ies toţi, se-ntoarce)* Ataptămă un pic mătuşă Croce măntor ă' *femeile şi* ***cu nchl*** *p ţ, ntoarce)*
Aşteaptă-mă un pic, mătuşă Croce, mă-ntorc să-'ti spun ceva. MĂTUŞA CROCE: Mie?
Tuzza sare in sus, furioasă.
LIOLÂ *(întorcîndu-se spre ea):* Ce te-a apucat
MĂTUŞA CROCE *(intorcîndu-se şi ea):* Chiar aşa. Ce-a fost
asta? LIOLÂ: Nimic, mătuşă Croce. O fi fost un junghi. Nu băga
în seamă. Mă-ntorc îndată.
Iese prin fund, cu sacul în spate.
TUZZA *(imediat, cu mînie):* Să ştii că nu-l vreau! nu-l vreau!
nu-l vreau!
MĂTUŞA CROCE *(rămînînd pe loc):* Nu-l vrei? Ce tot spui? TUZZA: Ai să vezi că vine să-ţi ceară mîna mea. Nu-l vreau! MĂTUŞA CROCE: Eşti nebună? Cine crezi că te dă? Dar ia
spune-mi: cum de îndrăzneşte el să-mi ceară mîna ta? TUZZA: Ţi-am spus o dată că nu-l vreau! Nu-l vreau şi nu-l
vreau 1 . .

MĂTUŞA CROCE: Răspunde la întrebare, netrebnico: ți-»[1]
făcut de cap cu el? Ah, prin urmare, e adevărat! Under
Cînd?
TUZZA: Nu striga aşa, te-aude lumea 1 ,
MĂTUŞA CROCE: Dezmățato! Dezmățatol Te-ai nenorocit'
(Apucînd-o de mlini şi privind-o tn ochi.) Spune!
Spune 1 Vino înăuntru! Vino înăuntru! *(O ttrştț W*
casă *şi închide uşa. Dinăuntru se* ***aud*** *plînsete şi ț[l]P[e]*
450

Wțitre *timp, dinspre casa, îndepărtată, a unchiului Simone*
Mzbat *cîntece şi sunete de chimval. Puțin după aceea,*
■**jfliwşa** *Croce iese c-o falcă-n cer şi una-n pămînt, ținîn-***H»-.se** *cu mîinile de cap şi, ca o nebună, fără sâ-şi dea*
Weama *ce face, începe să deretice sub şopron, bombănind.)*
Hh, Doamne, în sfînta zi de duminică! în sfînta dumini-
BicălCe să fac acum? O omor! O omor! Ține-mi, Doamne, mîinile, că o omor! Şi mai are neobrăzarea să spună că eu-s de vină, neruşinata! eu, fiindcă mi-am băgat în cap s-o dau de nevastă unchiului Simone şi fiindcă — zice — i-am băgat şi ei în cap! *(Se duce din nou în fața uşii-)* Dar chiar aşa să fie, ce nevoie aveai să te încurci
Ku spînzuratul ăsta?
JZZA *(arâtîndu-se* ***în*** *uşă, scărmănată şi* ***învinețită, dar*** *înțepată şi mîndră):* Ba aveam, da, da, da, aşa să ştii!
iTUŞA CROCE: Să nu ieşi afară, neruşinato! Piei din ochii mei, că pe Dumnezeu din cer...
UZZA: Mă laşi să vorbesc ori ba?
ITUŞA CROCE: Mai are obraz să vorbească! Cutează să Bprbească!
IZZA: Adineauri: „Vorbeşte! vorbeşte!" — eu tăceam — p dumneata, pumni şi palmi ca să vorbesc; acum că ireau să vorbesc...
ITUŞA CROCE: Ce mai vrei să-mi spui? Nu-ți ajunge că
Jai-ai dat să-nțeleg?
IZZA: Vreau să-ți spun de ce m-am încurcat cu Liolâ.
ilTUŞA CROCE: De ce? Pentru că eşti o neruşinată, iacă de ce!
IZZA: Nu. Pentru că atunci cînd unchiu' Simone, în loc
mă ia pe mine, a luat-o pe mironosița aia de Mita,
ştiam că mironosița era în dragoste cu Liolâ. TUŞA CROCE: Ei şi? Ce legătură are Liolâ, cînd Mita e
mult măritată cu unchiu' Simone?
Arc, fiindcă, după patru ani de căsnicie, încă tot fe mai învîrte în jurul ei, ca un fluture în jurul luminii.
Jjn vrut să i-l suflu!
UŞA CROCE: Aha, asta era?
[J]Z: Da, asta era! Ce mai vrea hămesita aia? Nu-i ajunge bărbat bogat? li mai trebuie şi ibovnic chipeş?
451
MĂTUŞA CROCE: Proasto! Proasto! Nu pricepi că aşa »• făcut rău numai ție? Acum nu-ți mai rămîne decitl te măriți. [1 S]4
TUZZA *(imediat):* Ce? Eu? Cu ăsta? Cu un bărbat care [a] si-al meu şi-ai altora? Doar n-am băut cucută ! Mai *W* aşa necinstită cum sînt. Şi ştii de ce? Pentru că ac îmi pot descărca necazul pe cine mi l-a făcut. Mă eu de rîpă, să se ducă şi ea. Atîta voiam să-ți s[D)l][Uc]
MĂTUŞA GROGE: Şi-n ce fel? Of, Doamne! Cred că şî-[a] L ■ dut minție!
r"
TUZZA: Nu, nu-s nebună, nu! Vezi că unchiu'Simone
MĂTUŞA CROCE: ...unchiu' Simone?...
TUZZA: ...nu trece zi să nu-şi arate căința că nu m-a][Ual] de nevastă în locul Mitei!
Vorbind aşa, începe să-şi pieptene părul şi să-şi refacă pieptănătura, in timp ce ochii i se aprind de răutate.
MĂTUŞA GROGE: Ştiu: mi-a spus-o şi mie. Nu cumva tu...? TUZZA *(prefăcîndu-se îngrozită):* Nu, ce! eu? cu unchiu'? MĂTUŞA CROGE: Atunci? Ce vrei să faci? Nu pricep! TUZZA: Cîte rubedenii are unchiu' Simone? Mai multe decît
păr pe cap, aşa-i? *(Şi-şi arată părul pe care acum şi-l împleteşte.)* Dar copii? Niciunul! Bun: nu s-a putut
înainte, o să se poată acum.
MĂTUŞA CROCE *(încremenită):* Vrei să-i dai de-nțeles că...? TUZZA: Nu, n-o să-i dau de-nțeles! N-o să fie nevoie. o să

mă arunc la picioarele lui, o să-i spun totul. MĂTUŞA CROGE: Şi pe urmă? TUZZA: Pe urmă, o să dea el de înţeles altora, şi întîi de toate
nevesti-si, că rodul e al lui. O să fie mulţumit că-l are
şi aşa, numai să-l aibă. MĂTUŞA CROCE: Eşti diavolul! Diavolul gol! Vrei să faci
lumea să creadă că... TUZZA: Dinte pentru dinte, acum că păcatul s-a săvirşiţij
cu ăstălalt... MĂTUŞA GROCE *(brusc, întrerupînd):* Intră repede înăuntru:
uite-l că vine cu Liolâ! *(Tuzza intră imediat.)* "
Maică Preacurată, cum să-i ţin piept acuma? Ce-o
mă fac?
Ia mătura şi începe să mătură cojile de migdale rămase pe jos, prefăcîndu-se foarte ocupată.
(intrînd cu unchiul Simone): Dă-i banii, unchiule, şi iu-te: am ceva de vorbit cu mătuşa Croce. ■TŞA CROCE: Tu? Şi ciur eşti tu să porunceşti vărului Teu să plece? Aici, să ştii, văru-meu e cala el acasă.
Intră, intră, vere: Tuzza-i înăuntru. ,NCIIH l, SIMONE: Să-i dau ei banii?
BjŞA CROCE: Dacă vrei: de nu, totuna-i. Eşti stăpîn şi jaci cum ţi-e placul. Intră şi lasă-mă s-aud ce vrea nebu-[ul ăsta.
SIMONE: Nu-ţi face de lucru cu el, verişoară: să-ţi sucească şi dumitale capul, cum mi l-a sucit (mie. E nebun de-a binelea.
f *Intră in casă, iar mătuşa Croce închide uşa in urina lui.*
B *(ca pentru sine):* Aha: aşa stau lucrurile...
llATUŞA CROCE: Ce spui?
I0LÂ: Nimic. Voiam să-ţi ţin o scurtă cuvîntare; dar, ce
să zic? Mi se pare... mi se pare că nu mai e nevoie.
Dumneata zici că-s nebun; unchiu'Simone zice că-s fcebun: acum îmi dau seama că aveţi dreptate, amîndoi!
■nchipuie-ţi că voiam să-i vînd un copil! Lui! Dar el
l-a vrut pe degeaba: şi tare-mi vine să cred că a şi găsit
cum să-l aibă pe degeaba. tJŞA CROCE: Ce tot spui acolo? Aiurezi? JOIA: Am văzut-o pe Tuzza cum a sărit ca arsă, cînd ţi-am Tbus că mă-ntorc să stăm de vorbă... TUŞA CROCE: Am băgat de seamă şi eu. Şi ce are a face?
I0LÂ: Acum văd că dumneata îl pofteşti în casă pe unchiu'
Simone, cu mofturi şi cu ploconeli, iar el se-nvîrte
pe-aici de dimineaţa pînă seara. FUŞA. CROGE: Nu cumva ai vrea să porunceşti în casa
mea, cînd să intre şi cînd să iasă unchiu' Simone? '°LÂ: Ba de loc, mătuşă Croce. Am venit numai să-mi fac datoria. N-aş vrea să se spună că n-am fost om de
CROCE: Şi, care ţi-ar fi datoria?

1

LIOLÂ: îţi spun îndată. Dar dumneata o şi ştii. Nu-S Pa de colivie, mătuşă Croce. Pasăre zburătoare sînt A-aici, mîine dincolo: la soare, prin apă, în vînt. Cî'nt mă-mbăt, şi nu ştiu dacă-s mai beat de cîntec ori soare. Şi cu toate astea, iată-mă: îmi tai aripile si v să mă-nchid în colivie de bună voie. Iţi cer mîna fe dumitale, Tuzza.
MĂTUŞA CROCE: Tu? Ţi-ai ieşit din minţi! Fata mea? T ■ să-mi dau fata după unul ca tine?
LIOLÂ: Ar trebui să-ţi mulţumesc, mătuşă Croce, şi gg.. sărut mîna pentru răspunsul ăsta. Dar bagă de seamă că trebuie să-mi dai fata: nu pentru mine; pentru ea.
MĂTUŞA CROCE: Fata mea? Uite decît să ţi-o dau ţie, mai bine o omor. Ai înţeles? O omor. Sau nu-ţi ajunge că ai nenorocit trei fete sărmane?
LIOLÂ: Ei, lasă, mătuşă Croce, că n-am nenorocit pe nimenil
MĂTUŞA CROCE: Şi copiii?! Ţi-au picat din cer?! Eşti ca un şarpe care mulge vacile!
LIOLX: Nu mai vorbi aşa, că ştii bine cum şi cine mi-a făcut copiii! Toată lumea ştie. Ia, nişte fetişcane rătăcite. Păcat e numai atunci cînd strici o uşă zăvorită; dar cine merge pe drum deschis şi bătătorit... Oricine, în locul meu, ar fi dat cu piciorul în cioturile astea... Eu, însă, nu. Trei biete fiinţe nevinovate... Stau cu mama şi nu supără pe nimeni, mătuşă Croce. Sînt băieţi şi cînd or creşte, dumneata ştii cum e la ţară, cu cît sînt mai multe'braţe, cu atît sîntem mai bogaţi. Şi-apoi sînt şi gospodar: argat, lucrător cu ziua; secer, altoiesc, trag cu coasa; fac de toate şi nu-mi pierd firea niciodată; sînt, mătuşă Croce, ca un cuptor de Paşte şi aş putea să hrănesc un sat întreg.
MĂTUŞA CROCE: Bine, fiul meu: şi-acum, du-te de caută pe cine să îmbrobodeşti cu palavrele tale: cu mine nu-ţi merge.
LIOLÂ: Mătuşă Croce, nu vorbi aşa. Bagă de seamă că cuWJ vreau să fac rău nimănui, dar nici nu vreau să-l 'aâ alţii, slujindu-se de mine! Vreau să-mi spună wta dumitale, de faţă cu unchiu, Simone, că nu mă vrea-

MĂTUŞA CROCE: Nu te vrea! Nu te vrea! Mi-a spus-o ea, aici, pe locul ăsta, adineaori! Mi-a spus-o de ori că nu te vrea!
■ *(ca pentru sine, strîngîndu-şi buza cu două degete): Ah,*
Hn urmare e adevărat? *(Dă să intre pe uşă: dar mătuşa*
Kroce i-o *ia înainte şi îi taie drumul: rămîn o clipă*
Wse pricească în ochi.) Mătuşă Croce!
UŞA CROCE: Liolâ!
Vreau să mi-o spună Tuzza, înţelegi? Tuzza, cu
hira oi şi de faţă cu unchiu' Simone!
■A CROCE: Tuzza nu mai are nimic să-ţi spună. Ţi-o Iun eu, ajungă-ţi. Pleacă, du-te de-aici, e mai bine »entru tine.
H Aşa, pentru mine, de bună seamă, dar n-o sâ fie Hne pentru *altcineva:* mă-nţelegi dumneata! Asta n-o ■se-ntîmple, mătuşă Croce! *(îi duce un braţ sub nas.)*
Miroase!
UŞA CROCE: Fugi de-aici, ce vrei să miros?)LÂ: Nu simţi mirosul?
TUŞA CROCE: Da, miros de desfrînat ce eşti! 3LÂ: Nu, de meşter-strică ce sînt! Nu mă las eu prins
într-o urzeală netrebnică, ţine minte! Deocamdată
mă mulţumesc cu gura asta de paie, şi să ne vedem cu pine! TUŞA CROCE: Aşa, aşa, bine faci, du-te, du-te şi ţine-te
departe, cit mai departe.)LÂ *(mestecînd printre dinţi, rînjind şi făcînd un ocol*
pentru a trece prin faţa uşii Tuzzei, cîniâşi, după fiecare mers pufneşte în rîs):
Azi, ca azi, nici un necaz. Dar de cazi, ţi-i frînge nasul Şi-o să porţi un ciot de naaaas...
mtînjet mai lung.) Să ne vedem cu bine, mătuşă Croce!
I *Iese prin fund. Mătuşa Croce rămîne pe ginduri. Puţin după aceea, uşa casei se deschide şi ies unchiul Simone şi Tuzza: aceasta, descompusă de plins, prefăcut sau adevărat, celălalt tulburat şi consternat. Rămîn cîtva timp tăcuţi, deoarece mătuşa Croce le făcuse imediat semn să tacă.*
IIUL SIMONE *(întrebînd încet):* Ce-a spus? Ce vrea?

Ii

VOCEA LUI LIOLÂ *(In depărtare):* Şi-o să porţi un cjot
naaaas... UNCHIUL SIMONE *(Tuzzel):* Ah! Cu el! *(Tuzza îşi* asCliJ
am îre mimij Dar... dar, spune-mi: ştie? TUZZA *(prompt):* Nu, nu, nu ştie nimic! Nu ştie nhw
UNCHIUL SIMONE: Eh, bine. *(Către mătuşa* Ooce.JN '!
să ţii seama de un lucru, verişoară: să nu ştie nimeni[l]
Şi copilul — e al meu! VOCEA LUI LIOLÂ *(mai îndepărtată):*
Şi-o să porţi un ciot de naaas...
CORTINA

Actul al II-lea

O parle a cătunului. La stingă, aproape de jumătatea scenei, căsuţa ţărănească a Gesei. I se vede faţada şi, pieziş, peretele din stînga. în faţă e o uşiţă care dă în ograda ascunsă lateral, adică de la colţul casei pînă la prosceniu, de un gard de mărăcini uscaţi, cu o portiţă împletită la mijloc. Peretele din stînga al casei are o altă uşă, ce dă în drum. In dreapta scenei, casa lui Liolâ, cu uşă şi două ferestre. Intre gardul ogrăzii şi casa lui Liolâ e un drumeag de ţară.
La ridicarea cortinei, Gesa stă în ogradă, curăţind cartofi, cu o strecurătoare mare in poală. Cei trei copii ai lui Liolă stau în jurul ei.
3S3A: Şi zici că eşti cuminte, tu, Pallino?
PLINO: Cuminte, da.
IALICCH1O: Şi eu îs cuminte!
SESA: Şi Iu?
tININO: Şi eu! şi eu!
5ESA: Dar care e cel mai cuminte dintre toţi trei?

PALLINO: Eu, eu!
■ALICCIIIO: Nu, eu! eu!
1NINO: Nu, nu, eu! eu! eu!
8ESA: Tustrei, tustrei! La fel de cumințI, tustrei! Pallino
B, totuşi, cel mai mărişor, nu puteți tăgădui. Aşa că, u, Pallino, ia zi-i: vrei să-mi scoți de-acolo, de-acolo, rezi? *(arată un punct în grădină, la dreapta, în afara*
[*scenei)* trei cepşoare?

457

PALLINO: Da, da.
Dă să plece.
GESA: Aşteaptă!
GALICCHlb: Şi eu vreau ! Şi eu!
TININO: Şi eu!
GESA: Fiți cumințI, cumințI! Cîte o ceapă fiecare! Cit
una, fiecare! Pallino să fie şeful. TOȚI TREI *(alergînd spre locul indicat):* Da, da, da. GESA: Încet. Numai trei! Bine, aşa, aşa! Ajunge! *(Copia*
se întorc, fiecare cu clte o ceapă în mină.) Da, chiar asa
e, tustrei sînteți la fel de cumințI.
Din casa lui Liolă se aude glasul mătuşii Ninfa, care strigă într-o cadență devenită cu timpul obicei.
MĂTUŞA NINFA: Pallino, Calicchio, Tinino. GESA: Sînt aici cu mine, mătuşă Ninfa, fii pe pace.
MĂTUŞA NINFA *(arătîndu-se în uşă):* Pe capul dumitale ca muştele. Imediat acasă! Acasă cu voi!
Intră în casă.
GESA: Lasă-i, mătuşă Ninfa: nu mă stingheresc. Dimpotrivă, m-ajută.
MĂTUŞA NINFA: Dacă te supără, să-i trimiți acasă.
GESA: Fii pe pace, cu mine stau liniştiți ca trei pui de broască țestoasă.
MĂTUŞA NINFA: Aşa mai treacă-meargă.
Intră din nou In casă.

nu
GESA: De nu, tăicuțul vostru, cum se întoarce... ia spu
neți: ce face tăicuțul vostru? PALLINO *(foarte serios):* Ne-nvață să cîntăm. GESA: Şi nu vă cîntă cîte una şi peste funduleț, cînd
sînteți cumințI şi-o necăjiți pe bunica?
Pe drumeag vine Ciuzza, care se opreşte şi se arată la gard.
CIUZZA: Fii bună, mătuşă Gesa, n-ai un fir de usturoi sa-i
dai cu împrumut mamei? GESA: Cum să nu, vino, intră, Ciuzza *(arată, în spate, ',*
casei), du-te de ți-l ia singură.

458

(împingînd portița şi intrînd): Mulțumesc, înatuâă a. Tot aici, cu dumneata, copiii ăştia? Drăguții de ei! Cine nu s-ar bucura să le fie mamă? A: Eh, cît despre tine... cu dragă inimă, îmi închipui 1 (JA-Ani spus-o din milă, zău, mătuşă Gesa! K: Fireşte! Din milă! Cine zice că nu? ZZA: Mai bine ini-ai spune: Liolâ...
Sosesc dinspre drumeag Luzza şi Nela, care se arată şi ele la gard.
: Mătuşă Gesa, e voie? Oh, uite-o şi pe Ciuzza! ,ESA: (Uite-le şi pe celelalte două!)
ELA: Am venit să te ajutăm, mătuşă Gesa! Cureți cartofi? ,ESA: Vreți să m-ajutați? Dumnezeu să vă țină năravul,că Tiarnice mai sînteți! (Parc-ar creşte vise în bătătura asta.) Intrați, intrați. Dar nu s-a-ntors încă.
Face aluzie, în mod maliții os, la Liolă.
ELA *(făcîndu-se că nu-nțelege):* Cine, mătuşă Gesa?
jESA: Cine? Muşcă-ți limba!
JZZA *(aşezîndu-se pe călcîie în fața Gesei):* Dă-mi şi mie, mi-am adus cuțitaşul: te-ajut la curățat.
GESA: Nu aşa! Pallino, du-te sus şi adu un scăunel!
ELA: Mă duc eu, mă duc eu, mătuşă Gesa! *(Se duce şi se-ntoarce cu trei scăunele.)*
(ESA: Aşa, drăguțelor, tustrele aşezate aici, numai să m-ajutați pe mine! Dar n-aş vrea, Ciuzza dragă,

ca mai-că-ta s-aştepte prea mult firul de usturoi!
WZZA: Da' de unde! Ii trebuie abia deseară.
: Do', mi se pare că s-a cam înserat! Trebuie să pice!
Face din nou aluzie la Liolă.
'UZZA *(pre făcîndu-se şi ea că nu-nţelege):* Cine, mătuşă
Kies'
*SA: Pisica! Muşcă-ţi limba şi tul K: Vorbeşti de Liolâ?
: Hoţomano, parcă tu nu ştii?
: Voiam să te-ntreb, mătuşă Gesa, dacă-i adevărat Tuzza mătuşii Croce nici n-a vrut s-audă.
459
GESA *(prefacîndu-se ca nu pricepe, ea, de astă dată):*
de cine s-audar LUZZA *(în timp ce celelalte rid):* Ha-ha, acum nvuşcă-ţi
neata limba! NELA: Eu am auzit că mamă-sa e cea cu pricina:
Croce.
LUZZA: Dumneata nu ştii nimic? CIUZZA: Ba nu, se spune că Tuzza ar fi! NELA: Tuzza? Păi, dacă.-, *(îşi astupă gura)* nu mă facef
să vorbesc!
LUZZA: Dar Liolâ ce zice? Tare-am vrea să ştim! GESA: Şi vreţi să aflaţi de la mine? Mergeţi şi-l întrebaţii CIUZZA: Mor de nu aflu! LUZZA: Ah, şi eu! NELA: Şi eui Şi eu! CIUZZA: Şi-o fi închipuit că toate femeile, cum le face cu
ochiul, se şi aruncă-n fîntînă pentru el! GESA: Cît despre voi, Doamne fereşte! LUZZA: Nici nu vreau să-l văd! CIUZZA: Nici nu vreau s-aud de el! NELA: Ei, de parc-ar vrea cineva? Nimeni! GESA: Aşa-i, se vede! LUZZA: De ce crezi c-am venit?...
NELA: Vrem să vedem dacă mai poate cînta de necaz!? CIUZZA: Cred că fierbe, fierbe, parcă-l văd! LUZZA: Ce face, cîntă? cîntă? NELA: Spune, mătuşă Gesa! Mai cîntă? GESA *(astupindu-şi urechile):* Ho, ho, fetelor! ce vreţi de
la mine? E aici mătuşa Ninfa: întrebaţi-o pe ea, de
cîntă sau nu cîntă!
*Mătuşa Ninfa, ca ţi cum ar fi fost chemata, se arată
in prag.*
cu-
MĂTUŞA NINFA: Ce-i? Ţi-au intrat greierii în grădină,
mătră Gesa? LUZZA, GIUZZA şi NELA *(ruşinîndu-se pe loc, toate deodată):*
— Nimic, nu-i nimic, mătuşă Ninfa!
— Bună seara, mătuşă Ninfa!
— Uf, ia te uită, era acolo!
GESA: Ce greieri, parcă-s trei viespi, mătuşă Ninfa, S'[a0] lipit de mine ca să afle...
460
0j, CIUZZA, NELA: — Ba nu, nu vrem nimic...
B- Nu-i adevărat!
B— Nu-i adevărat!
M: Ba da!... vor să afle ducă Liolâ mai cîntă de necaz
Kă Tuzza mătuşii Croce nu l-a vrut de bărbat.
■UŞA NINFA: Fiu-meu? Cine-a spus asta?
'0j, CIUZZA, NELA: —Toată lumea vorbeşte! H- Şi de adevărat e adevărat!
Bft- Nu tăgădui, mătuşă Ninfa!
HA NINFA: Eu nu ştiu nimic! Dai', să zicem c-ar fi ade-jrărat, bine-a făcut Tuzza şi încă şi mai bine mătuşa Broce, maică-sa, că n-a vrut să i-o dea. Sînt mamă, dar nu mi-aş da fata... ce spun, o căţea n-aş da-o unuia ca liu-meu, Liolâ. Ce mai încolo şi-ncoace! Păziţi-vă, letelor! Păcatele cele mai negre, la el le afli! Ca de dia-Irol, să vă păziţi! Şi-apoi, cu copilaşii ăştia trei... Hai, copii, acasă! acasă!
în momentul acesta dinspre fundul drumeagului se t *aud strigătele Moscardinei, care soseşte despletită, dind din rniini.*
)SCARDINA: Doamne Isuse Cristoase! Ce grozăvie! Să
nu-ţi vină să crezi! Unde-or să ajungă!
: Moscardina! Auziţi-o cum ţipă? (JZZA: Ce s-a-ntîmplat? ELA: De ce ţipi aşa?
IOSCARDINA *(intrînd In ogradă):* Ce nenorocire! Ce neno-Bpcire, cumătră Gesa, in casa nepoatei dumitale! ESA *(sărind in picioare):* Nepoată-mea? Ce i s-a întîmplat?

Vorbeşte!
OSCARDlNA: îşi smulge părul în deznădejde! •SA: Do ce? De ce? Of, Sfîntă Fecioară! Lăsaţi-mă să
mă duc! Lăsaţi-mă să mă duc la ea!
Iese fugind pe drumeag, o ia. la stingă şi dispare.
K *(inlr-im glas):* Ce s-a-ntîmplat cu Mita? Vor-beşte! Ce-a fost? "8CARD1NA: Uiichiu' Simone, bărbatu-său...
Le priveşte şi nu mai adaugă nimic.
K.ALTE *(imediat, dîndu-i ghes):* Ei?
461
— Spune 1
— Ce-a făcut?
MOSCARDINA: Şi-a făcut de lucru cu nepoată-sa, LUZZA, GIUZZA, NELA şi MĂTUŞA NINFA *(toate deodată).*
— Cu Tuzza?
— Nu se poate 1
— Ia te uită 1
— Isuse, ce spui?
MOSCARDINA: Chiar aşa! Şi mi se pare că Tuzza e...
Face, pe ascuns, spre mătuşa Ninfa, un anumit gest care lasă să se-nţeleagă: însărcinată.
MĂTUŞA NINFA *(cu groază):* Maică Sflntă, mîntuieşte-nel LUZZA, GIUZZA şi NELA: —Cum adică? Cum adică?
— Tuzza?
— Ce ţi se pare? Ce-a făcut?
MOSCARDINA: Haida-de, fetelor! Astea nu sînt lucruri pentru voi!
MĂTUŞA NINFA: Chiar aşa să fie? Chiar aşa?
MOSCARDINA: Unchiu' Simone, chiar el, s-a lăudat faţă de nevastă-sa!
MĂTUŞA NINFA: A avut neruşinarea?
MOSCARDINA: Da: striga sus şi tare că lipsa copiilor nu-i din vina lui, şi că de-ar fi luat-o de nevastă pe nepoată-sa, astăzi ar fi avut nu unu', ci trei copii!
CIUZZA *(mătuşii Ninfa):* Nu pricep, pînă mai ieri Tuzza nu se ţinea cu fiul dumitale, cu Liolâ?
MĂTUŞA NINFA: Ţi-am spus că nu ştiu nimic!
MOSCARDINA: Of,' mătuşă Ninfa, ce să ne mai ascundeml Vrei să spui că nu-i'aşa? Ori te pomeneşti că eşti gata să-nghiţi găluşca şi să crezi că unchiu' Şimone... aţi din senin... Mama şi fata s-au înţeles şi mi ţi l-au băgat pe boşorog în sac!
MĂTUŞA NINFA: Eh-eh. Da' de undei E o...
MOSCARDINA: O ocară, vrei să spui?
MĂTUŞA NINFA: Cît despre fiu-meu, da!
MOSCARDINA: Mătuşă Ninfa, îmi tai mîinile, una dup» alta, dacă nu-i aşal
CIUZZA: Şi eu!
LUZZA: Şi eu!
NELA: Toată lumea ştiel
462
NINFA: Lumea, da, eu—bal ■CARDINA: Pentru că dumneata nu vrei să ştii, asta e! fcZA: Oh, uite) pe Mita! Uite-o pe Mita cu mătuşă-sa.
Mita, despletiră şi plîngind, se apropie pe drumeag, împreună cu mătuşa Gesa, care ţipă alergînd din fund pină la gard, şi de la gard pînă în fund, cu mîinile în şolduri, în timp ce în grădină femeile o mîngîie pe Mita.
: Fata mea! Fata meal Dumnezeu să-l trăsnească! i îndrăznit să ridice mina la ea, ucigaş bătrînl Hodorog descreierat! Pe deasupra s-o şi batal A apucat-o ne păr, a tirît-o prin casă, tîlharu'l Vai! Vail Mă duc pa sat! O las în grija voastră, vecinelor, dragelor 1 Mă duc să mă plîng la judecători La puşcărie cu el! La puşcărie!
OSCARDINA: Bine faci! Da, da, du-te la delegat!
ÎTUŞA NINFA: Ba nu, ce delegat! La un avocat, mai de
jfrabăl Ascultă-mă pe mine! }ESA: La amîndoi mă duc! La puşcărie cu hodorogul ăsta
Tară Dumnezeu! A avut neobrăzarea să spună că copilul ■ al lui, aşa cum în potir, la sfînta liturghie, se află

jingele Domnului!...
ITUŞA NINFA *(astupîndu-şi urechile):* Doamne, ce groză-
vie!
5ESA: La puşcărie şi cu dezmăţatele alea două, mama şi pata. Tîrfele! Plec! O să ajung cu noaptea în sat: nu-i nimic, o să dorm la soru-mea. Tu eşti aici la tine-acasă,Mita,şi vecinele-s tare cumsecade. Tragi zăvorul cu grija, şi aici, şi dincolo. Eu mă duc. La puşcăriei La puşcărie... netrebnicul... tlrfele...
Şi strigînd aşa, dispare în fund, pe drumeag.
'OSCARDINA: Despărţită, o să trebuiască să te ţină, nu-ţi
pierde firea!
«UŞA NINFA: Dar de ce despărţită? Ce tot spui! Vrei să ite dai bătută? Eşti şi trebuie să rămîi nevasta lui! ■: Asta nu! Mi-ajunge! Mi-ajungel Nu mă mai întorc la el; asta s-o ştii! Nici moartă 1 «UŞA NINFA: Nu pricepi că alea tocmai asta vreau?
463
MOSCARDINA: Chiar aşa: vor să fie stăpîne în casa băt I nului şi neamurilor să le dea cîte o ceapă degerata 1
MITA: Vreţi să mă las călcată în picioare? Nu, nu! Nu am nimic de împărţit cu el, mătuşă Ninfa! A dob de la alta ceea ce dorea şi acum ar vrea să mă moartă, toţi trei!
MOSCARDINA: Moartă? Vorbeşti aşa, ca să te afli-n treal Mai sînt şi legi, fetiţo! Mătuşă-ta s-a dus într-o fo
în sat.
MITA: Ce legi, legi îmi trebuie mie? De patru ani m_a ehi nuiesc! Ştiţi ce-a ajuns să-mi spună de la obraz? Că trebuia s-o vorbesc de rău pe nepoată-sa! Da. Pen că nepoată-sa, zice, e o fată cinstită!
MĂTUŞA NINFA: Cinstită! Aşa ţi-a spus? MOSCARDINA: Să vezi şi să nu crezi! CIUZZA *(Luzzei şi Nelei):* Cinstită, auziţi, cinstită! MITA: Chiar aşa 1 Pentru că s-a încurcat cu el, şi el are **săi** lase totul, zicea, fiindcă Tuzza i-a dovedit, zicea, că nu el era de vină, ci eu, şi că legea, dimpotrivă, ar trebui să găsească leacul pentru un biet bărbat care ai avut nenorocul să dea peste o femeie ca mine! Ah, mă- tuşă Ninfa, îmi şoptea mie inima să nu-l iau! Şi nici nu l-aş fi luat dacă n-aş fi fost...
MOSCARDINA: ...fără nici un sprijin, săracă şi orfană—e
adevărat!
MITA: ...pe spatele mătuşii, căreia n-am putut să-i spun nu! Eram atît de liniştită şi de mulţumită, aici, în căsuţa asta, în grădiniţa asta. Spune şi dumneata, mătuşă Ninfa. Doar sub ochii dumitale am crescut. Dar Dumnezeu o să-i pedepsească pe cei care ne-au amăgit.
MOSCARDINA *(hotărîtă):* Liolâ trebuie să vorbească, mătuşă Ninfa!
MĂTUŞA NINFA: Iar şi iar Liolâ! Fă bine şi nu-l mai amesteca pe fecioru-meu!
MOSCARDINA: Of, fetelor, spuneţi voi dacă nu-i adevărat
CIUZZA, **LUZZA** şi NELA: Ba da, ba da, e adevărat! e ade vărat! e adevărat! el e! ele!
MITA: Eu ştiu că Liolâ mă îndrăgea, cînd eram aici, măW Ninfa. Ce-s de vină eu că a trebuit să mă mărit de *m* cu altul?
TUŞA NINRA: Nu cumva crezi că Liolâ ţi-a jucat renghiul ăstain răzbunare, acum, după patru ani?
OSCARDINA: Asta nu, nu cred nici eu. Dar dacă-i om de omenie, Liola trebuie să-i strige în obraz neputinciosului că-l duc de nas puturoasele alea două, ca s-o nenorocească pe biata femeie! Iată ce trebuie să facă, dacă-i cinstit, fiul dumitale, mătuşă Ninfa! Să dea în vileag fapta netrebnicelor, şi să destrame urzeala ţesută împotriva sărmanei Mita!
.S-a *Inserat. Se aude vocea lui Liola, care se întoarce acasă, cin tind.*
IA LUI LIOLÂ: Spusu-mi-au ortacii mei: ijţ Doar nevastă să nu-ţi iei.
JARDINA: Ah, uite-l că se-ntoarce, cîntînd! O să-i vor-
ţpjbese chiar acum! O să-i spun eu cîteva!
GIUZZA, LUZZA, NELA *(aplecindu-se peste gard şi strigind):* Liolâ! Liolâ! Liolâ!
MĂTUŞA NINFA: Vino, vino, feciorul mamei!
MOSCARDINA: Hai, aici, Liolâ!
LIOLÂ *(Moscardinei):* La poruncă! *(Pe urmă fetelor.)* Ia te uită, porumbiţele!
MOSCARDINA: Lasă porumbiţele! Vino încoace. Uite cine-i aici: Mita!
LIOLÂ: O, Mita... Ce s-a-ntîmplat?
MOSCARDINA: S-a-ntîmplat că trebuie să te dovedeşti om de omenie. Mita plînge din pricina ta!
LIOLÂ: Din pricina mea?

MOSCARDINA: Da, pentru ceea ce ai făcut cu Tuzza mătuşei Croce Azzara.
UOLÂ: Eu? Ce-am făcut?
MOSCARDINA: Tuzza şi maică-sa vor să-i dea de-nțeles unchiului Simone că copilul...
WOLÂ: ...copilul? Care copil?...
MOSCARDINA: ...Of, mai şi întrebi? al Tuzzei!
plOLÂ: ...al Tuzzei? ce spui? Tuzza, prin urmare e?...
Face semn să. se-nțeleagă: însărcinată?
. NINFA: Hai fetelor, plecați, plecați! Faceți-mi hatîrul ăsta! ...*...

464
465
LUZZA: Oh, Doamne Dumnezeule, toată ziulica atit a
plecați, plecați... ■
GIUZZA: Toată ziulica: vorbele astea nu-s pentru noi *t*
tele! ' fe_
LIOLÂ: Zău, că nici eu nu-nțeleg! MOSGARDINA: Da, dă-i înainte şi fă pe niznaiul, p_uj,, nevinovat! Hai, fetelor, plecați o dată? Nu pot sa vo
besc de față cu voii GIUZZA: Ne ducem, ne ducem! Bună seara, mătuşă Ninf$_a$ LUZZA: Bună seara, Mita. NELA: Bună seara, cumătră Cârmina. LIOLÂ: Şi mie nimic? Nici un cuvințel de bun rămas? GIUZZA: Fugi de-aici, mincinosule! LUZZA: Spurcatule! NELA: Neobrăzatule!
Ies tustrele pe drumeag.
MOSCARDINA *(imediat, iarăşi hotărltă):* Copilul Tuzzei e al
tău, Liolâ!
LIOLÂ: Ia mai isprăveşte! Ați prins năravul şi nici una, nici două: cum începe unei fete să-i lase gura apă... cine-a fost? — Liolâ!
MOSGARDINA: Aşa, tăgăduieşti?
LIOLÂ: Ți-am spus să isprăveşti o dată! Eu habar n-am! MOSGARDINA: Atunci de ce te-ai dus la mătuşa Groce Azzara
să-i ceri mîna Tuzzei? LIOLÂ: Aha, asta era? Trebuia să-mi spui şi mie de ce mă
amesteci în treaba asta! MOSGARDINA: Vezi că nu mai tăgăduieşti? LIOLÂ: Da... m-am dus... aşa, în glumă... într-o doară.-MOSCARDINA *(mătuşii Ninfa):* îl auzi, mătuşă Ninfa? Acum, ar trebui să-i vorbeşti dumneata, doar ii eşti mamă-j Aşa îşi rîde domnişorul, în timp ce aici plînge o biata femeie. Băiatul dumitale n-are suflet! Priveşte-o! LIOLÂ: Ei, văd eu că plînge. Dar de ce? MOSCARDINA: De ce, zici? *(întorcindu-se spre mătuşa Ninp*
şi bătînd din picior.) Ci vorbeşte şi dumneata! MĂTUŞA NINFA: Pentru că unchiu' Si'mone... după cit se
pare... MOSCARDINA: Oh, bine c-a dat Dumnezeu!... După cit *^{e}
pare? A şi bătut-o l
466
A NÎNPÂ: ...chiar, spune ca nu-i mai trebuie Mita, m cînd copilul, aşa spune, o să i-l facă nepoată-sa... Aha! Prin urmare el a fost, unchiu' Simone! Doam- iartă-mă! Şi-a făcut de lucru cu nepoată-sa?
NINFA *(arâtîndu-l pe Liolă, Moscardinei):* Vezi? jl meu n-are ce ascunde. Dac-ar fi cum zici dum-neata...
ARDINA *(fără s-o ia în seamă, către Liolâ):* Vrei să mă-mbrobodeşti pe mine că n-ai avut niciodată de gînd să te-nsori...
...eu? Cine ți-a spus asta? Niciodată! Dimpotrivă! jTot la cinci minute... ţfOSCARDINA: Da, aşa, într-o doară!
HL De loc. Din toată inima! Nu-s eu de vină, să am iertare, că nu mă vrea nici o femeie. Toate mă vor şi nici fcna. Pentru cinci minute, da, m-ar vrea ele, pînă-mi lau drumul... Ar trebui să vină imediat un preot cu apa sfințită. Dar nici unul nu vine şi nunta se desface. tta te uită, Tuzza, prin urmare... Ei, n-am ce spune, pine şi-a ales ginerele, mătuşa Croce! Trăiască unchiu' Simone! A vrut un copil şi l-a făcut! Cocoşelul... Bă-Şrîn, bătrîn, dar de soi bun, se vede... Păi cred şi eu bă Tuzza... Frumoasă ispravă i-a făcut Mitei... Biata pe tine, ce să-i faci? O să treacă! «OSCARDINA *(ca pe jăratic):*
Altceva nu ştii [să spui? Nu tii să spui altceva? Nu mai pot! Simt că pleznesc de necaz! M-am dus 1 Să te iei de piept cu de-alde ăştia bare-şi calcă omenia în picioare 1

Şi pleacă furioasă, dlnd din mlini.
■JŞA NINFA: E nebună de-a binelea! Omenia, zice! S-a Tncăpăţînat să creadă că e aşa cum îi trăsneşte ei prin
cap 1
I0LÂ-. Nu te necăji! Du-te mai bine şi culcă puii ăştia trei. i, Tinino a şi adormit.
într-adevăr, copilul, întins pe jos, a adormit, iar ceilalţi doi picotesc.
ş NINFA: Vai, drăguţul de el... *(Aleargă, se apleacă Jtsupra lui şi-l strigă.)* Tinino... Tinino... *(Lui Liolă.)* Hai, ridică-l şi dă-mi-l în braţe.
467
Liotă se apleacă, face Intli semnul crucii pese copilul adormit, apoi ii scutură ca să-l trezească, Aar văzind că copilul nu se trezeşte, fredonează ***obişnuită*** *arie de dans, bătind din palme; atunci, Tinino se scoală, se ridică şi ceilalţi doi frăţiori şi, frecindu-se la ochi cu pumnii strinşi, incep să salte, şi săltind aşa, acompaniaţi de tatăl lor, care continuă să cînte şi să bată din palme, intră in casă.*
MITA *(ridicindu-se):* Eu intru în casă. Noapte bună mg
tuşă Ninfa! MĂTUŞA NINFA: Dacă ai nevoie de mine, fata mea, mă în.
torc să stau cu tine, numai să-mi culc copilaşii. MITA: Nu, mulţumesc. o să trag zăvorul în noaptea asta.
Noapte bună şi ţie, Liolâ.
Mătuşa Ninfa intră in casă.
LIOLÂ: Rămîi să dormi aici? MITA: Mătuşa s-a dus în sat. LIOLÂ: S-a dus să se plîngă? MITA: Zicea că se duce la avocat. LIOL: Şi zici că nu vrei să te întorci la bărbatu-tău? MITA: Na mai am nimic de împărţit cu el, de-acum înainte. Noapte bună. LIOLÂ: Vai, ce proastă eşti, Mita! MITA: Ce să fac, nu putem fi toţi deştepţi ca tine, Liolâ.
Pe semne că trebuie să mă las în voia Domnului. LIOLÂ: A Domnului? O fi. Te-ai mai lăsat o dată. Dar oricît de bună ai fi, oricît ai trăi cu frica lui Dumnezeu şi ai asculta de sfintele porunci, tot nu poţi să stai alături de Fecioara Măria! MITA: Eu? Vorbeşti cu păcat, Liolâ! LIOLÂ: Să am iertare, tu ai spus că te laşi In voia Domnului!
Cum? Cu harul sfîntului Duh? MITA: Pleacă de-aici! Ar fi mai bine să intru şi eu în casă!
Nu pot să aud cum huleşti. LIOLÂ: Hulesc... Păi, eu tocmai asta vreau să-ţi spun, ca
Dumnezeu nu te poate ajuta aşa... MITA: Nici eu n-am înţeles aşa!
468

jOLÂ ; Păi curayatunci? Cu tărăboiul pe care-l face Moscar-diiia sau cualergătura zadarnică a mătuşi-ti în sat? Cu zbierete, cu bătăi, cu avocaţi, judecători şi despărţenie?... Sau vîrîndu-mă pe mine în toată daravera asta: să mă duc eu la unchiu' Simone şi să-i strig în fală: copilul Tuzzei e al meu?... Copilării! Gînduri care nu ne puteau trece prin minte ţie şi mie, cînd ne jucam de-a mirele şi mireasa, aici în ograda asta, şi cil codată ne trăgeam de păr şi ne pîram unul pe altul 'la mătuşa Gesa sau la maică-mea; ţi-aduci aminte?
[ITA: Mi-aduc, da. Dar n-a fost vina mea, Liolâ! Adineaori i-am spus şi maică-ti: numai Dumnezeu ştie unde mi-a fost inima cînd m-am măritat...
10LÂ: Şi eu ştiu, Mita, unde ţi-a fost. Dar acum nu despre asta-i vorba. Te-ai măritat, să-i punem cruce!
■jITA: M-ai întrebat dacă-mi aduc aminte...
JOLÂ: Despre altceva e vorba acum. Tu ai greşit, şi bărbatu-tău are dreptate.
illTA: Eu am greşit?
jOLÂ: De bună seamă, n-ai pierdut tu — cîţi ani —■ patru? cinci? ...Asta-i vina ta! Bărbatu-tău a obosit. Ştiai doar bine că te-a luat numai ca să-i faci copii. I-ai dăruit un copil? Nu. Aşteaptă azi, aşteaptă mîine, pînă la urmă, ce-a făcut, ce n-a făcut, a găsit alta care o să i-l dea în locul tău.
filTA: Dar dacă Dumnezeu n-a vrut să-mi facă mie hatîrul
ăsta?
OLÂ: Păi, dacă aştepţi să plouă cu smochine! Tu ai vrea copilul chiar de la Dumnezeu? Şi mai zici că vorbesc cu păcat. Du-te la Tuzza şi întreab-o de la cine o să aibă ea copilul.
!1TA: De la diavol!
L: Nu. De la unchiu' Simone. JTA: De la diavol! De la diavol! lOLA: De la unchiu' Simone.
!'TA: îndrăzneşti s-o spui şi în faţa mea? Să-ţi fie ruşine! A: Ţi-am mai spus că eşti o proastă!
(Reluînd.) Uite: să facem cum zice Moscardina: mă duc la unchiu' Simone; mai mult, îmi atîrn un

clopot de gît şi încep să strig pe toate drumurile: *Bang, bang, bang! Copilul unchiului Simone c-al meu! Bang, bang, bang! topi-*
469
tul unchiului Simone e al meu! Cine-o sa creadă? f poate că o să creadă toată lumea. Dar el, nu, el n ' să creadă niciodată, tocmai pentru că nu vrea -creadă. Vezi de-l lămureşte, dacă eşti în stare! Şi-an$_{o}$-^{a} hai să judecăm cum se cuvine! Nu cumva crezi c!î' mîine, copilul Tuzzei s-o naşte cu un bileţel pe frunte-*Liolâ!* Astea-s lucruri tainice, chiar şi pentru mam care-l naşte! Nici în ruptul capului n-o să creadă c" nu-i al lui copilul! Iar eu n-am cum să-l încredinte» că-i al meu! Ci tu însăţi, tu însăţi, dacă nu eşti chiar proastă, şi dinaintea tuturor, trebuie să-i spui că-i adevărat.
MITA: Adevărat că e al lui?
LIOLÂ: Da, da: al lui! al lui! şi că pînă acum n-aţi avut copii nu din pricina lui, ci din a ta! Dovadă, că o să-l capete de la Tuzza: dar, aşa cum astăzi îl are de la Tuzza, mîine poate să-l aibă de la tine!
MITA: Cum?
LIOLÂ: Cum? Păi tocmai asta-ţi spuneam! Aşa cum o să-l
aibă de la Tuzza! MITA: Ah, nu! asta nu! niciodată!
LIOLÂ: Noapte bună, atunci! Linişteşte-te şi nu mai plînge! De la cine o să ceri ajutor? De ce fugi? De ce te superi? Omul te-nvaţă cum să faci şi tu nu vrei să-i urmezi po-vaţa. Tu o laşi pe Tuzza să împlinească mîrşăvia, nu eu! Iată de ce eu am tăgăduit şi tăgăduiesc! Pentru tine, tăgăduiesc, pentru binele tău şi pentru că nu-i altă cale de-a înlătura înşelăciunea şi mîrşăvia! Ah, crezi că numai pe tine te arde? Dumnezeu ştie cîte a trebuit să înghit! Cînd m-am dus acolo să-mi fac datoria de om cinstit, mama aia netrebnică l-a îndemnat — sub ochii mei — pe bărbatu-tău să intre în casă, unde era Tuzza: — ah! — am văzut trădarea ca-ntr-o oglindă, te-am văzut pe tine, Mita, şi ce urma să ţi se întîmple şi am jurat că nu trebuie să fie pe-a lor-Mi-am cusut gura. Şi am aşteptat clipa asta! Nu, n"; mîrşăvia nu trebuie să se întîmple, Mita! Tu în^{sa}-o să le dai pedeapsa! Dumnezeu însuşi ţi-o poru"" ceste! Nu trebuie să se folosească de mine, netrebn^{1}' cele, ca să-ţi facă rău! ■■■
470
Spunlnd aceste ultime cuvinte, îi cuprinde mijlocul.
ţjjTA *(desprinzindu-se):* Nu, nu... lasă-mă, lasă-mă... Asta n-o s-o fac niciodată!... Nu, nu, nu vreau, nu vreau... *(Dintr-o dată râmîne locului, speriată, aplecîndu-şi urechea.)* Ah... ssst... stai!... Aud paşi... Cine-o fi?
[jOLÂ *(trăgînd-o spre prag):* Să intrăm, să intrăm repede! .: Nu, e el... el e, da, bărbatu-meu, e călcătura lui... Du-te, du-te, pentru Dumnezeu!
Dintr-o săritură, Liolâ e in pragul casei sale. Mila aleargă repede şi se ascunde in căsuţa măluşii, închizînd încet uşa. Se vede apărînd, din fund, pe drumeag, unchiul Simone cu un felinar in mină, atîrnat de un lănţişor; se apropie de cealaltă uşă a căsuţei, cea dinspre drum, şi bate de mai multe ori.
IIUL SIMONE: Mătuşă Gesa! Mătuşă Gesa! Deschide, eu sînt... *(Auzind dinăuntru vocea Mitei.)* Ah, tu erai?)eschide... Deschide-ţi spun! Deschide sau sparg uşa! îimic, vreau să-ţi spun ceva. Da, da, o să plec: dar

icum, deschide!
Uşa se deschide şi unchiul Simone intră. Liolâ, din pragul lui, ***îşi*** *întinde gitulsă iscodească în întunericul şi liniştea nopţii. Apoi se retrage, auzind că se deschide uşa ce dă spre ogradă.*
UTA *(ieşind in ogradă şi strigind):* Mătuşă Ninfa! Mătuşă Ninfa! *(Pe urină, Intorclndu-se spre bărbatul ei, care se apropie dinăuntrul căsuţei, cu felinarul in mină.)* Nu, ţam spus nu! nu! Nu vin! Nu mai vreau să stau cu Bumneata! Mătuşă Ninfa! Mătuşă Ninfa! HIUL SIMONE: Ceri ajutor?
■JŞA NINFA *(alergind din casa ei şi intrind in livadă):* Pita! Mita! Ce-i? Ah, dumneata eşti, unchiule Simone? *(ascunzindu-se îndărătul ei):* Spune-i dumneata, spu-Je-i dumneata, mătuşă Ninfa: pentru Dumnezeu, spu-■e-i să-mi dea pace!
L SIMONE: Eşti nevastă-mea şi trebuie să vii cu
^{IT}A: Nu, nu! Nu mai sînt *eu* nevasta dumitale, nu! Du-te
şi caut-o acolo unde e pe nevasta dumitale, acasă
scîrba aia de verişoară a dumitale! ^{a}
UNCHIUL SIMONE: Taci din gură, taci, că altminteri, $_{pe\ t}$
sfinţii, iar te fac să simţi cît de grele mi-s mîini]$_{e}$ " MĂTUŞA NINFA *(ferind-o pe Mita):* Ei, haide, ajunge $_{u}$
chiuie Simone! Las-o măcar să-şi verse focul, ce Dum
nezeu! UNCHIUL SIMONE: Ba nu, trebuie să tacă! Dacă n-a $_{m}$
să fie mamă, măcar s-o pricepe să fie nevastă: asta'fgy

să-şi spurce gura, vorbindu-mi neamurile de rău. [a] MĂTUŞA NINFA: Să fim drepţi, unchiule Simone, vorbe de
om sînt astea?! O doare, sărăcuţa, după tot ce i [a];
făcut!
UNCHIUL SIMONE: Nu i-am făcut nimic! Numai bine i-[am] făcut, cînd am cules-o de pe drumuri şi-am adus-o într-un loc care nu era de nasul ei. MĂTUŞA NINFA: Dar bine, omul lui Dumnezeu, crezi că
aşa o s-o faci să se întoarcă la dumneata?!
UNCHIUL SIMONE: Vai, mătuşă Ninfa, adevăr îţi zic: n-aş
fi pîngărit amintirea nevesti-mi dintîi, dacă n-ar fi
fost gîndul că n-am cui lăsa averea! Toată averea mea,
strînsă cu sudoare de sînge, prin ploaie şi prin soare!
MĂTUŞA NINFA: Bine, bine, dar ce vină are nefericita asta,
pentru numele lui Dumnezeu?
UNCHIUL SIMONE: N-o fi avînd vină, dar nici nu trebuie s-o dea pe aceea care face acum ce n-a fost în stare să
facă ea!
MITA *(către mătuşa Ninfa):* îl auzi? *(Unchiului Simone.)* Ce mai vrei de la mine, atunci? Du-te la cine ştie cum să facă şi mie dă-mi pace, că n-am nevoie de numele şi de averea dumitale.
UNCHIUL SIMONE: Tu eşti nevastă-mea, ţi-am mai spus, şi ailaltă mi-e nepoată. Ce-a fost a fost, să nu mai vorbim. Am nevoie de o femeie care să se îngrijească de mine şi de casă, mătuşă Ninfa.
MITA: Şi eu, uite, mai bine-mi iau lumea în cap, acum! "' toiul nopţii!
„■
MĂTUŞA NINFA: Hai, las-o să se liniştească, unchiule a'j mone! i-ai dat o lovitură prea grea. Un pic de răb*[ar] J
Să vezi că Mita o să se potolească şi o să se întoar acasă, ,, yyj jf ■
472
A: N-are decît să m-aştepte, că eu una tot nu mă-ntorc! TUŞA NINFA: A venit pînă aici, vezi? ca să te ducă înapoi acasă, şi ţi-a mai spus că acum totul s-a terminat şi că nu se mai duce la mătuşa Croce. Aşa-i? ;CHIUL SIMONE: Nu mă duc: dar copilul, cînd s-o naşte,
îl iau la mine.
jTA: Poftim, îl auzi? Şi mamă-sa o să vină să-mi calce pragul!
;UŞA NINFA: Ba nu, de ce?
A: Ei, sub cuvînt că e mamă: o să-i pot închide uşa-n nas? Vrei să-ndur o asemenea ocară. Sau nu cumva trebuie, mătuşă Ninfa, să le aştern şi patul, în casa mea, cu mîinile mele? Mai ai acum inimă să mă trimiţi la el?
NINFA: Eu, fata mea? Ce amestec am eu? Doar n-oi fi vrînd să te ţiu la mine!? Vorbesc spre binele tău.
UNCHIUL SIMONE: Hai, să mergem, că-i noapte! MITA: Nu, nu merg! Dacă nu pleci, mă duc şi m-arunc de pe pod!
NINFA: Ascultă-mă pe mine, unchiule Simone, las-o aici, măcar noaptea asta. Cu binişorul, puţin cîte puţin, are să-şi dea seama şi să vezi că mîine... mîine se întoarce, fii pe pace...
UNCHIUL SIMONE: Da' de ce vrea să rămînă aici în noaptea asta?
UĂTUŞA NINFA: Pentru că... pentru că, printre altele... trebuie să vegheze gospodăria mătuşi-si, ea e dusă-n sat. UNCHIUL SIMONE: Să bage actele împotriva mea?
NINFA: Ei hai, nu le mai lua pe toate în seamă! Aşa-i omul la necaz! Du-te, du-te de te culcă, e tîrziu. Mita o să se-ncuie acum în casă. *(Mitei.)* Hai, înso-ţeşte-l un pic pe bărbatu-tău: o să închizi întîi poarta de la drum, pe urmă pe-asta: noapte bună. Noapte bună şi dumitale, unchiule Simone.
Unchiul Simone intră cel dintîi în căsuţă, uitîndu-şi felinarul aprins în grădină. Mita, intrînd după el, » , (i,..
închide uşiţa.
473
MĂTUŞA NINFA *(străbătînd ograda şi drumeagul):* Mi se pa» că mătuşa Gesa a dat oaia pe mîna lupului.
(l[n] f[a],[e] *uşei casei sale se opreşte, zârîndu-l pe Liolă la pîndă şt' spune încet.)* Intră-n casă, intră-n casă, fiule, şi [ag]î
prostiile... LIOLĂ: Ssst... aşteaptă... vreau să văd cum o să se sfî[r].
şească... Intră, intră-n casă şi culcă-te... MĂTUŞA NINFA: Fii cuminte, fiule, fii cuminte 1
Intră in casă.
Liolă crapă portiţa şi se strecoară repede în bătătură, ghemuindu-se lingă gard, merge tiptil şi aplecat, pînă la colţul căsuţei şi se lipeşte nemişcat de zid. Dintr-o dată, uşa se redeschide şi Mita, zărindu-l pe Liolă, scoate un ţipăt imediat înăbuşit şi se întoarce spre soţul său, pentru a-l împiedica să treacă.
MITA: Am spus nu! Pleacă! Sau o chem iar pe mătuşa Ninfa!
Pleacă!
UNCHIUL SIMONE *(dinăuntrul căsuţei):* Mă duc, da, mă duc, fii pe pace! *(Mita intră din nou, lâsînd uşa întredeschisă. Şi atunci, în timp ce unchiul Simone iese prin uşa dinspre drum, Liolă, strecurîndu-*

se pe Ungă zid, intră pe uşiţi şi-o închide imediat. Ieşirea unchiului Simone pe dincolo şi intrarea lui Liolă pe dincoace, trebuie să aibă lot simultan. Dar unchiul Simone, de îndată ce închide uşa dinspre drum, se întoarce şi spune:) Oh, oh, felinarul... am uitat felinarul... Ce spui? Aha, în ogradă? Bine, bine... mă-ntorc pe-aici... *(Coboară pe drumeag, intra prin portiţa împletită în ogradă, ia felinarul şi-l ridica pentru a vedea dacă arde bine.)* Pe-ntunericul ăsta, pă-zeşte-mă Doamne, chiar şi vita poate să-şi rupă coarnele... (şi. *urcă încetişor drumeagul).* CORTINA

Actul al III-lea

Acelaşi decor ca în primul act. Culesul viilor. Lîngă uşa magaziei se văd coşuri şi panere.

Tuzza sade pe rustica laviţă de piatră şi coase hăinuţe pentru copilul care se va naşte. Mătuşa Croce, cu un sac pe umeri şi cu o basma pe cap, vine din fund.

Ş CROCE: Toţi s-au procopsit! Nimeni nu mai vrea ■ să vină. îUZZA: Te puteai aştepta la asta!

SÂTUŞA CROCE: Doar nu era să le chem la masă! Cu jegul Tie pe ele, mai puturoase ca maidanul din capul satului, n-au nici măcar o mînă de paie pentru aşternut, şi cînd, aşa cum îţi spun, le chem să-şi cîştige o coajă . de pîine, ba pe una o doare mîna, ba pe alta, piciorul... "UZZA: Ţi-am spus să nu le rogi!

[ATUŞA CROCE: Le roade ciuda pe dinăuntru, de-aia fac Tfce supăratele. Aşa că nu-mi rămîne decît să dau o fugă [pînă-n sat pentru doi ciorchini de strugure, dacă nu

Teau să-i mănînce viespile. Crama-i in rînduială? UZZA: în rînduială, îu rinduială. 4TUŞA CHOCU: Poftim, coşurile-s toate aici, totu-i gata Tkregătit, şi-mi lipseşte mîna de lucru! Singur Liolâ mi-a făgăduit că vine.

Ah, ai ţinut cu tot dinadinsul să-l chemi? CROCR: Anume, proasto! Ca să vadă lumea că n-a fost nimic.

475

TUZZA: Dacă o ştiu pînă şi pietrele!

MĂTUŞA CROCE: 'Dar nu de la el, fiindcă el a tăgăduit m_{er} li sînt îndatorată. Nu l-aş fi crezut în stare. Şj el tăgăduieşte, lasă-i pe ceilalţi să orăcăiască ^{Cf}crapă, ca broaştele!

TUZZA: Bine. Eu însă — te previn — mă-nchid în (nu-mi arăt nici vîrl'ul nasului. Nu-l pot vedea în

MĂTUŞA CROCE: Acum, haida-de, acum nu-l mai poţi

în ochi? a dracului mai eşti! Pînă una alta, de citev" zile unchiu-tău nu se mai arată pe-aici.

TUZZA: A trimis vorbă că nu se simte bine.

MĂTUŞA CROCE: Dacă venea, mă scăpa de grija culesului Nu se mai naşte-odată copilul ăsta? De-abia aştepţi Cînd o să vadă copilul — acum că l-a recunoscut hi faţa tuturor — de geaba o să vrea să-l ducă acasă, lînnj nevastă-sa! Casa lui o să fie aici. Unde-s copiii, acolo-i

casa. *In*

acelaşi moment, in ***faţa*** *şopronului se uraţii, zimbitoare şi infierblntată, Moscardina.*

MOSCARDINA: E voie, mătuşă Croce?

MĂTUŞA CROCE: Oh, dumneata eşti, Moscardina?

MOSCARDINA: Eu. Iată-mă-s, gata să-ţi ajut. Şi te vestesc că vin cu toatele!

MĂTUŞA CROCE: Aha! Ce s-a-ntîmplat? Te văd tare bucuroasă !

MOSCARDINA: Da, da, bucuroasă, sînt chiar bucuroasă,

mătuşă Croce!

MĂTUŞA CROCE: Ih, şi roşie toată, ca o pătlăgică! Ai alergat?

MOSCARDINA: Eu alerg într-una, mătuşă Croce. Vorba ceea: „Găina care aleargă-ncolo şi-ncoace, cu guşa pH^{na} se-ntoarce". Şi-apoi, sîntem la cules! Să le vezi pe celelalte, toate-s vesele şi bucuroase!

MĂTUŞA CROCE: Cum aşa? Le-am văzut adineauri şi par" li s-ar fi înecat corăbiile, una nu voia să vină: şi'a' cum, toate-s gala, ba încă şi vesele?! TUZZA: In locul dumitale acum aş zice ba, şi într-adin m-aş duce în sat, să adun claca. . ;

476

CROCE: Nu. Nu vreau să mai fie zîzanie între vecine! Mai de grabă aş vrea să ştiu care-i pricina veseliei ăsteia...

ţjOSCARDINA: Poate fiindcă-au auzit că vine Liolâ. Cu Liolâ ăsta, crede-mă, mătuşă Croce, nu-i lucru curat... Nu-i lucru curat... Parc-ar fi făcut legămînt cu diavolul!

tlA'l'liŞA CROCE: Iar a născocit una dc-a lui?

jOSCAHDINA: Nu ştiu. Picură veselia în inimile tuturor. Dar cine ştie ce e în inima lui! Şi felele, unde-i el, vin bucuroase! Cîntă iar, l-auzi? Vine cîntînd cu fetele şi cu cei trei copilaşi, care ţopăie împrejurul lui! Uite! Uite!

Se aude, de fapt, un cor cimpcnesc, al cărui ton ii dă Liolă. Apoi, Liolâ intră sub şopron cu Ciuzza, Luzza, Nela şi alţi ţărani şi ţărance şi eu cintezoii lui şi se-apucă să improvizeze, tropăind dm picioare, in cadenţă:

Ullarallâ! Ullarallâ! Calcă bine, uite-aşa! Calcă bine, calcă bine: Cu cît sari, — în butoiaş Vinul nou mai tare-ţi

vine,
Mai abraş
Decît cel vechi, Liolâ! Ullaralâ! Ullarallâ!
Fiecare
Zăcătoare
Calc-o bine, ca să-ţi dea Un butoi întreg din ea. Dacă sorb din el o gură, Ca-mbătat de rău de mare,
!
Mă trînteşte-n bătătură, Şi se-nvîrte-atunci cu mine M-
Cîmp şi zare,
Şi mi-e bine ! ui
Ullarallâ! Ullarallâ! d ,:
"*■■ Ullarallâ! Ullarallâ! :
Dragă mătuşă Croce, iată-ne din nou aicil"'

Claca rlde, saltă şi bate din palme.
MĂTUŞA CROCE: îh, ce veselie! Chiar aşa, parc-aţi fi l$_{a\ g}$«.
bătoare. Ce minune-o mai fi şi asta? r"
LIOLĂ: Nici o minune, mătuşă Croce. „Cine caută — „*
seşte, şi cine nu se lasă — cîştigă". * '
Fetele rid.
MĂTUŞA CROCE: Cum vine asta? • :
LIOLĂ: Nicicum. O zicală.
MĂTUŞA CROCE: Aşa? Atunci ascult-o pe asta: „Struna şi
cîntecul se spulberă în vînt". LIOLĂ *(prompt):* „Şi crîşmarul cere plata!" MĂTUŞA CROCE: Aşa e! învoială dreaptă. S-o facem ca anul
trecut, bine?
LIOLĂ: De bună seamă, mătuşă Croce, nu-ţi pierde cumpătul! Am spus numai aşa, ca să vezi că ştiu zicala pînă
la capăt.
MĂTUŞA CROCE: Atunci, să-i dăm zor, fetelor, luaţi coşurile şi lucraţi cu băgare de seamă, nu-i nevoie să vă mai
dăscălesc.
LIOLĂ: Am adus copiii să ciugulească ciorchinii rămaşi. MĂTUŞA CROCE: Numai să nu se caţere pe araci, unde n-ajung cu mîna.
LIOLĂ: O, nu-i nici o primejdie. Ăştia-s crescuţi la şcoala lui tata. Ciorchinele înalt, la care nu ajungi cu mîna, îl laşi, fără să ţi se spună că-i acru. *(Fetele fac iar haz.)* Ce-i de rîs? Nu ştiţi povestea cu vulpea? Destul. în cramă e totul gata? MĂTUŞA CROCE: Da, da, totul gata. LIOLĂ *(luînd coşurile şi panerele şi împărţindu-le fetelor şi tinerilor):* Ei, atunci, hai, apucaţi... veniţi încoace! luaţi... şi drumul!... cu cîntec: Ullarallâ! Ullarallâ!
Iese prin fund cu grupul, cintind.
MĂTUŞA CROCE *(strigînd In urma lor):* începeţi de jos, fetelor, rînd cu rînd, urcaţi cu băgare de seamă şi fiţ[1] [cu] ochii şi la copii! *(Pe urmă, către Tuzza.)* Coboară °u ei, frînge-ţi-ai gîtul! Numai eu să am grijă de toate. TUZZA: Nu, nu, ţi-am spus că nu mă duc! , ,
MĂTUŞA CROCE: Cine ştie ce prăpăd or să facă flămin, alea! Ai văzut cum se uitau? ce le mai sticleau ocb[11]'
i7Q
MZA: Am văzut, am văzut.
ITUŞA CROCE: Pentru nebunul ăla! *(Pricind afară, în aceeaşi clipă îl zăreşte pe unchiul Simone.)* Oho, vine un-chiu-tău... Ia te uită, îşi aruncă picioarele de parcă n-ar fi ale lui... Să ştii că-i bolnav de-a binelea!
Sub şopron se iveşte unchiul Simone, încruntat.
OCHIUL SIMONE: Dragă verişoară, bună ziua. Bună ziua, Tuzza.
Bună ziua.
. CROCE: Nu te simţi bine, vere? Ce ai? L SIMONE *(scărpinîndu-se în cap, sub bereta pado-VWM):* Necazuri, verişoară, necazuri. lTUŞA CROCE: Necazuri? Ce necazuri poţi avea dumneata?

OCHIUL SIMONE: Eu nu, ce-i drept... dimpotrivă, eu... [jlTUŞA CROCE: Ţi se simte rău nevasta?
OCHIUL SIMONE: Ei... zice... zice că... în sfîrşit... ATUŞA CROCE: în sfîrşit, ce? Vorbeşte: am oameni în vie
şi vreau să-i păzesc. NGHIUL SIMONE: Ai şi început culesul? 1TUŞA CROCE: Da, chiar acum.
NCHIUL SIMONE: Fără să-mi spui un cuvînt? [liTUŞA CROCE: Nu te vede omul de două zile! Mult venin mi-au făcut viperele astea din vecini! Nu voiau să vină şi pe urmă, aşa dintr-o dată, ca din senin, au venit toate-n păr şi-acum sînt jos, cu coşurile. NCHIUL SIMONE: Mereu grăbită, dumneata, verişoară! ÂTUŞA CROCE: Eu? Grăbită? De ce grăbită? Viespile stau
să mănînce toată via...
HCHIUL SIMONE: Nu vorbesc numai de cules... ci şi de altceva... de mine... Nu ştiu de ce-ţi place să-ţi frîngi grumazul, numai ca să nu laşi timpul să lucreze! tTUŞA CROCE: Oh, în sfîrşit, pot să aflu ce ai? Dă-i drumul! Văd că-mi cauţi pricină... CHIUL SIMONE: Nu, nu-ţi caut pricină dumitale, ■ şoară, cu mine am ce am, cu mine! [TUŞA CROCE: Din pricina grabei? "CHIUL SIMONE: Tocmai: din pricina grabei. [TUŞA CROCE: Cum adică?
veri-

479
UNGHIUL SIMONE: Cum? Crezi că uşoară povară port
pe umeri? A fost ieri la mine cumătrul Cola Randi MĂTUŞA CROCE: Ah, da, l-am văzut trecînd!
'■
UNCHIUL SIMONE: Şi ai stat de vorbă? MĂTUŞA CROCE: Nu, ne-a ocolit de departe. TUZZA: Toţi ne ocolesc, acum, cînd trec pe-aici! UNGHIUL SIMONE: Vă ocolesc, fata mea, pentru că lu$_{meQ}$ văzîndu-mă aci, îşi închipuie... îşi închipuie ceea ce' din mila lui Dumnezeu nu este, şi nici n-a fost vrei odată. Sufletul nostru e curat: dar pe dinafară, din pj. cate...
MĂTUŞA CROCE: Bine, bine... ştiu asta, unchiule Simone şi trebuia să ne-nchipuim din vreme că pizmaşii au să se poarte aşa. Ce să mai vorbim, acum... *(Către Tuzza.)* Şi tu, proasto!
UNCHIUL SIMONE: Ei, dar obrazul, verişoară, obrazul?.,. Toţi cei care vă ocolesc cînd trec pe aici, vin la mine să mi-o spună de la obraz! MĂTUŞA CROCE: Mde, vrei sau nu vrei să-mi spui ce naiba ţi-a spus cumătrul dumitale, Cola Randisi? UNCHIUL SIMONE: A venit anume să-mi spună: „Rleste-mată grabă!" — de vrei să ştii. De faţă cu nevastă-mea a zis că s-a mai văzut să vină copii, nu după patru, ci chiar şi după cincisprezece ani de la nuntă. MĂTUŞA CROCE: Of! Şi eu stau şi ascult ce ţi-a putut spune, ca să te tulbure într-atîta. Dar, ia zi: ce i-ai răspuns? Cincisprezece ani? Şaizeci cu cincisprezece, cît fac? şaptezeci şi cinci, îmi pare. Vere, la şaizeci — ba; şi îa şaptezeci şi cinci — da?
UNCHIUL SIMONE: Şi cine ţi-a spus că la şaizeci ba? MĂTUŞA CROCE: Ei', faptele, vere.
UNCHIUL SIMONE: Nu, verişoară. Faptele...
Ezită să spună.
MĂTUŞA CROCE: Care-s faptele?
UNCHIUL SIMONE: Că la şaizeci, da.
MĂTUŞA CROCE: Cum?
UNCHIUL SIMONE: Da, da. Chiar aşa.
MĂTUŞA CROCE: Nevasta dumitale?
UNCHIUL SIMONE: Mi-a destăinuit azi dimineaţă.
TUZZA *(muşcindu-şi mlinile):* Ah! Liolâ!
480
■jŞA CROCE: Ţi-a făcut-o!
■A: Iară de ce erau bucuroase viperele alea! „Cine
■jaută — găseşte, cine nu se lasă — cîştigă!"
■îIUL SIMONE: Ho-ho, domol, să nu-ndrugăm iar verzi
■ji uscate.
■jŞA CROCE: Nu cumva crezi că-i al dumitale?
■A: Liolâ! Liolâ! l-a făcut-o! l-a făcut-o! şi mi-a fă-
■iut-o şi mie, tîlharul!
■HIUL SIMONE: Să nu clevetim... să nu clevetim...
■JŞA CROGE: Aşa ţi-ai păzit nevasta, bătrîn neghiob?
■A: Şi i-am spus! De-o sulă de ori i-am spus să se pă-

wească de Liolâ!
■ IUL SIMONE: Ho, ho! Băgați de seamă, nu-l mai
Huați atît pe Liolâ ăsta in gură, pentru că şi nevesti-mi
■u i-am poruncit, să tacă alunei cînd mi-a zvîrlil în
■ață aceeaşi învinuire despre tine, şi încă adevărată!
■UŞA CROCE: Că acum n-o fi?! N-o fi şi mai adevărată
■pentru nevastă-ta, hoaşcă încornorată?
HCHIUL SIMONE: Verişoară, pentru Dumnezeu sfîntul,
■Vrei să mă scoți din țîțîni!
■jŞA CROCE: Ei, haida-de! Ca şi cum n-am şti!
■HIUL SIMONE: Ce ştiți?
■JŞA CROCE: Ce ştii şi dumneata, ba chiar mai bine
■Jecît oricine.
SCHIUL SIMONE: Eu ştiu că, aici, cu fata dumitale n-am
■jvut nimic de-mpărțit: mi-am Făcut pomană şi atît.
■Dar la nevastă-mea, eu am fost, eu am fost!
■fŞA CROCE: Da, patru ani fără rod! Du-te, du-te şi ■ntreabă acum cine u fost la nevasta dumitale!
TEZA: Ți-ai făcut pomană, mai ai obrazul s-o spui! ■JŞA CROGE: Chiar aşa! După ce s-a lăudat tuturora şi Ttevesti-si, că-i al lui copilul, numai din îngîmfare, JUndcă ştia că altfel n-ar fi putut!
UZZA *(schimbindu-şi dispoziția, dintr-o dată):* Ajunge! I Ajunge! Nu mai striga, acum! Ajunge!
••TUŞA GllOGK: Ah, nu, draga mea, vrei să mă dau bă-Tută?
■A: Şi ce ai vrea să facă? Dacă-l **lua** pe **fiu-meu, cu Toate** că ştia al cui e, cum să nu-l recunoască pe al **ne-**
kesti-si...
481
Ri rirandello — Teatru
UNGHIUL SIMONE: Şi care e al meu! al meu! Vai de cel îndrăzneşte să-mi cîrtească nevasta... ᶜe
In clipa aceasta, ***din*** *fund, ijare Mila, foarte liniştită.*
MITA: Oh, aici era zarva asta?
TUZZA: Pleacă, Mita, pleacă, nu mă-ntărîta!
MITA: Eu, Tuzza, să te-ntărît? Ferească Sfîntul!
TUZZA *(repezindu-se s-o Inşface):* Luați-o de aici! luați.ₒ din fața meal
UNGHIUL SIMONE *(apârind-o):* Ho-ho! Sînt şi eu pe-aici
MĂTUŞA GROCE: Ai neruşinarea să te arăți înaintea mea? Pleacă! Pleacă! Afară de-aici!
MITA *(arâtînd-o soțului):* Ia te uită cine vorbeşte de neruşinare !
UNGHIUL SIMONE: Nu, tu nu, tu nu te-amesteca, draga nevestică! Intoarce-te acasă! Lasă-mă pe mine să te apăr!
MITA: Ba nu, aşteaptă, vreau să-i amintesc Tuzzei o vorbă veche de la noi. „Gine-ntîrzie şi nu-i de vină, nu se cheamă că e vinovat". Am întîrziat, ce-i drept, dar n-am fost vinovată. Tu mi-ai luat-o înainte, dar te-am ajuns din urmă.
TUZZA: Pe cărarea mea m-ai ajuns!
MITA: Nu, dragă! a mea e dreaptă şi adevărată, nu ca a ta, strîmbă şi mincinoasă.
UNCHIUL SIMONE: Nu te frămînta atît, dragă nevestică! Nu vezi că o fac într-adins, ca sate întărite? ! Du-te, du-te, ascultă-mă pe mine! Haide, du-te acasă!
MĂTUŞA CROCE: Ia priviți-l! Ia ascultați-l! „Dragă nevestică!"
TUZZA *(către Mita):* Ai dreptate! Ai dreptate! Ai fost mai pricepută decît mine! Tu cu fapta, eu cu vorba!
MITA: Cu vorba? Nu s-ar zice!
MĂTUŞA CROCE: Cu vorba, cu vorba, dai Pentru că nu J e înşelăciunea, cum s-ar părea! înşelăciunea e la tm şi nu pare!
UNGHIUL SIMONE: Oh, ce naiba, isprăviți ori ba? 1
MĂTUŞA CROCE: îl vezi? Tu-l ai, acum, pe bărbatu-t» care te apără, cu toate că l-ai înşelat! In schimb) i*
482
ea, nu, n-a vrut să-şi înşele unchiul: s-a aruncat la j picioarele lui, plîngînd ca Măria Magdalena! ■[CHIUL SIMONE: Asta aşa-i! Aşa-i!
■"UŞA CROCE: Uite, vezi? Ți-o spune el însuşi! el care-i toată pricina răului, numai ca să se poată mîndri în fața ta şi-a satului întreg...
: Şi dumneata ai putut să îngădui, mătuşă Croce?Ia te uită! Cu prețul cinstei fetii dumitale? Da, este înşelăciune, într-adevăr, şi chiar acolo unde nu pare: în averea bărbatului meu, pe care voiați să puneți mina cu prețul ruşinii

voastre!
pHIUL SIMONE: Destul! Destul! Ajunge! în loc să vă răciți gura de pomană și să vă luați de păr fără să dobîndiți nimic, mai bine să-ncercăm împreună să ajungem la un liman. Doar neamuri sîntem! fTUŞA CROCE: La liman? La ce liman vrei să mai ajungi, hodorog tîmpit? Sîntem neamuri, zici! Limanul ai să-l găseşti singur, ca să îndrepți toată paguba adusă feti-mi!
•[CHIUL SIMONE: Eu? Eu trebuie să mă gîndesc Ia copilul *l* meu, de-acum înainte. La al vostru s-o gîndi tată-su. *9* Liolâ n-o să tăgăduiască în fața mea că nu-i al lui. TUZZA: Care copil?
UNCHIUL SIMONE *(buimăcit de întrebarea care l-a lovit ca*
i *un cuțit pe la spate):* Ce vrei să spui, cum care copil?
MITA *(prompt):* Al tău, draga mea, de bună seamă! Care
I vrei să fie? Eu îl am aici pe bărbatu-meu, el nu se poate
E îndoi de mine.
tTCHIUL SIMONE: Isprăviți o dată, voi două! Acum că ne-I vastă-mea a vrut să-mi facă bucuria asta, nu trebuie E să-și facă sînge rău din spusele voastre. Lăsați-mă pe mine, vorbesc eu cu Liolâ.
Se aude apropiindu-se, puțin cite puțin, corul culegătorilor de vie.
: Ba nu, ajungă-ți! Să nu îndrăzneşti să vorbeşti în numele meu, m-auzi! Dacă o faci, vai de pielea dumitale!
pHIUL SIMONE: O să-l iei de bărbat, pentru că așa e drept. Numai el poate să-ți dea o stare și copilului un nume, căci al lui e. Așa că lăsați pe mine, îl înduplec
483
6U, așa cum îmi spune inima. Uite-l că vine. Lâs ți-mă să-i vorbesc.
a∗
Lîolă se-ntoarce cu grupul, cintind în cor un cintec de cules. Abia ajuns sub şopron, văzînd-o pe Mita şi pe unchiul Simone, şi fețele descompuse ale mătuşii Croce şi Tuzzei, grupul care poartă ca-ntr-un triumf coşurile pline de struguri se opreşte şi-şi întrerupe cintecul. Numai Liolă, ca şi cum n-ar vrea să-şi dea seama de nimic, continuă să cinte şi să înainteze, cu coşul său, pe care-l goleşte prin fereastra cramei.
MĂTUŞA GROGE *(ieşindu-i în întâmpinare):* Ajunge! AjungeI Goliți coşurile, fetelor, şi aruncați-le colo. Nu-mi mai stă capul la voi, acum.
LIOLÂ: De ce? Ce s-a-ntîmplat?
MĂTUŞA GROGE *(femeilor):* Hai, plecați, imediat! Mai încolo poate, o să vă chem iarăşi.
UNGHIUL SIMONE: Vino-ncoace, Liolâ!
In fundul şopronului, Moscardina, Ciuzza, Luzza, Nela şi *celelalte femei o înconjoară pe Mita şi o sărbătoresc pentru că le-a uns la inimă pe toate. Tuzza le iscodeşte şi se mistuie în ea; încet-încet, se trage înapoi pînă la uşa casei şi se ascunde înăuntru.*
LIOLĂ: Ai o vorbă cu mine? Iată-mă-s!
UNCHIUL SIMONE: Vino şi dumneata, verişoară.
LIOLĂ *(cu aer de poruncă):* Mătuşă Croce, fă-te încoa!
UNGHIUL SIMONE: Astăzi e o zi binecuvîntată şi trebuie să fie sărbătoare pentru toți!
LIOLĂ: Foarte bine! Să cîntăm. Căci struna şi cîntecul nu se spulberă în vînt, cum zice mătuşa Croce. Sau poate, așa o fi, da-s ale mele; eu şi vîntul, unchiule Simone, sîntem frați.
UNGHIUL SIMONE: Ştim, ştim cu toții că eşti un zvîntu-rat. Dar a venit vremea să-ți bagi mințile-n cap, dragul meu.
LIOLĂ: Mințile? Aoleu, mor.
UNCHIUL SIMONE: Ascultă-mă, Liolâ. întîi de toate, trebuie să-ți spun şi să te bucuri că Dumnezeu s-a îndurat în sfîrşit de mine...
484
rŞA GROCE: ...ia aminte, ia aminte la vestea asta, tu care nu ştii nimic!...
IUL SIMONE: Ți-am spus au ba să mă laşi pe mine să 'orbesc. .
...Lasă-l să vorbească!
ŞA GROCE: Bine, bine, vorbeşte, vorbeşte... Chiar)omnul Dumnezeu s-a îndurat de domnia-ta!
IUL SIMONE: Așa să ştii, domnia-ta, s-a îndurat, şi, upă patru ani, nevastă-mea s-a hotărît în sfîrşit să... *A:* Ah, da? Adevărat? nevasta dumitale? pe loc îi fac KO poezie!
OCHIUL SIMONE: Aşteaptă! Aşteaptă! Ce poezie! BJÂ: îngăduie-mi măcar să-i fac o urare! ■HIUL SIMONE: Ai răbdare-ți spun, ce naiba... HA: Oh, nu te supăra! Cred că te simți în al nouălea cer, "de ce să-ți faci sînge rău? Haide, că am poezia aici, în vîrful limbii!
SIMONE: Lasă poeziile, ți-am spus: altceva ai tu c făcut acum.
JOLĂ: Eu? Nu ştiu să fac altceva, eu, unchiule Simone!
HţJŞA CROCE: Chiar... chiar așa... nu ştie să facă altceva,
Sărăcuțul de el... *(Se apropie de Liolâ, îl prinde de braț*

şi-i spune încet de tot, printre dinţi:) De două ori mi-ai
Itenorocit fata, tîJharule!
10LÂ: Eu, fata? îndrăzneşti dumneata să-mi spui asta mie, de faţă cu unchiu' Simone? El ţi-a nenorocit-o, Je două ori, nu eu! BA CROCE: Ba nu, tu! tu!
■■»: EI! El! Unchiu' Simone! Să nu măsluim cărţile [în văzul lumii, mătuşă Croce! Eu am venit aici să cer Jinstit mîna fetei dumitale, fiindcă niciodată nu m-aş Hi putut gîndi că...
■TŞA CROCE: Ah, nu? După cele ce-ai făcut cu ea? OLÂ: Ku? Undau' Simone!
lSA CROCE: Unchiu' Simone, tocmai! Chiar el! [1]: Oh, spune dumneata, unchiule Simone ! Vrei să tăgă-Buieşti acum şi s-arunci copilul în cîrca mea? Ce-s glumele astea? Eu de-abia am apucat să-i mulţumesc lui [Dumnezeu că nu m-am prins în năvodul în care mă în-[curcasem fără să bănuiesc nimic. Haida-de, unchiule
485

Simone! Ce fel de moşneag eşti dumneata, pot să şi eu? Nu-ţi era de-ajuns un copil cu nepoata? torni unul, cu nevasta? Ce ai în trup? Flăcările i$_a$ sau foc dumnezeiesc? îl ai pe Satan? Pe Ducă-se pustii? Dumnezeu să ferească şi să mîntuie toate n?^{e} mele cu fete ! $^{a'}$
MĂTUŞA CROCE: Că bine zici, chiar de el, chiar de el t
buie să se ferească mamele cu fete! ®"
UNCH IUL SIMONE: Liolâ, nu mă face să vorbesc! Nu mă f$_{ac}$ Liolâ, să fac ce nu trebuie şi ce nu vreau să fac! Vez' bine că între mine şi nepoată-mea n-a fost, şi nici n$_u$' putea să fie nici un păcat! Atîta a fost, ca s-a aruncat la picioarele mele, căindu-se de ce a făcut cu tine si mărturisindu-mi starea în care se află. Acum nevastă-mea ştie tot. Iar eu sînt gata să jur în faţa lui Cristos cel sfînt şi în faţa tuturor că m-am lăudat pe nedrept cu copilul care, la o adicătelea, e al tău! LIOLÂ: Cu asta vrei să-mi dai să înţeleg c-ar trebui s-o iau
pe Tuzza?
UNCJÎIUL SIMONE: Poţi şi trebuie s-o iei, Liolâ, pentru că aşa cum e adevărat că-n cer e un Dumnezeu şi o Sfîntă Fecioară, tot atît de adevărat e că n-a fost a nimănui decît a ta!
LIOLÂ: He-he-he, cum o întorci dumneata, dragă unchiule Simone! ...Am vrut, da, înainte. Din omenie, nu de altceva. Ştiam că, însurîndu-mă cu ea, toate cîntecele mi-ar fi pierit în suflet. Tuzza nu m-a vrut atunci...! Butoiul plin şi nevasta beată? Unchiule Simone, mă- tuşă Croce: amîndouă lucrurile, deodată, nu le putem avea!... Iar acum, că jocul vostru a dat greş... Nu, nu, mulţumesc domniilor-voastre! mulţumesc! *(Iade mină doi dintre copii.)* Hai să mergem, băieţi! *(Porneşte, apoi se întoarce.)* Pot s-o fac din omenie: asta da. Mă-nvîrt şi mă sucesc şi văd că aici e un cop» de prisos. Bun, nu-i nici o greutate. O să sporească grijile maică-mi. Copilul, spune-i Tuzzei, mătuşa Croce, dacă vrea să mi-l dea, îl iau! TUZZA *(care a stat ghemuită deoparte, aruncînd flăcări *' ochi, la aceste ultime cuvinte se repede la Liolâ cu cuţit):* Aşa, copilul? Na, să te saturi!
486
Toţi ţipă, ridicînd mlinile şi alergind s-o reţină.
Mita simte că leşină, dar e imediat susţinută şi ***mlngiiată*** *de unchiul Simone.*
WLk (prompt, a înşfăcat braţul Tuzzei, iar cu cealaltă mînă Mo loveşte peste degete pînă scapă cuţitul jos; rîde şi-i asi-Mgură pe toţi că nu s-a întîmplat nimic): Nimic, nimic... nu s-a-ntîmplat nimic... *(De îndată ce Tuzzei îi cade cuţitul, pune piciorul pe el, şi spune din nou într-un rtset larg:)* Nimic! *(Se apleacă să sărute căpşorul unuia idintre cei trei copii: pe urmă, privindu-şi un fir de înge pe piept):* O zgîrietură, o nimica toată... *(Îşi trece degetul peste zgîrietură şi pe urmă îl pune pe buzele iTuzzei.)* Poftim, gustă! — E dulce, ce zici?... *(Femeilor care o reţin.)* Lăsaţi-o! *(O priveşte, apoi îşi priveşte copiii, pune mîinile pe creştetele lor şi spune adre-sîndu-se Tuzzei:)*
Nu mai plînge! Fii cuminte! Cînd s-o naşte, dă-mi-l mie. Trei cu unu patru. Fie! îl voi învăţa să cînte!
CORTINA

Colonia cea noua Mit

Martei Abba

in românește de *Margareta Bărbuță*

Personajele

SPERA -MITA - LA DIA—MARELLA -"5TTTORA - NELA -JȚURRAQ. -£ROCCO - -Jupîn NOCIO nJUlEO. - PÂTÎS"
- FILLICO - BURRANIA - QUANTERBA -TRENTUNO - CIMINUDU - OS-DE-SEPIE -IL RICCIO - JttJCGIOJUALAfiNi-j- BACCHI-BACCHI - FILACCIONE - PALLOTTA.
Un țăran tînăr Marinari — Pescari — Oameni din echipaj — Vameşi

Nota traducătorului

Cele mai multe personaje au nume cu o semnificație mai mult sau mai puțin simbolică, sau caracterizantă pentru personaj. De ex.: La spera *înseamnă Speranță, dar şi Rază de soare,* Mita *cea blinda;* La Dia *Zeița;* Crocco *Cîrlig;* Doro *De aur;* Burra-nia *ar putea însemna Furtunosul,* Trentuno *Al treizeci şi unulea;* II Riccio *Clrlionțatul;* Filac-cione *ar putea fi Deşiratul, iar* Bacchi-Bacchi *Bale-Bate.*
Am lăsat totuşi numele în italieneşte, pentru rezonanța lor specifică.

-

Prolog

Circiuma liți Nur.r.in d'AlatȚna în piața unui pori dintr-un oraş marin de miazăzi.
Peretele din fund e împărțit în două **părți** care formează la mijloc un mic unghi. In partea slîngă, care intră în acest unghi, e împlîntală o etajeră înaltă şi spălăcită, pe ale cărei rafturi stau înşirate sticle prăfuite cu băuturi de toate culorile, în fața etajerei, o tejghea de circiumă de tip străvechi, cu o scobitură în mijloc pentru monede. De o parte a tejghelei se află chiuveta, înconjurată de sticle, pahare şi păhărele; de cealaltă parte, o maşină de spirt, cu un ibric vechi de cafea, din aramă, cu minerul de os; şi, împrejurul său, căni grosolane de ceramică, ciobite.
Cealaltă parte a peretelui din fund, mai reliefată, constă aproape în întregime dintr-o fereastră mare de sticlă, murdară, întretăiată de vergele de fier, care începe cam la un metru de la pămînt şi se sfîrşeşte aproape lîngă tavan. Prin această fereastră abia se desluşeşte piața portului, la lumina unui felinar din față.
în peretele din dreapta e uşa principală, al cărei prag e luminat de felinarul care atîrnă afară sub firmă, fără să se vadă.
La stînga, în colț, o uşiță dă dinspre tejghea în bucătărie. Mai în față în sală, este o altă uşiță închisă prin care se coboară în pivniță.
De-a lungul pereților şi în mijloc mese mari şi mici, cu bănci şi cu scaune de jur împrejur.
493
e luminată cu zgtrccnie de lămpi care le do tavan. K murdară si mohonta. Afară, maroa o agitată do un vint furios.
bătrînul circiumar.Jjsmia.
La ridicarea cortinei, „„„.....
d'Alagna, sfrijit şi încovoiat, cu barba lungă, se foieşte'cTi o cîrpă printre mese, şterge şi aşază la loc scaunele. Poartă pe cap o şapcă de postav albaslru-închis, cu cozoroc de piele; iar pe spate un şal veclii, miţos, de culoare cenuşie, cu cîțiva ciucuri rămaşi atîrnîndu-i la capete. Aşezat la prima măsuță de Ungă peretele din stingă, în planul Intli ,JiHțriruLl peşcaEjrbpa, de vreo şaizeci de ani, a sfîrşit cina şi acum trage din pipă, dormitînd. Are pe cap o beretă de marina lungă şi turtită, în formă de limbă de culoare roşie, dar murdară şi îngălbenită, trasă spre spate şi atîrnîndu-i pe ceafă; ochii stinşi şi apoşi; barba scurtă, dar deasă şi învolburată; pe umeri îi atîrnă tunica ponosită şi decolorată, toată numai petice vechi şi noi, de culoare vie; în loc de vestă, o eşarfă roşie, spălăcită, înfăşurată în jurul mijlocului; pantalonii albi de pînză, puțin

suflecați pe pulpele arse de soare; şi picioarele desculțe. Puțin după aceea intră pe uşa principală şi rămîne în cadrul ei, Jupln Nocio, plin de o mîndrie dispreţuitoare. E un zdrahon bătrîn, înalt, voinic şi spătos, încruntat, cu privirea mînioasă. E îmbrăcat ca un bozaJpronrietar de bărci peşcfjxzşlLrîntr-un costum de catifea albastră, cu haina pînă-n talie şi pantalonii largi; o eşarfă de mătase albastră ca cerul (fără luciu) îi înfăşoară mijlocul, în loc de vestă; poartă pe cap o beretă de blană; n-are mustață, iar favoriții se prelungesc pîtiă In colțurile gurii.

JUPÎN NOCIO *(strigînd din prag):* Hei — *(un fluierat scurt)* — țeava de pipă! NUCCIO *(se întoarce auzind fluieratul şi ferindu-şi ochii de lumină cu mina dusă streaşină):* Cine e? A, dumneata. jupîne Nocio?

Se apropie în fugă, servil. " "*' 494

i NOCIO *(înainte ca Nuccio să se apropie):* Stai acolo, ă puți. *(Dar pe urmă, apropiindu-se el, privindu-l o iipâ şi apăsîndu-l uşor cu degetul pe vîrful nasului, IiTtr-o parte şi-n alta.)* Frumos nas de cucuvea! tjCClb *(trăgîndu-şi capul înapoi şi ferindu-şi nasul cu o mînâ):* Lasă-l în pace, că mi-e de folos. IN NOCIO: Dacă vrei să-ți mai fie de folos (un sfat bun dat la timp e mai bun ca o armă) ia seama cajiulmeu Dor gă nu-şi mai mînjească ghetele intrînd în vizi Iasța-va ta-jUCCIO *(țncercînd să-l întrerupă, ca să se scuze):* ...dar eu... lUPÎN NOClIO *(urmînd, dar întors spre Tobba):* ...d!}hotisi !

mBA(Jără să se tulbure): Cu mine vorbeşti, jupîne Nocio? J0PÎN NOCIO: Vorbesc cu cine mă aude. TOBBA: Atunci nu cu mine.

fljCCIO *(încereînd să reia):* Dar cum aş putea eu...? •ÎN NOCIO *(dîndu-l la o parte cu brațul):* Dă-te mai în-I colo! *(Lui Tobba.)* Ba, dacă vrei să ştii, chiar cu tine B vorbesc!

TOBBA: Ei bravo! Şi ce v-am furat eu? 11N NOCIO; Ntu trebuie să-i suceşti capul băiatului meu.

ÎOBBA: Eu?

■ÎN NOCIO: Da, tu, vorbindu;! despre insula ta, vedea-f-aş scufundată în vecii vecilor!

TOBBA *(ca şi cum s-ar fi aşteptat la altceva):* Aha, insula! *(Surîde.)£a£dAisul* oamenilor răl. IIÎPÎN NOCIO *(luiNuccîoJT orEeşte* de ea, de parcă n-ar fi ■ptat acolo douăzeci de ani cu domiciliu forțat!

ŞBA: Hoț şPvăgăTond. ETda. Dar daca-i vorblTde hoț... *(îşi scoate haina şi o arată)* uitați-vă: mai multe petice aici decîf răni pe trupul lui Cristos. HPÎN NOCIO: Lasă, că peticele, voi, sărăntocii, le purtați... ŞlBA *(sculîndu-se):* ...cu veselie, da, ca pe nişte steaguri. Iar cît despre vagabond, mă doare s-o spun, dar aş vrea să-mi aduc aminte măcar de o zi, de o singură zi lăsată de Dumnezeu pe pămînt, în care n-am muncit.

NOCIO: Frumoasă muncă, contrabanda! : Eu n-am profitat niciodată din ăsta.

4?5

NUoSo: BaTs'ta-i chiar sfîntul adevăr (dacă ny-i Vorba TORBI-Asigur el, cu mîinile lui, n-a furat AioiodaU.

TOBBA. lai sigur, ' { :upîne Nocio, mțmca după Adevărat Cit despre mj J *V* niciodată do PnSCaaitcFeva. Incasă, d-arcă. Cu ceva plată în plus, jUPiNCIOAha, va să zică simți riscul? Aşadar ştn ca faci ceva rău? . G *făceam* dacă-i vorba.

TOBBA *(contând, cu KJi* lasă. Rău era pentru

mmmm

nu; şi jooliți-4e-ji£LeHftatip£fi JUPÎN NOCIO: Atunci n-ai decît jiă—te dacă pentru tine e mai bine acolo. TOBBA: Măcar de-aş putea! Dar nusapoate, o ştii doar. A fost evacuată, după ultimul cutremur de pămînt,

(pfînor3urdesus. "
d îd şi oa

l

"-pfîînoriîîîresus.
JUPÎN NOCIO: Ei da. Se zice (mi-au spus de curînd şi oamenii mei) că -eo scufundă tot mai mult.
TOBBA: Sentința e dată: într-o bună zi o să dispară, înghițită de apă. Cînd ne-au dus de acolo, pe noi cei cîțiva salvați — să fi fost o închipuire oare? — ne-ani uitat spre muntele cel înalt, pe cînd ne îndepărtam, şi [ni] s-a părut că s-a turtit dintr-o dată. li văd şi acum, aşa cum era, pe cer. Părea că respiră. Coastele netede, ca de pluş. Iar în luminişuri, piatra stîncii golaşe era încă încinsă de soare şi ardea cînd o atingeam, ori d[e] cîte ori mă duceam într-acolo după ceasurile de munca, la căderea serii. Şi căsuțele de pe culme, cînd noapte se destrăma, îşi spălau cele dintîi fațadele la luiw[n]
4
orilor; ca şi noi, care ne spălam mutrele cu apă. Era altceva decît apa asta neagră şi puturoasă, care duh-j neşte încinsă, din golful nostru! Jur împrejur, un tre-j mur de ape atît de albastre, că cerul părea alb. HtN NOCIO *(lui Nuccio):* Uite aşa mi-l încîntă, pricepi? pjBA: Nu l-am căutat niciodată pe fiul dumitale. El vine I după mine.
■N NOCIO: Şi tu, cînd vine, goneşte-l din porunca mea. ■JBA: Ține la mine, pentru că dumneata nu ții. ■N NOCIO: Eu nu te țin nici de bine, nici de rău. Vreau I numai ca fiul meu să n-aibă de-a face cu tine.
Sfinții se fac din lemn rău, ține minte asta, jupîne
NocioT " ----------
NOCIO: Te-am prevenit.
Vrea să plece.
!IO: Nu vreți să beți ceva? Am un vin, că numai cît îl miroşi, te amețeşte.
jM NOCIO: Mulțumesc, dragă. Nu beau vin de la tine. Aici, <u>în fața uşii, mă</u> aşteaptă fiică-mea. *(Lui Tobba.)* Ai avut îndrăznealalTâ-l puiplTTJord să-mi ceară să cumpăr rabla aia de coajă a ta care ia apă pe toate părțile şi să te iau cu mine pe bărci. : Ați face o faptă de inimă.
■N NOCIO: Şi ce-ai vrea să fac cu strecurătoarea aia?
3BBA: Ar putea ține la larg fără mare osteneală, dacă ați
Repara-o.
IN NOCIO: Şi pe tine cine te repară? : Sînt bătrîn, dar sînt os bun.
în momentul acesta intră pe uşa principală, Mita, N-are încă douăzeci de ani. E proaspătă, blondă ca spicul, cu cozile împletite strins într-un coc pe ceafă. Are o fustă neagră de lină, lungă pînă la glezne, foarte largă şi plisată, înfoiată în părți, o vestă de catifea violetă, deschisă pe piept, lăsînd să se vadă o stofă galbenă cu fir de aur. Poartă pe cap o mantelină de postav negru, care-i coboară pe spate, rotundă, pînă în talie. Cînd merge, o ține de ambele capete pe dedesubt, cu pumnii strînşi încrucişîndu-şi brațele pe piept, Incit aproape îi
497

acoperă fața. Descoperindu-şi capul, va ține manlelina pe umeri, doar cu partea de sus coborîtă şi întoarsă înapoi ca un capişon, făcînd să apară astfel căptuşeala de mătase albastră.
MITA *(cu brațele ridicate, ca pentru a-şi acoperi fața)*- u tată! Ajutor! Ajutor!
' "
JUPlN NOGIO *(întorcîndu-se repede):* Ce e? Ce ți-au
Dă *fuga afară pe uşa principală.*
NUGG1O: Vreun bădăran?
MITA: Nu',j3femeie! Ofemeie stricată!
Intră din nou Jupin Nocio, tlrlnd-o cu brutalitate in tavernă pe Spera. E o <u>femeie de ş</u>JkuidĂ. ai cărei ochi întunecați şTpttni de disperare aruncă fulgere pe un chip atît de fardat încît pare o mască. In contrast cu fața atît de vopsită sînt dantelele vechi şi decolorate ale vesmîntului său zdrențuit, larg deschis involt. Veche şi zdrențuită este şi*

l

NOGIO: Dintr-uh pumn te fac praf! : Nu mă apropiasem de ea. Mă apropiasem şi mă<u>ui-</u>,.a<u>m *nşHjlşi*</u> *pune miinile in jurul ochilor)* la ferealra de colo, ca să văd...
O*(întrerupînd-o, se întoarce către Jupin Nocio):* Lă-Jgați-o în plata Domnului, jupîne Nocio: ştiu pe

cine ■caută ea aici. •BBA:
: !?»■ t.iil.iil fn])ili]lijrj
N NdCIO *(Mitei):* Hai să plecăm. N-ar fi trebuit să Şe las afară. *(Şi iese cu Mita, bombănind.)*
Blestemat cine pune piciorul în anumite locuri.
Pleacă cu Mita.
tfUCCIO *(către Spera):* Şterge-o şi tu, repede! Ştii că aici fcu trebuie să intri singură.
ţRA: N-am intrat eu. Am fost tîrîtă.
(lmpinglnd-o afară): llacă încerci să-i pjuiJ.nL-sp.
mare copjlul pe cail-a*răcut7poţisă-ţi iei ajrtjo!
KaîdeThaide! Aîară de-aici, fără multă vorbă!
pe sinul încă wvou. r m T. *„mantia" sa groasă de culoare închisă, sub care obişnuieşte să se ascundă în mers, pentru a se descoperi*
nuieşte să se ascunaa •.,, ■ .», r
din cind în cînd, în fala cile unui trecător nocturn,
acolo la ieşirea din port,prezentîndu-se drept ceea ce e.
JUPÎN NOCIO: Ce i-ai făcut fetei mele, ticăloaso? Ce i-ai
zis? NUGGIO: Hei, păi asta-i Spera.
Din spatele tejghelei, Doro va înălţa capul pentru a
urmări totul, fără a fi văzut. SPERA *(către Jupin Nocio, care nu-i dă drumul):* Nimic,
nimici Poate să spună şi ea.
JUPlN NOGIO: Cum nimic, dacă a dat fuga încoace speriată? MITA: E adevărat: niTnir.JVţ-a sppriat, ffiliTWmms-a api;o
JUPTNNOGIO: Apropiat? Tu, de fiica mea? SPERA: Nu, dă-mi drumul!
îşi eliberează miinile cu o smucilură violentă şi se
uită la el, mîndră, în timp ce Jupin Nocio dă s-o
lovească.

Din spatele tejghelei sare afară Djx. E un băiat vioi de paisprezec£ani. crescut înainte de vreme; poartă de pe acum pantaloni lungi in formă de clopot ca ai marinarilor şi în loc de haină, o bluză albastră de lină cu gulerul răsfrint; pe cap, o beretă englezească, şi ea tot albastră, ţuguiată, cu două panglici de mătase neagră atirnîndu-i pe spate.
Nu! Moşneag urîcios !jk£U
luRO . nul IYAvjoiica. 111 i i ■ ■ ■ (-■ ■ ■, ıı ıı 11 ■ ■ ■
(intorcîndu-se o dată cu ceilalţi, uimit): Ei, ia te , uită 1 Tocmai el!)BBA: Da' pe unde a intrat?
"CIO: Prin bucătărie! Ah, da' să ştii că şi pe tine te kgonesc la fel.
Şi se duce spre el, amenințător.
• *(înfruntîndu-l):* Încearcă!
HO *(apucîndu-l de un braţ):* Trebuie să pleci. A fost aici tatăl tău... 16: ...l-am văzut... I'CCIO: ...şi mi-a interzis... ...l-am auzit...
499
NtJCCÎd: ...ana, erai ascuns aco'
de litru pentru Tobba
TOBBA *(brusc):* Ah, au, mulţumesc, draga. *)* Şi (ratâ pe *Spera şi i*

jjtjCCIO: Du-te şi te scaldă; apa domoleşte vinul. ţoBBA: O fi avînd şi ea nişte demoni. pORO: Eu nu plec, că plouă. fjlJCGIO: Ba o să pleci, pentru că nu vreau să am vorbe
cu tatăl tău; nu vrei să pricepi? pORO *(lui Tobba, ca şi cum n-ar fi auzit):* Ia spune, ce-i
cu insula? De ce se zice că într-o zi o să dispară în
apă? fllJCCIO: Ia mai dă-o încolo de insulă!
TOBBA *(brusc): Ah,* nu, muiţum, .o-- itfUiAiu: ia mai aa-o încolo de insulă!
BORO *(urmlnd):* Şi ea *(o arată pe Spera, şi imeaial se iu.* loORO: Nu mi-ai spus tu că pămîntul a înfrînt apele din
l:un l... ' •• . „„ fi rin mine. I ■,r;r, l„: n.,™„„„„„o ■«-"----------
ură) ...e ca şi cum ar fi cu mine. NUGCIO Auziţi, oameni buni! cu el 1 Nici nu ,i-a şters caşul II
gUrat!a ca să n-o ude leoarcă afară, nu vezi că a
ţ lui Dumnezeu?
: Clnd'o să fii pe mare, ţi-am spus, şi o să ai parte de vreme rea, aşa cum e în seara asta, dacă ştii că iatăjdajămînt marea e atît de mare, atît de mare îneît n-ar costa-o nimic* ca săacopere pămîntujsijsă-l
fHăît h i tb d

duioşie nemărginită spre
Plec.
i-ți repet că n-are rost să te întorci să-l cauți aici, IfOBBA • talerul tău. *(Lui Tobba.)* îl pune s-o plimbe cu DOR6-
, pricepi? Eu plătesc, şi ei pleacă cu bărcuța
noaptea, ca doi miri; şi tot ascultînd la sporovăielile ei, din trei lovituri el greşeşte două. Ah, dar astă-seară trebuie să mă asculte, cum o veni. N-o să-i dau nici o fărîmă de pîine să mănînce.
SPERA *(se apropie de el; li ia o mină):* Ia uită-te *(se face că-l scuipă pe mină):* ptiu! Scuip în numele lui pe pîinea ta.
NUGCIO: Aha, o scuipi?
SPERA: Da; şi pe tot ce spui. De acum înainte, cine vrea să vorbească cu mine — să vină afară! Acolo unde n-am fost niciodată. NUCCIO: Aiurezi? sau eşti beată?
SPERA *(cu ochii arzători, de parcă s-ar vedea pe mare, noaptea, în barcă):* Acolo unde cuvintele — tu nu ştii, cum e — le spui, le asculți, şi ți se par cu totul noi. *(lntor-clndu-se spre Dorb şi uitîn'du-se la el.)* Ca în gura copi; lului ăsta. *(Izbucneşte In rls; îşi flutură mîinile riscate ca pentru a alunga cuvintele acelea, şi pleacă nînd:)* Sînt beată! sînt beată!
înghită"ttîntr-un hap, atunci trebuie să te gîndeşti că daăTnroTaCe"7-e--«tin voința lui Dumnezeu...
: ...da, pentru că pe pămînt...
* • curajul omuima-jnaL
acum insula?
toŞBA: Ei, trebuie să te gîndeşti căjiujMJestuljmmai cu- "TajuL Cu el, Dumnezeu îți dă voie să învingi marea. "■■" [1] mai este şi rău, dragul meu.J3iafcun£i-
g Jg fc
cea mai înaltă culme a mun-
.eluîppuhe să-l înghită marea ca pe nimic.

Iese.
500
Intră pe uşa principală, grămadă şi cu mare larmă, de parcă, alergînd pentru a se feri de ploaie, s-ar fi ajuns unii pe alții in fața uşii, cu hainele ridicate pentru a-şi apăra capetele, sau cu clte o umbrelă mare şi ponosită, verde sau roşie, Crocco, Fillico, Quanterba, Trentuno, Papia, Filaccione, Riccio, Bacchi-Bacchi, Burrania, Os-de-Sepie, Ciminudu, marinari contrabandişti, care o împing din nou înăuntru pe Spera. Vor intra mai întii Fillicd, Quanterba şi Trentuno şi se vor repezi să ocupe o măsuță; apoi Crocco şi Papia care, trăgînd-o înăuntru pe Spera, vor încerca s-o facă să şadă cu ei la altă măsuță; apoi Filaccione, Riccio şi Bacchi-Bacchi, care vor ocupa o a treia măsuță; apoi Burrania şi Os-de-Sepie care se vor aşeza de-o parte la o a patra
501
rmînînd în picioare.
O: Dracu s-o ia 1 M-a
ciu înăuntru. Ți se udă co$_n$.
HlNUDU: Ei, dragă Tobba, nu ştii cum e cu mătăniile? I De sfinte sînt sfinte ele, dar poți să te rogi numărînd I boabele cit vrei, dacă nu pui mîna să te ajuți singur!
■CCO *(lui Papia):jjyp.7Â* că Cnrra.o n-n să se învoiască.
HA: Lcam văzut pe plajă ținîndurse după nişte pascari
B jl ă
jp marpa asta an ayuţjvurajul să arunce năvodul. llLACCIONE *(lui Nuccio):* Hei, şi jumătatea mea de litru? -"CIO: Plătiți înainte, plătiți înainte, dacă nu, nu răspund.
si arătîndu-l cu
CROCUU *(lui Papia):* Las-o FILACCIONE: Juma de litru
tului 1
RIGCIO: Hei, nutreț pentru vite! Ce ne-ai gătit? BAGCHI-BACGHI: Mai întrebi: Fasolea cea de toate zilelel DORO *(către Spera):* Eşti udă leoarcă! SPERA: Nu-i nimic.
BURRANIA *(lui Nuccio):* Dă o jumătate şi aici! OS-DE-SEPIE: Roşu, în afara contului.
între timp, Nuccio d'Alagna a adus lui Quanterba, lui Fillicb şi lui Trentuno străchinile cu ciorbă; apoi duce alte străchini lui Filaccione, lui Riccio,
lui Bacchi-Bacchi şi lui Papia. QUANTERBA: Halal torocală! Cum de nu te mustră cugetul

să ne dai să înghiţim lăturile astea? NUGCIO: Lături? Mănîncă, şi o să lingi farfuria după ce ai terminat. *(Lui Ciminudu, care a rămas cu -umbrela verde deschisă.)* închide o dată umbrela aia! CIMINUDU *(M Tobba):* Nu. Mă simt ca un popă sub baldachin. Nu-mi faceţi loc?

închide umbrela.

TOBBA: Şezi, şezi.

502

■tRANIA *(lui Nuccio):* Ascultă, tu ăla care nu răspunzi! Adu-l o dată încoa, vinul ăl roşu.

*Intră pe uşa principală, ca să se apere de ploaie, yi-ţăfâni: *" un bărbat şi două femei. Bărbatul e linăr, poartă cojoc de aba cu glugă, bonetă împletită din bumbac negru, cercei de aur în urechi, şi bocanci bătuţi în ţinte; femeile, una bătrînă şi cealaltă tînără, cu manteline pe cap. Se aşază la o măsuţă în faţă, aproape de măsuţa lui Tobba. Privesc în jurul lor şi zlmbesc cu candoare oricui întinde gitul sau saltă capul pentru a-i observa.*

(către Tobba şi Spera): He, he, păsări noi! Ia Jiitaţi-vă. OBBA: Picate de la munte.

BE-SEPIE *(lui Burrania) :* Hei, ce faci? Patru şi cu cinci Rac nouă, şi tu iei cu valetul?

PERA *(lui Doro, arătîndu-i ţăranii):* Scoală-te, du-te la ei ■şi spune-le să plece; ăsta nu-i un loc peniiiL ei,. ■NUDlJ *(reţinindu-lpe Voro care s-a sculat): Ce* faci? Stai jos. Lasă-i în pace.

Intre timp Nuccio d'Alagna s-a apropiat de masa noilor veniţi ca să-i întrebe ce vor să mănînce. S-a ridicat şi Crocco, care vrea să pună la cale o şotie.

?ERA *(lui, Doro):* Nu, du-te, du-te; uite-l pe Crocco, care ■ vrea să-şi bată joc de ei.

""*! ' '

Blp-7aîfr7aFa7rt)rTVIîncarealdă? Vin? Ardei muraţi? BlUL: Ce mîncare caldă aveţi?

!JGGIO: Ciorbă de boabe.

505

GROGCO: E bună, cumetre. Luaţi, o să vă placă. TOBBA: "" ' - '"Mn"

Intră într-adevăr pe uşa principală Currao, cu un şal violet închis ţinut cu amîndouă mîinile deasupra ' capului, ca să se apere de ploaie. După ce a intrat îl lasă să-i cadă pe umeri. Are treizeci şi opt de ani; un trup voinic şi sprinten; un aer întunecat .şi dispreţuitor. E îmbrăcat în negru, cu şapcă de piele, bluză de marinar, pantaloni în formă de clopot şi brîu de mătase. Intrînd, o zăreşte pe Spera care-i face semn să ia seama la Crocco, şi se opreşte să-l privească, urmărindu-i totodată pe flăcăul cam nătă-fleţ şi pe cele două femei.

NUCCIO *(lui Crocco):* Tu ce te bagi?

CROCGO: Voiam să ştiu dacă a debarcat acum, sau...

CURRAO *(apucîndu-l de un braţ):* Şi nu ţi-e ruşine?

CROCCO: Oho, tu? Cine te-a poftit?

NUCCIO: Ah, să ştiţi...

FLĂCĂUL *(sculîndu-se):* Drept cine mă luaţi?

GURRAO: Drept o aterină printre raci, cumetre!

CROCCO: Rac? Stai că i-o plătesc eu!

PAPÎA *(apropiindu-se):* Debarcă sau se îmbarcă? Barca-i gata! TRENTUNO *(ca mai sus, către cea tinără):* Mai sîntem şi noi pe aici, cumetriţo!

CURRAO *(flăcăului):* Plecaţi de aici, ce mai aşteptaţi! *(Celorlalţi.)* Şi voi daţi-vă la o parte!

NUCCIO *(lui Currao):* Oho! Cine te-a făcut stăpîn în casa mea? *(Către ţărani.)* Luaţi loc, luaţi loc.

FLĂCĂUL: Nu, vă'mulţumesc' *(Către femei.)* Să mergem!

Şi iese cu ele pe uşa principală.

n-ai in-

IAO *(strînglndu-i braţul ca intr-un cleşte):* Ia seama: le furat furi tu şi alţii aici de faţă, oamenii tăi, mai păcătoşi decît tine, au furat; şi am intrat la zdup ren, şi împreună cu mine Quanterba, şi ăsta *(II arată Ype Ciminudu)* şi bătrînul de colo *(ti arată pe Tobba),* jnoi, pricepi? şi tu nu, cu toate că furi mai departe. [Aşadar, nu eu fac ii4difi *(di U*

XO *(smucindvL˙ştl)raţulf:* Eu? Dovedeşte-o! RAO *(brusc):* Asta e dovada. DGGO: M-au băgat la zdup şi pe mine, nu ştiu de cîte

ori.

• Aha, îmi goneşti clienţii? ,T „x „ fană sfîrLL-Lmnrei

ţeles încaT? CURRAO *(lui Crocco):* Ţi-am spus şi ţi-am repetat deuscal n-am fost niciodată şi nu vreau să se i

unul din—~~eei oare~~ KÎrrbMftrrei însemnaţi cu fierul CROCCO: Şi dacă nu iese cum vrei tu, ce faci? Te

r!l

ne denunți ca să fim arestați?

504

ijpfA: Şi pe mine! şi pe mine!

xO: Dar mai puțin decît pe noi toți. Şi v-au eliberat imediat.

jUANTERBA: E adevărat! e adevărat! jjIINUDU: Aici trebuie să fie un spion. NO: Un trădător!

: îți vine să ieşi în uliță şi să începi să urli ca nebunii !

ià-DE-SEPIE: Aşa nu se mai poate!

JBRAO: Dacă te opreşti doar să te uiți la nişte copii care i se joacă pe plajă, sau te aşezi pe băncuța de la dig şi i te uiți la bărci, şi te pomeneşti că vin numaidecît să-ți : pună mîna-n piept, şi să te bage-n fiare: „La zdup". Şi nici măcar nu ştii pentru ce. — Un furt? O încăierare? — Ai fost pe insulă? Gata, la zdup! Asta pentru început, ca să arate că fac şi ei ceva. *(Lui Crocco, du-cindu-se drept în fața lui, fremătînd, dar stăpinindu-se.)* Astă seară m-ai provocat şi ți-am spus-o. SOGCO: Te-am provocat eu? Tu mă provoci! flRRAO: M-ai făcut turnător.

: Pentru că nu mai vrei să fii cu noi. KtRAO: Aha, de asta? Nu, scumpule: trebuie să fi ştiut

Iu ceva. toQCO: Eu? Ce anume?

: Că m-au chemat. Că m-au pus la cazne, ca să mă facă să mărturisesc ceea ce nu făcusem, să mă facă să spun ceea ce nu ştiam... LAGCIONE: Ai turnat?

: Am avut o dată slăbiciunea... *(cu stupoare):* Cum, tu?i(„ ■■ *i* bomiO

505

PAPfA: Ah, aşa?

CROGGO: O recunoaşte!

CURRAO: Ce vă trece prin minte? Vreau să spun slăbiciu$_{n}$ de a mă umili înaintea lor, de a începe să plîng, de W^{a} de disperare că nu sînt crezut... ^{e}

PAPÎA: Şi ai vorbit?

CURRAO: I-am rugat să mă ajute, să-mi găsească un mijlocie trai cinstit...

Izbucnesc toți In rls zgomotos, afară de Tobba, de Spera şi Dor o.

FILACC1ONE: Ți-au dat drumul.

PAPÎA: Propunîndu-ți un cîştig uşor şi sigur: „om do l$_{ncre}$

dere".

Alte hohote de rls.

GURRAO: Rîdeți?

QUANTERBA: Mi-au propus şi mie la fel!

TRENTUNO: Şi mie!

FILLICO: Şi mie!

GURRAO: Că v-au propus aşa ceva vouă, şi că el *(îl arată pe Crocco)* sau altul mai ticălos decît el o fi acceptat, pot să-mi închipui, dar că au putut să-mi propună

mie... CROCGO: Eşti bolnav, pesemne-

O ***nouă*** *dezlănțuire de ris grosolan, întrerupt brusc, deoarece*

CURRAO *(cu un salt de fiară îl apucă de piept pe Crocco):* Hei, ia seama să nu te apuc de gît,că ți-l sf îrtec din-tr-o muşcătură.

Quanterba, Popia, Trentuno, Filaccione şi Nucrio d'Alagna sar să-i despartă.

V '1

lA: Şi cu cit e mai cinstit să fii hoț de mare decît hoț

de uscat?

NTERBA: Pe uscat furi totdeauna de la cineva; pe mare

nu furi de la nimeni. OS-DE-SEPIE: Cum, de la nimeni? QUAN'TERBA: De la cine furi? Marfă cumpărată şi vîndută.

Cel mult, furi de la vamă. jjUCCIO: Of, n-auziți să isprăviți o dată! *(Lui Currao.)*

Şi tu, dacă ai venit ca să mănînci, uite, iubitule: uşa-i

acolo. Du-te, du-te şi fă pe galantonul în altă parte. fîLACGIONE: Şi nouă o să ne vină iar să rîdem! jjUCGIO: Eu nu-ți dau nimic! GURRAO: Nu-mi dai nimic pentru că nu vreau eu nimic

astă seară; altfel ți-aş arăta eu dacă-mi dai sau nu-mi

dai. Toată marfa pe care o ai acolo *Carată usița dinspre*

stîngaȚln ~~piVn~~îțaTT:

TRENTUNO: ...atît de multă, că dă pe dinafară... GURRAO: ...ea noastră, nu-i a ta! NUCCIO: AhTimaTfîTvoâstră ? CURRAO: A noastră, da! QUANTERBA ŞI ALȚII: A noastră, a noastră! iCURRAO:

Adunată de noi, pe riscul nostru!
cîțiva gologani... *"
08-DE-SEPIE: ST olSniTCreănVă--et«-pîine cu venin!
QUANTERBA: Hai, gata! PAPlA: Nu fi cîine! TRENTUNO: Isprăviți!
NUCCIO: Afară, afară de-aici j p]â-
CROGCO *(înăbuşit, în timp ce-l Urase afara).* O sa m
r •* ' testi! ..
J. CURRAO: Oricînd vrei! Oricind vrei!
506

p Şp

■CCIO: Poftim, uite cheile: JLiați-o, dacă e a voastră; să
văd cît vă poate pielea!----------' -
A *(lui Currao, sărind în picioare şi scoțînd un pumn de bani din buzunar):* Nu! Vino-ncoace! Nu te lăsa do-borît, ce dracu! *(Punînd cu hotărîre grămada de bani pe masă.)* Poftim: mănîncă.
După o clipă de tăcere, in timp ce toți stau nemişcați, aşleplind să vadă ce ca face şi ce va spune Currao.
■NTUNO: *(CU glas coborît):* O-oh! VI Ia te uită!
(care între timp s-a apropiat încet, amenințător, de Spera, ridică acum o mină pentru a o pâlmui): Din banii tăi...
jpRA *(brusc, apueîndu-i brațul ridicat):* Ce au banii mei? Nu sînt nici mai murdari, nici mai curați decît aceia i
507
CURRAO: Mîinile mele mi le mînjesc eu destul, fără să m • fie nevoie de murdăria ta!
ai
SPERA: Şi nu mănînci din asta, care îți vine de aici? A$_{ru}$ că-i-o în față pe a mea, şi mănîncăl
Intră în acest moment doi Pescari cu un coş cu peşte.
PRIMUL PESCAR: Unde-i Currao?
PAPlA: Aha, ăştia-s ăia cu năvodul!
OS-DE-SEPIE: Ați avut noroc!
FILLICO *(arătîn'du-i Primului Pescar):* Uite-l acolo, pe
Currao.
AL DOILEA PESCAR *(lui Currao, întinzîndu-i coşul):* Âsta-i al dumitale, pentru ajutorul pe care ni l-ai dat.
QUANTERBA: Ia te uitat----------—----------
FILACCIONE: Ce ajutor? CURRAO: Mulțumesc: nu vreau nimici OS-DE-SEPIE: Ce barbuni, oho, ia uita-ți-vă! TRENTUNO: N-avea ce mînca, şi... CIMINUDU: Cînd zici pronie cerească!... PRIMUL PESCAR: Ba el a fost pentru noi pronia cerească: cu marea umflată, dacă nu ne dădeaojnjiiă-jieaiu-tor, în seara asta ntf'iniirsJuligeăTîr'pe uscat cu năvo-
CURRAO *(repezit, ca s-o taie scurt):* Îmi dați şi coşul?
AL DOILEA PESCAR: Coşul nu, să ne ierți.
CURRAO: Atunci plecați: nu vreau nimic.
TRENTUNO: Ai vrea să mănînci coşul?
PRIMUL PESCAR: Sînt peste trei kile de barbuni!
CURRAO: Nu-i vreau! Dacă-mi dați coşul, bine!
AL DOILEA PESCAR: O să-i faci pachet...
CURRAO: Vreau coşul! Cu toarta asta frumoasă... Ia uite Tobba: tu-l apuci de-aici, eu de dincoace, şi neducem ăcjvindejn-4a—pert: „Ia barbunii proaspeți, pescuiți acuşicaaa!"
Imită strigătul, aproape cintat, al vlnzătorilor de peşte meridionali. Quanterba, Ciminudu, Trentuno, Filaccione, Os-de-Sepie, Riccio şi Bacchi-Bacclu
aplaudă striglnd: „Bravo! Bine! Straşnic!" FILACCIONE *(către Pescari):* Dați-i coşul! E şi vechi, dc altfel.
508
Ii IMUL PESCAR: Ei hai, luați şi coşul! ■ DOILEA PESCAR: Şi să fie cu noroc! 'BRAO: Hai, Tobba! *(Pescarilor.)* Ah, cu cit, ca să ne ■ținem de prețul stabilit?
■MUL PESCAR: Barbunii vii, care încă se zbat! Noi i-am Bvîndut cu ridicata. Voi, cu amănuntul, puteți lua mai I mult. Vedeți şi voi acolo...
■BBA *(lui Currao):* Hai, hai: pentru cit am dat pe ei! MjOILEA PESCAR: Vi se pare puțin o faptă bună? BA: Ar deveni o faptă rea dacă i-am face pe alții s-o fclătească scump.
■RAO: Haide, haide, nu mai sta la vorbă! Hai să facem ■pe galantonii. Să rîdeți toți! *(Şi apucînd*

coşul de loar-Mtă, începe să strige.) Ia barbunii proaspeți... BA *(încheind strigarea):...* pescuiți acuşicaaa!
Tobba şi Currao ies, ducînd coşul unul dintr-o parte, altul din cealaltă, în hohotele de rls ale tuturor.
■lUDU: Rămîne de văzut dacă aşa se cîştigă mai mult!
»A: Faţă de cît a cîştigat că n-a făcut-o! N-are ce
Imînca...
«IO: Tocmai tu vorbeşti? Dacă n-ar sta să-şi piardă vre-
Hnea cu tine toată ziua...
3ENTUNO: ...da, ar cîştiga grozav! Se vede după cît de
Şogați sîntem noi toți! Să spună Quanterba, cum doar-
ime el?
Arată
■TEIM'.A
ÎENTUNO: ANTERKA ENTUNO: ■TERBA ■TI NO:
spre SUS.
Nuccio.
Cu burta-n De ce?
Fiindcă mănîncă prea mult. Eu cît mănînc? Puțin.
uiw. Şi cum dorm eu? ■T13RHA: tntr-o dungă. WUNO: Vedeți diferența?
Dinspre piață se aude o larmă confuză, care creşte repede apropiindu-se.
(dlnd fuga sase uite pe fereastra din fund): Oh, ■li strigă!
509
ce

FILACCIONE *(alergind şi el):* Ce s-o fi întîmplat? OS-DB-SEPIE *(ca mai sus):* Se încaieră! Se încaieră!
BURRANIA: Cine se incater*?-------
FILLICO: Mă duc să văd!
Iese in fugă pe uşa principală.
PAPÎA: E glasul lui Crocco!
FILACCIONE: Se văd gardienii! Acolo, acolo, uitați-vjfl
Toți se ridică să privească pe fereastră; unii ies să
vadă ce s-a întîmplat. între timp larma de afară
s-a apropiat; e aproape în faţa cîrciumii.
FILLIGO *(intrînd cu toată zarva):* Lau—areiâtne Currao!
SPERA *(repezindu-se spre uşă cu un ţipăt, urmatacter-Bvri-)*■
Nu! FILLICO: Aici, în faţă. Uite-i! Uite-i!
Dau buzna pe uşă Currao şi Tobba, încleştați cu gardienii care i-au arestat; intră împreună Crocco, Papla şi alți marinari din port, vociferînd. Printre strigătele marinarilor „Lăsați-i! Lăsați-i!", se vor auzi acelea ale lui Tobba, care încearcă să explice dar fără a se umili: „Dar dacă vă spun că ne-aufost dăruiți!" şi strigătele mai puternice ale lui Currao care se zbate cu înverşunare: „Nu! Nu! Dați-mi
drumul, pe sfînla Fecioară! Nu i-am furat!" GROCGO: Ba da, ba da, i-a furat! El, el! *(11 arată pe Currao*
Cu coş cu tot! ′ """"
SPERA: Ah, cîine!
CROGGO: L-am văzut eu! I-a furat! Chiar ecum, aici! SPERA: Nu-i adevărat! Sînt martori toți, aici!
CURRAO *(reuşind să se smulgă şi apucindu-l pe Crocco*
piept): M-ai văzut tu furîndu-i? TOȚI: Nu-i adevărat! nu-i adevărat! PRIMUL PESCAR: Cum să-i fure! I-am dăruit noi! AL DOILEA PESCAR: Da, noi! Pentru ajutorul pe care
l-a dat! PRIMUL PESCAR: Cu coş cu tot, noi amîndoi. Cine îi aC
e un ticălos!
510
tu,,. Ticălos! Ticălos!
(jURRAO: Nu! Ticălosul nu e el! El e numai laşul care trage
folos, ca să se răzbune! *(Lui Tobba.)* înțelegi acum,
că tu nu mai ai dreptul să vinzi cinstit un coş de peşte
care ți-a fost dăruit? Nu poți! Uite, vezi? I-ai furat. pRlMUL PESCAR: Dar dacă nu-i adevărat! gURRAO: E adevărat! Noi nu mai putem face altceva!

Hoți înrăiți, meseria noastră e furtișagul! *(Lui Tobba.)*
N-ai furat? Eşti în contravenție! Aşadar, la zdup!
(Gardienilor.) Duceți-ne la zdup! PRIMUL PESCAR *(gardienilor):* Glumeşte... DOILEA PESCAR: Puteți să le dați drumul, pe cuvîntul
nostru! Sîntem gata să declarăm... pRIMUL PESCAR: ...că a fost un dar. Ne-a ajutat să tragem năvodul pe uscat. ‚L DOILEA PESCAR: Chiar noi i-am adus aici coşul ăsta cu
peşte: sînt martori toți! [TOȚI: Aşa e, aşa e!
PESCAR: Plecați sănătoşi. Dacă vreți, venim cu
voi să depunem mărturie.
Gardienii pleacă, urmați de cei doi Pescari.
3UANTERBA *(apucîndu-l pe Crocco de piept):* Şi tu, scîrbă!
SURRAO *(brusc, trăgîndu-l înapoi):* Nu, lasă-l în pace!
SPERA: Scîrbă, da, ni-i scîrbă—vouă de viața voastră, mie de a mea! Doamne, cum mai tremur toată! Nu simțiți cum vi se întorc măruntaiele pe dos? Ce mai aşteptați? Să plecăm, să plecăm de-aici, să plecăm de-
tENTUNO: Departe? Unde ai vrea să pleci?
.ERA: Nu ştiu! Insula aia există?
ÎREM'UNO: Insula? Care insula i[1] ″
fPERA: Cea de care vorbeşte Tobba ca despre paradis.
[IMINUDU: Qi
" A: Există cuadevar5t?'
▪u.
---------- Era odată...
LICO: Cine ştie dacă mai e acum 1
IANIA: Ai vrea să pleci pe insulă? S-DE-SEPIE: CiMJeosîndit?
—i.: Cine? Toțicei 7Te aiciNu vedeți? De nu ne mai
lasă nici să nT tragem""sîîfletul.
511

L fundul pămintuhii? i să te scufunzi. Dar nu nişte ' te ă ca să
rtERA:Şiaici,undetea
Mai adine decit eşti aici
rr$_{e}$n'SM?^{i};esVia"'suprafață o
mai lase nici măcar sa mt aici in mine o respiri, să respiri! Ah *m am îndoua mumie)*
poftă nebuna fişi «P^{as}"$_{f}$ £$_{d}$ ț piămînilor!
să g CURRAO *(din* insulă...
insulă... osîndim noi singuri*i*
TRENTUNO: Cum *fjZ'*
de a ți-o impune ei. Te trimit acolo unde n-ai F,. „aTeucîTatunci, dar, e osîndă; dar dacă te duci acolo singur, pentru că vrei tu să te duci, atunci nu mai e osîndă, e plăcerea ta.
pRA: Ei bine, aşa e — şi s-o spunem! S-o spunem cu glas tare! Da: e plăcerea noastră;să nu mai trăim nnn— cyjn ajrutrărU De ce să ni se refuze acest lucru? Dacă ■mHi'eni de aici nu mai vrea să ne ajute, să ne dea posibilitatea unui trai mai bunSăjnergaaisăiie, căutăm acolo miiloacedețrai, chiar cu jjşcul djLa.jQJarTrTre" ce să nu ne lase? Acolo jyDăniînt delucrat; ejareaj
ITobbaare plase..Eu o să amgrî]ă 3eLQtlT iplA *(cu un rînjet, frecindu-şi mîinile):* Ah, da? Atunci e straşnic 1 BRA: Ce-ți trece prin gînd, porcule? SaJ£rjninatcuine seria mea 1 Pentru asta o fac! Că-jhae-SinTîncaTiT"
3,0 să vă îngrijesc dacă
S$^{pBA:\ jEob}$TnaTTo7mai barca nimerită ca să ne .. ----
TRENTUNO: Aia? Da, Qd. '« IANTERBA: Eu maînvoiesc!
" asemenea insula. IENTUNO: Mă învoiesc şi eu
vă îmbolnăviți, şi o să muncesc, o să muncesc şi eu cu voi: viață nouă,yiată nonăT a noastră, făcută de noi!
ducă
SPERA: De ce? QUANTERBA: Fiindcă te va

la insulă 1
, { nd înainte de-a ajunge
a asta s-o faci tu! ' i ă te v
uo-yu iEPIErMulțumesc! Proba asta s-u wu. „„„. FILLIGO: Şi apoi, chiar dacă ajungi acolo, crezi că te vor lăsa în pace? Vin cu ordinul de evacuare şi te aduc înapoi.
: Ce s CURRAO Legea e
SPERA: Sa ne lase sa lNvSos
i *(lui Tobba):* Dai barca? , «ÎBBA: Gata.
i probaLCijămiaran[d'] ILLICO: Ne învoim cu toții?
" "-DE-SEPIE: Toți, toți!
;A0: Domol: cine vrea să muncească! cine se prinde să .ămînă acolo! Fiecare să facă ce trebuie. Nu merge nimeni acolo doar ca să schimbe aerul! OTERBA: Să muncim! Să muncim! ,-ÎA: Vorbiți serios? Să muncim? Cu ce? Cu mîinile? [BEA: Cu voința, dacă o ai. Cine o are, n-are nevoie de
au
c
acolo pe riscul Ş[Ua no]v ; rrăm îneți acolo; [V];
(ITUNO: Aşa e! Găseşte şi se slujeşte de orice! CIONE: Dar mai e şi Nuccio d'Alagna! Şi tot ce are i, e tot al nostru!
primiți risuui ao., r
la care vă osîndesc ei aici? Dacă le strigați »« - ,
—— -îmi p. mai bună moartea aceea decît viața as [a]
TOBBA: li:: " fTo valoare oşmua r care
pentru voi e mai buna
valoare
. l
chi?
Nu ca să ți-i furăm! Ca să cumpărăm sape şiețe, plase şi vîrşe! Şi la plug cine o să tragă? Burrania şi Bacchi-Bac-
?
N-ai decît să nu mergi! Eşti liber.
513
. Pirandello — Teatru
țiijccIO: Cu barca lui Tobba? !0BRAO: Cu barca lui Tobba. itjCCIO: La insulă?j oTI: La insulă! la insulă! VcCIO: Vă dau eu provizii vruil ,,,,------- . ,,,x,,, nQr, [N * *—«r*™**-»»™.-»-
msuia i
provizii pentru primelezile, şi banijia,,
.CURRAO:
Nu. Atunci nu
Â
'''' f''''''
să văCrrmpăTați
în acest moment intră inspectorul Pallotta, urinat de doi vameşi în civil. Strigătele de „bravo!" şi de „trăiască!" adresate lui Nuccio d'Alagna pentru oferta lui încetează subit şi toți amuțesc.
LLOTTA *(lui Nuccio):* Mai ții deschis la ora asta?
ce?
9

viŞI T
BURRANIA: Cu b "): Ori
lui Tob dam la tuna,
k viaţ

la doica?
SPERA:
sa-l
CURRAO , , ne torni!
Iese în fugă pe u?"F....."* să»
. j 7 np *Nuccio de piept):* Tu, buinița, *(apucindu-t pe* sti
V ft ucis un » '
sti
: mi-a fost ucis un » n'at f mia fost aru
ne tornii NUGGIO: Eu? Uite-te la mine: mi-a losv uuio «„ .
cine a făcut-o şi n-am vorbit! O fată mi-a fost aruncat pe drumul pierzării; ştiu cine a făcut-o şi n-am vorbi Vreți jsă plecați cu adevărat?
ă. A treia oară Ieşiți toți afară,
TLJNO: Dar încă nu sîntem în contravenție. A')TTA: Gura, tu, şi şterge-o! Afară, Afară, cu toții! *(Lui Tobba, în timp ce ceilalți se îndreaptă spre ieşire.)* Vrei să fii pus în aceeaşi oală cu toți ăştia?
)BBA: Mă potrivesc la dinți cu borta asta, ca o roată de
.' moară, domnule inspector...
[ALLOTA: La dinți, spui?... Păi nu mai ai dinți! ,
0BB: De fapt nici nu mai macin! '
Intră exaltată, parcă scoasă din minți de o bucurie supraomenească, Sj)erajMco£ilul la sîn, strigînd si rizînd răscolită.
'
JERA: Oh, Doamne, ce întîmplare... ce întîmplare... Oh, Doamne, oh, Doamne, ce întîmplare! I
DINTRE CEI DE FAȚĂ: —Ce are?
— Ce zice?
— Ce-ai pățit! [JRRAO: Copilul?
"îRA: Nu! Eu! Eu! Pgțjsă-l alăpțezeul eu!
*RAO: Tu, să-l alăptezi? Ce spui? ---------■
îRA: Minune! Minune 1 rII: Ce are? A înnebunit? [ERA: Nu! Nu ştiu nici eu cum s-a întîmplat! Nu-mi vine
iftici mie să cred!
LO: Dar ce ți s-a întîmplat? Vorbeşte!
515
514
SPERAi-£Lminune, o minune, ți-am mai spus! Pot «* laptez copuulT Etx, eu 1 -
—- u
Şi-l stringe mal puternic la sin, capentru a-l apăra.
CURRAO: Tu? Cum se poate.££J)upă cinci luni? SPERA: Nu ştiu. I-am spus *urȚa7ătâ5jrreFvbba)* tj m. duc să-l iau de la doică; am spus-o aşa, de parcă nv" împingea nu ştiu ce dinlăuntru... o căldură, o a.rşit'-care se pornea din cap şi mi se lăsa în piept... Am alergat ca o nebună, un foc, o flacără... şi alergînd aici, pe strada de alături... la prima poartă... urcînd scara, am căzut, m-am rostogolit, n-am simțit nici n durere; cînd m-am pipăit, aveam tot pieptul ud: mi-a țîşnit laptele, aşa, de la sine, deodată, pentru pruncul meu! pentru pruncul meul
Face din nou gestul de apărare a copilului, şi de apărare a ei, cu copilul.
CIMINUDU *(aproape încremenit):* Asta e o adevărată minune!
TOȚI *(mai Intli încet, apoi cresclnd treptat):* Minune! minune! minune! minune!...
TOBBA *(descoperindu-se, şi pe un ton solemn, de avertisment):* Es©«mtjivluiI)umnezeu,
P£5irJ!ioiț2îilC El ne va călăuzi! AcumdttȚETObTlîeapIecam 1 CKÎ5rv1n-nQap-
Toți se descoperă şi îngenunchează. CORTINA

Actul I

Scena reprezintă interiorul unei case dărăpănate, la parter. Numai zidul din dreapta a rămas în picioare în întregime, cu o fereastră fără geamuri. Cel din fund e prăbuşit şi lasă să se zărească un petec de insulă de un verde viu, cu marea scînteind în depărtare în lumina asfinţitului de soare. Zidul din stînga e dărîmat numai în partea de sus, spre fund, iar spărtura e astupată provizoriu cu o bucată de pînză vopsită. In peretele acesta se ' deschide o uşă, care duce într-o altă cameră, unde locuieşte Spera cu copilul. In fund, pe pămînt, încă se mai văd pietrele prăbuşite. Şi de-a lungul pereţilor, îngrămădite sau risipite ici colo, obiecte şi mobile vechi, scoase dintre ruinele caselor ste»pe insulă; ici un dulap cu oglinda spartă, colo un divan cu îmbrăcămintea odată frumoasă, acum decolorată şi zdrenţuită şi cu umplutura de cîlţi ieşită prin găuri; scaune de diverse forme; cîteva bănci; sobe de bucătărie, măsuţe etc. etc.

La ridicarea cortinei se aude un cor îndepărtat al noilor colonişti care se întorc de la muncă. Sini in scenă Ciminudu, Crocco şi Papia. Ciminudu sade pe o saltea de paie pe podea, cu spatele rezemăl" de peretele din dreapta; e învelit pe picioare fi pînă la piept cu o pătură aspră de aba, iar pe cap cu un şal vechi de lină cenuşie. E galben şi supt la faţă, ca după o boală grea. Crocco sade in fund, pe o piatră, şi se

517

uită afară. Papla e mijlocul scenei, sprijinit în coate şi mîini. întins pe brlnci pe podea, In i capul în

PAPÎA *(cînd corul încetează):* Le mai arde şi de olntat... CROCCO: Cînd ţi-a intrat nebunia m cap...

Pauză.

Nu mi se pare aevea, nu mi

PAPÎA *(vorbind* 01» *v.r.,.*

se pare aevea că sîntem aici. Cred ca vi»c*.)CCO: Case dărăpănate, pămînt pustiu şi marea.

CROCCO:

Pauză.

ă mai pot să mă trezesc şi

PAPÎA: Şi spaima asta, că n-o « *«. r.

să-mi ascult, ca un om viu, glasul... CROCCO *(după o altă pauză):* Ei da, o să fie frumos, dacă mai durează. *(Pauză. Apoi, întorcîndu-se mînios, cu o tresărire.)* Termină o dată! PAPÎA *(încremenit):* Eu? Dar ce fac? ™ⁿ™. Ce tot freci acolo?

CROCCO:

PAPÎA: Eu? Nu frec nimic.

CROCCO: Ah, o fi vreun greiere în iarbă.

Pauză.

PAPÎA: Totul împrejur... o toropeală., oprit în loc.

si timpul parcă s-a

CROCCO: Poftim, asta-i viaţă s-o poţi duce?!

Altă pauză. Apar dinfundQuanterbaşi Trentuno.

QUANTERBA: Ce **face bolnavul?**

CROCCO *(arătîndu-l pe Ciminudu):* Uite-l colo: cu şalul cap, ca o călugăriţă aşteptînd binecuvîntarea. TRETSTUNO: Ei, Ciminudu? PAPÎA: Pipăie-l, să vezi dacă e adevărat... TRENTUNO *(fără să înţeleagă):* Cine? PAPÎA: El. Dacă e adevărat că e aici...

1 :t0 *A ni întorcîndu-se spre*

nu e mai

(arătînd cu o mişcare a capului uşa din faţa lui): Dincolo, cu copilul.

rfp,ENTUNO: Ia spune: cînd vine să te doftoricească, numai cît îi simţi căldura aproape, aproape... Eu dacă aş fi bolnav, m-aş face bine imediat, pe cinstea mea!

Izbucneşte într-un rîs nestăpînit. De departe, din înălţi?ne, se aude vocea hdjnrh, rare cîntă un refren marinăresc.

CROCCO *(ridicîndu-se iritat, bombăne mai mult pentru sine):* Cînd cîntă băiatul ăsta şi mă uit la gitul lui, m-apucă o poftă, rp4Kf4JLnebună să-l gîtui cape un mieluşeii. NTUNO: Aşa n-ar mai face pe cîmeledej)ază pe lîngă Spera.

JîTEKBÂ: Ţnţi sîntemcîinii de pază ai Sperei, atunci ar trebui sa ne gTEuîm toţi unii pe alţii. Da, dar cînd ceilalţi nu sînt aici, cînd unii pleacă la pescuit, alţii la sapă, el e totdeauna aici JLîngă ea.

;ROCCO: Şi fără el ar fi acelaşi lucrîT! 1'i-fFtrecut prin cap

s-o iei cu forţa, pe ascuns? ?APÎA: Parcă ţie, nu?

Atunci poftim: e dincolo! Ia-o dacă ai curaj! 1NTUNO: Ei, da: dă, dă tu exemplul! 'APÎA: Mi-o spuneţi în bătaie de joc... tENTUNO: Nu: îţi stăm într-ajutor: hai! [UANTERBA: A fost doar a tuturor!

CCO: Pe cîțiva bănuți; şi înainte n-o voia nimeni; iar acum... fANTERBA: A devenit pentru toțir
In
plA: Cu copilul ei... 3CCOTTrşt;cirregeTeei 1
spune adevărul!
ı
Nici mai
bine.
înseamnă că nu e prea
fJANTERBA: Asta 1 doare pe 1 XO: Rege pentru că o are pe ea; şi pentru că noi toți,
l nişte stîrvuri, stăm aici supuşi ca nişte cîini lihniți, aşteptînd să ne facă favoarea s-o vedem...
MMTERBA: ...Jmmjiasă-e»aa-6-st făcut aeuîn, şi fără dresuri...
519
518
CROCCO: ... şi cu aerul că ea nu Înseamnă nimic şi că ne si jeşte pe toți. Ah, povestea asta trebuie să se sîirşească"
tbie să se sîîrşeascăl '
i fire deaii
PAPtA
jeşte pe toți. Ah, povestea a
trebuie să se sîîrşeascăl '
tA *(cu furie):* Orieajjentru toți, ori fiecare de-aici g.
b li
t ii
nu
PAPtA *(cu f)*
aibă pe a lui.
TRENTUNO: Da, fluieră şi toate au să vină. Ea este aici p_{en}7 tru că a vrut să vină. Du-te şi convinge-le pe celelalte să se adapteze la viața pe care o ducem noi 1 PAPlA: Vorba e că nici noi nu mai putem să trăim aşa! QUANTERBA-. Ah, ca voi doi, sigur că nul De îapt$_t$
ştiu la ce ați venit voi aici, cu sufletul stins. CROCCO: Eu, stins? Voi care v-ați împăcat...
QUANTERBA: Vreau să spun, pentru încercarea astal TRENTUNO: Gînd depinde de noi ca, muncind, să
băm condițiileT PAPtA: Asta-tr-spTJHeXurrao 1 CROGGO: Eh, păi el şi le-a şi schimbat! Pare amețit. Nu mai
atinge pământul cu picioarele.
PAPtA: Dar pe celălalt, pe Fillico, l-ați văzut? A luat-o$_t$ în serios, măi, că e în Consiliu. E umflat ca un curcan. TRENTUNO: Tobba mă face să rid cînd zice: „Nu ştiu cum pot să trăiască unii în oraş cu bucățica aia de cer care se vede din ulicioarele înguste, pe cînd aici, zice, poți să-l ■ -»$_s$ „ îmhpti de el, culcat în iarbă,
ca să vorbească
■ANTERBA: Aducînd cu el şi gardienii de la vamă, ca să ■ ne evacueze. K)RO: Tata ştie că sînt aici. ■jANTERBĂ7"ATia, jştieT
■RO: Şi-aapujLcă mă lasă aicirepjjjedeapsă.l-a spus asta lui ToJjbjiţnJjyuIuJjDejic
cu
Dumnezeu-
mină.

Intră Dord cu un smoc de mure în
DORO: E adunare aici?
CROCCO: Ai cules murele pentru regină? ■'ıl
DORO: Ai ceva împotrivă? '■■■«73
GROGCO: Intri de parcă ai îi stăpîn. ■ ■ "■
DORO: Ar trebui să-ți cer voie ție? u „ CROCGO: Mie, dai *(Cu o izbitură pe dedesubt îi aruncă m*
aer murele.) Şi învață cum să răspunzi! .
(te *fn*mw-„ ji* învață cum »a îaoui. DORO *(fără să se tulbure, uitîndu-se întîi în aer şi apoi*

pămînt, la mure): De fapt, nici nu erau prea bune. QUANTERBA: Nu te purta cu el aşa, dacă îţi pare atit derau
că ai venit: o să scăpăm de el atunci cind o să vina
tat-su să-l ia înapoi, cu bărcile. DORO: N-o să vină.
inspectorul. *(Mulţumit, bâtînd din palme.* aici! Ranunem aici! (jUANTERRĂTTnspectorul i-a spus lui Tobba...? DORO: Da, da! Căjoejaşă.8ărămînem aici. QUANTERBA: Nu e cu putinţăT fBENTUNO: Tobba ne-ar fi spus.
0: Poate că nerO-Sta-spunejistaseară, la şedinţa primului tribuna}. *(Lui Crocco.)* înţelegi? Nu ţi-ain certit-ţie voie să intru, pentru că încă nu s-a hotărît dacă trebuia să-ţi cer voie ţie, sau lui. *(Arată sprePapia.)* Astă seară tribunalul o să hotărască. GGO *(arătînd mobilele şi obiectele îngrămădite în stingă):* Pînă una alta, astea-s ale mele!
A *(arâtîndu-le la rîndul său, pe cele din dreapta):* Şi astea-s ale mele!
LOCCO *(amenințător):* Astă seară ţi le cărăbăneşti, să ştii! irfiPfA: O să vedem: ori tu cu ale tale, ori eu cu ale mele. DOR6: Frumoasă mărturie, şi la unul şi la altul, a vieţii noastre „noi" lAbiaati debarcat şi Vjj.tijiirej)ezit ca hienele să sconnonTţrînmrulîtâTeTecâslor dărîmaTel
LV: Numai noi? Toţi. — -.....—
DOR() : Ştiu: frumos început.
PAPÎA: N-aveam nici unde să ne adăpostim, nici unde să I punem capul: ne-am aruncat şi noi care încotro. DORO: Fiecare cu gîndul la locul pe care să-l ocupe. """IA: -îrTEOcTrrar; T7"pe ăsta-ram datTugaTmediat ca să-l
ocup cel dintîi.
3CCO: Eu mă gîndisem la el mai înainte! 'IA: Dovedeşte-o!
•GCO: E atît de adevărat, încît, cum te-am văzut, te-am şi zvîrlit afară, strigîndu-ţi: „Pleacă, aici e locul
meu!"
«NTUNO: O să fie cam greu de dovedit cine s-a gîndit mai întîi! (J.
521
520
GROGGO: Cine avea mai multe motive ca să se gîndeasc* PAPlA: Foarte bine: tu o să le spui pe ale tale, eu pe J′
mele. e
QUANTERBA: N-ar fi mai bine să staţi împreună, cum afl
făcut eu şi cu Trentuno? GROCGO: Împreună cu el? Nu l-aş vrea nici tovarăş d
mormînt 1
PAPÎA: închipuie-ţi atunci, cum te-aş vrea eu!... TRENTUNO: Şi nouă ni s-a întîmplat acelaşi lucru: ne-am gîndit să ocupăm acelaşi loc. Dar în loc să ne certăm am rămas împreună, în bună înţelegere.
QUANTERBA: Şi acum am terminat de rînduit casa, şi ne
ajutăm între noi tovărăşeşte. GROGGO: Eu am fost aici pe insulă înaintea lui 1 PAPÎA: Ce contează vechimea?
GROGGO: Contează că eu am cunoscut locul ăsta înaintea ta!
PAPÎA: Dar nu e drept! Să zicem că tu aveai mai multe
motive decit mine să te gîndeşti la locul ăsta; dar dacă
nu te-ai gîndit la timp şi eu am pus cel dintîi piciorul
aici şi am zis: „e al meu"?
GROGGO: Ei, na-ţi-o bună, piciorul! Atunci, primul care a debarcat aici şi a pus piciorul pe pămînt putea să spună că toată insula e a lui; şi ceilalţi, ce erau să facă? în mare, nu? Ascultă-mă pe mine, astă seară te muţi; ou binele, dacă se poate; dacă nu, cu forţa. DORO: Am spus eu că, dacă vii tu, o să vină dracul! GROGGO: De, iubitule, ce vrei? Eu sînt balastul. Am făcut
contraponderea. Tu erai îngerul!
DORO: Tu ar trebui să faci caBurrania, care a fugit din pri-iăJJiser-îflttisJJup sta împreună cu'
loGCO: Am avut, mi se pare, destulă milă, şi mai am şi
I acum, dacă te ţiu aici că eşti bolnav. ■KA: Ah, tu îl ţii aici?
KoCGO: Da, eu. Şi cînd o las şi pe Spera să stea aici, pentru ■ că are copilul.
■fANTERBA: Aha, ia te uită! Pentru că are copilul. ■îNTUNO: Dacă nu l-ar avea, n-ai ţine-o?
JOGGO: O să vorbim noi şi despre asia, n-aveţi grijă.

în acest moment miră pe uşa din stingă Spera. E parcă transfigurată.
PAPÎA *(către Spera):* Auzi-l, auzi-l cum vorbeşte acum de
milă: tocmai el!
jTRENTUNO: Că vă ține aici de milă, zice... QUANTERBA: ... pe el *(îl arată pe Ciminudu)* fiindcă e
bolnav...
TRENTUNO: ... şi pe tine, fiindcă ai, dincolo, copilul! ;pERA *(cu cea mai blinda şi umilă simplitate):* Dacă crede
într-adevăr că aici e locul lui...
ROCCO *(brusc, agresiv):* Este — nu cred — este al meu! iPERA *(ca mai sus):* Cu atît mai bine. Deci, adevărată , milă.
nimeni.
TRENTUNO: Chiar aşa, Burrania; cine l-a mai văzut? DORO: Eu. M-am dus să-l văd de departe, fără să fiu zărit.
Epeilajădepartea cealaltă. Părea nebun. Vorbeşte cu
toarea. —; ---------—----------■-»
QtÎANTERBATorbeşte cu marea?
CROGCO: Mai bine, decît să vorbească cu voi.
GIMINUDU: Aveți puțină milă, pentru Dumnezeul
fiecare cuvînt pe care-l spuneți ceva mai tare, si
că-mi plesneşte capul.
522
«m«. De-acum încolo4Ji04JLar„țrabuLsi ue¥nrbim aşa... ,?iPÎA *(uimit şi batjocoritor):* Ca şi cum nu ne-am cunoaşte? pERA.: Păi, dacă ar fi adevărat căvvenind aici jischim-îndjijieviața, ar trebui rînd pe rînd să devenim alții ecît am fost... " " —-
--rii)KTTnrv'ezi că e tot el? Că vrea să se arate tot aşa cum a fost întotdeauna? XO: Un încrezut, aşa-i?
'A: Da; şi un prefăcut. *ZCO:* Şi prefăcut?
ÎA: Prefăcut,da, prefăcut; pentru că,în timp ce mie îmi faci o samavolnicie... ;CO: Eu?
iA: Tu, da, tu... vrei să dai a înțelege că-ți faci milă cu ea, şi cu cel de colo. Dar să ştii că am ghicit şi moti-jVul acestei prefăcătorii. Zici că e fapta ta bună, ca să nu recunoşti că de fapt eu am propus ca ei să rămînă
523
aici pînă cînd se va hotărî ale cui sînt casa şi pămînb 1 ăsta, ale tale sau ale mele.
GROCCO: Tu? Tu ai propus asta de teamă că, fără ei doi ştii bine ce te-aş fi dat de-a berbeleacul de aici pînă acum!
Quanlerba, Trentuno şi Doro rid.
PAPlA: O fi. Dar eu nu mă laud că fac pomană nimănui GROGCO *(către Spera, pe alt ton, ca şi cum ar vrea să-i audă, părerea):* Spune tu, hai, vorbeşte! La fiecare vorbă pe care mi-o spun ceilalți, simt că mi se zbate aici, înăuntru *(se bate cu pumnul în piept)* o viperă 1 Vorbeşte! SPERA *(mîhnită):* Şi ce vrei să spun? GROGCO: Ce-ai face, dacă ai fi în locul meu? SPERALJLSpune,, uite aşa, o mînă pe umăr, ai. i-aş spune: „vYi£JsCl§țgLi'aici? Stai". —?, ...
CROGGO: Frumos bravo! Să ina"dau bătut, nu? SPERA: Miejnjji4)iăja-JîăaşaajiLJlivins eu.
GROGCO: Ei da! Fiindcă pe tine nu te costă nimic. SPERA: O spuneam pentru tine (ştiu că pe mine nu mă costă nimic); că mi s-ar părea că aşa aş învinge, dacă aş fi eu în locul tău.
GROGCO: Renunțlnd la dreptul meu? SPERA: Da. Şi tocmai fjjiid*4-«8ti--etmiaacă-d-nepiul tău --d-e-ft sta aici e mai puternic docît al-lair- "
PAPÎA: Nu-i adevărat! Nu-i convins! CROCCO: Ba da, sînt!
PAPlA: Vrei să faci o samavolnicie; ai spus-o chiar tu! GROGCO: Cline! Tu m-ai silit să spun. *(întorcîndu-se spre Spera.)* Cînd am văzut că ceilalți se bagă între mine şi el, şi că el îi lasă pe ceilalți să hotărască, ca să mă facă să rămîn singur, pricepi? *(Lui Papia).* De ce i-ai lăsat pe alții să hotărască, mă?
PAPtA: Ei, bravo 1 Pentru că sînt sigur că au să-mi dea dreptate.
CROCCO: Nu! Ca să-i atragi de partea ta, cu duhul blînde-ții! Dacă ai fi atit de sigur de dreptul tău, pe cît sînt eu, n-ai avea nevoie să ți-l recunoască alții. SPERA: Se poate. Dar dacă tu i-l tăgăduieşti, aşa cum țil tăgăduieşte el ție? Trebuie totuşi să te încredințezi altora, ca să vadă şi să hotărască de partea

cui e dreptatea, între voi doi.
524
fA ŞI CEILALȚI: Ei, vezi, straşnic! E limpede. (lOCCO: Şi cine le dă altora dreptul să hotărască?
pjSRA: Chiar dreptatea ta, dacă e adevărată. LoGCO: Mulțumesc. Ştiu eu şi singur că e adevărată. N-am
nevoie să mi-o spună alții.
[.jiRA: Nu. Tu poți să ştii numai că e dreptatea ta, şi atît. (jANTERBA: Dar numai ceilalți pot să-şi dea seama dacă
e adevărată. RENTUNO: Sigur că da — după ce au cîntărit-o față de a
I lui.
ptA: Eşti parte în cauză, ca şi mine: nu poți să judeci. jDCCO: Şi ce, alții pot? Cîntărind? Şi cum cîntăresc? Greutatea dreptății mele e aceea pe care i-o dau eu; i pentru mine înseamnă totul.
V.: Sigur. Dar şi pentru el înseamnă totul. Şi atunci? *CO:* Atunci, ceilalți, sau vor mai lua din greutatea Ireptății mele, ca să i-o dea dreptății lui, sau dintr-a ii, ca s-o dea dreptății mele. Asta-i judecata pe care vor face!
„„.-. Pentru că tu spui că dreptatea ta e totul. Nu e cu Iputință. Dacă tu ai fi singur! Dar tu, totul; el, totul. Ți se pare că se poate aşa? NiciumilulJMFfrftm-miaaie-. ti—Lotul,din moment
jieexiatĂcfiila.lti. Vezi? Eu am înțeles asta. Şi am mai înțeles căjgxistă o calende a fi lotul pentrjJLțotiŞtii care e? ,.Ac?păZdFănu mă"i-fi-Wmîcpenițruine. Iată de ce îți spuneam: pune-ți o jnmă pe umărul lui şi spune-i: „Vrei să stai aici? Poftim, stai!" Dacă strîngi mîinile ca să iei, iei puțin întot-leauna; dacă le deschizi ca să dai şi-i cuprinzi pe toți n tineiei toy,ş4-ia4a-4utarordevine a ta.
în cameră s-a lăsat o umbră stranie, violacee, în timp ce afară, asupra priveliştii din depărtare se întinde o văpaie întunecată de amurg, pe sub care se reliefează mai mult decîl oricînd, ca smălțuit, verdele proaspăt şi tînăr al insulei. între roşul de văpaie şi violaceul acestei umbre îşi profilează reverberațiile galbene două felinare primitive de pescari purtate de Filaccione şi de Riccio, care merg înaintea lui Currao, Tobba şi Fillicd. în urma lor vin Bacchi-Bacchi şi Os-de-Sepie.
525
FILACCIONB: Faceți loc Primului Tribunal! RICCIO: Şi ffQjisiliuluLlUil€«ucoJoni8tiP7 TOBBA: Nu aşa; fără pompă, numai cu binele... GURRAO *(imperios):* Ba da, cu pompă, cu toată poinț Acum tu nu mai eşti cel ce eşti de obicei: ttebuie
fii jnrtftr.ațnnin—
TRBNTUNO: Atunci să-i punem toga şi tichia! CURRAO: Le va avea, dacă vom şti să devenim ceea ce tre
buie să fim! QUANTERBA *(lui Tobba):* Ascultă, e adevărat că te-ai du?
pe uscat să parlamentezi ca să ne lase aici? CURRAO: E adevărat! e adevărat! Şi acum veți auzi cu ce condiții!
QUANTERBA: Am şi intrat sub stăpinire? GROGGO *(în bătaie de joc):* Colonia liberilor constrînsi TRENTUNO-. Cine şi-a asumat răspunderea? - '
CURRAO: Linişte! V-am spus că o să auziți condițiile. Deocamdată să se aşeze Tribunalul!
OS-DE-SEPIE: Repede, repede, trei scaune şi o măsuță! *Şi se întoarce cu Bacchi-Bacchi să le ia din lemnăria îngrămădită la stingă.*
g
CROGCO *(întunecat, avertizîndu-i):* Stop! Să nu încerce nimeni să se atingă de lucrurile mele 1
PAPÎA: Nu-i nimic! Lăsați! Lăsați! Luați de acolo! *(Arata spre stingă.)* Dau eu scaunele şi măsuța!
CROCCO *(către Spera):* Ei, vezi cum e? Tu care spui că Justiția...
FILLICO: Ți-e teamă că o să-i dăm lui cîştigde cauză pentru
că ne-a dat pe ce să stăm?
CROGCO: Nu. *(Sperei.)* Pentru că înveți să ții seama şi de soartă. *(Către Os-de-Sepie şi Bacchi-Bacchi.)* Dacăv-ați fi întors să luați scaunele din partea lui *(arătîndu-l pe Papia),* atunci aş fi strigat eu: „Luați-le de aici, de la mine", şi v-aş fi oferit eu pe ce să stați, nu el. D,[a] nu e nevoie să se mai aşeze Tribunalul. Poftim. *(Sperei*-Fac aşa cum ai spus. *(Lui Papia.)* Vino-ncoa.
PAPlA *(nesigur, apropiindu-se de el):* Ce vrei?
GROCCO: Vino-ncoace. *(Punîndu-i mîinile pe umeri).* să stai aici? Stai. Jti las toi, şi ple6.
CURRAO: Unde pleci?
526
: (Jude vreți.
JjpîA: îmi laşi pămîntul şi casa? ■CCO: Şi lucrurile de colo. Tot. H,ICO: Nu mai vrei nimic? KcCO:

Nimic.
MJA: Aha, aşadar te dai bătut?
■RA: Nu! N-ai priceput? Te-a întrebat dacă vrei să stai I aici şi ţi-a spus să stai. El pleacă. Nu vrea nimic. ■ECO: Sînt al cui mă vrea.
La o supunere atit de neaşteptată toţi rămin uimiţi şi şovăitori, uitindu-se clnd unul la altul, clnd la el, cu un aer întrebător. Crocco se întoarce spre Spera cu un zîmbet uşor de amărăciune şi de dispreţ.
: Vezi? Nimeni nu mă vrea.. flBA: Pentru'că nimeni nu credeT că tu dai într-adevăr
ceva fără să ceri nimic. CCO: Nimic. Cum să vă spun? Hotărîţi unde vreţi să
mă duc, şi acolo mă duc; ce vreţi să fac, şi fac. Gata
ila orice, aşa cum oi putea, cît mai bine cu putinţă.
Cine vrea ajutor, o să-i dau. Reparaţii, amenajări.
(Lui Papia.) Uite: să ridic zidul ăsta pentru tine.
Sau dacă mă vreţi la cîmp,[să dau cu sapa, sau dacă nu, ■ la pescuit. Oriunde vreţi.
■ilAO *(înaintînd şi privindu-l ţintă):* Ca să ajungi unde? ■nCCO *(susţinîndu-i privirea cu fermitate):* Dacă mă în-
ftrebi înseamnă ca ştii.
AO *(prompt):* Ştiu. *(Apoi, cu alt ton.)* Ţi se pare uşor? CO: Nu. Uşor e pentru tine, ca să rămîi pe locul tău.
Qe ţe-coaiăZ-Q ai pe ea. *(Arată pe Spera.)* Eşti şeful
fel porunceşti.
RAO: Eu poruncesc?
CCC): Aici toţi sîntem slugile tale.
MA.0: CarTUiiitre voi poate spuneasta? Pînă acum eu
bm fost sluga tuturor. Primul la dat, ultimul la luat.
NTUNO: Asta-i adevărat!
h: Adevărat! adevărat!
RAO: Am venit aici ca să ne croim singuri viaţa.
'GCO: Ba, fiecare viaţa lui, fără să se supună nimănui.
ţlAO: Şi tu, cui te supui?
527
CROGCO: Cum,
âdineauri.unţribunj
t-ină nu mai fiu supus legii...
CURRAO *(prompt, repeSep-rtegii* altora, da. Pentru că
(pp, ppg că t,,
şi toţi cîţi sîntem aici ne pusesem în afara acestei le,,j şi simţeam că ne vine porunca din afară, în mod sarnV volnic'. Daracurnaici legea altora nu mai există. Exişti legea tg 1
CROCCO: A mea?
CURRAO: Cea pe care trebuie să ţi-o faci tu singur.
CROCCO: Eu nu jvreau să-mi fac nici o lege.
CURRAOfTrebuieTsă ţi-o faci"7n-ai încotro. lNumeşte-o cum vrei, dacă nu vrei s-o numeşti lege...
TOBBA *(cu putere):*... dar e lege!...
CURRAO: ... care să fie valabilă pentru tine şi pentru toţi în acelaşi fel; legea ta şi a noastră, pe care ne-o impunem noi' înşine, pentru că am recunoscut că-i dreaptă: aşa cum ne'-a învăţat nevoia: legea muncii pe care trebuie s-o facem cu toţii, fiecare partea lui, ca să ne dăm ajutor pe rînd: tu o faci pe asta, eu pe cealaltă, după putere şi pricepere. Nu ţi-o impune nimeni. Tu singur. Ca să poţi primi în schimbul a ceea ce dai.
CROCCO: Eu nu mai vreau nimic: v-am spus.
TOBBA: Atunci pleacă, aşa cum a plecat Burrania să trăiască singur!
FILLICO: Dacă vrei să rămîi cu noi, trebuie să vrei împreună cu noi.
CURRAO: Crezi că poţi să-ţi fii de-ajuns ţie însuţi?
CROCCO: Dar poţi să-mi spui cu ce eşti tu mai presus decît mine?
CURRAO: Cu nimic, dacă reuşeşti să faci ceea ce fac eu.
CROCCO: Eu sînt mai puternic decît tine.
CURRAO: Asta rămîne de văzut. Dar, admiţînd că-i aşa, ai vrea să mă învingi prin forţă? Dacă greşeşti, eu smt aici cu toţi, şi toţi sînt cu mine! La ce-ţi foloseşte ca eşti mai puternic? Toţi uniţi, te învingem.
CROCCO: Vreau să spun, corp la corp.
CURRAO: Mă dobori? Va trebui să te temi mereu de răzbunarea mea. Ca să fii în siguranţă, va trebui sa i» I

ucizi. j i
FILLICO: Şi atunci te-am răzbuna noi, omorîndu-l P^e
■)BBA: Pentru că nu putem să admitem ca viaţa noastră
I să fie la cheremul unuia care vrea să ne-o ia. •ERA: Toate astea sînt drepte, nu recunoşti? ■tOCCO: Nu. Pentru că aşa e mereu: forţa tuturor împotriva
[unuia singur.
pRRAO *(Sperei):* Lasă-mă pe mine să vorbesc. Ştiu eu [ce e la mijloc. E că te amjetine. Aşţa-i tot. *(Lui Cro-cco.)* AJyjpp-f tn, aşn-~~i? Cum~~? Cu sila? ■DCCO: Nu vreau să spun asta. ■RRAO: Atunci ce vrei să spui? N-ai vorbit de altceva de-
■ cît că eşti cel mai tare. «OCCO: Am spus că pentru tine e uşor. JRRAO: Da, pentru că o am pe ea, aşa-i? Dar eu care o am, uite ce fac: şi spune-mi dacă e uşor. O las să aibă grije de toţi, chiar şi de tine; să ţină pentru toţi focul aprins, chiar şi pentru tine; şi să-l îngrijească pe bolnavul de colo; ştiu că nu se mai odihneşte, sărăcuţa, ca să-i servească pe toţi; o iubesc; aş putea pretinde să n-aibă grijă decît de mine. ■lOCCO: Şi de unde ştii tu că n-aş face şi eu la fel dacă ar
fi a mea?
JlRRAO: Tu? Ai da-o? Cum ai da-o, dacă acum vrei să mi-o iei? Şi mai zice că nu vrea nimic!
Toţi, in afară de Spera, rid de Crocco.
fe-DB-SBPIE *(In bătaie de joc):* Ia-o, dacă eşti bun!
RICCIO: Poftim, e-aici!
ŞLACCIONE: întinde mîna!
■ENTUNO: Costă aţît de puţin!
■ERA *(cu mlndrie dispreţuitoare):* Isprăviţi! Nu pot suporta I să-l dispreţuiţi!
CURRAO: îl aperi?
ERA: jV[larjărpe mine, pentru că mă simt dispreţuită şi eu, dacă v?eTătcriimrigi caeu sîifToTăsplată care" EfTctircelui mai puternic, sau celui care dă pentru a mă avea. Ca şi cum eu singură n-aş putea să fiu mulţumită că sînt aici pentru toţi, aşa cum sînt! !CO: Şi, ar trebui să spui, ca şi cum şi el n-ar da tot pentru a avea ceva. *(Lui Currao.)* Da! Tu o laşi să aibă grijă de toţi ca să se bucure din partea noastră de respect şi consideraţie.
528
529
SPERA *(lui Currao):* Tu ar trebui să-l convingi de altceva, că pot să fiu a tuturor, numai aşa cum sînt acum, p_en tru că sînt a ta — a unuia singur — a cui vreau eu" Pe cînd, aşa cum'erănTînâlnte, a tuturor, nu erâift nimănui, nici măcar a mea!
în clipa aceasta Bacchi-Bacchi, care se uită In zare spre insulă, începe să strige:
BACCHI-BACCHI: Ohol Ia uitaţi-văl uitaţi-văl Cine aleargă
încoace? Uitaţi-vă!
OS-DE-SBPIE :wB»rrairra 1 Jâurranja.. se-tatearoe 1 Burrania! TRENTUNO: Da, da! El e, el e!
QUANTERBA: Aleargă ca un apucat! FILLICO *(lui Crocco):* îl vezi? Plecase pentru că gîndea la fel ca tine; acum uite-l că se întoarce după nouă zile. PAPÎA: Uite-l! Uite-l! FlLACCIONE: Pare înnebunit!
DORO *(agitînd braţele):* Face semne cu mîinile! Aşa! Aşa! QUANTERBA, TRENTUNO, OS-DE-SEPIE: Burrania! Bur-
rania! Burrania!
Din fund năvăleşte în scenă Burrania, tulburat, alb la faţă, cu priviri de nebun.
BURRANIA: Se scufundă! IoailaJ Insula se scufundă, se scufunaT în măr el—-
ClŢIVA: Ce? — Nu se poate! — Cum? Ce spui? — Se scufundă? — Insula? — In mare?
BURRANIA: Am văzut-o eu! Am văzut-o eu! Da! Se scufundă! Se scufundă!
ALŢII: Nu se poate! Ce-ai văzut? Eşti nebun?
BURRANIA: Am văzut cum se scufundă, dacă vă spunl Am simţit, am simţit că se scufundai Şi un huruit, am auzit un huruit uriaş, de parcă toată marea ar fi gemut! Da, da!
CURRAO: Dar unde? Cînd? Nimeni n-a auzit nimic!
BURRANIA: Ba da! Acolo! Şi am văzut negru! Şi totul, totul tremura! Dar lumina asta, ia uitaţi-vă *(Arata afară.)* Lumina asta!
TOBBA: E văpaia amurgului!
BURRANIA: Nu, nu! Veniţi să vedeţi: ne cufundăm în mare Marea e gata să înghită insula! Pe plajă! Pe pl^a i^a
530
Toţi, afară de Spera şi Crocco, cuprinşi de panică,
dar strigind totuşi: „Nu! Nuu!" ies afară, şi se de-

părtează spre plajă, in mare zarvă, scollnd strigăte confuze.

;IMINUDU *(ridicîndu-se îngrozit, şi încerclnd să alerge în urma celorlalţi):* Nu mă lăsaţi singur, Dumnezeule, nu mă lăsaţi aici singur!

Şi fuge şi el.

IA-: Copilul! Copilul meu! XO: Stai, că ţi-l iau eu! 3RA: Nu, lasă, mă duc eu!

lOCGO *(reţinînd-o)*: Dar nu simţi că nu se mişcă nimic? Delirul nebunului ăla flămînd e de vină! Vino, vino, hai să

Şi încearcă să pătrundă cu Spera în camera de alături.

sfERA *(oprindu-se brusc)*: Nu, ce vrei tu? iioCGO *(apucînd-o):* Pe tine, pe tine te vreau! ERA *(zbătîndu-se)* : Lasă-mă! ÎROCCO: Trebuie să fii a mea! SPERA: Lasă-mă, îţi spun!

KOCCO: Nu, a mea, a mea! *v*

SPERA: Mai bine moartă, decît a ta! Ia seama că încep să strig!

: N-o să-mi scapi, nu! Fie ce-o fi! Vino! vino aici, înăuntru! SPERA: Nu vreau! Nu! Lasă-mă! Nu vreau!

: Da de ce nu vrei? Doar te-am avut! Te-am avutl : Lasă-mă! Dă-mi drumul! Să ştii că ţip!

Apare din fund Doro, care, după primul moment de surpriză, se repede s-o apere pe Spera.

.6: Ah, ticălosule! Las-o! Dă-i drumul! 'CCO *(lăsînd-o pe Spera şi întorcîndu-se spre Doro)*: Tu, cîine, mereu tu! Stai că-ţi vin eu de hac I

apucă de gît.

* JRA *(repezindu-se la el ca să-l reţină):* Nul Nu-l atinge 1 tNu-l atinge! .AU ' w «,, «v,.,i • - ,

531

De *afară se aud îndată hohote puternice de rls şi strigăte dezordonate, batjocoritoare. Crocco li dă drumul lui Doro, ţintuit pe loc in furia lui de aceste strigăte; rămine o clipă nehotărit; apoi se uită la Doră şi la Spera şi strigă ameninţător:*

CROCCO: Staţi voi! Staţi! Ne mai vedem noi!

Şi dispare prin fund.

SPERA *(lui Doro, maternă):* Ce ţi-a făcut?Ce ţi-a făcut? DORO: Nimic, nimic! Vreau să văd încotro vrea să fugă SPERA *(reţinindu-l):* Nu, stai aici; şi, bagă de seamă, gj nu spui nimic 1

îşi reface ţinuta.

DORO: Nemernicul! Cu forţa! Cînd omul e rău din născare... SPERA: Omulju-pătt-d-iflTTiăscare, "BesâX Nu găseşte—SP

şi nu mai găseşte calea

1 Si

Plinge.

DORO: Dar chiar şi cu tine... n-ai văzut? *(Surprins.)* Plîngi? SPERA *(ştergîndu-şi ochii cu mîna):* N-au ştiut cum să-i vorbească...

Intră, încă rizind şi glumind pe socoteala lui Bur-rania, Filaccione, Bacchi-Bacchi, Os-de-Sepie, Quan-terba, Currao, Tobba, Fillico şi Riccio, care-l sprijină pe Ciminudu: adică toţi, afară de Trentuno.

FILACCIONE: Foamea e de vină! Foamea! BACGHI-BAGCHI: Era numai nebunia din capul lui! OS-DE-SEPIE *(rizind, batjocoritor):* O vedea scufundîndu-sel

O vedea scufundîndu-se!

QUANTERBA: Dar ia spune: luna nu se scufunda şi ea? GURRAO *(către Spera):* Dă-i ceva de mincare. FILLICO: Şi rămîi cu noi, că au să-ţi treacă toate. TOBBA :Insula nu se va scufundaatîta vremejn

PAPI A: iii, va să zică s-a stabilit; casa asta şi pămîntul îi[111]

rămîn mie? CURRAO *(uitindu-se în jurul său):* Da' unde-i Crooco?

502

[GO: Era aici! N-a fost cu noi. iţiRA: A plecat.

ERBA: Da, l-am văzut eu alergînd spre plajă. ...-: Dacă nu l-aţi vrut, a plecat. Aţi fi putut să profitaţi Ide primul lui gest de supunere. [jRRAO: Dar n-ai priceput de ce-l făcea? [jUCO: Am priceput toţi foarte bine. igRA: Pentru mine îl făcea *(lui Currao),* ar fi trebuit

să-i spui...

jRRVO *(brusc, necăjit):* DJL, bine, ceea ce i-ai spus tu! BRV: M-ai lăsat să i-o spun eu; şi atunci i s-a părut — după cum şi era de aşteptat — că am spus-o, nu atît pentru el, cît împotriva ta; şi nici n-aţi ieşit bine voi toţi...

JV.RAO: Ce-a făcut? pRO: Nimic ! Am venit eu la timp !

1RAO: S-a repezit la tine? Ah, lua-l-ar toți dracii, unde e? JRA: Lasă! A fugit. [JRRAO: Tot îl mai aperi?
BRA: Nu: pe mine mă apăr, dacă tu eşti aşa. Chiar şi de i tine, — aşa cum m-am apărat de el. Nu te teme. [IÂNTERBA: Se întoarce unul şi fuge altul! Ei, nu, că e grozav ! UCIONE: O să se întoarcă şi el, fiți siguri. Nimeni nu
poate trăi de unul singur. IRAO: Şi aici avem atîtea de făcut IJSIntom la începuiuj.
începutului; totul depinde de noi; gîndiți-vă, gîndiți-vă cît'e de frumosrgjTyiața noastră săH»e-o făurim noi, din :- J:- atît cît elasTăTaîembTsXTăa'făirîrr
temelii şipînă IeTggpatrrşT văii aşa curn vom
res facem. Pămîntul e de pe acum numai verdeață.
IHI-BACCHI *(cu ironie, dar fără răutate):* Da, da, şi
aerul e curat... IPlA: Fără vin... [DE-SEPIE: ...fără muieri... fNTERBA: ...să te scoli devreme şi să te culci o dată cu
găinile...
iCCIONE: Cît despre sănătate, să mai dăm şi la alții! : Dar nu vă mai gîndiți la nimic! Căutați să faceți Imereu ceva 1 Ascultați-mă pe mine, care nu m-am gîndit 'niciodată. Trebuie săpat pământul? Săpați! Trebuie se-
533

mănat? Semănați l Trebuie aruncat, tras .năvodul? Ar$_{Un}$. "ți t-Sj *aci,.sa fa., -va! Sa fac, po,
face ceva, fără să *"™ "ew SriiuiO u* »NTUNO f.«W,
Şi ziua a trecut *(pumndu-şimnnile pe umerii lui* Q$_{tt}$ I ,J j (sra?M[țn
i'erfca,) şi nici măcar -ai **Jagaț** de seama. stenit e» **(„„d** *spre fund împreună cu alții):* Barca? întinzi să dormi; te **uiți** stele şi ți se pare ca „d] » **ț** f (. (A
f?
Agitație generală. I
.•jCroccoa dezlegat barca!
Se vede! Acolo unde bate

: —Da, da! — Uite-l acolo!—Ridică pînza! Pînza
aici femeia lui...
Ciminudu, care se află mai înapoi, simte în acest moment că-i vine. rău; palid la fală, ca un cadavru se lasă in genunchi, e gata să cadă; ceilalți îl susțin.
BURRANIA: Ciminudu 1 *(Sprijinindu-l.)* Ciminudu 1
RIGGIO *(sprijinindu-l şi el):* Oh, Doamne, cade!
UNII *(întorcîndu-se):* — Ce este? Ce este? — Ciminudti?
— I-e rău! SPERA *(apropiindu-se în fugă):* Să-l întindem repede
sprijiniți-l, să-l întindem, să-l întindem aici. DORO: Doamne, ce palid el ALȚII *(speriați, cu voce joasă):* A murit, a muriți SPERA: Nu, nu, pulsul încă bate... QUANTERBA *(atingîndu-i fruntea):* E rece! SPERA: Doro, acolo *(arată spre camera ei)* ...cîrpe .
calde ...de lînă... pe inimă... dă fuga... şalul şahii meu,...e pe copil.
Dord iese în fugă. Şi de afară, în timpul acesta se aude vocea lui Trentuno.
VOCEA LUI TRENTUNO: Hei, hei, ajutor, ajutor 1 Fuga, veniți
fuga 1 .
QlȚIVA: —Ce este?—Alta acum!—Trentuno? —strigă după
ajutor 1
SPERA: Sst! Tăceți! VOCEA LUI TRENTUNO *(mai aproape, gîfiind):* Barca 1 Barca
Dați fuga! Ajutor! Ajutor! . ,
ALȚII: — Barca? - Ce tot strigăî, *igU*
de atîtea
S-t. ..
lljANTERBA: N-o satinai putem merge pe uscat! : Nu trebuîgTsă-î luăm cu noiRATîr spusn:

ori!
jfll: Ce ne facem!... Ce ne facem acum? Rupţi de lume! [j-DE-SEPIE: E grozav! De-abia acum e grozav! :RAO *(întorcîndu-se cu Trentuno spre Tobba, care stă Ungă Ciminudu şi nu s-a mişcat):* Auzi, Tobba? Barca! Barca ta!
RENTUNO *(vâzîndu-l acum pe Ciminudu întins la pămînt, şi oprindu-se):* Dar ce e? E mort?
k (aplecată deasupra muribundului): Nu, nu... *(Lui Doro, care vine cu şalul păturit.)D-*
încoace, dă-l încoace repede, uite-aşa, pe inimă... Daţi-vă puţin la o parte, fiţi buni...
.cîrpeŞENTUNO *(dîndu-se la o parte, cu ceilalţi):* Pare mort...
aşa, deodată... Cum s-a întîmplat?
IANTERBA: Alergase şi el afară; la întoarcere stătea şi asculta; i s-au muiat picioarele. Ticălosul ăla!
Arată afară, spre Crocco.
: Lăsaţi-l să se ducă! ′
AO: Dar ce-o să facem fără barcă?
Ei, o să ne lipsim de-ea ICO: Pentru tine totul e uşor 1 N-o să mai putem să ne ducem nici la pescuit! [BEA: O să putem, o să putem. Da? Cum?

meu
534
535
TOBBA *(făcînd semn spre muribund, pentru ca toţi să bească încet):* Există lemne, funii — o să facem
FILLICO: Dar provizii? Aici nu se opresc vapoare.
TOBBA: ProjăzAi-mai-aem. Plinea n-o să ne lipsească.
CURRAOTDa; poate că e mai bine aşaj ajutorul săn$_{P\ Y}$numai de la braţele.jmaRfrrP»,
TOBBTkJjicre la Dumnezeu.
SPERA *(după o tăcere, ridiclnd capul şi uitlndu-se $l_a$va spune încet):* A murit.
Toţi se apleacă să-l privească, descoperindu-se: ciţiva îngenunchează.
CORTINA

v

Actul al II-lea

Un promontoriu stîncos pe insulă. O cărare îl străbate, în planul întîi de la dreapta la stînga, apoi de aici, coteşte şi coboară din nou în pantă mai rapidă spre plaja aflată dedesubt.
Dincolo de stîncă, marea şi cerul, nesfirşile.
In faţă, la stingă, Jatada unei caşe sprijinită cu spatele destîncă acolo unde ridicătura e rnai înaltă. Acoperişul e spart şi reparat cît se poate mai bine; uşa verde deschisă, desprinsă dintr-o ţîţînă, e încă Strimbă deŢre-trrnracatastrofei.
La ridicarea cortinei se aude din dreapta o larmă confuză de voci agitate. îndată după aceea urcă pe cărare gesticulind şi o iau la fugă pentru a privi de sus spre mare: Currao, Tobba, Fillicd, Quanterba, Trentuno şi *Papia, urmaţi de Spera cu copilul înfăşurat in şal.*
1RRAO: Biuci-dia4)Qrtul nostru, da, ia uite-te: patru, de-laici se văd binel --------
iNTERBA: Poate că s-au rătăcit... Cu vlntul de azi noapte 1 : Nu, nu: ăsta-i el, CrocciU-tăzbunarea lui!
Răzbunare? Lasărădebarcel fcENTUNO: N-au să debarce, pe Dumnezeul meu 1 BftAO *(lui Trentuno):* Du-te, du-te şi chiamă-i pe toţi la adunare! De aici îi luăm cu pietre; iar jos, de pe plajă, cu prăjini, cu bîrne, fugii
537
Trentuno iese in fugă prin dreapta.
TOBBA: Patru echipaje, băieţi! N-o să fie uşor! GURRAO: Ei sînt pe mare, iar noi aici, pe pămînt.

TOBBA: Şi dacă sînt înarmaţi?
GURRAO: Pietrele! (Lui Quanterba şi lui Fillico.) Pietrei PAPÎA *(alerglnd repede să aducă pietre cu încă alţi doi*
faţa casei): Da, da, pietre, pietre! GURRAO: Luaţi-le pe cele mai mari! PAPÎA *(ridicînd un bolovan cu amîndouâ mîinile):* Uj$_{te}$
din astea!
GURRAO: Bravo, aşa! Aduceţi! FILLICO: O să-i zdrobim! GURRAO: Aduceţi sus cîte puteţi! Vedeţi că mai sînt şi aici 1
(Celor trei care urcă.) Să le aruncaţi de aici din toate
puterile! TOBBA *(uitîndu-se pe mare, spre dreapta):* Uite-i, au sosit!
Ce de lume pe bord!
CURRAO: O să ne apărăm pînă la ultima picătură de sînge PAPÎA: Nu trebuie să cîştige el,
Dumnezeule! FIL.LICO: Dar ai noştri, unde-s ai noştri? Dacă mai întîrzie,
nu mai sosesc la timp. QUANTERBA *(privind spre dreapta):* Uite-i, uite-i că vin!
(Strigind şi fâcînd semne cu mîinile.) Aici, aici! Fuga!
Veniţi! Fiecare să pună mîna pe ceva. GURRAO *'(observînd-o pe Spera):* Ce vrei? De ce ai venit
aici cu copilul? Du-te, pleacă de-aici! SPERA: Lasă-mă să stau cu tine. CURRAO: Nu vreau! Ar putea
fi înarmaţi, n-ai auzit? QUANTERBA *(lui Papia, privind spre mare):* Se vede, ia
uită-te, ceva roşu! Ga şi cum ar vrea să înalţe steaguri. TOBBA *(către Spera):* Nu e prudent să stai aici cu copilul,
du-te, haide, du-te de aici!
PAPÎA *(luiQuanterba):* Ba nu, ce steaguri 1 Eu văd şi ceva galben, priviţi, pe barca a doua. SPERA:
Ce vreţi să faceţi, dacă sînt atît de mulţi? GURRAO: O să vezi tu acum! SPERA: Cum o să-i
împiedicaţi? GURRAO: O să vezi, o să vezi! SPERA: Dacă nu vor putea aici, se vor duce să debai
altă parte.
538

1

•UF

in
J-URRAO: Deocamdată sînt aici.
jjjNTERBA: Crocco ştie bine că ăsta-i locul cel mai bun
pentru debarcare. ■pERA: Şi apoi cu ce drept? yRRAO *(mlniindu-se):* Cine, ei sau noi? IpERA: Doar
nu sîntem noi stăpînii insulei. jjRRAO: Ba da, acum noi sîntem! OBBA: Aşa de la sine, ei n-ar fi venit
niciodată. (jRRAO: Au prins curaj să vină, după ce am înfruntat noi
riscul, iar riscul ăsta a făcut ca insula să fie acum a
noastră. iLLICO: N-o să-i lăsăm să ne-o smulgă!
Soseşte din dreapta, jubilind, Dord.
idRO: Aruncaţi pietroaiele alea, aruncaţi-le! [•ERA: Nu cumva sînt, hârcile tatălui ţări?
Da, da, le-am recunoscut! Poate că vine să mă ia! lt,LICO: Vine să te ia cu patru bărci pline?
()ANTERBA: Ca pe un fiu de rege?!)0RO: Poate că aduce
JTUNO:Ce tot vorbeşti de daruri! [barcă l-am văzut cu ochii mei!
Soseşte prin dreapta Trentuno, înarmat cu o prăjină solidă.
Crocco e în prima
Soseşte Filaccione, înarmai şi el cu un par.
VCGIONE: Da, da; el îi aţîţă pe toţi şi le arată unde-i mai uşor să acosteze.
Sosesc Riccio, Bacchi-Bacchi, Os-de-Sepie şi Burra-nia, înarmaţi şi ei.
Trebuie să-l facem zob! Nemernicul! URRAO: Jos, duceţi-vă jos, voi ceilalţi cu prăjinile! Dar nu
toţi! *(Lui Burrania.)* Pe asta dă-mi-o mie *(îi ia prăjina),* iar tu rămîi aici ca să rostogoleşti pietroaie
cu ceilalţi! *(Lui Papia.)* Dacă apucă să debarce... '4PÎA: ...mîna pe cuţit, nici o grijă!
: Ori ei, ori noi! Să mergem, să mergem jos!

Coboară cu ***Trentuno, Filaccione, Os-de-Sepie,*** *Bacchi-Bacchi şi Riccio pe* ***versantul care duce la*** *plajă.*

TOBBA: Uite-o pe prima!

PAPlA *(ridicînd bolovanul):* Ţineţi gata pietrele!

Se vede apârind de jos virful triunghiular al pinzei colorate intr-un roşu-porlocaliu-aprins al primei bărci. Şi imediat se aud strigătele confuze ale noilor sosiţi, şi acelea ale coloniştilor care vor să împiedice acostarea.

VOCEA LUI CURRAO: Înapoi! înapoi! Aici nu debarcă nimeni! VOCEA LUI TRENTUNO: Curaj! Pe ei! Încoace! Trageţi!

Trageţi!

VOCEA LUI FILACCIONE: Înapoi! Înapoi! Iţi spintec burta! VOCEA LUI OS-DE-SEPIE: Toţi în mare, bestie, şi ne răfuiiu

noi apoi! VOCEA LUI BACCHI-BACCHI: Nu debarcaţi! Nu debarcaţi!

Plecaţi! Plecaţi! VOCEA LUI RICCIO: Aruncaţi în ei cu pietre! Aruncaţi cu pietre!

Şi simultan, de pe bărci:

VOCI DIN CEATĂ: — Sîntem prieten—-Sîntem prieteni 11 — Nu venim să facemT aTrt" TaTîaEî ne să debarcăm!

Se vede apărlnd colţul unei alte plnze.

VOCEA LUI JUPlN NOCIO: Pace! Pace! Vin pentru fiul meu! VOCEA MITEI: Doro ! Doro ! Noi sîntem! I

VOCEA LUI CROCCO: A venit Mita! Şi femeile! Au venit femeile! '- ." 7!

VOCILE UULONlŞl'ILOR *(de jos, incetînd să mal impiedicel acostarea):* Iha, femeile, f©îireiie4------- ----------■•-

PAPlA, QUANTERBA, BURRANIA *(aruncînd la o parte pw troaiele şi pornind în fugă spre plajă, încîntaţi):* Femeile femeile, femeile! .

FILLICO .*(lui Tobba):* Poftim de-mai ţine! Au adus femeile' TOBBAŞ-a sfîrşit cu pacea!

..

VOCI DEPB-PbAJĂ: In triumvsă purtăm femeile întrium[11] TRENTUNO: Trăiască Marella!

540

■NTERBA: Trăiască Dia!

IŢII IN COR: în triumf! In triumf!

■CCIO: Aici, Nela, te duc eu!

IDE-SEPIE: In triumf, Sidora !

p: Da, trăiască, trăiască! In triumf! In triumf!

■OCCO: Şi pe Mita în triumf!

Şi urcă sus de pe plajă, strigind, ducind pe braţe femeile cu îmbrăcămintea in dezordine, rizlnd fi fremătind de spaimă simulată şi de bucurie, ca într-o sărbătorească răpire rituală.

RENTUNO *(ducind-o in braţe pe Marella, disputată şi de* j *Bacchi-Bacchi):* Asta-i a mea! Asta-i a mea! Şterge-o I de aici! Ia mîna de pe ea!

■ŞCHI-BACCHI: Ba nu, e a mea! Las-o! Dă-i drumul! ELLA: Daţi-rni drumul amîndoi, nebunilor! Lăsaţi-mă jos!

■CI DIN CEATĂ: Trăiască Marella!

ILGCHI-BACCHI: Eu am luat-o mai întîi în braţe! Dă-i f drumul!

iRENTUNO: Nu! Tu n-ai putut s-o duci! Gară-te, îţi spun!

■CI DIN CEATĂ: Trăiască! Trăiască!

Primul grup cu cei doi bărbaţi şi femeia,, înconjurat de marinari din echipaj, după ce au urcat, bătindu-se, rizind şi aplaudind, coboară din nou şi dispare prin dreapta. Dinspre plajă urcă un alt grup.

JCC10 *(ducind-o în braţe pe Nela):* Nu! Uite aici adevărata regină! Regina Nela! Regina încoronată! *k:* Gata, destul, nebunule! O să cad ! O să cad ! IO: Nu cazi, nu! Nu-ţi fie teamă, din braţele mele nu cazi!

II DIN CEATĂ: Trăiască! Trăiască! In triumf! Mai sus! Mai sus!
Şi ies prin dreapta, in timp ce de pe plajă urcă Quanterba, ducind-o in braţe pe Dia.
LNTERBA: Dia, zeiţă după nume, zeiţă de fapt! Trăiască Dia, Zeiţa! Trăiască Zeiţa! Zeiţă a tuturor, dar toată a mea!
541
DIA: Lasă-mă! Lasă-mă! Mi se învîrteşte capul! Dă drumul, lasă-mă jos!
Iai

Şi ies prin dreapta. Urcă de pe plajă Mita, urmată de
Crocco.
MITA *(chemind din culise):* Doro! Doro! Unde eşti? GROCGO *(încercînd s-o prindă):* Hai, sus, lasă-te şi dumneat purtată în triumf!
a
MITA *(fugind de el):* Nu, nu! Eu, nu! eu nu! DORO *(care se află cu Spera in faţa casei dărăpănate, se reped, ca un mistreţ spre stîncâ, în apărarea surioarei):* L_{as} în pace pe sora mea! Să nu cutezi s-o atingi, scîrbosule MITA *(îmbrăţişîndu-şi fratele):* Doro! Doro! Am venit
vezi?
GROGGO: Ga să te eliberăm, prostule! Am venit să te facem scăpat! Dar pe sora ta mi-o iau eu!
Încearcă s-o Inşface.
MITA *(dîndu-l la o parte):* Nu! Nu! Termină, cind îţi spunl DORO: Dă-te la o parte, sau, pe legea mea...
Şi e gata să se repeadă. Soseşte de pe plajă Jupin Nocio, urmat de Burrania, Filaccione, Os-de-Sepie, Papia şi clţiva oameni din echipaj.
JUPIN NOGIO: Ge-i aici? Jos mîinile! *(Lui Crocco.)* Te încumeţi să pui mina pe fiica mea?
GROGGO: Era o glumă, jupîne Nocio! JUPÎN NOCIO: Nu vreau glume de-astea, cu fiica mea) *(Lui Dord.)* Iar cu tine, nepricopsitule, ne socotim noi acum, îndată, n-ai grijă!
GROGGO *(arătînd în jos, unde în faţa casei stă Spera, umilă, cu copilul învelit în broboadă, între Tobbaşi Fillico):* Ui-taţi-vă, uitaţi-vă acolo 1 S-a învîrtit mereu între fustele! matracucei ăsteia! *(Rînjeşte obscen.)* Oh, sfînta, uita-l
ţi-vă ce sfintă!
FILAGGIONE *(rînjind şi el, împreună cu alţii):* Ihu-hu,J[a] (regina! Regina!
,
■JRRANTA: Poţi să stingi mueul de luminare pe care-l ţineai
I aprins tu singură pentru toţi! ■CCO: DesMnaJJ±-JEîE£»4- ŦîrfĂ 1 -IpRO: Nemernicilor! KBBA: A fost aici ca o soră pentru toţi! *(Lui Jupin Nocio.)*
Iar pentru fiul dumitale, ca o mamăl ■LLIOJ : Nemernicilor! ■tOCCO *(lui Tobba):* Distrează-te tu acuma cu ea, boşo-
I rogule!
■DE-SEPIE -. Acum avem destule femei! KpfA: Iartuepi JTf
PAPÎ
EPTETie4m treapaasta prăpădită! rSâsTîrşit domnia ta!
542
ituMvw. yun împutita!
)S-TE-SmlEJscuipînd): Puah! Spală-te pe obraz!
fILAGGIONE: Puah!
FILLIGO: Cu cît au dorit-o mai mult, cu atît mai mult o disprețuiesc acum.
IUDBA: Dumnezeu vă va pedepsi!
SPERA: Lisaţi-i să vorbească! Mgjjigneaii cînd mă doreau; acum, *cÂnâjr* disprețuiesc, nu mă mai jignesc. *(Defăi-mâiorttorTjŞi* nu v-o spun din trufie, nu, ci pentru că mă simt pedepsită, şi simt că Dumnezeu mă pedepseşte p,rin voi. Pentru mine e mai bine aşa; da, da; mai bine aşa, scuipată, disprețuită, umilită.
între timp urcă de pe plajă un vuiet de glasuri:
SURI DIN CEATĂ: — Săriţi! Săriţi pe el!
— Apucă-l! Nu-l lăsa să scape!
I—Spintecă-l! Taie-l! Dă-i, loveşte-l cu cuţitul lui! — Legaţi-l! Legaţi-l1
— Să-l aruncăm în mare!
— Da, da, în mare, legat!
— In mare! în mare!

!— Jos, jos, trageţi vîrtosl Trîntiţi-l jos, mai întîil
Şi în acelaşi timp, mai ascuţit, disperat:
ouu LUI CURRAO: Nu, n-o să mă aveţi viu! Nu-i nimic că sînt dezarmat! Nemernicilor! Atîţia împotriva unuia singuri Nu, n-o să mă legaţi! N-o să mă legaţi!
Mita , Jupin Nocio şi Dord aleargă să privească de sus. 543
MITA: Cine strigă aşa?
DORO: E vocea lui Currao.
SPERA: Oh, Doamne, nu se poate! Ce-i fac? Ce-i MITA: Vor să-l legel Nu, nu! Se apără! Ah, nu, i-$_{tt}$ cuţitul!
SPERA: Salvează-l, Dorol Salvează-l! Salvează-l! CROCCO: Regele tău! *(Strigind în jos.)* ...Spintecati-l!
ţi-l!
OS-DE-SEPIE: Ţi-l leagă şi ţi-l aruncă în mare! SPERA: Nu, nu se poate! Du-te, fugi Doro! Salvează-l tu
fie-ţi milă! DORO: Lasă-l! Lăsaţi-l, ucigaşilor! *(Către tatăl său.)* D$_a$,
strigă o dată! Porunceşte tu de-aici să-i dea drumul
îl leagă ca să-l arunce în mare! Nu vezi?
Şi se repede In jos.
IUPÎN NOCIO *(cu putere):* Ei, hei! Daţi-i drumul 1 Vă poruncesc să-i daţi drumul! N-jmvenit aici caşă facem rău junxă-oai-l-~~Voniţi aici la~~-Sift-ilriJboiTLgjJIâcemTîir. diialăifta-~~inte de a ac îno~~wa-LVeniţi, veniţi susP-' TOBA *(către Spera şi Fillico):* Să mergem, să mergem noi acolo jos, să fim lîngă el. *(Către Spera.)* Nu te teme!
Tobba, Spera şi Fillicb urcă promontoriul stlncos pentru a cobori apoi pe plajă. Clnd trec prin grămada defăimătorilor, aceştia se apucă din nou s-o batjocorească pe Spera, printre rînjete şi plecăciuni caraghioase.
FILACCIONE: Majestatea decăzută!
BURRANIA: Sfînta fără lumînări!
PAPlA: Cu cît te vinzi, frumuşico?
FILLICO: Cum de nu vă e ruşine? Are copilul în braţe!
CROCCO: Eh, tu! Curcan jumuliţi S-a sfîrşit cu coada ta
înfoiată! TOBBA: Hai, hai, Fillico, nu le da atenţie!
între timp, dinspre plajă, pe clnd cei trei coboară, . vin la chemarea lui Jupin Nocio oamenii din echipaj, şase sau şapte, şi Dord. fi
544

N NOCIO: Să mergem, şi cine, vrea să facă aee cu noi, să vină să ne caute. Uncîe sînt ceilalţi? *(Lui Doro.)* " raţîttrumul.
Iese prin dreapta cu Mita, Doro şi oamenii din echipaj. Rămiii în scenă, Croceo, Burrania, Os-de-Sepie, Filaccione şi Popia.
Ei, cum vi se pare? I0RRANIA: Mare pramatie! ROTlCOTArn înşurubat-o bine, da sau nu?
[LACCIONE: Dar prea mulţi oameni! Prea mulţi! CDKvEPTE: Ba nu, e mai bine aşa! hÂCCRJNr-Nu mai sînt obişnuit şi... ..DK-SEPIE: îţi pierzi capul? PlA: Nimeni n-o să-mi ia ce-i al meu, oho!
3: Şi pe urmă, cred că n-o să rămînă toţi aici... URRANIA: Şi dacă vreunul dintre noi o vrea să plece, acum
sînt patru bărci...
S$_r$DE-SEPIE: Dar e pămînt pentru toţi, lasă-i să rămînă! URRANIA: O să ne placă să rămînem, acum că ne-am înmulţit.
CO: Mi-am închipuit că în scurtă vreme aveaţi să muriţi toţi de plictiseală... RANIA: Darcum aiţmţuţ$_L$şji$_L$lcoivv1ngi ? A: Cu fiul lui "aici, "măre" scofală! CCO: Fiul! N-a fost numai fiul! Fireşte că a fost mo-leala cea mai tare!
L: Totuşi, dacă voia să-l aibă înapoi, trebuia să vină sau să-i trimită pe alţii să i-l aducă. X): Dar putea şi să se adreseze poliţiei; ba încă, fără
Iţiscul de a se vedea oprit de voi, cum era să fie. E-SEPIE: Ai pus-o bine la cale, hahalero, să ne aduci femeile!
IANIA: Numai cît le-am văzut în bărci! X): Eh, ştiam eu! Dar ca să-i conving — pe părinţi,
Ipe fraţi şi pe soţi — să le aducă *(Intorcîndu-se spre Papia)* n-a fost de loc uşor, să ştii! Pentru asta le-am zugrăvit tuturor insula, ca raiul pe pămînt! E-SEPIE: Da, după păcatul originar. CCO: O mare

plină de peşte; un pământ pe care, ajunge [să-l zgîrii, şi-ţi dă tot ce pofteşti; lumina asta proas-
545

1

pată, nu-i AŞal şi viaţa, aşa cum îţi doreşte inim$_a$ţi-o faci, cu libertatea asta grozavă! PAPlA: Dar da«n-ai"Tirijloace?cjm2poţi să te]
CROGGO: Tocmai! EiareinijlQac£le4 Iar noi să ne b$_{Uc}$răm de ele. Acum e în mîna noastră, şi depinde de iw să facem din el tot ce vrem: dacă slntem toţi de acord[1] Ascultaţi. Bestia, el nici nu ştie cum a făcut bani ci bărcile pe care i le-a lăsat taică-său. Dar e ambiţios-$_g$-acum arvreacajyŢţasăfieisjar
J
i-am înT Eîfîll
jyŢţj
iam înfToHRTeu 1 Esîfie. D$_{ac}$ o vrea să comande, o să aibă nevoie slPTsprijinim noi împotriva acelora care, venind aici cei dintîi, au]$_{ua}$ conducerea pe insulă. Şi atunci m-am gîndit la ceva ascultaţi. Garda personală. Noi cinci. Şase cu Riccio' dacă o vre1TlsalîeTm—*nGi.*
PAPfA: Cum adică gardă personală?
FILACCIONE: Garda lui?
CROCCO: Pentru apărarea lui, în apărarea noii conduceri.
OS-DE-SEPIE: Am priceput, zbirii Oho, e grozav! Da, da, zbiri, zbiri! Eu sînt gata. Eh, n-o să-mi vină să cred că pot să fac aşa ceva!
FILACCIONE: Nici mie, nici mie!
CROCCO: Dar nu spuneţi zbiri, vă rog: gardă personală, aşa sună mai bine. O să-l fac să înţeleagă că are nevoie de aşa ceva; şi astfel o să ne bucurăm de toate fără să facem nimic, prefăcîndu-ne că-l ajutăm pe el, pe paşă! Trebuie însă neapărat să-l atragem de partea noastră pe bătrînul Tobba.
PAPfA: Da, dar cum? Ştii bine cum e el.
CROCCO: Lăsîndu-l să creadă că facem asta pentru menţinerea păcii: o să fie de-ajuns! Tobba trebuie să fie cu noi cu orice preţ: pactul cu poliţia el l-a făcut, acolo pe uscat.
FILACCIONE: O să-l facem generali Generalul nostru!
OS-DE-SEPIE: Grozavi Pantaloni roşii şi sabie de lemn; şi chipiul cu panaşl De panaş mă îngrijesc eu.
CROCCO: Nu rîdeţi, nu rîdeţi, pentru că în curînd va tre-biăjjlt adevărat.
546
FILACCIONE: Un complot? OS-DE-SEPIE: Pentru ce?
■kcCIONE:A1 regelui detronat?
KCCO: Nunu, uţfcomplot al nostru, do fapt, dar făcînd V aşa caHwLară că-i al lor.
■pfA: Aha, da: ca să-i dăm IuT jupîn Nocio dovada că I supravegherea noastră e necesară.
■DCCO: Nu, nu pentru asta! Nu mă gîndesc la ceva îIM lii-I puit.
A: Atunci la ce te gîndeşti? ■)CCO: Să ajungem la un fapt concret — şi grav — care să fjtfiuimposibilă orice înţelegere cu ceilalţi. .CCIONE: Unfăpî Ce iapt?'"
dCO: Unul — vă spun imediat — căruia va trebui şă-j dăm aparenţa unei răzbunărialor, "a "deposedaţilor împotriva uzurpatorului, *e* limpede? Daro sT-IlsavîF sini noi, în avantajul nostru: ca să-l înlăturăm cît mai repede pe cel care reprezintă pentru noi în clipa asta pericolul cel mai grav, adică pericolul ca cei doi capi să se pună de acord în dauna noastră, a tuturor. Jupîn Nocio şi Currao. Nu înţelegeţi de cine e vorba? Ei, drace, de Doro. [RRANIA: Ah, da, Doro I JOCCO: Doro ţine cu Currao şi Spera, împotriva noastră. O să încerce totul ca să-i facă să intre în graţiile tatălui lui: atunci totul se va sfîrşi pentru noi. ÎA: Dar, cum să-l înlăturăm?
CCO: Cum! Trebuie să ne punem de acord asupra mijlocului; şi imediat, chiar astă seară: lăsaţi pe mine. JiDE-SEPIE *(Intordndu-se pentru a privi spre dreapta): V* Sst! Mi se pare că-i chiar el!
fACCIONE *(încet):* Doro? IÎRRAN1A: Da, el e. Cu soră-sa.
■OCCO: Mita? Ei, vedeţi, vedeţi? Vine să vorbească cu cei de pe plajă. O duce şi pe soră-sa cu el?
: Se opreşte: ne-a văzut. EA LUI DORO: Crocco! 'ÎA: Te cheamă.
ICO *(răspunzînd):* Ohe, Doro! EA LUI DORO: Vino, te caută tata!
Vin imediat! *(Către ai săi).* Să mergem. Dacă mă caută, e semn bun!
'5*

547
***Iss toți** prin **dreapta.** Scena **rămine** goală pentru o clipa. Dinspre plajă răsună un. cinice marinăresc, **cintat** de cei cițiva oameni rămaşi să păzească bărcile. In timpul acestui cintec scurt urcă. dinspre plajă **Currao,** Tobba, Fillicd şi Spera. Coboară in tăcere de pe promontoriul stlncos şi se opresc lingă casă.*
TOBBA: Eu asta zic: că dacă am încercat să le împi$_{e}$j: cam debarcarea, am făcut-o pentru că am bănuit ce în i'ond era adevărat: căxtmeau.~~conduşi~~
ş a$_{e}$.
trebnicul ăla, ca sămîjieajosp^{e} noi şi să ne ia lo$_{C)1}$* TCtTŢfeîîSTrŞi ă"lîttT0i-------- "--î J
ŢpTŞ J
CURRAO *(brusc):* Foarte bine. Am putut să împiedicăm acest lucru? Nu.
FILLICO: Da, pentru că ai noştri, cum au văzut femeile.,
CURRAO *(ca mai sus):* ...au încetat îndată lupta şi am fost înfrînți. Acum ce mai vrei să facem? Să-i mulțumim pentru că, în schimb, a reuşit el să împiedice ca să fiu înjunghiat, sau legat şi azvîrlit în mare?
TOBBA: N-am vrut să spun asta. Dar dacă nu mă laşi să vorbesc!
CURRAO: Ce să mai vorbeşti! învinşi, trădați, gata!
TOBBA: Ah, nu, pentru că aşa ajungi să afirmi acum ceea ce ai negat mai înainte: că forța are dreptate. Nu!
FILLICO: Dreptatea e a noastră! Autorizația de a ocupa insula ne-a fost dată nouă şi o are el, Tobba; nu ei!
TOBBA: Las-o încolo de autorizație! Noi am făcut aici o rînduială, am stabilit legile noastre; am împărțit pămîntul, am împărțit munca.
CURRAO: Şi acum vin ei şi aruncă totul în aer. Poți să-i împiedici? Nu. Atunci, gata!
TOBBA: Dar se poate ajunge la o înțelegere...
CURRAO: Cu ei?
TOBBA: ...să obținem ca să ne fie respectat...
CURRAO: De ei?
TOBBA: ...ceea ce ne aparține de drept nouă, care sintem primii veniți!
CURRAO: Atunci du-te şi împacă-te cu ei, dacă îți Inel* pui că se poate aşa ceva; du-te şi tu acolo, laolaltă cu ceilalți! *(Lui Fillicd.)* Du-te şi tu! Eu rămîn aicW
TOBBA: Nu, tu trebuie să vii cel dintîi.
548
RRAO: Eu rămîn aici.
şBA: Dar toate astea pentru tine le-am spus! Crezi că mult îmi mai pasă mie de drepturile mele pe pămînt? Eu sînt gata pentru ceea lume, o ştii doar! ■JCO: Trebuie să vii cu noi ca să aperi şi să pui în valoare ceea ce am făcut.
■RAO: Da, pentru cei cărora le-a fost de ajuns să poarte .o femeie în triumf ca să cedeze tot! Duceți-vă, duce-ftivă, eu nu mă mişc de aici.
: Mă duc eu pentru tine. *(Lui Fillicd.)* Haidem.
Şi pleacă cu el.
: Nu, ia seama, îți interzic! Vorbiți în numele vostru! Vai de voi dacă îndrăzniți să vorbiți în numele meu!
Tobba şi Fillicd ies prin dreapta.
[ERA *(după o lungă pauză):* Tu nu mai ai femeie pe care
s-o porți în triumf.
fctRAO: Bravo, acum apucă-te şi tu să te văicăreşti. jERA: Nu, Currao, nu mă văicăresc pentru mine. ŞRRAO: Atunci, pentru cine? Şi tu, tot pentru mine? Toți
pentru mine? Da' mai purtați-vă puțin şi vouă de grijă,
dacă sînteți în stare, şi pe mine lăsați-mă în pace!
fcA: Tocmai asta voiam să-ți spun. Dacă vrei ca fiecare I să-şi poarte de grijă, eu ştiu de-acum înainte cum I să-mi port. ■RRAO: Ce vrei să spui? IŞRA: Euam IRAO A
Ş pxjg
■IRAO: Aveai copilul "şi mai înainte; nu-ți ajungea? ■RA: Ba da, dar mai înainte trebuia să le port de grijă l şi celorlalți. Acum, că ceilalți nu mai au ce face cu I mine şi mă disprețuiesc... KRAO: îți pare rău?' JS: Nu, de ce vrei să-mi pară rău? Aş vrea ca tu...
Şovăie.
O: ...ca eu...?
PRA: ...şj5jiujdmti disprețul ăsta ca o umilință pentru tine. -$^{4l-}$---------.—■------
549
1
CURRAO: Spui asta pentru că mă vezi aşa? Cum ai vrea
fiu după cele ce s-au întîmplat? ^{s}*

SPERA: Ai dreptate. Mi s-a părut că eşti aşa din pornea. Şi nu vreau. Am văzut că n-ai vrut să te duci
[a] Tobba... Cu
CURRAO: Ai crezut că din pricina ta? SPERA: Pentru ceea ce mi-au făcut... [Dar n-are imp$_0$
tanță!
CURRAO: Ce ți-au făcut?
SPERA: Nimic, dacă nu stai aşa din pricina asta...]yj: mi-ajunge să mă uit în ochii copilului meu, cînd îi d$_{eg}$ chide să privească, neştiutori, ca să mă mîngîie }„ toate relele! îi privesc ochii, şi în nevinovăția lor uit de toate. Şi tot ce ştiu eu despre viață mi se p$_{are}$ atunci departe, departe, un vis urît pe care lumina acestor ochi îl risipeşte imediat. CURRAO *(se ridica, se apropie de Spera):* Doarme?
SPERA: Da, doarme. De parcă n-ar fi fost nimic. L-am văzut
acum surîzînd prin somn. CURRAO: Dar va şti... Mîine va şti, va şti... SPERA: Depinde de mine să-l învăț ceea ce trebuie să ştie... CURRAO: Dacă n-ar mai fi şi alții! *(Ia copilul In brațe, cu mare grijă.)*
Acum toți sînt aici!... Şjeu care voiam
SPERA: Nu te teme, ai să veziînăinte ca alții să-l muşte cu veninul lor...
CURRAO: ...dar au s-o facă toți, acum, imediat!...
SPERA: ...o să am eu timpul şi mijloacele, nu te teme, ca să pun în el atîta bunătate şi judecată, încît chiar dacă toți mi-ar striga ocări şi înjurături, scuipîndu-mă în față şi rînjind, n-o să-i audă, n-o să-i audă, aşa cum nu i-a auzit adineauri, cînd îl țineam în brațe, aici-în şal.
CURRAO: Au făcut asta?
SPERA: Da, dar nu-ți face griji...
CURRAO: Cu copilul meu în brațe?
SPERA: Copilul îl apăram eu.
CURRAO: Au avut curajul să te scuipe, cu copilul meu în[n] brațe? Cînd a fost asta? Cine a fost?
SPERA: în timp ce te zbăteai acolo, jos...
550

: Nemernicii! Nemernicii! Cu copilul meu în brațe! Ai noştri? Vreau să ştiu cine a fost? Cine a fostl Cei care purtau femeile în triumf?
: Dar e firesc, poți să-ți închipui: sosind celelalte, i eu am redevenit pentru ei, prin comparație...
JJRRAO: ...cea de mai înainte! HRA: Mi-au strigat-o.
jfeRAO: Şi au uitat totul, ticăloşii? Şi cum te-ai purtat Tu ei, şi ce ai făcut pentru toți?
: Vrei recunoştință? Au uitat ce am făcut pentru nine, aşa trebuie să spui! Pe acesta *(şi pune o mină pe copilul care se află încă în brațe la tatăl lui),* ceea ce am făcut pentru mine, au uitat! Şi atunci ce vrei să-mi pese de scuipatul şi de ocările lor? Dă-mi-l! RAO: Nul Cum vreijsă ți-l mai las ti a acnm? T
KA: Ți-e teamă că n7oiaştiu să-l apăr?
RAO: Nu-i vorba de apărare! llRA: De dispreț?
RAO: Cum ai putut să suporți asta? Pentru el, pentru el, vreau să spun! Doamne, cum au putut să uite că nu enuinaiaDihilțăji?cişjimeucopilul meu, copiluTTneu7 îTT
orEeşti, de parcă şi pentru tine... iRAO: Spui că nu-ți pasă! Cum adică? bllf
r,ă în
brațelețaleafost scuipat fiul meu? Credeau că am Ah, dar osăvedemnoi I O să vedem noi!
'i , io-
'Ține!
îi dă înapoi copilul.
!RA: Ce vrei să faci?
RAO: Dă-te la o parte!
RA: Te rog, Currao! Am vorbit...
RAO: Nemernicii! Nemernicii I 'ERA: ...numai ca să-ți dovedesc că... IRRA.O: Şi-au schimbat pielea fiindcă au venit celelalte!
Aşadar era adevărat? Era adevărat... [p]ERA: Ce anume? (Oh, Doamne, nu pot să te văd aşa!) " ca
îşi închipuiaucă eucomand numai pentru

[că te am perine, care pe atunci erai"singuja! Cum TF [■7enTtceielalte, la paminTştcu mine? aruncat într-un
551

colţ şi scuipat împreună cu tine? eu şi copilul m_{ei} * Ah, nu, pe Dumnezeul meu, nu! Au să vadă ei! ′să vadă! " u
SPERA: Ah, aşa: aşa te vreau, să te ridici din nou!
GURRAO: O să-mi pregătesc o răzbunare!
SPERA: Dar nu ca să te răzbuni!
GURRAO: Ba da, ca să mă răzbun! Să mă răzbun!
SPERA: S-au întors imediat spre binele care venea, dorit
atît de mult!
GURRAO: Trlntindu-mă pe mine la pămînt, şi copilul m_{eu} o dată cu tine?
'
SPERA: Pentru că au crezut că binele ăsta tu îl aveai pri_n mine: tu singur.
GURRAO: Pentru o zdreanţă de femeie, puturoşii! Pentru patru neisprăvite, pe care n-au să le poată avea niciodată, chiar dacă la început s-au lăsat îmbrăţişate! Au uitat totul, au căpătat orbul găinilor! Mi-e scîrbă scîrbă, scîrbă! Şi pentru că ei sînt aşa cum sînt, au putut crede că eu comand aici numai fiindcă te am
pe tine!
SPERA: Acum vei putea să le arăţi că nu era adevărat.
GURRAO: Da, dar cum? dacă din cauza ta, ticăloşii, mi-au întors toţi spatele.
SPERA: Tocmai asta voiam să-ţi spun: că tu nu trebuie, nu trebuie să te laşi atins de dispreţul cu care acum e firesc ca ei să vrea să mă împroaşte.
CURRAO: Ah, ţi se pare firesc? Aşadar, vrei cu tot dinadinsul ca fiul meu să nu rămînă cu tine?
SPERA: Nu, cum adică? Ce vrei să spui?
GURRAO: Dacă tu vrei să te faci mucenică, n-ai decît! Dar fiul meu, nu, în ruptul capului! Pentru fiul meu nu
pot s-o rabd.
SPERA: Eu nu-ţi spun s-o rabzi. Arată-le tuturor, din nou, curajul pe care l-ai avut clnd ai venit aici. O să-i aduni din nou pe toţi lingă tine, nu te îndoi! Dar de mine, să nu te îngrijeşti, să nu te îngrijeşti... Ah, ia uite, vine Doro cu sora lui.
Se retrage deoparte. Intră din dreapta Dord şi Mita. • Doro o trage de mină, ca şi cum Mita ar depune oarecare împotrivire, din timiditate, sau de ruşine.
552
)ORO: Eh, haide, n-ai de ce să te ruşinezi! Ăsta-i Currao;
şi asta-i Spera, cu copilul ei. Ea e sora mea, Mita. „'ERA: Da, mi-aduc aminte că am văzut-o...)ORO: Ah, aşa e, într-o seară, în circiuma lui Nuccio d'Alagna; da, da, e adevărat. A: Ba eu nu-mi amintesc... pORO: Ei, pentru că o vezi cum e acuma; nu mai poţi s-o
recunoşti, sînt convins!
jIITA *(lui Currao):* Nu v-au făcut nici un rău? GURRAO: Nu: ai voştri, nici un rău. pORO: Nemernicii ăia au fost aţîţaţi de Crocco.
CURRAO: "PaT-ai- ~~noştri!~~------————————' "
pORO: Ca nişte cîini s-au repezit asupra ei! MITA: Dar acum tatavrea să-i împace petoţi 1 şi caută să restabilească 'pSeaacaLo, chiar împreună cu ai voştri. CURRAO: *T£ex?¥vmtre* cei de colo sînt destui care vor
face totul ca să nu se restabilească pacea. MITA: Ba nu, mi s-a părut că toţi îşi dădeau silinţa...
iCURRAO *(intrerupînd, brutal):* ...da, pentru că eu sînt aici. SPERA: Spuneţi-i, convingeţi-l voi amîndoi, să se ducă şi el acolo! Hai, Doro, pune-o pe ea, pe sora ta, să-l convingă.
MITA: Dar desigur, veniţi, veniţi! DORO: Tata te-a căutat. MITA: Da, e adevărat! Am auzit şi eu cînd a întrebat de
dumneata! Te stimează foarte mult! CURRAO: Mă stimează? Şi totuşi s-a lăsat convins de Crocco să vină aici?
DORO: Ah, lasă că-i spun eu că nu mai trebuie să aibă încredere în ăla! Şi pentru Crocco, şi pentru cei care s-au dat repede de partea luy¥a4i4iLjum-siLte vadă apărînd din nou, între mine şi sora mea! : Nici eu n-am avut încredere in el niciodată; şi dacă Doro n-ar fi fost aici, credeţi-mă că aş fi făcut totul pentru a-l convinge pe tata să nu vină. Acum nimeni nu va putea mai bine decît dumneata să-l păzească pe tata de Crocco.
DORO *(intorcîndu-se să privească spre dreapta):* Ei, dar vine chiar el după tine, uite, cu Tobba şi

cu Fillic6. Ce dovadă e mai bună decît asta?
553
MITA: Uite, vezi? a şi venit.
Vin din dreapta Jupln Nocio, Tobba şi Fillicd. Spera se depărtează şi mai mult, apoi se duce să se aşeze pe o piatră In faţa casei. Începe să se lase umbra Inserării.
JUPÎN NOCIO: Vin să te caut eu, Currao, şi să-ţi întind mîna, pentru a-ţi dovedi că acţiunea noastră nu a f$_{os}$t şi nici jiu vrea săjife, cum JgTInchipuit tu rind"-, tetaTmpotriva ta şi a prietenilor tai. Şi mai viu ca sine poftes!Tlra"ns5riTăt0feşti împreuîiă cu noi sosirea noastră şi bucuria de a-l fi regăsit pe fiul meu care pornise în aventură împreună cu tine; şi trebuie să-ţi mulţumesc pentru felul cum te-ai purtat cu el.
TOBBA: Ei, dar nu numai el, ci şi Spera! Unde e?
O caută cu ochii. JUPÎN NOCIO *(repede):* Mai bine să stăm de vorbă între noi

F

IjlJPÎN NOGÎO: Nu, ispita. Şi apoi, aici era băiatul meu... I Am pornit-o la drum, şi adio! Am putea stabili acum • un acord între noi, care să îmbunătăţească şi condiţiile voastre de trai.
(jURRAO: Şi cum anume? asta vă întreb. Doar sînteţi aici fără să aveţi nevoie, pentru un prisos pe care un intrigant, cu scopul de a se răzbuna pe mine, v-a amăgit că aţi putea să-l dobîndiţi. Spuneţi că am putea profita şi noi? Nu-i adevărat. Prisosul ăsta al dumneavoastră nouă nu ne trebuie. Şi va strica totul, fără doar şi poate.
JUPÎN NOCIO: Va strica totul? Ba de loc... f'ILLICO: Să facem aşa ca să nu strice. JUPÎN NOGIO: De noi va depinde!
RAO: O să strice tot! ya face ca binele să devină lesnicios. Iată. Auziţi? Acum petrec, ciîîtăT-joîroîuAţi. adsu voi trîndăvia, distracţia; şi se va naşte invîcFia7
bărbaţii, acum. După ce s-a încheiat prima ciocnire (din fericire, repede, şi fără pagube nici de o parte nici de cealaltă), mă aşteptam să te văd venind la mine cu prietenii tăi.
CURRAO: N-am venit, jupîne Nocio, pentru bunul motiv că pacpa aceea, pe care vă închipuiţi că veţi putea s-o restabiliţi între noieu nu pot s-o vraan-
JUPÎN NOCIO: Nu? -------—"
CURRAO: Nu, dacă trebuie să se încheie cu condiţia ca aici să nu mai fie ca înainte.
JUPÎN NOCIO: Şi de ce n-ar fi, dacă — aşa cum era înainte — era bine?
CURRAO: Pentmclinele, jupîne Nocio, jegreudef acut; maiişorde făcut e răul. Spun asta peptru ai"rneÎTTcfl'fe u elfetriirredjgfrrBrnele de care aveam noi nevoieaîCi " nu poate fi ăPdumneavoastră.
JUPÎN NOCIO: De ce nu poate fi al meu?
GURRAO: Pentru că de binele ăsta, dumneavoastră, cu . averea dumneavoastră, nji aveaţr1îevoTe*t--B^{l}oggtT-^{l} sinul legiidumneavoastră de dincolo, care vă ocrotea-
l Ce vreţi să faceţi aici, printre noi? ÎÎN---------- "
CURRAO: Ei,
~~Non~~tatpa
554
neapăraţi Ne-aţi adus tpte
HşTaTnŢ OraR~~I oraşul J'n -i'i4yţjJţgfrr^{l}qtri£~~
JUPÎN NOClt): Seveselesc şi ei puţin! Ei şi, ce vezi rău în asta? Trebuie să fii şi puţin vesel pe lumea asta. Ah, bine că mi-am adus aminte, *(hui Dord.)* Du-te, du-te şi cheamă pe careva din echipaj. *(Dord iese prin dreapta.)* Am adus puţin vin...
CURRAO: Şi vin!
[N NOGIO: Oho, dar nu din cel de-al lui Nuccio d'A-lagna! Un vin... o să vedeţi voi! *(Şi se îndreaptă spre promontoriul stîncos.)* Vrem să bem! Oho, a fost totuşi o frumoasă ispravă să venim pînă aici. *(Strigînd de sus, către oamenii râmaşi de pază la bărci.)* Ohe, voi de pe „Angiolina"! Scoateţi butoaiele şi proviziile care trebuiesc descărcate! Şi voi de pe „Costanza", torţele, torţele de vînt, care

sînt la proră! Să facem puțină lumînăție ! Aprindeți-le!
Coboară din nou.
LiIGO: Vreți să faceți chiar o petrecere?
PlN NOGIO: Păi sigur! Fără tbăte grozăviile astea de care
tot pomenește Currao. Ca să sărbătorim sosirea, după
cum v-am spus.
555
TOBBA: Ieri seară, jupîne Nocio, aici, la ora asta, dut»[l-]sfîrşisem muncile zilei, mîncam la lumina felinai[°e] noastre de pescari ciorba pregătită de Spera (Dar *?i[f]* e?—-ah, acolo te-ai aşezat?) şi schimbam între ■ cîteva vorbe. Filaccione, mai la vale, cînta sub stei[01] şi fiecare în cele din urmă se ducea să se culce î[n f]]['] plină linişte.
GURRAO: Gîndiți-vă bine. Ați căzut pe mîinile unui sa 1 latan, care o să caute să profite de dumneavoastră g" de bunurile dumneavoastră prin toate mijloacele, atră* I gîndu-i pe toți de partea lui. Spuneți-mi, cui o sg." mai puteți cere ajutor, mîine? J£gjiLlldaicitâtirii jiara legii voastre, şi deocamdată pe a noastră af W?îrr4*tHi9--rărdHțieama ceă"ţtf~~făcut?~~ *lN NOCÎO: na£jU£ăjicummă las înmîinile dumitalp? Pentru astâsînt aicTl
" "
Se întoarce Doro cu Trentuno, Riccio, Filaccione Os-de-Sepie şi trei oameni din echipaj.
TRENTUNO: Aici sîntem!
RICCIO: La poruncă, jupîne Nocio!
FILACCIONE: Ce-avem de făcut?
JUPÎN NOCIO: Să vă duceți jos să descărcați de pe vase
vinul şi proviziile. TRENTUNO: Trăiască Jupîn Nocio! RICCIO: Vin! Vin!
FILACCIONE: Femei şi vin! Femei şi vin! OS-DE-SEPIE: O să petrecem! O să petrecem!
Şi striglnd astfel şi țopăind de bucurie, se repede spre plajă.
CURRAO *(jumătate serios, jumătate ironic):* Tobba, tu care eşti proroc, adu-i aminte £ăinsula nugjrea sigură
Spune-i Că, Hap,a ț.nți Sf ppria* ală țnpH-Qy*hr
se scufunde Jn mare.
JUPlNTNOClO *(cuşiretenîzmaliționasă):* Chiar dacă te apuci tu să joci cu fiica mea Mita? *(O ia 'de 5vu şi dă sâ-f[l]*
*Dinspre plajă urcă, în mare veselie, cu torțeie aprinse, Trentuno, Riccio, Filaccione, Os-de-Sepie şi oameni **din** echipaj, înciircnii cu merinde şi cu butoaie de vin, strigînd:*
RUI.
— Mai repede, mai repede!
— Lumină, lumină!
— Femei şi vin !
— Femei şi vin !
— Să petrecem!
— Să petrecem!
*Ies prin dreapta, strigînd şi țopăind mereu, în sunet de armonică şi de chimvale. Apoi larma se pierde **in** depărtare. Pauză. în inserarea care sa lăsat ne vor vedea apărind la catargele vaselor cele două felinare.*
I'ERA *(în Inserarea şi liniştea care s-au lăsat, vorbind cu copilul ei):* Singur?N«—«ştisjjigur, nu. Nu eşti singur, Nico, nu; te-M2f3§-Lcu[n]lâI[n]-i-[a cu] mama ta! Şi ii
Şi nici eu nu sînTTsîngură, mi, Nico, dacă m-au lăsat cu tine, cu tine, dragostea mea, cu tine, bucuria mea, Nico al meu, Nico al meu...
CORTINA
Iese cu Mita, Currao, Tobba, Doro şi Fillicb, fără să întoarcă măcar o privire spre Spera,, care răm'ine singură în umbră cu copilul.

Actul al III-lea

Acelaşi decor din actul precedent, dar înveselit de pregătirile uției marjserbări. Pe promontoriul stîncos, cărarea care coboară spre plajă e toată împodobită cu stîlpi,. cu ghirlande şi lampioane colorate. La dreapta, în față, a fost ridicată un fel de baracă: un acoperiş enorm* pătrat, din pînză galbenă de corabie, cu un soare pictat la mijloc, e atîrnat în chip de baldachin deasupra unei mese acoperită cu un covor grosolan de culoare violetă. Pe masă se află 'ifny~~r[l]" p[n]ntm mire~~se- şaluri de
caşmir cu franjuri lungi, eşarfe de voal, podoabe; basmale mari de mătase în culori vii, coliere de corali şi cercei mari de aur.
Golaşă şi mai tristă ca oricînd, ghemuită sub slîncă, e casjijjeiumătate dărîmată a Sperei, cu uşa verde proptită.
La ridicarea cortinei, scena e goală, dar se aud urcînd dinspre plajă strigăte şi risete de fepiei urmărite în joacă: slnt Nelaşi Dia, Marellaşi Sidora, laPTÎnerif care se hirjonesc cu ele, Papla şi Riccio, Os-de-Sepie, Burrania şi Filaccione. Uşa verde a casei Sperei e deschisă, puțin după aceea, dinlăuntru, cu prudență, şi pe ea iese Dorb. Spera rămlne să-i vorbească din prag.

SPERA: Nu, du-te, du-te, Dord; şi ascultă-mă, nu veni aici.
558
IhRO: Spui asta din pricina tatei?
JERA: O spun din pricina tuturor; şi a tatălui tău.
Auzi, auzi cum strigă? Parcă au înnebunit toate. *(cu subînţeles, dar tristă):* Chiar şi Mita? *(repede):* Nu, Mita nu. *(Apoi Intunecîndu-se.)* Dar şi ea trebuie să-şi scoată din cap... I»ERA *(neliniştită):* Doro, ştii ceva? ■**RO** *(repede):* Nu, nimic. IpERA: Atunci, de ce zici... ■**pRO:** Ce? A, nu...
ftsRA *(după o scurtă pauză, domol, privindu-l în ochi):* I Ceva la care tu te gîndeşti, şi la care eu mă aştept. OR6 *(tulburat şi vrlnd să-şi ascundă tulburarea):* Nu, nu... i Vreau să spun că acum, aici, nu auzi? Ţi se par strigăte şi rîsete cuviincioase? Nimeni nu se mai îngrijeşte jifinimie, nimeni nu*"mai munceşte... Şi anu-iftîTelucruri, care Înainte nici nu ţi-ar ri trecut prin minte, cjjmLpar îngăduite.Ţoţul pare îngăduit! IPERA: Spui asta şi pentru sora ta?
' "*""
K)R0: Pentru sora mea mai exist şi eu, şi mai este şi tata. ■•ERA: Tatăl tău nu mai poate să dreagă nimic, Doro. Toţi i-au strîns mîna. Numai pe mine n-a vrut să mă priveascâ in faţă, nicimâcăÎL în treacăt?... Şi nici ea, i sora ta...
ORO : Ei, şi tu... sînt unele prejudecăţi... ■•ERA: Ştiu, ştiu. Nu contează. Du-te, Doro. E bine să
nu fii văzut aici, la mine. Du-te. •ORO: Pentru că ni se poate întîmpla ceva rău, mie sau ţie? IhsRA: Ţie, Doro, ţie. Ce rău mi se mai poate întîmpla
. mie, de-acum încolo? Şi apoi, de la tine? 8OR0: Dar mie, ce rău?
Eu sînt ca oaia rîioasă, de care nimeni nu mai trebuie să se apropie. Dar, la nevoie, o să ştiu să mă apăr. Totul pentru tot. Nu te teme. Du-te, auzi? Au să vină aici... RO: Mă duc, dar să fii sigură de mine, totdeauna.
Iese prin dreapta. Spera intră înapoi în casă şi propteşte la loc uşa. Urcă dinspre plajă, fugărindu-se, striglnd şi rîzind, Dia şi Os-de-Sepie, Marella între
559
Papia şi Riccio, Sidora şi Burrania, Nela şi Filac-cione. Replicile diverselor grupuri slnt spuse simultan, astfel incit, chiar dacă cuvintele se vor pierde şi nu va fi mare pagubă, deoarece din mişcări şi din gesturi se vor putea ghici cu uşurinţă — totul să '
aibă un efect plin de vioiciune.
DIA: Nu, nu, acuma gata, să terminăm! :
OS-DE-SEPIE: Ce gata! Acuma vine ce-i mai frumos! DIA: Gata, ţi-am spus! Jos mîinile!
Şi încearcă să fugă din nou.
OS-DE-SEPIE *(apucînd-o de rochie):* Nu, n-o să-mi scapi!
n-o să-mi scapi! DIA: Lasă-mă, îmi rupi rochia! OS-DE-SEPIE: Dă-mi un sărut! DIA: Nu!
OS-DE-SEPIE *(cuprinzînd-o):* Mi-l iau eu! DIA *(zbătîndu-se):* îl chem pe Quanterba, bagă de seamă, îl chem pe Quanterba! OS-DE-SEPIE: Acum îl chemi? După ce m-ai aţlţat?
DIA: Eu?
OS-DE-SEPIE: Da, da, tu, cu prietenele tale! DIA: Am glumit! Acuma gata! *(Os-de-Sepie o sărută.)* Uh! Urîtule! Puah! Miroşi a tutun! *(îl împinge înapoi.)*
Pleacă!
OS-DE-SEPIE: Încă unul! Încă unul! DIA *(respingîndu-l):* Pleacă, sau ţip! Pleacă, pleacă! li chem de-adevărat, să ştii!
sărută pe Riccio.
,GIO: Bravo! Mie, două!
rff A: Atunci mai vreau şi eu încă unul; mai vreau unul! PRELLA: Poftim! *(îl sărută din nou.)* Oh, parcă sînteţi hămesiţi!
CIO: Sîntem, sîntem hămesiţi!
HELLA: Aşa ceva nu s-a mai văzut! *(Observînd baraca.)* Uhu, ia uitaţi-vă! n'ÎA: Aici o să fie petrecerea!
RELLA *(alergînd spre masă):* Şi aici sînt darurile pentru mirese!
PAPÎA: Nu, cum i l-ai dat lui, trebuie să-mi dai şi mie! MARELLA: Da, cotul! El mi-a dat, eu nu i-am

dat de loc PAPlA: Atunci stai să-ți dau şi eu! RIGGIO *(respingîndu-l pe Papia cu o mină în piept):* Stai
la un loc, dacă ea nu vrea. PAPI A: Ei na, vorbeşti serios? RICCIO: Vorbesc serios! Cară-te!
MARELLA *(aşezîndu-se între ei):* Hai, nu vă certați! Să facei»
aşa: Unul ție! *(îl sărută pe Papia pe un obraz.)* Ş[1]
unul, ție!
560
(cu o nuia în mînă): Nu-i adevărat! Coborîserăm Jtoate patru...
ktRANIA: Pentru noi! pentru noi! K)RA: Da' de unde, de unde pentru voi? ■RANIA: Ba da, pentru că ştiați că pe plajă sîntem noi! ■)RA: Dar la început nici măcar nu băgasem de seamă ■ că sînteți voi!
■IRANIA: Mincinoaso!
Dormeați! întinşi pe nisip ca nişte vite moarte! Şi voi ați venit să ne înviați cu vîrful picio-rului!
Ce picior? Eu cu asta!
Şi-l loveşte In față cu nuiaua. BjRANIA: Criminalo!
încearcă s-o prindă, dar Sidora scapă.
k)R.: Nu mă prinzi! Nu mă prinzi!
URRAMA: M-ai lovit rău şi mă doare!
»RA: Aşa meriți!
IIRVNI.V: Iм, da, fiindcă n-am fost în stare să-ți fac ni-
■mic!
ş)RA: Jos mîinile! Oh, ia te uită, darurile, darurile!
Şi vine şi ea, in jurul mesei.
561

NELA: Nu, oh, Doamne... ajutor!
E gata să cadă.
FILACGIONE *(sprijinind-o):* Ce s-a întîmplat?
NELA: încă puțin şi cadl
FILACCIONE: N-ai mai căzut niciodată?
NELA: Dobitocule!
FILACGIONE: Păi, da, cu Trentuno!
NELA: Ei, na, tocmai cu ell Păi atunci de ce m-ar lu$_{a}$ *A*
nevastă? FILACCIONE: Tocmai de aia! Ei, bravo! Dar tu, p$_{e}$ $_{e}$j
de ce? '
NELA: Ia mai du-te de-aici, botosulel *(Şi-i pune o mină î$_{n}$*
piept, după care se întoarce să fugă, dar nu poate.) '
Doamne, mi-am scrîntit piciorul! FILACCIONE: Vino să te duc eu. NELA: Nu, mulțumesc, merg singură. FILAGCIONE: Şchioapă la nuntă, ce ruşine! NELA: în orice caz, fii sigur că n-aş fi făcut-o niciodată cu
A: Chiar ăsta? De unde ştii? .jpORA: Ştiu că unul o să fie sigur al meu! •jRRANIA: l-l dăruiesc eu.
!pORA: Da, el! Coate-goale! tu n-ai nici cu ce să ții un greiere!
Sosesc din dreapta Jupîn Nocio, Fillicâ marinari bătrîni din echipaj.
trei.
tine.
tine.
FILAGGIONE: Cine dispreţuieşte, plăteşte. NELA: Oh, n-aş da pe tine nici un ban ruginit.
MARELLA: Ia uite ce şaluri! , t
Ia unul de pe masă, şi-l pune pe umeri. SIDORA: Şi uite ce coliere! .
Ia unul, şi-l pune la git.
FILACGIONE *(Nelei):* Dacă ai şti ce bun aş fi eu! NELA: Da, ca lampreta, care primăvara trece în apă dul'[1]' DIA *(repezindu-se să ia şalul de pe umerii Marellei):* Ih'i
scoate-ți-l, că nu-i al tău! Şi pune-l la loc! MARELLA *(scoţîndu-şi şalul):* Da' ce, sînt toate ale tali'
DIA: Ale tale nu sînt, cu siguranță. MARELLA: Puah, voiam să văd numai cum îmi stă..-NELA *(arătînd-o pe Sidora):* Ia uite şi la asta cu colier" M SIDORA: Ăsta-i al meu! Ăsta-i al meu şi nimeni

n'p
mi-l ia!
ILLICO *(arâtindu-i lui Jupîn Nocio fetele şi flăcăii):* Uite-i! Vedeți? Vedeți?
DINTRE MARINARI *(Nelei):* Pleacă imediat de-aici, pleacă neruşinato, sau pe Cristos... *(Se apropie de ea amenințător.)*
(în acelaşi timp, Sidorei): Acasă! Fugi repede acasă că îți crap capul! *l* TREILEA *(în acelaşi timp, Marellei, încereînd s-o gonească cu lovituri de picioare):* Fugi de-aici, neobrăzato! Fugi! Şi mulțumeşte-i lui Dumnezeu că nu te omor ca pe o cățea!
APfA *(reținîndu-l):* Hei, la o parte, dobitoc bătrîn! *(în acelaşi timp, reținîndu-l şi el):* Glumeam!
EAGGIQNE *(în acelaşi tim.p, reținîndu-l pe primul):* Du-te la dracu'!Aici sîntem în afara lumii!
RRANIA *(îrTacelaşftimp cu ceilalți, celui de-al doilea):* Trosc! Crapi capul! Cui îi crapi, mă, capul? *(lui Jupîn Nocio):* Credeți că mai poate merge aşa? WMUL MARINAR: Nu mai există respect, nici ascultare.
Fetele o iau la fugă prin dreapta, rizind şi chiuind.
"ÎN NOCIO: Destul! Destul! Vă poruncesc să sfîrşiți! ■DE-SEPIE: Da' de ce să sfîrşim, jupîne Nocio, nu vă
supărați!? Nu făceam nimic rău!
IIO: Tocmai azi, .ind-ajşi de mare petrecere! 'ÎA: Noi sîntem aici ca să l'acem"ordine, sub comanda dumneavoastră, doar ştiți asta!
[UL MARINAR: Da, zice că pentru ordine!
IOILEA: Ăsta-i bordel! tEILEA: Fetele noastre... NOGIO: Gata! Linişte! Vă poruncesc la toți să tăceți
1
(Celor cinci.) Voi dați-vă la o parte!
562
563
Papia, Burrania, ***Riccio,*** *Os-de-Sepie şi filacciorte*
se *retrag şi se aşază pe promontoriul* ***stlncos.***
FILLIGO: E neapărată nevoie de ordine aici! Neapărat, parat, jupîne Nocio!
MUL MARINAR: Ah în ce mă priveşte, ş
întoarcem la locul de
parat, jupîne No
PRIMUL MARINAR: Ah, în ce mă priveşte, eu am şi Chi da fi să î la locul d
RINAR: ,
soluția. Chiar de-ar fi să ne
am plecat.
AL DOILEA: Da, da, şi eu! şi eu! AL TREILEA: Plecăm de-aici toți! Ne întoarcem pe pămîn
imediat!
PRIMUL: Nu putem lăsa ca fetele noastre să-şi piardă cin !
stea aşa!
Dumnezeu, nici lege.
si
stea aşa!
AL DOILEA: ,Aici nu mai e nici
AL TREILEATlvau dezlănțuit toate": —
JUPlN NOCIO: Dar ne şi gîndim să găsim o soluție, ne
gîndim.
AL TREILEA: Da? Şi care anume?
PRIMUL: Ce calitate aveți dumneavoastră ca să oficiaț
?
AL TREILE Ş
PRIMUL: Ce calitate aveți
ästă seară căsătoriile astea? JUPÎN NOCIO: Ce căsătorii 1 Ah. n AL TREILEA: De formă?
AL DOILEA: Cum adică, de formă? ă l i țină c
să fie numai de formă!
PRIMUL: Şi cine o să le mai țină, cînd s-or vedea aşa, mari tate, în fața tuturor? Glumiți!

j
JUPlN NOCIO: Dar nimeni n-a vorbit vreodată de căsătorii
FILLICO :Vatrebui sălTedBsch4dă bine ochii, asupra
tui punct!
vorbit totdeauna
aces]
tu

~~du~~p
petrec

Ş

qt.narc.B liniştiţi şi cmmnţilainuncă. PRIMUL: Da, la muncă! Cuminţi! Nimeni n-o să se n[u]
întoarcă aici la muncă, n-aveţi grijă! AL DOILEA: Ei zic că aici neaflăm în jjara oricărei reg"
şi a oricareiTegîl PRÎMULŢT fă
vara
zic ei! Şi aşa şi este,
cu
Mi se pare că mă aflu în iad!
Eu v-am spus care ar fi singura soluţie, jupîne Nocio, dacă vreţi cu adevărat să faceţi din nou rîn-duială!
pBlMUL *(încetişor, ca să nu audă cei cinci cocoţaţi susj:* Să redaţi conducerea aceluia care e singurul în stare s-cT
TREILEA: Vorbeşte încet!
NOCIO *(făcind semn spre dreapta):* Să mergem într-acolo !
Autoritatea ar trebui s-o primească de la dumnea-â.tr-ă-[r]4Bţeleg0ţif SaconHucă aici in mod legitim iiT numele dumneavoastră, al dumneavoastră care sînteţi stăpînul, devenind...
Şi astfel, vorbind intre ei, ies prin dreapta.
APlA: Ce tot spuneau?
El, cîinele de Fillico, el unelteşte...
Dinspre plajă, in clipa aceasta, urcă Crocco; ii vede pe cei cinci care, de sus, ii urmăresc atent cu privirea pe cei care se depărtează, şi exclamă: ROCCO: Ah, aici sînteţi?
Dar ce-i cu voi? iPlA: Ia uită-te încolo! SOCCO: Ce e?
Dobitocii ăia bătrîni!
(JRRANIA: Au plecat punînd ţara la cale între ei... tOGCO: Ţra~~hiiio~~ ~~nn~~ -isprăvim -£uia4rft-[f] v-am spus eu? Să isprăvim !
IGGIO: Noi sîntem gata!
ipCCO: Gata, pe naiba! Unde aţi fost? Vă găsesc cocoţaţi aici.
LCCIONE: Aşteptăm... ■DE-SEPIE: Mai e timp pînă la serbare! N-ai spus tu,
că atunci cînd s-or aprinde lampioanele? OCCO *(coborlnd împreună cu ceilalţi de pe promontoriu):* Păi sigur! Ca şi cum n-ar trebui mai întîi să ne sfătuim. PRRANIA: Ai spus că o să te gîndeşti tu!
pccO: Dar trebuie să ne punem şi de acord! »"""-"- N[u] sîntem oare de acord?
în sfîrşit. Vă caut de un ceas.

f,

564
565

CROCGO: Vreau să spun,£um P[A]Pttfpta ce mai «ei»* ■»£££'
---------- căierărn *t*
FILXGGÎOlÎETTSÎotivul încăierării r
GROGGO: Întocmai 1 Ca dintr-o înţelegere a lor, pricepi? [s]j cu scopul de a-l suprima pe bătrîn. Apoi (c-o fi, [c].'[o] păţi), după ce tatăl o să scape datorită apărării noastre, o să intre mesa fiul. Eu va trebui să fiu lingă bătrîn; nu se poate altfel. Atunci cine ia asupra l[U]j să-i vină de hac lui Dord? OS-DE-SEPIE

(întrerupînd, cu semne tainice spre casa Sperei)-
Sst! Bagă de seamă, e acolo!...
GROGGO: Ah, da. Spera! *(Rămîne un moment nehotârît, apoi brusc.)* Bcace, dacă a auzit, o tai în bucăți! *Şi se îndreaptă spre uşăs-o deschidă.*
PAPÎA *(încerctnd să-l rețină):* Nu, ce faci? GROCGO *(hotărit):* Lăsați pe mine! *(Deschide uşa.)* Ohe, prea cinstită doamnă! Ia vino-ncoa 1
■ ■' ■ *Spera apare In prag.* '•*'
SPERA: Tu? Ce mai vrei de la mine?
GROCGO: O curiozitate firească. Voiam să ştiu, eu şi prietenii mei, dacă nu cumva printre perechile care vor veni astă seară să semneze actul în fața jupînului Nocio sub baldachinul de colo, o să fii şi tu cu Currao.
F1LAGGIONE: Eh, mi se pare că ar cam îi timpul!
Ceilalți rid.
SPERA *(ii priveşte ca una care şi-a şi hotârît soarta):* Ți se pare? Eu, actul? Îmi pare rău: nu m-ați voi să devin din nou ce am fost? Atunci...
PAPI A: Atunci, ce?
SPERA: Ei, ujia-«rHMJifijauaerneațsi7 Se scuipă
îațăQ-ştjti foarte bine-----. ,—
GRPCXXTTNoi, deTT-iTr-fTrtrSȚâcum putem aVfea dreptul
' dar el...
SPERA: Şi el nu? Dar de ce voi da, şi el nu? Ei, br"" Doar are şi el gură ca să mă scuipe! Şi atunci, şmecher decît voi toți, o să vină să facă actul sub baldachinul de colo, cu alta, dacă o să-l facă, nu cu mine.
OCCO: Aha, aşadar ai băgat de seamă?
ERA: Ce?
,OCCO: Qă:idătîrcoale Miței.?.-.....
'ERA *(mâTTfidatoare ca oricînd, intr-adins):* Da, ca să ți-o ia ție.
,OGGO *(care nu se aştepta nici la această atitudine, nici la acest răspuns):* Mie?
ERA: Şi să-şi ia astfel revanşa.
jtOCCO: Ce revanşă?
ERA: Cum? Nu-ți aduci aminte că, înajnte, voiai să mă iei tu de la el?
jlOCCO: Aha, de asta!
pERA: Oare nu-i adevărat?
IlOCGO: Nu, dragă, pentru că el te mai are şi acum...
'ERA *(aruncind totul în joc):* Puah! aşa cum poate să mă aibă oricine de-acum înainte... IA: Ah, da?
l-DE-SEPIE: Oricine?
1IGGIO: Ți-ai reluaW-ACGIONE": Pumyenişăejăîâiămi.
'ERA: Domol, domol! Ce-i de mirare? N-ați vrut tocmai asta, cînd m-ați aruncat la pămînt? CCO: Ba da, să te reducem la atît cît faci: trei parale. Asta ne scotea pe noi din sărite înainte: că tu nu erai obligată să-i serveşti pe toți, ci numai pe el, şi că el căpăta prin asta puterea de a ne comanda nouă.
'ERA: Sigur. Dar acum, vezi? Alături de mine nu se mai poate comanda; acum se comandă alături de Mita. Prin urmare: m-ai disprețuit? Ca să nu se dea bătut, iată că a început să mă disprețuiască şi el; ce vrei să mai faci?
li priveşte şi izbucneşte in ris in nasul lui, ca o nebună şi o desfrlnată.
.: Dar tu îl scuzi sau îl acuzi?
[ERA: Eu? Nici nu-l scuz, nici nu-l acuz. Spun doar ce Jace.
567
566
GROGGO: Va să zică a început să te disprețuiască
că te-am disprețuit eu? SPERA: Poți să tăgăduieşti că ai vrut să-l dobori pe e,
aruncînd asupra mea disprețul? '
GROGGO: Dar e un tip josnic dacă te disprețuieşte ac
cînd nu-l mai serveşti, şi cu atît mai josnic dacă, ,,
cum spui tu, face asta ca să nu se dea bătut in ft»
mea.
SPERA *(se întoarce să-l privească şi înaintează cu aerul celei care a fost înainte, apoi îi spune domol, apăsînd*

pe ft$_e$. *care cuvînt):* Ar trebui să-ţi aduci aminte că, atunci cînd ăştia, care acum îţi sînt prieteni, s-au apucat să-si bată joc de tine, strigîndu-ţi în faţă şi rînjind împreună
singuri, m-ai SPERA: Eram a *chip ciudat;*
Miţa nu-i a ta GROCGO: Ce **vrei**
bătîndu-mi atunci şi tu am
resping. *(îl ft$^{xeazâ\ in}$ venin care o ma-*
GROCCO: Atunci, va să zică...? Tu eşti cu noi?
jpERA: Cu voi? Sînt aici, ocolită de toţi...
CROCCO: Dacă ai priceput asta, trebuie să fii cu **noi!**
jpERA: Da, cu voi, dacă-mi spuneţi ce vreţi să **faceţi...**
CROCCO *(privind-o fix):* Tu nu ştii?
[jpERA: Nu, ce să ştiu?
CjROCCO *(la fel):* N-ai auzit nimic?
jpERA: Nimic. Despre ce?
[jROGCO *(întorcînd-o, cu şiretenie):* Despre... da, să **zicem,**
ceea ce vrea să facă el... ■ERA: Currao? :OGGO: Chiar nu ştii nimic?
Nu, nimic. Ce vrea să facă?
JNE *(care a înţeles manevra lui Crocco):* **Păi sigur,** da. Foarte bine. Cu siguranţă că ea trebuie să ştie ceva! Ba nu, chiar nimic, vă asigur. Despre complot... iomnlatMUine, el?.
$_7$ ire au rămas de partea lui.
SPERA: Complot? Pentru ce? împotriva cui? }S-DE-SEPIE: Ei bravo, ca să ajungă acolo unde vrea! N-o vrea el numai pe Mita! Vrea altceva!
Noroc că mai sîntem şi noi pe aici...
SPERA *(privindu-i*
răsească.
TOŢI *(uluiţi):* Tu? $_w$
SPERA: Ca să văd ce-o sa fata. FILAGGIONE: Şi ce-a făcut![1] : La copil ţme! tine şi mai mult ' a-şi atinge scopul, o sa-
568
JROCCO *(devenind prudent):* Gata, gata. Nu ştie nimic, aţi înţeles? Şi nici noi nu ştim nimic. în orice caz, poţi să fii sigură că n-o să-i meargă — ţi-o spune Crocco! IBURRANIA: Nu! Ba chiar... Destul! iURRANIA: Dar dacă e cu noi...
GCO: Destul, pentru Dumnezeu! Voiam numai să ştiu dacă ştie ceva; nu ştie nimic; gata. Şi noi, de-altfel... da, prinsesem din aer cîte ceva... Dar nici mie nu-mi vine să cred! Ar fi un prost prea mare...
3JERA: Ei da, şi nu e! Şi apoi, complot, cu cine? Tobba nu e în stare să comploteze; iar Fillic6 nici atît... Iar acum sînt atît de siguri că jupîn Nocio n-o să mai aibă încredere decît în ei! Tobba e atît de mulţumit de asta...
JCGO: Ţi-a spus el?
ERA: Da, pentru că el nu înţelege ce rău îmi face, spu-nîndu-mi-o. Nu poate, nu vrea să creadă...
569
GROCCO: ...că Gurrao o să te părăsească?
SPERA: Nu ştie ceea ce ştiu eu. Nu e de loc nevoie ca an
mite lucruri să se spună. GROCCO: Te şi simţi părăsită? SPERA: Da. '
CROCCO: Asta înseamnă că el se şi simte stăpîn pe situaţiei SPERA: Dumnezeu n-o să vrea! Dumnezeu n-o să vreai' CROCCO: N-o vrem noi, şi nu trebuie s-o vrea nimeni *(Apoi, întorcîndu-se către ai lui, ca la o idee venităn$_e$ neaşteptate.)* Ia staţii *(Se întoarce din nou către Spera*) Ia spune, n-ai putea să faci tu denunţul?
SPERA: jEu? Denunţ? Cui?
CROCCOr Lui jupîn Nocio. " SPERA: Ce denunţ?
CROCCO: Despre complotul ăsta. E sigur, să ştii! La început ţi-am spus că nu, fiindcă o clipă n-am avut încredere în tine. El o vrea pe Mita, da, dar ca să ajungă să pună mîna pe tot, pricepi? Ştie totuşi că există o piedică. O piedică puternică: mai întîi în legătura cu Mita şi apoi în calea dorinţei lui de a ajunge stăpîn pe toate: Doro.
SPERA: D6*roT
PAPlA: Da, Doro care ţine la tine şi care pentru tine o să se opună cu siguranţă la nunta lui cu soră-sa. înţelegi?
BURRANIA': VflT-să.l în'lălnrej SPERA: Pe Doro? Cine vrea să-l înlăture? Nu se poate! BURRANIA: Ei, chiar astă seară, în timpul serbării. CROCCO: Or să simuleze o încăierare, şi, în învălmăşeală,
unul e însărcinat să... SPERA: Nu, nu! CROCCO *(ca izbit de o idee):* Dar dacă face ea denunţul...
ia staţi... FILACCIONE: Păi, sigur — ia staţi — ei îi convine de fapt

ca asta să se intîmple 1
SPERA: Nul Ce tot spuil Să-l înlăture pe Doro? Niciodată! Niciodată! Trebuie să-l salvăm, să-l salvăm cu orice preț!
CROCCO: Păi tocmai, cu denunțul tău! BURRANIA: N-o să folosească la nimic! N-o să fie crezută' O să pară un denunț interesat...
57Q
10: Prostule, ce contează dacă la început n-o să fie crezută? Lasă-mă să vorbesc! Ceea ce contează pentru noi mai mult decît orice, este ca denunțul să se facă, şi încă din partea uneia care este în măsură să ştie despre complot mai bine decît noi. Las' să n-o creadă! cînd pe urmă faptul o să se întîmple... RA Ba nu, faptul nu, nu trebuie, nu trebuie să se întîmple! itOCCO: Dacă n-or vrea să te creadă, se va întîmpla nea-
I parat.
■URA: Nu, depinde de voi ca să nu se întîmple! ■tOCCO: Noi o să facem tot ce... Dar o să-l lase el, jupîn Nocio, să se întîmple, dacă n-o să te creadă. Şi apoi va recunoaşte că tu... ;
ERA: Nu, nu, băiatul nu, săracul! De ce vreți să suferp
un nevinovat? ,OCCO: Noi? Noi nu vrem de loc aşa ceva! ERA: Nu, nu... nu e cu putință... nu se poate...
,OCCO: Dacă faci denunțul, înseamnă că ai încercat oricum să-l salvezi. Şi-l vei salva, îl vei salva, dacă vei fi crezută. Şi o să te salvezi şi pe tine şi pe fiul tău, proasto, împiedicîndu-l pe el s-o ia pe Mita şi să te părăsească. O să fie alungat de pe insulă, iar tu o să poți să-l urmezi. IPIA: Poftim, depinde de tine! IURRANIA: Grozav!
[CCIO: Noi te-am pus în gardă! iURRANIA *(prietenilor lui):* Acum e totul în regulă. €C0: Un denunț solemn, în plină petrecere, de față cu toți!
Iar noi o să fim cu tine într-un glas, să confir- măm. j-DE-SEPIE: Da, da, straşnic! straşnic!
In clipa aceasta, patru marinari intră prin dreapta şi o iau spre promontoriul stlncos, avind sarcina de a aprinde lampioanele coloratepentruserbarea iminentă.
(Sperei): Aşa, ne-am înțeles? *(Spera, pierdută în gînduri, rătăcită, nu răspunde.)* Răspunde! *ERA: .Da, da... trfihiiiesă-lsalvăm...; trebuier ă pe DflropŞi-pe copilul meu, copilul „meu,...
571
CROCGO: Atunci, noi ne ducem. Pe curînd. Ne-am înt.el da? Depinde de tine. ' e
PAPlA *(pornind împreună cu ceilalți):* Ei, ia te uită, înc
să aprindă lampioanele! eP
RICCIO *(unuia dintre marinari):* Cortegiul va urca dins n
plajă? Pre
PRIMUL MARINAR: Da, din partea asta.
Crocco. Burrania, Vilaccione şi Os-de-Sepie au ieşit Intre timp prin dreapta. Acum ii urmează Popia şi Riccio. Spera rămine încremenită pe o piatră.
AL DOILEA MARINAR: S-au şi adunat toți pe plaja. AL TREILEA MARINAR: Să vezi ce s-au gătit miresele!
AL PATRULEA MARINAR.:C4LxaunşȚjnnta de-adevă-
în afara sezonului.
Intră prin dreapta Tobba, pe ginduri. îi vede pe cei patru marinari aprinzlnd şi lampioanele din jurul 1 v
mesei cu baldachin şi se opreşte puțin contrariat. Se uită la, Spera care stă acolo nemişcată, şi înaintează pentru ase aşeza pe altă piatră.
PRIMUL MARINAR: Bună seara, Tobba. Tu o să şezi aici sub baldachin lîngă jupîn Nocio, nu-i aşa?
AL DOILEA MARINAR: Aş vrea s-o văd şi pe asta: jupîn Nocio, în numele legii, iar el, în numele bisericii.
Totul
■tfUL MARINAR: Ce spui?
MOILEA MARINAR: Ce ai?
■TREILEA MARINAR: De cine te legi?
■ PATRULEA MARINAR: Nu ți-a mai trecut?
K6A: Eu nu, ştii bine! nici el?! Dacă ne ajuți tu...
■JRA: Eu?
■BA: Da, tu. Depinde numai de tine.
■RA: Ah, şi tu mă iei cu „depinde numai de tine"? Şi
M de-o parte şi de cealaltă, depinde de mine. Dar ce
I anume?
BBA: Să salvezi totul, da. Iți spun îndată.
Face semn spre marinari.
ERA. Eu să salvez? Dar ce pot eu? Aşadar, s-a şi hotărît?
■ Se însoară cu ea?
BBA: îndată, îți spun îndată, aşteaptă...

■ERA: Păi, da, sigur! Eu îl las! Eu? M-a lăsat mai întîi el! Dar am priceput tot, încă din prima clipă; şi i-am spus-o chiar eu. Şi tu, care ziceai că nu... Dacă aşa se poate salva totul, du-te, du-te şi spune-i! Să salveze, să salveze totul aşa!
IBBA: Nu-i vorba de asta, Spera.
■RA: Nu de asta? Atunci, de ce altceva?
IBBA: Altceva, dacăDumnezeu o să-ţi dea putere. îţi
I spunindată! "----------—-
Nu e destul asta?
CIO, IU HUiutue regn, xm i, *»» -
în perfectă regulă şi cu tot ceremonialul religios. AL TREILEA MARINAR: Aici nu se face nimic în bătaie de joc!
AL PATRULEA MARINAR: în bătaie de joc? Să vezi ce repede o să crească pe insulă populaţia celor născuţi în libertate !
PRIMUL MARINAR: Dar, la urma urmei, e natural! E de-a; juns că legea şi biserica sînt aici numai de haz. Nu-i aşa, Tobba?
SPERA *(sculindu-se):* Măcar Dumnezeu să existe cu adevărat! Dar există, există! Şi o să vedeţi că există. Voi aţi venit aici ca să faceţi haz de lege şi de credinţă-Eh, dar de fapt nu numai voi... *Şi se uită la Tobba.*
572
■BA: Nu e destul
'ERA: Să plec, vrei să spui? Vor să mă gonească? RIMUL MARINAR: Uite că s-a făcut iluminaţia! ' DOILEA MARINAR: Straşnică, nu-i aşa? Şi mai vin şi torţele.
TREILEA MARINAR: Hai, hai, să mergem în întîmpina-rea alaiului!
MARINAR: Din clipă in clipă trebuie să por-
•1 ,т.± X n „XnnnA 1 i-. V n

Cei patru marinari urcă pe promontoriu şi de acolo coboară pe plajă.
•BBA *(ridicîndu-se, hotăril):* iţi iubeşti copilul? »A: Copilul? Ce vrei să spui?
0 i
TOBBA: N-am întrebat bine. Ştiu că-l iubeşti. Voiam -spun: djică-j yrejjainele mai mult decît ţi-l vrei ti
SPERA: Sigur, riîâi mult. --------——— ' e'
TOBBA: Cu orice preţ?
SPERA: Cjxorjcej3reţ, sigur!...
TOBBA: Chiarcuprgţrti-aeestui bine pe care i-l vrei?
SPERA: Ce vorbe sînt astea? Ce rost are aici copilul meu binele meu, binele lui?... *(Fulgerată de bănuiala cA vor să-i ia copilul.)* Sau nu cumva el...?
TOBBA: Nu, nu, nu el!
SPERA: Vrea să-mi ia copilul? . ,
TOBBA: Nu, dacă nu vrei tu...
SPERA: Să vreau? Ce spui? Pot să vreau...?
TOBBA: Ai salva totul!
SPERA: Eşti nebun? Ah, vreajrnxiacjopilu4? Vrea să-mi
ia copilul? TOBBA: Ba nu vrea de loc să ţi-l ia! Zice chiar că nu se
poate...
SPERA: Cred şi eu că nu se poate! Nu se poate! TOBBA: Dar eu zic, ca să salvăm totul... SPERA: Şi cum ai vrea să salvezi totul? Aşa? Lămureşte-mă
Luîndu-mi mie copilul?
TOBBA: Dacă ar putea să se însoare cu Mita... SPERA: ŞijLa-ae-Hm--£e-4Beară-CTt--e TOBBA: Pentrucă nu vrea să piardă copjlul! SPERA: A, nu vrea să-l piardă? TIopiTuT7 daTAtunci, ni mic! Copilul e al meu — al meu, şi rămîne cu mine TOBBA: Este, totuşi, şi al lui.
SPERA: Şi cine i-o tăgăduieşte? Eu nu vreau de loc să i-iau! Să stea aici; să-l aibă împreună cu mine! Dar citi mai vrea? Şi asta, şi aia, şi conducerea, şi gloria ş mai ce?
TOBBA: Nimic! Nimic! Refuză tot, dacă n-are copilul-SPERA: Ah, a pus condiţia asta? TOBBA: Condiţie, da.
SPERA: Ca eu să-i dau copilul? E nebun! E nebun! TOBBA: Socotind dacă n-ar fi mai bine, chiar pentru cop[1]
să rămînă cu tatăl lui, decît cu tine. SPERA: Cine, eu? Eu să socotesc aşa? binele copilului lingă el, care îl vrea ca s-o ia de nevastă pe

574
? [1]
BBA: Dacă fără copil n-o ia de nevastă, mi se pare că e
I un semn că îi vrea cu adevărat fericirea; şi asta tre-
I buie să-ţi dea încredere.
ERA: Ce tot spui? cu aia? îmi vorbeşti de fericirea copi-lului meu, lîngă aceea care-o să-i facă alţii şi care o să-l înveţe atunci să-l dispreţuiască pe al lui, pe care l-a avut cu mine? Dar dacă l-ar iubi cu adevărat, ar înţelege că fiul meu trebuie să stea cu mama lui, pentru că binele, adevăratul bine numai eu voi putea să i-l dau, eu! Vrea să mă arunce pe drumuri, asta vrea el! Şi n-are decît să mă arunce, şi să pună stăpînire pe tot; dar să nu îndrăznească să pună asemenea condiţii! Astea nu sînt condiţii care se pot pune! Cum adică? tocmeală cu sîngele meu? cu carnea mea? Dar ce sînteţi voi? hiene? Şi tu, tu vii să-mi propui asta, tocmai tu? tu, să-mi vorbeşti de binele copilului meu, departe de mine? Dar atunci înseamnă că vreţi să mă aruncaţi din nou pe calea pierzării pe cîţiva gologani, nu-i aşa? Să mă îmbarcaţi şi să mă duceţi înapoi? şi acolo, fără să mai am copilul, să bat din nou trotuarul în piaţa portului? Asta vreţi să faceţi din mine, după ce aici devenisem o fiinţă nouă, Doamne, în faţa ta, la lumina soareluitău, plină de dragoste pentru toţi, eu singură? Ah, Doamne, dacă vrea să facă asta, dacă a putut să-i vină în minte să-mi ia copilul, trebuie să fie adevărat! trebuie să fie adevărat! adevărat, chiar dacă încă nu s-a gîndit, şi s-au gîndit alţii pentru el în chip diavolesc; şi-l denunţ! acum îl denunţ! Şi pentru că numai aşa pot să-l salvez pe Doro! *(Se aude larma alaiului care se apropie, urcînd dinspre plajă, în sunet de chimvale şi la lumina fumegîndâ a torţelor.)* Iată-i că vin! vin! jl denunţ! Mă duc să-mi iau copilul! Mă duc să-mi iau copilul!
Fuge tn casă, ia de acolo copilul, li ascunde sub pelerină şi iese. Alaiul se apropie tot mai mult. Tobba a rămas pe loc, neliniştit şi nedumerit. îndată ce o vede pe Spera ieşind din nou, turtind pe faţă o hotărlre disperată, se apropie de ea, şi el la fel de hotărit.
575
TOBBA: Pe cine denunţi?
SPERA: Pe el!
TOBBA: Şi de ce anume?
SPERA: O să auzi acum.
TOBBA: Eşti nebună? Ce vrei să denunţi?
SPERA: Complotul! Complotul!
TOBBA: Ce complot?
SPERA: Că vreţi să-l ucideţi pe Dor6!
TOBBA: Ce tot spui? Eşti nebună? Cine vrea să-l ucidă *n* Doro?
Pe
SPERA: El, el care vrea să-mi ia copilul!
TOBBA: Dar nu-i adevărat! Baţi cîmpii!
SPERA: O să-l salvez, o să-l salvez şi pe el, o să vezi, dacă o să fiu crezută!
TOBBA: Dar cine va putea să te creadă?
SPERA: Dacă nimeni n-o să vrea să mă creadă, se va despica pămîntul! Se va despica pămîntul! Uite-i! Uite-i!
Alaiul urcă dinspre plajă, ridicol de pompos, intre torţe aprinse şi sunet de chimvale şi armonici, steaguri de bărci, felinare şi vergi. în frunte păşesc Jupîn Nocio, Mila,, Currao, Fillico şi Doro. După ei vin aşa zişii miri: Quanterba şi Dia, Nela şi Trentuno, Marella şi Bacchi-Bacchi. Urmează toţi ceilalţi de-a valma, pe jumătate ameţiţi de vin, cu chipurile ■ exprimînd în mod evident dezamăgirea pentru o distracţie pe care fiecare şi-a închipuit-o mult mai amuzantă, decît izbuteşte acum s-o simtă. în primul moment, la strigătul Sperei, se vor opri toţi, îngrămădiţi pe promontoriul stîncos; apoi vor începe să, coboare.
SPERA: Staţi! Staţi! Opriţi-vă, voi toţi!
VOCI DIN MULŢIME: Cine-i? Cine-i? De ce? Cine strigă: înainte! înainte!
SPERA: Nu, opriţi-vă! opriţi-văl Şi faceţi linişte! Oprit' muzica şi ascultaţi ceea ce vă voi spune!
VOCI DIN MULŢIME *(din rîndurile celor râmaşi mai în urmă)* Ce-i? Ce se întîmplă? — Haide, haide să mergem departe! — De ce nu se înaintează? — Muzica! Mu zică! *(Din rîndurile celor mai din faţă:)* — Tăcere-

Tăcere! E Spera! — Să ascultăm! — Faceţi linişte!
— Termină, tu cu chimvalul ăla!
■ERA: Doro! Doro, vino-ncoace! Vino aici lîngă mine.,
Doro! ■RO: Eu?
•ERA: Da, aici lîngă mine! Vino, vino! I NOCIO *(reţinîndu-l):* Nu! De ce la ea?
: Nu-l opriţi! Lăsaţi-l să vină! E pentru binele lui!
Doro se eliberează din mina tatălui lui carc-l ţine şi aleargă spre Spera.
1 DIN MULŢIME: — Dar de ce? — Nu împingeţi, pentru Dumnezeu! — De ce l-a chemat pe Doro? — Ce vrea să-i facă? — Încet. Încet! — Vrem să petrecem! — Lăsaţi-ne să ascultăm! — Înainte, mirii înainte! —
— Trăiască mirii! — Dar ce se petrece? — E Spera! E Spera! — Ascultaţi!
RA *(lui Doro):* Stai aici cu mine, Doro. *(Apoi, înlor-cîndu-se spre ceilalţi* jAflaţi $^{ft}8$ $^{s}3$ P^{1} W cafel wid
JJ!
LpJJ
Kl DIN MULŢIME:— Uciderea? — Cine vrea să-l ucidă? JPÎN NOCIO: Pe fiul meu? Cine vrea să-l ucidă pe fiul
meu?
BBBA: Dar nu, nu-i adevărat! Nu-i adevărat! lOCCO, PAPfA, BURRANIA: E adevărat! E adevărat! E
r adevărat! BRRAO *(sărind în spatele lui Crocco şi tîrindu-l la pămînt):*
[Tu spui că-i adevărat?
§ERA *(repezindu-se împotrivă şi trâglndu-l înapoi pe Crocco, din miinile lui Currao):* Nu, eu spun că e adevărat! [Eu o spun! *(Lui Doro.)* Vor să te ucidă, Doro! *(Lui* f *Jupîn Nocio şi celorlalţi.)* Vor să-l ucidă, pentru că ştiu că el n-o să fie niciodată de acord — *(lui Doro)* — n-o să fii niciodată de acord — aşa-i Doro? — niciodată, ca sora ta să se mărite cu el *(îl arată pe Currao care stă în faţa ei),* cu el, care, ca s-o ia de nevastă, vrea să-mi răpească copilul, să-mi ia copilul meu! EIRAO: Ah, aşadar despre mine e vorba? vreau eu să-l
ucid pe Dord? lBA: Nu-i adevărat! Nu-i adevărat!

CROGGO ŞI ACOLIŢII LUI: Ba-i adevărat! Eadevărat! — el, da! —Ca să scape de el!—-Şi să pună str-^{5} pe toate. — Şi să rămînă el singur stăpîn! — ţi-o! Credeţi-o!
CURRAO: Nimeni nu poate crede aşa ceva! TOBBA: Şi n-o crede nici ea singură. CURRA.O *(lui Jupln Nocio):* Nu poţi crede nici dumneata care eşti martor... '
JUPlN NOCIO: Nu, nu, eu nu cred, nu cred! SPERA: Stai aici, aici lîngă mine, Doro! GURRAO *(lui Crocco şi amicilor lui):* Atunci de la voi a p_{or}
nit 1
GROGGO: De la noi?
GURRAO: Da, de la voi, de la voi! VgiLaiLbăgaiJii cap mirşăyia-asta$_{t}$ticăloşilor! A
'"---,
CROCCO'şi AI LUI: —TTă^{T} de unde! De la ea a pornit! — Numai de la ea! —■ Ea e în măsură să ştie mai bine decît toţi! —Complotul, da. Ea ni l-a dezvăluit! — Ca şi vouă, tuturor.—Aţi auzit-o! Credeţi-o! Credeţi-o !
GURRAO *(Sperei):* Tu nu crezi ce spui! Nu poţi
SPERA: Ba da, cred! Cred, dacă e adevărat că vrei să-mi iei copilul, aşa cum mi-a spus Tobba! *(Lui Tobba.)*
Asta-i adevărat, asta-i adevărat, mi-ai spus-o chiar tu!
TOBBA: Ba nu, dacă tu puteai să i-l dai, asta ţi-am spus!
GURRAO: Dar că vreau să-l ucid pe Doro, cine ţi-a spus?
(îl arată pe Crocco şi pe ai lui.) Mărturiseşte! Ei ţi-au
spus asta?
GROGGO ŞI AI LUI *(parte către Spera şi parte către ceilalţi):* — Noi? Ţi-am spus noi? — Vorbeşte! Vorbeşte! — N-ai spus tu? — Dj, nu ne-ai spus tu că vrei să faci denunţul? —Sjjjyr-ăeieiHfteseîiaij Păi da, da, dajjieainYJt9ip.e-iaţi.m.yejiimSiO vizităm! SPERÂTrOh, nemernicii! nemernicii! Toţi

nişte nemernici'-Da, e adevărat, ei mi-ay «ps *o-»* să mă împingă-S-k' (ienunț! CROCllu *(ocărind-o):*
Oh, muierea dracului!
PAPlA: Minte!
BURRANIA: De stricată ce el
GURRAO *(apârînd-o):* Să nu se atingă nimeni de eal

HîRA: Ceea ce voiau ei să facă trebuia să pară gjndit şi
I făcut de tine ! HIN NOGIO *(marinarilor):* Puneți mina pe criminal şi pe
T cei cinci de colo !
Marinarii îl apucă pe Crocco şi pe prietenii lut, care se zbat, urlind.
DIN MULȚIME: —Țineți-i bine! — Ucigaşii! — Lega-ți-i! — Să-i aruncăm în mare I jRR.O: Stați!
Stați! *(Către Spera.)* Şi atunci tu de ce
m-ai denunțat?
ERA: Ca să-l salvez pe Doro! *(Lui Jupln Nocio.)* Ca 1 să-l salvez pe fiul dumitale! Acum n-o să-ți
mai dai
consimțământul ca să mi se ia copilul! §JRRAO: Ah, nu! Acum o să-mi dai mie copilul!
Şi vrea să i-l smulgă din brațe.
iPERA *(smucindu-se):* Nu, nu!
JURRAO *(la fel):* Acum ți-l iau cu adevărat!
(scăpîndu-i din mină şi urcind pe promontoriul stîn-cos): Nu, nu! Copilul e al meu! Copilul e al meu!
30RRAO *(alerglnd după ea):* Trebuie să mi-l dai! Trebuie să mi-l 4ai-
O ajunge.
Nu-i demnă să-l
1 se cuvine!
578

OGI DIN MULȚIME :
vrea să se facă din nou
Tatălui!
URRAO: Dă-mi-l mie! Dă-mi-l încoace! SPERA: Nu, nu! Dacă mi-l iei, se cutremură
cutrejnura pământul!
ȚTTlsmulg dTrPBrațe! fPERA: Se cutremură pământul! Pământul! Pământul!
Şi într-adevăr, pământul începe să se cutremure, de parcă i s-ar jiJfqjiSttiiisi,JuîTrernurul inibrălişării frenetice, disperate, a Mamei. Urletul de groază al mulțimii, ca şi exclamația. ,,PămiqluLi P-ăTntrrtmLl" sînt înghițite în chip inspăimîntător de marea in
579

.s
e "a
?
1 3
8 1 *inca.* ingurî
, l-
l
cc
e •»
3 e o
? e
»
'3

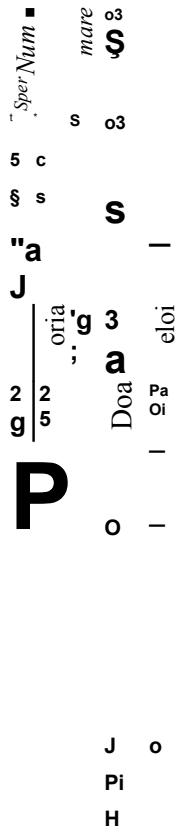

CO

Scrieri despre teatru

In româneşte de *Florian Potra*

Acţiunea vorbită

•Vreau să spun: dialogul dramatic. Consider potrivit să Imintesc cititorilor o frumoasă definiție, care nu-mi apar-Jfc şi după care aproape toată producția dramatică contem-irană are un fond mai curînd narativ, împrumutîndu-şi §iele mai mult din nuvele sau din romane decît din dra-ceea ce e rău, fireşte: întîi, pentru că o povestire cu fcicter narativ, în general, cu greu se pretează la a fi re-să şi adaptată mecanismului scenei; apoi, din priit excesivei şi, după opinia mea, greşit înțelesei rigori a icii moderne, veritabil pat al lui Procust, la care un menea mecanism restrînge şi sărăceşte totul. Ce-i drept Shakespeare a luat subiectul cîtorva drame din nuvele ilieneşti; dar care dramaturg a pus, mai mult decît el, în liune, de la început pînă la sfîrşit, o povestire, nesacrifi-d nimic şi nicicînd în numele pretențiilor prosteşti ale Hi tehnici doar exterior riguroase?

[Orice suport descriptiv sau narativ ar trebui să fie înlă-it de pe scenă. Vă mai amintiți frumoasa romanță fan-Itică a lui Heinrich Heine despre Jaufre Rudei şi Meli-fcda? „în castelul din Blaye, în fiecare noapte se aude un Is tremurat, un scîrțîit, un murmur: figurile de pe gobe-luri încep la un moment dat să se mişte. Trubadurul şi femna îşi dezmorțesc mădularele de fantasme adormite, loara de pe perete şi se preumblă în sus şi în jos prin ■." Ei bine, acelaşi miracol pe care-l împlineşte raza do în vechiul castel nelocuit, ar trebui să-l împlinească poetul dramatic. Nu l-au săvîrşit oare cei mai mari tra-î greci, Eschil mai cu seamă, imprimînd un puternic Iu liric măreților figuri ale magnificului gobelin al

epopeii homerice? Iar figurile s-au mişcat, prinzînd $g_{r,,}$. Din paginile scrise ale dramei, prin miracolul artei, p'" sonajele ar trebui să descindă, să se desprindă vii,' $_S$£ J mişte singure, ca de pe gobelinul străvechi — seniorul H;[6] Blaye şi contesa de Tripoli.

Or, miracolul acesta nu poate să se săvîrşească decît ci o condiție: şi anume, să se găsească acel cuvînt care să fj,, însăşi acțiunea vorbită, cuvîntul viu care să mişte, exp_{re} sia imediată, organic legată de acțiune, fraza care nu poate fi decît una singură, proprie unui anumit personaj într-ol situație dată: cuvinte, expresii, fraze care nu pot fi născoi cite, care se nasc de la sine, atunci cînd poetul s-a contoJ

pit într-adevăr cu plăsmuirea sa simțind-o așa cum se simte ea însăși, vrînd-o așa cum ea însăși se vrea.
Vorbind de dialogul dramatic, nu mă refer așadar lJ forma exterioară, care — la dramaturgii noștri — e cu totul defectuoasă, din cauza unui neajuns intrinsec al operei lor. Ei văd în această formă un anumit *fapt* (atunci cînd îl văd). o anumită situație; au sau cred că au o anumită capacitate de observație pe care o consideră originală în raport cu un anumit sentiment sau cu o întîmplare din viață. și se gîndesc să extragă din ea o dramă, ca pe o concluzie construită, asemenea unui raționament, prin adăugiri de elemente exterioare, cărora le studiază raporturile, punînd altoiuri și combinînd. O dată conceput *faptul,* se gîndeso la personaje, le caută pe cele mai potrivite să-l demon] streze: ele vor fi trei, cinci sau zece; apoi împart rolurile unui personaj mai mult, altuia mai puțin, avînd uneor în vedere și actorul care va trebui să interpreteze rolu respectiv, lăsîndu-se inspirați și influențați de virtuozita tea acestuia, după *emplois-uri.*
Așa se procedează. Și nimeni nu vrea și nu se gîndește că ar trebui procedat exact invers; că arta e viață, nu ui raționament; că a pleca de la o idee abstractă sau sugerat de un fapt sau de o considerație mai mult sau mai puți* filozofică, pentru a deduce apoi din ea — prin studiu Ș' printr-un raționament rece — imaginile ce pot sluji drep' simbol, înseamnă însăși moartea artei. Nu drama făureșM personajele; ci acestea făuresc drama. Înainte de toate trebuie să avem personajele: vii, libere, active. Cu ele Șj în ele se va naște ideea dramei, primul germene în [car]
586
fcr zăcea închise destinul și forma; în orice germene frea-■ătă ființa vie, așa cum într-o ghindă se ascunde stejarul toate crengile sale.
I Cînd spunem stil *dramatic,* înțelegem de obicei un stil ■tpid, vioi, incisiv, pasionat; dar, vorbind mai ales de »ta teatrului, sensul acestui cuvînt, *stil,* va trebui mult ■tins, ba chiar ar trebui să dăm un alt înțeles termenului. Ifici stilul, personalitatea intimă a unui scriitor dramatic, ■ar trebui cîtuși de puțin să apară în dialog, în limbajul ■rsonajelor dramei, ci în spiritul povestirii, în arhitec-■ra ei, în conduita, în mijloacele folosite în dezvoltarea Jtțiunii. Dacă scriitorul a creat cu adevărat caractere, dacă
■ adus pe scenă oameni și nu manechine, fiecare dintre ■ești oameni va avea un mod particular de a se exprima, țșa încît, la lectură, o lucrare dramatică va apărea ■risă de mai mulți autori, nu de unul singur; compusă de prsonaje, în focul acțiunii, iar nu de autorul ei.
In direcția aceasta mi se pare că trebuie căutat defec-tul principal al operei dramatice a lui Gabriele d'Annun-lo. Opera aceasta apare prea *făcută* de către autorul ei și
■ loc sau foarte puțin *născută* de înseși personajele dra-lei: un lucru *scris,* iar nu *viu.* Autorul (nu știu dacă prie-fcnii mei de *a. Marzocco* [x] sînt de acord cu mine în această Irivință) n-a știut, firește, să renunțe la stilul său, la molii său de a se exprima; n-a reușit încă să dea fiecăruia ■intre personajele sale o individualitate proprie, indepen-■ntă de a lui.
Atenție, însă: nu sînt de loc de părerea celor puțini la Imăr, care la noi se pot numi *profesioniștii teatrului,* și Ire au înțîmpinat opera lui D'Annunzio aproape cu un Intiment de compătimire, ca pe un capriciu al unui scrii-Ir prețuit în alte domenii, dar aici nelalocul lui, fiindcă Ju e familiarizat cu uneltele meseriei"; o operă literară, ■ică, și nu propriu-zis teatrală, — aceasta, să fim bine Ițeleși, nu atît în raport cu mecanismul scenic, ci în ra-*i* cu modul în care e scrisă.
De fapt, pentru oameni de felul acestora, teatrul nu e o Btă, ci aproape un meșteșug, și nici drama nu esocotită
[x] Periodic literar florentin în care este publicat articolul de față. ■ sfirșitul fiecăruia dintre aceste articole reproduse aici în traducere *m* consemnat titlul periodicului unde a apărut și data.
587
de ei o operă literară. Neglijența așa-numitului stil de con versație *a la francaise:* iată postavul pe care ei îl foarf[ec]* în dialogurile lor aplicînd ici paieta lucioasă a unei glvm culese într-un salon sau pe stradă, colo dantela șifonată [a] unei tirade avocățești. Și, în cazul acesta, toate persona-jele vorbesc îngrozitor de egal, fără nici un stil propria Căci dacă D'Annunzio, în dramele sale de pînă acum, dup* părerea mea, scrie mai mult *frumos* decit bine, domnii aceștia scriu *urît,* și prin urmare, foarte prost.
Și va fi mereu așa, pînă cînd nu se va înțelege, in i ă i ți și orice idee cuprinsă în ea p

Şi va fi mereu aşa, p ț d
serios, că orice acțiune şi orice idee cuprinsă în ea, pentru ca să apară în plină acțiune, vii şi vibrante în fața ochilor noştri, au nevoie de o *liberă* individualitate umană în care, ca să folosim o frază hegeliană, să ni se dezvăluie ca *pathos* motor: e nevoie, într-un cuvînt, de caractere. Or, caracterul va fi cu atît mai determinat şi superior, cu cît va fi sau se va dovedi mai puțin aservit, mai puțin supus intenției şi modalităților artistului, necesităților desfăşurării faptului imaginat, cu cît mai puțin se va dovedi instrumentul pasiv al unei acțiuni date, şi cu cît mai mult va închega, la fiecare pas, prin fiecare gest, o ființă proprie şi totodată o originalitate concretă. Pentru că, diferitele şi complexele elemente ale unui caracter trebuie să fie contopite într-un anumit subiect, axate pe o situație, găsindu-Şi expresia într-o fizionomie esențială, care să domine totul şi să împingă spre anumite acțiuni.
în fiecare acțiune a noastră e angajată totdeauna întreaga ființă; ceea ce se manifestă nu e decît raportul cu o altă acțiune nemijlocită sau care pare nemijlocită; dar în acelaşi timp se referă la totalitatea ființei; în sfîrşit, e ca fața unui poliedru care se potrivește cu fața corespunzătoare a unui alt poliedru, fără să le excludă pe celelalte, orientate în toate direcțiile. A contopi individualitatea subiectivă a unui caracter cu specialitatea sa în dramă, a găsi cuvîntul, care, răspunzînd unei acțiuni imediate a situației de pe scenă, exprimă totalitatea ființei personajului ce o rostește: iată suprema dificultate pe care trebuie s-o învingă artistul.
Dar cîți se pricep, astăzi, s-o învingă?
(Din Marzocco, *7 mai*
1899 ■)

Teatru şi literatură

Domnii autori dramatici, *profesionişti ai teatrului,* nu beptă în ruptul capului să fie considerați literați, pentru ■spun şi susțin că teatrul e teatru şi nu literatură. [Nu vrem să fim atît de răutăcioşi, încît să credem că ist dispreț al lor îşi are în mare parte rădăcina în *serio-tatea* cîştigurilor lor băneşti față de *gluma* meschinelor ■ituri ale sărmanilor amăgiți care sînt literații puri. r Desigur că, în ceea ce-i privește, ei au organizat insti-ația teatrului ca pe orice întreprindere comercială, care Iapără de întreprinderi la fel de comerciale, interesate laltă direcție: aceea a directorilor, a proprietarilor şi a Iministratorilor de teatre: norme pentru cedarea către cule sau cutare companie a producției lor; distribuire de tete" ; procente asupra încasărilor, stabilite dinainte,atît litru prima reprezentație cît şi pentru a doua, cît şi pentru ■ următoare, cu încasarea cărora e însărcinată *Societa*-I *Autorilor* din Milano: la sfîrşitul fiecărui trimestru, lasta trimite membrilor o dare de seamă asupra venitu-*mt,* care la drept vorbind — oricît de prost ar merge o Imă sau o comedie — depăşesc întotdeauna cu mult pe le obținute prin vînzarea cărților de către orice alt scrii-■de nuvele sau de romane (ca să nu vorbim, vai, de **Iți!).**
JFără-ndoială, toate acestea n-au nimic de-a face cu lite-iira. Putem fi chiar de acord că, într-adevăr, teatrul ■aşa cum ei îl doresc, adică producția lor mai mult sau ■ puțin abundentă de drame şi de comedii lansate pe Ița teatrală, nu e literatură. Rămîne însă de văzut — 1 fiind că nu e literatură — cum şi în calitate de ce spe-
589
cie nouă trebuie să fie considerate dramele şi comedii lor, atunci cînd din manuscrise devin cărți, cînd din cu*, sufleorului trec în vitrina unui librar, de data aceasta doar dactilografiate, ci tipărite de un editor, atunci c de la veniturile copioase, procurate prin vocea şi prin g_{es} tul actorilor pe scândurile scenei, coboară penibil la cerşirea celor cîteva biete lire, preț de copertă, alături d_e celelalte cerşetoare lăsate la cheremul milei publice, adi_C£ volumele de nuvele şi romanele sărmanilor literați pu_rj Dar să dăm la o parte toată contabilitatea aceasta, si să trecem la noi. Aici se cuvine să lămurim o gravănehîte-legere. Neînțelegerea stă tocmai în cuvîntul *literatură.*
Domnii autori dramatici, profesionişti ai teatrului, scriu prost, nu numai pentru că nu ştiu sau nu s-au niciodată să scrie bine, ci şi pentru că socotesc înt că a scrie bine în teatru e treaba literaților şi că,

trivă, trebuie scris aşa cum scriu ei, în acel anume fel vorbit, care să nu fie literatură, deoarece personajele dramelor şi comediilor lor — zic ei — nefiind literaţi, nu pot vorbi pe scenă ca aceştia, adică bine; trebuie să vorbească aşa
(pui anumit personaj într-o anumită scenă, *propriu* caracterului, pasiunii sau jocului său. Şi dacă personajele vor rorbi, fiecare, în felul lor propriu şi nu potrivit cu neglijenţa vulgară a unui limbaj nedesluşit, aproximativ, mărturie doar a incapacităţii autorului de a găsi expresia justă deoarece nu ştie să scrie, — piesa va fi scrisă bine, iar o piesă scrisă bine, dacă mai e şi bine concepută şi dezvoltată, e o operă de artă literară, tot aşa cum este un roman frumos, o nuvelă sau o poezie frumoasă.
Adevărul e că domnii autori dramatici, profesionişti ai teatrului, au rămas cu toţii ţintuiţi la acea senină poetică a naturalismului, care a confundat faptul fizic, faptul psihic ji faptul estetic într-o manieră atît de graţioasă, încît a ijuns să imprime faptului estetic (cel puţin în teorie, căci in practică nu era posibil) caracterul de necesitate meca--că şi fixitatea proprie faptului fizic.
Trebuie să ne intre bine în cap că arta, în orice formă ei (mă refer la arta literară, una din nenumăratele
;
că con-
Ue Bocnă vy. «.vv--,
cum se vorbeşte, fără literatură.
Spunînd toate acestea, nici măcar nu bănuiesc fundă faptul de a scrie *bine* cu a scrie *frumos* sau, mai curînd, nu-şi dau seama de greşeala în care cad: că a scrie *bine* înseamnă a scrie *frumos;* şi nu se gîndesc că scrisul frumos al unor anumiţi falşi literaţi reprezintă în evaluarea estetică, printr-un exces contrar, acelaşi vip.in ca şi
latură, atît pentru cei cure ouw *r..u,* ,, ., x
care scriu *prost,* şi de aceea condamnabilă, chiar dacă ci
nu vor să treacă drept literaţi.
A scrie bine o dramă sau o comedie nu înseamnă a fa
personajele să vorbească într-o formă literară, adică într-im limbaj neuzitat şi prin sine însuşi literar. Asta nu înseanu[1];[1] decît a scrie *frumos.* Trebuie să facem ca — date fiind calităţile şi condiţiile lor în diferitele momente ale acţiuni' — dat fiind caracterul lor — personajele să vorbească aşi cum *trebuie* să vorbească. Asta nu înseamnă cîtuşi de puţ[1] că va rezulta un limbaj comun şi neliterar. Ce înseamn „neliterar", atunci cînd se tinde spre opera de artă? L[ltr] bajul nu va fi niciodată *comun;* pentru că va fi *propr[l]*
orme fiind cea dramatică) nu e imitaţie sau reproducere, ii *creaţie.* Chestiunea limbajului, aşadar, dacă şi cum tre-luie să fie vorbit; pretinsa dificultate de a găsi în Italia o imbă cu adevărat vorbită de întreaga naţiune, şi cealaltă iroblemă a unei vieţi naţionale cu adevărat italiene, care, hipurile, lipseşte pentru a putea oferi material şi caracter imii teatru demn să poată fi numit italian, ca şi cum irea şi menirea artei ar fi reproducerea necesară a acestei rieţi ce poate fi recunoscută de oricine prin date şi fapte
irumos ai unui n'ium.j. .—,- -- , - , . ,.:,,,;,, fa S1 exterioare; precum si toate celelalte chiţibuşuri plicticoase rea estetică, printr-un exces contrar, acelaşi viciu ™ 1 desartel ale aga numitei tehni *£re* ar tre.
scrisul lor prost: o literatura care™ * ar*J' f **ntraceilu** să oglindească (tot în teorie, pentru că în practică nu latură, atît pentru cei care scriu f™£$_{ă}$[clt]Xaţ **dacă** m posibil) acţiunea aşa cum o vedem desfaşurîndu-se sub
chii noştri în realitatea cotidiană; toate acestea nu sînt lecît zbuciumul încercat de nişte martiri voluntari ai unui istem absurd, ai unei poetici aberante, din fericire de mult lepăşită, dar la care, repet, dovedesc că au rămas ţintuiţi lomnii profesionişti ai teatrului.
Nu e vorba de-a imita sau de-a reproduce viaţa; asta . simplul motiv că nu există o viaţă care să fie ca orea-ite în sine, de reprodus cu caracterele ei proprii: viaţa in flux continuu şi indistinct şi nu are altă formă decît iea pe care i-o dăm rînd pe rînd noi, variabilă la infinit
591
590
şi mereu schimbătoare. în realitate, fiecare om îşi creea»-pentru sine propria sa viaţă: dar această creaţie, din păcat nu e niciodată liberă, nu numai pentru că se supune tuturor nevoilor naturale şi sociale ce limitează lucrurile, oamenii şi acţiunile lor, îi deformează, îi situează în contradicţii menite să-i ducă la faliment şi la o cădere mizeră; nu' niciodată liberă şi pentru că, în crearea propriei vieţi

voința noastră tinde aproape totdeauna, ca să nu spun chiar totdeauna, din motive de utilitate practică, la dobindire unei condiții sociale etc, care determină acțiuni interogate şi constrîng la, renunțări sau la îndatoriri, ce constituie în mod firesc limitări ale libertății.
Numai arta, atunci cînd e artă adevărată, creează liber: creează, adică, o realitate care-şi găseşte exclusiv în ea însăşi necesitățile, legile, scopul, deoarece voința nu mai acționează în afară, pentru a înfrînge piedicile ce se opun scopurilor de utilitate practică la care tindem în cealaltă creație, interesată, vreau să zic în aceea pe care cu toții ne străduim s-o realizăm, zi de zi, în viața noastră, aşa cum putem; ci acționează lăuntric, în viața căreia înțelegem să-i dăm formă, devenind mişcarea acestei forme, încă înăuntrul nostru, dar vie prin ea însăşi şi prin urmare aproape complet independentă de noi. Aceasta e singura şi adevărata' tehnică: voința înțeleasă ca o liberă, spontană şi nemijlocită mişcare a formei, cînd nu mai sîntem noi cei care[1] vrem cutare sau cutare formă, pentru un scop al nostru;' ci e o voință absolut liberă, întrucît nu are alt scop decît pe ea însăşi, e ea însăşi cea care se vrea, care provoacă în sine şi în noi acte capabile să o împlinească, exterior,! într-un corp: statuie, tablou, carte; numai atunci faptul estetic e desăvîrşit.
De obicei, acțiunile care scot — exterior — în relief un caracter, se decupează pe un fond de contingențe fără valoare, de amănunte comune tuturor. Vulgare piedici neprevăzute, neaşteptate, deviază acțiunile, desfigurează caracterele; mici mizerii întîmplătoare le diminuează adesea. Arta eliberează lucrurile, oamenii şi acțiunile lor, de aceste contingențe fără valoare, de aceste amănunte comune,"[6] aceste obstacole vulgare, de aceste mizerii întîmplătoare într-un anumit sens, le abstrage: adică, respinge, fără sadea vreo importanță, tot ceea ce contrazice concepția rti
592
ilui şi grupează în schimb tot ceea ce, în armonie cu ea, dă mai multă forță şi mai multă bogăție. Creează astfel operă care nu e, ca natura, fără ordine (cel puțin în iarență) şi străbătută de contradicții, ci un fel de mic divers în care toate elementele converg şi cooperează între e. In acest sens, artistul idealizează. Nu pentru că re-ezintă tipuri sau zugrăveşte idei: el simplifică şi con-ntrează. Ideea lui despre personaje, sentimentul pe care le îl degajă, evocă imaginile expresive, le grupează şi le bmbină. Amănuntele de prisos dispar; tot ceea ce e impus ■e logica vie a caracterului e adunat şi concentrat în uni-■fttea unei ființe, ca să spunem aşa, mai puțin reală şi ■btuşi mai adevărată.
Dar iată acum în ce constă aservirea inevitabilă a tea-"■rului în raport cu opera de artă care şi-a dobândit dinainte Şxpresia definitivă, unică, în paginile scriitorului. Această Iperă care e deja expresie, e deja formă, trebuie să devină materie; o materie căreia actorii, potrivit cu mijloacele li capacitățile lor, trebuie la rîndul lor să-i dea formă. Căci Ictorul, dacă nu vrea (şi nici nu poate să vrea) ca vorbele scrise ale dramei să-i iasă din gură ca dintr-un difuzor sau dintr-un patefon, trebuie să reconceapă, aşa cum se pricepe, personajul, să-l conceapă adică la rîndul său şi pe lama sa; trebuie ca imaginea deja exprimată să se reorganizeze in el şi să tindă să devină mişcarea pe care s-o efectueze şi s-o facă reală în scenă. Şi pentru el, cu alte cu-■inte, execuția trebuie să țîşnească vie din concepție şi ■imai în virtutea acesteia, adică prin mişcări promovate le imaginea însăşi, vie şi activă, nu numai în interiorul ■ii, ci devenind o dată cu el şi în el, suflet şi trup.
r Or, deşi nu e născută spontan în actor, ci stîrnită în ftiritul său de expresia scriitorului, această imagine poate *m.* fie oare aceeaşi? Poate ea să nu se modifice, să nu se ■tereze, trecînd de la un spirit la altul? Nu va mai fi ace-■tşi. Va fi cel mult o imagine aproximativă, mai mult ori mai puțin asemănătoare; dar aceeaşi, nu. Cutare perso-■aj va rosti pe scenă chiar cuvintele dramei scrise, dar nu ■b fi niciodată personajul poetului, pentru că actoiul l-a ■•eat în el însuşi, a lui e expresia, deşi cuvintele nu-i aparțin, ale lui sînt vocea, trupul, gestul.
593
Opera literară e drama şi comedia concepută şi scris* de poet: cea pe care o vom vedea la teatru nu este şi $_{n;c}$j nu va putea să fie altceva decît o traducere scenică. Cft,j actori, atîtea traduceri, mai mult sau mai puțin fidele, mâi mult sau mai puțin pline de har; însă, ca orice traducere prin însăşi forța lucrurilor, — mereu inferioare origini lului.
Pentru că, dacă ne gîndim bine, actorul trebuie să facă şi face vrînd-nevrînd exact contrariul a ceea ce a făcut poetul. Face să devină mai real şi totuşi mai puțin adevărat personajul creat de poet, îi răpeşte cu atît mai muU, din adevărul ideal, superior, cu cît îi împrumută o reali-tate mai materială, mai comună; îl face mai puțin adevărat şi pentru că-l traduce în materialitatea fictivă şi convențională a unei scene. In mod necesar, actorul dă o consistență artificială, într-un mediu postiş, iluzoriu, unor

personaje şi acţiuni care au avut deja o expresie de viaţă ideală, aceea a artei, şi care trăiesc şi respiră într-o realitate superioară.
Atunci? Au oare dreptate domnii autori dramatici, care nu văd altceva decît teatru, şi care spun şi susţin că teatrul e teatru şi nu literatură?
Dacă prin teatru trebuie să înţelegem un loc în care se dau reprezentaţii serale şi matinee, cu actori, cărora domnii autori dramatici le oferă subiecte şi material de încropit la botul calului în scene de efect, dramatice sau comice, atunci da. Dar în cazul acesta, ca poziţie faţă de artă, ei trebuie să se resemneze şi să rămînă pe aceeaşi linie cu acei versificatori facili care se pretează la compunerea de poezioare sub vignetele unor anumite reviste ilustrate. Ei scriu, nu de dragul textului, ci de dragul traducerii. Aşa stînd lucrurile, teatrul lor nu are cîtuşi de puţin nevoie de literatură. Material pentru actori; căruia actorii îi vor da viaţă şi consistenţă pe scenă. Ceva asemănător *cusce-nariile* comediei *deWarte.*
Dar, pentru noi, teatrul înseamnă altceva.
(Din Messaggero della Domenica, *30 iulie 1918)*

O imagine a „grotescului"

Dincolo de ulucile unei livezi, doi arbuşti de migdal.
Iarna, păreau morţi.
Poate că şi erau; poate că nu; sau unul da, iar celălalt au. Nimeni nu putea s-o spună, deoarece pentru arborii ce au sînt veşnic verzi trebuie să aştepţi luna martie ca să aoţi vedea care e mort şi care nu.
în martie s-a văzut că numai unul din cei doi migdali ra viu: cel de lîngă parul mai înalt al ulucilor. Mă uitam u strîngere de inimă la celălalt, rămas acolo, golaş şi uscat, îngă cel care, în dimineaţa limpede, rîdea la soare ca ntr-o scînteiere de fluturi ce ba vor, ba nu vor să se işeze.
Numai că, trecînd din nou după cîteva zile prin faţa ivezii — o surpriză. Sau îndoiala de a fi greşit întîia oară. Dintre cei doi migdali nu era înflorit cel de lîngă parul nai înalt, ci celălalt. Să fie cu putinţă oare?
Plouase în zilele acelea cu nemiluita. Poate că mînia loij, doborîse florile unuia şi-l trezise pe celălalt din som-ul hibernării, în care întîrziase prea mult?
într-adevăr: cîte o frunzuliţă albă, veştejită, supravie-uitoare, mai adăsta încă pe ramurile celui care înflorise îna-il.e. Ploaia nimicise aşadar vesela, pretimpuria înflorire.
Dar surpriza s-a reînnoit şi mai vie, însoţită de o izbuc-ire în rîs, cînd de aproape s-a putut constata cum şi în ;e fel înflorise celălalt arbust, dincolo de ulucile livezii ngrădite.
Domnilor, erau dalbi melci-codobelci! Nu erau flori! îrau melci! Toate crengile răsucite ale migdalului ace-uia mort erau încrustate în arabescuri cu dalbi melcişori,
595
proaspăt înspumaţi de pămîntul gras, după şiroirile f$_{Ur}$ tunii.
Părea că, plin de înţelepciune, în umeda ceaţă înţepg. toare ce plutea în aerul încă înnorat, copăcelul acela, înflorit aşa în glumă, îi spunea celuilalt, care-şi pierduse atît de curînd florile:
— Iată-măl Vezi? Acum, eu da, şi tu — ba. înfloresc şi eu cum pot.
0 înflorire de care — fără-ndoială — cel ce se socotea îndreptăţit să rîdă, trebuia s-o facă cu oarecare bunăvoinţă. Pentru că nu e prea vesel să înfloreşti aşa.
Înflorire falsă, ce-i drept; dar să ne înţelegem.
Nu ţineau cîtuşi de puţin să pară flori toţi melcii aceia albi; şi nici flori false, cum ar fi cele de stofă, de hîrtie sau de ceară. Nu. Nu ţineau să pară decît ceea ce erau cu adevărat: melci albi, încrustaţi în ciudate şi totuşi naturale arabescuri pe crengile acelea răsucite ale migdalului mort.
Mort, vai, da! Iar înflorirea aceea de melci nu voia cîtuşi de puţin să ne dea de înţeles că arborele e viu. Dimpotrivă, dădea de înţeles că-l socotea mort şi că nu-l lua în serios, făcîndu-l să dea în floare într-un asemenea fel. Rîdea de sine însăşi, evident, înflorirea aceasta.
Vina era a potopului de apă, care înainte de-a se dez-lănţui săpase în cer peşterile negre ale ncrilor, într-o mo-horîre uimită şi înspăimîntătoare. Migdalul murise tocmai din pricina aceasta. Celălalt, care într-o clipă amăgitoare de timp senin încercase să înflorească, de îndată ce s-a dezlănţuit furtuna şi-a pierdut florile.
Şi nici măcar nu era vina acelei înfloriri de melci, dacă ramurile arbustului, aşa, lipsite cum erau de frunze iluzorii, se arătau atît de zbuciumat răsucite. Caduca iluzie a primăverii poate să ascundă zbuciumul crengilor. Crengile golaşe — n-or fi plăcînd — dar sînt prin ele însele, răsucite.
De altfel, priviţi: aşa cum se pricep şi cum pot, gra-ţioşii melci se străduiesc să ascundă trista goliciune

a crengilor. Nu sînt doar o grămadă de găoace. Priviți ce iu
596
re irizată, acum că încep să facă bale! Mda, florile — rfum; melcii — bale. Totuşi, arată frumos balele acestea re strălucesc, cînd umflîndu-se în reflexe colorate, cînd ţindu-se inerte, iar dinăuntrul lor răsar, una mai lungă, ta mai scurtă, cornițele melcului ce se întinde să pri-fească împrejur, pe dibuite, cu nepăsare.
O să-mi spuneți: — Dar florile adevărate!? Frunzulițele
i!
Ştiu.
Ar trebui să trăim şi să nu gîndim: vreau să zic, să ne uciirăm de flori (atunci cînd sînt), de parfumul lor, de Bibra şi de răcoarea frunzişului (atunci cînd sînt); şi să u mai cugetăm că, în fond, ce să mai spunem, primă-btra florile şi frunzele reprezintă un lucru cît se poate de jbişnuit.
Ar trebui să fim ca planta aceea zbîrlită şi amară, cu hinzele în formă de lamă şi cu un ghimpe în vîrf, planta lare nici măcar nu vrea să fie verde, care pînă la urmă dă teş şi suie în sus, aeriană, dreaptă şi solitară, iar acolo n vîrf, din dorul ei nemărginit de înălțimi, de aer şi de pare, exprimă o floare, o singură floare, şi pe urmă piere.
Dar arbuştii aceştia, care înfloresc în familii, aproape 1 cooperative, plăpînzi, sărăcăcioşi, toți deodată şi în ace-lişi fel, vă asigur că deschid cîte unui arbust extravagant lofta să moară şi să apară aşa, într-o bună zi, înflorit în ■urnă, cu melci-codobelci.
. Numai că extravaganța e şi ea molipsitoare. Şi, vai! tulfi sînt arbuştii care au prins să dea melcişori în floare!
Atît de mulți, îneît ne-am şi săturat de ei.
(Din **fidea Nazionalc', *18*** *februarie 1920; reprodus in* Teverc, *7 februarie 1925.)*

Ironie

Continui, dacă îmi dați voie, să discut despre „grotesc", dar de data aceasta la modul serios. E clar că, elaborînd o compunere grotescă, nici un aulor nu crede în realitatea în sine a lucrurilor pe care le reprezintă. Dar trebuie să ne înțelegem, înainte de toate, asupra felului în care nu crede un autor în general (adică nu numai cel care elaborează scrieri groteşti) în realitatea lumii, reprezentate totuşi de el.
S-ar putea spune că nu numai pentru un artist, ci pentru nimeni nu există o reprezentare, fie creată de artă, fie cea făurită despre noi înşine, despre alții sau despre viață, care să poată fi considerată o realitate. Sînt în fond o aceeaşi iluzie atît reprezentarea dată de artă, cîț şi cea care, în' mod obişnuit, ne vine tuturor prin simțuri.
Cu toate acestea, numim *adevărată* realitatea simțurilor noastre, şi *fictivă* aceea a artei. între o iluzie şi cealaltă nu e însă de loc vorba de *realitate,* ci de *voință,* dar numai întrucît ficțiunea artei e *voită,* voită nu în sensul că e procurată prin voință în vederea unui scop străin ei înseşi; ci voită pentru sine şi pentru sine îndrăgită, în mod dezinteresat; în timp ce realitatea simțurilor nu stă în puterea noastră s-o vrem sau să n-o vrem: ea există, aşa cum şi întrucît există simțurile. Prima e liberă; cealaltă nu. o ficțiune e aşadar imagine sau formă de senzații, în timp ce cealaltă, aceea a artei, e creație de formă.
Faptul estetic începe efectiv numai atunci cînd o reprezentare dobîndeşte în noi, prin ea însăşi, o voință, adică
i i i îd a[1]
ş , p ş, ț
atunci cînd se *vrea* în sine şi pentru sine, provocînd prin *faptul că se, vrea,* mişcarea (tehnică) aptă s-o efectueze
598
■In afară. Dacă reprezentarea nu are în sine această voință,
Bare e însăşi mişcarea imaginii, ea constituie doar un fapt
Rsihic comun; imaginea ne-voită pentru ea însăşi; fapt
Ipiritual-mecanic, întrucît nu stă în puterea noastră s-o
rrem sau să n-o vrem; dar o reprezentare pe care o dobîn-

Him, întrucît răspunde în noi unei senzații.

• Cu toții avem, mai mult sau mai puțin, o voință care ■provoacă în noi mișcările apte să creeze propria noastră priață. Această creație, pe care fiecare și-o construiește din propria viață, are nevoie și ea, într-o măsură mai mare sau laai mică, de toate funcțiile și activitățile spiritului, adică ■e intelect și de fantezie, în afară de voință; cei care au pai mult și pun în funcție mai mult, reușesc să creeze o Viață mai înaltă, mai vastă și mai puternică.

Diferența intre această creație și aceea a artei stă numai în aceasta Jdînd un caracter foarte comun uneia și ieșit din comun, ■eleilalte), și anume că una e *interesată,* iar cealaltă e *mezinteresată,* ceea ce înseamnă că una are un scop de utilitate practică, iar cealaltă nu are nici un scop în afara ei ■nseși; una e voită pentru ceva; cealaltă se vrea pentru Șine.

O dovadă a acestor lucruri poate fi găsită în fraza pe care fiecare din noi obișnuiește s-o repete ori de cîte ori, Hin nefericire, contrar oricărei așteptări, propriul scop practic, propriile noastre interese au fost frustrate: — Am lucrat de amorul artei!

Iar tonul folosit în repetarea acestei fraze ne explică motivul pentru care cei mai mulți dintre oameni, lucrînd In scopuri practice și neconcepînd o voință dezinteresată, kbișnuiesc să-i numească nebuni pe poeți; adică pe aceia la care reprezentarea se vrea pentru sine, fără alt scop decît ța însăși, poeții vrînd-o așa cum ea se vrea.

O reprezentare poate fi voită în noi și în mod *ironic,* Idică nu numai conștientă în sine de irealitatea ei, ci dez-păluindu-se și altora, în afară, ca atare.

Pentru că, pe lîngă ironia așa-numită retorică, confund dintr-o contradicție verbală între ceea ce se spune și leea ce se înțelege, mai există și o altă irenie: cea filozo-

599

fîca, dedusa de romanticii germani de-a dreptul din idea. lismul subiectiv al lui Fichte, dar care-și are, în fond, originea în întreaga mișcare idealistă germană postkantiană

Hegel arăta că eul, singura realitate adevărată, poate să surîdă în fața aparenței deșarte a universului: așa cum o propune, tot așa o poate și anula; poate să nu-și ia j_n serios propriile sale creații. De unde, tocmai, ironia: adică acea forță care — după Tieck — permite poetului să do-mine materialul tratat: material ce se reduce prin ironie — după Friedrich Schlegel -— la o perpetuă parodie, la o farsă transcendentală.

Iată o frumoasă și veche definiție a multora dintre cele mai semnificative scrieri grotești moderne: *farse transcendentale;* numai că termenul de „farsă", folosit în mod vulgar, asimilat prosteștilor compuneri de o ilaritate grosolană, în ciuda specificării de „transcendentală", ar putea să provoace răstălmăciri din partea ignoranților (ca să nu mai vorbesc de răutăcioși). Aceștia ar putea să nu înțeleagă că — da, domnilor — și o tragedie, după ce tragicul e depășit — în rîs — prin tragicul însuși, dezvăluind tot ridicolul seriozității, și deopotrivă seriozitatea ridicolului, poate să devină o farsă. O farsă care include — în însăși reprezentarea tragediei — parodia și propria sa caricatură, dar nu ca elemente suprapuse, ci ca proiecție a umbrei asupra propriului corp, umbre caraghioase ale fiecărui gest tragic. Sau cînd ajung să înțeleagă că orice concluzie a uoastră fiind absolut arbitrară și inevitabil iluzorie, deși uecesară, orice construcție pe care ne-o făurim despre așa-zisa realitate — arbitriu pentru arbitriu și irealitate pentru irealitate — despuind povestirea de orice aparență fictivă, se reprezintă, în mecanicitatea sa esențială, arbitriul acelei concluzii, precum și iluzia, înșelăciunea sa vădită, astfel îneît apare ceea ce în fond și din păcate este: un joc, dar voit, simțit și reprezentat ca joc.

într-adevăr, între ironia numită retorică și era filozofică se poate descoperi o anumită înrudire. Diferența dintre una și cealaltă este că în cazul celei dintîi nu trebuie luat în serios ceea ce se spune, iar în cazul celei de-a dona — ceea ce se face.

Dar să fim cu băgare de seamă: a nu lua în serios ce se face, nu înseamnă de loc a nu lua în serios aria.

600

„Cine scrie o lucrare comică — a observat odată, pe Ipă dreptate, De Sanctis — nu e scutit de condițiile se-Bpo ale artei." Dimpotrivă, trebuie să le respecte cu atît ■i vîrtos. De Sanctis deosebea două cazuri: al celui care fetește prostii cu o intenție comică și stîrnește rîsul nu I legătură cu el, ci cu ceea ce spune, și cazul celui care, împotrivă, spune prostii pentru a spune prostii și stîrnește [sul în legătură cu el și nu cu ceea ce a spus.

N-aș jura că nici unul din toți cei care scriu azi lucrări Rotești nu so află în acest do al doilea caz.

(Din L'Idea Nazionale, *27 februarie 1920. O mare parte din primul paragraf e extrasă din eseul despre umorism, capitolul V: „Ironia comică şi poezia cavalerească".)*

Dacă filmul vorbit va desfiinţa teatrul

Cine m-a auzit vorbind despre experienţele numeroaselor mele călătorii, ştie cu cită admiraţie m-am pronunţat despre America şi cu cîtă simpatie despre americani.

Ceea ce mă interesează mai presus de orice în America e naşterea unor noi forme de viaţă. Viaţa, constrînsă de nevoi naturale şi sociale, caută şi găseşte acolo aceste noi forme. Sa le vezi cum iau naştere, e o adevărată bucurie a spiritului.

în Europa, viaţa continuă s-o dirijeze cei morţi, strivind-o pe cea a viilor sub povara istoriei, tradiţiilor şi obiceiurilor. Consistenţa vechilor forme ridică obstacole, pune piedici, opreşte orice mişcare vitală.

în America, viaţa e a celor vii.

Numai că viaţa, care pe de o parte are nevoie să se mişte mereu, are pe de altă parte nevoie să consiste într-o[1] formă. Sînt două necesităţi care, opuse între ele, nu-i îngăduie nici o mişcare perpetuă şi nici o consistenţă veşnică.' Gîndiţi-vă că dacă viaţa s-ar mişca mereu, n-ar mai aveai niciodată consistenţa; iar dacă ar avea o consistenţă veM nică, nu s-ar mai mişca.

în Europa, viaţa suferă din cauza excesivei consistenţei a vechilor ei forme; iar în America suferă, poate, din p[rl]i cina excesivei mişcări fără forme durabile şi consistente-l

Aşa că unui domn american care mi se lăuda: „N[01] n-avem trecut; ne avîntăm numai spre viitor", mi-a fo[st], uşor să-i răspund pe loc: „Se vede cit de colo, domnul că sînteţi foarte grăbiţi să vă formaţi un trecut".

602

Atît timp cit rămîn vitale, adică atît timp cît în ele inuie mişcarea vitală, formele sînt o cucerire a spiritu-. A le înlătura, cît sînt vii, numai de dragul de-a le ocui cu alte forme noi, e o crimă, înseamnă sa suprimi xpresie a spiritului. Anumite forme originare şi aproape urale, prin care se exprimă spiritul, nu pot fi suprimate, tru că însăşi viaţa se exprimă firesc prin ele; de aceea, pot să îmbătrînească niciodată şi nici să fie înlocuite, ă a se ucide viaţa într-o expresie firească a ei. Una din aceste forme e teatrul.

Prietenul meu Evreinov, autor al unei piese pe care şi knericanii au aplaudat-o cu căldură, ajunge pînă la a spune ■ a demonstra, într-o carte, că întreaga lume e teatru şi ă nu numai oamenii joacă rolul pe care ei înşişi şi l-au itribuit în viaţă, ci joacă chiar şi animalele, chiar şi plantele, în sfîrşit, întreaga natură.

Poate că nu e nevoie să ajungem pînă acolo. Dar faptul ă teatrul, înainte să fie o formă tradiţională a literaturii, I o expresie firească a vieţii, nu poate fi cîtuşi de puţin ras la îndoială. Ei bine, în aceste zile de nestăvilită împăunare univer-ală a filmului vorbit, am auzit rostindu-se această erele: că filmul vorbit va desfiinţa teatrul; că peste doi sau Irei ani, teatrul nu va mai exista; toate teatrele, atît cele Iramatice, cît şi cele de operă, se vor închide, pentru că lotul va deveni cinematografie, film vorbit sau film sonor. Un asemenea lucru rostit de un american, cu acel kplomb propriu americanilor, de o aroganţă veselă, chiar Iacă ar părea (precum şi este) o erezie, poate fi ascultat îngăduinţă, pentru că la americani orgoliul enormi-■ţii e congenital. Acest orgoliu are graţia specifică ele-Intului, care rîde cu ochişorii în timp ce-şi agită glumeţ pompa şi vai de cel ce intră în bătaia ei. Repetată însă, Işa cum am auzit-o eu repetată de un european, o ase-■enea enormitate îşi pierde orice gingăşie naivă, devenind BUpidă şi stîngace. Ochişorii diabolic de isteţi ai elefan-■lui nu mai rîd: în faţa noastră apar doi ochi învăluiţi le sfîrşeală, cărora enormitatea nu le dă strălucirea orgo-fclui, ci holbarea spaimei; iar agitaţia impozantă şi ame-Jnţătoare a trompei se preschimbă în zvîrcolirea unei cozi

603

de măgar ce vrea să alunge muştele, adică neplăcerile si grijile unui nou travaliu.

Pentru că, într-adevăr, domnii neguţători ai industriei cinematografice europene sînt înspăimîntaţi de născocire aceasta drăcească a aparatului care vorbeşte, şi, ca nişt[e] peşti bătrîni ce şi-au zbătut prea mult

aripioarele şi cozil$_e$ într-o mlaştină stătută, se lasă prinşi în undiță, rămînînţj cu toții dezarmați şi cu gura căscată.
Pînă una-alta, teatrul — atît cel dramatic, cît şi $_{ce}$] muzical — poate să fie liniştit şi sigur că nu va fi desființat, din acest simplu motiv: nu el, teatrul, e cel care vrea să devină cinematograf, ci ea, cinematografia, vrea sa devină teatru. Biruința cea mai mare la care poate să aspire cinematograful, luînd tot mai mult calea teatrului, va fi aceea de a deveni o copie fotografică şi mecanică, mai mult sau mai puțin proastă, care, firește, ca orice copie, va stîrni mereu dorul originalului.
Eroarea fundamentală a cinematografului a fost aceea de-a apuca, de la bun început, pe un drum greşit, pe un drum nepotrivit cu el, acela al literaturii (proză sau dramă). Pe un astfel de drum s-a pomenit vrînd-nevrînd într-o dublă imposibilitate, şi anume:
1. în imposibilitatea de a înlocui cuvîntul;
2. în imposibilitatea de a se dispensa de cuvînt. Şi cu următoarea dublă păgubire:
1. o pagubă pentru sine, aceea de a nu-şi găsi o expresie proprie, eliberată de cuvînt (rostit sau subînțeles);
2. o pagubă pentru literatură, căreia, redusă fiind numai la elementul vizual, i se ştirbesc valorile spirituale, întrucît acestea, pentru a fi exprimate total, au nevoie de acel mijloc de expresie complex care le e propriu, adică de cuvînt.
Or, prin introducerea mecanică a cuvîntului în cinematograf nu se obține o reparare a greşelii sale fundamentale, pentru că în loc să vindecerăul, aceasta îl agravează, scufundînd mai mult ca oricînd cinematografia în literatură. Cu cuvîntul înregistrat mecanic în film, cinematografia, care e expresie mută de imagini şi limbaj de aparențe, se distruge iremediabil pe sine însăşi, pentru a deveni o copie fotografică şi mecanică a teatrului: o copi^e
604
lind-nevrînd proastă, pentru că orice iluzie a realității va pierde, din următoarele motive:
1. pentru că vocea aparține unui trup viu care o emite, în film nu există trupurile vii ale actorilor, ca în tea-
, ci doar imaginile lor fotografiate în mişcare;
2. pentru că imaginile nu vorbesc: se văd doar; dacă Krbesc, vocea vie ajunge în contradicție iremediabilă cu llitatea lor de umbre şi deranjează ca un lucru nefiresc, [re îşi dezvăluie şi îşi denunță mecanismul;
3. pentru că imaginile din film se văd mişcîndu-se în Icurile pe care filmul le reprezintă: o casă, un vapor, o fcdure, un munte, o vale, adică mereu în afara sălii unde Hmul e proiectat; în timp ce vocea răsună mereu în sala rezeată, cu un efect, şi din cauza aceasta, foarte neplă-ht de irealitate, pe care cineaştii au vrut să-l evite — am tins din lac în puț! — aducînd de fiecare dată, şi pe Ind, imaginile în prim plan, cu următorul splendid rezul-It: cadrul scenic se pierde; succesiunea imaginilor vor-Itoare pe ecran oboseşte ochii şi răpeşte scenei dialogate rice eficiență. In sfîrşit, constatarea foarte limpede că lizele acestor imagini imense în prim plan se mişcă în ol, deoarece vocea nu iese din gura lor, ci e emisă în mod lotesc de aparat, o voce de aparat şi nu o voce omenească, blboroseală stridentă de ventrilogi, însoțită de zumzetul i fricțiunea insuportabilă a gramofoanelor. Cînd progresul khnic va izbuti să elimine această fricțiune şi să obțină •producerea perfectă a vocii umane, răul principal tot nu a fi înlăturat, din simplul motiv că imaginile vor rămîne pagini, iar imaginile nu pot să vorbească.
Pe drumul acesta, perfecționarea nu va putea duce cinematograful la desființarea teatrului, ci cel mult la propria I desființare. Teatrul va rămîne mereu originalul său iu şi, ca orice lucru viu, schimbător din timp în iimp, iar filmul va fi copia teatrului de odinioară, ste-jtotipă, cu atît mai nelogică şi mai nefirească, cu cît va -ine să se apropie mai mult de original, pînă la înlocui-
m lui.
li e dat cinematografului să pățească ruşinea pe care Bîn una din cele mai renumite fabule ale lui Esop — a ■sercat-o păunul îngîmfat atunci cînd, linguşit în batjo-■ră de diabolica vulpe pentru coada sa magnifică şi pentru
605
majestatea umbletului său regal, şi-a deschis pliscul ca $_{Sa}$-$_{.g}$ l'acâ auzită vocea, stîrnind hohotele de rîs ale tuturora. '
Cît timp a tăcut, cit timp era expresie mută de i$_{nia}$. gini, înțeleasă de toți cu ajutorul unei scurte

indicații scrise, uşor de tradus în toate limbile, cinematograful, cu enorma sa răspîndire internațională şi cu gustul special pe care a reuşit să-l formeze în publicul cel mai larg, obiS. nuindu-l cu imaginea vizuală mută, a fost pentru teatru un concurent de temut şi o primejdie care, mai ales în ultima vreme, devenise foarte gravă. Un anumit abuz al *regiei,* în scopul de a face ca teatrul să devină mai ales, sau cît mai mult cu putință, un spectacol şi pentru ochi', o anumită imitare a procedeelor tehnice cinematografice, la care recurgeau unii regizori, întunecînd treptat decorul şi iscînd altul din întunericul momentan, cu acompaniament sonor; alegerea unui repertoriu teatral, mai uşor şj mai puțin consistent, care se preta la manipulări în vederea unor asemenea efecte de schimbări rapide şi altele, pregătite numai pentru desfătarea vizuală, — acestea erau încă mai demult semne vizibile ale faptului că teatrul avea de ce să se teamă de concurența cinematografului. Pericolul grav pentru teatru stătea în această tendință spre asemănarea tot mai accentuată cu cinematograful. Dar iată că, dimpotrivă, cinematograful e cel care vrea acum să devină teatru. Iar teatrul nu mai are de ce să se teamă. Dacă la cinematograf nu mai trebuie să văd cinematograf, ci o copie urîtă a teatrului, dacă trebuie să aud cum vorbesc alandala imaginile fotografiate ale actorilor, cu o voce de aparat transmisă mecanic, prefer să mă duc la teatru, unde cel puțin sînt actori adevărați, care vorbesc cu vocea lor. Un film vorbit avînd ambiția să înlocuiască întru totul teatrul, n-ar putea să obțină alt efect decît acela de a ne face să deplîngem că în fața noastră nu se află actorii vii şi adevărați care reprezintă cutare dramă sau cutare comedie, ci doar reproducerea lor fotografică şi mecanică.

Apoi, în mod indirect, în loc să dăuneze, filmul vorbit va fi de ajutor teatrului, pierzîndu-şi definitiv, prin folosirea limbii, caracterul internațional. Toate popoarele au aceiaşi ochi pentru a vedea; dar fiecare popor îşi are limba sa pentru a vorbi. Pentru fiecare film va trebui să se

gă tot atîtea versiuni cîte țări îl vor putea difuza, deoa-je nu toate vor avea posibilitatea să suporte cheltuielile iei versiuni speciale. Traducerile unei versiuni unice, dacă iu posibile pentru inserturile scurte, nu vor mai fi posi-le pentru dialogurile actorilor, fiindcă aceştia nu vor ea desigur să vorbească toate limbile. Piața internați o-Jă e pierdută. Regizorii filmelor vorbite nu vor mai putea teceia ai filmelor mute, ci regizori de teatru; actorii, bă personajele de film vor trebui să vorbească de acum flinte, nu vor mai putea (cu unele excepții) să fie aceia in filmele mute, care nu au nici deprinderea, şi cu atît iai puțin arta vorbirii, sau înclinația de a declama, şi Jci măcar mijloacele, vocea: vor trebui să fie actori de latru; tot aşa, pentru scenarii: cine va putea să facă per-jnajele să vorbească? Desigur, nu aşa-zişii „autori de su-■cte" ai filmului mut, ci autorii de teatru. Aşa că nici uneneală de o desființare a teatrului! în toate privin-le, dimpotrivă, vom asista la triumful teatrului.

Intre timp, cinematografului i s-a întîmplat următoa-k nenorocire: după mulți ani, publicul s-a obişnuit cu Iziunea mută; acum că filmul prinde glas, oricît de prost, e grotesc şi de insuportabil ar fi el — cine se întoarce să idă un film mut încearcă o anumită dezamăgire, un fel I intoleranță, o senzație de nemulțumire, de care nu-şi Idea seama înainte. Tăcerea a fost destrămată. Nu se va iai reface niciodată. Cu orice preț, va trebui să se dea o pe cinematografului.

Dar, căutarea acestei voci în literatură nu e decît o kdarnică încăpățînare şi o oarbă împotmolire în propria I eroare inițială. Literatura, pentru a face să vorbească irsonajele născute din fantezia poeților săi, are teatrul, ■.■trebuie să ne atingem de teatru. Am căutat să demon-»ez şi cred că am demonstrat prin argumente de neclin-it, că cinematografia, apucînd pe un asemenea drum, nu I putea niciodată să ajungă decît la propria sa distru-Ire. Trebuie ca cinematografia să se elibereze de litera-fă, pentru a-şi găsi adevărata ei expresie, şi numai atunci I va împlini adevărata sa revoluție. Să lase narațiunea I seama romanului, să lase drama pe seama teatrului. Iteratura nu e elementul său propriu; elementul său pro-liu e muzica. Să se elibereze de literatură şi să se afunde

cu totul în muzică. Dar nu în muzica de pi
chitului: cîntul e cuvînt: iar cuvîntul, chiar şi cîntat n poate aparține imaginilor; așa cum nu poate să vorbeasc" I imaginea nu poate nici să cînte. Să lase melodrama țl seama teatrului de operă, iar jazul — pe seama musi$_c$' hallului. Mă refer la muzica ce se adresează tuturor, j$_a$ muzica ce se exprimă prin sunete, cinematografia pu'tînd să devină limbajul lor vizual. Iată: muzică pură şi viziune pură. Cele două simțuri, estetice prin excelență, văzul si auzul, unite într-o desfătare unică: ochii care văd, urechea care ascultă, şi inima care simte toată frumusețea şi varietatea sentimentelor exprimate prin sunete, reprezentate în imaginile pe care aceste sentimente le suscită şi le evocă angajînd subconştientul ce zace în noi toți, imagini nebănuite, teribile ca într-un coşmar sau misterioase şi schimbătoare ca într-un vis, succedîndu-se vertiginos sau blînd şi odihnitoare, însoțind mişcarea însăşi a ritmului muzical. Cinemelografie, iată numele adevăratei reA^{r}oluții: limbaj vizibil al muzicii. Orice muzică, de la cea populară, expresie genuină de sentimente, pînă la aceea a lui Bacii sau a lui Scarlatti, a lui Beethoven sau a lui Chopin. Gîn-diți-vă ce miraculoasă bogăție de imagini poate să trezească întreg folclorul muzical, de la o străveche habaneră spaniolă pînă la *Volga, Volga* a ruşilor, *Pastorala* sau *Eroica,* una din *Nocturne* sau unul din multele *valses brillantes.*

Dacă pînă acum literatura a fost o mare potrivnică, pe care cinematografia a navigat stingherită, mîine, depăşind cele două coloane ale lui Hercule, narațiunea şi drama, ea va putea să iasă liberă în oceanul muzicii, unde, cu toate pînzele sus, va putea pînă la urmă, regăsindu-se pe sine,să ancoreze în porturile prodigioase ale miracolului.

(Din Corriere della Sera, *16 iunie 1929.ț*

' Discurs ia Consfătuirea „Volta" despre teatrul dramatic

i Excelențe, Doamnelor şi Domnilor,

i Chemat de încrederea colegilor mei să prezidez această ■onsfătuire „Volta", închinată Teatrului, em cinstea să vă ■dresez în numele lor şi al meu cel mai respectuos şi mai ■ordial salut.

Vie şi mare e satisfacția Academiei Regale a Italiei să puia, ca oaspeți ai săi şi ca oaspeți ai Romei — care a ■rat ca propriu spiritului ei nemuritor să cuprindă şi să ■mtopească orice expresie a vieții — pe cei mai distinşi ■meni de teatru din toate țările: autori şi regizori, critici ii cercetători ai complexelor probleme artistice şi tehnice lle scenei de proză. Iar pentru faptul că ați acceptat invi-ația noastră de a colabora la temele propuse de Consfă-lire şi pentru contribuția prețioasă pe care nu puțini dintre jumneavoastră au adus-o prin rapoarte şi informări, ca şi fcntru tot ce veți spune şi propune de acum înainte, luînd parte la şedințe cu talentul şi cu intelectul dumneavoastră,

■ aduc cele mai călduroase mulțumiri.

r Multe şi poate chiar prea multe congrese internaționale se organizează pentru teatrul dramatic; ceea ce dovedeşte ie că e puțin ceea ce se obține în cadrul lor, fie că se iveşte lereu nevoia acordurilor reciproce în vederea unor măsuri le luat sau a unor ajutoare de cerut, în vederea unor cola-■jrări de propus sau a unor remedieri de preconizat; şi ca,

■ sfîrşit, teatrul de proză e socotit aproape pretutindeni

■ condițiile unui bolnav ce pretinde îngrijire şi sprijini Bn consulturi continue. Dar e bine să adăugăm imediat,

■ toți medicii care se întîlnesc în aceste consulturi, o fa©

pentru a afirma viața şi nu moartea, pentru că toți au cer. iitudinea că bolnavul nu va muri. Teatrul nu poate să moară.

Formă a vieții înseşi, toți sîntem actorii săi; căci dacă g-âr" desființa sau s-ar părăsi teatrele, teatrul ar continu$_a$ să existe în viață, de neînlăturat; după cum tot spectacol ar continua să fie natura însăşi a lucrurilor. A vorbi despre o moarte a teatrului în timpuri ca ale noastre, pline de contradicții şi prin urmare atît de bogate în material dramatic, într-un clocot atît de fierbinte al pasiunilor şi într-o succesiune de evenimente care răscolesc întreaga viață a popoarelor, cu

ciocniri de tendințe şi instabilitate a situației, ca şi cu nevoia tot mai viu simțită de toată lumea de-a afirma pînă la urmă o certitudine nouă în mijlocul unei învolburări atît de bîntuite de îndoieli — ar fi într-adevăr un nonsens.

E adevărat că viața sau o trăieşti, sau o scrii, şi că, atunci cînd o trăieşti, cînd eşti în miezul acțiunii şi al pasiunii, cu greu te poți plasa în condițiile proprii artei: adică să iei ca punct de plecare un anumit moment, să-l depăşeşti pentru a-l contempla şi pentru a-i da un sens universal şi o valoare eternă. Dar aceasta, cel mult, vrea să însemne că dacă dramele vieții noastre nu constituie teatrul de azi, îl vor constitui pe cel de mîine. Arta poate într-adevăr să anticipeze viața, s-o prevadă; dar s-o infirme pe cea de azi, s-o privească sub *specie aeternitatis,* e un lucru rar şi foarte greu de împlinit chiar azi, imediat; va fi mai uşor mîine. Totul, desigur, poate să constituie material pentru artă, iar artistul oglindeşte, şi nici n-ar putea să nu oglindească, în operă, viața timpului său, întrucît el însuşi e un produs al civilizației şi al vieții morale a timpului său. A face însă acest lucru dinadins, deci cu intenția de a realiza o acțiune practică şi voluntară a momentului, fie chiar şi în scopuri foarte nobile, dar străine artei, înseamnă a face politică, nu artă; nu vreau să spun că în anumite momente ale vieții unui popor, arta nu trebuie să devină şi ea, aşa cum de altfel s-a şi întîmplat de multe ori, un mijloc al unor nobile acțiuni politice sau cetățeneşti; [u]alte cuvinte, sacrificîndu-se pe sine ca artă, pentru a rămîiț; în istoria cetățenească a unui popor, document istoric, daca nu mai e cu putință — monument de artă. Dar acolo unde

cest lucru nu se cere şi nu e socotit necesar şi oportun, (colo unde în afara oricărei pasiuni interesate vrem să con-■derăm că arta, prin însăşi natura ei, poate să aducă doar ■ contribuție de plăsmuiri şi imaginație, acolo unde con-kează fără-ndoială mai mult documentele adevărate, pro-tiu-zise, dovezi de fapt, demonstrații elocvente şi convin-Mtoare, sacrificîndu-se şi anulîndu-se pe sine, arta ar de-reni chiar un mijloc impropriu. Să ne gîndim că misterul ■ricărei naşteri artistice e însuşi misterul oricărei naşteri fctturale; nu e un lucru ce se poate fabrica anume, ci tre-■uie să se nască în mod firesc, nu la întîmplare şi cu atît nai puțin dintr-un capriciu al scriitorilor, cu o libertate fără legi, aşa cum în mod greşit presupun neştiutorii, ci ■împotrivă, supusă inderogabilelor ei legi vitale; astfel că, ■rîndu-se pentru sine şi fără alte scopuri decît cele cuprinse la ea însăşi, arta nu va putea fi decît pură, scutită de şrice scop interesat; de nu, numai prin acest simplu fapt, fea nu va mai fi operă de artă, ci de condamnat, nu numai ti numele lucrurilor vătămate, ci mai cu seamă în numele irtei.

Trebuie să ținem seama, înainte de toate, că această lonsfătuire a noastră are un caracter specific, cultural, care I deosebeşte de congresele obişnuite. De fapt, ea se intitu-Isază consfătuire şi nu congres: consfătuire a unor cerce-■itori de vază, anume invitați să trateze o temă presta-■ilită, cu pasiune, desigur, dar cu acea pasiune dezinteresată ce caracterizează studiile ştiințifice. Cu această pa-liune tocmai, şi fără nici cea mai palidă intenție polemică, Im înțeles să vorbesc despre raporturile între politică şi ■"tă, adică într-un sens pe care toți pot să-l accepte, în principiu, pentru a ajunge la concluzia că, fiind arta tărî-mul sentimentului dezinteresat, tot dezinteresat trebuie să fie şi ajutorul pe care am socoti oportun şi de datoria noas-■ă să i-l aducem.

Dar eu nu trebuie şi nici nu vreau cîtuşi de puțin, prin ■Dnsiderațiile mele particulare, să tulbur sufletele tuturor lelor care au fost chemați să trateze temele propuse de lonsfătuire şi să discute despre ele; pot, în schimb, să for-■tulez urarea ca din contribuțiile şi discuțiile dumnea-Joastră să apară limpezi şi bine definite, în primul rînd ndițiile prezente ale teatrului de proză față de alte forme

de spectacol, şi nu mai puțin limpezi şi bine definite -. măsurile de luat pentru a le îmbunătăți. Căci, dacă e adevărat că teatrul nu poate să moară, nu e mai puțin adevărat că el are nevoie să

fie apărat sau, mai bine zis, să fi$_{e}$ pus în condiția de a se apăra, fie şi de unul singur, j$_{n}$ concurența cu celelalte spectacole care, fie că se folosesc de un sprijin substanțial, subvenții generoase şi înzestrări din partea statului sau a altor instituții publice, cum e, de exemplu, teatrul de operă, fie că se bucură de favoarea momentului, cum sînt întrecerile sportive, pentru care pretutindeni se construiesc stadioane; fie că sînt spectacole noi, care prin avantajul enorm al reproducerii lor mecanice şi implicita uşurință de a fi prezentate, pot să se repete de mai multe ori pe zi în săli foarte ample, de o construcție modernă şi adecvată, ba chiar şi fără să aibă nevoie de construcții speciale, prin intermediul unui mic aparat, capabile să introducă uşor şi comod teatrul in orice naşă particulară.

Nu doar în răstimpuri, cum se obişnuia odinioară, cu prilejul marilor festivități sau al marilor sărbători religioase, ci în fiecare zi, poporul e atras la spectacole, din-tr-un obicei devenit necesitate, rod al civilizării. Şi astăzi, în lunile de vară sau de primăvară, sub cerul liber, în amfiteatre străvechi, la festivități anuale sau bienale din cutare sau cutare oraş, în piețe sau locuri dinainte amenajate, poporul e chemat să asiste la reprezentații extraordinare, magnifice, dar care nu rezolvă problema teatrului, aşa cum în cursul vremii ea s-a impus atenției în toate țările ce se consideră civilizate, adică, o problemă de civi-iizație: teatrul în sală, cel de fiecare seară. Veți vedea dacă această problemă poate fi rezolvată prin aşa-numitul teatru de masă sau dacă acesta nu poate fi conceput decit în celălalt sens, adică la aniversări festive şi prin spectacole grandioase şi pasagere, cum de altfel sînt întrecerile sportive, care atrag, ce-i drept, mari mase de spectatori, un public uriaş, dar au un caracter de excepție şi nu sînt, şi nici n-ar putea să fie, zilnice.

Problema de a satisface această cotidiană sete de spectacole pe care a dobîndit-o astăzi poporul, n-a reuşit s-o rezolve deocamdată decît cinematograful. Dacă vrem ca şi teatrul de proză s-o rezolve, în condițiile actuale faț^{a}
e cinematograf, va trebui să studiem dacă nu e cazul să f ia întîi măcar acele măsuri pe care anumite națiuni le-au I luat, limitînd la unul singur şi la ore fixe, spectacolul trai al cinematografelor. în felul acesta am ajunge să pu- teatrul de proză în condițiuni, nu de avantaj, ci măcar J$_{B}$ paritate în concurență, lăsînd la latitudinea publicului [ă aleagă un spectacol sau altul, fără a da cinematografu-Li avantajul de a se folosi de reproducerea mecanică a aceişi spectacol, care — cel puțin cît timp cinematograful
n-şi găseşte, aşa cum toți îi doresc, o proprie expresie [Kistică — are loc de multe ori în dauna teatrului. Dar, k trebui apoi să se treacă şi la construirea de noi teatre, .şa cum se construiesc stadioane noi pentru competițiile bortive, dat fiind că la teatru se respiră aerul sufocant al jechilor localuri, ce nu se mai potrivesc noilor exigențe, JB numai în privința artei înseşi, ci, mai ales, în pri-jrința economiei şi a nivelului de viață.

în toate manifestările ei, viața nouă respinge vechile leosebiri, atît cele de castă, cît şi cele datorate unor pri-Klegii, indiferent de felul în care au fost dobîndite; avem Ie aceea impresia că teatrele, aşa cum au fost construite be timpul cînd aceste deosebiri erau încă vii, sînt acum Icuri anacronice, de care oamenii se îndepărtează aproape listinctiv.

E de dorit ca din propunerile şi din discuțiile acestei lonsfătuiri să reiasă că măsura cea mai eficace şi mijlocul Bl mai practic pentru a apropia din nou poporul de tea-Iru, e aceea de a construi asemenea noi lăcaşuri: şi poate ă în felul acesta se va rezolva, în spirit, şi mult doritul ftatru de masă. Săli concepute în mod adecvat, în stare B cuprindă atîta public, încît să se poată recupera chel-pielile de montare, menținînd prețul biletelor la paritate li[1], cel practicat de cinematografe, iar între locuri să nu le altă deosebire decît cea inevitabilă a distanței mai mari Im mai mici față de rampă; scene cu echipament nou, lotate cu toate mijloacele tehnice noi, pentru ca fiecare iprezentație să devină şi un spectacol nu mai puțin atră-Tftor decît acela cu care cinematografia a obişnuit pu-iicul.

! Experții scenotehnicei au aici un domeniu foarte vast i deschis propunerilor şi proiectelor lor. E de sperat că va

612
613
fi definită o problemă ce se dezbate de multă vreme anume dacă teatrul e făcut pentru a oferi un spectacol * care opera de artă, creația poetului, intră ca unul din ner[1]* măratele elemente în mîna şi la dispoziția unui regizor i" fel ca aparatura scenică şi jocul luminilor sau al actorilor sau dacă, dimpotrivă, aceste elemente, inclusiv activitate* unificatoare a regizorului, creator responsabil numai al spectacolului, nu trebuie să fie folosite doar pentru a viață operei de artă, care le cuprinde pe toate, şi fără care nici unul luat separat, seară de seară, n-ar avea rost să existe: mă refer la acea viață inviolabilă şi coerentă în orice punct al ei, pe care opera de artă o pretinde pentru] sine şi care, tocmai de aceea, n-ar trebui să rămînă la bunul] plac al regizorului, care s-o altereze sau să intervină în structura ei.
Opera de artă e cea care rămîne, chiar dacă, temporal trăieşte în spectacolul efemer oferit de teatre. Dintre toate celelalte spectacole, din cîte pot intra pentru o clipă în viața unui popor, teatrul e cel care îi asumă şi-i oglindeşte mai intim valorile morale: teatrul e cel care rămîne. Dî'nd glas sentimentelor şi gîndurilor puse în lumina prin jocul viu al pasiunilor înfățişate şi care, prin natura însăşi a acestei forme de artă, trebuie să fie expuse în termeni cît se poate de limpezi şi fermi, teatrul propune unei judecăți publice propriu-zise acțiunile umane, aşa cum sînt ele aievea, în realitatea lor netă şi eternă, pe care fantezia poeților o creează ca exemplu şi îndemn pentru viați naturală, cotidiană şi confuză: o judecată liberă şi umană care cheamă eficient conştiințele judecătorilor înşişi la viață morală tot mai înaltă şi mai exigentă. Toate epocii istoriei umane ne-au transmis un teatru, viu cînd la ui popor, cînd la altul, şi întotdeauna acest teatru a marca un mare moment în viața acestor popoare. Patrimoniu sa cru şi monumental, căruia numeroase state, de la cel' mai mari, la cele mai mici, au şi simțit datoria să-i ofe lăcaşurile potrivite pentru a-l găzdui, nu ca pe un muze de statui inerte, ci ca un loc unde operele de artă cele m demne să poată avea mereu viață, iar cele noi — care di fericire au fost create — să poată şi ele să trăiască, la adî post de condițiile potrivnice şi precare ale momentulu[1]
614
Pentru prima oară vom obține, la această Consfătuire, Jnformație completă şi precisă asupra tuturor măsurilor ■n care diferite state ale Europei au asigurat sau caută li asigure soarta teatrelor lor naționale. De un mare folos Tciproc vor fi, desigur, confruntările pe care reprezen-Jnții diferitelor organisme de stat vor putea să le facă în fcătură cu datele oferite de rapoarte şi, în felul acesta, *W* putea fi de mare folos suma experiențelor de aiurea, Je acelor țări în care nu s-a născut încă un teatru de stat, ■formația asupra programelor şi studierea lor, tratativele fcntru schimburile dintre diferitele teatre naționale, aspi-Ițiile spre perfecționări în legislația lor, aşa cum se întrevăd din diferitele rapoarte.
I Ocupîndu-ne cu inima senină a cercetătorului de trata- temelor propuse şi adîncind problemele tehnice sau ■actice, va trebui să avem în vedere că lucrările noastre por sluji la menținerea mereu trează a cultului şi Ia îmbu-■tățirea soartei aceleia pe care Grecii au socotit-o suprema ■bea mai matură expresie a artei: Teatrul.
(Discurs pronunțat cu prilejul inaugurării lucrărilor celei de a IV-a Consfătuiri a „Fundației Alessandro Volta", prezidată de Pirandello. Roma, 8 — 14 oc tombrie 1934.)
■i ■ ■

Teatru sicilian?

Precizez de la bun început că nu sint duşman al artei dramatice, ci doar al lumii artificiale şi convenționale a scenei, în care opera dramatică este, din păcate, inevitabil sortită să piardă din adevărul ei ideal ceea ce cîştigă în realitate materială şi totodată fictivă.
Pentru mine, opera de artă — tragedie, dramă sau comedie — este o lucrare încheiată atunci cînd autorul a exprimat-o într-un chip potrivit: cea pe care o ascultăm la teatru e o traducere a ei; o traducere care, vrînd-nevrînd, aşa cum am demonstrat în altă parte [1], strică şi împuți-nează. Arta nu reprezintă tipuri şi nici nu zugrăveşte idei; ci, prin însăşi natura ei, idealizează, adică simplifica şi concentrează,' eliberează lucrurile, oamenii şi acțiunile lor de contingențele obişnuite, comune, de amănuntele fără valoare, de vulgarele piedici de zi cu zi; într-un anumit sens, le abstrage; adică, respinge, fără să mai ia în seama tot ceea ce contrazice concepția artistică şi grupează, în schimb, tot ceea ce, de acord cu ea, îi dă mai multă forță şi bogăție

expresivă. Ideea scriitorului despre personajele sale, sentimentul ce respiră din ele, evocă imaginile cele mai potrivite; amănuntele inutile dispar; tot ceea ce e impus de logica vie a caracterului e adunat, concentrat, în unitatea unei ființe mai puțin reală, poate, dar cu toate acestea mai adevărată.

Actorul face exact contrariul a ceea ce face poetul. Adică redă mai real şi totuşi mai puțin adevărat personajul

[1] Vezi studiul meu *Ilustratori, Actori şi Traducători,* în voiul»" *Arte etscienza (Artă şi ştiință),* Roma, Modes, ed. 1908 (nota autorului)-

eat de poet; împrumută o consistență artificială, într-un ţdiu artificial, iluzoriu, unor personaje şi unor acțiuni ■e şi-au avut dinainte o expresie de viață superioară con-Lgenţelor materiale, şi care trăiesc în condiția ideală, esen-ilă şi caracteristică a poeziei.

Dacă uneori acest soi de traducere în realitate mate-ilă, pe care-l vedem pe scenă, nu strică şi nu împuți-iză, nu înseamnă altceva decît că scriitorul nu şi-a expri- în chip potrivit opera, cu alte cuvinte, n-a făcut o operă de artă veritabilă, exprimată prin ea însăşi, vie prin ea însăşi, liberă şi întreagă, ci un fel de canava (aproape un *scenariu* de *commedia delVarte,* ceva mai întins, dar tot abia schițat) pentru creația cutărui actor sau cutărei actrițe •pe scenă.

Creația nu poate fi decît una singură şi originală, şi aparține fie poetului, fie actorului; dacă aparține poetului, actorul nu execută decît o traducere mai mult sau mai puțin fidelă, mai mult sau mai puțin eficace, dar tot o traducere, şi prin urmare uşor împuținată, uşor ştirbă; dacă aparține actorului, poetul nu oferă decît materialul ce trebuie elaborat şi plăsmuit pe scenă.

O dată fixată această premiză, nu pot să accept argumentele traducătorilor, adică ale actorilor. Dar întrebarea s-a ridicat în legătură cu teatrul dialectal sicilian pe cale de a se naşte şi pe care doi actori foarte valoroşi, Grasso şi Aguglia [1], îl poartă acum prin lume, stîrnind deopotrivă entuziasm şi dispreț: — Poate oare un scriitor sicilian să fie stăpîn pe temele sale, date fiind gusturile şi tendințele publicului, precum şi posibilitățile de reprezentare ale executanţilor?

Arta, dacă vrea să fie artă, răspundem, are nevoie înainte de orice, de propria ei libertate. A sili un autor dramatic să țină seama, în actul de creație, de posibilitățile de reprezentare ale executanţilor e ca şi cum ai sili un poet Bă compună un sonet pe rime date. Nu scriitorul trebuie lă se adapteze la posibilitățile executantului; ci acesta — la posibilitățile scriitorului sau, mai bine zis, la opera [căreia trebuie să-i dea viață pe scenă. Dacă actorul nu se

[1] Este vorba de actorii *Gîovanni Grasso* şi *Mimi Aguglia,* apreciați fcxponenți ai teatrului dialectal sicilian din acea vreme.

pricepe sau nu poate să facă asta, înseamnă că e un prost sau prea unilateral. Şi dacă teatrul dialectal sici]-nu poate dispune azi decît de asemenea actori, înseamn nu poartă încă în sine atîta viață şi atîta putere încît ° producă alții; şi că un teatru dialectal sicilian nu exisr şi, avînd în vedere condițiile actuale, nici nu poate fi $_{cre}$ *?* ci, cel mult, se pot încropi doar canavale şi scenarii *commedia delVarte* pentru groaznica bravură' a ' Grasso şi a doamnei Aguglia.

Şi-apoi, gusturile şi tendințele publicului... Ale cărui public? Asta e o altă problemă, şi mai complexă.

Care sînt motivele în virtutea cărora un scriitor poate fi îndemnat să compună în dialect şi nu în limba literară?

Opera de creație, activitatea fantastică pe care scriitorul trebuie s-o desfăşoare, fie că foloseşte limba literară fie că foloseşte dialectul, sînt aceleaşi. Diferă doar mijlocul de comunicare, cuvîntul. Or, ce anume sînt cuvintele luate, aşa, în abstract? Sînt simboluri ale lucrurilor din noi, sînt fantasmele pe care sentimentul nostru trebuie să le însufleţească, iar voința — să le mişte. înainte ca sentimentul şi voința să intervină, cuvîntul e pură obiectivitate şi cunoaştere. Or, aceste cuvinte, mijloace de comuni- care, aceste cunoştințe sînt noțiuni universale, dar nu de o universalitate abstractă, deoarece nu sînt abstracțiuni logice, ci reprezentări generale. Sînt, de exemplu, *'casa, drumul, calul, muntele* etc. luate în general, nu cutare casă, cutare drum, cutare cal, cutare munte, cu un anume fel de-a fi, bine definit

şi cu o anume calitate particulară. Raţiunile istorice, etnografice, condiţiile de viaţă, obiceiurile, moravurile etc. lărgesc sau restrîng hotarele acestor cunoştinţe, ale acestor obiectivări ale lucrurilor din conştiinţa noastră.
Or, desigur că un mare număr de cuvinte ale unui anumit dialect sînt mai mult sau mai puţin — cu excepţia alterărilor fonetice — aceleaşi ca ale limbii literare, dai numai în calitatea lor de concepte ale lucrurilor, nu ca sentiment particular al lor. Abstrăgînd de acest sentimeiii particular, nici conceptul lucrurilor nu va reieşi inteligibil-dacă nu cunoaştem cuvintele ca atare. Dar mai sînt atîte»[1] şi atîtea alte cuvinte care — abstrăgînd, şi aici, de ace sentiment particular şi de ecoul special pe care sunetul loi
618
zeşte în noi — luate în considerare ca pure cunoştinţe, t atît de locale, încît nu pot fi înţelese decît în cadrul
anumite regiuni.
r Atunci, de ce să se slujească scriitorul de un mijloc de omunicare atît de limitat, dacă activitatea sa creatoare ■ra fi aceeaşi? Din diferite motive, care limitează întreaga ,roducţie dialectală ca proces de cunoaştere, întrucît sînt ocmai motive de cunoaştere, ale cuvîntului şi lucrului !eprezentat: ori poetul nu cunoaşte mijlocul de comunicare nai larg care e limba literară; ori, cunoscîndu-l, socoteşte •ă nu l-ar putea folosi cu vioiciune, adică spontaneitate nnăscută, care constituie prima şi indiscutabila condiţie i artei; ori natura sentimentelor şi imaginilor sale e atît [e împlîntată în solul pe care-l exprimă, încît un alt mij-oc de comunicare, în afara expresiei dialectale, i s-ar părea nepotrivit sau lipsit de coerenţă; ori lucrul reprezentat e atît de local, încît nu-şi poate găsi expresia dincolo de imitele cunoaşterii lucrului însuşi.
O literatură dialectală, în sfîrşit, e făcută să rămînă în îotarele dialectului. Dacă iese din ele, va putea fi gustată numai de cei care cunosc respectivul dialect, precum şi moravurile, obiceiurile, într-un cuvînt, viaţa particulară je care o exprimă dialectul.
Or, în afara acestei insule, cine cunoaşte Sicilia? Nu există decît o cunoaştere limitată la cîteva expresii caracteristice, violente, de manieră.
Caracterul dramatic sicilian s-a fixat, s-a tipizat în teribila, minunata grosolănie a lui Giovanni Grasso. Lipsind orice altă cunoaştere a vieţii atît de variate ji de caracteristice a Siciliei, orice altă expresie a ei devine aproape de neînţeles. Să nu vorbim, deci, de gusturi şi de tendinţe ale publicului; aici e vorba numai de un proces de cunoaştere.
Un teatru dialectal, care să reprezinte viaţa variată şi diversă a Siciliei, ar putea fi gustat şi primit cu căldură ftumai în Sicilia: în afara Siciliei pot avea succes numai Icele expresii despre care avem anumite cunoştinţe, devenite tipice; adică pot avea succes domnul Grasso şi doamna Aguglia, care nici nu mai au nevoie să vorbească pentru a h aplaudaţi: e deajuns mimica lor.
619
. ..
Ca să încheiem: vrem să făurim, într-adevăr, un te . dialectal sicilian, sau vrem să manufacturizăm o Sici]l-l1 de import, pentru domnul Grasso şi doamna Aguglia? le
Acest genial poet şi dramaturg care e Nino Martoglj o i a încercat cu seriozitate prima variantă, dar n-a avut «• nici n-ar fi putut să aibă succes în afara Siciliei, nu dj n cauza gusturilor şi tendinţelor publicului, repet, ci din cauza necunoaşterii Siciliei, ştiut fiind că prima cerinţă fundamentală a oricărei creaţii artistice este materialul co'g-noscitiv. Totuşi, arta e creaţie, nu cunoaştere; dar creaţia artei nu apare *ex nihilo,* are nevoie ca, în primul rîiîd lucrul să fie cunoscut prin abstragere şi prin cuvînt, care îi e simbol şi reprezentare generală, pentru a fi apoi înţeleasă şi gustată cum se cuvine conturarea ei, subiectivi-zarea obiectivării în care arta de fapt consistă.
încercarea lui Martoglio a eşuat. In schimb, au succes domnul Grasso şi doamna Aguglia; dar ca Sicilia să aibă de ce să se bucure, n-aş prea crede.
(Din Rivista Popolare di Politica, Lettere e Scienze sociali, *31 ianuarie 1909.)*
[1] *Nino Martoglio* (1870 — 1921), scriitor sicilian, prieten CU Piran' dello, cu care a fondat *La Compagnia del Teatro Mediterraneo.*

Dialectalitate

Că în Italia nu se fac progrese şi în domeniul literaturii, nu s-ar putea spune. Văd că mai discutăm şi acum ideile lui Ferdinando Martini* despre teatrul italian, care, chipurile, nu există şi nici nu poate să existe, pentru că Roma nu e Parisul, iar limba italiană vorbită îndeobşte in Italia nu există, iar unitatea naţională s-a înfăptuit abia deunăzi, aşa că n-a putut da încă vieţii noastre acea conduită şi acele

caractere particulare pe care teatrul, dacă vrea să fie național, ar trebui să le oglindească: într-un cuvînt, faimoasa poveste a tunului ce nu poate să tragă din o sută de mii de motive, dintre care nouăzeci şi nouă de mii nouă sute nouăzeci şi nouă sînt de prisos, dat fiind că arimul este lipsa de pulbere.

Aşadar, Roma nu e Parisul.

Splendid spectacol al unei constante exemplare în propriile opinii. Arta-oglindă, sau viața ca material gata format, după obiceiuri şi cu caracteristici particulare, originale, gata imprimate; arta, ca o oglindă, țac! trage viața in poză, aşa cum e, răspunzînd unei meniri aproape istorice. Aceeaşi mentalitate, în fond, ca a aşa-numiților *oameni de teatru,* care mai bine s-ar lăsa jupuiți decît să recu-loască teatrul ca domeniu al literaturii. Cu deosebirea, Insă, că aceşti *oameni de teatru* sînt cel puțin mai logici, ieoarece Martini, după cîte ştiu, n-a considerat niciodată Wtrul ca pe un gen aparte, adică neavînd nimic de-a face ° literatura unui popor; iar pe de altă parte, n-a susținut

[1] *Ferdinando Martini* (1841 — 1928), scriitor, critic şi om politic ian, numii ministru al Instrucțiunii publice în 1892.

niciodată că, în privința celorlalte faimoase *genuri literare* Italia n-ar avea o literatură, deşi nu dispune de condiții pe care le socoteşte necesare şi indispensabile pentru existența unui teatru național. Aşa că, pentru a fi coerent, ar trebui să afirme una din două: sau că nu există o literatură italiană; sau că, dacă există în celelalte genuri literare şi numai in teatru nu, acesta e un gen aparte, întrucît are nevoie de anumite condiții speciale, de care celelalte forme ale literaturii se pot dispensa.

Or, cum nu-şi dă seama Martini că nu poate exista nici un motiv în virtutea căruia un roman, de exemplu — fără ca Roma să fie Parisul, desfăşurîndu-şi acțiunea în Lom-bardia sau în Romagna, în Piemont sau în Veneto, în Toscana sau în Sicilia; fără ca obiceiurile şi caracterele unei regiuni să fie comune cu ale alteia; fără ca să existe pentru el o limbă italiană vorbită în Italia — un roman, zic, să se poată numi italian şi să intre, dacă e demn de aceasta, în ceea ce se cheamă o literatură națională, iar o dramă sau o comedie nu?

Admițînd dar neacceptînd implicația estetică, de multă vreme destrămată, a artei-oglindă, ne întrebăm de ce această oglindă a artei, ca să producă un teatru național italian, ar trebui cu tot dinadinsul să acționeze în Franța, unde, gătindu-se sărbătoreşte în fața unui mare centru ca Parisul, zugrăveşte moravurile, caracterele şi limba, în sfîrşit, viața întregii națiuni, ceea ce de altfel nu e cîtuşi de puțin adevărat? Oare moravurile, caracterele, limbajul Lombârdiei, numai prin faptul că nu sînt acelea ale Ro-magnei, Piemontului, Venetului, Toscanei sau ale Siciliei, şi invers, nu mai sînt prin acest simplu fapt, italiene? Oare o artă ce oglindeşte mai multe aspecte mărunte şl variate ale unei națiuni, în locul unuia singur, mare Şi comun, trebuie să înceteze prin aceasta a mai fi naționala Ferdinando Martini caută caracterele comune ale unei generalități şi bineînțeles că la noi nu le găseşte; pentru că la noi,'fireşte, şi nu de-acum, ci din timpuri străvechi, vreau să spun încă de cînd s-a născut literatura italiană, generalitatea are următoarea particularitate: *caracterul dialectal,* înțeles ca un veritabil şi unic idiom, cu alte cuvinte, ca proprietate de expresie esențială, care, aşa cum scrisese

pante: *„in qualibet redolet civitate, nec cubat in ulla*[u]. [1] ceasta, pentru că la noi s-a întîmplat ceea ce nu s-a întîm-plat in nici o altă țară, şi anume că fiecare regiune sau chiar şi numai cîte un oraş, a constituit o mică şi deseori foarte mare națiune, iar Roma — de-a dreptul lumea întreagă ; ceea ce nu e un defect, ci dimpotrivă o bogăție, bogăție de istorie, bogăție de viață, bogăție de forme şi de obiceiuri, bogăție de caractere; şi ar fi stupid din partea artei să renunțe la toate acestea, invidiind Franța pentru aplatizatele caractere comune ale generalității sale.

Două linii foarte distincte şi aproape paralele se desfăşoară de-a lungul întregului drum al istoriei noastre literare; două stiluri: unul al cuvintelor şi celălalt — al lucrurilor; putem să le urmărim pas cu pas, alăturate şi opuse, pînă în zilele noastre: Dante şi Petrarca, Machiavelli şi Guicciardini, Ariosto şi Tasso, Manzoni şi Monti, Verga şi D'Annunzio. La unii, cuvîntul propune lucrul, un cu-vînt ce nu se vrea Amiabil decît exprimînd lucrul, astfel ca între lucru şi cititor sau spectator cuvîntul să dispară şi să rămînă acolo, nu în calitate de cuvînt, ci de lucru propriu-zis. La ceilalți, lucrul nu are o valoare în sine, ci prin felul cum e rostit; apare mereu literatul care vrea să ne arate cît e de iscusit în a-l rosti, chiar şi atunci cînd nu ni se dezvăluie. La cei dintîi, o construcție pe dinăuntru, lucrurile care iau naştere şi ni se oferă aşa încît ne mişcăm în mijlocul lor, le respirăm, le atingem cu mîna:pămînt, pietre, carne, anumiți ochi, anumite frunze, anumite ape; la cei de ai doilea, o construcție pe din afară,

cu cuvinte din repertoriile lingvistice şi cu fraze iscusite în a ne spune toate aceste lucruri şi care, pînă la urmă, dat fiind că ghicim jocul şi bravura, ne satură şi ne obosesc.
Daca privim cu atenție aceste două descendențe, familii sau categorii de scriitori, din punctul de vedere al faimoasei şi eternei probleme a limbii, văzută aşa cum a fost întotdeauna văzuta, exterior şi nu ca o creație, căutată adică din afară, ca un obiect pe care, desigur, nimeni nu reuşeşte să-l găsească, observăm la unii limba — aşa cum trăieşte sau cum nu trăieşte — scrisă: limba „literară"; iar la ceilalți simțim o savoare idiomatică, dialectală, începînd
[1] Va înmiresma orice cetate dar nu va dăinui în nici una (lat.)

cu Dante, care socotea limba *vulgară* ca fiind cuprinsă în dialecte. Dialectală, da. Dar aşa cum se cuvine săfim dialectali într-o națiune""căre-şi trăieşte viața variată numai în limbajul variat al numeroaselor sale regiuni.
Această dialectalitate, la scriitori, nu e o oglindă, ci o veritabilă şi continuă creație de formă. Viața unei regiuni, de exemplu Sicilia, în realitatea pe care i-o dă Verga, adică aşa cum el o vede, cum o simte aşa cum se arcuieşte şi vibrează Sicilia în conştiința lui' nu poate fi exprimată altfel decît aşa cum o exprimă Verga. Limba aceasta e însăşi creația sa: compusă nu din cuvinte pe care le vrem pentru ele însele, frumoase sau urîte, comune tuturor, ci proprii lucrurilor pe care scriitorul vrea să le spună şi pe care, spunîndu-le, le face sa trăiască.
Nu e vina scriitorilor italieni, şi nici nu înseamnă sărăcie, repet, ci dimpotrivă, bogăție adevărată şi plină de viață pentru literatura lor, faptul că ei „creează regiunea" şi că sînt, în acest sens, dialectali.
(Din Cronache d'attualitâ, *august—septembrie— octombrie 1921, număr dedicat „Teatrului experimental")* •

Primele reprezentații ale pieselor lui Pirandello

(în ordine cronologică)

LA MORSA *(Menghina)*. Roma, Teatrul Metastasio, Compania „Teatro minimo" condusă de Nino Martoglio, *9 decembrie 1910.*
LUMÎE DI SICILIA *(Lămîi de Sicilia).* Roma, Teatrul Metastasio, Compania „Teatro minimo" condusă de Nino Martoglio, *9 decembrie 1910.*
IL DOVERE DEL MEDICO *(Datoria medicului).* Roma, Sala Um-berto I, Compania „Teatro per tutti" condusă de Lucio d'Ambraşi Achille Vitti, *20 iunie 1913.*
SE NON COSI sau LA RAGIONE DEGLI ALTRI *(Dacă nu aşa -Dreptatea altora).* Milano, Teatrul Manzoni, Compania Stabilă Milaneză condusă de Marco Praga (primă actriță: Irma Gramatica), *19 aprilie 1915.*
PENSACI, GIACOMINO! *(Bagă de seamă, Giacomino!).* Roma, Teatrul Național, Compania Angelo Musco (în dialect sicilian; textul autorului), *10 iulie 1916.*
UOLÂ. Roma, Teatrul Argentina, Compania Angelo Musco (în dialect
Bteieilian; textul autorului), *4 noiembrie 1916;* Milano, Teatrul
■ Nou, Compania Tofano-Rissone-De Sica (text italian revăzut de
• autor după ediția Mondadori din 1937, voi. VIII din *Tutto ii*
teatro), 8 iunie 1942.
E (SE VI PARE) *(Aşa e [dacă vi se pare]).* Milano, Teatrul Olimpia, Compania Virgilio Talii, *18 iunie 1917.*

IL BERRETTO A SONAGLI *(Tichia cu zurgălăi).* Roma, Teatrul Național, Compania Angelo Musco (în dialect sicilian, cu titlul -'A BIRRITTA CU' I CIANCIANEDDI - textul autoruh *27 iunie 1917.*
Uri),
LA GIARA *(Chiupul).* Roma, Teatrul Național, Compania Angelo Musco (în dialect sicilian, cu titlul: 'A GIARRA — textul autorului), *9 iulie 1917.*
ÎL PIACERE DELL'ONESTA *(Voluptatea onoarei).* Torino, Teatrul Carignano, Compania Ruggero Ruggeri, *27 noiembrie 1917.*
MA NON E UNA COSA SERIA *(Dar nu e un lucru serios).* Livorno, Teatrul Rossini, Compania Emma Gramatica, *22 noiembrie 1918.*
IL GIUOCO DELLE PARTI *(Jocul rolurilor).* Roma, Teatrul Qui-rino, Compania Ruggero Ruggeri (primă actriță: Vera Vergani), 6 *decembrie 1918.*
L'INNESTO *(Altoiul).* Milano, Teatrul Manzoni, Compania Virgilio Talii, *29 ianuarie 1919.*
LA PATENTE *(Brevetul).* Roma, Teatrul Argentina, Compania „Teatro Mediterraneo" condusă de Nino Martoglio (în dialect sicilian, cu titlul: 'A PATENTI — textul autorului), *19 februarie 1919.*
L'UOMO, LA BESTIA E LA VIRTtJ *(Bărbatul, fiara şi virtutea).* Milano, Teatrul Olimpia, Compania Antonio

Gandusio, *2 mai 1919.*
TUTTO PER BENE *(Totul cum se cuvine).* Roma, Teatrul Quirino, Compania Ruggero Ruggeri, *2 martie 1920.*
COME PRIMA, MEGLIO DI PRIMA *(Ca înainte, mai bine ca înainte).* Veneția, Teatrul Goldoni, Compania Ferrero-Celli-Paoli, *24 martie 1920.*
CECE. San Pellegrino, Teatrul Cazinoului, Compania Armando Fal-coni, *10 iulie 1920.*
LA SIGNORA MORLÎ, UNA E DUE *(Doamna Morii, una şi două)'* Roma, Teatrul Argentina, Compania Emma Gramatica, *12 noiembrie 1920;* Florența, Politeama Nazionale, Compania Pirandei'[0] (Abba) cu titlul: DOUĂ-N UNA, *14 martie 1926.*
626
fcEl PERSONAGGI IN CERCA D'AUTORE *(Şase personaje in , căutarea unui autor).* Roma, Teatrul Valle, Compania Niccodemi (interpreți: Vera Vergani şi Luigi Almirante), *10 mai 1921.*
gțsIRICO IV *(Henric al IV-lea).* Milano, Teatrul Manzoni, Compania i Ruggero Ruggeri, *24 februarie 1922.*
JLL'USCITA *(La ieşire).* Roma, Teatrul Argentina, Compania Larn-berto Picasso, *29 septembrie 1922.*
L'IMBECILLE *(Imbecilul).* Roma, Teatrul Quirino, Compania AHredo Sainati, *10 octombrie 1922.*
VESTIRE GLI IGNUDI *(Să îmbrăcăm pe cei goi).* Roma, Teatrul Quirino, Compania Măria Melato, *14 noiembrie 1922.*
L'UOMO DAL FIORE IN BOCCA *(Omul cu floarea în gură).* Roma, Teatrul „Degli Indipendenti", Compania „Degli Indipendenti" condusă de Anton Giulio Bragaglia, *21 februarie 1923.*
LA VITA CHE TI DIEDI *(Viața ce ți-am dat-o).* Roma, Teatrul Quirino, Compania Aida Borelli, *12 octombrie 1923.*
L'ALTRO FIGLIO *(Celălalt copil).* Roma, Teatrul Național, Compania , Raffaello şi Garibalda Niccoli (în grai toscan: adaptare de Fer-dinando Paolieri), *23 noiembrie 1923.*
CIASCUNO A SUO MODO *(Fiecare in felul său).* Milano, Teatrul de Amatori, Compania Niccodemi (interpreți: Vera Vergani şi Luigi Cimara), *22 mai 1924.*
SAGRA DEL SIGNORE DELLA NAVE *(Sărbătoarea, Domnului corăbiilor).* Roma, Teatrul Odescalchi, Compania „Teatro d'Arte" (sub direcția lui Luigi Pirandello), *4 aprilie 1925.*
DIANA E LA TUDA *(Dianaşi Tuda).* Milano, Teatro Eden, Compania Pirandello (primă actriță: Marta Abba), *28 aprilie 1927.* Premiera absolută: Ziirich, Schauspielhaus, *20 noiembrie 1926,* cu titlul: E DIANA UND DIE TUDA.
l'AMICA DELLE MOGLI *(Prietena nevestelor).* Roma, Teatrul Argen-*i* tina, Compania Pirandello (primă actriță: Marta Abba), *28 aprilie 1927.*
■LLAVITA *(Cofetarul Bellavita).* Milano, Teatrul Eden, Compania I Almirante-Rissone-Tofano, *27 mai 1927.*
627
SCAMANDRO *(Scamandru).* Florența, Teatrul „Accademia dei p; denti", în interpretarea Grupului Academic, muzica de scenă de Fernando Liuzzi, *19 februarie 1928.*
LA NUOVA COLONIA *(Colonia cea nouă).* Roma, Teatrul Argentina Compania Pirandello (interpreți: Marta Abba şi Lamberto Pi casso), *24 martie 1928.*
O DI UNO O DI NESSUNO *(Ori a unuia, ori a nimănui).* Torino, Teatro di Torino, Compania Ahnirante-Rissone-Tofano, *4 noiembrie 1929.*
LAZZARO *(Lazăr).* Torino, Teatro di Torino, Compania Marta Abba, *7 decembrie 1929.* Premiera absolută: Huddersfield, (Anglia), Royal Theater, 9 *iulie 1929.*
COME TU MI VUOI *(Aşa cum mă vrei).* Milano, Teatrul de Amatori, Compania Marta Abba, *18 februarie 1930.*
QUESTA SERA SI RECITA A SOGGETTO *(Astă-seară se improvizează).* Torino, Teatro di Torino, Companie constituită ad-hoc de Guido Salvini, *14 aprilie 1930.* Premiera absolută: Konigsberg, Neues Schauspielhaus, *25 ianuarie 1930.*
TROVARSI *(Regăsire).* Napoli, Teatrul „Dei Fiorentini", Compania Marta Abba, *4 noiembrie 1932.*
QUANDO SI E QUALCUNO *(Clnd eşti cineva).* San Remo, Teatrul Cazinoului Municipal, Compania Marta Abba, *7 Noiembrie 1933.* Premiera absolută: Buenos Aires, Teatrul Odeon, *20 septembrie 1933.*
LA "FAVOLA DEL FIGLIO CAMBIATO *(Povestea copilului schimbat).* Roma, Teatrul Regal de Operă, muzica de Gian Francesco Mali-piero, interpreți: Florica Cristoforeanu şi Alessio De Paolis. Dirijor: Gino Marinuzzi, *24 martie 1934.* Premiera absolută: Braunschweig (Germania), Landtheater, *13 ianuarie 1934.*
NON SI SA COME *(Nu se ştie cum).* Roma, Teatrul Argentina, Compania Ruggero Ruggeri, *13 decembrie 1935.* Premiera absolută: Praga, Teatrul Național, *19 decembrie 1934.*
SOGNO (MA FORSE NO) *(Visez [sau poate că nu]).* Transmisie radiofonică, Radiodifuziunea Italiană, *11 ianuarie 1936.* Premiera absolută: Lisabona, Teatro Nacional, *19 decembrie 1931.*
628
■ GIGANȚI DELLA MONTAGNA *(Uriaşii munților).* Florența, Parcul Boboli (Prato della Meridiana),

Ansamblul artistic condus de Renato Simoni (interpreți principali: Andreina Pagnani şi Memo Benassi); *5 iunie 1937.*
BjOMBERO *(Evacuare),* nuvelă-monolog. Taormina, Palatul Corvâia, „Teatro Ciellepi", (C.L.P), condus de Giovanni Cutrufelli (interpretă: Paola Borboni), *2 februarie 1951.*

BIBLIOTECA REGIONALA
- CLUJ -

Cuprins

Pag.

Elemente ale poeticii teatrale pirandelliene
de *Florian Potra* 5
ŞASE PERSONAJE ÎN CĂUTAREA UNUI
AUTOR 23
în românește de *Alexandra Bărcăcilă*
ASTĂ SEARĂ SE IMPROVIZEAZĂ
în românește de *R. A. Locusteanu*..... 101
HENRIC AL IV-LEA
în românește de *Ion Frunzetti*..... 189
OMUL CU FLOAREA ÎN GURĂ
în românește de *Constanța Trifu*..... 263
VOLUPTATEA ONOAREI
în românește *de N- Al. Toscani*..... 277
SĂ ÎMBRĂCĂM PE CEI GOI
în românește de *N- Carandino*..... 339
CHIUPUL
în românește de *Tatiana Slama-Cazacu* . . 409
LIOLÂ
în românește de *Florian Potra*..... 433
COLONIA CEA NOUĂ
în românește de *Margareta Bărbuță*..... 489
Addenda 581
Scrieri despre teatru 583
ACȚIUNEA VORBITĂ 585
TEATRU ŞI LITERATURĂ 589
O IMAGINE A „GROTESCULUI"..... 595
JRONIE 598

631